

שבוע פרשת פנחם

(21 - 27 July 2024)

ט"ו - כ"א תמוז תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיכֶם
 לְדַרְתֶּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אֲזוּ חַיִּים בְּלַעֲנוּ בְּחִרּוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזוּ הַמּוֹם
 שְׁטָפוּנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזוּ עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּח יוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גִּבְרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב סיון, בו כותב אודות הסברא להיות כאן במשך ימי תשרי הבע"ל.

וכבר ידועה דעתי בזה, אשר כמה תנאים לדבר.

א) מובן שצריך להיות בהסכמתה המלאה של זוגתו תחי', (ב) שלא ילחוץ על ההוצאה בעניני בית הנחוצים, ג) התדברות עם הנהלת הענינים במשרת בקדש באופן שע"י הנסיעה לא יוגרם שום היזק ח"ו להענינים, ד) בנסיעה זו צריכה להיות גם תועלת הרבים, ז.א. אשר בחזירתו תורגש הנסיעה ותוצאותיה בסביבתו ע"י התפשטות לימוד החסידות והליכה בהדרכתיה ומנהגיה רק באם כל תנאים הנ"ל במציאות יש להתענין בהנסיעה.

בטח שומר שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 243..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
 244..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 246..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 251..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 252..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 253..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 254..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 255..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 256..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
 259..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
 261..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 51..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 52..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
 202..... נביאים וכתובים
 212..... עין יעקב - מסכת ברכות
 262..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 265..... חומש לקריאה בציבור
 276..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 277..... ביאורים לפרקי אבות - פרק א'
 278..... לוח זמנים
 279..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב
 5..... שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו

התועדויות

- 17..... שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו
 25..... שיחת אור ליום ג', פ' פינחס, ט"ו תמוז, ה'תשט"ו
 27..... ושי"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ

לקוטי שיחות

- 40..... פרשת פנחס, כרך כג, ב
 45..... פרשת פנחס, כרך כג, ג

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 54..... חומש יומי - פרשת פנחס
 84..... לוח לתהלים היומי
 85..... תניא יומי
 94..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 97..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
 101..... שלושה פרקים ליום
 176..... פרק אחד ליום
 199..... ספר המצוות

לימוד מוזלוק לפי ימים

- 204..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת קידושין
 214..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
 244..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

הלכות בית הבחירה בעמוד 263

הדש השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אמירת המאמרים העובדה שהמאמרים הללו נאמרו דווקא לפי הסדר
2 האמור ("הוי" לי בעזרי" בי"ב תמוז, "ברוך הגומל" הראשון בי"ג תמוז,
3 "שאו ידיכם קודש" בשבת שלאחר מכן ו"ברוך הגומל" השני בשבת הבאה),
4 הוא במתקלית הדייק⁹, שְהַרִי גַם סֵדֵר בַּתּוֹרָה הוּא תּוֹרָה¹⁰
5 ומצינו שאפילו לגבי פסיקת הלכה יש
6 משמעות לעובדה שדבר מסוים מופיע
7 במשנה קודם לדבר אחר וכד', וכיוון
8 שאמירת מאמרי החסידות הללו בקשר
9 לחג הגאולה י"ב תמוז הוא עניין
10 בתורה, בודאי שלא רק לתוכן
11 המאמרים יש חשיבות ומשמעות רבה
12 אלא גם סדר הדברים חשוב
13 ומשמעותי, כפי שיתבאר להלן.

14 **ומדַיִיק בַּעַל הַגְּאוּלָּה בַּמְאָמֵר**
15 **דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל**
16 השני שעליו מיוסד מאמר זה, דְּצַרִיךְ
17 לְהִבִּין, לְמָה נִשְׁתַּנָּה נוֹסַח זֶה
18 של ברכת הגומל מברכת הנסים,
19 דְּבִכְרַכְתּוּ הַנְּסִים אוֹמֵר הַמְּבַרֵּךְ
20 שנעשה לו נס ברוך שְעָשָׂה לִי
21 נֶס, וְאֵינּוּ מְזַכֵּיר בְּבִרְכָתוֹ
22 חוֹבָה לְעַצְמוֹ, וְהֵינּוּ שְׂנוּסָה
23 הַבְּרָכָה אֵינוֹ כּוֹלֵל אֲמִירָה שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָה
24 שְׂיִמְצָא חוֹב בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר
25 בְּעִבּוּרוֹ בְּגַלּל אוֹתוֹ חוֹב (חטא,
26 חסרון) עֵמֵד רַחֲמָנָא־לְצַלֵּן
27 הַרְחֵק, ה', יְצִילֵנוּ בְּסַפְּנָה, וְהוּא
28 בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהִיא חַיֵּב
29 אֲמִירַת הַמְּאָמְרִים הַעוֹבְדָה שֶׁהַמְּאָמְרִים הַלְלוּ נִאֲמְרוּ דּוּקָא לְפִי הַסֵּדֵר
30 הַמְּאָמֵר ("הוי" לי בעזרי" בי"ב תמוז, "ברוך הגומל" הראשון בי"ג תמוז,
31 "שאו ידיכם קודש" בשבת שלאחר מכן ו"ברוך הגומל" השני בשבת הבאה),
32 הוּא בְּמִתְקִלֵית הַדַּיִיק⁹, שְהַרִי גַם סֵדֵר בַּתּוֹרָה הוּא תּוֹרָה¹⁰
33 ומצינו שאפילו לגבי פסיקת הלכה יש
34 משמעות לעובדה שדבר מסוים מופיע
35 במשנה קודם לדבר אחר וכד', וכיוון
36 שאמירת מאמרי החסידות הללו בקשר
37 לחג הגאולה י"ב תמוז הוא עניין
38 בתורה, בודאי שלא רק לתוכן
39 המאמרים יש חשיבות ומשמעות רבה
40 אלא גם סדר הדברים חשוב
41 ומשמעותי, כפי שיתבאר להלן.

1 **בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שְׂגַמְלָנִי טוֹב!** הִנֵּה בְּבִרְכָּה זֹאת
2 בְּנוֹסַח בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל פֶּתַח כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר, חוֹתְנוֹ שֶׁל הַרְבֵּי -
3 רַבֵּי יוֹסֵף־יִצְחָק מְלִיבּוּאוֹוִיטְש, הַרְבֵּי הַרִי"צ, בַּעַל הַשְּׂמֻחָה וְהַגְּאוּלָּה,
4 יִצְחָק מְמַאֲסֵרוֹ בְּרוֹסִיָּה ב"י"ג תמוז (בשנת תרפ"ז) אֵת הַמְּאָמֵר מֵאֵמֵר
5 הַחֲסִידוֹת דְּשִׁבְתָּ שֶׁאֵמֵר בְּשַׁבַּת
6 פְּרִשַׁת פְּנִיָּס (לְאַחֲרֵי שְׁעָלָה
7 לַתּוֹרָה וּבְרַךְ בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל),
8 בְּעֵת הַקְּדוּשָׁה² שֶׁנֶּעֱרַךְ בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת
9 [שְׁזָהוּ הַמְּאָמֵר הַב', הַמְּאֵמֵר
10 הַשֵּׁנִי בְּדִיבּוּר־הַמִּתְחִיל זֶה, "בְּרוּךְ
11 הַגּוֹמֵל" וְהוּא הַמְּאֵמֵר הַיּוֹתֵר
12 אֲרוּךְ, וּמֵאֵמֵר זֶה הוּא מֵאֵמֵר שֵׁנִי
13 נוֹסֵף עַל הַמְּאָמֵר דְּבוּר־
14 הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל הָא',
15 הַרְאִשׁוֹן שְׂאֵמֵר הַרְבֵּי הַרִי"צ בַּעַל
16 הַגְּאוּלָּה בְּיוֹם ד' י"ג תמוז³,
17 בְּאוֹתָהּ שֶׁנֶּה אַחֲרֵי שְׂקִיבֵל
18 תְּעוֹדֵת הַחוֹפֵשׁ, תְּעוֹדֵת הַשְּׁחֵרוּר
19 מֵהַמַּאֲסֵר וְלִפְנֵי־זֶה לְמֵאֵמֵר "בְּרוּךְ
20 הַגּוֹמֵל" הַרְאִשׁוֹן, קִדְּם מֵאֵמֵר נוֹסֵף
21 הַמְּאָמֵר דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל הַנִּי'
22 לִי בְּעוֹזְרֵי וְאֵינִי אֶרְאֶה בְּשׂוֹנְאֵי
23 שְׂאֵמֵר הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּיוֹם ג' י"ב
24 תמוז⁴, כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁר שְׁחוֹפֵשׂה
25 נִתְּנָה לוֹ⁵ וְלִמְחַרְת, בְּיוֹם י"ג
26 תמוז, יִצְא לְחוֹפְשִׁי כְּפוֹעֵל,
27 וְלְאַחֲרֵי כֵן, בְּסַעֲוֹדַת שַׁבַּת־
28 קִדְּשׁ בְּסַעֲוֹדַת הוֹדָאָה⁶ אֲמֵר
29 הַרְבֵּי הַרִי"צ בַּעַל הַגְּאוּלָּה אֵת
30 הַמְּאָמֵר דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל שְׂאוֹ
31 יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ⁷ (כְּפִי שְׁנִדְפָּסוּ
32 ד' מְאָמְרִים אֵלּוֹ בְּקוֹנְטְרָס תּוֹ
33 הַגְּאוּלָּה⁸), וְבוֹדָאֵי שְׂגַם סֵדֵר

בס"ד. שבת פרשת פינחס, כ"א

תמוז, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שְׂגַמְלָנִי טוֹב!**

2 הִנֵּה בְּבִרְכָּה זֹאת פֶּתַח כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר,

3 בַּעַל הַשְּׂמֻחָה וְהַגְּאוּלָּה, אֵת הַמְּאָמֵר דְּשִׁבְתָּ

4 פְּרִשַׁת פְּנִיָּס (לְאַחֲרֵי שְׁעָלָה לַתּוֹרָה וּבְרַךְ בְּרַכַּת

5 הַגּוֹמֵל), בְּעֵת הַקְּדוּשָׁה² [שְׁזָהוּ הַמְּאָמֵר הַב',

6 הַיּוֹתֵר אֲרוּךְ, נוֹסֵף עַל הַמְּאָמֵר דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל

7 בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל הָא', שְׂאֵמֵר בְּיוֹם ד' י"ג תמוז³,

8 אַחֲרֵי שְׂקִיבֵל תְּעוֹדֵת הַחוֹפֵשׁ, וְלִפְנֵי־זֶה הַמְּאָמֵר

9 דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל הַנִּי' לִי בְּעוֹזְרֵי שְׂאֵמֵר בְּיוֹם ג'

10 י"ב תמוז⁴, כְּשֶׁנִּתְבַּשֵּׁר שְׁחוֹפֵשׂה נִתְּנָה לוֹ⁵,

11 וְלְאַחֲרֵי כֵן, בְּסַעֲוֹדַת שַׁבַּת־קִדְּשׁ בְּסַעֲוֹדַת

12 הוֹדָאָה⁶ אֲמֵר הַמְּאָמֵר דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל שְׂאוֹ יְדִיכֶם

13 קוֹדֵשׁ⁷ (כְּפִי שְׁנִדְפָּסוּ ד' מְאָמְרִים אֵלּוֹ בְּקוֹנְטְרָס

14 תּוֹ הַגְּאוּלָּה⁸), וְבוֹדָאֵי שְׂגַם סֵדֵר הַמְּאָמְרִים הוּא

15 בְּמִתְקִלֵית הַדַּיִיק⁹, שְהַרִי גַם סֵדֵר בַּתּוֹרָה הוּא

16 תּוֹרָה¹⁰. וּמְדַיִיק בַּעַל הַגְּאוּלָּה בַּמְּאָמֵר דְּבוּרֵי־

17 הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל, דְּצַרִיךְ לְהִבִּין, לְמָה

18 נִשְׁתַּנָּה נוֹסַח זֶה מְבִרְכַת הַנְּסִים, דְּבִכְרַכְתּוּ הַנְּסִים

19 וְאֵינּוּ מְזַכֵּיר בְּבִרְכָתוֹ חוֹבָה לְעַצְמוֹ, וְהֵינּוּ שְׂיִמְצָא חוֹב בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר בְּעִבּוּרוֹ

20 עֵמֵד רַחֲמָנָא־לְצַלֵּן בְּסַפְּנָה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מוֹדָה שֶׁהִיא חַיֵּב בְּדָבָר הַסַּפְּנָה

(1) רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טושו"ע או"ח ר"ס ריט. סידור אדה"ז. (2) סה"מ קונטרסים ח"א קפד, ב ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' ריא ואילך. (3) סה"מ קונטרסים שם קפג, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' רח ואילך. (4) סה"מ קונטרסים שם קעט, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' רא ואילך. (5) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"י"צ ח"ב ע' סו. רשימת "המאסר והחופש" - סה"מ קונטרסים שם קעה, א. (6) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 173. רשימת "המאסר והחופש" שם. (7) סה"מ קונטרסים שם קפח, א ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' ריז ואילך. (8) סה"מ קונטרסים שם קעד, א ואילך. (9) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 149 ואילך. (10) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 629 הערה ד"ה "סדר אין תורה".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

קדושה" [קדש הוא מילה [=עניין] בפני עצמה. ומהו קדש, שלימות הכול, 41
הנקרא חכמה עליונה ואף על פי שהוא צד נעלם, ונקרא קדש, משם מתפשטת 42
התפשטות למטה ונקראת קדושה]. כלומר, "קדש" מבטא דרגא נעלית ונברלת 43
ו"קדושה" מבטא דרגא שיוורת ונשפעת למטה, ובכל זאת גם "קדש" מתפשט 44
ומתגלה, כמו שמצינו בשבת שנקראת 45
"קדש" כי היא נברלת מימי המעשה 46
ובכל זאת יש לה השפעה על ימות 47
החול שהוא בחינת "קדש" שאליה 48
מעלים את המידות, "שאו ידיכם 49
קדש", היא **בחינת חכמה** 14 50
כמבואר לעיל מדברי הוהר שהחכמה 51
העליונה נקראת קודש, **הנה על-** 52
ידייזה על-ידי העלאת המידות 53
לבחינת חכמה פועלים שיהיה **וּבְרָכּוֹ** 54
אֵת הַהוֹי', **לְהַמְשִׁיךְ תּוֹסֶפֶת** 55
אור וגילוי בשם הוֹי' דְּלִתְתָּא 56
החתון, כמבואר בחסידות בהרחבה 57
שבשם הוֹי' יש שתי דרגות (כלליות) 58
"הוֹי' דלעילא" (העליון) ו"הוֹי' 59
דלתתא" (החתון) והעלאת המידות 60
("שאו ידיכם") גורמת תוספת ברכה, 61
היינו תוספת אור וגילוי ב"הוֹי' 62
דלתתא" ("וברכו את הוֹי'") **וּכְפִי** 63
שְׁמַבְאָר בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר, 64
שְׁבָרְכוּ אֵת הַהוֹי' הֵינּוּ שְׂיִהִיָּה 65
גִּילּוּי שֵׁם הַהוֹי' בְּעוֹלָם, שְׁעַל- 66
יְדֵי־זֶה עַל יְדֵי שֵׁם הַהוֹי' מֵאִיר 67
ומתגלה בעולם **נְמֻשֶׁךְ תּוֹסֶפֶת** 68
אור בשם הוֹי'. 69
וַיֵּשׁ לֹאמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְשֵׁר, 70
שְׂזֵהוּ הַמְבֹאֵר בְּמֵאמֵר שְׂגִילּוּ שֵׁם 71
הוֹי' בְּעוֹלָם גּוֹרֵם תּוֹסֶפֶת אור בשם הוֹי' 72
הוא על-דֶרֶךְ מֵה שְׁכַתּוֹב 15 73
וְאָמַת הַהוֹי' לְעוֹלָם, הֵינּוּ 74
שְׁעַל-יְדֵי הַהֶמְשָׁכָה וְהִגְלִילּוּ 75
של שם הוֹי' לְעוֹלָם, נְמֻשֶׁךְ וּמִתְגַּלְגֵּל אָמַת הַהוֹי', שְׂזֵהוּ עֲנִינְ 76
הַהוֹי' דְּלַעֲיִלְא 16, הדרגה העליונה של שם הוֹי' **שְׂזֵהוּ תּוֹסֶפֶת אור** 77
בְּשֵׁם הַהוֹי' דְּלִתְתָּא כי כאשר יש הארה וגילוי מ"הוֹי' דלעילא" האור 78
מאיר ב"הוֹי' דלתתא" ויש בו תוספת אור, **וְאָז יְבָרְכֶךָ הַהוֹי'** 79
דְּלַעֲיִלְא 17, כלומר זוכים לברכה ממקור עליון, הדרגה העליונה של שם 80

בְּכֵר הַסִּפְּנָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם, אֲלֵא שְׁהַקְבֵּ"ה עֲשֵׂה לּוֹ נֶס וזכה 1
להניצל מהסכנה, **מֵה-שְׂאִינְ-כֵן בְּבָרְכָה זו** ברכת הגומל שגם היא ברכת 2
תודה לה' על חסדיו **אומֵר הַגּוֹמֵל לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת, שְׂמֻזְכִּיר חוֹב** 3
לְעַצְמוֹ, וְהוּא פִּעְצָמוֹ מוֹדֵה שְׂהוּא הַחַיֵּב בְּזָה, וּבְגַלּל הַחוֹב 4
היה מן הראוי שלא יזכה ח"ו להצלה 5
אֲלֵא שְׂזֵהוּ מַחֲסְדֵי הַהוֹי' 6
וְדַרְכֵי הַהוֹי' שְׂהוּא יְהַבְרֶךְ 7
גּוֹמֵל גַּם לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת וּלְכֵן 8
למעשה, ה' גמל אתו טובה אף שלא 9
היה ראוי לכך. 10
(ב) וַיּוֹבֵן ההסבר לשאלה האמורה 11
לגבי ההבדל בין נוסח ברכת "שעשה 12
לי נס" לנוסח ברכת הגומל יובן 13
הַקְּדָם מֵה שְׂמֻזְכִּיק וְשׂוֹאֵל 14
בְּמֵאמֵר דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל שְׂאוֹ 15
יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, דְּצַרִּיף לְהִבִּין 16
מאי משמעות הפסוק "וברכו את ה', 17
הֲלֵא כָּל בְּרָכָה וְהַשְּׁפֵעָה מִלְּמַעְלָה 18
הוּא מִשֵּׁם הַהוֹי', וּכְמוֹ 19
שְׁכַתּוֹב 11 **יְבָרְכֶךָ הַהוֹי' מִצִּיּוֹן** 20
כו', וּכְתִיב 12 **יְבָרְכֶךָ הַהוֹי',** 21
יָאֵר הַהוֹי', יִשְׂא הַהוֹי', 22
ומהפסוקים הללו מובן ששם הוֹי' הוא 23
מקור כל הברכות וההשפעות **וְאֵם-** 24
כֵּן מֵהוּ עֲנִינְ וּבְרָכּוֹ אֵת הַהוֹי', 25
שְׂצַרִּיכִים לְבָרַךְ אֵת שֵׁם הַהוֹי' 26
כלומר, אם הוא מקור הברכה והשפע, 27
לשם יש צורך לברך אותו? 28
וּמְבָאֵר בְּזָה בְּמֵאמֵר הַנוֹכַח, דְּעַל- 29
יְדֵי הַעֲבוּדָה הַנְּפִשִׁית-רוּחָנִית 30
לְהוֹיֵת שְׂאוֹ יְדִיכֶם וּכְפִי 31
שְׁמַבְאָר בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר, 32
דְּעִיקֵר הַעֲבוּדָה הַנְּפִשִׁית-הַרוּחָנִית 33
של האדם הוא **לְהַעֲלוֹת אֵת** 34
הַיְדִים שְׂהֵן הַמִּדּוֹת כְּמוֹ 35
שאוּמֵרִים בַּפֶּתַח אֵלֵיהֶוּ לְגַבֵּי הַמִּדּוֹת כְּפִי שְׂהֵן בְּאַלּוּקוֹת, כְּסִפְרוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת 36
"חסד דרועא ימינא (זרוע ימין) גבורה דרועא שמאלא (זרוע שמאלית)" 37
בְּמִדְרֵיגַת קֹדֵשׁ, דְּקֹדֵשׁ הוּא מְלָה בְּגַרְמִיָּה 13 נאמר בוהור: "קדש" 38
מלה בגרמי הוא. מאי קדש, שלימותא דכלא, דאקרי חכמה עלאה. ואף על 39
גב דאיהו סטר טמירא, ואקרי קדש, מתמן אחפשט פשיטו לתתא, ואקרי 40

(11) תהלים קלד, ג. (12) נשא ו, כד ואילך. (13) זח"ג צד, ב. (14) ראה תו"א מקץ מ, ד. ובכ"מ. (15) תהלים קיז, א. (16) ראה המשך תרס"ו (בהוצאה החדשה) ע' רצא ואילך. (17) ברשימה נוספת: שבכדי שימושך הוֹי' דלתתא למטה, צ"ל תוס' אור בהוֹי' דלתתא מהוֹי' דלעילא, ועי"ז נמשך הוֹי' דלתתא למטה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הו' וְהַבְּרָכָה הִיא מְצִיּוֹן, שְׁהִיא וּבְכִסְיִים הַמְּאָמֵר:
 2 שְׁמִתְגַּלְהָה] נְקוּדַת הַנְּשֻׁמָּה הַנְּקוּדָה הַעֲצֻמִּית וְהַפְּנִימִית בְּיִתְרָה שֶׁל
 3 הַנְּשֻׁמָּה (בְּחִינַת יְחִידָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ) שֶׁנִּקְרָאת גַּם "צִיּוֹן", אֲשֶׁר אֵז כַּאֲשֶׁר
 4 יְהִיה גִּילּוֹי אֱלוֹקֵי מְדוּרָה כֹּל כִּךְ נִעְלִית תּוֹשְׁלֵם הַפְּנִינָה הָאֲמִיתִית
 5 דְּעוֹשֶׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ כּו'
 6 וְתַכְלִית הַבְּרִיאָה תִּתְמַשֵּׁשׁ וּבְכִסְיִים
 7 הַמְּאָמֵר: וְנִשְׁלֵם עַל-יְדוֹ
 8 הַפְּנִינָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁבִּשְׁבִילָה נִבְרָאוּ
 9 הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שְׁיִהְיֶה גִילּוֹי אִוֵּר
 10 אֱלוֹקֵי בְּעוֹלָם לְמִרוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם
 11 מִלְּשׁוֹן הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, וּבְרִיאָתוֹ הִיא
 12 בְּאֹפֶן שֶׁהָאֱוֵר הָאֱלוֹקִי לֹא נִרְאָה בּוֹ
 13 בְּגִלּוֹי].
 14 (ג) וְיֵשׁ לְבָאֵר תְּחִילָה הָעֲנִינָה דְּשֵׁם הָרוּי, שְׁעַל-
 15 דְּשֵׁם הָרוּי, שְׁעַל-זֶה נִאָּמַר
 16 בְּפִסְקוֹ הַנּוֹכַח, 'שׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֶשׁ', וְעַל
 17 יְדֵי זֶה, וּבְרָכּוֹ אֶת הָרוּי' וְלֵאחֶר
 18 הַקְּדַמְת בִּיאור עֲנִינָה שֶׁל שֵׁם הָרוּי יוֹבֵן
 19 יוֹתֵר מִחוּ עֲנִינָה "וּבְרָכּוֹ אֶת הָרוּי", הֵינּוּ
 20 שְׁגוּרִים תּוֹסֵפֶת אִוֵּר בְּשֵׁם הָרוּי,
 21 כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל.
 22 וְהָעֲנִינָה בְּזֶה, דְּהִנֵּה יְדוּעַ שְׁיֵשׁ
 23 ב' אֹפְנֵי הַנְּהַגָּה¹⁸, שְׁתֵּי צִוּוֹת
 24 בְּהֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִנְּהַי אֶת הָעוֹלָם
 25 הַנְּהַגָּה טְבָעִית, לְפִי דְרָכֵי הַטְּבַע
 26 שְׁהִיא מְצַד שֵׁם אֱלֹקִים,
 27 בְּגִימְטְרִיאָה הַטְּבַע¹⁹ בְּאֹפֶן
 28 שֶׁהַכּוֹחַ וְהָאוֹר הָאֱלוֹקִי לֹא נִרְאָה
 29 בְּבְרִיאָה בְּגִלּוֹי כִּי הוּא חוֹזֵר וְנִשְׁנָה
 30 וְקִיִּים כֹּל הוֹמֵן וְתוֹרְגִילִים אֵלָיו.
 31 וְהַנְּהַגָּה נְסִית, בְּנִסִּים עַל-טְבָעִים
 32 וְאֵינּוּ רְגִילִים לְהַנְּהַגָּה כֹּךְ שֶׁהָאֱלוֹקוֹת
 33 נִרְאִית וְנִכְרַת בְּבְרִיאָה שְׁהִיא הַנְּהַגָּה זוֹ הַעַל-טְבָעִית מְצַד שֵׁם הָרוּי,
 34 מְלִשׁוֹן הִיָּה הִיָּה וְיִהְיֶה בְּאֶחָד²⁰, וְהַחִיבּוּר בֵּין עֵבֶר, הוּוֹה וְעִתִּיד הוּא
 35 עֲנִינָה עַל-טְבָעִי לְמַעַלְהָ מְעַנֵּן הַזְּמַן (גְּדֵר הָעוֹלָם שֶׁכֵּן הַגְּדֵרִים שֶׁל
 36 הוֹמֵן, וְכֵן הַמְּקוֹם, הֵם מֵה שְׁעוֹשִׂים אֶת הָעוֹלָם לְעוֹלָם מוֹגֵד בְּגֵדִים
 37 וְהַגְּבֻלוֹת). וְיִנְהָה הָאֱמוּרָה לַעֲלִיל שֵׁם הָרוּי הוּא הַשֵּׁם הַמְּכַבֵּט אֶת הַנְּהַגָּה
 38 הָאֱלוֹקִית הַעַל-טְבָעִית לֹא מִתִּיחֵל לֹא לְדְרִגוֹת הַגְּבוּהוֹת וְהַנְּעֻלוֹת שֶׁל שֵׁם הָרוּי

18) ראה סה"מ תרע"ח ע' פו ואילך. תרח"ץ ע' קסב ואילך. ד"ה פתח אליהו תשט"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' ק ואילך). 19) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. א. קפט, א. שח, ב. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך. 20) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א). 21) פרש"י בראשית א, א (ד"ה ברא אלוקים). וראה פסיקתא רבתי פרשה מ (בחוודש השביעי), ב. 22) בראשית שם. 23) שם ב, ד. 24) רפ"ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 וְעַל־זֶה על גילוי אלוקות בעולם בדרגה שלמעלה ממדידה והגבלה
 43 נֶאֱמַר וּבְרַכּוּ אֶת הַיְוָי, שְׁזָהוּ פְלִלוֹת עֲנִינְי הָעֲבוּדָה, המטרה
 44 והכוונה הכללית של עבודת ה' של האדם בעולם-הזה היא לְפַעוֹל
 45 שְׁזָהֶינָה גִילוֹי שֵׁם הַיְוָי שלמעלה מגדרים והגבלות פְּעוֹלִים המוגדר
 46 והמוגבל, וְהֵינּוּ שְׁהָעוֹלָם מִצַּד
 47 עֲצָמוֹ מטבעו, כפי שנברא הוא
 48 מִשֵּׁם אֱלֹקִים (בְּגִימָטְרִיא
 49 הַטְּבַע, פּנ"ל) שְׁמַעְלִים
 50 וּמִסְתִּיר עַל שֵׁם הַיְוָי, כפי
 51 שנרמז בפסוק "כי שמש ומגן ה'
 52 אלוקים", היינו שהיחס בין שם הוי'
 53 לשם אלוקים, נמשל ליחס שבין
 54 השמש למגן' וכיסוי שמסתיר על
 55 השמש וכך שם אלוקים מסתיר
 56 ומעלים על שם הוי' (כמבואר
 57 בהרחבה ב'שער היחוד והאמונה'
 58 שבספר התניא) וְזָהוּ שְׁעוֹלָם
 59 הוּא מְלֻשׁוֹן הָעֵלֶם²⁸
 60 (וְהִסְתָּר), שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר
 61 עַל אֱלֹקוֹת, עַצֵּם הַמְצִיאֹת של
 62 עולם גשמי שנראה כמציאיות עצמאית,
 63 ובעיני בשר גשמיות לא רואים בו
 64 שלאמיתו של דבר, כל קיומו וחיותו
 65 היא האלוקות, היא העלם והסתר על
 66 האלוקות וְהָעֲבוּדָה של האדם
 67 בעולם היא לְכַרֵּר אֶת נִיצוּצוֹת
 68 הַקְּדוּשָׁה שְׁנִפְלוּ בְּעִנְיָנֵי
 69 הָעוֹלָם, להפריד אותם מתוך
 70 הגשמיות והיפך הקדושה (בעניין
 71 "נפילת" הניצוצות מבואר בקבלה
 72 וחסידות שבעולם ה"תוהו" הרוחני היו "אורות מרובים בכלים מועטים"
 73 והכלים המעטים לא יכלו להכיל ולקלוט את האורות המרובים, לכן הייתה
 74 'שבירת הכלים' וניצוצות רבים 'נפלו' למטה מתוהו, חלקם לעולמות
 75 אצילות-בריאה-יצירה-עשייה שבקדושה וחלקם 'נפלו' למטה יותר, לקליפות
 76 וסטרא-אחרא, וצריך 'לברר' אותם, היינו להפריד את הטוב מהרע)
 77 וְלַהֲעֵלוֹתָם לְמִקּוֹרָם וְשִׂרְשָׁם כּוֹי העליון באלוקות, שְׁעַל-יְדֵי-
 78 זֶה באמצעות בירור והעלאת ניצוצות הקדושה מְסִירִים אֶת הָעֵלֶם
 79 וְהִסְתָּר על האור האלוקי שְׁמַצַּד שֵׁם אֱלֹקִים, וּפְעוֹלִים שֵׁשֵׁם
 80 הַיְוָי (דְּלִתְתָּא בדרגה הנמוכה שלו) יְאִיר בְּגִילוֹי לְמַטָּה (ואילו
 81 שם הוי' דלעילא יאיר בגלוי לעתיד לבוא, בימות המשיח, כאשר לא יהיה
 82 כלל העלם והסתר על אלוקות).

1 וּבְכָל־לוֹת עֲנִינְי הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת הַיְוָי זֶה ההבדל בין האלוקות כפי שהיא
 2 למעלה מהעולם ובין האלוקות כפי שנתלכשה בתוך גדרי העולם הוא פְּלִלוֹת
 3 הַחִילּוּק ההבדל שְׁבִינְי מִצּוֹת לְתוֹרָה, שְׁבַמִּצּוֹת יֵשׁ מִהֵן
 4 שְׁתּוֹלִיוֹת בְּזִמְנֵן וּמִקּוֹם, בעוד שחלק מהמצוות נוהגות בכל זמן ובכל
 5 מקום, יש מצוות שיש להם זמן קבוע
 6 (כמו מצה בפסח, ארבעת המינים
 7 בסוכות וכד') ויש מצוות שיש להן
 8 מקום קבוע (כמו מצוות שנוהגות רק
 9 בארץ ישראל או רק בבית המקדש וכד')
 10 מִה־שְׁאֵי־בֵן הַתּוֹרָה היא
 11 לְמַעַלָּה מְזִמְנֵן וּמִקּוֹם, והיא לא
 12 מוגדרת ולא מוגבלת בגדרי הזמן
 13 והמקום אלא אפשר ללמוד כל דבר
 14 בתורה בכל זמן ובכל מקום כְּמִצְדָּה
 15 רְבוּתֵינוּ וְלִ"ל²⁵ כָּל הָעוֹסֵק
 16 בְּתוֹרַת עוֹלָה ולומד את הלכות
 17 ההקרה של קרבן עולה בתורה פְּאִילוֹ
 18 הַקְּרִיב עוֹלָה, גַּם אִם אֵינוֹ
 19 כֹּהֵן, וְנִמְצָא בַחוּץ לְאֶרֶץ כּוֹי²⁶
 20 כלומר, שהאיש והמקום הם כאלה שאין
 21 להם אפשרות מעשית להקריב קרבן
 22 עולה, גם או הלימוד של הנושא בתורה
 23 נחשב כאילו הקריב, כי התורה היא
 24 למעלה מגדרי הזמן והמקום.
 25 וּבְכָל־לוֹת הָעֲבוּדָה בעבודת ה'
 26 באופן כללי הַיְוָי זֶה ההבדל האמור
 27 בין הנהגה טבעית להנהגה ניסית על-
 28 טבעית, הוא הַחִילּוּק ההבדל שְׁבִינְי
 29 הָעֲבוּדָה הַכָּל לְכַבֵּד וּבְכָל
 30 נִפְשָׁךְ²⁷, שְׁהִיא עֲבוּדָה שְׁעַל-
 31 פִי טַעֵם וְדַעַת (בְּדוּגְמַת הַנְּהִיגָה טְבַעִית), לְעֲבוּדָה דְּכָכָל
 32 מְאֻדָּךְ²⁷ (בְּדוּגְמַת הַנְּהִיגָה נְסִית) נאמר בתורה בפרשת 'שמע ישראל'
 33 "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" ולעניינו – אהבת
 34 ה' 'בכל לבבך ובכל נפשך' היא דרגה נעלית וחסובה אבל היא עדיין ברמה
 35 המחויבת גם לפי השכל וההיגיון (וגם נובעת כתוצאה מהתבוננות שכלית) ולכן
 36 היא נחשבת עבודת ה' על-פי טעם ודעת (וכיוון שכך, היא דומה להתגלות
 37 אלוקית בעולם בצורה מוגבלת ומוצמצמת כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהנהגת
 38 העולם לפי ררכי הטבע), ואילו אהבת ה' 'בכל מאודך', מלשון "מאוד", היינו
 39 מעבר למובן ומעבר לרגיל, היא אהבה על-שכלית בדרגה שהשכל האנושי
 40 המוגבל לא מסוגל לעורר (והיא דומה להתגלות האלוקית כפי שהיא באה לידי
 41 ביטוי בהנהגה ניסית שלמעלה מגדרי הטבע).

(25) ראה מנחות קי, א. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לו. שו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת ס"א ס"ט. 26) ראה לקו"ת במדבר יג, א.
 (27) ואתחנן ו, ה. וראה סה"מ תש"ט ע' 189 ואילך. ובכ"מ. 28) לקו"ת שלח לו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דין בלבד, ללא מסקנת ההלכה למעשה. וגם פאָשר באים
 2 למסקנת ההלכה, הרי זה יכול להיות באופן שאלו ואלו
 3 דברי אלקים חיים³² חמינו ז"ל אמרו שגם כאשר קיימת מחלוקת
 4 הלכתית בין שתי דעות (בעיקר בין תנאים ואמאים), הרי למרות שההלכה
 5 למעשה נפסקת לפי אחת הדעות,
 6 לאמיתו של דבר, שתי הדעות מוגדרות
 7 כ"דברי אלקים חיים", ולימוד עם
 8 מסקנות ברמה כזו, היינו של שתי
 9 דעות, ללא הכרעה כמי נפסקה ההלכה
 10 בפועל, הוא עדיין בבחינת משא ומתן
 11 ודין. מה שאין כן שְׁעָרִים
 12 המצוינים בהלכה, הוא ענין
 13 הפסק-דין וההלכה למעשה
 14 בפועל, וכמבואר בהמשך
 15 קבוצת מאמרים הבאים כ"המשך" אחד
 16 ותחילתם היא בשנת תרס"ו³³ שם
 17 מבואר בהרחבה לגבי המעלה
 18 המיוחדת שבלימוד כדי לפסוק הלכה
 19 למעשה שְׁעָרִים פאָשר הלימוד
 20 הוא ביראת שמים, כמאמר
 21 חמינו ז"ל "וה' עמו שהלכה כמותו",
 22 היינו שכדי לפסוק הלכה למעשה
 23 כראוי, לא די בעיניו בדבר כראוי בכוח
 24 השכל אלא יש צורך ביראת שמים
 25 שהיא האמצעי לכך שפוסק ההלכה
 26 יזכה לסייעתא דשמיא ומתוך
 27 מסירה וניתנה כו' ובנוסף לכך
 28 המעיין כדי להגיע למסקנה של פסק
 29 הלכה למעשה צריך לבטל את תחושת
 30 הישות העצמית ולהתמסר למטרה
 31 לזכות לכון לאמיתתה של
 32 תורה, לבוא למסקנה הנכונה והאמיתית לפי התורה בידעו שְׁעָרִים ענין
 33 שנוגע למעשה בפועל כך שטעות עלולה להיות דבר חמור מאד
 34 (בשונה מטעות בהבנת סוגיא ללא השלכות על פסיקה בפועל).
 35 וטעם הדבר, הסיבה הפנימית לכך שדווקא בלימוד התורה כדי לפסוק
 36 הלכה למעשה, האדם נדרש לכל הדברים האמורים היא לפי שְׁעָרִים
 37 עבודת ה' של האדם במעשה בפועל דווקא בענין הבירורים כו'
 38 של הדברים הגשמיים היא תכלית פונת הביראה, והבירורים יכולים
 39 להתבצע רק לאחר פסיקת הלכה ברורה האם הדבר שיתו באים במגע הוא
 40 מותר או אסור, כשר או טרף, ובהתאם לפסק ההלכה כך הוא הבירור שלו,
 41 דבר מותר על ידי השימוש בו ובדבר אסור על ידי דחייתו (כמוסר בהרחבה

1 ד) וְעַל-יְדֵי-זֶה שְׁפּוֹעֲלִים גִּילּוֹי שֵׁם הַיְוָה בְּעוֹלָם, נַעֲשֶׂה
 2 תּוֹסֶפֶת אֹר בְּשֵׁם הַיְוָה כּו'. נזכר לעיל שזו המשמעות הפנימית של
 3 לשון הכתוב "וברכו את הוי'", היינו לתת ברכה ולגרום תוספת בשם הוי',
 4 וזאת על ידי גילוי שם הוי' בעולם, כי כאשר יש התגלות אור משם הוי',
 5 הדבר נותן ומביא תוספת (ברכה) גם
 6 בו עצמו, כפי שהולך ומבאר.
 7 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר
 8 לְעִיל (במאמר שְׁלֹפְנֵי-זֶה)²⁹ 3 בשם הוי' כו'. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר לְעִיל
 9 המאמר שנאמר לפני המאמר הנוכחי,
 10 דיבור-המתחיל "מי מנה עפר יעקב"
 11 שנאמר ב"ב תמוז תשכ"ו ויצא לאור
 12 בשנה זו בדבר מלכות' עם ביאור
 13 בדרך אפשר), שְׁתַּקְלִית הַפְּנוּנָה
 14 המטרה שבשבילה נברא העולם היא
 15 שְׁתַּהֲיָה עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים
 16 הבירור וההפרדה בין הקדושה והיפך
 17 הקדושה והעלאת ניצוצות הקדושה
 18 למעלה לְמַטָּה דְּוָקָא עַל-יְדֵי
 19 שהאדם בא במגע עם ענייני העולם
 20 הנה הגשמי ועושה זאת מתוך כוונה
 21 לעבוד את ה', שְׁעָרִים עֲנִין עֵפֶר
 22 יַעֲקֹב כמבואר באריכות במאמר
 23 הנוכר "עפר יעקב" היינו עבודת
 24 הבירור וההעלאת של הדברים הכי
 25 גשמיים והכי חומריים שבעולם הזה,
 26 בחינת "עפר" והבירור שלהם הוא על
 27 ידי ירידת הנשמה למטה מטה להיות
 28 בבחינת "יעקב" לשון עקב (בשונה
 29 מעבודת הבירורים שבה מדובר בחלקו
 30 השני של הפסוק "רובע ישראל").
 31 וְזֶה גַם מֵה שְׁתַּבּוּב
 32 (בְּקֶאֱפִיטָל פֶּרֶק הַתְּהִילִים שֶׁל פֶּעַל הַשְּׂמִיחָה וְהַגְּאוּלָּה שְׁנוּלַד בִּי"ב
 33 תמוז תר"מ והחל מ"ב תמוז תשכ"ו הפרק שלו, בהתאם למספר שנותיו, הוא
 34 פרק פז) אֹהֶב ה' שְׁעָרִים צִיּוֹן מִכָּל מְשַׁכְּנֹת יַעֲקֹב³⁰, וּפְרָשׁוּ
 35 רְבוּתֵינוּ ז"ל³¹ על פסוק זה אֹהֶב ה' שְׁעָרִים הַמְּצִוּינִים
 36 בְּהִלְכָּה שֶׁהֵם דווקא נקראים "ציון" יוֹתֵר מִבְּתֵי כְּנִסְיֹת וּבְתֵי
 37 מְדַרְשׁוֹת הַנִּקְרָאִים "משכנות יעקב, שְׁתַּחֲלוּק הַהַבְדֵּל בֵּינֵיהֶם בֵּין
 38 פְּסָקֵי הַלְכוּת לְלִימוּד הַתּוֹרָה כִּכֵּל הוּא, שְׁלִימוּד הַתּוֹרָה בְּבֵית
 39 הַמְּדַרְשׁ "בתי כנסיות ובתי מדרשות" (הנקראים בפסוק "משכנות יעקב")
 40 יְכוּל לְהִיטֵב בְּשִׁקְלָא-וְטְרִיאָה (ארמית, מילולית: שקלא – למדוד את
 41 משקלם של הדברים, טריא – לזרוק, להשליך. והמשמעות היא) משא ומתן,

(29) ד"ה מי מנה די"ב תמוז פ"ט (סה"מ תשכ"ו ע' רסז ואילך). (30) תהלים פז, ב. (31) ברכות ח, א. (32) עירובין יג, ב. (33) ע' תקטו ואילך. ס"ע תקנ"ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר דיבור המתחיל 'מי מנה עפר יעקב' הנוכח לעיל) **כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ**
 2 **ז"ל** 34 **מַאי דְּכָתִיב** 35 מהו שכתוב **וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם**
 3 **הַשְּׁשִׁי, ה"א יתירה לְמָה לִי,** לשם מה יש צורך בה"א יתרה במילה
 4 "הששית" ולמה לא נאמר "יום ששית" כמו "יום ראשון, יום שני" וכך הלאה,
 5 אלא **מְלַמֵּד** מכאן אנו למדים
 6 **שֶׁהַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֵׂה** 1 **הַבְּרִיאָה, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל** 34 **מַאי דְּכָתִיב** 35
 7 **בְּרֵאשִׁית הַנִּבְרָאִים שֶׁנִּבְרָאוּ בִּימֵי** 2 **וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א יתירה לְמָה**
 8 **בְּרֵאשִׁית וְאָמַר לָהֶם, שְׂכַל קִיּוּמָם** 3 **לִי, מְלַמֵּד שֶׁהַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית**
 9 **הוּא עַל תְּנַאי אִם יִשְׁרָאֵל** 4 **וְאָמַר לָהֶם, אִם יִשְׁרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה אֲתֵם**
 10 **מְתַקְּמִין כּו', וְלֹא הַתּוֹרָה אֵין** 5 **מְתַקְּמִין כּו' (וְהֵינּוּ, שְׁ"וְיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר"**
 11 **קִיּוּם לְעוֹלָם (וְהֵינּוּ, וְדָבָר זֶה נִרְמַז** 6 **שֶׁל גָּמַר בְּרֵאשִׁית תְּלוּי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי, הַשְּׁשִׁי**
 12 **בַּכְּתוּב "יוֹם הַשִּׁשִּׁי" כִּיּוֹן שְׁוִיָּה** 7 **הַמֵּיוֹחַד בְּמִקּוּם אַחֵר, וְהוּא שְׁשִׁי בְּסִיּוּן, שְׁנֵיתָנָה**
 13 **עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר שֶׁל גָּמַר** 8 **בּו תּוֹרָה), וְלְכַאוּרָה, הָרִי גַם קוֹדֵם מִתַּן-תּוֹרָה**
 14 **בְּרֵאשִׁית סִיּוּם כֹּל הַבְּרִיאָה תְּלוּי** 9 **הָיָה אַבְרָהָם זָקֵן וַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה, וְכֵן יִצְחָק**
 15 **בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי, בַּה"א הִירִיעָה** 10 **וַיַּעֲקֹב, וּמִיָּמֵיהֶן שֶׁל אַבּוֹתֵינוּ לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה**
 16 **וְהוּא שְׁשִׁי בְּסִיּוּן,** 11 **מֵהֶם כּו' 36. אֲךָ הֶעֱנִין הוּא, שְׁאֲצֵל הָאֲבוֹת הִתְּנָה**
 17 **שְׁנֵיתָנָה בּו תּוֹרָה), וְלְכַאוּרָה,** 12 **עֲבוּדָה רוּחָנִית, וְאֵילוּ בְּמִתַּן-תּוֹרָה נִתְּחַדֵּשׁ**
 18 **יֵשׁ מִקּוּם לְשֹׂאֵל עַל כֵּךְ שֶׁכֹּל הַבְּרִיאָה** 13 **שֶׁתְּהִיָּה פְּעוּלַת הַתּוֹרָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם דְּוָקָא,**
 19 **לְתוֹרָה וּמוֹתֵינָה בְּמִתַּן תּוֹרָה עַל יַדֵּי בְּנֵי** 14 **שְׁזוּהִי תַּכְלִית פְּנִינַת הַבְּרִיאָה. וְכִיּוֹן שֶׁתַּכְלִית**
 20 **יִשְׂרָאֵל, מֵרַע זֶה כֵּךְ הָרִי גַם קוֹדֵם** 15 **הַפְּנִינָה הִיא עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים לְמִטָּה דְּוָקָא, לְכֵן**
 21 **מִתַּן-תּוֹרָה הִנֵּה אַבְרָהָם זָקֵן** 16 **נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי-זֶה עִילוּי וְהוֹסַפְּהָ כּו', וְכְּמֵאֲמַר**
 22 **וַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה, וְכֵן יִצְחָק** 17 **רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 37 לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּדִי**
 23 **וַיַּעֲקֹב, וּמִיָּמֵיהֶן שֶׁל אַבּוֹתֵינוּ** 18 **שִׁיתוּסְפוּ עֲלֵיהֶם גְּרִים, וְעַד שְׁפוּעֲלִים שָׁגַם עֶפֶר**
 24 **לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה מֵהֶם כּו' 36** 19 **יעֲקֹב? הִיָּה בְּאוֹפֵן שֶׁלְּמַעְלָה מִ'מַּסְפָּר' ("מִי מִנָּה**
 25 **כֹּל יְמֵי חַיֵּיהֶם שֶׁל הָאֲבוֹת אַבְרָהָם** 20 **עֶפֶר יַעֲקֹב). כִּפִּי שְׂמוּסְבֵּר בְּמֵאמֶר**
 26 **יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֹא הִיָּה זְמַן שֶׁבּוּ הִיָּה** 21 **הַקּוּדֵם (דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל 'מִי מִנָּה עֶפֶר**
 27 **יִצְחָק וַיַּעֲקֹב), מִשְׁמַעוֹת הַדְּרָבִיּוֹת הַיָּא: "עֶפֶר** 22 **יעֲקֹב" הִיא דְּרָגָה נְמוּכָה בִּיחֹס ל"רֹבֵעַ**
 28 **וּבְכֹל זֹאת הַכְּתוּב אוֹמֵר עַל כֵּךְ** 23 **יִשְׂרָאֵל" וְכֹל זֹאת הַכְּתוּב אוֹמֵר עַל כֵּךְ**
 29 **"מִי מִנָּה" - מִי יוֹכֵל לְמַנּוֹת, הֵינּוּ שֶׁגַם** 24 **"יעֲקֹב" הוּא לְמַעַל מִמַּסְפָּר, כִּי מֵאֲחֵר**
 30 **שֶׁהַעֲבוּדָה לְבַרֵּר אֶת הָעֶפֶר וְלֵהֲעֹלֹת** 25 **הַחֹמְרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה לְקַדּוּשָׁה,**
 31 **הִיא עַל יַדֵּי הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת שֶׁלְּמַעַל מִגְּבוּלוֹת הָעוֹלָם, הִרִי זֶה פּוֹעֵל שֶׁגַם** 26 **"עֶפֶר יַעֲקֹב" יִהְיֶה לְמַעַל מִגְּבוּלוֹת הַמַּסְפָּר ("מִי מִנָּה"), וְעוֹד מְבֹאֵר שֶׁם שׁוֹן**
 32 **הָאֵרָה שֶׁל בְּלִי גְבוּל בְּחוּץ הַגְּבוּל (עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת עַל הַפְּסוּק "וְהִיָּה** 27 **מַסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם (עֶפֶר) אֲשֶׁר לֹא יִסְפֵּר מְרֹב" שֶׁהַחִיבּוּר בֵּין**
 33 **"מַסְפָּר" ו"לֹא יִסְפֵּר" מְלַמֵּד עַל הַחֲדַרְת הַבְּלִי-גְבוּל בְּחוּץ הַגְּבוּל עֲצֻמוֹ.** 28
 34 **ה) אֲמָנָם כְּדִי שֶׁהַעֲבוּדָה בְּעֵנִין הַבִּירוּרִים** 29 **שֶׁנִּפְלוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהִמְשַׁכְּת הָאוֹר הַלּוֹקִי הַעֲלוּיָן שֶׁל שֵׁם הוּי' לְמִטָּה**
 30 **(שְׁזוּהִי עֵנִין וְהִמְשַׁכְּת הָאוֹר הַלּוֹקִי הַעֲלוּיָן שֶׁל שֵׁם הוּי' לְמִטָּה** 30 **שְׁזוּהִי עֵנִין וְהִמְשַׁכְּת הָאוֹר הַלּוֹקִי הַעֲלוּיָן שֶׁל שֵׁם הוּי' לְמִטָּה**
 31 **שְׁזוּהִי עֵנִין וְהִמְשַׁכְּת הָאוֹר הַלּוֹקִי הַעֲלוּיָן שֶׁל שֵׁם הוּי' לְמִטָּה** 31 **שְׁזוּהִי עֵנִין וְהִמְשַׁכְּת הָאוֹר הַלּוֹקִי הַעֲלוּיָן שֶׁל שֵׁם הוּי' לְמִטָּה**
 32 **וְכָרְכוּ אֶת הוּי') תְּהִיָּה כְּדָבָעִי, צָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלִילָה** 32 **וְכָרְכוּ אֶת הוּי') תְּהִיָּה כְּדָבָעִי, צָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלִילָה**
 33 **אֲךָ בִּיאוֹר הֶעֱנִין הוּא, שְׁאֲצֵל** 33 **אֲךָ בִּיאוֹר הֶעֱנִין הוּא, שְׁאֲצֵל**
 34 **הָאֲבוֹת הִתְּנָה הַתּוֹרָה עֲבוּדָה רוּחָנִית, וְגַם הַעִיסוּק שֶׁלָּהֶם בְּקִיּוּם** 34 **הָאֲבוֹת הִתְּנָה הַתּוֹרָה עֲבוּדָה רוּחָנִית, וְגַם הַעִיסוּק שֶׁלָּהֶם בְּקִיּוּם**
 35 **מְצוּוֹת הַתּוֹרָה הִיָּה בְּעִיקַר דְּבַר רוּחָנִי, כְּמֵבֹאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׂדוּקָא בְּמִתַּן** 35 **מְצוּוֹת הַתּוֹרָה הִיָּה בְּעִיקַר דְּבַר רוּחָנִי, כְּמֵבֹאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׂדוּקָא בְּמִתַּן**
 36 **תּוֹרָה נִיתֵן הַכּוּחַ לְהַחֲדִיר קַדּוּשָׁה בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְלְקַדֵּשׁ חֲפְצִים גִּשְׁמִיִּים, וְאֵילוּ** 36 **תּוֹרָה נִיתֵן הַכּוּחַ לְהַחֲדִיר קַדּוּשָׁה בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְלְקַדֵּשׁ חֲפְצִים גִּשְׁמִיִּים, וְאֵילוּ**
 37 **לִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצוּוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת הִיָּה דְּבַר רוּחָנִי לְלֹא הַשְׁפַּעָה פְּנִימִית** 37 **לִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצוּוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת הִיָּה דְּבַר רוּחָנִי לְלֹא הַשְׁפַּעָה פְּנִימִית**
 38 **עַל הָעוֹלָם וְאֵילוּ בְּמִתַּן-תּוֹרָה נִתְּחַדֵּשׁ שֶׁתְּהִיָּה פְּעוּלַת הַתּוֹרָה** 38 **עַל הָעוֹלָם וְאֵילוּ בְּמִתַּן-תּוֹרָה נִתְּחַדֵּשׁ שֶׁתְּהִיָּה פְּעוּלַת הַתּוֹרָה**
 39 **בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם דְּוָקָא וְקִדּוּשַׁת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת תַּחֲדוּר בְּתוֹכֵי** 39 **בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם דְּוָקָא וְקִדּוּשַׁת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת תַּחֲדוּר בְּתוֹכֵי**
 40 **הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, שְׁזוּהִי תַּכְלִית פְּנִינַת הַבְּרִיאָה הַכּוּוֹנָה וְהַמְטָרָה** 40 **הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, שְׁזוּהִי תַּכְלִית פְּנִינַת הַבְּרִיאָה הַכּוּוֹנָה וְהַמְטָרָה**
 41 **הַעִיקְרִית שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא כְּדִי שֶׁהַקַּדּוּשָׁה וְהַאֲלוּקוֹת תַּחֲדוּר וְתַפְעַל** 41 **הַעִיקְרִית שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא כְּדִי שֶׁהַקַּדּוּשָׁה וְהַאֲלוּקוֹת תַּחֲדוּר וְתַפְעַל**
 42 **וְתַתְּגַלָּה בְּחוּץ הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי עֲצֻמוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁתַּכְלִית הַפְּנִינָה הִיא** 42 **וְתַתְּגַלָּה בְּחוּץ הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי עֲצֻמוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁתַּכְלִית הַפְּנִינָה הִיא**

(34 שבת פת, א (ובפרש"י). (35 בראשית א, לא. 36) יומא כח, ב. (37 פסחים פז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צָרִיף לְהִיּוֹת תְּחִילָה כַּהֲנֵה וְהִקְדַּמָּה לַעֲבוּדָה זֶה הָעֲנָנִן ד' שָׂאוּ
 2 יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, שְׁזָהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבוּדָה זֶה, "שָׂאוּ יְדִיכֶם" הוּא
 3 עֲנָנִן נְטִילַת יְדַיִם כּו'. וְעֲנָנִינוּ בְּעֲבוּדָה, מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּעֲבוּדָה
 4 הַרוּחָנִית הִיא שְׂפִידִים מוֹרָה עַל כְּלָלוֹת עֲנָנִן הַמַּעֲשֶׂה בְּפוּעַל
 5 שְׁעִיקְרוּ עַל-יְדֵי הַיְדִים, וְעֲנָנִן
 6 נְטִילַת יְדַיִם הוּא שְׁהַמַּעֲשֶׂה 1 הָעֲנָנִן ד' שָׂאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, שְׁזָהוּ עֲנָנִן נְטִילַת
 7 יְהִי בְּאוֹפֵן שֶׁל טְהָרָה כּו'. 2 יְדַיִם כּו'. וְעֲנָנִינוּ בְּעֲבוּדָה, שְׂפִידִים מוֹרָה עַל כְּלָלוֹת
 8 בִּידֵיִם נְקִיּוֹת. וְלְדוּגְמָא, שְׂלָא 3 עֲנָנִן הַמַּעֲשֶׂה בְּפוּעַל שְׁעִיקְרוּ עַל-יְדֵי הַיְדִים,
 9 יְהִי בְּאוֹפֵן שֶׁל מְצוּהַ הַבָּאָה 4 וְעֲנָנִן נְטִילַת יְדַיִם הוּא שְׁהַמַּעֲשֶׂה יְהִי בְּאוֹפֵן שֶׁל
 10 בְּעֵבְרִיָה כִּמוּ קִיּוֹם מְצוּוֹה דַּבְּרָה גִּנוּב 5 טְהָרָה כּו'. וְלְדוּגְמָא, שְׂלָא יְהִי בְּאוֹפֵן שֶׁל מְצוּהַ
 11 אוּ גִּזוּל וְכִיּוּצָא בְּזָה, שְׁזָהוּ מַעֲשֶׂה 6 הַבָּאָה בְּעֵבְרִיָה וְכִיּוּצָא בְּזָה, וְכִמְאָמַר רַבּוּתִינוּ
 12 שֶׁמִּצַּד עֲצֵמוּ הוּא מְצוּהַ, אֲבָל הוּא לֹא 7 וְל' 38 בְּנוֹגַע לְתַלְמִיד-חֶכֶם, שְׂלָא יְהִי בְּמַעֲמַד
 13 בְּנִקְיֹת וּבִטְהָרָה, וְלִכֵּן הוּא מֵאֲבַד 8 וּמִצָּב דְּסָנוּ שׁוּמְעָנִיָּה (שְׂיּוּצָאִין עָלָיו שְׁמוּעוֹת
 14 מֵעִרְכּוֹ וּחִשְׁבֵּיתוֹ) וְכִמְאָמַר 9 רַעוּת), וְדוּקָא אֲזַ נְעִשִׁית הַמְצוּהַ בְּשְׁלִימוּתָהּ,
 15 רַבּוּתִינוּ וְל' 38 בְּנוֹגַע 10 וּפּוּעֵלַת הָעֲנָנִן דְּבָרְכוּ אֶת הַוָּי' כּו'.
 16 לְתַלְמִיד-חֶכֶם, שֶׁמֵּאֲחֵר וְהוּא 11 וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁזָהוּ הַטַּעַם לְכָף שְׁלַפְנֵי הַמַּאֲמָר
 17 לּוֹמַד תּוֹרָה וּמְכַבְּדִים אוֹתוֹ עַל כֵּךְ 12 דְּבוּר-הַמִּתְחִיל שָׂאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, אָמַר
 18 שְׁהוּא לּוֹמַד תּוֹרַת ה', עָלָיו לְהִיּוֹר 13 בְּעַל הַשְּׂמִחָה וְהַגְּאוּלָּה הַמַּאֲמָר דְּבוּר-הַמִּתְחִיל
 19 בְּמִיּוּחַד שְׂלָא יְהִי בְּמַעֲמַד 14 בְּרוּף הַגּוּמַל לְחִיבִים טוֹבוֹת⁹, שְׁבּוּ נִתְבָּאֵר הָעֲנָנִן
 20 וּמִצָּב דְּסָנוּ שׁוּמְעָנִיָּה 15 דְּאַרְבַּעַה צָרִיכִים לְהוֹדוֹת³⁹, חוֹלָה שְׁנִתְרַפָּא,
 21 (שְׂיּוּצָאִין עָלָיו שְׁמוּעוֹת 16 וְחִבּוּשׁ שְׂיִצָּא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, יוֹרְדֵי הַיָּם
 22 רַעוּת), וְדוּקָא אֲזַ כִּאֲשֶׁר לֹא רַק 17 כְּשֶׁעָלוּ, וְהוֹלְכֵי דְרָכִים כְּשֶׁיִּגְיעוּ לְיִשׁוּב,
 23 הַמַּעֲשֶׂה עֲצֵמוּ הוּא כְּרִאוּי אֵלָא 18 וְסִימְנָף⁴⁰, וְכֹל הַחַיִּי"ם⁴¹, חוֹלָה יְסוּרִים יָם
 24 הַעֲשִׂיָּה הִיא מֵתוֹךְ נְקִיּוֹת וּטְהָרָה 19 מְדַבֵּר, יוֹדוּף סְלָה⁴¹, וּמִבָּאֵר עֲנָנִים בְּעֲבוּדַת
 25 נְעִשִׁית הַמְצוּהַ בְּשְׁלִימוּתָהּ, 20 ה' 42, שְׂיֵשׁ מִי שֶׁהוּא חוֹלָה רַחֲמָנָא-לְצַלָּן, דְּעֲנָנִן
 26 וְכִשְׁהַמְצוּוֹה נְעִשִׁית בְּשִׁלְמוֹת, גַּם 21 הַחוּלִי הוּא שְׁנִתְטַמֵּט מוֹחוֹ וְלָבוּ, אוּ שֶׁהוּא
 27 הַתּוֹצְאוֹת הֵן כִּפֵּי הַמְצוּפָה וּפּוּעֵלַת 22 חִבּוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר חִסֵּי-וְשָׁלוֹם הָרַע
 28 הָעֲנָנִן דְּבָרְכוּ אֶת הַוָּי' כּו'. 23 מִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב, כִּמוּ שְׁפִתּוֹב⁴³ רָשַׁע (הַיִּצָּר
 29 וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁזָהוּ הָאֲמוּר לְעִיל 24 (הָרַע) מִקְתִּיר אֶת הַצְּדִיק (יִצָּר טוֹב), אוּ יוֹרְדֵי בַּיָּם
 30 שֶׁהַמִּשְׁכַּת וְהַתְּגָלוֹת שֶׁם הוּי' (יִבְרִכּוּ 25 בְּרִיבּוּי בְּלָבוּלִים שֶׁל עֲנָנִי עוֹלָם נְפִידוּעַ בְּפִירוּשׁ
 31 אֶת הַוָּי'") מוֹתֵנִית ב"שָׂאוּ יְדִיכֶם 26 הַקְּתוֹב⁴⁴ מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לִכְבוֹת אֶת
 32 קוֹדֵשׁ, קִיּוֹם הַמְצוּוֹת בְּטְהָרָה וּבְנִקְיֹת 27 הַפְּרִנְסָה וְהַמְחֻשְׁבוֹת שְׁבַע-עֲנָנֵי
 33 הוּא הַטַּעַם לְכָף שְׁלַפְנֵי 28 וְאֵף שְׁעַל-זֶה נִגְמָר⁴⁴ מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ
 34 הַמַּאֲמָר דְּבוּר-הַמִּתְחִיל שָׂאוּ 29 לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהָבָה, שְׁקָאֵי עַל הָאֲהָבָה הַמְּסוּתְרַת
 35 יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ, אָמַר בְּעַל 30 שְׂיֵשׁ בְּכָל נְפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל כּו', שְׁלִכְן הִגָּה גַם אַחַר
 36 הַשְּׂמִחָה וְהַגְּאוּלָּה קוֹדֵם לָכֵן, 31 אֶת הַוָּי' א (וּבַפְּרָשׁ"י). (39 בְּרִכּוֹת נד, ב. טוּשׁוּ"ע שְׁבַע-עֵרָה 1. סֵדֵר בְּרִכַּת הַנְּהַנִּין לְאֵדָה"ז פ"ג ס"ב. 40 טוּשׁוּ"ע שֶׁם.
 37 בְּתוֹר הַכְּנֵה וְהִקְדַּמָּה, הַמַּאֲמָר 41 תַּפְּלַת הַעֲמִידָה. 42 סה"מ קוֹנְטְרָסִים שֶׁם קְפוּז, ב. סה"מ תַּרְפ"ז ע' רטו. 43 חִבְקוּק א, ד. 44 שֶׁה"ש ח, ז. 45 תו"א
 38 דְּבוּר-הַמִּתְחִיל בְּרוּף הַגּוּמַל 39 לְחִיבִים טוֹבוֹת⁹, שְׁבּוּ נִתְבָּאֵר 40 הָעֲנָנִן דְּאַרְבַּעַה צָרִיכִים

(38) מו"ק יז, א (ובפרש"י). (39) ברכות נד, ב. טושו"ע שבעה ערה 1. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג ס"ב. (40) טושו"ע שם. (41) תפלת העמידה. (42) סה"מ קונטרסים שם קפז, ב. סה"מ תרפ"ז ע' רטו. (43) חבקוק א, ד. (44) שה"ש ח, ז. (45) תו"א ר"פ נח (ח, ג). ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האמורות שְׁזָהוּ מַעֲמַד וּמַצֵּב דְּחַיִּיבִים כּו'. אלא שהקדוש ברוך הוא
 2 גומל טובות גם ל"חייבים" ומוציא אותם מהמצב הלא רצוי בו הם נתונים.
 3 וּכְפִי שְׂמִבְּאָר בְּמֵאָמֵר דִּבְרוּרֵהֶם תַּחֲלִיל "ברוך הגומל" הנזכר, שְׂכָל
 4 יִשְׂרָאֵל מְחַיִּיבִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְאִם מַצֵּד
 5 אֵיזָה סִיבָה לֹא קִיָּם זֶה, הֲלֹא
 6 הוּא הָאֵשׁם בְּזָה כּו'. נמצא
 7 שלמעשה לעתים קרובות אדם מוגדר
 8 כ"חייב" שהרי סוף-סוף הוא עצמו
 9 האחראי למצבו הרוחני.
 10 אֲפֹּךְ עַל זֶה מְמַשֵּׁף בְּמֵאָמֵר,
 11 אָמְנָם מַצֵּד שְׁנֵי כְּתִיבִים 47 נאמר על
 12 הקדוש ברוך הוא וְחָשַׁב מַחְשְׁבוֹת
 13 לְבַלְתִּי יָדַח מִמֶּנּוּ נְדָח, ה'
 14 'חושב' ומתכנן את האירועים בחיי
 15 האדם, כך שבסופו של דבר כל נפש
 16 תזכה לתיקון שלה וּבְחֶסְדֵי אֱ-ל
 17 עֲלִיּוֹן מִתְעוֹרֵר רוּחַ מְפֹרָשׁ
 18 וְה' גורם לאדם התעוררות לצאת
 19 ממצבו הרוחני הלא רצוי, ולשוב
 20 בתשובה ולבוא על תיקונו, וּכְמוֹ
 21 שְׂכָתוֹב 48 כִּי יַעֲמֹד לִימִין
 22 אֲבִיּוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשׁוֹפְטֵי נַפְשׁוֹ
 23 ה' עומד לצידו של האדם כדי להציל
 24 אותו מה'שופטים' של נפשו וּכְפִי
 25 שֶׁרַבְנוּ הִזְקֵן מִדִּיק בַּפְּסוּק זֶה בַּסֵּפֶר
 26 הַתְּנַיִן שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בָּאֵדָם שִׁישׁ
 27 בַּנֶּפֶשׁ שְׁנֵי שׁוֹפְטִים וְלֹכֵן נֹאמֵר בַּפְּסוּק
 28 שׁוֹפְטֵי לְשׁוֹן רַבִּים, יִצְרָטוֹב
 29 וְיִצְרָהֲרַע, שְׁזוּהֵי מְדַרְיַגַת
 30 הַבִּינּוֹנִי, כַּמְבֹאֵר בַּהֲרַחֲבָה בַּסֵּפֶר
 31 הַתְּנַיִן ש'בינוני' איננו הגדרה של
 32 מעשי האדם ולכן אין הכוונה שיש לו
 33 גם מצוות וגם עבירות 'מחצה על
 34 מחצה' אלא שבפועל אינו עובר כל
 35 עבירה הן במחשבה, הן בדיבור והן
 36 במעשה, והוא מוגדר 'בינוני' במצבו
 37 הנפשי, כלומר שגם היצר הטוב וגם
 38 היצר הרע הם בתוקף בנפשו שִׁישׁ לוֹ גַּם יִצְרָהֲרַע וּמֵתְאוּוָה
 39 תְּאוּוֹת שֶׁהוּא כְּמוֹ שׁוֹפֵט וְדִין הָאוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּמִשְׁפָּט, וְכֵן
 40 הַיִּצְרָהֲרַע אוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּחֵלֶל הַשְּׂמָאֵלִי שְׂבֵלֵב כּו' וּמִנְסָה
 41 לַגְּרוּם לֹאֵדָם לַחֲטוּא, אָבָל הוּא לֹא מַעֲלִית לְהִבְיֹא לְיַד עֲבִירָה בְּפוּעַל כִּי
 42 מִיַּד חוֹלֵק עָלָיו הַשׁוֹפֵט הַשְּׁנִי שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית

1 נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל כּו', והיא קיימת תמיד ושום דבר לא יכול לכבות ולבטל
 2 אותה שְׂלֵמֶן הִנֵּה גַם אַחֵר הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ שֶׁל הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי
 3 לַעֲסוֹק בְּעִנְיָנִים גִּשְׁמִיִּים שֶׁהֵן הַנְּקָרָאִים מִיָּם רַבִּים, לֹא
 4 יוֹכֵלֵה ה"מים רבים" והטרדות הרבות לְכַבּוֹתָהּ מְלֵהִיּוֹת תְּמִיד גַּם
 5 כאשר יש לאדם טרדות רבות מאוד
 6 בְּכַחֲנֵת אֶהְבֶּה לְה' וְתִשְׁקָהּ 1
 7 נִפְלְאָה לַעֲלוֹת וְלַהֲתַקֵּר בְּאֵלּוֹקוֹת
 8 וְלִפְלֹל לְמַעֲלָה כּו' 45 כך
 9 שהמציאות שלה בפני עצמה תתבטל
 10 והיא תיכלל באלוקות כמו נר קטן
 11 שכאשר הוא מתקרב לאבוקה גדולה
 12 הוא לא נחשב בפני עצמו אלא נכלל
 13 בה, ומאחר שבתוך כל יהודי יש אהבה
 14 מסותרת לה' שקיימת תמיד ושום דבר
 15 לא יכול לכבות ולבטל אותה, ואם כן
 16 מה החיסרון ב"מים רבים" וטרדות
 17 והפרעות, על כך בא המענה כי מְקַל-
 18 מְקוּם למרות שאכן האהבה
 19 המסותרת קיימת תמיד הֲרִי בִּינְתֵימִים
 20 לפי שעה נִמְצָא האדם בְּמַעֲמַד
 21 וּמַצֵּב שִׁישְׁנָם מִיָּם רַבִּים
 22 הַמְּבַלְבְּלִים כּו' ולכן יציאה ממצב
 23 כזה מחייבת תורה מיוחדת לה'. או
 24 שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּמִדְבָּר, הִינּוּ
 25 שְׁנַמְסֵר רַחֲמָנָא-לְצֵלָן
 26 לְגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם וְהַמְּרִיּוֹתוֹ
 27 והוא שקוע בהם (וְיֵשׁ לוֹמֵר
 28 שֶׁהִיִּסוֹד לְזָה לְדַבְרֵי הַמֵּאֵמֵר
 29 ש"הולך במדבר" היינו מי ששקוע
 30 בגשמיות ובחומריות הוּא מֵה
 31 שְׂכָתוֹב ב'תורה אור' לרבנו
 32 הוֹקֵן בְּדְרוֹשֵׁי מֵאֵמְרֵי הַחֲסִידוֹת עַל
 33 מְגַלַת אֶסְתֵּר 46, שְׂמִדְבָּר קָאֵי
 34 מְכוּן עַל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
 35 אֲשֶׁר לֹא לְה' הִמָּה שְׂרוּחֵי
 36 מִהַקְדוּשָׁה, שֶׁהֵם דוֹמִיִּם לְמְקוּם
 37 מְדָבֵר וּשְׂמָמָה כּו' כִּי צַד
 38 הַקְדוּשָׁה וְהַדְּבָרִים בְּה' נִמְשָׁלוּ לְמְקוּם מֵלֵא חַיִּים, וְהַחִיפֵךְ נִמְשַׁל לְמִדְבָּר
 39 (מממה). וְהִינּוּ, אֲרִבְעַת הַסּוּגִים הַלְלוּ הֵם מְצַבִּים שֶׁל חֲסוּדוֹת בְּעִבּוּדוֹת ה'
 40 שִׁישׁ לַחֲקוֹן אוֹתָם שְׂכָפְדֵי שְׁעֵבּוּדָתוֹ תְּהִיָּה כְּדָבְעֵי לְמַהוּי, כְּפִי
 41 שְׂצוּרִין לְהִיּוֹת צְרִיף לְפַעוֹל בְּעַצְמוֹ שְׁלֹא יְהִיָּה בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב
 42 הַנְּ"ל, וּמַצְבוֹ הַרוּחָנִי יִהְיֶה נְעִלָה וְלֹא מוּגַדֵר בְּאַחַת מֵאַרְבַּעַת הַהֲגֵדּוֹת

(46 צד, א. 47 שמואל-ב יד, יד. 48 תהלים קט, לא. 49) לשון הש"ס - שבת לט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבִמֹת כו', וְהִלְכָה הַהֲנַחָה שֶׁל הַיְבוֹנִי בְּפֹעַל הַיָּד הַיְמָנִית
 2 הַמְּרִיעַ 49 כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּהִלְכָה שֶׁלְּפַעֲמִים יֵשׁ מְחֻלְקָת בֵּין שְׁתֵּי דַעוֹת
 3 וְהַהֲלָכָה נִקְבַּעַת עַל פִּי הַשְּׁלִישִׁי הַמְּכַרֵּעַ אֶת כָּף הַמֵּאֻזְנִים לְאַחַד הַצַּדִּיקִים, כִּךְ
 4 כִּאֲנִי הַחֲרֵעָה בְּיֹכֹחַ בֵּין הַיָּצֵר הַטּוֹב וְהַיָּצֵר הָרָע הַיָּצֵר עַל יְדֵי הַשְּׁלִישִׁי הַמְּכַרֵּעַ
 5 הוּא הַקֶּבֶ"ה הַעֲזָרוּ לְהִיָּצֵר
 6 טוֹב, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 7 וְ"ל 50 אֱלֹמֵלָה הַקֶּבֶ"ה עֲזָרוּ
 8 כו' 51 לֵאלֹהֵי עֲזָרָת ה', הָאֵדָם לֹא הִיָּה
 9 מְצִלִּית לְהַתְּגַבֵּר עַל יָצֵרוֹ הָרָע,
 10 וּמִתְעוֹרֵר בְּתִשׁוּבָה, הִנֵּה אָז
 11 צִדִּיק 52 מְצַרֵּה נַחֲלִץ כו'
 12 וְהָאֵדָם מִשְׁתַּחֲרֵר מִהַמְּצַב בּוֹ דְבָרִים לֹא
 13 רְצוּיִים שׁוֹלְטִים עָלָיו.
 14 וְכַל־זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הַהֲקָדְמָה
 15 בְּמֵאֲמַר הָרִאשׁוֹן דְּבוּרֵי
 16 הַמִּתְחִיל הַנּוֹי לִי בְּעֲזָרְךָ, שֶׁ
 17 מְבֹאֵר שֶׁצִּדִּיק לִידַע הָאֲמֵת
 18 אֲשֶׁר אֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ 53, אֵין כֹּל
 19 מִצִּיאוֹת אַחֲרָת, וּבוֹדָאֵי שְׁאֵין שׁוֹם
 20 גּוֹרֵם אַחֵר עִם כּוֹחַ וּסְמֻכּוֹת כִּלְשֵׁהִי
 21 מְלַבֵּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ וְהוּא
 22 רַק לְבַדּוֹ הוּא יִתְבָּרֵךְ הַבּוֹרָא
 23 מִהֵנָּה וּמִחֵהָ אֶת הָאֲדָם,
 24 וְעוֹזֵר לוֹ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, וְכִמּוֹ
 25 שֶׁכֶּתֶב הַרְמַב"ם 54 עַל הַחֻבָּה
 26 לְדַעַת וְלַחֲכִיר בְּכַךְ שְׁאֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ
 27 יְסוֹד הַיְסוּדוֹת וְעֲמוּד
 28 הַחֲקֻמּוֹת לִידַע שֶׁיֵּשׁ שֶׁם
 29 שְׂקִיִּים מְצוּי רִאשׁוֹן מִמְּצִיא כֹּל
 30 נִמְצָא, וְכֹל הַנִּמְצָאִים מְשֻׁמִּים
 31 וְאֶרֶץ וּמָה שְׁבִינֵיהֶם לֹא
 32 נִמְצָאוּ אֱלָא מֵאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ
 33 וְלֹא נִבְרְאוּ עַל יְדֵי שׁוֹם גּוֹרֵם אַחֵר
 34 חֲסִי־שׁוֹלוֹם, דְּאֶרְבַּע תְּבוֹת מִלִּים
 35 אֵלוֹ, יְסוֹד הַיְסוּדוֹת וְעֲמוּד
 36 הַחֲקֻמּוֹת, הֵם רִאשֵׁי־תְבוֹת
 37 הַנּוֹי 55, דְּבִאֲמַת הִנֵּה שֶׁם הַנּוֹי
 38 שֶׁלְּמַעֲלָה מְגַדְרֵי הָעוֹלָם וְנִקְרָא "הַרִי"
 39 עַל שֶׁם שְׁהוּא הִיָּה הוֹוֵה וְיֵהִיָּה כְּאַחַד
 40 הוּא הַמְּהַרְהֵה גַם אֶת הָעוֹלָמוֹת

41 וְהַנְּבִיאִים הַמּוֹגֵדִים, וְרַק שֶׁהִתְהַוּוּת בְּפֹעַל הַיָּד הַיְמָנִית
 42 אֱלֹקִים כו' (עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ כְּמֵאֲמַר דִּיבּוּרֵי־הַמִּתְחִיל
 43 "הוֹי לִי בְּעוֹזְרִי").
 44 וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁכְּלָלוֹת הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה, בְּעוֹלָם
 45 הַזֶּה הִיא לְהַמְשִׁיךְ מִלְּמַעֲלָה
 46 וְלְמַטָּה וְלְגַלּוֹת בְּעוֹלָם שֶׁם
 47 הַנּוֹי, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב וְכָרְכוּ אֶת
 48 הַנּוֹי, וְהֵינּוּ לְגַלּוֹת
 49 שֶׁהַמְּצִיאוֹת הָאֲמִיתִית שֶׁל
 50 הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא הִיא הַיֵּשׁ
 51 הָאֲמִיתִית 56, הָאֱלוֹקוֹת שֶׁלֹּא מִיתּוּ שֶׁל
 52 דְּבַר, רַק הִיא "יֵשׁ", מִצִּיאוֹת, אֲמִיתִית
 53 וְעַד שֶׁבְּעוֹלָם יֵהִיָּה נִרְאָה
 54 בְּגִילּוּי (לֹא הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא
 55 הַמְעֻלָּם וּמִסְתִּיר עַל מִקּוּרוֹ הָאֱלוֹקִי,
 56 אֱלָא) הַיֵּשׁ הָאֲמִיתִית הֵינּוּ לְהַבִּיא
 57 אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת שֶׁהִיא מְצוּוֹה וְחֻבָּה
 58 עַל כָּל אָדָם שֶׁתְּהִיָּה בְּגִלּוּי בְּעוֹלָם.
 59 (ו) וְהִנֵּה כָּל הָאֲמִיתִית לְעֵיל שֶׁיָּךְ
 60 לְעֲבוּדָת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 61 מִיִּשְׂרָאֵל, יֵהִיָּה מְצַב הַרוּחָנִי אֲשֶׁר
 62 יֵהִיָּה וְכַפִּי שֶׁמְבִיא בְּסִיִּים
 63 הַמְּאֲמַר דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל בְּרוּךְ
 64 הַגּוֹמֵל 42 (בְּהַמְשִׁךְ לְעֵנִין
 65 הַהֲתַעֲוֹרוֹת בְּתִשׁוּבָה שֶׁאֵז
 66 צִדִּיק מְצַרֵּה נַחֲלִץ וּמִשְׁתַּחֲרֵר
 67 מֵאֲחִיזוֹת הַיָּצֵר הָרָע, וְלִכֵּן הוּא דּוֹמֵה
 68 לְיוֹצֵא מִבֵּית הַאֲסוּרִים) מָה
 69 שֶׁכְּתוּב 57 וְעַמְּךָ כּוֹלֵם צִדִּיקִים
 70 וְלִכֵּן הַיְצִיאָה מִשְׁלִיטַת הַיָּצֵר הָרָע וְכֵן
 71 הַעֲבוּדָה שֶׁל גִּילּוּי שֶׁם הוֹי בְּעוֹלָם
 72 שְׂיִכַת לְכָל אֶחָד וְאַחַד.
 73 וּמִבְּאֵר, שֶׁהַסִּיכָה הַפְּנִימִית לִכֵּן
 74 שֶׁהַעֲבוּדָה הָאֲמִיתִית אֲכֵן שְׂיִכַת לְכָל
 75 אֶחָד וְאַחַד הִיא מְשׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד
 76 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי נִשְׁמָתוֹ
 77 הִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל 58,
 78 וְזֶהוּ מְשִׁבְעֵינִ אוֹתוֹ 59, כְּמֵאֲמַר
 79 הִיא חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל 58, וְזֶהוּ "מְשִׁבְעֵינִ אוֹתוֹ" 59, דְּבְכָל נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה הָרִי

50 קדושין ל, ב. 51 תנאי פי"ג. 52 משלי יא, ת. 53 ואתחנן ד, לה. 54 ריש הל' יסוה"ת. 55 סדר הדורות ד"א תקכ"ז. שם הגדולים להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירוש" לרמב"ם שם. 56 ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. 57 ישעי' ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק. 58 תנאי רפ"ב. 59 נדה ל, ב. תנאי פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חכמינו ז"ל אשר ירדת הנשמה מלמעלה להתלבש בגוף גשמי בעולם
 2 הוה, משביעים את האדם "תהי צדיק ואל תהי רשע" ואת הביטוי "משביעין"
 3 יש לפרש לא רק בלשון שבועה אלא גם בלשון שובע **דְּבָכָל נִשְׁמָה**
 4 **וְנִשְׁמָה הָרִי יֵשׁ בָּהּ הַשּׁוֹבֵעַ** שהוא נתינת כוח **בְּמָה לְנֹצֵחַ אֶת**
 5 **הַיִּצְרָה־רַע וְלַהֲתַגְבֵּר עָלָיו**
 6 וכיוון שלכל יהודי יש נשמה אלוקית
 7 וכל נשמה מקבלת את הכוחות הללו,
 8 הרי עבודה זו מוטלת על כל אחד
 9 ואחד ללא יוצא מן הכלל.
 10 **וְיוֹמַתֵּךְ יוֹתֵר עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר**
 11 **בְּקִיצוּרִים וְהַעֲרוֹת לַתַּנְיָא** 60
 12 מאת אדמו"ר היצמח צדק' **בַּעֲנָנָן**
 13 **מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ** שהם דברי חכמינו
 14 ז"ל שבהם פותח ספר התניא לאדמו"ר
 15 הזקן, **שֶׁהַשְּׁבוּעָה עֲצֻמָּה הִיא**
 16 **הַשּׁוֹבֵעַ וְהַנְּתִינֵת־כַּח**
 17 **לַעֲבוּדָה, פִּידוּעַ בַּעֲנָנָן**
 18 **מִשְׁבִּיעִים לְקִים אֶת**
 19 **הַמְּצוֹת** 61, שהיא שבועה שנועדה
 20 להוסיף כוח וְהִינוּ, **שֶׁפֶּאֶשֶׁר**
 21 **יִשְׁנוּ מַעֲמֵד וּמַצָּב שִׁישׁ קוּשִׁי**
 22 **בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוֹת בְּאוֹפֵן**
 23 **הַעֲבוּדָה שְׁעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת**
 24 והאדם עלול להיתקל בקושי גדול
 25 שלא יוכל להתגבר עליו בנימוקים
 26 ושיקולים הגיוניים על-פי טעם ודעת,
 27 **אֲזִי צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנָנָן**
 28 **הַשְּׁבוּעָה, שְׁעַל־יְדֵה נִמְשָׁף**
 29 **כַּח לַעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שְׁלִמְעֵלָה**
 30 **מִטַּעַם וְדַעַת** ובכוחה ניתן להתגבר
 31 גם על קשיים כאלה שעל-פי טעם
 32 ודעת אי אפשר להתגבר עליהם,
 33 **וְהִינוּ לְפִי שְׁעֲנָנָן הַשְּׁבוּעָה**
 34 **הוּא מִבְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר,**
 35 **פִּידוּעַ** בתורת החסידות **בַּעֲנָנָן בִּי**
 36 **נִשְׁבַּעְתִּי** 62, מצינו בכמה מקומות
 37 בתורה ובבבאיים, שבועה של הקדוש
 38 ברוך הוא. ונאמר בחסידות שכאשר הכתוב אומר "בי נשבעתי" יש לכוך
 39 משמעות מיוחדת, והכוונה היא כאלו נאמר "בעצמי נשבעתי" שְׁזָהוּ
 40 **בְּחִינַת הַעֲצֻמּוֹת** עצם המהות של הקדוש ברוך הוא **שְׁלִמְעֵלָה מִשָּׁם**

(60) ע' מח ואילך. ע' ננ ואילך. (61) ראה נדרים ח, א. תמורה ג, ב. (62) וירא כב, טז. ישעי' מה, כג. וראה קיצורים והערות שם ס"ע נב ואילך. (63) סה"מ קונטרסים שם קצ, ב. סה"מ תרפ"ז ס"ע רכא. (64) ראה קיצורים והערות לתניא ע' נב. ע' קעה. סה"מ תר"ס ע' קמג. (65) מלאכי ג, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, לפי פשוטו הכתוב אומר
 2 שלעולם לא חל שום שינוי בה' וגם בני יעקב קיימים ואינם כלים. ולפי
 3 פנימיות הדברים פירושו⁶⁶ הפסוק הוא, דְּהִנְבִיא מִתְמָה תִּמָּה וּמִתְפֹּאֵל
 4 וְאוֹמֵר לִישְׂרָאֵל, הֲלֹא אַתֶּם רוֹאִים כִּי הוּא יִתְבַּרְךְ אֵינּוּ
 5 מִשְׁתַּנֶּה כו', ובכלל זה שהעולמות
 6 והבריאה לא גורמים שום שינוי בהיותו
 7 אחד ויחיד (כנסת התפילה "אתה הוא
 8 קודם שנברא העולם ואתה הוא (בדיוק
 9 אותו דבר) משנברא העולם" וְאִם-כֵּן
 10 כיוון שהקדוש ברוך הוא גדול עד כדי
 11 כך, יש לתמוה ולהתפלא לְמָה אַתֶּם
 12 בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, מְדוּעַ
 13 אֵין אַתֶּם נִמְשָׁכִים אַחֲרַי
 14 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּכָלֹת הַנֶּפֶשׁ
 15 עד כדי אבדן המציאות והתכללות
 16 באלוקות?
 17 וכאמור, כאן הדגש הוא על כך שגם
 18 עניין זה שייך לכל אחד ואחד
 19 מישראל, ללא יוצא מן הכלל:
 20 וְהֵינּוּ, שְׂגֵם כְּאִשֶּׁר מְדוּבָר
 21 אֹדוֹת נְשָׁמוֹת נְמוּכוֹת, שְׁלֹכֵן
 22 נְקָרוֹת בְּשֵׁם יַעֲקֹב, מִלְשׁוֹן
 23 יַעֲקֹב, וּבִלְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, "בני יעקב",
 24 הֵנָּה גַם בְּנוֹעַ אֲלֵיהֶם מִתְמָה
 25 הִנְבִיא וּמִתְפֹּאֵל מְדוּעַ אֵינֶם
 26 בָּאִים לְמַעֲמַד וּמִצְוֹת דְּכָלֹת
 27 הַנֶּפֶשׁ מְרֹב הַדְּבִיקוֹת בְּאֵלֹקוֹת,
 28 וְהֵינּוּ לְפִי שְׂגֵם הֵם לְמֹרֹת
 29 שִׁלְכָאוּרָה הֵם בְּדֹרְגָה רוּחֲנִית נְמוּכָה
 30 שְׂכִימִים לְעֵנָן זֶה מִצַּד בְּחִינַת
 31 הַיְחִידָה שְׂבִנְפָשָׁם, כִּי אִמְנֵם
 32 בְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁל הַנִּשְׁמָה הֵם אֲכַן
 33 בְּמִצַּב נְחוּת, אֲבָל הַעֵצֵם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
 34 הַנִּשְׁמָה הַיְחִידָה שְׁלֵמִים וְנִעְלָמִים תְּמִיד
 35 וּבִיכְלֹתֶם שֶׁל 'בני יעקב'
 36 לְהִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַיְחִידָה
 37 שֶׁתְּהִיָּה בְּגִלּוּי בְּכָל כְּחוֹת
 38 הַנֶּפֶשׁ.
 39 ז) וּמִסִּיִּים בְּכַתּוּב, אחרי שאומר
 40 יְבָרְכֶךָ ה' מִצִּיּוֹן רִצְיוֹן הִיא הַיְחִידָה שְׂבִנְפָשׁ, כְּאִמּוֹר, עוֹשֶׂה
 41 שְׁמַיִם וְאָרֶץ, שְׂעַל-יְדֵי-זֶה כֹּאשֶׁר מִמְשִׁיכִים אֶת שֵׁם הוּי' בְּעוֹלָם
 42 נְשָׁלֶמֶת הַכּוֹנֵה הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית הָאֱמִיתִית דְּעוֹשֶׂה שְׁמַיִם

וְאָרֶץ, כְּפִי שְׂמִבְּאָר בְּמִאֲמָר, שִׁיְהִיָּה קִיּוּמָם שְׁלֵ שְׁמַיִם
 וְאָרֶץ עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׂעַל-פִּי עֲבוּדָה שְׂבִלְב, שְׂמִקִּיּוּמִים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת גַּם בְּמַעֲשֵׂה כְּפוּעַל וְגַם עוֹבְדִים עֲבוּדָה שְׂבִלְב
 נְפִישִׁית-רוּחֲנִית דְּאֵז הוּא שְׂלִימוֹת ג' הַעֲמוּדִים דְּתוֹרָה, מִצְוֹת
 וְעֲבוּדָה אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם הַעוֹלָם
 עוֹמְד⁶⁷ כְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה "עַל שְׁלֹשָׁה
 דְּבָרִים הַעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל
 הַעֲבוּדָה (עֲבוּדָה שְׂבִלְב) וְעַל גְּמִילוּת
 חֲסִדִּים (מִצְוֹת). וּמִשְׁלִימוֹת זו בָּאִים
 לְשִׁלְמוֹת נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר וְעַד
 שְׂבָאִים לְהַשְׁלִימוֹת דְּלַעֲתִיד-
 לְבוֹא, בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ, שְׂאֵז תְּתַקִּיִּים
 הַנְּבוּאָה אֲשֶׁר הִנְנִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 בּוֹרֵא שְׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ
 חֲדָשָׁה⁶⁸ שְׁהַשְׁמִים וְהָאָרֶץ, וְכִלְלוֹת
 הַבְּרִיאָה, יִגְיעוּ לְשִׁלְמוֹת נְעִלִית בִּיּוֹתֵר
 שְׁנַחֲשֶׁבֶת כְּבִרְיָאֵתָם מִחֲדָשׁ
 (בְּרוּחֲנִיּוֹת, וּמְזָה מִהַחֲדוּשׁ
 בְּרוּחֲנִיּוֹת מִשְׁתַּלְשֵׁל וְנִמְשָׁךְ גַּם
 בְּגִשְׁמִיּוֹת), וּבְאֹפֶן כְּזֶה
 נְעַשֶׂה גַם אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 שְׂגֵם הֵם יִגְיעוּ לְשִׁלְמוֹת נְעִלִית מֵאֵד
 וְהֵיּוּ כְּחֲדָשִׁים מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁶⁹
 כִּי כְּאִשֶּׁר הַשְׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
 וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי
 עוֹשֶׂה עוֹמְדִים לְפָנַי גו', כֵּן
 יַעֲמוּד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, הִרִי
 שֶׁהַכְּתוּב מְשׁוּוֹה בֵּין הַתְּחַדְּשׁוֹת הַשְּׁמַיִם
 וְהָאָרֶץ לְמַצַּב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא
 הַשְּׁלִימוֹת וְהַתְּחַדְּשׁוֹת הַזֶּה עֵנָן
 הַעֲלִיָּה הַתְּעֵלּוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 עַד לְבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק
 בְּבְחִינַת 'כְּתָר עֲלִיּוֹן' (שְׁלִמְעֵלָה
 מִהַסְּפִירוֹת, כְּשֶׁם שֶׁהַכְּתָר הוּא מֵעַל
 הָרָאשׁ) יֵשׁ בְּחִינָה נְעִלִית שְׁנִקְרָאת
 'עֲתִיק יוֹמִין' עַל שֶׁם שְׁנַעֲתַקְהָ וְנִבְדְּלָה
 מִבְּחִינַת 'יוֹמִין' כִּי הִיא לְמַעְלָה
 מִהַתְּגִלוֹת, וְכֵה עֲצַמָּה יֵשׁ דְּרֹגָה נְעִלִית
 יוֹתֵר הַנִּקְרָאת 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', וְזו
 הַעֲלִיָּה וְהַתְּחַדְּשׁוֹת שְׂבָה מְדוּבָר כֵּאֵן, עֲלֵיהֶּ עַד 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק' (לְפָנַי
 דְּיִקְרָא כְּפִי שְׁנִרְמֹז כִּכְּ הַפְּסוּקִים מִדִּיק וְאוֹמֵר 'עוֹמְדִים לְפָנַי')⁷⁰.
 וְזֶהוּ גַם שְׂלִימוֹת הָעֵנָן דְּשָׂאוּ יְדִיכֶם קוֹדֶשׁ, 'שָׂאוּ מִלְשׁוֹן

(66 ראה תו"א יתרו סז, א. 67) אבות פ"א מ"ב. 68) ישע"י סה, יז. 69) שם סו, כב. 70) לקו"ת שה"ש נא, סע"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגבהה והתעלות **שְׁהוּא עֲנִינְ הַעֲלָאת הַמְדוּת**, כמבואר לעיל **דְּבַחֲנִית זְעִיר-אֲנָפִין** פנים קטנות, כינוי למידות, כי לעומת האור 7
 2 שהמשמעות הפנימית של "שאו ידיכם
 3 קודש" היא העלאת המידות (שמכונות
 4 'ידיים' – "חסד דרועא ימינא", "גבורה
 5 דרועא שמאלא") וגם ההגבהה
 6 וההתעלות הזו היא **עַד לְעֵלְיָה** 3
- 1 **עֲנִינְ הַעֲלָאת הַמְדוּת**, **עַד לְעֵלְיָה דְּבַחֲנִית זְעִיר-**
 2 **אֲנָפִין (מְדוּת) בְּעֵתִיק'. וְכֵן תְּהִיָּה לָנוּ, בְּכִיָּאת**
 3 **הַמְשִׁיחַ, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.**
- 8 שבמוחין האור שבמידות הוא בכחית
 9 קטנות (מדות) וגם עליית המידות
 10 היא **בְּעֵתִיק'. וְכֵן תְּהִיָּה לָנוּ,**
 11 **בְּכִיָּאת הַמְשִׁיחַ, בְּקָרוֹב**
 12 **מִמֶּשׁ.**

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יוסף מנחם שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מששי בתמוז שנתקבל ביום הבהיר יום י"ב תמוז יום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ממאסרו על מסי"נ לתורה ומצותי שאכן התקומם נגד ממלכה אדירה ואיך שראו נסים גלויים שגם מלאך רע יענה אמן וכידוע פרשת הדברים אף שמכמה סיבות אין מפרסמים עדיין כל הפרטים בזה, וכמדובר בהתועדות. כיון שאין דבר בעולם לבטלה, בזה שהגיעו אלינו הידיעות ע"ד הנ"ל, הנה זהו הוראה גם בעבודה שאין להתרשם כלל מהסביבה והתנגדותה (אפילו את"ל שאינה רק מדומה), וללכת בדרך המלך מלכו של עולם, ולא זו בלבד שמקיימים באופן כזה ציוויו של הבורא אלא שעוד זאת סו"ס רואים גם הצלחה למרות התנגדות וברובא דרובא רואים בעליל שאינה במציאות כ"א מדומה.

נעם לי לראות את כבוד אביו הרה"ג וכו' שליט"א בהתועדות דחג הגאולה ויהי רצון שגם בעניני ובעניני כל המשפחה תראה הגאולה מכל דברים המבלבלים ללימוד התורה מנוחת הנפש ובהרחבה לקיום מצותי בשמחה ובטוב לבב...

במ"ש אודות נסיעת האניות בשבת, כדאי שיבקש את ש"ב הרה"ח וכו' רע"ז סלונים שי להראותו הנמצא אצלו העתק מכתבי בתיאור הפלגת אניות בימינו אלה, שמשם יווכח גודל ההבדל שבדבר וחשך הגלות שלמרות שאיסור ברור הוא ואין כל מקום לספק מעלימים עין וכו' וד"ל, וכמו שכתבתי לאחד שמעולם לא היתה כזאת אשר חרדים לדבר ה' יכשלו בסיטוניות במצוה ששקולה כנגד כל המצוות ודוקא בפרהסיא ודוקא בשם כלל ישראל ולא עוד אלא שמלבישים זה בלבוש דחבת הארץ וכו' וכו' וקשה להאריך בדבר המכאיב עד כדי הבהלה.

בברכה לבשו"ט אודות כל העניינים שמזכיר במכתבו ומובן שגם הוא בכלל וברכת חג הגאולה.

התוועדויות

בס"ד. שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. ביום השבת-קודש פרשת פינחס שלאחרי המאסר והגאולה (בשנת תרפ"ז), בירך בעל המאסר
והגאולה "ברכת הגומל" בעת שעלה לתורה¹ – בהתאם לפסק-דין רבינו הזקן² בנוגע לחולה שנתרפא,
שמברך הגומל כשחוזר לבוריו לגמרי, ומזה מובן גם בנוגע להיוצא מבית האסורים, שכל זמן שלא חזר
לביתו, לא נקרא ש"יצא מהסכנה לגמרי".
- ולהעיר, שכבר היה תוכן הענין דברכת הגומל על-ידי אמירת המאמר דיבור-המתחיל 'ברוך הגומל
לחייבים טובות שגמלני טוב' בי"ג תמוז³, אלא שזהו הענין דברכת הגומל כפי שהוא בתורה, ונוסף לזה
צריך להיות הענין דברכת הגומל כפי שהוא באופן של (ברכה ו)תפילה⁴.
- והענין בזה – שמצד התורה הרי זה עדיין ברוחניות הענינים בלבד; אבל תכלית הכוונה היא שיומשך
למטה בפועל ממש בגשמיות,
- שהרי נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁴, כמדובר כמה פעמים אודות
גודל מעלת הענין דדירה לו יתברך, שהיא בדוגמת הדירה כפשוטה שבה דר עצם האדם⁵, והיא מקיפה
על האדם הדר בה, ועל ידה ניתוסף בו שלימות, כמאמר רז"ל⁶ "כל מי שאין לו בית אינו אדם", ועילוי
זה הוא בתחתונים דוקא. ולכן "למצרים ירדתם"⁷, כדי לעשות שם "ארץ טובה ורחבה"⁸. וכך הוא בנוגע
לענין דהתגלות אלקות על-ידי צדיקים (שזהו ענין ש"שיתף בו מדת רחמים")⁹, שהתכלית היא שיומשך
למטה בגשמיות –
- וענין זה נעשה דוקא על-ידי ענין התפילה, ובאופן של ברכה (כידוע בענין "ברוך גו' מן העולם ועד
העולם"¹⁰, שהוא ענין ההמשכה מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא¹¹, וזהו גם הענין שחייב אדם לברך
מאה ברכות בכל יום¹²), וכאמור, שענין זה היה ביום השבת-קודש פרשת פינחס.
- ואף-על-פי שבשנה ההיא חל יום השבת-קודש פרשת פינחס בסמיכות ל"ב-י"ג תמוז, שחלו ביום
השלישי וביום הרביעי בשבוע דפרשת פינחס, כך, שביום השבת-קודש פרשת פינחס נעשית העליה
והשלימות של ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ככל עניני השבוע שמתעלים ביום השבת, כמו שכתוב¹³
"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" – הרי אמירת ברכת הגומל ביום השבת-קודש לא היתה קשורה עם
יום מסויים בחודש, שכן, הדין שיש לברך הגומל בתוך ג' ימים² הוא רק לכתחילה, אבל אם לא נזדמן
לו לברך הגומל, מברך גם לאחר-יזה, בכל זמן שיזדמן לו, וכיון שבהשגחה פרטית היתה אמירת ברכת
הגומל ביום השבת-קודש פרשת פינחס, הרי מובן, שבכל שנה ושנה בבוא פרשת פינחס (ללא נפקא-מינה
באופן הקביעות בימי החודש), "נזכרים ונעשים"¹⁴ הענינים הקשורים עם ברכת הגומל.

(9) ראה תניא שעהיחיהו"א רפ"ה.

(10) תהלים קו, מח.

(11) ראה זח"א קנח, ריש ע"ב. הובא בלקו"ת ראה יט, ב.

ובכ"מ.

(12) מנחות מג, ב. וראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פ"ב

(סה"מ תרל"ח ס"ע ז). וש"נ.

(13) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(14) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(1) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 203. וש"נ.

(2) לוח ברה"נ פי"ב הי"א. סדר ברה"נ פי"ג הי"ה.

(3) סה"מ תרפ"ז ס"ע רח ואילך.

(4) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

(5) ראה תורת מנחם סה"מ שבט ריש ע' רסח. ע' שח. וש"נ.

(6) ראה יבמות סג, רע"א ובתוד"ה שאין שם. וראה גם תורת

מנחם - התוועדויות חמ"ג ריש ע' 398. וש"נ.

(7) שבת פח, סע"ב.

(8) שמות ג, ח.

ב. המשך שיחה א' ושיחה ב', בביאור השייכות דפינחס לענין הנס, על פי דברי הגמרא¹⁵ "הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו", "כמו שנעשה לפינחס, כדאמרין בסנהדרין"¹⁶ (אף שהרבה נסים נעשו לו) – שהחידוש אינו בכמות הנסים, אלא שכללות הנהגת הקדוש-ברוך-הוא עם פינחס היתה מלכתחילה הנהגה של פלא, בהתאם להנהגת פינחס באופן של "פלא", מתוך מסירות-נפש שלמעלה מחשבון ומדידה, ולכן ניתן לו השכר דכהונה¹⁷ (אף שזהו ענין שבא בדרך כלל בירושה), ונעשה אצלו ענין שבטבע – "לזרעו אחריו"¹⁸; והשייכות לבעל הגאולה, שכל מהותו היתה מסירות-נפש¹⁹, ועל-ידי-זה פתח את הצינור וסלל את הדרך לכל ההולכים באורחותיו²⁰ – הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ג עמוד 164 ואילך.

* * *

ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב.

* * *

ד. במאמר דיבור-המתחיל ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב הנ"ל²¹, מזכיר בעל הגאולה את כל פרטי הענינים ד"ארבעה (ש)צריכים להודות, חולה שנתרפא, וחבוש שיצא מבית האסורים, יורדי הים כשעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב, וסימנך, וכל החיי"ם, חולה יסורים ים מדבר, יודוך סלה"²². ולכאורה אפשר לומר, שבשייכות לענין המאסר והגאולה נוגע רק הענין ד"יסורים" (חבוש שיצא מבית האסורים), אלא כיון דאייתי להכי, הזכיר גם את כל הארבעה שצריכים להודות, שהנקודה המשותפת שבהם היא שיש בהם ענין של צער כו', שלכן צריכים לברך עליהם ברכת הגומל. אבל באמת, אין לומר שהזכרת שאר הענינים שצריך להודות עליהם היא רק בדרך אגב, שהרי כל עניני התורה הם בתכלית הדיוק ובהשגחה פרטית [ובמכל-שכן מההשגחה פרטית שבעניני העולם, כתורת הבעל-שם-טוב²³ שיש השגחה פרטית אפילו בנוגע לעלה המתגלגל, כמה פעמים יתגלגל ובאיזה אופן כו', ועד שגם ענין זה עלה במחשבה, ומשלים הכוונה העליונה כו'], ועל כן צריך לומר, שבענין המאסר היו כל ד' הענינים שצריכים להודות עליהם²⁴.

ולדוגמא:

הענין ד"חולה" – כפי שמספר בעל הגאולה ברשימת המאסר²⁵ שזב ממנו דם כו'.

ע"ב), שכולם ידעו שהקב"ה הוא (לא רק "אל העולם", אלא "אל עולם", שהעולם עצמו הוא אלקות (ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג. ג. ובכ"מ), אלא שכאשר ה' צורך בשביל זה בענין של מס"נ, ה' אצלו גם ענין המס"נ (כולל גם ענין המאסר, כמסופר בגמרא במסכת ב"ב (צא, סע"א) שאברהם אבינו ה' חבוש בבית האסורים כו'); ועד"ז בנוגע לבעל הגאולה, שצריך עבודתו היתה בהפצת התומ"צ כו', לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ורק כשהי' צורך בכך, ה' אצלו גם ענין המס"נ.

20) ולא לומר - בנוגע לנסיעה לשליחות - שאין הדברים מכוונים אליו, כי אם למישהו אחר, ואילו הוא יצא י"ח ע"י איזו התעסקות מועטת כו'.

21) במאמר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 219 ואילך).

22) סה"מ תרפ"ז ע' ריא.

23) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

24) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 25 הערה 32.

25) סה"ש תרפ"ז ע' 212.

15) ברכות נו, סע"ב ובפרש"י.

16) פב, ב.

17) וענין זה שייך גם לכל אחד מישראל - ע"פ מ"ש הרמב"ם (סוף ה'ל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו .. לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו .. הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו .. ויזכה לו בעה"ז .. כמו שזכה לכהנים ללוים", היינו, שגם פרנסתו הגשמית נעשית באופן ש"ה' הוא נחלתו".

18) פרשתנו כה, יג.

19) אבל לא באופן שהמס"נ היא עיקר ושרש העבודה ותכלית הכוונה - כפי שמבאר בעל השמחה והגאולה בכ"מ (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ריש ע' 160. וש"נ) החילוק שבין המס"נ של אברהם אבינו למס"נ של רבי עקיבא, שר"ע חיפש את ענין המס"נ, באמרו, "כל ימי היית מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו" (ברכות סא, ב), משא"כ אברהם אבינו, חפצו ורצונו ה' לפרסם אלקות בעולם, כמ"ש (וירא כא, לג) "ויקרא שם גו' אל עולם", "שהקריא לשמו של הקב"ה כו'" (סוטה י"ד, ריש

הענין ד"ים" – כי החילוק בין יסורים (חבוש בבית האסורים) ליורדי הים הוא, שהישיבה בבית-האסורים כשלעצמה (לפני הפסק־דין) אינה מצב של סכנה, ואילו יורדי הים נמצאים בסכנה במשך כל הזמן; אבל הישיבה בבית האסורים במדינה ההיא אינה כמו בשאר המדינות, אלא באופן שבמשך כל הזמן נמצאים בסכנה (כמסופר ברשימת המאסר שלא נתנו לאכול, וכיוצא בזה), ולכן הרי זה בדוגמת יורדי הים.

ה. אך עדיין צריך להבין:

במאמר הנ"ל מבאר בעל הגאולה פרטי הענינים דארבעה צריכים להודות גם כפי שהם ברוחניות, ולדוגמא, ש"ענין החולי הוא שנתטמטם מוחו ולבו", וכיוצא בזה בשאר הענינים²⁶.

ולכאורה, ענינים אלו בודאי לא היו שייכים אצל בעל הגאולה, ובמכל־שכן מזה שאפילו אדם פשוט צריך לדנונו לכף זכות²⁷, ועל־אחת־כמה־וכמה כשמדובר אודות צדיק ונשיא בישראל?!²⁸

ויובן על־פי מה שמצינו²⁹ שענין התשובה צריך להיות גם אצל צדיק שאינו יכול ללמוד תורה מצד חולי וכיוצא בזה, כי אף שאין זה באשמתו, הרי סוף־כל־סוף יש אצלו ענין של חסרון, שזהו ענין החטא, מלשון חסרון²⁹, כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים"³⁰, שפירושו חסרים.

ועל־דרך־זה בנדון־דידן:

ברשימת המאסר³¹ מספר בעל הגאולה, שאמר לחוקרים – במענה על שאלתם אם הוא יודע היכן הוא נמצא – שהוא נמצא במקום שאסור באמירת ברכה וכיוצא בזה (אף ש"מלא כל הארץ כבודו"³²).

ומובן, שבמקום כזה אי אפשר להתבונן כדבעי בגדולת הבורא כו', וכיון שחסר בהתבוננות שבמוח, אזי חסר גם בהתעוררות הרגש שבלב, כך, שבדקות הרי זה ענין של חולי כו'.

ועל־דרך־זה מובן גם בנוגע לענין דיורדי הים – מצד הבלבולים ד"מים רבים", אשר אף־על־פי ש"לא יוכלו לכבות את האהבה"³³, מכל־מקום, הרי זה מבלבל כו'; והולכי מדבריות – להיותו במקום שהוא בבחינת מדבר, "אשר לא ישב אדם שם"³⁴.

ו. ועדיין צריך להבין:

הרי במשך כל זמן הישיבה במאסר עמד בעל הגאולה בתנועה של מסירות־נפש, ואם כן, איך שיך לומר שהיה אצלו ענין של חסרון, בדוגמת הארבעה שצריכים להודות?

ויובן על־פי המסופר אודות ה'בית יוסף'³⁵, שהובטח לו שיזכה למסור נפשו על קידוש השם (לאיתוקד על קידוש שמיא), ובגלל סיבה מסויימת נטלו ממנו זכות זו, וכתוצאה מזה היה ביכלתו אחר־כך לחבר את ה"שולחן ערוך".

והענין בזה – שאף שמצד עצמו היה טוב יותר עבורו לזכות למסור נפשו על קידוש השם, מכל־מקום, מצד העולם היה טוב יותר שיהיה חיבור ה'שולחן ערוך'.

ובנוגע לעניננו: כיון שבעל הגאולה היה נשיא הדור, הי' נוגע לו הטובה של כל הדור, ולכן, אף שמצד טובת עצמו הרי בשבתו במאסר היה במעמד ומצב היותר נעלה של מסירות־נפש, מכל־מקום,

(31) ראה סה"ש תש"ב ע' 82. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סי"ד (תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ס"ע 84). וש"נ.
 (32) ישע"י ו, ג.
 (33) שה"ש ח, ז. וראה תורת מנחם סה"מ חשון ע' רמו ואילך. וש"נ.
 (34) ירמ"י ב, ו. וראה לקו"ת במדבר ד, ג ואילך. ובכ"מ.
 (35) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 384. וש"נ.

(26) סה"מ שם ע' רטז.
 (27) אבות פ"א מ"ו (פרק דשבת זו).
 (28) ראה סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמב. לקו"ד ח"א קפג, א.
 וראה גם אג"ק ח"ג ע' שפו. תורת מנחם - התועדויות חמ"א ריש ע' 340.
 (29) לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.
 (30) מלכים־א א, כא ובפרש"י. ועוד.

1 כיון שהיה חסר אז בענין ההשפעה בעולם (נוסף לכך שגם הוא בעצמו לא היה יכול לעסוק בתורה,
2 בהתבוננות וכו'), הרי החסרון שבעולם נחשב לחסרון גם אצל³⁶.

* * *

3 ז. האמור לעיל שאצל בעל המאסר והגאולה היו כל ד' הענינים שצריכים להודות עליהם – מצינו
4 גם בנוגע לכללות הענין דיציאת מצרים³⁷:

5 בנוגע לארץ מצרים מצינו במדרשי חז"ל³⁸ שאפילו עבד אחד לא היה יכול לברוח משם. ומזה מובן,
6 שבהיותם במצרים היו בני-ישראל במעמד ומצב של חבוש בבית האסורים.

7 וכמו-כן היו במעמד ומצב של חולה – כמובן מזה שלאחרי היציאה ממצרים נאמר³⁹ "כי אני ה'
8 רופאך", וכמובן גם מפירוש רש"י על הפסוק⁴⁰ "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", "משל
9 למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כו".

10 וכמו-כן היו במעמד ומצב של יורדי הים – שזהו הענין דקריעת ים-סוף.

11 וכמו-כן היו במעמד ומצב של הולכי מדבריות – שהרי הלכו "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב
12 גר"⁴¹.

13 וענין זה נוגע גם לכל אחד ואחד מישראל במשך כל הדורות – כידוע⁴² שמ"ב המסעות מיציאת
14 מצרים עד ירדן ירחו כוללים את כל פרטי הענינים שאירעו במשך כל הדורות עד לימות המשיח, וכמו-כן
15 ידועה תורת הבעל-שם-טוב⁴³ שכל פרטי הענינים דמ"ב המסעות ישנם אצל כל אחד מישראל במשך
16 ק"כ שנות חייו; והרי כללות ענין המסעות הוא המשך הענין דיציאת מצרים – כדיוק לשון הכתוב⁴⁴
17 "כימי צאתך מארץ מצרים", ימי לשון רבים⁴⁵, וכמו שכתוב "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ
18 מצרים"⁴⁶ – עד שבאים ל"ארץ טובה ורחבה"⁴⁸.

19 וכללות הענין בזה – שכדי לצאת מארץ מצרים, ולבוא לארץ טובה ורחבה, יש צורך בענין של נסים,
20 כדי להנצל מד' הענינים דחולה יסורים ים מדבר, שההצלה מהם היא בכחית נס שצריך להודות עליו.

21 וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא – הן בגלל שאז הסכנה שבד' ענינים הנ"ל
22 היא גדולה יותר, וממילא גדול יותר הצורך בענין הנס, והן בגלל שהולכים ומתקרבים לזמן דאתבא
23 צדיקייא בתיובתא⁴⁷, והרי ידוע החילוק בין צדיק לבעל-תשובה⁴⁸, שעבודת הצדיק היא על-פי טעם ודעת,
24 ואילו עבודת הבעל-תשובה היא "לדלג שור", שזהו כללות ענין הנסים.

25 וכדי לזכות להענין דיציאת מצרים והכניסה לארץ (שזוהי התכלית דיציאת מצרים) – הנה מהעצות
26 לזה הוא ענין העבודה בדרך קבלת עול, שזוהי המעלה המיוחדת של נשי ישראל, בחינת מקבל בלבד
27 (ולא משפיע), שהרי הנשים היו מחכבות את הארץ, כמסופר בפרשת השבוע בנוגע לבנות צלפחד⁴⁹.

28 ובהמשך לזה – הנה גם הביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע, כנהוג לאחרונה, יהיה בענין בנות
29 צלפחד.

(43) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ל. וש"נ.

(44) מיכה ז, טו.

(45) ראה זהר ח"א רסא, ב (הובא באוה"ת נ"ך עה"פ סק"ז (ע' תפז)). ח"ג קעו, רע"א (הובא ברד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159)).

(46) ראה לקו"ת שם פח, ג ואילך.

(47) ראה זח"ג קנג, ב.

(48) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, א. ובכ"מ.

(49) פרש"י פרשתנו כו, סד. כז, א.

(36) חסר הסיום (המו"2).

(37) ראה גם לקו"ש ח"ב שם ואילך.

(38) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט. ועוד.

(39) בשלח טו, כו.

(40) ר"פ מסעי.

(41) עקב ח, טו.

(42) ראה לקו"ת מסעי פט, ב. ובכ"מ. וראה גם תורת מנחם

- התוועדויות ח"ד ע' 225. רד"ה אלה מסעי דאשתקד (תורת

מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 129).

ח. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "ויקרב משה את משפטן", "נתעלמה ממנו הלכה. וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי. ד"א ראויה היתה פרשה זו להכתב על-ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" – שהכרחו של רש"י לומר ש"נתעלמה ממנו הלכה" (ולא שעדיין לא שמע הלכה זו מהקדוש-ברוך-הוא⁵¹) הוא ממה שכתוב "ויקרב . . משפטן", ש"משפט" (ולא "דבר") הוא הפסק-דין וההלכה, ועל כן צריך לומר שידע זאת כבר, אלא שנתעלם ממנו, וטעם הדבר – בתור עונש⁵² "על שנטל עטרה כו". אלא שעל-פי-זה קשה: למה המתין הקדוש-ברוך-הוא עד שנת הארבעים? ולכן מביא "ד"א" לבאר הסיבה ש"נתעלמה ממנו הלכה" – לא בתור עונש, אלא ש"זכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" ("נכתבה" דייקא, כי אמירתה למשה היתה מכבר). אבל, כיון שקשה לומר שבגלל זכותן של בנות צלפחד יפסיד משה שתתעלם ממנו הלכה, לכן העיקר הוא כפירוש הראשון ש"כאן נפרע כו"⁵³;

וענין מופלא בפירוש רש"י זה (ועל-פי-זה יומתק יותר הפירוש שעל דרך הפשט⁵⁴): הטעם שהענין ד"נתעלמה הלכה" היה דוקא גבי בנות צלפחד, ובמעשה זמרי – כי התעלמות הלכות אלו ממשה לא גרמה הפסד לבני-ישראל, שבלאו-הכי לא היו יכולים לקבלן ממה, כיון שהיה "נוגע בדבר" (שאינן שומעין לו אם לא אמרה קודם המעשה): במעשה זמרי, "בת יתרו מי התירה לך"⁵⁵, וגבי בנות צלפחד, שאמרו שאביהם לא היה בעדת קרח שחלקו על משה⁵⁶ – הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ג עמוד 93 ואילך.

* * *

ט. בהמשך לביאור החילוק בין פרשת בנות צלפחד, ש"נתעלמה הלכה ממנו", לפרשת פסח שני, שנאמרה לראשונה כאן, כפירוש רש"י⁵⁷ "ראויה היתה פרשה זו להאמר על-ידי משה, כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידן כו" – נתבאר גם כל אריכות פירוש רש"י גבי פסח שני: "למה נגרע"⁵⁷, "אמר להם, אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו, יורק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטמאים" – ש"למה נגרע" היא שאלה בפני עצמה, ועל זה השיב משה: "אין קדשים קרבים בטומאה"; וכיון שעתה נתחדש להם שזהו "קרבן" (דעל-פי פשט אין כל ראיה עד עתה שבפסח יש בו ענין ודיני

בבירור ההלכה כדי להעלות מהקליפות כו' (וכן הוא בנוגע לחידוש של התלמיד ותיק - שהוא בבי"ע, ואילו מה שניתן למשה - הרי זה באצילות).

52 במדתו של הקב"ה שהיא "מדה כנגד מדה" (פרש"י נח ז, יא, ז. שלח יד, לז).

53 ולכן נאמר בכתוב "ויקרב משה את משפטן" - כדי להדגיש שסיבת הצורך להקריב את משפטן לפני ה' (כיון ש"נתעלמה הלכה") היא בגלל משה דוקא, ש"נפרע על שנטל עטרה כו".

54 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר - בסגנון של התפעלות - שכאן רואים שכל חלקי התורה קשורים זבי"ז. והוסיף, שאע"פ שאין מקום לומר "שמעוה זו נאה כו" (עירובין סד, א), הרי מצינו עד"ז כמ"פ בדרושי הצ"צ בדרך מצוותיך, שלאחרי הביאור בפנימיות הענינים, הנה מרוב ההפלאה כו', מסיים: "מה נעימים חוקיו ומשפטיו ב"ה" (סט, רע"א), וכיו"ב.

55 פרש"י בלק כה, ו.

56 ואעפ"כ שמעו לו (ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 35) - כפי שמפרש רש"י בפסוק (פרשתנו כז, ז) "כן בנות צלפחד דוברות", "כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד שראתה עיני כו", ונמצא, שבנות צלפחד מעידות על אמירת ההלכה עוד קודם המעשה (וכמו בפינחס, שנזכר ההלכה ששמע קודם המעשה). 57 בהעלותך ט, ז.

50 פרשתנו כז, ה.
51 אף ש"כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" (ראה לקו"ש שבפנים הערה 5).

ולהעיר גם מהמבואר בתניא אגה"ק (סכ"ו קמד, ב ואילך)) בענין בירור ההלכות, ש"ע"י עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים, מה שהי' בעולם דבר קודם העיון הלו . . מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים אותה וכו", "ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים מה שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה כו", וכפי שמביא גם בקונטרס אחרון (ד"ה ולהבין פרטי ההלכות (קנט, ב)), ומוסיף שם גם מארז"ל שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני, כך, שלומדים זאת בהמשך אחד - אף שלכאורה סותרים הדברים (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 37 ואילך. וש"נ): כיון שענין זה נאמר למשה מסיני, הרי זו הלכה ברורה, שכבר הוציאו אותה מהקליפות (וכן יש להקשות בנוגע למארז"ל עצמו - שכיון שזהו ענין שנאמר למשה מסיני, הרי התלמיד ותיק רק מגלה זאת, ולא מחדש?) אך הענין הוא, כמבואר באגה"ק שם גופא שהענין דבירור ההלכות הוא לאחרי הירידה לבי"ע, ולכן אין זה בסתירה להלימוד דמשה, שהוא באצילות, ששם הכל מבורר מלמעלה, שהרי "לא יגורך רע" (תהלים ה, ה. וראה לקו"ש במדבר ג, סע"ג ואילך), משא"כ לאחרי שיורד לבי"ע ומתערב עם הקליפות כו', אזי יש צורך

1 קרבן), הוסיפו לטעון: במקום "לבלתי הקריב את קרבן ה'", מוטב ש"יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים*
 2 ויאכל הבשר (כהגירסא הנפוצה) לטמאים" (כיון שהיו סבורים שאכילת הפסח היא מצוה בפני עצמה,
 3 שאינה קשורה עם הקרבת הקרבן) – הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵⁸ ב'לקוטי
 4 שיחות' חלק כ"ח עמוד 68 ואילך.

5 י. ויש להוסיף ולבאר המשך דברי רש"י⁵⁷ – "אמר להם, עמדו ואשמעה"⁵⁹, כתלמיד המובטח לשמוע
 6 מפי רבו. אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה".

7 ובהקדים ביאור הטעם שרק כאן אמר משה "עמדו ואשמעה מה יצוה ה'", ולא אצל בנות צלפחד,
 8 וגם לא אצל המגדף והמקושש:

9 בנוגע לבנות צלפחד – כיון שלא היה מדובר אודות ענין שנוגע למעשה בפועל תיכף ומיד, כי-אם
 10 לאחרי הכניסה לארץ, לכן "ויקרב משה את משפטן לפני ה'", אבל לא אמר "עמדו ואשמעה גו'", כיון
 11 שיתכן שהקדוש-ברוך-הוא לא ישיב לו מיד, בגלל שיש ענינים שנוגעים למעשה עתה, שהם דוחים את
 12 הענינים שנוגעים רק לאחרי זמן⁶⁰.

13 ובנוגע למגדף ומקושש – אף שזהו ענין שנוגע למעשה עתה, הרי מובן בפשטות, שמשה רבינו, רועה
 14 נאמן, ש"אוהב ישראל היה"⁶¹, והשתדל אפילו עבור אלו שחטאו בעגל, ועד שאמר "ועתה אם תשא
 15 חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת"⁶², בודאי לא ינצל את חשיבותו אצל הקדוש-ברוך-הוא
 16 כדי למהר ולברר מיד מהו העונש שמגיע למגדף או המקושש!...

17 – משה רבינו צריך למלא את חובתו על-פי תורה, ולכן, כשהביאו אליו את המגדף, הניחו במשמר,
 18 "לפרוש להם על פי ה'", "אם חייב מיתה אם לאו"⁶³, וכמו-כן כשהביאו אליו את המקושש, לאחרי
 19 "שהתרו בו ולא הניח מלקושש", הניחו במשמר, "כי לא פורש מה יעשה לו", "באיזו מיתה ימות"⁶⁴;
 20 אבל לרוץ ולברר אצל הקדוש-ברוך-הוא מהו העונש שלהם – אין זה תפקידו של משה, ענין זה משאיר
 21 משה להקדוש-ברוך-הוא שיעשה כרצונו, וכינתיים, ימשיכו המגדף והמקושש לחיות במשמר ללא עונש.

22 [ועל-דרך-זה יש לבאר הטעם שהענין ש"נתעלמה הלכה" ממשה בתור עונש "על שנטל עטרה כו'"
 23 לא היה בנוגע למגדף ומקושש (שלפני פרשת בנות צלפחד), היינו, שהקדוש-ברוך-הוא יאמר למשה
 24 מלכתחילה את דינם⁶⁵, ואחר-כך תתעלם ממנו הלכה זו כדי ליפרע ממנו כו' – כיון שלא מסתבר
 25 שהקדוש-ברוך-הוא ימהר לומר פסק-דין כיצד להעניש איש ישראל כו'].

26 אבל בנוגע לפסח שני, כאשר יש אנשים שטוענים⁵⁷ "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", וזהו
 27 ענין שנוגע למעשה עתה – יש צורך לקבל תשובה מיד.

28 יא. אך על-פי-זה צריך להבין מה שכתב רש"י "אשרי ילוד אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה
 29 רוצה היה מדבר עם השכינה" – דלכאורה, מהו ההכרח שענין זה קשור עם מעלתו המיוחדת של משה,
 30 הרי גם לולי זאת, היה הקדוש-ברוך-הוא צריך ליתן מענה מיד, כיון שזהו ענין שנוגע למעשה עתה?

(* ועל-פי-זה מתורצת תמיהה גדולה בפירוש רש"י דקאמר "יזרק... בכהנים טהורים" – מאי קא-משמע-לך?
 ומאין הראיה? ומאן דכר הענין בכלל? – כי רק עתה גמרו שזהו "קרבן ה'" (ולא – כהלשון עד עתה –
 "פסח"). ועוד יש להאריך כו"כ.

58) בשילוב שיחת ש"פ שלח שנה זו.

59) בהעלותך שם, ח.

60) ראה תוספתא סנהדרין ס"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח.

63) אמור כד, יב ובפרש"י.

64) שלח טו, לג"ד ובפרש"י.

65) ומובן שאין זה בסתירה לכך ש"צדיק ורשע לא קאמר"

(ראה נדה טז, ב), אלא זהו דבר התלוי בבחירת האדם - שהרי

לא מדובר אודות איש פרטי, אלא אודות דין כללי, כך, שאין זה

שולל את ענין הבחירה.

61) מנחות סה, סע"א ואילך.

62) תשא לב, לב.

1 והביאור בזה – שההכרח לכך הוא מזה שמשה "אמר להם, עמדו ואשמעה":

2 לכאורה אינו מובן: מניין לו למשה שבדאי "יצוה ה'" (דינם של האנשים האלה) תיכף ומיד – הרי

3 יתכן שהקדוש-ברוך-הוא לא יצוה מאומה, כיון שאין רצונו שיקריבו בטומאה (כפי שמשה היה סבור),

4 וגם אם רצונו שיקריבו בזמן אחר, יתכן שלא יצווה על זה עתה, אלא לאחר זמן; ולכאורה היה משה

5 צריך רק להקריב את משפטם לפני ה', ולסמוך על הקדוש-ברוך-הוא שיעשה כרצונו.

6 ומזה שמשה לא הסתפק בכך, אלא "אמר להם, עמדו ואשמעה (מה יצוה ה' לכם)", מובן, שהנהגת

7 משה היתה "כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו" [וטעם הדבר – כדי לחסוך ממנו את הטירדא

8 ("מאטערניש") בגלל הספק, וכידוע⁶⁶ שאין לך שמחה כהתרת הספקות], ומוסיף ומסיים: "אשרי ילוד

9 אשה שכך מובטח לו שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה"⁶⁷.

10 יב. אך על-פי-זה נשאלת שאלה: כיון שכל כך גדלה מעלתו של משה, היתכן שלא ידע להשיב להם

11 הדין דפסח שני (כמו שידע להשיב ש"אין קדשים קרבים בטומאה")? – ועל זה ממשיך רש"י: "וראויה

12 היתה פרשה זו להאמר על-ידי משה, כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין

13 זכות על-ידי זכאי".

14 יג. והנה, אף-על-פי שבפרשת פינחס איתא בפירוש רש"י ש"נתעלמה הלכה" ממשה – הנה

15 לאחר-י-זה באים לפרשת מטות, שנוסף לכך שבתחילתה מפרש רש"י ש"חלק כבוד לנשיאים ללמדם

16 תחילה כו", ממשיך ומבאר המעלה המיוחדת של משה – ש"נתנבא בלשון זה הדבר", באופן נעלה יותר

17 משאר הנביאים ש"נתנבאו בכה".

18 וכללות הענין בזה – כפי שמפרש רש"י במקום אחר שהלשון "זה" נופל על דבר ש"מראין אותו

19 באצבע"⁶⁸, שזוהי המעלה של ראייה לגבי שמיעה, שרואה בעצמו את עצם הדבר. ובענין זה היא המעלה

20 המיוחדת של משה רבינו.

21 ויש לקשר זה גם עם הענין דהתרת נדרים שבהתחלת פרשת מטות (שעל זה נאמר "זה הדבר וגו'"):

22 מצינו ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו" (למפרע)⁶⁹. ולכאורה אינו מובן: בשלמא בנוגע להוה והעתיד

23 יכולים לפעול שינוי כו', אבל איך יכולים לשנות את העבר? אך הענין הוא – שענינו של חכם הוא בחינת

24 החכמה, שקשורה עם מוח הזכרון⁷⁰, שהוא ענין הראייה⁷¹, שלכן לא שייך בזה שינויים כו'⁷² [ולמעשה גם

25 מהידוע שבחכמה לא היה ענין של שבירה, וכמו שכתוב⁷³ "ימותו ולא בחכמה"], כיון שתמיד עומד

26 לנגד עיניו כדבר ההוה. ולכן יש בכחו של החכם לעקור מלמפרע – כיון שאצלו הרי זה כמו דבר ההוה.

27 וזהו גם מה שמצינו במשה שלא שלטו שונאיו במעשה ידיו, ש"משנבנה מקדש ראשון נגנו אוהל

28 מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו . . תחת מחילות של היכל"⁷⁴, והיינו, שמעשה ידי משה הם

29 נצחיים⁷⁵ – שזהו לפי שענינו של משה הוא ענין החכמה, ענין הראייה, שבה לא שייך שינויים, כנזכר

30 לעיל, להיותה ענין נצחי.

31 וכן הוא גם בנוגע לכל נשיאי ישראל, כפי שכותב בעל הגאולה⁷⁶ על אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר

32 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, ש"דברי צדיקים קיימים לעד".

(71) ראה תו"א משפטים עה, א. ובכ"מ.
 (72) ראה גם לקו"ט ס"פ קדושים.
 (73) איוב ד, כא. וראה לקו"ט ראה לא, ב. ובכ"מ.
 (74) סוטה ט, סע"א.
 (75) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה.
 (76) ראה אג"ק שלו ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.

(66) מאמר החכם - הובא בהמשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.
 וראה שו"ת הרמ"א ריש ס"ה. מצו"ד משלי טו, ל.
 (67) ראה גם שיחת ש"פ שלח ס"כ (תורת מנחם - התועודיות
 חמ"ז ע' 128 ואילך).
 (68) פרש"י בא יב, ב. בשלח טו, ב. בהעלותך ח, ד.
 (69) כתובות עד, ריש ע"ב.
 (70) ראה תו"א תצוה פא, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

1 ומזה מובן גם בנוגע אליו, שכל עניניו והוראותיו כו' הם נצחיים וקיימים לעד, כולל גם הענין ד"טוב
 2 עין הוא יבורך"⁷⁷, שנמשכות כל הברכות עד לענינים גשמיים, בני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, "מידו
 3 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁷⁸.

4 (לאחרי ברכה אחרונה – אמר כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א):

5 יהי רצון שבקרוב יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

(78) נוסח ברכה הג' דברכת המזון.

(77) משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א. זח"ג קל, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו סיון, בו כותב אודות המיועד להיות גיסו, ומה שאמר לו בהנוגע ללימוד החסידות ועניני' שעושה הענינים בהצנע וכו'.

והנה אף שבדורות לפנים היתה הנהגה זו ענין, ובפרט שלא יהי' מיחזי כיוהרא, הנה בתקופתנו זו רואים במוחש, אשר אף שפשוט שאין צריך להיות הענין דבליטות וכיו"ב, אבל כשמתנהגים בגלוי בהני"ל - ה"ז מחזק ומקשר יותר את המתנהג להענינים, בידעו שכבר נתפרסם ששייך הוא לחוג זה ולהנהגות אלו, ולא נאה להיות מתחרט לפתע פתאום וכו'. וכיון שצריך האדם להשתדל בכל הצטדקות שלא לבוא לידי נסיון, ועכ"פ למעטם עד כמה שאפשר, הרי גם הנהגה חסידותית בגלוי הוא אחד האמצעים להחליש את הנסיון, וקי"ל.

תקותי שכל אחד מהם וכלם יחד ינצלו את ימי חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ככל האפשרי - להחזקת לימוד התורה וקיום המצות בכלל ולהפצת המעיינות ביחוד.

ואצפה לבשו"ט בזה.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו. ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

בס"ד. שיחת אור ליום ג' פ' פינחס, ט"ו תמוז ה'תשט"ו. – להתלמידים הנוסעים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך", בחדרו הק' –

בלתי מוגה

א. בהמשך להמדובר אתמול¹, ברצוני להוסיף עוד מספר מלים:

אנו עומדים עתה בפרשת פינחס, שבה מדובר ע"ד המנין דבני ישראל קודם כניסתם לארץ.

– בכלל, ספר במדבר כולו נקרא בשם "ספר הפקודים" (כדאיתא בגמרא במסכת סוטה²), כיון שבחומש זה מדובר ע"ד מנין בני ישראל: הן בתחילתו, והן בפרשתנו – פרשת פינחס, אלא שהמנין שבפרשת במדבר הי' בתקופה הראשונה להליכתם של בני ישראל במדבר, ואילו המנין דפ' פינחס הי' קודם כניסתם לארץ-ישראל.

והנה, ענינו של מנין הוא³ – שאין בו חילוק בין יהודי א' לחבירו, בין למדן גדול לבין מי שיודע ללמוד במדה הכי מועטה; כולם נמנים בשוה – גם מי שיודע ללמוד במדה הכי מעוטה לא נחשב פחות מאחד, וגם הלמדן הגדול לא נחשב יותר מאחד.

וכיון שעומדים אנו עתה בסוף זמן הגלות, בסמוך להיציאה מ"מדבר העמים"⁴ ולהכניסה לארץ-ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵, יחד עם משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה – עלינו להבטיח שכל בני ישראל יצטרפו וילכו עם הגאולה לארץ-ישראל, כשם שבשעת הכניסה לארץ-ישראל בפעם הראשונה נמנו כל בני ישראל, ובאופן שכולם תפסו מקום במנין זה בשוה, לקראת כניסתם לארץ-ישראל.

ב. ולכן, בצאתכם עתה לשליחות לקירוב בני ישראל, אין לחשוש מכך שצריכים להתעסק עם יהודים כאלו שחסר אצלם עדיין בענינים מסויימים – כיון שצריכים לזכור שכאשר מדובר אודות הגאולה השלימה, נוגע כל יהודי, כל פרט.

כאשר מדובר אודות בני ישראל, שהם בני אברהם יצחק ויעקב – צריכים לדעת שכל הענינים החסרים אינם נוגעים אלא בחיצוניות, אבל לא בעצם הנשמה. ובפרט ע"פ מ"ש אדמו"ר הזקן בתניא⁶ "שכולן מתאימות ואב א' לכולנה".

וכפי שמצינו לגבי ענין המנין – בפרש"י⁷ בשם המדרש⁸ – ש"הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם", היינו, שהקב"ה מעיד על כאו"א מישראל באמצעות התחלת שם הוי', ולכן יכול כאו"א מישראל להכנס במנין בני ישראל.

ענין המנין הוי"ע עיקרי לגבי כל דבר שבקדושה – שבכל דבר שבקדושה יש צורך בעשרה מישראל⁹ (ולכמה דעות¹⁰ יש חילוקים בנוסח הברכה בין עשרה, מאה או אלף, ועד ריבוא מישראל), וענין זה הוא מצד עצם הנפש, שמצד זה הרי גם משה רבינו אינו יותר מאחד, וגם פחות שבפחותים מישראל אינו פחות מאחד.

(1) שיחת י"ג תמוז ס"ג ואילך (לעיל ע' 192 ואילך).

(2) לו, רע"ב. מ, ב (במשנה).

(3) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 214. וש"נ.

(4) יחזקאל כ, לה.

(5) עקב יא, יב.

(6) רפ"ב.

(7) פרשתנו כ, ה.

(8) פסיקתא דרב כהנא פי"א, ו. יל"ש פרשתנו רמז תשעג.

(9) ברכות כא, ב. וש"נ.

(10) שם מט, ב (במשנה).

1 ולכן, אין לחסוך ("זשאַלעווען") בהזמן ובהיגיעה עם יהודי שיש מקום לשאלות עליו כו', שכן,
2 כאשר מדובר על הגאולה האמיתית והשלימה, אסור לוותר גם על יהודי אחד, אלא על כאו"א לעשות
3 מה שביכולתו כדי לסייע לו, ולגלות את מה שיש בו בפנימיותו, ובשלימות ("גאַנצערהייט").

4 ומזה מובן ג"כ גודל הזכות בעבודה זו – דכשם שבשביל מתן-תורה הי' צורך במנין מלא של כל בני
5 ישראל שבאותו הדור, ודוקא עי"ז זכו למתן-תורה¹¹, כן הוא ג"כ בדור הגאולה, שכדי לזכות להגאולה
6 יש צורך במנין מלא של בני ישראל שהם ראויים וזכאים לגאולה, ועי' מנין מלא זה זוכים לגאולה.

* * *

8 ג. יעזור לכם השי"ת ויצליחכם, שתפעלו את השליחות במילואה – לקרב את בני ישראל לאבינו
9 שבשמים,

10 ובשכר זה יצליחכם הקב"ה גם בעניינכם הפרטיים (לכאורה) – לימוד התורה, עבודת התפלה וקיום
11 המצוות, וכל זה בהידור, הנה בכל עניינים אלו תסייע לכם לא רק זכותכם הפרטית, אלא גם זכותם של
12 כל אלו מבני ישראל שתפעלו בהם בא' מג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹², או בשנים מהם, או בכל הג'
13 קוין.

14 יעזור השי"ת שהנסיעה תהי' בהצלחה מופלגה למעלה מן הטבע, ותראו פרי טוב בעמלכם, ותחזרו
15 מתוך בריאות ומתוך שמחה – על כך שמלאתם את שליחותו של הקב"ה להפיץ "נר מצוה ותורה אור"¹³,
16 כולל "מאור שבתורה"¹⁴ – פנימיות התורה, תורת החסידות, מנהגי' והדרכותי'.

17 סעו לשלום ("געזונטערהייט"), והפיצו בכל מקום מסר של שמחה ("אַ פרייליכן גרוס") – שבמהרה
18 יבוא משיח, ויש להתכונן ולהיות ראויים כדי שיקח אותנו, יחד עם כלל ישראל, בגאולה האמיתית
19 והשלימה, וממילא על כאו"א להתכונן ככל יכלתו, ולמטרה זו באים אתם לשם – כדי לסייע בהכנה זו,
20 ו"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"¹⁵, ויפעלו הצלחה בכל הפרטים.

21 סעו לשלום ומתוך שמחה.

22 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שינגנו ניגון שמחה ויצאו בריקוד – "כי בשמחה תצאו"].

חגיגה פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.
סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(15) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(11) ראה מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ת. ועוד.

(12) אבות פ"א מ"ב.

(13) משלי ו, כג.

(14) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי

בכוחם של ישראל להוסיף כוח, כביכול, בפמליי של מעלה – לברך
את הוי', על-ידי "שאו ידיכם קודש", ועושים זאת מתוך שמחה וטוב
לבב

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה), וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ.

22 כפול"9, דיש לומר, שרומז גם על ב' האופנים
23 ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה
24 יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"10 חשוכא לנהורא
25 ומרירו למיתקא"11 – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי'
26 יום טוב נעלה יותר מימים טובים סתם, כיון שיש
27 בו העילוי ד"והפכתי אבלם לששון"12, שע"ז
28 ניתוסף עילוי גדול יותר, "כיתרון האור מן
29 החושך"13.
30 ויש להוסיף בכיאר השייכות ד"הוכפל בו כי
31 טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין
32 הגאולה, כמארז"ל14 "חמש אותיות נכפלו וכולם
33 לשון גאולה. . צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול
34 לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר"15 איש צמח
35 שמו ותחתיו יצמח".
36 ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום
37 השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר
38 ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות
39 ד"ויכולו"16 ב)טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין
40 המצרים:
41 ידוע"17 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת
42 "מקדים רפואה למכה"18, שבהם מודגשת בגילוי

1 א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים
2 בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני
3 אלפים ימות המשיח"1, שנת ה'תש"נ2, חצות היום
4 דאלף הששי"3) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז4)
5 ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי
6 בשבוע, ש"הוכפל"5 בו כי טוב".
7 נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות
8 האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא
9 שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה,
10 שנאמר"6 כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום
11 החמישי גו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה
12 ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"7 – ישנה
13 הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת
14 ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז)
15 הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי
16 החודש, יום טו"ב"8, נרמזת הפיכת התענית דשבעה
17 עשר בתמוז ל"יום טוב".
18 וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
19 כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי
20 ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה
21 באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי השבוע.
(10) ראה זח"א ד, א.
(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש".
(12) ירמי' לא, יב. – ובסליחות לי"ז תמוז: הפך לנו לששון ולשמחה.
(13) קהלת ב, יג.
(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת לך לך תעדר, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. סד"ה נחמו עת"ר.
(15) זכרי' ו, יב.
(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.
(17) אוה"ת נ"ץ ע' א'צו.
(18) ראה מגילה יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדים ישעי' ורפאן.

(1) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.
(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו), כמרומו גם בהכנה לשנה הבאה, "תנש"א", ר"ת תהא שנת אראנו נפלאות.
(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא שנה זו ס"ח-ט.
(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק "צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגו", משא"כ ברמב"ם סוף הל' תעניות.
(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).
(6) זכרי' ח, יט.
(7) רמב"ם בסיום וחותם הל' תעניות.
(8) ובוה גופא – "טוב" דתמוז, מורה על המעמד ומצב התוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ), כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

27 שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב",
 28 שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי־רצוי
 29 שבהם, ולא נשאר כי אם "טוב" בלבד, "אך (ורק)
 30 טוב".

31 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת
 32 הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז –
 33 שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י
 34 השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב",
 35 ביום א"ד (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום
 36 השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל
 37 כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".

38 ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי
 39 החודש בימי השבוע (טו"ב – ביום השלישי
 40 שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת),
 41 ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו
 42 קורין בג' השבתות דבין המצרים (נוסף על
 43 הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים)
 44 גם פרשת פינחס, שבזה מודגשת עוד יותר ההוספה
 45 ב"טו"ב":

46 לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד
 47 פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב
 48 אלא תורה"²⁹.

49 ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת
 50 פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר
 51 הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים
 52 ולמועדים.

53 ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:

54 בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה
 55 אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו
 56 ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בכנ"י,
 57 שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו'
 58 והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³,
 59 שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שע"ז מבטלים

1 ה(נתינת־כח ל)הפיכה דימים אלה לימים טובים
 2 וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין
 3 המצרים אינם נוהגים בימי השבת¹⁹, ש"אין עצב
 4 עמה"²⁰, וענינו עונג²¹ ושמחה²², ואדרבה –
 5 בשבתות דבין המצרים צריך להוסיף בהעונג
 6 והשמחה, כדי לשלול נתינת־מקום לחשש של
 7 מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים
 8 (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).

9 ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין
 10 המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת
 11 "יום"²⁴ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים²⁵, כפי
 12 שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת
 13 (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא
 14 ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים",
 15 ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות
 16 המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו
 17 אמנו", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶,
 18 כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את
 19 הגאולה.

20 ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו,
 21 שכאשר טו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
 22 כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום
 23 כ"א תמוז – כמרומו בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

24 נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים
 25 (טו"ב תמוז), מרומז הענין ד"טוב" בכל ימי בין
 26 המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו,

(19) שו"ע אר"ח סתקנ"ב ס"י ובמג"א שם. וראה אנציק' תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.

(20) משלי י"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתורה"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) "וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, ג).

(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד).

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

(25) ולהעיר גם ממאדו"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו'" (ירמי' א, יא"ב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר ביטולו עשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין

שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרש"י עה"פ – ממדרש אגדה).

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ,

סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

דפורענותא⁴¹, ע"ש ההפטורות שבהם מדובר אודות
 ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, נחמו
 נחמו עמי⁴², נחמה בכפלים⁴³, עד ל"שבע
 דנחמתא⁴¹, מתחיל רק לאחרי השבתות דבין
 המצרים?!

ויש לומר הביאור בזה:

מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד
 ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות.
 וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין,
 והם כפי המוחין – עכצ"ל, שהענין ד"תלתא
 דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים
 ומתגלים "שבע דנחמתא") הוא למעליותא⁴⁵ –
 "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"אתפריעו⁴⁶
 ואתגליין מיני' כל נהורין⁴⁷, שמורה על גילוי
 נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸.

ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא
 דפורענותא" למעליותא) מרומז בג' הפרשיות
 שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים – מטות,
 מסעי, דברים:

הצד השהו שבג' פרשיות אלה – שבהם מדובר
 אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות – בקשת בני גד
 ובני ראובן "ויתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה
 . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו'⁵⁰.
 בפ' מסעי – "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה
 גו' אשר תנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות

1 סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴
 2 [כמודגש גם בהמשך הפרשה "צורר³⁵ את המדינים
 3 והכיתם אותם גו'³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין,
 4 לשון מדין ומריבה³⁷], ובהבטל הסיבה בטל
 5 המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי
 6 לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כ')
 7 והאמת והשלום אהבו".

8 ובסיום הפרשה – פרשת המועדים, שבה מדובר
 9 אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג
 10 השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני
 11 עצרת³⁹, שבה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת
 12 ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים.

13 ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר
 14 ימי בין המצרים – כ"א ימים⁴⁰, שבה מודגשת עוד
 15 יותר הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים
 16 לימים טובים ולמועדים.

17 ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי
 18 בין המצרים בשנה זו – הקביעות די"ז בתמוז ביום
 19 השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות
 20 דבין המצרים:

21 ובהקדם הביאור בהאמור לעיל (ס"ב)
 22 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת הקדמת
 23 רפואה למכה – דלכאורה, ה"ז היפך שמם (המורה
 24 על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא
 במנחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך),
 כולל גם "וישלה אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן"
 (שם, ט).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום – שבה מרומז התיקון
 דביטול התמיד שאירע בי"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע'
 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה – כידוע
 ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה)
 – בינה, עלמא דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד
 דהקב"ה וכנס"י (יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך), "ישראל
 ומלכא בלחודוהי" לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי
 הסוכות ושמוע"צ, שבת, ר"ח (שנזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

(* וי"ל גם באו"א – שר"ה נמנה כיום אחד, ולמנין הכ"א יום ניתוסף
 פורים (משא"כ חנוכה שלא נזכר בכ"ד ספרי קודש, תושב"כ).

(41) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר,
 אפילו אם הי' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב,
 ובפרט שמלכתחילה משמט הקב"ה החוב דבני.

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב
 (ירמי' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא
 דפורענותא") – "ביא אשם כמועל בקדשים . . במועל בקדשים
 כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמישתיו יוסף עליו
 . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין
 ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר"
 (תענית כו, רע"ב) – ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים,
 כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוזת תשב ירושלים".

(49) לב, ה"ט.

(50) שם, לג.

34 ולמעט תמעיט נחלתו", (ג) חלוקה ע"פ גורל⁵⁸ —
35 "אך בגורל יחלק את הארץ".

36 ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו
37 בעבודת האדם — חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰
38 "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה
39 ירושתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן
40 הגלות ובחזון לארץ⁶¹) ממהרים ומזרזים ופועלים
41 הענין דחלוקת הארץ בג' אופנים אלה.

42 זאת ועוד:

43 כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק
44 אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה ל"ב
45 מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן
46 מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן
47 מזרחה (כבפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים)
48 — יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלימות
49 הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה,
50 שאז יחלקו לבנ"י כל ארץ ישראל, ארץ עשר
51 אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין
52 הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בנ"י, גם לשבט

58 "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש . . . אלעזר הכהן* הי'
מלוכב באורים ותומים ואומר ברוה"ק כו" (פרש"י עה"פ —
מב"ב קכב, א).

59 ראה לקר"ש ח"כ ע' 176 ואילך. וש"נ.
60 לפני תפלת השחר.

61 כפתגם והוראת הצמח-צדק** "עשה כאן (בחזון לארץ)
ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"א ע' תפה).
62 גם ארץ קניזי וקדמוני כולה, נוסף על החלק דעמון
ומואב שטיהרו בסיוון, שקיבלו בני גד ובני ראובן — כבג'
הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).
63 לך לך טו, יד-כא***.

* ובפרשיות יותר — "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ
אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז).
ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז — "טוב", ובקאפיטל
ל"ד — (ב"פ י"ז) — טוב כפול.

** יש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) — שמו
של משיח — מעין ודוגמת והכנה לקיום היעוד "עתידיה ארץ ישראל
שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד. וראה גם לקו"ת
מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו — שמלאו מאתיים שנה
להולדת הצמח-צדק.

*** להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ
מתחילה בפסוק י"ז "והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגזרים האלה"
— "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א "זאת האמורי וגו' ואת היבוסים" — "אז
טוב לישראל".

1 וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו
2 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה⁵¹. ובפ'
3 דברים — הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם
4 ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני
5 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי
6 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע
7 ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש
8 ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³.

9 ובפרשיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר
10 אודות חלוקת הארץ כולה — לא רק בעבר הירדן
11 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד
12 ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת
13 ארץ ג' אומות קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
14 ועמון"⁵⁴. . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד⁵⁵.

15 ויש לומר, שבענין זה מרומז גילוי ג' המוחין
16 שבג' השבתות דבין המצרים (שבהם קורין ג'
17 פרשיות ה"ל) — כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קניזי
18 קניזי וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ
19 שבע אומות שהיא כנגד ז' המדות).

20 ו. ובענין זה ניתוסף עליו מצד ב' המעלות
21 שבקביעות שנה זו — הקביעות דטו"ב תמוז ביום
22 השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות דבין
23 המצרים:

24 כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע,
25 ובפרשת פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי
26 (שלישי דפ' פינחס) ע"ד חלוקת הארץ — "לאלה
27 תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט
28 תמעט נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ
29 וגו"⁵⁷.

30 והענין בזה:

31 בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת
32 הארץ — בג' אופנים: (א) "בנחלה" — ירושה, (ב)
33 חלוקה ע"פ טעם ושכל — "לרב תרבה נחלתו

51 לר, ב-טו.

52 א, ד-ח.

53 ב, כד ואילך.

54 ע"י ז' ש"עמון ומואב שיהרו בסיוון" (גיטין לח, א. וש"נ),

כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).

55 פרש"י לך לך טו, יט.

56 מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

57 כו, נג-נה.

27 טובה ורחבה⁷³, כמ"ש בפ' דברים⁷⁴ "אחד עשר יום
28 מחורב וגו'", "מהלך י"א יום. . הלכתם אותו
29 בשלשה ימים. . כל כך היתה שכינה מתלבטת
30 בשבילכם למהר ביאתכם לארץ"⁷⁵, ואילו זכו היתה
31 הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות
32 (כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית
33 והשלימה ע"י משיח צדקנו⁷⁶) – כיבוש כל ארץ
34 ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי,
35 לעד ולעולמי עולמים.

36 אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם. . מ' מ'
37 שנה"⁷⁵, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו
38 שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית
39 השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות,
40 בין המצרים וכו'.

41 ויש לומר, שהתיקון לזה מרומז בהחיבור
42 דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא
43 מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה
44 וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומז
45 ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין
46 הגלות⁷⁷) לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל⁷⁸), אלא
47 גם מלמפרע (כחכם⁷⁹), גם ביטול ועקירת הענינים
48 הבלתי רצויים בנוגע להענין ד"מסעי בני ישראל

הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר
פרת".

(73) ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' עניני במרחב",
שממעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של
"מרחב" (ארץ טובה ורחבה).

(74) א, ב.

(75) פרש"י עה"פ.

(76) ויש לומר, שענין זה מרומז בהחני' בירדן יריחו –
כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח. . ולעתיד
לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו ביראת ה'. . דמורח ודאין", דרגתו
של משיח צדקנו.

(77) ע"ד ענין הנדרים – נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג
מ"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת
מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558
ואילך).

(78) ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכנס"י (איש ואשה) – שמופרים
כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עיניו נפש והן בדברים שבינו
לבינה (טושו"ע שבערה הבאה סנ"ה), ונעשה שלימות היחוד
דהקב"ה וכנס"י, כמאוד"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמור"ד
ספ"טו. וראה לקו"ת מטות פד, ג).
(79) טושו"ע יו"ד סרל"ד סנ"א.

1 לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' ליי"ג
2 חלקים, שיתוסף גם "שער⁶⁵ לוי אחד"⁶⁶.

3 וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו –
4 שבשיעור חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ'
5 פינחס) מרומז הענין הכללי שבג' השבתות דבין
6 המצרים ("תלתא דפורענותא" למעליותא, שמהם
7 נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") – גילוי ג'
8 המוחין בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע
9 אומות שכנגד ז' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד
10 ג' המוחין) לעתיד לבוא.

11 ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור
12 דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס
13 בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי
14 לפרשה אחת⁶⁷:

15 בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו
16 מארץ מצרים"⁶⁸, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ
17 מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו
18 מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁶⁹
19 ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים,
20 בחי' מיצר וגבול. . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל
21 אשר יצאו מארץ מצרים כו'".

22 ומזה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים
23 (כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו
24 גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו"⁷⁰, בסמיכות
25 ממש ליריחו, "מנעולה של ארץ ישראל"⁷¹, כי,
26 מיציאת מצרים⁷² היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ

(64) ואולי יש לומר שענין זה מרומז בכך שמנין בני לוי הוא
באמצע הפרשה דחלוקת הארץ – בין "לאלה תחלק הארץ גו"
לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחווה גו'".

(65) יחזקאל מת, לא. ב"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה
ויובל פי"ג הי"א, ובפ"י הרדב"ז.

(66) ולהעיר ש"אחד" בגימטריא י"ג.

(67) ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס –
עם היותה הפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה
אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.

(68) ר"פ מסעי.

(69) מסעי שם.

(70) לג, מח.

(71) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו.

(72) ובפטריות יותר – ממותך-תורה*, כמפורש בהמשך

(* המטרה והתכלית דיצי"מ. כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה", שתקבלו התורה עליו" (שמות ג.
יב ובפרש"י).

30 בהדגשת ה"טוב" די"ז (טוב) תמוז (התחלת בין
31 המצרים):

32 כתיב⁸⁶ "ויוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא
33 ד"טוב". וכמבואר בכ"מ⁸⁷ הקשר והשייכות דיוסף
34 למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא
35 י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד⁸⁸.
36 ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה
37 – כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך
38 טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד,
39 בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב".

40 ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה
41 שנה") נרמזת הנתינת-כח לגלות את הטו"ב
42 ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן.

43 ט. ובהקדמה:

44 הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר
45 בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה
46 תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש
47 רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוניהם
48 וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה
49 יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו
50 למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ
51 מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב
52 (כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה
53 שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב.

מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן
לקח לו מבנות פוטאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס".
ובפרטיות יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הניני נותן
לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של
יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" –
ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה
היהוד (שלום) שבשמע"צ (ראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תכו
ואילך).

(86) וישב לו, ב.

(87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

(88) תו"א וישב מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(89) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו
פקל"ב. ועוד.

(90) רות ג, יג.

(91) ר"פ וישב.

(92) ר"פ ויחי.

(93) כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב
אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

(94) "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט
עה"פ).

1 אשר יצאו מארץ מצרים", עד ל"ירדן ירחו" –
2 שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות⁸⁰.

3 ויומתק יותר ע"פ המבואר¹⁷ בענין הקדמת
4 רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, "ג' שבועות
5 בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים
6 רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות,
7 נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי
8 השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת)
9 עי"ז מכניעים המדבר מ"ב", מ"ב המסעות במדבר
10 שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל
11 אחת כלולה מז'⁸¹, והבירור שלהם נעשה ע"י גילוי
12 והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה,
13 ועד – מלמפרע) ע"י חכם דוקא.

* * *

14 ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב'
15 המעלות שבשנה זו (הקביעות דטו"ב תמוז ביום
16 השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס
17 בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום
18 שלישי דפרשת פינחס:

19 בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ נאמר⁸²
20 "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר
21 בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . . ותעמדנה
22 לפני משה . . . לאמר . . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי
23 אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף,
24 למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר
25 לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר⁸³ והעליתם את
26 עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ⁸⁴, שנאמר
27 תנה לנו אחוזה".

28 ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דטו"ב
29 תמוז (שלישי דפרשת פינחס)⁸⁵ – ניתוסף עוד יותר

(80) להעיר מפרש"י בפרשתנו (כו, יב) "כיון שנכנס משה
לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שחותר לי נדדו".

(81) לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

(82) כז, א"ד.

(83) ויחי ג, כה.

(84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – על
הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את
הארץ" (פרש"י פרשתנו כז, סד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא
העגל (שבגללו נשתברו הלוחות בי"ז תמוז) לא השתתפו הנשים,
שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פדר"א פמ"ה), וקדמו
לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב).
(85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא

22 יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני
23 ישראל¹⁰⁵.
24 ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי
25 דספר התניא¹⁰⁷) בפירוש הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו אֵל
26 אלקי ישראל" – ש"נשמתו . . כלולה מכל הנשמות
27 שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.
28 [ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות
29 דבני למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי
30 המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד
31 יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³)
32 הם ארבע].

(104) וישלח לב, כט. לה, י"ד.

(105) ולהעיר גם מ"מ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב
מינעקב וקם שבת מישראל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד
הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאור"א
מבני" (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב"
ו"ישראל".

(106) סימן ד'.

(107) שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא –
תושב"כ תורת החסידות (ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע'
רסא ואילך. וש"נ).
(108) וישלח לג, כ.

(109) ומפרט לפני" (כנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי,
"שופרי" דיעקב מעין שופרי" דאדה"ר") "נשמות כל ישראל
מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל**", שיקוים
אז מ"ש (הושע ב, א) והי' מספר בניי כחול הים אשר לא ימד
ולא יספר מרוב***.

(110) נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאיי") – בדוגמת
ג' האבות.

(111) ראה במדב"ר פ"ב, י"ד.

(112) להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י
ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי
המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאור"א, פד. ועוד).
(113) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

(* וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתברך שבנה עשר בתמוז
(כבשנה זו, ובכמה שנים) היא נתינת כח להפיכת התענית ליום טוב
בימות המשיח.

(** אף שלעתיד לבוא יתוספו גם "נשמות חדשות מה שלא נכללו
באדה"ר כלל והם גבורים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו"
(לקר"ת שה"ש בסופר).

(*** להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר",
ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, ג)
"ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", שכתוב זה נאמר
ביעקב. ואולי י"ל, שכוונתו בזה לרמז ראי' מהכתוב שגם הנשמות
שלאחר ביאת המשיח (שיקויים אז מ"ש והי' מספר בניי כחול הים
אשר לא ימד ולא יספר) כוללות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ושמתי
את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

1 ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב",
2 "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹⁵ – דלכאורה: איך
3 יתכן שצדיק, ובפרט משלשת האבות, ועאכו"כ
4 יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישב בשלוה ולא
5 נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו
6 נתקיימה כש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
7 שנה"⁹⁷, ש"יז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד
8 שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט
9 ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.

10 ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב
11 יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתינת כח
12 לעבודתם של בניי במצרים (שרומז גם לכללות
13 זמן הגלות, כמארז"¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש
14 מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים",
15 מיצר הגלות, יהי' אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים
16 שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר
17 – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע
18 עשרה)¹⁰², שזהו"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

19 ויומתק יותר – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף
20 ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³
21 השייכות לכלל ישראל:

(95) פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

(96) שעה"פ תולדות כו, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט,
ב. קמז, ב.

(97) נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ
חשבון השנים (ראה רש"י (ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא ל, כה.
וישלח לג, יז. וישב לז, לד) ישב בשלוה בארץ כנען במשך תשע
שנים (ראה פרד"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופר)). – ולהעיר גם
מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ
מצרים) שבע עשרה שנה . . כל יומי דיעקב בצערא הוו . . כיון
דחמא ליוסף . . הוה דמי בגרמיי כמה דלא אעבר עליי צערא . .
בומנא דאתפרש יוסף מניי מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה .
. וכל יומין דיעקב . . הוה ככי . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף,
מאי קאתיבו לי, ויוסף ישית ידו על עיניך, הא לך שבע עשרה
שנה אחרנין בעונגין ותפנוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב
בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

(98) ראה כה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.
(99) ויגש מז, ט.

(100) תדבא"ר פ"ה.

(101) ב"ר פט"ז, ה.

(102) בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז
ליום טוב.

(103) יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות
דכאור"א מישראל (משא"כ יוסף).

מצלי"י¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו 29
 דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה – 30
 שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד 31
 דתורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום 32
 ובליילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם וליילה!" 33
 [ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחותם 34
 ג' השבועות), שעד שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות 35
 בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו' 36
 משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב¹³⁰ 37
 – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד 38
 הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד 39
 ובדוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא, 40
 הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³]. 41
 וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל 42
 בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם 43
 בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה, 44
 ושמש של כל בני¹³⁴) – כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת 45
 יש ששים ריבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים 46
 ריבוא בני¹³⁷, שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות 47
 בני¹³⁸]. 48

1 ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על
 2 כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.
 3 ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף"
 4 שייך ביותר לכללות בני¹¹⁷, כאמור, שבזה נרמזת
 5 הנתינת כח לעבודתם של בני¹¹⁸ במצרים, כללות
 6 הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע
 7 עשרה) – עי"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של
 8 יעקב ("אלה תולדות יעקב – (ע"י) יוסף") לכל
 9 בני¹¹⁹.

10 י. וביאור הענין:

11 ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א
 12 מישראל הם ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸:
 13 אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים),
 14 יצחק – ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ
 15 והקרבה להקב"ה, שזהו"ע ד"אדם כי יקריב – מכס
 16 קרבן לה"¹¹⁹, ע"י עבודת התפלה שכנגד
 17 קרבנות¹²⁰), ויעקב – ענינו תורה ("יעקב איש תם
 18 יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹²¹),
 19 כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".

20 וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל
 21 ישראל ליעקב (יתר מאשר לאברהם ויצחק) – יש
 22 לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב)
 23 לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם):

24 אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום
 25 בכל ג' הקוין דתורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה
 26 הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפלת
 27 סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב),
 28 וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר

(114) תהלים פ, ב.

(115) ובהדגשה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא
 הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).

(116) פרש"י ומצו"ד עה"פ.

(117) מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.
 ועוד.

(118) אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) שבשבת זו.

(119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(120) ברכות כו, ב.

(121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).

(122) תהלים עח, ה.

(123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(124) ולהעיר, שהמס"נ דיצחק היא בכל עניני העבודה –
 כמבואר בתניא (פמ"א (נח, א)) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה
 הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו".

(125) ב"ב יו"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט,

ג.

(126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

(127) יהושע א, ח.

(128) משא"כ בתשעה באב שנה זו – שבודאי יהי' יו"ט הכי
 גדול, כיון שעוד לפני¹²⁹ (בתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח
 צדקנו.

(129) תהלים יט, ט.

(130) שו"ע או"ח ר"ס תקנד.

(131) וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף עי"ז גם בשאר
 עניני התורה. – ולהעיר ממאיר"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל
 במקום זה ותורתו עומלת לו ממקום אחר".

(132) ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שו"ח אס"ד מערכת בין
 המצרים ס"ב סי"ב.

(133) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.

(134) ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה.
 . וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה
 כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".

(135) מגלה עמוקות אופן קפו.

(136) ראה לקו"ת בהר (מא, ב. מג, ד): "אף שבתורה אין
 נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות
 אהו"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו'".

(137) אף שבפרטיות ישנם יותר מששים ריבוא, כמודגש גם
 במנין בני¹³⁷ שבפרשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש
 מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" – אלף שבע מאות
 ושלושים יתרים על ששים ריבוא.

(138) ראה תניא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן

ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה
 20 "אך טוב לישראל", שע"י "ישראל", תורה, נעשה
 21 אצל בני" אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח¹⁴⁶,
 22 שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה),
 23 כמ"ש¹⁴⁷ "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי'
 24 (גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה¹⁴⁸, ענינו
 25 של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה
 26 השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,
 27 וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁴⁹,
 28 בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"¹⁵⁰.
 29

יב. ובכנה"ל ניתוסף עליו מיוחד בשייכות
 לדורנו זה:

בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש
 תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 נשיא דורנו (בי"ב"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא
 הכל"י¹⁵¹, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל
 צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)¹⁵², הרי,
 גאולתו של הנשיא היא גאולה של כל הדור, ועד
 לגאולה כללית דכל בני¹⁵³, וכמפורש במכתבו
 הידוע של בעל הגאולה¹⁵⁴: "לא אותי בלבד גאל

בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל
 יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער,
 יל"ש עה"פ) "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו
 השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה
 ("להורות לפניו גשנה"), ואז נעשה גם במצרים – "ויחיי" (היום
 יום – ח"י טבת).

146 להעיר מפרש"י סנהדרין צז, סע"א: "שני אלפים שנות
 המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבוא משיח ותכלה
 הגלות ויבטל השעבוד מישראל".

147 ישע"י א, כז.

148 "במשפט היינו הלכות, כתרומתו ע"פ (וישב מו, יג)
 כמשפט הראשון* כהלכתא קדמייתא" (לקו"ת ר"פ דברים).

149 בשלה טו, יז. וראה זהר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.

150 פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו
 ע' 231 ואילך. וש"נ.

151 פרש"י חוקת כא, כא.

152 כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – "ונשיא אחד נשיא אחד
 ממטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא
 אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים,
 ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).

153 ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב
 שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת
 הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו.

154 אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ. ועתה עוה"פ בקונטרס בפ"ע.

1 יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות
 2 יעקב יוסף" בעבודתם של בני" (שזוהי הנתינת-כח
 3 לבני" בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה:

4 הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה
 5 תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו
 6 של יעקב) ליוסף – "כל¹³⁹ מה שלמד משם ועבר
 7 (בהיותו "יושב אהלים") מסר לו"¹⁴⁰.

8 ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב
 9 ("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא,
 10 שאצל כל בני" תהי' השלימות דלימוד התורה.

11 ויש לומר, שענין זה מרומז בשמו של יוסף¹⁴¹
 12 – ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁴², שגם מ"אחר"
 13 נעשה "בן"¹⁴³ – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד
 14 התורה, כמ"ש¹⁴⁴ "וכל בניך לימודי ה'".

15 וזוהי הנתינת-כח לעבודה במצרים – שע"י
 16 ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי נעשה גם
 17 במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"ויחי יעקב
 18 (כאו"א מישראל) בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
 19 שנים טובות¹⁴⁵.

שרשים, וכל שרש מתחלק לשרשים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ
 הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות
 באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג, רמ"ח
 אברים ושס"ה גידים (כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה
 מל"ת), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו". והתיוון
 בזה – ע"פ מ"ש לפני" (בנוגע לתרי"ג מצוות), ש"מספר זה הוא
 בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת
 לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
 מצוה שאין להם מספר, כמ"ש וששים המה מלכות הן ס' מסכתות
 ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השרוש
 דששים ריבוא – כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם
 ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

139 פרש"י וישב לו, ג.

140 ולהעיר גם מ"ש (ויגש מה, כז) "וירא את העגלות אשר
 שלח יוסף", "סימן מסר להם במה הי' עוסק כשפירש ממנו,
 בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועי"ז "ותחיי רוח יעקב"
 – שזכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב
 שנה) היא "סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם
 לקו"ש ח"י ע' 161).

141 וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה", "טוב" –
 "אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).

142 ויצא ל, כד.

143 ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

144 ישע"י נד, יג.

145 להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ
 (בקטנותו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחיר האבות, היו

(* להעיר, שפטוק זה הוא מדברי יוסף.

17 ויש לומר, שגם השייכות הגאולה לשבעה עשר
18 בתמוז, טו"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום טוב),
19 מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו
20 נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה
21 מרומזת הנתנת-כח להפיכת י"ז תמוז ליום טוב,
22 כנ"ל.

23 ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב יוסף בן
24 שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש
25 גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה
26 בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר"
27 "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי",
28 ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה,
29 בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עוז לאחר
30 הגאולה די"ב-י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁶⁴
31 ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת
32 ישראל העוסקים בהרבצת תורה. . להוסיף אומץ
33 בהרבצת תורה", ומוסיף, "הנני שולח. . המאמר
34 עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות
35 שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברבים, דיש
36 לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית
37 והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט
38 ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה
39 שיושבים ועוסקים בתורה", שע"ז פועלים שיהפכו
40 ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.

ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למעליותא** – שיצי"מ
היא השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.
ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן
הזה – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שהי' לע"ל" (כפי
שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י
מעשינו ועבודתנו כל משך זמן הגלות" (תניא רפ"ז), היינו,
שה"זכר" דתומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום תומ"צ
בשלימות "נפלאותיו" לעתיד לבוא.

165 כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה
היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה
לקו"ת מטות שבעה ערה 150).

166 להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת
גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") –
בכל העשרה סוגים דבני**.

*** אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

**** נוסף על העבודה בעשר כחות נפש, הציבור שבנפשו, כפתגם
זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב ס"ט
מה ואילך. ועוד).

1 הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק',
2 שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",
3 וגאולה זו¹⁵⁵ היא הכנה ונתנת-כח לגאולה
4 האמיתית והשלימה, שאז יהפכו ימים אלה (החל
5 מטו"ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון
6 ושמחה¹⁵⁶.

7 ועילוי מיוחד בשנה זו¹⁵⁷ – שבי"ב תמוז,
8 שהוא גם יום ההולדת ("מזלו גובר" ¹⁵⁸) של בעל
9 הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים¹⁵⁹ (תר"ם –
10 תש"נ¹⁶⁰), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של
11 יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש¹⁶¹
12 "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל
13 בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד
14 יפקד אלקים אתכם⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד
15 לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, על"י נאמר "כימי צאתך
16 מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

155 במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה
עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).

156 ראה לקו"ש ח"י"ח ע' 308 ואילך.

157 נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה
לאחרי הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבני
בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "לאלה תחלק הארץ גוי איש
לפי פקודיו" (כו, נג"ד), "פקודי משה ואלעזר הכהן גוי בערבות
מואב על ירדן ירחו" (שם, טג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.

158 ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

159 ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו בבריתו
של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 –
השייכות דהברית לימי בין המצרים).

160 ונחלקים לשתים: ג' (במאה הז' – ת"ש-תש"נ) וס'
(במאה הו' – תר"ס-ת"ש), אותיות "נס" (שבזה מודגשת השייכות
לשנה זו – תהא שנת נסים).

161 ויחי נ, כב.

162 קונטרס משיחות ש"פ בלק.

163 ויש לומר, שמרומז בהכפל ד"פקד יפקד" – ע"ד מ"ש
(ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב' עליות. . על"י זו השנית
רומזת על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"א ר"פ שמות).

164 להעיר ממ"ש בזמור תהלים המתאים למספר שנותיו
– מזמור קי"א – "זכר עשה נפלאותינו", ומבאר הצ"צ**
ברשימותיו לתהלים (על יסוד מארז"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל
מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה
להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ,
(ש)הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות. . וזהו זכר עשה נפלאותיו, היינו לבחי'
אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).

(* להעיר ממארז"ל "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה" (כנ"ל
ס"א) – "פ"ק בו נגאלו ישראל ממצרים. פקד פקדתי".

** ראה שוה"ג להערה 61.

הרמב"ם, "משנה תורה"¹⁷⁸, "מקבץ לתורה שבעל
 פה כולה"¹⁷⁸, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.
 ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם
 הקדמת רפואה, עי"ז שיהפכו לימים טובים –
 בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על
 הענין ד"ויקהל משה", "להקהיל קהילות כו' בכל
 שבת ושבת"¹⁷⁹).

ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי
 אבות בשבת זו (בפעם הב' – "כפלים לתושי"¹⁸⁰
 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת): "משה קיבל תורה
 מסיני"¹⁸¹ ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו,
 שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של
 חידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד
 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸².

ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת
 התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה
 קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים
 הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך
 הפרק¹⁸³ "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את

1 ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא
 2 הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס
 3 הוא מזרעו של יוסף¹⁶⁷, שמו הראשון של נשיא
 4 דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק¹⁶⁸, שמו
 5 השני של נשיא דורנו.

6 וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס
 7 זה אליהו" – יוסף, כמ"ש¹⁶⁹ "ביום ההוא יוסיף
 8 אדניי שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי
 9 ישראל גו'", ויצחק, כמ"ש¹⁷⁰ "אז¹⁷¹ ימלא שחוק
 10 פיננו", שלעתיד לבוא ("אז") יהי שלימות השמחה
 11 ("ימלא שחוק פיננו")¹⁷², ענינו של יצחק, ע"ש
 12 "כל¹⁷³ השומע יצחק ליי"¹⁷⁴.

* * *

13 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 14 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁵:

15 עפמש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד
 16 התורה (כנ"ל סי"א) – מוכן, שבימי בין המצרים
 17 צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד
 18 התורה¹⁷⁶, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט"
 19 שבתורה עצמה¹⁷⁷, כולל ובמיוחד – לימוד

הגלית מתכונות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר
 גם כי יתנו גוים עתה אקבצם".

(178) כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

(179) יל"ש ר"פ ויקהל.

(180) להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות ב"ז
 תמוז) ניתוסף ריבוי בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר
 רפמ"ו).

(181) להעיר ממארו"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין
 הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם"
 הו"ע התפלה (ראה זח"א רסו, ב. ועוד) – שבוה מודגש שע"י
 לימוד התורה נעשה החיבור דהאדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה,
 לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. –
 ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא
 בתי"ו), דיש לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול
 (טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ז) "תפלה איה . . . אתעבדת
 טפלה . . . אית טפל בט' ואית תפל בתי".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כה, ב) "את קרבני לאשי"
 – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את קרבני",
 "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן הן קרבני,
 קרובים אלי ומקריבין אותי" – שהקירוב ("קרבני") נעשה ע"י
 הביטול שמרומז בתיבת "את", "את הטפל" (ב"ק מא, ב. ועוד).

(182) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(183) משנה יב.

(* וכה ברמב"ם הלכות כלים רפ"כ – שיעור היומי דמוצאי ש"ק
 ועוד"ז בשיעור דיום השק" – "טפלה" (פס"ו ה"ז הי"א ועוד).

(167) ראה לעיל הערה 85.

(168) זהר פרשתנו ולו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע'
 תכט.

(169) ישע"י יא, יא-יב.

(170) תהלים קכו, ב.

(171) להעיר, ש"אז (ימלא) משמש גם בלשון עבר, כמ"ש
 בשירת הים "אז ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר"
 לשון עתיד), שירה העשירית (כשקיימים היעוד "אז ימלא שחוק
 פיננו"), הרי פשש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו
 שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.

(172) שהרי "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר
 אז ימלא שחוק פיננו" (ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס).

(173) וירא כא, ו.

(174) להעיר ממארו"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום
 שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת
 במדבר ג, ט ואילך). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל
 הערה 157) – "לי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה
 יתירה – לאחרי ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה
 ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ל' ימים דחדוש אלול, ו'
 ימים דחדוש תשרי – ל"ו".

(175) אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

(176) וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב

"ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

(177) לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם
 (ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "היינו כמסארו"ל אין

16 באב, ותשעה באב יהי' יו"ט הכי גדול, יערכו
17 בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול
18 ושמחה גדולה.

19 ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה
20 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.

21 ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי
22 בין המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
23 ולמועדים טובים, בפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹,
24 ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא
25 יחל דברו"¹⁹², ועאכו"כ הדיבור של כאו"א מבנ"י
26 (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום
27 ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם
28 הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחל דברו"
29 – עיי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף
30 עיין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה
31 פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא
32 וגאלנו והולכנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴,
33 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי
34 רצון.

190 ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה, שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פי"א, ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבערה 164).
191 ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).
192 ל, ג.
193 מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
194 כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ גו') – מראה באצבעו ואומר אלה.

1 הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום
2 וחותרם הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על
3 הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת
4 והשלום אהבו", שעיי"ז מהפכים הצומות לימים
5 טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).

6 ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן
7 גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת
8 יחזקאל¹⁸⁴ אודות ביהמ"ק דלעתיד¹⁸⁵, ובתושבע"פ
9 – במשניות דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית
10 הבחירה להרמב"ם, שעיי"ז "אני מעלה עליהם
11 כאילו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על
12 הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

13 וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים
14 מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה
15 – כיון שמשיח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה

184 קאפיטל מ' ואילך.

185 שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א ה"ד).

186 וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.

187 תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך.

188 כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.

189 כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפנ"ז) לערוך סיום גם בתשעה באב (בענינים המותרים ללמוד בתשעה באב – מסכת מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך סיומים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים ח"ב ע' 46).

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לפלא וגם מצער שנוסף על זה שממנו אין מתקבלות כל ידיעות בהנוגע לעניני הישיבה בכלל ואפילו לא בעניני החסידות אשר בהישיבה שזהו מתפקידו העיקרי התוכני והפנימי, הנה בכל הידיעות המתקבלות ע"ד עניני החסידות והתועדות אשר בישיבת... ושכמובן מזכירים גם מי המתועד ומתי התועד פלוני וכו' ובימים [האלה] בפרט שהם ימי החג כו' וכו' אין אף אחד מהם מזכיר את שמו.

והנה אפילו את"ל שלומד השיעור חסידות בזמנים מסוימים באופן שלכ"ע די ומספיק ותו לא מידי, רואים במוחש שבשביל שיקבל התלמיד לימוד החסידות, צריך להיות הלחלוחית מהענינים פון ארום חסידות ובאם שזה לא מקבל התלמיד מלומד השיעור או שמקבל ממנו לעתים נדירים ורחוקים ביותר, מחליש זה במדה גדולה וחשובה קליטת הלימודים ג"כ, מובן שמצער שעל ענין כזה צריכים לעורר מעבר לים בה בשעה שישנה הנהלת ישיבה על אתר, ועוד יותר שזהו מתפקידו של הלומד שיעור בדא"ח לעורר את חברי ההנהלה על הכרח חיות ואור בכל לימודי הישיבה אפילו בלימוד הנגלה ופשיטא בלימוד החסידות שענינו להחיות את האיש הישראלי, ולא שיוכרחו לעורר את הלומד דא"ח לתלמידים, מבחוץ עד"ז, מובן שמצער ג"כ על אשר התלמידים עצמם אין תובעים זה מהלומד דא"ח עמהם, אבל בדרך הטבע גם בזה אשמת הלומד עמהם כי בטח לא נתחנכו בכיוון זה, וע"ד דרז"ל עה"כ ואשמם בראשיכם, ואם בלימוד נגלה כך עאכו"כ בעניני חסידות, וקשה להאריך בדבר המצער עד כדי להבהיל.

ויהי רצון ששו"ס יקוים ע"ד דרז"ל המובא באגה"ת סוף פרק ט' שבענין הדורש תיקון, הנה אם עד עתה הי' מספיק דף אחד או פרק אחד, הנה מכאן ולהבא צריך ב' דפים או ב' פרקים וכו' ומהמבואר במ"א בענין דכפילא וכפלים לתושי' ומרומז גם ברז"ל על פסוק זה בשמו"ר, מובן דכופל הדפים והפרקים אין זה רק שתים פעמים ככה אלא שינוי באיכות נוסף על השינוי בכמות, וק"ל.

המצפה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח תמוז.

יהי רצון שמכאן ולהבא לא ידע עוד מכל צער ועגמ"נ ואך טוב בטוב הנראה והנגלה יבשר תכה"י.

במ"ש לאופן פעולתו לביסוס והתפתחות... מובן שמכאן קשה להכנס בפרטים ופרטי פרטים התלויים במצב על אתר, אבל כיון שאדם קרוב לעצמו ונוגע, הנה יציע ענינו בהנ"ל לפני שלשה מאנ"ש אשר על אתר, ויה"ר אשר השי"ת יתן להם הרעיון הנכון ליעצו, והלואי כבר היו אנ"ש נוכחים ועומדים על האמת אשר הרבה יותר מאשר הם עושים בעד הישיבה, הישיבה עושה בשבילם, וכמו שמשתדלים ומתייגעים און מיגייט ארויס פון די כלים בעניני פרנסה גשמיות, אם היו עד"ז ועכ"פ במקצת בהנוגע להשתדלות בעניני הישיבה, אשר הי' טוב הנראה והנגלה אפילו בעניניהם הגשמים.

ומסוגלים ימים אלו בפרט להחליט בכל הנ"ל ע"מ להביא החלטות אלו בפועל, שהרי מתקרבים אנו לימי י"ב וי"ג תמוז ובפרט אשר השנה היא תקופת השלשים שנה ליום הגאולה בפעם הראשונה וכמדובר גם בהתועדות דש"מ חדש תמוז בענין מעלת השלשים שנה.

בברכה.

לקוטי שיחות

פרשת פנחס

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

נמשח בשמן המשחה, למרות שמשח רבינו "מלך היה" – 15
כפסק הרמב"ם⁷ – אך משה רבינו נתמנה למלך לפני 16
הציזוי על דיני המלך ועל שמן המשחה.⁸ 17

ב.

משיחה בשמן המשחה לגבי כל מלך

לכאורה, ניתן היה להשיב⁹ לפי פסק אחר של 18
הרמב"ם¹⁰ "אין מושחין ממנו (משמן המשחה) לדורות 19
אלא... ומלכי בית דוד", וכיון שיהושע לא היה ממלכי 20
בית דוד, לכן לא משחו אותו בשמן המשחה.¹¹ 21
אך, אדרבה, לפי שיטת הרמב"ם אין מתקבלת תשובה 22
זו. כי כמקור לדין זה – "כשמעמידין המלך מושחין אותו 23
בשמן המשחה" – מציין הרמב"ם⁵ את הפסוק¹² "ויקח 24
שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו", המדבר 25
אודות משיחת שאול, אשר לא היה ממלכי בית דוד. ואם 26
כך מובן, שלדעת הרמב"ם שאול נמשח בשמן המשחה.¹³ 27
ומכך מובן, שדברי הרמב"ם "כשמעמידין המלך 28

א.

מינוי יהושע כמינוי מלך

בפרשתנו¹ מסופר, שמשח ביקש מהקב"ה "יפקוד ה'... 1
איש על העדה", והקב"ה אמר לו: "קח לך את יהושע בן 2
נון... וסמכת את ידך עליו", וכך עשה משה – "ויסמוך 3
את ידיו עליו..." 4
לגבי מינוי מלך, אומר הרמב"ם²: "אין מעמידין מלך 5
בתחילה אלא על-פי בית דין של שבעים זקנים ועל-פי 6
נביא, כיהושע שמינוהו משה רבינו ובית דינו". מכך מובן, 7
שלדעת הרמב"ם היה מינויו של יהושע המוזכר בפרשתנו 8
כמינוי מלך.³ 9
יש להביין⁴: הרי הרמב"ם עצמו פוסק⁵, ש"כשמעמידין 10
המלך מושחין אותו בשמן המשחה", ומדוע, איפוא, אין 11
אנו מוצאים שמשח רבינו משה את יהושע בשמן 12
המשחה.⁶ 13
אמנם, גם לגבי משה רבינו אין אנו מוצאים שהוא 14

(1) כז, ט"כג.

(2) הל' מלכים פ"א ה"ג.

(3) וכן משמע ברמב"ם הל' סנהדרין (ספ"ח) שהי' לו דין מלך. וכן מפורש ברשב"ם ב"ב עה, א ד"ה אי לה. פרש"י ד"ה הוא יומא עג, ב. פרש"י עה"ת ברכה לג, יז. ועוד (ראה המובא באמבואה דספרי לספרי זוטא פרשתנו כז, כא. תו"ש מילואים לפ' יתרו (חט"ו) ס"ב בסופו). בדרשת הר"ן דרוש יא (הובא גם באברבנאל בפתיחה לס' שופטים) ד"כאשר לא יהי' מלך בישראל השופט יכלול שני הכחות כח השופט וכח המלך.. שנתנו בכאן ליהושע כח מלכות אע"פ שלא הי' מלך וכן דרשו רז"ל ויהי' בישראל מלך ירמוז למשה". אבל מהא שמביא הרמב"ם רא"י ממינוי יהושע בנוגע לכל מלך, וכן מפשטות לשון הרמב"ם (שבהערה 7) בנוגע למשה – משמע שס"ל שהי' להם דין מלך ממש.

(4) כן הקשה בעל מנחת חינוך בהגהותיו לרמב"ם הל' מלכים שם.

(5) הל' מלכים שם ה"ז.

(6) להעיר מאוה"ח פרשתנו שם, כג. וראה לקמן בפנים.

במכילתא בשלח (יז, יד) מגיד שאותו ריוס נמשח (יהושע), ובית רענן שם משמע שנמשח למלכות. אבל צ"ע, דמה מקום: א) למנותו עוה"פ (בפרשתנו), ב) ועיקר – למשוח יהושע כמלך בהזמן דס"פ בשלח! – שהי' משה בישראל מלך (ודבר אחד לדור) כארבעים שנה לאח"ז, ולולא גזירת מי מריבה שבסופו הי' מכניסן לארץ וכו'. ויש לומר שאין זו

משיחת מלך, כ"א לשם שררה בכלל (ראה רש"י תצוה כט, כט), או ע"ד משוח ומלחמה – ומלחמת עמלק שייכת לבית יוסף (ראה ב"ב קכג, ב (וברשב"ם שם)). פסיקתא דר"כ פ"ג. פסיקתא רבתי פ"ב. ועוד) ויהושע נשיא אפרים, שהוקדם למנשה – בני יוסף. וראה תו"ש בשלח שם עה"פ (אות קיד). ועוד.

(7) הל' ביהב"ח פ"ו ה"א. וכ"ה בר"ח ורש"י שבועות טו, רע"א.

במדרש הובא ברמב"ן ברכה (לג, ה). וראה זבחים קב, א.

(8) ראה רמב"ן תשא (ל, לג) שמשחת מלכים נרמות במש"נ (שם, לא) "יהי' זה לי לדורותיכם". ע"ש. וראה לקמן בסוף השיחה.

(9) ראה אמבואה דספרי שם.

(10) הל' כלי המקדש פ"א ה"ז. ועד"ז בהל' מלכים שם ה"י.

(11) אבל אין להקשות מדוע לא נמשח עכ"פ בשמן אפרסמון כמלכי ישראל (רמב"ם הל' מלכים שם ה"י) – כי י"ל עפ"מ בכס"מ שם (מהוריות יא, ב) דזהו רק כשיש מחלוקת*, אבל כשאין מחלוקת הרי אפי' מלך שהוא ראשון אין מושחין אותו (ועיין בכס"מ שם בנוגע לשאול. והאריך בזה בשער יוסף (להחיד"א) להוריות שם. ועוד. ואכ"מ).

(12) ש"א י, א.

(13) דלא כברד"ק עה"פ שם שכתב "לא הי' זה השמן המשחה .. אבל שמן אפרסמון הי'". והאריכו במפרשים להוריות שם. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 111 הערה 59. ואכ"מ.

(* ולהעיר מלשון המנ"ח מ"ח מצוה קז: רק בשמן אפרסמון כבוד. ומשמע שדעתו שאין לזה דין משיחה ממש. וראה רש"י ד"ה ומפני כריתות ה. ב.

26 אך לפי זה אין מובן מדוע השיב לו הקדוש-ברוך-הוא
 27 "נוצר תאנה יאכל פריה, בניך ישבו להם ולא עסקו
 28 בתורה" – בענין זה מדוע נזכרת בכלל התורה? הרי מדובר
 29 כאן על ירושת המלכות!

ד.

"דבר אחד לדור ולא שני דברים"

30 בעל ה"מגלה עמוקות"²⁴ מסביר את כפילות הלשון
 31 בפסוק "אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו ואשר יוציאם
 32 ואשר יביאם" – שמשה רצה שיהיו "שני בני אדם
 33 המנהיגים", "דהיינו איש אחד על העדה אשר יצא לפניו
 34 במלחמה... ואיש אחד אשר יוציאם בתורה...". הקדוש-
 35 ברוך-הוא השיב לו "שאחד ינהג אותם .. יהושע שיהיה
 36 מלך ואב בית דין"²⁵ של ישראל וחכם שלהם בתורה, כי
 37 "אי אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד"²⁶ .. כי דבר²⁷
 38 אחד לדור ולא שני דברים".

39 ולפי זה מובן גם המדרש שלעיל: כיון שמשה חשב
 40 שיהיו שני מנהיגים – האחד מלך והאחר "אב בית דין של
 41 ישראל" – משום כך הוא סבר שאת המינוי למלכה יירש
 42 אחד מבניו, כדלעיל.

43 אך הקדוש-ברוך-הוא חפץ ש"אחד ינהג אותם", אשר
 44 הוא יהיה הן המלך והן "אב בית דין של ישראל". ומשום
 45 שלענין התורה צריך להיות ראויים – "נוצר תאנה יאכל
 46 פריה"²⁸ – ובניו של משה לא התאימו לכך, כי "לא עסקו
 47 בתורה", הם לא יכלו כלל לרשת את "כבודו" של משה.
 48 ודוקא יהושע, אשר התמסר לתורה, ולא רק ללימוד
 49 התורה אלא אף לשימושה של תורה²⁹, יכול היה להיות
 50 ממלא מקומו של משה.

1 מושחין אותו בשמן המשחה" אמורים לגבי כל מלך, אפילו
 2 מלך שאינו ממלכי בית דוד, כפי שמתבטא הרמב"ם
 3 בביטוי סתמי "כשמעמידין המלך (סתם)". וקביעתו ש"אין
 4 מושחין ממנו לדורות אלא... ומלכי בית דוד" היא דוקא
 5 לאחור¹⁴ ש"נמשח דוד (ועל ידי זאת) זכה בכתר מלכות...
 6 לו ולבניו הזכרים עד עולם"¹⁵.

7 ואם כך חזרה הקושיה למקומה: מדוע אין אנו
 8 מוצאים שמשחו את יהושע (אשר לדעת הרמב"ם היה
 9 מלך) בשמן המשחה, בדיוק כפי שמשחו (לדעת הרמב"ם)
 10 את שאול?

ה.

"נוצר תאנה יאכל פריה"

11 כדי להבין זאת יש לבאר תחילה את הנאמר במדרש¹⁶
 12 על דברי משה רבינו "יפקוד ה'..."¹⁷, שמשה חשב "שירשו
 13 בני את כבודי (גדולתי¹⁸)", והקדוש-ברוך-הוא אמר לו:
 14 "נוצר תאנה יאכל פריה"¹⁹, בניך ישבו להם ולא עסקו
 15 בתורה, יהושע .. הואיל²⁰ והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא
 16 שישמש את ישראל".

17 ולכאורה, אין מובן: אם בני משה "ישבו להם ולא
 18 עסקו בתורה", כיצד ייתכן שמשה סבר מלכתחילה
 19 ש"ירשו בני את כבודי"²¹?

20 בפשטות ניתן היה להשיב, שבבקשתו "יפקוד ה'...
 21 איש על העדה" לא התכוון משה ל"איש" אשר ילמד את
 22 ישראל תורה, אלא הוא התכוון, כמפורש בבקשתו²², רק
 23 למלך "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו" – למלחמה.
 24 ולכן חשב משה ש"ירשו בני את כבודי", למרות ש"לא
 25 עסקו בתורה", כי לפי ההלכה "המלכות ירושה"²³.

(24) אופן א. – הובא בילקוט ראובני פרשתנו עה"פ. ולהעיר ג"כ
 מכלי יקר פרשתנו כז, יח.
 וצע"ק ממחז"ל (גיטין נט, א. סנהדרין לו, א) "מימות משה ועד רבי
 לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד" [ולהעיר בשניו פרש"י שבגיטין
 פ' בתורה ובעושר", ובסנה' – "במלכות ובתורה". ואכ"מ].
 (25) צע"ק לשונו "אב"ד", ולא נשיא (ראש סנהדרין) – ראה חגיגה
 פ"ב מ"ב (טז, ריש ע"ב). ועוד. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.
 וראה תיב"ע פקודי מ, יא: יהושע משומשנך רבא וסנהדרין דעמי.
 וביפה מראה לירושלמי ברכות פ"ד סה"א (מ"רש"י קלף .. סוף פ'
 הרואה" – סג, ב) – הובא בערכי הכינויים לבעל סה"ד (ע' אב"ד):
 מאותו השעה ואילך נתמנה יהושע אב"ד.
 (26) חולין ס, ב (הובא בפרש"י בראשית א, טז).
 (27) סנהדרין ת, א (הובא בפרש"י וילך לא, ז) – בנוגע ליהושע.
 (28) ראה במדב"ר פי"ב, ט.
 (29) ראה רד"ל לבמדב"ר פכ"א שם.

(14) ראה גם פרש"י ד"ה ולא כריתות ה, ב: משבא דוד.
 (15) לשון הרמב"ם הל' מלכים שם ה"ז.
 (16) במדב"ר פכ"א, יד. תנחומא פרשתנו יא. וראה פרש"י עה"פ.
 (17) פרשתנו כז, טז.
 (18) כ"ה בפרש"י.
 (19) משלי כז, יח.
 (20) ל' הבמדב"ר שם. ובתנחומא ופרש"י בשניו לשון.
 (21) בשו"ת חת"ס או"ח סי' יב בסופו, שבניו היו ראויים לכך והקב"ה
 אמר שיהושע יותר הגון כו' אלא שבכתר תורה לא שייך כלל דין ירושה.
 ע"ש. וכבר הקשו ע"ז שבמדרש מפורש שבניו לא עסקו בתורה.
 (22) שם, יז ובפרש"י. ספרי וספרי זוטא שם.
 (23) רמב"ם הל' מלכים שם.
 ואף שצ"ל הבן "ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה" (רמב"ם שם)
 – הרי אף אם "הי' ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידין
 אותו במקום אביו ומלמדין אותו" (רמב"ם שם), והי"ה בנרד"ד דבני משה
 "לא עסקו בתורה", אבל לא נאמר שלא היו ממלאי מקום ביראה.

30 שאודותיו משנה הרמב"ם את לשונו ומדייק "זקנים רבים
31 קבלו מיהושע", ואינו מוסיף "ובית דינו" וכדומה.

32 הסיבה להבדל זה מובנת מדברי הרמב"ם לפני כן:
33 "תורה שבעל-פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו
34 לשבעים זקנים, ואלעזר ופינחס ויהושע שלשתן קבלו
35 ממשה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה
36 שבעל-פה וצוהו עליה". כלומר, יהושע לא היה בכחית
37 "מקבל" בלבד ממשה רבינו, כאלעזר ופינחס ושבעים
38 הזקנים, אלא שדוקא ליהושע מסר משה את התורה
39 שבעל-פה כולה, כנאמר במשנה³⁴: "משה קבל תורה מסיני
40 ומסרה ליהושע", ודוקא הוא קיבל עליה ציווי מיוחד³⁵.
41 ולכן אין הרמב"ם מוסיף לגבי יהושע את המילים
42 "ובית דינו", כי בענין מסירת התורה, היתה הקבלה
43 מיהושע בלבד, אשר רק לו מסר משה את התורה
44 שבעל-פה כולה.

45 יוצא, שיש הבדל מהותי בין משה ויהושע לבין נשיא
46 הסנהדרין בדורות המאוחרים יותר: יהושע ומשה רבינו
47 שווים בכך שהמסורת של התורה שבעל-פה כולה עברה
48 באמצעות כל אחד מהם בלבד בדורו.

49 ואילו נשיא הסנהדרין "עומד תחת משה רבינו",
50 כדלעיל, לגבי הפרט, שכשם שמשה היה "על גביהן"³⁶
51 של שבעים זקנים, כך³⁶ כל נשיא הוא ה"ראש" על גביהן
52 של הסנהדרין, בהיותו ה"גדול בחכמה שבכולן". אבל
53 בענין "מסירת התורה" אין הוא "עומד תחת משה רבינו",
54 אלא התורה מועברת באמצעות בית הדין כולו, "רבים
55 מרבים".

ז.

משה ויהושע בדרגת נשיאות של מלך

56 וזהו ההבדל בין הדורות הבאים, כאשר המלך ו"אב
57 בית דין של ישראל" היו שני מנהיגים שונים, לבין תקופת
58 משה ויהושע:

59 אמנם "נשיא הסנהדרין הוא במעלה העליונה בשררת
60 התורה"³⁷, אף-על-פי-כן אין הוא מגיע לדרגת נשיאותו

ה.

בדורות מאוחרים – נשיא ומלך

1 אך יש להבין, לפי פירושו של ה"מגלה עמוקות", את
2 הסיבה לכך שהקדוש-ברוך-הוא לא קיבל את דעתו של
3 משה "שהיו שני בני אדם המנהיגים", שהרי, לכאורה:
4 אמנם "אי אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד", אך
5 ההדגשה היא על השימוש בכתר אחד. ועוד – בדורות
6 מאוחרים יותר מוצאים הסדר מעין זה – מלכות על-ידי
7 מנהיג אחד ואב בית דין של ישראל על ידי מנהיג אחר:
8 המנהיג בתורה, ובלשון הרמב"ם³⁰ "הגדול בחכמה
9 שבכולן (מבין חברי הסנהדרין) מושיבין אותו ראש עליהן
10 .. והוא שקורין אותו החכמים נשיא .. והוא העומד תחת
11 משה רבינו". והאחר הוא מלך אשר יוציאם וכדומה, אשר
12 עסק בצרכי העם וכדומה. ואדרבה: למלך היה אסור להיות
13 בסנהדרין – "אין³¹ מושיבין מלך ישראל בסנהדרין"³².

14 והכרחי לומר, שהיא הנותנת – משום שהתורה
15 והמלכות הם שני סוגים שונים של שלטון, לפיכך אין זו
16 סתירה לכלל "דבר אחד לדור ולא שני דברים".

17 ולפי זה, הקושיה במקומה עומדת: מדוע לא יכלו
18 בענייננו להפריד בין מינוי המלך לבין מינוי "אב בית דין
19 של ישראל", ומדוע היה הכרחי "שאחד ינהג אותם ..
20 יהושע"?

ו.

העברת התורה על ידי משה ויהושע – "יחיד מיוחד"

21 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
22 בהקדמתו לספר היד החזקה מפרט הרמב"ם את סדר
23 המסורת של העברת התורה שבעל-פה החל ממה ועד
24 רב אשי, ובמנותו את מקבלי התורה מדייק הרמב"ם
25 בלשונו ומדגיש שפלוני קיבל את התורה מקודמו "ובית
26 דינו", או חבירו של המקבל הקודם. וכפי שמסביר
27 הרמב"ם במקום אחר³³, שרצונו להדגיש בכך "שהקבלה
28 רבים מרבים ולא יחיד מיוחד".
29 אך אנו רואים שישנו יוצא מן הכלל – לגבי יהושע,

(34) ריש מס' אבות. ועייג"כ מאירי בהקדמתו לאבות: ובעת זקנתו .. מסר סודות התורה והלכותיה עם כל ענייני תורה שבע"פ ליהושע. וראה לקמן הערה 41.

(35) בפשטות י"ל – שהוא (יחיד) יהי המוסר לה"זקנים רבים".

(36) ראה משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א).

(37) לשון הרמב"ם משפטים כב, כז. – ומדחביא שם הא דרבי הנ"ל הערה 32 (ע"ש) משמע שס"ל דבכל נשיא סנהדרין אפשר לשאול הכי. ואכ"מ.

(30) ה' סנהדרין שם.

(31) רמב"ם שם פ"ב ה"ד. וכן במלכי בית דוד (שם ה"ה).

(32) וגם לאחרי החורבן הי' ריש גלותא בבבל (במקום מלך – רמב"ם שם פ"ד ה"ג), ונשיא בא"י, וכמחז"ל (סנהדרין ה, א. הוריות יא, ב. וראה פרש"י ויחי מט, י) הכא שבט התם מחוקק. וידועה השקו"ט בשאלת רבי (הוריות שם) כגון אני מהו בעיני. ואכ"מ.

(33) באגרת לרבי פנחס ב"ר משולם הדיין – נעתק ברמב"ם – בספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) בהערה.

24 על תפקידו של המלך אומר הרמב"ם⁴³: "ותהיה מגמתו
25 ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור
26 זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' שאין ממליכין מלך
27 תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות". כלומר, המלכות
28 אצל ישראל אינה רק הדאגה לצרכים הגשמיים של העם⁴⁴,
29 אלא היא קשורה בראש ובראשונה לקיום והרמת התורה -
30 "להרים דת האמת", ליישם את משפטי התורה⁴⁵, עד אשר
31 גם המלחמות שעל המלך לנהל, הן "מלחמות ה'⁴⁶".
32 יוצא, שהמלכות היא המשך התפקיד של בית הדין
33 הגדול: בית הדין הגדול הם "עמודי ההוראה ומהם חק
34 ומשפט יוצא לכל ישראל"⁴⁷, ותפקידו של המלך הוא,
35 שמשפט התורה שמפיץ בית הדין הגדול יבוצע בעם
36 ישראל⁴⁸.
37 ולכן קובעת ההלכה⁴⁹, ש"מצוה על המלך לכבד לומדי
38 התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד
39 לפניהם...", וכן "המלך עומד לפני כהן גדול .. כשישאל
40 לו במשפט האורים", כי המלך הוא ה"מקבל" מהם.
41 רק בענין שלטון המלך על העם "אין על גביו אלא ה'
42 אלקיו". ו"אין למעלה ממנו במלכותו", אשר על כן
43 "בפרהסיא בפני העם לא .. יעמוד מפני אדם... כדי שתהא
44 יראתו בלב הכל"⁴⁹.
45 ולכן אין המלך וה"נשיאות" בתורה שתי שררות שונות
46 שאין אחת נוגעת בחברתה, אלא הן מהוות המשכיות
47 אחת. וכאשר מפרידים ביניהן זהו כעין "שני מלכים ..
48 בכתר אחד"⁵⁰.

1 של מלך. כי על המלך נאמר "אין על גביו אלא ה'
2 אלקיו"³⁸, ולא זו בלבד ש"אין למעלה ממנו במלכותו"³⁹,
3 אלא יותר מכך, הוא השולט היחיד, שאינו צריך להתחשב
4 באף אחד, כי מלך הוא יחיד, וכאמור לעיל "דבר אחד
5 לדור ולא שני דברים"⁴⁰.
6 ואילו נשיא הסנהדרין, הרי מפני שהוא אחד מתוך בית
7 דין של שבעים ואחד, לכן נשיאותו אינה מסוג הנשיאות
8 של מלך (גם אם הוא ה"ראש", משום היותו "גדול
9 בחכמה שבכולן"). ולכן נשיא הסנהדרין אינו מהווה
10 סתירה למלך, ולפיכך אין זה ענין של "שני מלכים", "שני
11 דברים".
12 אך לעומת זאת אצל משה ויהושע, אין "נשיאותם"
13 בתורה נקבעת רק בהיותם נשיא סנהדרין, אלא גם בכך
14 ש"משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" - ונשיאות כזו
15 בתורה היא מעין דרגת הנשיאות של המלך⁴¹.
16 ולפיכך, אילו חלקו "שיהיו שנים .. איש אחד ..
17 במלחמה ואיש אחד .. בתורה", היה זה ענין של "ב'
18 מלכים שישתמשו בכתר אחד .. שני דברים"⁴².

ח.

המלך והנשיאות בתורה - ענין אחד

19 לכאורה, אין מובן כל כך: בכל זאת היו כאן שני
20 סוגים של שלטון: יוצאים במלחמה וכו' ושררה של תורה,
21 כדלעיל. ומדוע ייחשב הדבר כ"שני מלכים .. בכתר
22 אחד"?
23 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

סע"א) "אי אמר לי יהושע בן נון" - דמשמע דוקא יהושע ולא משה
(ראה ב"י לטו"ד סו"ס רמב. ט"ז לשו"ע יו"ד שם סק"כ).

43) ה' מלכים ספ"ד.

44) ראה ברכות ג, סע"ב.

45) בדרשות הר"ן (שבעה ערה 3) שאין משפטי המלך מצד חכמת
התורה רק הוראת שעה לתיוקן המדינה ואינו משפטי התורה. אבל ראה
בארוכה שו"ת אבני נור יו"ד סשי"ב (אות מז"ג) שלא להלכה אמרם הר"ן.

ע"ש באורן. מהר"ן חיות בס' תורת נביאים פ"ז (דין מלך ישראל).
וראה שהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בתחלתו. ולהעיר מלקו"ש
[המתורגם] ח"יה"ע (ע' 301) ששלמות התורה וההלכה היא כשיש מלך.
ע"ש.

46) להעיר מהל' מלכים פ"ג ה"א: כותב לו ס"ת כו' יוצא למלחמה
והוא עמו.

47) לשון הרמב"ם ריש ה' ממרים.

48) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"יה"ט ע' 179.

49) רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"ה.

50) כשהנשיאות בתורה היא בדרגת נשיאות של מלך, משא"כ נשיא
סנהדרין שאינו בדרגת ד"מלך", כנ"ל ס"ו.

38) ספרא ויקרא ד, כב. הורוית י, א במשנה. וראה שם יא, ריש ע"ב.

39) לשון הרמב"ם ה' שגגת פט"ו ה"ו.

40) כהתחלת המאמר (ציון לעיל הערה 27): טול מקל והך על
קדקדם.

41) וצ"ע מגיטין וסנה' (שבעה ערה 24) "הא הוה יהושע, הוה
אלעזר" (חבירו בתורה ולא הוה מקום אחד - רש"י סנה' שם. וראה
תוד"ה כולה שם). ואולי יש לחלק בין גדלות בתורה בכלל (שבוה -
"הוה אלעזר", ווא"פ לומר על יהושע "אין כמותו בכל ישראל בתורה"
- רש"י שם), למסירת התורה (שבוה הוה יהושע יחיד). וע"ד החילוק (סוף
הורוית) דסיני ועוקר הרים, וממשך (שם) "הכל צריכין למרי חטיא"
(ראה רש"י שם: כנתינת מהר סיני). ולהעיר מתמורה (טז, א) דההלכות
שנשתכחו בימי אבלו של משה "החזירן עתניאל בן קנו מתוך פלפולו"
(ראה תוד"ה כולה ה"ג). ואכ"מ.

42) וי"ל שקס"ד דמשה שאפשר להיות שני מנהיגים - אף ש"מסרה
ליהושע" (- נוסף על ה"ג' (הערה 34) ה"י זה "לעת זקנתו" לדעת
המאירי) - כי קס"ד שאין בכחו של יהושע, שהוא רק כ"פני לבנה" (ספרי
ורש"י פרשתנו כו, כ. ב"ב עה, א), למסור כל התורה לבדו לזקנים, ואינו
בשלמות הנשיאות בתורה.
ולהעיר משבת (קד, א) "דאפילו בימי יהושע בן נון", ובחולין (קכד,

ט.

מינוי יהושע על ידי סמיכה

- 1 לפי זה יובן מדוע התמנה יהושע דוקא על-ידי סמיכה
- 2 ולא על-ידי משיחה:
- 3 כיון שהמלך הוא ה"מקבל" מבית הדין הגדול, הקובע
- 4 את משפט התורה, כדלעיל – מובן מכך לגבי נשיאותו
- 5 של יהושע, וכן של משה, אשר היו בידם שני עיני
- 6 הנשיאות (הן מלך והן נשיאות התורה בדרגה של מלך,
- 7 כאמור), שנשיאות המלוכה היתה אצלם המושך ותוצאה
- 8 של נשיאותם בתורה.
- 9 כלומר, מהותו העיקרית היא היותו נשיא בתורה – הוא
- 10 "מוסר" את כל התורה לישראל, ובנוסף לכך היה אצלו
- 11 תפקיד המלוכה כדי ליישם את משפטי התורה בעם ישראל.
- 12 ולפיכך התקיים מינויו באמצעות סמיכה: מטרתה של
- 13 משיחת המלך היא להביא לידי מלוכה. כמלכות שאול
- 14 הנזכרת בהוכחת הרמב"ם, כדלעיל. ואילו עיקרה של
- 15 מלכות יהושע (נוצר תאנה) היא הנשיאות בתורה, ולכן
- 16 הוא נתמנה על-ידי סמיכה הקשורה דוקא לתורה. דוקא
- 17 לגבי תורה והוראה אנו מוצאים⁵¹ סמוכין איש מפי איש,
- 18 סמוכו לנא וכדומה.

י.

מלכות שאול ודוד שונה ממלכות משה ויהושע

- 19 לפי הסבר זה מובן שדברי המדרש⁵² ששאול היה "מלך"
 - 20 ראשון" אינם סותרים את הנאמר ברמב"ם ובמספר מדרשי
 - 21 חז"ל⁵³, שלמשה רבינו וכן ליהושע היה דין של מלך – כי
 - 22 מהות המלוכה של משה ויהושע שונה לחלוטין ממלכות
 - 23 שאול ודוד⁵⁴ – אצל משה ויהושע היתה נשיאות המלוכה
 - 24 טפילה לנשיאותם בתורה⁵⁵.
 - 25 ולפי זה גם מובן מדוע אין נאמר בחומש במפורש⁵⁶
 - 26 שצריך למשוך מלך בשמן המשחה, שהרי, לכאורה, תמוה:
 - 27 מינוי המלך היא מצוה מפורשת עם פרטיה, ואם כך, צריך
 - 28 היה להיכתב בתורה שהמלך נתמנה על ידי שמן המשחה⁵⁷,
 - 29 כפי שכתוב דין משיחת כהן גדול ומשוך מלחמה?
 - 30 אך לפי האמור לעיל מובן הדבר: המלוכה שנקבעה
 - 31 מלכתחילה על-פי התורה, וכפי שהיתה אצל משה ואצל
 - 32 ממלא-מקומו יהושע, היא באופן⁵⁸ שהמלך הוא הנשיא
 - 33 בתורה, ולכן אין צורך בשמן המשחה⁵⁹.
 - 34 ומינויו של המלך דוקא באמצעות שמן המשחה
 - 35 התחדש מאוחר יותר, כאשר שאול היה צריך למלוך⁶⁰.
- (משיחות ש"פ חיי שרה וש"פ וארא תשמ"ג)

(51) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד. סנהדרין יד, א.

(52) ויק"ר פכ"ו, ז. וכ"כ להלכה בכס"מ הל' מלכים פ"א ה"י (ולכאורה ה"ז סותר מ"ש הרמב"ם שם ה"ג שיהושע ה' מלך). וראה רש"י וישלח לו, לא.

(53) נסמן לעיל הערות 3, 7.

(54) ע"פ המבואר בפנים יתורן ג"כ מ"ש האברבנאל (כפ' שופטים) שמינוי מלך אינו מצוה (כי ע"פ תורה אין צורך במלך, ע"ש), והמצוה היא רק שאם בני יאמרו "אשימה עלי מלך נכל הגוים גו" (שופטים יז, יד) אזי "שום תשים עליך מלך גו מקרב אחיך גו" (שם, טו), ומפרש כן לשון הרמב"ם (בכותרת להל' מלכים) "למנות מלך מישראל", ע"ש – ולכאורה, איך מתאים זה עם מ"ש הרמב"ם ש"משה ויהושע ה' להם דין מלך, כנ"ל (אבל ראה לעיל הערה 3)? וע"פ הנ"ל מתורן, כי ענין המלכות במשה ויהושע ה' טפל לנשיאותם בענין התורה, שזה סוג אחר במלכות, שאינו מצד חסרון בהעם, ואדרבה, כדלקמן בפנים. וראה הערה הבאה.

(55) ע"פ המבואר בלקו"ש ח"ט (שבעה ע"ד 48) – יש לומר שזהו החילוק בין תואר נשיא (בשלימותו) לגבי תואר מלך. ועפ"ז יומתק טעם השינוי, שבפ' ויקרא (ד, כב) נאמר "נשיא", ובפרשת שופטים נאמר "מלך". ולהענין שגם משיח נקרא נשיא (ציון בלקו"ש שם הערה 18). וראה לקמן הערה 59.

(56) וגם להרמב"ן (דלעיל הערה 8) שנרמזת בתורה – עז"ע למה לא נאמר בפירוש כמשיחת כה"ג ומשוך מלחמה.

(57) ובפרט שצריך לשלול שאינו בהאיסור המפורש) "אשר יתן ממנו על זר" (תשא ל, לג. וראה רש"י ורמב"ן שם. כריתות ו, סע"ב).

(58) להעיר מלקו"ש [המתורגם] חכ"ב ע' 160 ואילך בנוגע לכמה ענינים, שבתורה שבכתב הם כתובים כמו"ש בשלימות – גם הפרטים שאינם לעיכובא. ע"ש.

(59) וצ"ע בנוגע למלך המשיח, שגם אצלו יהיו ה' ענינים – מלך ורב (ראה סהמ"צ להצ"צ שם פ"ג. לקו"ש [המתורגם] ח"ט שם ע' 183. ועייין לשון הרמב"ם הל' תשובה ספ"ט) – אם צריך משיחה**, או סמיכה כביהושע. וצ"ע שהשם "משיח" הוא ע"ש המשיחה, ולא ע"ש למשחה – לגדולה (זבחים א, א. וש"נ. ספרי קרח יח, ח). ואולי יהיו בזה שני שלבים***. ואכ"מ.

(60) לתוכן סעיף זה – צ"ע שהרי ידוע שמלכות וספי' המלכות בשלימותן – ה"ז דוד (ומלכי ב"ד) ומשיח, ובהם מוכרחת משיחה.

ואולי י"ל ע"פ המבואר בכ"מ בבי' המל' (ושלימותה) במקומה, וכמו שהיא באבא (חכמה – משה), דאבא יסד ברתה.

ואף דיהושע כפני לבנה (מלכות) – שאני בשעה שסמכו משה, שסמיכה ה"ה בכל כוז (תגיגה טז, ב), ובנדר"ד בשני ידיו, יותר ממה שנצטווה. ואכ"מ. ועצ"ע.

(* וראה בארוכה בביאור הרי"ף פנרלא לסהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פרשה ז (קטו. ד ואילך) שהקשה עליו. ושם, שבנוסחת הרמב"ם לפנינו איתא "בישראל" (ולא "מישראל"). אבל להעיר שבמנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בריש ספר הדין גם בספרים לפנינו תגוסח "מישראל". אלא שבכמה נתי"ג גם שם "בישראל" (ראה רמב"ם ספר המדע – ירושלים. תשכ"ד).

(**) להעיר מהשקו"ט במנ"ח (מצוה קז) אם משיח יצטרך שמן המשחה. וראה בזה צפני"ג להוריות (יא. ב) ושם ובכמה ענינים שבפנים.

(***) ברמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד "ואם יעמוד מלך כו". וראה לקו"ש ח"ח (ע' 361 בהערה) שנכבז"ל שאין כוונת הרמב"ם שבשעת העמידה תיכף יש לו דין מלך. ע"ש.

לקוטי שיחות

פרשת פנחס

כרך כג, ג

מתורגם ללשון הקודש

23 רש"י פותח את פירושו באומרו שפרי החג הם כנגד
24 שבעים האומות באופן של "מתמעטים והולכים" – "סימן
25 כליה להם", ומיד לאחר מכן הוא ממשיך ואומר את
26 ההיפך, ש"בימי המקדש" לא זו בלבד שהקרבנות לא גרמו
27 להם לכליה, אלא להיפך: "היו מגינין עליהם...!"⁵
28 אמנם, ניתן לומר, ששתי פעולות נוגדות אלו קשורות
29 לשני ענינים נפרדים – הענין של "סימן כליה להם" קשור
30 למספר הפרים, ואילו הקרבת הקרבנות מהווה הגנה
31 עליהם. אך בכל זאת תמוה:
32 (א) מדוע חשוב לציין כאן בפירוש הפסוק, ש"ובימי
33 המקדש היו מגינין עליהם...!"
34 (ב) ועיקר: בכל אופן יש כאן סתירה – כיצד ייתכן
35 שלאותם הקרבנות תהיינה פעולות סותרות: סימן כליה,
36 ומגינין!?

ג.

דיוקן לשון בפירוש רש"י

37 בנוסף לכך מתעוררות מספר שאלות לגבי לשונו של
38 רש"י, ומהן:
39 (א) כוונת רש"י היא לתרץ מדוע פרי החג פוחתין
40 והולכין, ואם כך, הוא היה צריך להתחיל את פירושו בענין
41 זה: "לפרים – כנגד האומות שמתמעטים והולכים סימן
42 כליה להם", וכדומה, ורק לאחר מכן לבסס את פירושו על
43 ידי הוכחה: "ולכן מספרם שבעים כנגד שבעים אומות",
44 וכדומה. מדוע, אפוא, מתחיל רש"י את פירושו בהסבר
45 אודות מספר הפרים באופן כללי, ורק לאחר מכן הוא אומר
46 "שמתמעטים והולכים"?

א.

פרי החג... כנגד שבעים אומות

1 על הפסוק¹ "ומנחתם ונסכיהם לפרים", המופיע בענין
2 הקרבנות של היום השני של סוכות, מסביר רש"י: פרי
3 החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים
4 והולכים, סימן כליה להם, ובימי המקדש היו מגינין
5 עליהם מן היסורין.
6 כפי שנראה בפשטות, הקושי של רש"י הוא: מדוע פרי
7 החג "פוחתין והולכין"²? והוא משיב³, שפרי החג הם
8 "כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים".
9 לפי זה מובן גם מדוע קבע רש"י פירוש זה רק
10 בפסוקים העוסקים ביום השני של סוכות, כי הקושי
11 שבעקבותיו מובא הפירוש שפרי החג הם כנגד שבעים
12 אומות, מתעורר רק ביום השני⁴, שבו רואים ש"פרי החג
13 פוחתין והולכין".

14 אך תמוה ביותר: את הענין של פוחתין והולכין רואים
15 מיד בפסוק הראשון העוסק בקרבנות של היום השני –
16 "וביום השני פרים... שנים עשר", פר אחד פחות מאשר
17 ביום הראשון. ואם כך, מדוע מעכב רש"י את פירושו עד
18 הפסוק הבא – "ומנחתם ונסכיהם לפרים"?
19 התמיהה על כך אף קשה יותר: בפסוק זה אין מוזכר
20 כלל מספר הפרים!

ב.

סתירה בפירוש עצמו!

21 גם לגבי עצם פירושו של רש"י תמוה – כי, לכאורה,
22 פירוש זה סותר את עצמו:

(4) ע"ד פרש"י גבי קרבנות הנשיאים בפ' נשא, שכתב הרמזים דר"מ
הדרשן גבי הקרבנות דיום השני (ז, יט ואילך), כמשנ"ת בארוכה בלקו"ש
[המתורגם] ח"ח ע' 41 ואילך.
(5) וכמפורש באברבנאל כאן: "יש להם ז'ל שתי דעות, האחד .. כדי
שיתקיימו .. השני הוא כדי שיכלו". ולהעיר שבבחי לעיל (כט, יג) הובא
רק זה ש"מתמעטים והולכים" .. סימן כליה, ולא זה שהיו מגינין עליהן
כו'. וראה לקמן הערה 16.

(1) פרשתנו כט, יח.
(2) לשון רש"י לעיל כה, כד (ועד"ז לקמן כט, לו). וראה שבת כא,
ב "פוחת והולך". ובסוכה (מו, א) "מתמעטין והולכין" (כהמשך לשון
רש"י כאן בנוגע להאומות (וראה לקמן הערה 7). וכ"ה ברש"י שבת שם
ד"ה פרי. ועוד). ואכ"מ.
(3) וראה רש"י לקמן פסוק לו ממדרש תנחומא: למדה תורה כו'. אבל
אי"ז פירוש שני בטעם שפוחתין והולכין, כמשנ"ת בשיחת ש"פ פנחס
תשכ"ז.

27 משולשת וכו'¹¹, וכן בפרשת נשא בקרבנות הנשיאים¹² –
 28 שהרמזים מתאימים למספר מסויים של הקרבנות.
 29 וכך בעניינינו: ניתן היה לומר, שכל אחד מימי הסוכות
 30 קשור דוקא למספר מסויים של פרים.
 31 ורש"י אינו צריך לפרט רמזים אלו, כי פירוש זה אינו
 32 מתאים לדרך הפשט, אלא הוא שייך ללימוד בדרך הרמז
 33 והדרוש.
 34 "בן חמש למקרא" יודע שבתורה ישנם גם, בנוסף
 35 ל"פשט", גם רמז ודרוש – ומשום כך לא תתעורר אצלו
 36 שאלה לגבי השינוי במספר הפרים –
 37 אך אותו מלמדים רק את הפשט. אלא אם כן ישנו
 38 קושי בפשט שניתן לתרצו רק על ידי ידיעת הרמז.
 39 אך כאשר מגיעים לפסוק "ומנחתם ונסכיהם לפרים...
 40 במספרם כמשפט" – כאן אין מובן:
 41 אם לקרבנות של כל אחד מימי הסוכות יש רמזים
 42 שונים, הרי אלה קרבנות שונים¹³, בכוונתם. ולכן צריכה
 43 היתה התורה לפרט בכל יום את כל פרטי הקרבנות, גם
 44 את הפרטים הזהים ליום הקודם.
 45 כפי שראינו לפני כן, לגבי קרבנות הנשיאים, שלמרות
 46 שכל נשיא הביא קרבנות בכמות זהה לנשיאים האחרים,
 47 למרות זאת, כיון ש"כל אחד ואחד הקריבו לפי דעתו"¹⁴
 48 – לכל נשיא היו כוונות משלו, בהתאם לשבט שלו –
 49 מפרטת התורה את הקרבנות לכל פרטיהם אצל כל נשיא,
 50 שתים עשרה פעמים, ואינה מסתפקת באמירה "וכן
 51 הקריבו..." וכדומה.
 52 אך בעניינינו, אין התורה מפרטת את פרטי הקרבן בכל
 53 יום בנפרד, אלא להיפך – התורה מדגישה "ומנחתם
 54 ונסכיהם... במספרם כמשפט", שיש להם אותו משפט

1 יותר מכך: בהמשך העניין, בפירוש על המילה
 2 "ולכבשים"⁶, אכן פותח רש"י את פירושו באומרו "כנגד
 3 ישראל.. והם קבועים", בשונה מפרי החג אשר פותחין
 4 והולכין – ורק לאחר מכן הוא מסביר "ומנינם צ"ח...".
 5 (ב מדוע מאריך רש"י בלשונו "שמתמעטים והולכים
 6 סימן כליה להם" – לכאורה, היה די אילו אמר רש"י "כנגד
 7 שבעים אומות שמתמעטים והולכים"⁷? כפי שאנו רואים
 8 בלשונו של רש"י עצמו בפירוש קודם, לגבי ברית בין
 9 הבתרים⁸ – לפיכך... רמז על האומות שיהיו כלין
 10 והולכין".
 11 (ג העיקר חסר מן הספר: הרי הקרבת הפרים היא
 12 שמגנה. ואם כך צריך היה רש"י לומר: והקרבת הפרים
 13 מגינה עליהם.
 14 (ד מדוע אומר רש"י "ובימי המקדש היו מגינין
 15 עליהם..." – וכי עלולים היו לחשוב שההקרבה וההגנה
 16 של הקרבנות מתקיימות בתקופת הגלות?!
 17 (ה רש"י אומר בפירושו על הגמרא⁹, ששבעים פרי
 18 החג – שכנגד שבעים אומות – הם "לכפר עליהם שירדו
 19 גשמים בכל העולם לפי שנידונין בחג על המים". מדוע
 20 מביא רש"י בפירושו סוג אחר¹⁰ בהשפעת הקרבנות –
 21 "היו מגינין עליהם מן היסודין"?

ד.

"פוחתין והולכין" – אינו קושי

22 ויש לומר, שההסבר לכל זה הוא:
 23 עצם הענין שפרי החג פוחתין והולכין אינו מעורר
 24 כלל קושי לפי הפשט. כי, כפי שמוכן אף לבן החמש
 25 למקרא, בכל מספר של קרבנות יש רמז מסויים. כפי
 26 שכבר נלמד לפני כן בענין ברית בין הבתרים – עגלה

(9) סוכה נה, ב.
 (10) כי (גם) בפשט"מ התחלת כל הברכות – היא כמפורש לפני זה
 "ונתתי גשמיכם" (בחקוקתי כו, ד).
 (11) לך טו, ט וברש"י שם.
 (12) כנ"ל הערה 4.
 (13) להעיר מדעת ר' יהודה (סוכה מז, א) דפרים אין מעכבין זא"ז
 שהרי מתמעטים והולכין. וראה ערכין (י, ריש ע"ב) דזה שאומרים הלל
 בכל יום דסוכות הוא לפי "דחג חלוקין בקרבנותיהן", ולכן "כל יום ויום
 נחשב לי"ט בפ"ע" (ל' אדה"ז בשו"ע או"ח סתרמ"ד. ועד"ז שם סת"צ
 ס"ו). משא"כ בפסח ש"אין חלוקין בקרבנותיהן" (ערכין שם) – "אין שום
 אחד מהם כמועד בפ"ע" (ל' אדה"ז סת"צ שם).
 (14) לשון המדרש (במדר"ב פי"ג, יד). וכן מובן גם בפשטות,
 כמשנ"ת בלקו"ש שם (ע' 43).

(6) בדפוס ראשון, דפוס שני וכמה כת"י רש"י (שתח"י) "והכבשים",
 ואם אינו טה"ד (ט"ס) אולי אינו ד"ה חדש (והעתקת לשון הכתוב), כ"א
 המשך לשון רש"י.
 (7) לכאורה ה' אפ"ל שכוונת רש"י ב"מתמעטים והולכים" היא על
 הפריס (שהקרבתם היא באופן של "מתמעטים והולכים"), ודבר זה –
 "סימן כליה להם", וכן מפורש בלשון הבחיי הנ"ל.
 אבל – אינו, כי – עפ"ז מהו להם, מלשון רש"י "שמתמעטים
 והולכים" (ולא – "ומתמעטים כו") מוכח, שקאי על ה"אומות" שלפנ"ז,
 ולא שהוא ענין שנו בנוגע להפרים. ובפרט שבנוגע להפרים נקט רש"י
 (ב"פ) הלשון "פוחתין והולכין" (כנ"ל הערה 2). וכן מוכרח לפרש לפי
 הגירסא בכמה דפוסים רש"י שלפנינו, שחסרות בהם התיבות "סימן כלי
 להם".
 (8) לך טו, יו"ד (בסופו).

32 משמעותה שזוהי השפעת הקרבן, אלא "סימן כליה להם":
 33 זהו סימן בלבד לכך שהקרבנות הם כנגד עמים שיכלו
 34 בסופו של דבר¹⁶. אבל "בימי המקדש היו מגינין עליהם..."
 35 – השפעת הקרבנות "בימי המקדש" היא להיפך מכך: הם
 36 מביאים לידי הגנה על האומות.
 37 והרי השפעת הקרבנות לא התקיימה רק בזמן
 38 ההקרבה, אלא אף עד זמן ההקרבה הבאה¹⁷ – בימי
 39 המקדש¹⁸.
 40 ורש"י הדגיש "ובימי המקדש...", כי על ידי כך מובן
 41 שדוקא ענין זה, של "מגינין עליהם", קשור לתוצאת
 42 הקרבן בימי המקדש, בעוד אשר הענין שמופיע לפני כן
 43 ברש"י, "סימן כליה להם", קשור לאומות באופן כללי¹⁹,
 44 ולא דוקא בימי המקדש.

ו.

הפרים מגינים מפני היסורין

45 אך לפי האמור לעיל – שהענין של "מתמעטים
 46 והולכים" אינו תוצאה של הקרבן, אלא רק "סימן כליה
 47 להם" – יוצא, שאין קשר בין שני הענינים בהקרבת
 48 הפרים, שכנגד האומות: (א) הסכום הכללי שלהם –
 49 שבעים, (ב) הקרבנות באופן של "מתמעטים והולכים".
 50 ואם כך, היה צריך רש"י להפריד ביניהם: שבעים כנגד
 51 שבעים אומות, וענין נוסף – "דבור המתחיל" בפני עצמו
 52 – פוחתין והולכין סימן כליה...

53 כן אין מובן: לשם מה היה צורך לציין שני סימנים²⁰
 54 לגבי הקשר שבין הפרים לאומות?
 55 הכרחי לומר, שלמרות שהענין של "מתמעטים
 56 והולכים" הוא רק "סימן כליה להם", בכל זאת קשור
 57 הדבר להשפעת הקרבן.
 58 ולכן מדייק רש"י ואומר "היו מגינין עליהם מן
 59 היסורין", ולא רק "לכפר עליהם" כדי שיהיו להם ברכות.
 60 גשמיים: עצם דבר זה נבע מהקרבנות הקרבן, שלמרות
 61 שמלכתחילה ברא הקדוש-ברוך-הוא את העמים באופן
 62 שהם "מתמעטים והולכים", למרות זאת "בימי המקדש"
 63 – כאשר הקריבו ישראל את פרי החג דוקא במספר שבעים

1 כקרבנות היום הראשון¹⁵. כלומר: לא זו בלבד שאין
 2 מודגש כאן שהקרבנות של כל יום הם קרבנות שונים, אלא
 3 להיפך: התורה מדגישה שזהו אותו ענין החזור על עצמו
 4 בכל יום ויום "כמשפט" של היום הראשון.

5 ולפי זה מתעורר אצל רש"י הקושי: אם קרבנות החג
 6 הם ענין אחד – מדוע פרי החג "פוחתין והולכין"? אם יש
 7 צורך לשנות את מספר הפרים, צריך היה לעשות זאת
 8 באופן של ברכה, תוספת ו"מעלין בקודש", ולא באופן של
 9 כליה, "פוחתין והולכין"!

10 יותר מכך – יש כאן ניגודים: מכך שבכל אחד מן
 11 הימים יש שינוי, הפחתה, במספר הקרבנות, וראים, שאלה
 12 הם קרבנות שונים, שמשמעותה שונה. אך מיד לאחר מכן
 13 מדגישה התורה שהקרבנות החג הם ענין אחד – "משפט"
 14 אחד?

15 על כך משיב רש"י "פרי החג שבעים הם כנגד שבעים
 16 אומות שמתמעטים והולכים": אכן, קרבנות החג הם ענין
 17 ומשפט אחד, אך לגבי הרמז לאומות שישנו בפרי החג,
 18 מתבטא הענין במספר הקרבנות הכללי של כל ימי
 19 החג – "פרי החג שבעים הם כנגד שבעים אומות": הפרים
 20 המוקרבים בכל שבעת הימים מרכיבים יחדיו ענין
 21 אחד – שבעים אומות. וזהו ההסבר להקרבנות באופן של
 22 "פוחתין והולכין", כי "שבעים אומות (שמתמעטים
 23 והולכים".

ה.

ההקרבה מגינה, והמספר – סימן כליה

24 אך לבן החמש למקרא אין מובן:
 25 כבר למדנו במקומות רבים בתורה על קרבנות לסוגיהם
 26 השונים, ובכל מקום השפעת הקרבנות היא חיובית וטובה
 27 – סליחה וכפרה, "ריח ניחוח לה", וכדומה.
 28 כיצד ייתכן, שהשפעתם של פרי החג היא כליה?
 29 על כך מוסיף רש"י ומסביר – "סימן כליה להם ובימי
 30 המקדש היו מגינין עליהם...": העובדה שפרי החג הם
 31 "כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים", אין

18 כי בפש"מ – כשנחרב ביהמ"ק, שזהו מפני חטאי בני
 (כמפורש בבחוקותי ובכ"מ) – מובן שבטלה פעולת (והגנת) הקרבנות
 שהקריבו בו.
 19 ואדרבה, זה יהי רק כ"שיבא מלך המשיח" (רש"י לך שם, יא
 בסופו).
 20 ובפרט עפ"מ שנת"ל לקמן ס"ו ח.

15 ראה רמב"ן לעיל כח, ז (בסופו). רש"י ד"ה רב אשי סוכה מז,
 א.
 16 בבחי' לעיל שם "והי' זה סימן כלי' לשבעים אומות כו' שיהיו
 כולן כלין כו'". ומלשון זה משמע שזהו פעולת הקרבנות "שהיו כולם
 כלין". אבל לא הביא זה בשם רש"י. כן להעיר, שלא הביא שם (הסיום
 דפרש"י) שהיו מגינין עליהם כו', כנ"ל הערה 5.
 17 ע"ד פעולת "והניף" (פרש"י אמור כג, יא).

ה.

מדוע דוקא הכבשים כנגד ישראל, ולא האילים

אך עדיין יש להבין: בפסוק נאמר "לפרים לאילים" 31
ולכבשים" – ומדוע מסביר רש"י שדוקא "ולכבשים" הם 32
"כנגד ישראל" ולא "לאילים", המופיעים לפני כן בפסוק? 33

ואין להשיב על כך, שזאת משום שהיהודים נקראים 34
"שה" ולא "אילים", ואדרבה – רש"י כבר פירש בפרשת 35
לך לך²³, שהאומות נמשלו לאילים – כי: 36

א) על המילים הנאמרות לגבי שמיני עצרת, "פר אחד 37
איל אחד"²⁴, מפרש רש"י "אלו כנגד ישראל". רואים מכך, 38
שגם פר ואיל יכולים להיות "כנגד ישראל"²⁵, לפי מספרם 39
וכדומה. ורש"י יכול היה למצוא רמז במספרם הכולל של 40
האילים בחג הסוכות – ארבעה עשר – בקשר לישראל²⁶? 41

ב) אף אם נאמר בדוחק שאין רמז המתאים בדרך 42
הפשט ל"יד אילים, ולכן הכרחי לומר שהכבשים הם כנגד 43
ישראל – עדיין נשאלת השאלה²⁷ לגבי הפסוק: מדוע 44
מפרידה התורה בין הפרים, שכנגד האומות, לבין 45
הכבשים, שכנגד ישראל, על ידי האילים? 46

כדי להבין זאת יש להבין תחילה מדוע מפרש רש"י 47
שהפרים הם כנגד האומות רק מפני מספרם הכללי – 48
שבעים – שהרי, לכאורה, רש"י מפרש בפרשת לך לך²³ 49
שהאומות נמשלו לפרים, שנאמר "סבבונן פרים רבים". 50
ומדוע אין רש"י מציין ענין זה כאן לגבי פרי החג? 51

והשאלה אף חזקה יותר: לגבי ה"כבשים" מביא רש"י 52
כסיבה להיותם רמז כנגד ישראל דוקא מעצם סוג 53
הכבשים, ואם כך, בודאי היה רש"י צריך לציין²⁸ לגבי 54
הפרים גם כן סיבה הקשורה לסוג הפרים בכך שהם רמז 55
לאומות העולם? 56

ט.

פרים אילים וכבשים – אברהם יצחק ויעקב

ויש לומר, שההסבר לכך, ולפחות בדרך הרמז הוא: 57
לגבי קרבנות חג הפסח²⁹ מפרש רש"י: "פרים – כנגד 58

1 כנגד שבעים האומות – הרי אז "היו מגנין עליהם מן
2 היסורין", פרי החג הגנו על האומות כך שלא יהיו
3 "מתמעטים והולכים", ואפילו לא "מתמעטים" עקב
4 יסורים.

ז.

כבשים – שוללים יסורים לישראל

5 לפי כל האמור לעיל יובנו גם דברי רש"י בהמשך, על
6 המילה "ולכבשים" – וכנגד ישראל שנקראו²¹ שה פזורה
7 והם קבועים ומנינם צ"ח לכלות מהם צ"ח קללות
8 שבמשנה תורה". שהרי לכאורה אין מובן:

9 מובן שרש"י צריך לומר "כנגד ישראל .. והם
10 קבועים", כדי להדגיש זאת לעומת פרי החג, שהם "כנגד
11 שבעים אומות שמתמעטים והולכים". אך מדוע יש לחפש,
12 לפי פשוטו של מקרא, רמזים ל"מנינם צ"ח"?

13 מספר פרי החג מהווה הוכחה לכך שהם כנגד שבעים
14 אומות, אך מה מוסיף הרמז "מנינם צ"ח" לכך שהכבשים
15 הם כנגד ישראל?

16 אלא, ההסבר לכך הוא: כיון ששבעים הפרים של
17 שבעת ימי החג הם כלל אחד, כדלעיל, סביר לומר, שגם
18 קרבנות החג שהם "כנגד ישראל", מרכיבים יחדיו שלמות
19 אחת. וכיון שמקריבים אותם בהמשך לפרי החג, סביר
20 להניח, ששני סוגי הקרבנות גורמים לתוצאות דומות.

21 לכן אומר רש"י – "ומנינם צ"ח לכלות מהם צ"ח
22 קללות שבמשנה תורה": אמנם "כבשים, כנגד ישראל ..
23 והם קבועים" – יהודים אינם "מתמעטים והולכים", ח"ו,
24 אלא הם "קבועים", "קיימים לעולם"²². אך עדיין אין דבר
25 זה שולל אפשרות של יסורים אצלם ר"ל.

26 על כך באים ה"כבשים" וגורמים "לכלות (בדוגמת
27 סימן נליה של הפרים, אך לטובה) מהם צ"ח קללות..."
28 שלא זו בלבד שעצם מציאותם של ישראל נשאת
29 בשלימותה, אלא ששלמותם נשמרת באופן של מנוחה
30 ושלווה, ללא יסורים.

למימר שהם כללות מהם י"ד עתים לרעה. ועוד. ולהעיר גם מאברבנאל
כאן ברמזי י"ד כבשים – "רמז לבני יעקב .. י"ב וכאשר תעשה מיוסף
שני שבטים .. ואת דינה .. היו .. י"ד". וראה אוה"ח לעיל כט, יג. במשכיל
לדוד כח, יט. ועוד.

(27) אף שבפש"מ – כן הוא סדר הקרבנות.
(28) כיון ש"פר אחד" הוא "כנגד ישראל", כנ"ל בפנים.
(29) לעיל כח, יט. וראה גם פרש"י נשא ז, כא.

(21) ירמ' ג, ז.

(22) לשון רש"י הנ"ל הערה 8.

(23) שם.

(24) כט, לו.

(25) ולהעיר שבכמה דפוסי רש"י שלפנינו הלשון: "איל כנגד
ישראל". וראה שיחת ש"פ פינחס הנ"ל (הערה 3).

(26) ראה זר סוף פרשתנו (רנ"ט, א). ובמשכיל לדוד כאן: איכא

31 וכ"ממוצע" – מובאים "אילים שנים", כנגד עשו (האומות)
 32 ויעקב (ישראל).

33 ומסיבה זו אין רש"י מחפש רמז במספרם הכולל של
 34 האילים, כי האילים אינם עומדים בפני עצמם, אלא הם
 35 רק ממוצע בין הפרים לבין הכבשים, כדלעיל.

;

שתי הקרניים של אילו של יצחק

36 ויש להוסיף: הרי רש"י מדייק בלשונו ואומר "אילים
 37 – כנגד אילו של יצחק". מהו הקשר בין "אילים שנים" –
 38 יעקב ועשו – לבין "אילו" של יצחק?

39 ההסבר לכך, בדרך הרמז, הוא: על אילו של יצחק
 40 נאמר בפרקי דרבי אליעזר³⁶, ש"שתי קרניו של איל, של
 41 שמאל נשמע קולו על הר סיני .. וקרן של ימין .. ועתיד
 42 לתקוע בו לעתיד לבוא".

43 ההבדל בין שני ענינים אלו – מתן תורה (הר סיני)
 44 והתקופה שלעתיד לבוא – הוא: מתן תורה קשור דוקא
 45 לישראל – התורה היא "מורשה קהלת יעקב"³⁷, ועכו"ם
 46 שעוסק בתורה חייב מיתה³⁸. ואילו גילויי האלקות
 47 שלעתיד לבוא ישיעו גם על האומות עד אשר "ורב
 48 יעבוד צעיר"³⁹, "ועמדו זרים ורעו צאנכם..."⁴⁰, ויותר
 49 מכך, כנאמר⁴¹ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה... לעבדו
 50 שכם אחד".

51 יוצא מכך, ששתי קרניו של אילו של יצחק קשורות
 52 האחת ליעקב (ישראל), והשנית ליעקב ולעשו (האומות).

יא

השפעת הקרבנות זמנית או קבועה

53 מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה:
 54 לגבי ההשפעה של הקרבת שבעים הפרים שכנגד
 55 שבעים האומות אומר רש"י "ובימי המקדש היו מגינין

1 אברהם"; "אילים – כנגד אילו של יצחק"; "כבשים –
 2 כנגד יעקב".

3 מדוע אומר רש"י "אילים" בלשון רבים, כאשר בתורה
 4 נאמר "ואיל" בלשון יחיד? אפשר לומר, שבכך מבחיר
 5 רש"י, שפירוש זה אינו אמור רק לגבי 7000 זה, אלא לגבי
 6 כל הקרבנות של מוספי יום טוב³⁰ של פרים אילים
 7 וכבשים, שהם כנגד שלשת האבות.

8 ולכן אין רש"י יכול לומר שפרי החג הם כנגד האומות
 9 משום שהאומות נמשלו לפרים, כי סוג הפרים כאן רומז
 10 לאברהם. אלא, ש7000 הפרים הוא כנגד שבעים אומות.

11 ואין סתירה בכך שהפריים הם גם כנגד אברהם וגם
 12 כנגד שבעים האומות, שהרי על אברהם נאמר³¹ "אב המון
 13 גוים נתתיך", ובחג הסוכות מקריבים את הפרים כנגד
 14 האומות, אשר אברהם הוא להם ל"אב"³².

15 וכך גם לגבי ה"כבשים", אשר היותם כנגד ישראל
 16 מתאים להיותם גם כנגד יעקב – כי דוקא יעקב "מיטתו
 17 שלמה"³³, וממנו יצאו רק "ישראל", לעומת יצחק אשר
 18 יצא ממנו עשו.

19 לפי זה מובן לא רק מדוע מפרידה התורה בין הכבשים
 20 לבין הפריים על ידי ה"אילים" – משום שהם כנגד יצחק –
 21 אלא מובן גם הטעם להבדל, שדוקא בקרבנות החג הביאו
 22 "אילים שנים", בשונה משאר החגים שבהם הביאו "איל
 23 אחד":

24 כיון שהפריים והכבשים אינם כנגד אברהם ויעקב
 25 כשלעצמם, אלא כנגד מי שהם היו "אבות" להם – שבעים
 26 אומות ובני ישראל – מובן, שכך גם לגבי "אילים, כנגד
 27 .. יצחק". ולכן מביאים "אילים שנים" – כנגד שני בניו
 28 של יצחק – יעקב ועשו³⁴.

29 וזהו סדר הקרבנות: בתחילה מובאים הפרים שכנגד
 30 שבעים האומות; לבסוף מובאים הכבשים, שכנגד ישראל;

30 וי"ל שאלה הם גם הרמזים דמוסי ר"ח שלפנ"ז (כת, יא). ומה
 שלא כתב זאת רש"י שם, כי ההכרח לרמז זה (ע"ד הפשט) הוא מזה
 שגם שאר מוספים (דיו"ט) הם דמנים אלה, שזמה מוכח שהו"ע כללי
 (ולא ענין מיוחד לר"ח בלבד).

31 לך יז, וברש"י שם.
 32 כ"פ גם במשכיל לדוד פרשתנו שם. וראה ע"ד פנים יפות כאן.
 33 רש"י ויחי מז, לא. ועוד.
 34 ראה גם משכיל לדוד שם.
 35 בדפוס ראשון, דפוס שני וכת"י רש"י (שתח"י) – "כנגד יצחק"
 (וכן נעתק בגו"א שם). אבל בדפוס רש"י שלפנינו (וכן ברא"ם שם) הוא
 ככפנים.

36 (36) פל"א.
 37 ברכה לג, ד.
 38 סנהדרין נט, רע"א.
 39 תולדות כה, כג.
 40 ישע"י סא, ה.
 41 צפנ"י ג, ט רמב"ם הל' מלכים ספי"א.
 42 ראה ברכות כו, א"ב.
 43 לקו"ת פרשתנו עו, סע"ב.

17 המקדש בטלה השפעה זו, כדברי חז"ל⁴⁵ "אוי להם
18 לעכו"ם שאבדו ואינם יודעים מה שאבדו".
19 אך לא כן לגבי ישראל, ש"כבשים כנגד ישראל .. והם
20 קבועים", והמשמעות הפנימית בכך היא, שהקרבנות הם
21 "קבועים" – השפעתם "קיימת לעולם".
22 כי באמצעות תפלה שכנגד הקרבנות מגיעים "לכלות
23 מהם צ"ח קללות שבמשנה תורה", שאפילו משחרב בית
24 המקדש וגלינו מארצנו ואנו נמצאים תחת יד האומות, אין
25 שום יסורים ח"ו, אלא יש לנו מנוחה ושלוש ושלוה,
26 ולכל בני ישראל היה אור במושבותם⁴⁶, עוד בהיותם
27 במצרים, במיצר הגלות,
28 וזוהי הכנה קרובה למנוחה ולשלוש האמיתיים, עד
29 לשלמות המוחלטת בכך, ואף יותר מאשר בימי שלמה,
30 אלא כבימות המשיח⁴⁷ – בגאולה האמיתית והשלימה על
31 ידי משיח צדקנו.
(משיחת ש"פ פנחס תשמ"א)

1 עליהן...". לעומת זאת, לגבי הכבשים הוא אומר "ומנינם
2 צ"ח לכלות מהם צ"ח קללות שבמשנה תורה", אשר חלק
3 גדול מן ה"קללות שבמשנה תורה" קשורות דוקא לתקופת
4 הגלות, ולא לימי המקדש?
5 ההסבר לכך הוא: תפלות כנגד קרבנות תקנום⁴². ומה
6 שבזמן שבית המקדש היה קיים היו משיגים באמצעות
7 הקרבנות, משיגים עתה באמצעות תפלה.
8 אך ההבדל הוא⁴³: באמצעות הקרבנות הגשמיים ממש
9 בבית המקדש הגשמי משפיעים הקרבנות עד לגשמיות
10 העולם, "בעולם בחיצוניות בפועל ממש"⁴⁴. ואילו
11 באמצעות התפלה ההשפעה היא רק בנפש האדם עצמו.
12 ויש לומר שזהו ההבדל בין השפעתם של הפרים לבין
13 זו של הכבשים:
14 פרי החג שצריכים להשפיע על האומות יכולים להיות
15 רק "בימי המקדש", כאשר היו קרבנות בגשמיות,
16 שהשפעתם הגיעה לחיצוניות העולם. אך משחרב בית

(47) ראה בארוכה אדמהאמ"צ בסו"ס שערי תשובה חלק ראשון (נו),
א. המשך תער"ב ח"ב פרק שער.

(44) ל' הלקו"ת שם.
(45) סוכה שם.
(46) בא י, כג.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום רביעי עמ' א

15 אינם נוגעים בדבר, שהרי בכל מקרה זקוקים הם לשלם דמי
16 שכירות, ורק השאלה למי ישלמו. לפיכך מקבלים את עדותן על
17 שלש שנים רצופות לילה ויום.
18 הגמרא דנה האם ואימתי צריכים העדים לומר במפורש שראוהו
19 מחזיק שלש שנים ימים ולילות: אָמַר מַר זוּמְרָא, מעיקר הדין אין
20 המחזיק חייב להביא עדים על כל יום ולילה, אלא יעידו בסתם
21 שראוהו דר בבית שלש שנים, ומן הסתם שאף בלילות דר בו. וְאִי
22 מְעִין וְאָמַר – אולם אם טען המערער ליתו תְּרֵי פְּתָדֵי לְאִסְהוּדֵי לִיָּה
23 דְּדָר בֵּיהּ תְּלַת שָׁנֵי בְּיַמְמָא וּבְלַיְלָא – לכו הביאו עדים שראו
24 בבירור שדר בבית גם בלילות, מְעַנְתִּיהּ מְעַנְהּ – טענתו נחשבת
25 לטענה טובה, משום שהוא טוען שידוע לו בודאות שהמחזיק לא
26 דר בביתו בלילות ולכן לא מחה בו, ובאופן זה צריך המחזיק
27 להביא עדים שאכן ראוהו דר שם בלילות, ולהכחיש טענת
28 המערער.

1 הגמרא מקשה על תירוצו של רבא: אָמַר לִיָּה רַב יוֹמֵר לְרַב אֲשֵׁי,
2 כיצד נקבל עדותן של אלו, והלא הָנִי – שוכרים אלו, נוֹמְעִין בְּעֵדוּתָן
3 הן – יש להם תועלת בעדותן זו. משום דְּאִי לֹא אָמַרֵי הָכִי להעיד
4 שהבית של המחזיק שהשכיר להם, נמצא בכך שאין לו חזקה,
5 ושייך הבית לבעלים הקודמים, וכיון שכן אָמַרִינָן לְהוּ בית הדין
6 לאלו השוכרים, וְיָלוּ הָבוּ לִיָּה אֲנִי בֵּיתָא לְהָא – לכו ושלמו את
7 דמי השכירות בשנית למערער, שהוא בעל הבית. ואם כך עדות
8 פסולה היא. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיָּה רַב אֲשֵׁי לְרַב יוֹמֵר, אכן
9 באופן שבו כבר שילמו השוכרים למחזיק ועתה באים הם להעיד
10 על חזקתו, דִּינֵי דְשְׁפִילֵי הָכִי דְאִינֵי – דיינים שאינם בקיאים בדין
11 מקבלים כזו עדות, שהרי נוגעים הם בעדותן. אך על אופן אחר
12 אמר רבא את תירוצו, שכן מִי לֹא עֲסָקִין – וכי לא מדובר בַּגְּזוּן
13 דְנִקְטִי אֲנִי בֵּיתָא – אוחזין השוכרים עתה במעות השכירות,
14 וְאָמַרֵי לְמֵאן לִיתְבִּיהּ – ובאים לברר למי ליתן השכר. ובאופן זה

ילקוט לוי יצחק על התורה

לא סגי לן, לא די לנו.

הרי כאן עשרה, גובה מן הקרקע, הרי שהקב"ה משרה שכנינו בעשרה טפחים סמוך לקרקע ועוד באורך הכפורת באמתה וחצי.

ולבסוף, בבהמ"ק ה' גבוה שלשים אמה ואורכו שישים, וכשחטאו נאמר להם איזה בית אשר תבנו לי שתוכל שכניתי להיות מצומצמת בתוכו.

רש"י

והבית אשר בנה המלך שלמה וגו' כו', עיין פירוש רש"י, שינה לשון הגמרא שאמרו ולבסוף כתיב כה אמר ה' וגו' ולא קאמר ולבסוף גבי בהמ"ק שבנה שלמה וכו', ואם כוונתו שהתלמוד שהביא קרא דשלמה דאיצטרך לו לכאורה לפי המכוון דבבית של שלמה נמי ה' הארון של משה ולא ה"ל לאתווי מארכו ורחבו של הבית כמו שלא הביא אורך ורוחב המשכן אלא מארון שהיתה שכנה מצומצמת עליו.

והנראה משום דקאמר ולבסוף כתיב כה אמר ה' וגו' איזה בית אשר תבנו וגו' הביא קרא דשלמה דהיינו הבית שבנה שלמה שהי' ארכו ס' וגו' ואעפ"כ לא הוי סגי לי' בכל הבית כמ"ש איזה בית אשר תבנו לי וגו' והוא בעצמו המושל שיתין גרמידי של אורך הבית המקדש לא הוי סגי לן.

ועוד נראה לומר דמייתי קרא דשלמה לומר דבבנין בית המקדש נמי לא הוו רחימתין עזיזא כמו במשכן, וזהו שהביא ראי' מקרקע דמשכן ונועדתי לך שם ודברתי וגו' שהיתה השכינה מצומצמת לדבר עם משה פה אל פה מבין שני הכרובים שלא הי' מחזיק רק אמה וחצי מעל הכפורת עשרה טפחים סמוך לקרקע, אבל בשלמה אף שהי' שם ארונו של משה לא היתה השכינה מצומצמת לדבר עם שום נביא מעל הכפורת, גם הכרובים מלאו את כל רוחב הבית בבנינו של שלמה והשכינה לא היתה מצומצמת כל כך אלא שמלא כבוד השכינה את כל הבית שנאמר כי מלא כבוד ה' את בית ה', והיינו דמייתי והבית שישים אמה ארכו ועשרים וגו' ששם היתה השכינה בכלול, ולבסוף כשחטאו ביותר היתה השנאה ביותר ואף בשישים גרמידי של אורך בית המקדש לא הוי סגי לי' כמ"ש איזה בית אשר תבנו וגו'.
חידושי אגדות מהרש"א

שמות כה, כב - ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל

טו

מבאר יותר מ"עשרים" שאלות ודיוקים במאהז"ל (סנהדרין ז, א) "כד רחימתן הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבין, השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בת שיתין גרמידי לא סגי לן .. קראי כתיבי, מעיקרא "ונועדתי לך שם ..", ולבסוף (בבית המקדש) ". איזה בית אשר תבנו לי"

ההוא דהוה קאמר ואזיל, כד רחימתין הוה עזיזא, אפותיא דספסירא שכיבין, השתא דלא עזיזא רחימתין, פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן, אמר רב הונא קראי כתיבי, מעיקרא כתיב (תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת, ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה, וכתבי (מלכים א-ו, ב) והבית אשר בנה המלך שלמה לה' שישים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ושלישים אמה קומתו, לבסוף כתיב, כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וגו'.

סנהדרין ז, א

רחימתן הוה עזיזא, כשאהבתינו היתה עזה ביני לאשתי. אפותיא דספסירא שכיבין, על רוחב הסיף היינו שוכבים שנינו.

(1) [הסבר דברי הגמרא]: ההוא דהוה קאמר ואזיל (אדם אחד שהיה אומר והולך): כי רחימתין הוה עזיזא (כאשר אהבתנו היה עזה), אפותיא דספסירא שכיבין (על רוחב הסיף ש'כבנו, והיה לנו מקום למדי), השתא (עכשיו) לא עזיזא רחימתין (שלא עזה אהבתנו) פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן (מיטת בת שישים אמות אינה דיה לנו). אמר רב הונא קראי כתיבי (כתובים נאמרו כעין רעיון זה), מעיקרא כתיב (מתחילה נאמר, במשכן) "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת (מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות" תרומה כה, כב) ותניא (ושנויה ברייתא, ה) ארון (היה גבוה) תשעה (טפחים) ו(ה) כפורת (עצמה) טפח הרי כאן עשרה (ומתחילה כשהיתה חזית ה' לישראל היתה שכינה מתגלה אף במקום מצומצם זה).

(ובבית המקדש נאמר) "והבית אשר בנה המלך שלמה לה' שישים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלישים אמה קומתו" (מלכים א-ו, ב), ולבסוף כתיב (נאמר) "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי (ואיזה מקום מנוחתו" (ישעיה סו, א) שכאשר חטאו ישראל בית המקדש כולו אינו רחב למדי שתשרה בו שכינה).

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

יותר ויותר הפצת המעינות

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב, ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

וענין זה מובן גם כן מדברי משה רבנו רע"א מהימנא, גואל ראשון וגואל אחרון (זהר ח"ג קכד, ב): בגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי.

על-פי הנ"ל, שביאת המשיח תלויה ותהיה לכשיפוצו מעינות פנימיות התורה של הבעש"ט חוצה, הרי מובן שמיים ליום צריכה להיות יותר גם הפצת המעינות, שעל-ידי-זה דוקא ייתי מלכא משיחא.

ומה שחוששים, אשר דורותינו אלה מצד מצבם וכו' אינם ראויים לתורת החסידות - הרי זה הפך מענה מלכא משיחא לבעש"ט והפך דברי רבותינו נשיאנו תורת החסידות, אשר בודאי ידעו וראו מה שיהיה בהדורות עד לדורו של מלך המשיח, ואמרו וכתבו והדפיסו אשר לכשיפוצו מעינותיך חוצה דוקא - ייתי מלכא משיחא, בקרוב ממש.

(ע"פ לקוטי-שיחות חלק ו', ע' 287. מתוך לקראת-שבת)

גאולה לכל

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב, ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

והנה מפיון שהגאולה תהיה לכל ישראל, לכן צריכה גם הפצת מעינות תורת הבעל-שם-טוב - שהיא ההכנה וההקדמה לגאולה - להיות לכל ישראל, וזה מתאים למה שאמר רבנו הזקן, שענין החסידות נוסד לא בשביל מפלגה או פתה מסוימת, אלא בשביל כל ישראל.

הקשר בין הפצת המעינות למשיח

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב, ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

באור השיכות של הפצת מעינות החסידות לביאת המשיח:

ענינו של משיח - שיגלה את פנימיות התורה, וכמו שכתב הרמב"ם "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח.. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה", וממשיך - כדי שלא יהיה מקום לטעות לאיזה חלק בתורה מכוונים הדברים - "וישיגו דעת בוראם . שגאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה'", שזהו למוד פנימיות התורה, ידיעת ההשתלשלות והספירות כו'.

וכיון שענינו של משיח הוא גלוי פנימיות התורה, מובן, שההכנה והכלי לזה נעשה על-ידי למוד פנימיות התורה.

(תורת מנחם, התעודיות ח"ו ע' 180. מתוך לקראת-שבת)

שתי המעלות בהמשכת האור

בסדר ההמשכה של אור אלוקי בעולמות, ישנן שתי אפשרויות; או שהאור הוא נעלה מאוד, אבל אז אין האור מאיר בפנימיות בעולמות. לחלופין, יתכן שהאור יאיר בפנימיות בעולמות, אבל אז לא יהיה זה אור נעלה כל-כך, אלא אור שמלכתחלה 'הותאם' לעולמות.

החדוש בגאולה העתידה, בענין האור האלקי שיאיר אז, שיהיו בו שתי המעלות:

יאיר אז האור שאינו מוגבל, גם אור פנה שהוא למעלה מהמשכה על-ידי אתערוותא-דלתתא, ויחד עם זה - אותו אור גבוה יאיר בפנימיות.

המשכת אור באופן כזה, שיהיו בו שתי המעלות, לא יהיה מעולם, ותהיה רק לעתיד-לבא.

(לקוטי-שיחות ח"ד פרשת פנחס. מתוך לקראת-שבת)

יתכן שאדם יודע שעבודתו יכולה להביא את הגאולה, אך אין זה שיה אליו, לעבודתו. ובשני אופנים: (א) אין הוא לומד תורה ומקיים מצות בשביל להביא את הגאולה; (ב) לא אכפת לו אם הגאולה תהיה בזמן מאחר יותר, או בדור אחר ח"ו; די לו בכך שהוא "זורע" את הגאולה.

האמת היא, שעבודת הגלות צריכה להיות חדורה בצפייה ובנגועים תמידיים לגאולה. בקיום התורה והמצות שלו צריה יהודי ה'רגיש', שהוא מביא וממחר את הגאולה.

(לקוטי שיחות חלק כב, עמ' 76. מתוך לקראת-שבת)

'תורה חדשה' שיהיא גם ישנה

חז"ל אמרו, כי כל חדושי התורה שהתגלו ויתגלו במרוצת הדורות - כולל אלה שנגשמע מפי המשיח - הכל בעצם כלול בתורה שנתנה לנו מסיני. כלומר, את כל החדושים למעשה כבר קבלנו, אלא שהם נעלמו מאתנו עד שהגיע זמנם להתגלות. מדוע אם-כן מכנים חז"ל את חדושי של המשיח בשם 'תורה חדשה מאתי תצא', הלא גם הם נתנו לנו כבר בה סיני?

התשובה היא, שעצם העובדה שחדושים אלה לא יכול לגלות אף-אדם בעולם חוץ מהמשיח, מלמדת כי אלה חדושים נעלמים וטמירים, הרבה מעבר לכל החדושים האחרים שהתגלו בתורה. המשיח שהוא בטל ומאחד לגמרי עם הקב"ה, יקלוט אותם ברמה נבואית, ויוריד אותם לפי כללי התורה ודרגת הבנה אנושית. וכלשונו של הרמב"ם "[המשיח יהיה] בעל חכמה יתר משלמה [המלך] ונביא גדול... ולפיכך ילמד כל העם". מוכן אם-כן, מדוע חדושי של המשיח, מעבר לכל חדושי התורה שמגלים חכמי ישראל, נקראים בשם 'תורה חדשה'.

(על-פי קנטרס 'תורה חדשה מאתי תצא'. מתוך לקראת-שבת)

הבעל-שם טוב לא עשה הבדלים וחלוקים, הוא גלה את תורת החסידות בפני כלם, משום שבהפצת מעינותיו תלויה הגאולה, ולכן כדי שתוכל להיותה גאולה לכל ישראל, גלה את תורת החסידות לכל אחד, אף לאנשים פשוטים ביותר.

(ע"פ שיחת י' שבט תשי"ב. מתוך לקראת-שבת)

כפייה מסוג אחר

הרמב"ם כותב (הלכות מלכים פרק י"א ה"ד) שמלך המשיח "יכופף כל ישראל לילך בה ולחזק בדרך".

אין הפנה לכפייה פוהנית, אלא במוכן של שכנוע הבא מתוך אהבה. ויתרה מזו: יתכן אפילו שה'דברים' נאמרים במקום אחר לגמרי, כשהזולת אינו שומע כלל, אולם 'דברים' אלו כופים אותו, ומסלקים ממנו את היצר הרע, וממילא הוא מצית לדברי ה'.

ועל-דרך דברי אדמו"ר הזקן (מאמרי אדה"ז הקצרים, ע' תסד, וש"נ), ש'מורי זלה"ה היה נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו, היה אומר בפה, אף שלא יבינו השומעים כל-כך... בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם, בבחינת יציאת הדבור כשמדברה בפיו.. ואזי יוכל אחר אף שהוא בסוף העולם להשיגה".

כלומר, מלך המשיח אומר דברים שמשפיעים (ברוחניות) על כל בני ישראל, שלא לשמוע בקול היצר הרע, אלא לקיים את רצון הבורא.

(ע"פ תורת-מנחם חלק י"ד, עמ' 244. מתוך לקראת-שבת)

עבודת האדם - 'זריעת' הגאולה

כאשר יהודי לומד תורה או מקיים מצוה - הוא צריך להיות מודע להשפעה ולפעולה של עבודתו זו. צריך שיהיה מרגש בו שזוהי "זריעה" שתביא את ה'צמיחה', את ביאת המשיח.

על-ידי זה שהיו תחילה במצב של סכנה ונצלו ממנה על-ידי נס, אזי נעשה העניין דיוודו להוי' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, שזוהו עניין נעלה

ביותר

ממאמר א פרשת פינחס ה'תשכ"ז

חומש יומי

פרשת פנחס

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י ומליל יי עם משה למימר:

(יא) פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁבִי אֶת-
חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם
וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

יא פינחס בן אלעזר בן אהרן כהן אתה אתה את
חמתי מעל בני ישראל בדקנתי את קנאתי
ביניהם ולא שצית את בני ישראל
בקנאתי:

אחר אהרן. בקנאו את-קנאתי. בקנאו את נקמתי,
בקצפו את הקצף שהיה לי לקצף. כל לשון "קנאה"
הוא המתחרה לנקם נקמת דבר, אנפרטמנ"ט
בלע"ז.

כ"י פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • (סנהדרין
כב. סוטה מב) לְפִי שְׁהִיּוּ הַשִּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ: הֲרֵאִיתֶם
בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפֶטֶם אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוּדַת אֱלִילִים
וְהֵרַג נִשְׂיָא שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכֶן בָּא הַכְּתוּב וַיִּחְסוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

ג) והעיקר: לעולם אין לדעת את הנעשה בלבד של
הזולת, כפי שרואים ברור בענייננו, שאפילו השבטים,
למרות שהיו בידם הוכחות ברורות, לכאורה, שפינחס
עשה זאת "שלא לשמה", הרי הקדוש-ברוך-הוא - אשר
ה' יראה ללבב" - העיד עליו שעשה זאת רק מפני
קנאת ה'.

ענין נוסף בקד:

מי שמבטל את הזולת העושה מעשה טוב, בטענה שהלה
עושה זאת ממניעים אישיים, עלול לטען שהוא מבטלו
מצד הקדושה: כיון שאני עניו בטבעי (כך הוא חושב
לעצמו), איני מסוגל לסבל גאונה, ולכן, בראותי יהודי
הלומד תורה בהתלהבות או מקיים מצוות בהדור, באפן
הגבול היראות כיוהרא - איני יכול לסבל זאת ולשתק.
על כך נלמדת ההוראה מפרוש רש"י זה, המסביר את
לעגם של השבטים על קנאותו של פינחס, שנבכה
מראונם להגן על כבודו של משה, והקדוש-ברוך-הוא
"יחסו אחר אהרן" והעיד שהוא קנא את קנאת ה', ולא
הם.

הדבר מלמדנו לקח לגבי בטול הזולת הלומד
בהתלהבות, או מתנהג בהדור וכו', כאלו יש כאן בטוי
של יוהרא, מתוך מחשבה שלעג זה הוא מפני ענוה

ההוראה שאפשר וצריך ללמד מפירוש רש"י זה,
מוכנת בפשטות:

כאשר רואים אדם העושה מעשה טוב, הרי אף שיש
הוכחות רבות לכך שהוא עושה זאת, לכאורה, מפני
מניעים אישיים - אסור בכל זאת לשלל את מעשהו
הטוב, כי:

א) אף אם נניח שהוא עושה זאת מתוך מניעים אישיים,
הרי ההלכה קובעת "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות
אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא
לשמה"-

ובמיוחד לפי המשמעות הפנימית של "מתוך שלא
לשמה בא לשמה", שהאדם מגיע אחר-כך לידי
"לשמה", מפני שעכשו הוא עושה זאת "שלא לשמה"
רק בחיצוניות, אף בפנימיות וב"תוף" בנותו היא לשמה.
ולכן "מתוך שלא לשמה" - מה"תוף" והפנימיות שלו
בקיום התורה והמצוות "שלא לשמה" הוא "בא לשמה"
- שהפנימיות הנסתרת באה לידי גילוי.

ב) כיון שהוא מצוה ללמד ולקיים מצוות על-פי "שלחן
ערוך", אסור לפוסלו, כי הוא עלול עקב זאת להפסיק
ללמד תורה וכו'. צריך רק לעוררו שיתחיל ללמד לשמה,
שיגיע מהר ככל האפשר לידי "בא לשמה".

(הגנה על כבודו של משה שהיה "ענו מאד מכל האדם") - שלאמתו של דבר, הלומד בהתלהבות והמתנהג בהדור וכו' הוא הצורך ולא המבטלו.
 יותר מכך, יתכן שלפיכך, המבטל עושה זאת דוקא מפני גאותו שלו:
 אין הוא מסגל לסבל שהזולת נעלה ממנו, ולפיכך הוא מקנא בו. ואלו היה מתנהג כראוי, היתה קנאה זו מעוררת בו רצון ללמד מחברו - "קנאת סופרים תרבה חכמה", אף כיון שיחד עם מדת הגאווה יש בו גם מדה של עצלות, הרי הוא מבטל את למוד התורה ומעשיו הטובים של הזולת.

מקדשה לא תתכן מסקנה הנוגדת לאמת, וכיון שהן העבדה שהוא עצמו אינו לומד בהתלהבות, כמאמר חז"ל "מה להלן באימה וביראה וביראת ובזיע, אף כאן..." (למרות שנדמה לו שאין הוא צדיק בדרך של לנהג כף "לשמה" באמת), כנגוד לפסק התורה "לעולם יעסק אדם בתורה ומצות שלא לשמה..."¹, והן התנהגותו בבטול הזולת, להפך מההוראה ב"תורת אמת" ויהי דן את כל האדם לכף זכות" - הרי זאת הוכחה ברורה, שהגורם לכך אינו רגש של קדשה, אלא להפך.

מיחית שבת פרשת פינחס, ה'תשכ"ה

(יב) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום:

יב ככן אמר האנא גזר לה ית קנמי שלם: טובה, אף כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו.

יב"א את-בריתי שלום • (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחסות למי שעושה עמו

(יג) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל:

יג ותהי לה ולבנהי בתרוהי קים פהנת עולם חלף די קני קדם אלהה וכפר על בני ישראל:

יג"א והיתה לו • בריתי זאת. ברית כהנת עולם • שאף-על-פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתלודותיהם שיולדו אחר המשחחן, אבל פינחס שנולד קדם לכן

ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה עד כאן. וכן שנינו ב'זבחים': לא נתפחן פינחס עד שהרגו לזמרי. לאלהיו • בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "קנאתי לציזון" - בשביל ציון.

(יד) ושם איש ישראל המכה אשר הפה את המדינות זמרי בן-סלוא נשיא בית-אב לשמעוני:

יד ושום גברא בר ישראל קטילא די אתקטל עם מדינתא זמרי בר סלוא רב בית אבא לבית שמעון:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יא) פינחס בן אלעזר וגו'. כלומר, אין להם לשנאותו אם הרג זמרי, שהרי על ידי פן השיב את חמתו מעליהם ולא כליתי אותם: תורה יב (יב) לכן. שעשה דבר הגון לפני: הנני נתן לו את בריתי שלום. ואם ישנאוהו ישראל לא יחוש, ואין לו לידא לא מקרובי זמרי ולא מקרובי פזבי שהיתה בת מלך. ובקידושין פרק האומר (סו) מסיק, וא"ו דשלום קטיעא היא, למדרש בשהוא שלם ולא כשהוא חסר, מפאן לכהן בעל מום שעבודתו פסולה: תורה יג (יג) והיתה לו ולזרעו אחריו וגו'.

שיהא משוח מלחמה מפאן ואילף, וזהו שאמר הכתוב במלחמת מדין (להלן לא) אתם ואת פינחס בן אלעזר הפכה לצבא וגו', מפאן אמרו רבותינו ו"ל (זבחים קא) דלא נתפחן פינחס עד שהרגו לזמרי. ובהכי ניחא מה שהעולם מקשים היאך הרג פינחס את זמרי ונטמא למת, דאיכא למימר דעד עכשיו לא ניתנה כהונה אלא לאהרן ולבניו, אבל לבניו כניו לא. וגם במלואים תמצא כתוב (שמות כח ט) ולבני אהרן תעשה כתנת, ולא לבני בניו. ועוד יש לומר דהניחו לזמרי גוסס ולא מת ממש, וגוסס אינו

מטמא (נדר מג). ועל זה הקשה הרב רבי שמואל, שהרי משמיני למלואים היה פנחס משוח מלחמה, שבן מונה שמחה זו בשבע שמחות שהיתה אלישבע אשת אהרן יתירה על האחרות, שהיה בן בנה משוח מלחמה (ראה זבחים קב). ושואל משם נתן לו להיות משוח מלחמה, אבל לעבודה ולדורות לא, וכאן ניתנה לו הכהונה לכל מילי, ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם: ויכפר על בני ישראל. וראוי הוא לעשות כפרות אחרות: תורה יד

שמעון. דָּבַר אַחֵר: לְהוֹדִיעַ שְׂבָחוֹ שֶׁל פִּינְחָס, שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׂזָה הָיָה נָשִׂיא, לֹא מָנַע אֶת עַצְמוֹ מִלְקַנֵּא לְחַלּוֹל הַשֵּׁם, לְכַף הוֹדִיעַךְ הַכְּתוּב מִי הוּא הַמֶּכֶה.

כִּי-יֹאמַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּמָקוֹם שִׂיחַס אֶת הַצְּדִיק לְשִׁבְחָה, יַחַס אֶת הַרְשָׁע לְגַנְאִי. נָשִׂיא בֵּית-אָב לְשִׁמְעוֹנִי. לְאַחַד מִחֻמְשַׁת בְּתֵי אֲבוֹת שְׁהִיו לְשִׁבְט

טו וְשׁוֹם אֶתְמָא דְאַתְקַטִּילַת מְדִינְתָא פְּזִבִי בַת צוּר רִישׁ אַמֵּי בֵּית אַבָּא בְּמִדְנָן הוּא:

(טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכֶה הַמְּדִינִית פְּזִבִי בַת-צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְנָן הוּא: פ

הָיָה חָשׁוּב מִכֻּלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר "רֹאשׁ אֲמוֹת"; וּלְפִי שְׂנֵהֵג בְּזִיוֹן בְּעַצְמוֹ לְהַפְקִיר בְּתוֹ, מִנְאוֹ שְׁלִישִׁי. בֵּית-אָב • חֻמְשָׁה בְּתֵי אֲבוֹת הָיוּ לְמִדְנָן (בְּרַאשִׁית כה): עֵיפָה וְעַפְרָו וְחִנּוּךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדָּעָה, וְזֶה הָיָה מְלַךְ לְאַחַד מֵהֶם.

כִּי-יֹאמַר הָאִשָּׁה הַמֶּכֶה וְגו'. לְהוֹדִיעַךְ שֶׁנֶּאֱמַרְתָּן שֶׁל מְדִינָיִים, שֶׁהַפְקִירוֹ בַת מְלַךְ לְזָנוּת, כְּדִי לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ אֲמוֹת • אֶחָד מִחֻמְשַׁת מַלְכֵי מִדְנָן (בְּמִדְבָר לא): "אֶת-אֹוִי וְאֶת-רְגַם וְאֶת-צוּר וְגו'", וְהוּא

טז וּמְלִיל יְיָ עִם מִשָּׁה לְמִימְרָ:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה לֵאמֹר:

יז אֶעַק יְת מְדִינְתָא וְתִקְטֵל יְתַהוּן:

(יז) צָרוּר אֶת-הַמְּדִינָיִים וְהַפִּיתֵם אוֹתָם:

כִּי-יֹאמַר צָרוּר • כְּמוֹ: "צָרוּר", "שְׁמוּר", לְשׁוֹן הָזֶה, עֲלֵיכֶם לְאִיב אוֹתָם.

יח אַרְי מְעִיקִין אַנּוּן לְכוּן בְּנִכְלִיהוּן דִּי נְכִילוֹ לְכוּן עַל עֶסֶק פְּעוּר וְעַל עֶסֶק פְּזִבִי בַת רַבָּא דְמִדְנָן אֶתְהוּן דְאַתְקַטִּילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתְנָא עַל עֶסֶק פְּעוּר:

(יח) כִּי צָרִיִּים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר-נִפְלוּ לָכֶם עַל-דָּבָר פְּעוּר וְעַל-דָּבָר פְּזִבִי בַת-נְשִׂיא מִדְנָן אַחֲתָם הַמֶּכֶה בְּיוֹם-הַמַּגְפָּה עַל-דָּבָר פְּעוּר:

פְּעוּר. וְאֶת מוֹאֵב לֹא צִוָּה לְהַשְׁמִיד, מִפְּנֵי רוּחַ שְׁהִיָּתָה עֲתִידָה לְצִאת מֵהֶם, כְּדֹאמְרֵינָן בְּבַבָּא קַמָּא' (לה).

כִּי-יֹאמַר כִּי צָרִיִּים הֵם לָכֶם וְגו' עַל-דָּבָר-פְּעוּר • שֶׁהַפְקִירוֹ בְּנוֹתֵיהֶם לְזָנוּת, כְּדִי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֵר

א וְהָיָה בְּתֵר מוֹתְנָא וְאָמַר יְיָ לְמִשָּׁה וְלֹא-לְעִזָּר בַּר אַהֲרֹן כִּהְנֵא לְמִימְרָ:

כו (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגְפָּה פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה וְאֵל אֶלְעָזָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר:

לְמִשָּׁה, נִמְסְרוּ לוֹ בְּמַגִּנָּן, עֲכָשׁוּ כְּשֶׁקָּרַב לְמוֹת וְלְהַחֲזִיר צֶאֱנוּ, מִחֲזִירִים בְּמַגִּנָּן.

כִּי-יֹאמַר וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגְפָּה וְגו' • מִשָּׁל לְרוּעָה שֶׁנִּכְנָסוּ זְאֵבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָהֶן, וְהוּא מוֹנֵה אוֹתָן לִידַע מַגִּנָּן הַנּוֹתְרוֹת. דָּבָר אַחֵר: כְּשִׁיצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

משל לרועה שמונה הצאן שבְּעָדְרוֹ

יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁיו וְגו'". וּבְרַש"י שֵׁם: "כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְדִינָיִי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנֵה רְבוּא וְשִׁמּוֹנַת אֲלָפִים". וְצָרִיךְ בְּאוֹר: מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב בְּפִרְשֵׁיתֵינוּ (לְפִי הַמּוֹכֵן

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגְפָּה... שֶׁאוֹת-רֹאשׁ | פֶּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִשָּׁל לְרוּעָה שֶׁנִּכְנָסוּ זְאֵבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָהֶן, וְהוּא מוֹנֵה אוֹתָן לִידַע מַגִּנָּן הַנּוֹתְרוֹת (כו, א.ב. ובִּפְרָש"י) וּבְסִיּוּם פְּרָשַׁת בְּלָק, כְּתוּב "וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֵל שׁוֹפְטֵי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לִידַע אוֹתָם שֶׁיִּלְחַמוּ עִם הַכְּנַעֲנִיִּים. וְשֵׁנֵי פְעָמִים נִמְנָו, וְזֶה הַמַּגִּנָּן מִנְהָ לְהַחֲזִיר שֵׁם הַמִּשְׁפָּחוֹת, אֲבָל בְּמִדְבָר

הוּא. וְכֵן מְצִינוּ בְּאַבְרָהָם לְאַחַר שֶׁהָרַג הַמַּלְכִּים שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (בְּרַאשִׁית טו א) אֵל תִּירָא אֲבָרָם: תוֹרָה טו כו (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגְפָּה. צִוָּה

(טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכֶה. לֹא נִכְתַּב אֲלֵא לְהוֹדִיעַ שְׂגוּדוֹלִים הָיוּ, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא נִמְנַע פִּנְחָס מִלְהַרְגֵם, וְלִכְפֹּף הוֹצֵרָךְ לְהַכְּסִתָּהוּ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-

ממשלו של רש"י) היא שהמגן הזה לידע מגן הנוֹתרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, ולפי השבון ההרוגים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא (פמוכא ברמב"ז), רבוי מִפְּלֶגֶל גִּבְיֵי הַנּוֹפְלִים במגפה, ושם לא מצינו מגן?!

הבאר בזה: תפקידו של רועה הוא לשמור על הצאן. כאשר הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנוֹתרות כדי להבטיח שמעֲמֵתָה יִזְהַר יוֹתֵר בְּשִׁמְרַתְּם. בָּרָם, הַדְּבָר שֶׁךָ רַק בְּהִזָּק הַתּוֹלֵי בַשּׁוֹמֵר, שֶׁהָרִי לִגְבֵי הַזֶּק שְׂאִינוֹ בְּאִשְׁמֹתוֹ

לא תועיל זְהִירוֹת יִתְּרָה בְּשִׁמְרָהּ. וּבְנִדּוֹן דִּידִן: הַרְיַגְת הַחוֹטְאִים הֵיִתָּה כְּדִין, וְלֹא הֵיִתָּה מִשֶּׁה אָשָׁם בְּהַרְיַגְתְּם, וְאִין טַעַם לְמִנּוֹת הַנּוֹתָרִים לְהִזְהֵר בְּשִׁמְרַתְּם. מֵה־שְׂאִין־כֵּן הַמַּגְפָּה אֲרַעָה כְּתוֹצְאָה מִכָּף שְׂנֵתְעֲלֶמָה מִמִּשֶׁה הַהֶלְכָה ד' הַבּוֹעֵל אַרְמִית קִנְאִין פּוֹגְעִין בּו', וְאַחַר הַרְיַגַּת זְמָרִי עַל יְדֵי פְּנָסֵס נְעֻצָּרָה הַמַּגְפָּה, וְלָכֵן הֶצְרַךְ לְמִנּוֹת אֶת הַנּוֹתָרִים אַחַר הַמַּגְפָּה, כְּדִגְמַת רֹעֵה שֶׁנִּכְנְסוּ זָאֲבִים בְּצֵאֲנוֹ.

(על-פי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 326 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

(ב) **שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁוֹ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֻצֵּא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל:**
 כִּי־**לְבֵית אֲבֹתָם • עַל שֶׁכֵּט הָאֵב יִתְיַחֲסוּ, וְלֹא אַחַר הָאֵם.**

ב קבילו ית חשבון כל כנשתא דבני ישראל מבר עשרין שנין ולעלא לבית אבותיהון כל נפק חילא בישראל:

(ג) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אִתָּם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יַרְחוֹ לֵאמֹר:**

ג ומליל משה ואלעזר כהנא אמרו למגני יתהון כמישריא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

כִּי־**וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אִתָּם • דְּבָרוֹ עִמָּם עַל זֹאת, שֶׁצִּוְּהַ הַמְּקוֹם לְמִנּוֹתָם. לֵאמֹר • אָמְרוּ לָהֶם: צְרִיכִים אַתֶּם לְהַמְנוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה.**

(ד) **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**

ד מבר עשרין שנין ולעלא כמא די פקיד יי ית משה ובני ישראל די נפקו מארעא דמצרים:

כִּי־**כַּאֲשֶׁר צִוָּה וְגו' • שִׁיְהֵא מְנִינָם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה, שְׂנַאֲמַר (שמות ל): "כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקָדִים וְגו'".**

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אחרים לבלע ונקראו על שמו. וכן גלעד עשה לו משפחה לעצמו, ומכיר היו לו בנים אחרים ונקראו על שמו, כדכתיב (פסוק כט) למכיר משפחת המכירי. ויש מהם שנשתנו קצת שמותם, כגון נמואל ימואל, חושים חושם, אחי אחרים, מופים שופסם: תורה ב

במשפחת ישווי. ופעמים שאין משפחה נקראת אלא על שם בני בניהם, כגון לזרח משפחת הזרחי (פסוק יג), ולא מצינו זרח מבני שמעון, אלא מבני בניו היה ונתלית בו המשפחה, וכן אצבון, וכן ארד ונעמן שהם בני בלע, מדקאמר (פסוק לח) משפחת הבלעי מכלל שהיו בנים

סיני (לעיל א) לא הזכיר המשפחות. ולפי הפשט לא כל בני השבטים עלו למשפחות, כי יש מהם שלא היה להם בנים, ונקראו על שם אחיהם שהיתה משפחתם מרובה, ונטמעו בהם ולא היה להם שם לעצמן, כגון בני שמעון שאינו מונה משפחות אהד וזכין וצחר, וגם בני אשר לא מנה משפחת ישוה, ונטמעה

~ יום שני ט"ז תמוז ~

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפִלֹא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי:

ה רְאוּבֵן בּוֹכֵרָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ זְרַעִית חֲנוּךְ לְפִלֹא זְרַעִית פְּלֹא:

בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שְׁמֵפֶרֶשׁ עַל-יְדֵי דָוִד (תהילים קכב): "שִׁבְט־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל". - הַשֵּׁם הַזֶּה מַעֲיֵד עֲלֵיהֶם לְשִׁבְטֵיהֶם, לְפִיכֶךָ בְּכֻלָּם כְּתִיב: "הַחֲנֹכִי", "הַפְּלֹאִי", אֲכַל בְּיַמְנָה לֹא הִצְרֹךְ לִזְמַר "מִשְׁפַּחַת הַיַּמְנִי" - לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קְבוּעַ בּוֹ: יו"ד בְּרֵאשׁ וְה"א בְּסוֹף.

כִּי- מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי. לְפִי שֶׁהָיוּ הָאֲמוֹת מְבֻזִין אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלוּ מִתִּיחֶסֶן עַל שִׁבְטֵיהֶם, סְבוּרִין הֵם שְׁלֹא שְׁלֹטוֹ הַמְצָרִים בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם בְּגוֹפֶם הָיוּ מוֹשְׁלִים - קַל-וְחֹמֶר בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם! לְפִיכֶךָ הֵטִיל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם: ה"א מִצַּד זֶה וְיו"ד מִצַּד זֶה, לִזְמַר: מַעֲיֵד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם

(ו) לְחֻצְרֵן מִשְׁפַּחַת הַחֻצְרוֹנִי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי:

וְלְחֻצְרֵן זְרַעִית חֻצְרוֹן לְכַרְמֵי זְרַעִית כַּרְמִי:

ז אֵלֶּיךָ זְרַעִית רְאוּבֵן וְהוּוּ מְגִינְהוֹן אַרְבָּעִין וְתִלְתָּא אֶלְפִין וְשִׁבְעַ מָאָה וְתִלְתִּין:

(ז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים אָלֶף וְשִׁבְעַ מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים:

(ח) וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב:

ח וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב:

ט וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא דָתָן וְאַבִּירָם מְעַרְעֵי כְּנִשְׁתָּא דְאַתְּכַנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֹן כְּכַנְשְׁתָּא דְקִרַח בְּאַתְּכַנְשׁוּיָהוֹן עַל יְיָ:

(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא דָתָן וְאַבִּירָם קְרִיאֵי הַעֲדָה אֲשֶׁר הִצִּו עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אֶהְרֹן בְּעֵדַת-קִרַח בְּהִצָּתָם עַל-יְהוָה:

כִּי- אֲשֶׁר הִצִּו • אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה. בְּהִצָּתָם • אֶת הָעָם עַל ה'. הִצִּו • הִשִּׁיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הַפְּעִילוֹ.

י וּפְתַחַת אַרְעָא יֵת פּוּמָה וּבְלַעַת יְתֵהוֹן וַיִּתְּן קִרַח בְּמוֹתָא דְכְּנִשְׁתָּא כַּד אֲכַלַת אֲשְׁתָּא יֵת מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין גְּבָרָא וְהוּוּ לְאֵת:

(י) וּתְפַתַח הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וְתַבְלַע אֹתָם וְאֶת-קִרַח בְּמוֹת הַעֲדָה בְּאֲכֹל הָאִישׁ אֶת חֲמֻשִׁים וּמֵאוֹתָיִם אִישׁ וַיְהִיו לְנֶם:

כִּי- וַיְהִיו לְנֶם • לְאוֹת וּלְזַכְרוֹן, (במדבר יז) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר, לְחַלֵּק עוֹד עַל הַכְּהֵנָה.

יא וּבְנֵי-קִרַח לֹא-מָתוּ: ׀

יא וּבְנֵי קִרַח לֹא מִיתוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאבדו מתוך הקהל. ויש לומר, שבני קרח נענשו בכך שנאבדו מתוך הקהל ההוא, אותו קהל שראה אותם משתפתפים במחלוקת, ואילו את תשובתם לא ראה (פי הרהרו תשובה בלבם, כפירוש רש"י), שלכן מן ההכרח

ובני קרח לא מתו (כו, יא) יש לשאול, סיפור הצלת בני קרח שניף לכאורה לפרשת קרח, ומה ענינו לכאן? ויש לומר, דהנה לגבי קרח ועדתו, כתיב (קרח טז, לג)

(כ, כב) שְׁכַבְר פְּלוּ מִתִּי מִדְּבַר, יֵצְאוּ בְּנֵי קִרַח מִן הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְבַצֵּר לָהֶם (ראה רש"י), וְאִזּוּ הַתְּבַרֵר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא מִתּוֹ.

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 173)

שיאבדו מתוך קהל זה. מה שאין-פן קהל אחר, שלא היו עדים בדבר, אין סיבה שיאבדו מתוכו. לכן מסופר על בני קרח רק בפְּרֻשְׁתּוֹ, כי לאחרי שְׁכַבְר לא היה הקהל שְׁהִיהָ בְּזִמְן הַמַּחְלֻקֶת (כפי שפרש רש"י בפְּרֻשַׁת חוקת

לְפִיכָף (סנהדרין ק) נִתְבַצֵּר לָהֶם מָקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיחָהֶם וַיִּשְׁבוּ שָׁם.

כש"י - וּבְנֵי קִרַח לֹא-מִתּוֹ • (במ"ד סנהדרין ק) הֵם הָיוּ בַעֲצָה תְּחִלָּה, וּבִשְׁעַת הַמַּחְלָקֶת הִרְחִירוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם,

יב בְּנֵי שְׁמֵעוֹן לְזַרְעִיתָהוֹן לְנִמּוּאֵל זְרַעִית נִמּוּאֵל לְיָמִין זְרַעִית יָמִין לְכִיזָן זְרַעִית כִּיזָן:

(יב) בְּנֵי שְׁמֵעוֹן לְמִשְׁפַּחָתָם לְנִמּוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנִּמּוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְכִיזָן מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי:

יג לְזֶרַח זְרַעִית זֶרַח לְשֹׁאֵל זְרַעִית שֹׁאֵל:

(יג) לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזֶּרַחִי לְשֹׁאֵל מִשְׁפַּחַת הַשֹּׁאֵלִי:

מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי ועזיאל, ומבני יצהר לא נמנו פאן אלא משפחת הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל כ"ד אלה נפלו משבטו של שמעון.

כש"י - לְזֶרַח • הוא (שמות ו) צהר, לשון צהר, אבל משפחת אהרן בטלה וכן חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בני ירד למצרים וכן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבן לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא רישלמית, (סוטה פ"א, יומא פ"א) שכלשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד, ובאו הפנענים להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר ההר למוסרה, שגאמר (דברים ט): "ובני ישראל נסעו מבארות בני-יעקב מוסרה, שם מת אהרן". והלא בהר ההר מת? וממוסרה עד הר ההר, שמונה

יד אלִין זְרַעִית שְׁמֵעוֹן עֶשְׂרִין וַתְּרִין אֶלְפִין וּמֵאָתָן:

(יד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֵעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֵלֶּה וּמֵאָתָיִם: ׀

טו בְּנֵי גַד לְזַרְעִיתָהוֹן לְצַפּוֹן זְרַעִית צַפּוֹן לַחֲגִי זְרַעִית חֲגִי לְשׁוּנֵי זְרַעִית שׁוּנֵי:

(טו) בְּנֵי גַד לְמִשְׁפַּחָתָם לְצַפּוֹן מִשְׁפַּחַת הַצַּפּוֹנִי לַחֲגִי מִשְׁפַּחַת הַחֲגִי לְשׁוּנֵי מִשְׁפַּחַת הַשׁוּנֵי:

טז לְאֲזַנִי זְרַעִית אֲזַנִי לְעֲרֵי זְרַעִית עֲרֵי:

(טז) לְאֲזַנִי מִשְׁפַּחַת הָאֲזַנִי לְעֲרֵי מִשְׁפַּחַת הָעֲרֵי:

כש"י - לְאֲזַנִי • אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו.

יז לְאֲרֹד זְרַעִית אֲרֹדִי לְאֲרָאֵלִי זְרַעִית אֲרָאֵלִי:

(יז) לְאֲרֹד מִשְׁפַּחַת הָאֲרֹדִי לְאֲרָאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֲרָאֵלִי:

יח אלִין זְרַעִית בְּנֵי גַד לְמִנְגִיחָהוֹן אַרְבַּעִין אֶלְפִין וַחֲמֵשׁ מֵאָה:

(יח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-גַד לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעִים אֶלְפִין וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ׀

(יא) בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיָּמַת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
 יט בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיָּמַת עַר וְאוֹנָן עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּמַת עַר וְאוֹנָן עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

(כ) וַיְהִי בְּנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלָנִי לְפָרִץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרַחִי:

(כא) וַיְהִי בְּנֵי־פָרִץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחַמוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמוּלִי:

(כב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לְפַקְדֵיהֶם שֵׁשָׁה וְשִׁבְעִים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם

(כג) בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלְעִי לְפָזָה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי:

(כד) לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֵרֹנִי:

אֶרֶץ וְנִעְמָן יֵצֵא מִכָּל אֶחָד מִשְׁפָּחָה רַבָּה, וְנִקְרָאוּ תוֹלְדוֹת שְׂאֵר הַבָּנִים עַל שֵׁם בְּלַע, וְתוֹלְדוֹת הַשְּׁנַיִם הִלְלוּ נִקְרָאוּ עַל שְׁמֵם. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר בְּבִנְיָ מְכִיר שְׁנַחֲלִקוּ לַשְּׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת: אַחַת נִקְרְאָת עַל שְׁמוֹ, וְאַחַת נִקְרְאָת עַל שֵׁם גְּלַעַד בְּנוֹ. חֲמִשׁ מִשְׁפָּחוֹת חִסְרוּ מִבְּנֵי שֵׁל בְּנִימִין. כִּי אֵין נִתְקַיְמָה מִקְצַת נְבוֹאָת אִמּוֹ, שֶׁנִּקְרְאָתוֹ "בֶּן אוֹנִי" - בֶּן אֲנִינּוֹתִי, וְכִפְּיִלְגָּשׁ בְּגִבְעָה נִתְקַיְמָה כְּלָה. זֶה מִצְּאֵתִי בִּיסוּדוֹ שֵׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן.

נש"י ◀ לְיִשׁוּב • הוּא יוֹב הָאָמוֹר בְּיֹרְדֵי מִצְרַיִם, כִּי כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יֹרְדֵי מִצְרַיִם. וְהַנּוֹלְדִין מִשֵּׁם וְהַלְאָה לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמֵם, חוּץ מִמִּשְׁפָּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כָּלֵם בְּמִצְרַיִם, וְאַרְבֵּי וְנִעְמָן בְּנֵי בְלַע בֶּן בְּנִימִין. וּמִצְּאֵתִי בִּיסוּדוֹ שֵׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן, שֶׁיִּרְדָּה אִמּוֹ לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהִיָּתָה מְעַבְרַת מֵהֶם, לְכַף נִחְלִקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחֶצְרֹן וְחַמוּל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לְיְהוּדָה, וְחִבְר וּמִלְפִיאַל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים שֵׁל אֲשֶׁר. וְאִם אֲגִידָה הִיא, הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְבַלַּע בְּנֵי בָנִים הַרְבֵּה, וּמִשְׁנַיִם הִלְלוּ

(כה) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יִשְׁשַׁכָּר לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֵלֶּף וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת: ם

(כו) בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד מִשְׁפַּחַת הַסְּרֵדִי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחֲלָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲלָאֵלִי:

(כז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי לְפַקְדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֵלֶּף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם

כח בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים: (כח) בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים:

כט בני מנשה למכיר ומכיר הוליד את גלעד ומשפחת הגלעדי: (כט) בני מנשה למכיר ומכיר הוליד את גלעד ומשפחת הגלעדי:

ל אליו בני גלעד איעזר ורעית חלק ומשפחת החלקי: (ל) אלה בני גלעד איעזר ומשפחת האיעזרי לחלק ומשפחת החלקי:

לא ואשריאל משפחת השכמי: (לא) ואשריאל משפחת האשריאל ושכם משפחת השכמי:

לב ושמידע משפחת החפרי: (לב) ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי:

לג וצלפחד בן חפר לא הווי בנין אלהן ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה ומלכה ותרצה: (לג) וצלפחד בן חפר לא הווי בנין אלהן ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה ומלכה ותרצה:

לד אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלה ושבע מאות: (לד) אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלה ושבע מאות: ם

לה אלה בני אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת הבכרי לתחן משפחת התחני: (לה) אלה בני אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת הבכרי לתחן משפחת התחני:

לו ואליו בני שותלח לערן משפחת הערני: (לו) ואליו בני שותלח לערן משפחת הערני:

ששים וחמש, וזהו שנאמר (דברים ט): "כי אתם המעט וגו'" ה"א מעט, חמשה אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים. אף זה הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי לפחות ולהוסיף בדבריו.

ש"י ואלה בני שותלח וגו'. שאר בני שותלח נקראו תולדותיהם על שם שותלח, ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו, ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות. צא וחשב, ותמצא בכרשה זו חמשים ושבע משפחות, ומבני לוי שמונה, הרי

זו אליו ורעית בני אפרים למנגיהון תלתי ותרין אלפי וחמש מאה אליו בני יוסף לנרעיתהון: (זו) אלה משפחת בני אפרים לפקדיהם שנים ושלישים אלה וחמש מאות אלה בני יוסף למשפחתם: ם

לח בני בנימין לזרעיתהון לבלע זרעית בלע
לאשבל זרעית אשבל לאחירם זרעית
אחירם:

(לח) בני בנימן למשפחתם לבלע משפחת הבלעי
לאשבל משפחת האשבלי לאחירם משפחת
האחירמי:

כ"י • לאחירם • הוא אחי שירד למצרים, ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו, נקרא אחירם.

לט לשפופם זרעית שפופם לחופם זרעית
חופם:

(לט) לשפופם משפחת השופמי לחופם משפחת
החופמי:

כ"י • שפופם • הוא מפיס, על שם שהיה יוסף שפוף בין האמות.

מ ויהיו בני בלע ארד ונעמן זרעית הארדי
לנעמן זרעית נעמי:

(מ) ויהיו בני בלע ארד ונעמן משפחת הארדי
לנעמן משפחת הנעמי:

מא אליו בני בנימין לזרעיתהון ומנגיהון
ארבעין וחסמש אלפין ושית מאה:

(מא) אלה בני בנימן למשפחתם ופקדיהם חמשה
וארבעים אלף ושש מאות: ם

מב אליו בני דן לזרעיתהון לשוחם זרעית
שוחם אליו זרעית דן לזרעיתהון:

(מב) אלה בני דן למשפחתם לשוחם משפחת
השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם:

כ"י • לשוחם • הוא חשים.

מג כל זרעית שוחם למנגיהון שתין וארבע
אלפין וארבע מאה:

(מג) כל משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה
וששים אלף וארבע מאות: ם

מד בני אשר לזרעיתהון לימנה זרעית ימנה
לישוי זרעית ישוי לבריעה זרעית בריעה:

(מד) בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה
לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי:

מה לבני בריעה לחבר משפחת החברי למלביאל
זרעית מלביאל:

(מה) לבני בריעה לחבר משפחת החברי למלביאל
משפחת המלביאלי:

מו ושום בת אשר סרח:

(מו) ושום בת אשר שרח:

כ"י • ושום בת אשר שרח • לפי שהיתה קצת בסיים, מנאה כאן.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אבל בתו לא היתה. ומיהו תימה, אם
הולידה אחד מן השבטים למה לא
הזכירו, ואם אחר דמלמא למה
מתיחסת על יצקב. ושמה בת אשר

בת אתת אשר סרח, משמע שלא היתה
בת אשר אלא בת אשתו, וגדלה אשר
ולכך נקראת על שמו, וזהו ושם, שלא
היה לו לאשר עליה אלא השם בלבד,

(מו) ושום בת אשר שרח. לפי
שנזכרה עם יוצאי מצרים [מנאה
עמהם] כאן. ויש לתמוה מהו ושם, וגם
על התרגום יש לתמוה, שתרגם ושום

(מז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶשֶׁר לְפָקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: ם

(מח) בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחָתָם לַיַּחֲצִאל מִשְׁפַּחַת
הַיַּחֲצִאלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:

(מט) לְיֹצֵר מִשְׁפַּחַת הַיֹּצְרִי לְשֵׁלֶם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלָמִי:
מט לְיֹצֵר זְרַעִית יֹצֵר לְשֵׁלֶם זְרַעִית שְׁלָם:

(נ) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחָתָם וּפְקֻדֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וָאַרְבַּעִים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

(נא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וָאַלְף
שֶׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

(נב) וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
נב וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:

(נג) לְאֵלֶּה תַּחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת:
נג לְאֵלֶּיךָ תִּתְפַּלֵּג אֶרְעָא בְּאַחְסָנָא בְּמִנְיַן
שְׁמֵיהֶן:

נְטִלוּ חֵלֶק בְּאֶרֶץ אֵלֶּה אֱלוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וָאַלְף,
וְאִם הָיָה לְאַחַד מֵהֶם שֵׁשָׁה בָּנִים, לֹא נִטְלוּ אֵלֶּה
חֵלֶק אֲבִיהֶם לְבָדוּ.

(נד) לְרֹב תְּרֻבָּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעָט נַחֲלָתוֹ אִישׁ
לְפִי פְקוּדֵי יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:
נד לְסִגְיַי תִּסְגִּינָן אַחְסָנֵיהֶן וְלִזְעִירֵי תִזְעִירֵן
אַחְסָנֵיהֶן גְּבֵר לְפָנִים מִנְיַנְהֵי תִתִּיבָה
אַחְסָנֵיהֶם:

גְּבוּלִים בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְלָלוּם בְּקִלְפֵי, וְהִנְשִׂיא מְכַנְסֵי
יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בְּיָדוֹ פְתָק שֶׁל
שֵׁם שְׁבָטוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמְּפָרֵשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל עֲצָמוֹ
הָיָה צוּחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוֹנֵי
לְשֶׁבֶט פְּלוֹנֵי, שְׁנֵי אֵלֶּה: "עַל־פִּי הַגּוֹרֵל". וְלֹא נִתְחַלְקָה
הָאֶרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מְשֻׁבָּח מְחַבְּרוֹ, אֵלֶּה
בְּשׂוּמָא: בֵּית כּוֹר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי
הַדְּמִים.

נְשִׂיא לְרֹב תְּרֻבָּה נַחֲלָתוֹ • לְשֶׁבֶט שֶׁהָיָה מְרַבָּה
בְּאוֹכְלוֹסִין נִתְּנוּ חֵלֶק רַב, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הָיָה
הַחֲלָקִים שׁוּיִם - שֶׁהָיָה הַכֹּל לְפִי רַבּוּי הַשְּׁבָט חֲלֻקָּה
הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֵלֶּה עַל־יְדֵי גּוֹרֵל. וְהַגּוֹרֵל הָיָה
עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּבַבְּא בְּתַרְא' (ד'
ק"ח): אֲלַעְזָר הִכְהֵן הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוֹרִים וְתַמִּים, וְאוֹמֵר
בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שְׁבָט פְּלוֹנֵי עוֹלָה, תְּחֻסֵּם פְּלוֹנֵי
עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשְּׁבָטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וְי"ב

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

הַיְתָה, וְלִפִּי שֶׁהָיָה שְׁמָה יָדוּעַ בְּיוֹתֵר בְּחִסְדוֹת וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים כְּתוּב עֲלֵיהֶם וְשֵׁם, וְאִמְנָם לְשׁוֹן הַתְּרַגּוּם דְּחֻק: תוֹרָה מו

(נה) אַדְּ-בְגוּרָל יַחַלַּק אֶת־הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת מְטוֹת מִטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:
נה בְּרַם עֲדָבָא תַתְּפַלֵּג יַת אַרְעָא לְשִׁמְהוֹן שְׁבִטֵי אַבְהֵתְהוֹן זַחְסִנּוֹן:

מטות-אבותם ינחלו", שאחר שנטלו הבנים, חלקיה לפי האבות שיצאו ממצרים. ואלו מתחלה חלקיה למנן יוצאי מצרים, לא היו נוטלין אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשו נטלו ארבעה חלקים. אף בגורל • יצאו יהושע וכלב, וכן הוא אומר (שופטים א): "וינתנו לכלב את-חברון כאשר דבר משה", ואומר (יהושע ט): "על-פי ה' נתנו לו את-העיר אשר שאל". מטות-אבותם • יצאו גרים ועבדים.

כ"י • לשמות מטות-אבותם • אלו יוצאי מצרים. שנה הכתוב נחלה זו מפל הנחלות שבתורה, שפל הנחלות, החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את החיים. כיצד? שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה. האחד נטל חלק אחד, והשלישה נטלו שלשה, שנאמר: "לאלה תחלק הארץ". חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה. וזהו שנאמר: "לשמות

~ נקודות משיחות קודש ~

מטעם ודעת. ובשולן אדמו"ר הזקן בפתגא (אגרת הקודש, סוף סימן ז): יתרון האור הזה הפריטי לנשמות פריטות – אינו בחינת טעם ודעת מושג, אלא למעלה מבחינת הדעת, שפך עלה במחשבה . . . ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש. (לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 347)

אף בגורל יחלק את הארץ (כו, נה) לכל יהודי ישנה מצוה אחת השייכת לו במיוחד, שבה הוא יזהיר טפי' (שפת קיח). זוהי המשמעות הפנימית של 'חלוקת הארץ' – לכל יהודי ניתן 'חלקו' המיוחד לו בעבודתו לקונו. לכן נחלקה הארץ בגורל וקא, פי גורל הוא למעלה מטעם ודעת, וגם 'חלוקה' זו היא למעלה

(נו) עַל־פִּי הַגּוֹרֵל תַּחֲלַק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעַט: ם
נו על פּוּם עֲדָבָא תַתְּפַלֵּג אַחְסִנְתְּהוֹן בֵּין סַגִּיאֵי לְזַעֲרֵי:

כ"י • על-פי הגורל • הגורל הזה מדבר, כמו שפירשתי; מגיד שנתחלקה ברוח הקדש, לכך נאמר: "על-פי ה'".

(נד) וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי לְקָהֳת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרֵי:
נד וְאֵלִין מְנַגֵּי לְוָאֵי לְזַרְעִיתְהוֹן לְגֵרְשׁוֹן זַרְעִית גֵּרְשׁוֹן לְקָהֳת זַרְעִית קְהָת לְמִרְרֵי זַרְעִית מִרְרֵי:

(נח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֹרְנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמוּזִי מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי וְקָהֳת הוֹלֵד אֶת־עַמְרָם:
נח אֵלִין זַרְעִית לְוִי זַרְעִית לְבָנֵי זַרְעִית חֲבֹרֹן זַרְעִית מַחֲלֵי זַרְעִית מוּזֵי זַרְעִית קְרָח וְקָהֳת אוֹלָד יַת עַמְרָם:

כ"י • אלה משפחת לוי • חסר כאן משפחת השמעיה והעזיאל, וקצת מן היצחקי.

(נט) וְשֵׁם אִשְׁת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת־לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלוִי בְּמִצְרַיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מִרְיָם וְאֵת מִרְיָם אֶחָתָם:
נט וְשׁוּם אַתְת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת לְוִי דִילֵדַת יַתָּה לְלוִי בְּמִצְרַיִם וַיֵּלֶד לְעַמְרָם יַת אֶהֱרֹן וְיַת מֹשֶׁה וְיַת מִרְיָם אֶחָתְהוֹן:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(נט) אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלוִי. פי אשתו של לוי אותה שמה: תורה ס

השלימה מנין שבעים, שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע.

כ"י אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם • (סוטה יב) אֲשֶׁתוֹ לְדַתָּהּ בְּמִצְרַיִם, [לְדַתָּהּ בְּמִצְרַיִם] וְאֵין הוֹרְתָהּ בְּמִצְרַיִם. בְּשִׁנְכִנְסוּ לְתוֹךְ הַחוּמָה, יְלַדְתָּהּ. וְהִיא

ס וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן יֵת נָדָב וַיֵּת אֲבִיהוּא יֵת אֶלְעָזָר וַיֵּת אֵיתָמָר :

(ב) וַיִּוָּלֵד לְאַהֲרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אֵיתָמָר :

סא וַיִּמָּת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּקָרוּבָהוֹן אֲשֶׁתָּא נִיבְרָתָא קָדָם יי :

(סא) וַיָּמָת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנָי יְהוָה :

סב וְהוּוּ מְגִנְיָהוֹן עֶשְׂרִין וְתֵלְתָא אֶלְפִין כָּל דְּכִנְרָא מִפְּר נִרְחָא וְלַעֲלָא אַרְי לָא אֶתְמַנְיוּ בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַרְי לָא אֶתְהִיבַת לְהוֹן אַחְסָנָא בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(סב) וַיְהִיּוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

נחלה, והנמנין מן עשרים שנה היו בני נחלה, שנאמר: "איש לפי פקדיו יתן נחלתו".

כ"י כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני עשרים שנה. ומה טעם? כי לא־נפן להם

סג אֵלִין מְגִנְי מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר כְּהֵנָּא דִּי מְנוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִי־שְׂרִיא דְּמוֹאָב עַל יִרְדְּנָא דִּירְחֹא :

(סג) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחֹא :

סד וּבְאֵלִין לֹא הָיָה גִבֵּר מִמְּגִנְי מִשָּׁה וְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא דִּי מְנוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא דְּסִינַי :

(סד) וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר סִינַי :

"נתנה ראש ונשובה מצרימה", והנשים אומרות: "תנה לנו אֶחָדָה", לְכָף נִסְמְכָה פְּרִשְׁת בְּנוֹת צְלֻפְחָד כְּכֹאֵן.

כ"י ובאלה לא־היה איש וגו'. אכל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים, לפי שהן היו מחפכות את הארץ; האנשים אומרים (במדבר יד):

סה אַרְי אָמַר יי לְהוֹן מַמַּת יְמוּתוֹן בְּמִדְבָּרָא וְלֹא אֲשֶׁתָּאָר מְנַהֵן אַנְשׁ אֵלֶּהֶן כָּלֵב בַּר יִפְנֵה וַיְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן :

(סה) כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמוּתוּ בְּמִדְבַר וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֵה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן : ס

א וְקָרִיבָא בְּנַת צְלֻפְחָד בַּר חֲפַר בַּר גַּלְעָד בַּר מְכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְזַרְעֵי מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאֵלִין שְׁמַתָּה בְּנַתָּה מַחֲלָה נְעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה :

(א) וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלֻפְחָד בְּנֵי־חֲפַר בֶּן־גַּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה נְעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה :

בְּאֶחָד מֵהֶם לְיַחְסוֹ לְשִׁבְחָה, הָרִי זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק. וְאִם יַחְסוֹ לְגִנְאִי, כְּגוֹן (מ"ב כה) "כֹּא יִשְׁמַעֲלָ בֶן־נַתְנִיָּה בֶּן אֱלִישַׁמֶּע" בְּיָדוּעַ שְׁכָל הַנּוֹכְרִים עִמּוֹ - רְשָׁעִים הָיּוּ. מַחֲלָה נְעָה וְגו' - וְלַחֲלֹן הוּא אֹמֵר (במדבר לו) : "וַתְּהַיְיָנָה מַחֲלָה תַרְצָה", מַגִּיד שְׁכָלָן שְׁקוּלוֹת זו כְּזוֹ, לְפִיכֵף שָׁנָה אֶת סִדְרָן.

כ"י לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף • לְמָה נֶאֱמַר? וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאֱמַר "בֶּן־מְנַשֶּׁה"? אֵלֶּה לּוֹמַר לָךְ: יוֹסֵף חִבָּב אֶת הָאָרֶץ, שְׁנֵאֱמַר (בראשית ט) : "וְהֵעֵלַתְּם אֶת־עַצְמֹתַי וְגו'", וּבְנוֹתָיו חִבְּבוּ אֶת הָאָרֶץ, שְׁנֵאֱמַר: "תְּנֶה־לָנוּ אֶחָדָה". וְלַמְּדָךְ, שְׁהִיּוּ כָּלֶם צַדִּיקִים, שְׁכָל מִי שְׁמַעְשִׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפְרַט לָךְ הַכְּתוּב

(ב) וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֱהֱל־מוֹעֵד לְאֹמֶר:

בְּקִמָּא קָדָם מֹשֶׁה וְקָדָם אֱלֹעֶזֶר כְּהֵנָּה וְקָדָם בְּרַבֵּינָא וְכָל כְּנִשְׂתָא פְתַרַע מִשְׁפַּן זְמַנָּא לְמִימַר:

וְדַרְשֵׁהוּ, דְּבַרְי רַבֵּי יֵאשְׁיָה. אָבָא חֲנַן מִשׁוּם רַבֵּי אֱלֹעֶזֶר אֹמֵר: בְּבֵית הַמְדַרְשׁ הָיִו יוֹשְׁבִים, וְעָמְדוּ לִפְנֵי כָּלָם (ב"ב קיט, ספרי) •

כ"ט • לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעֶזֶר • מַגִּיד, שְׁלֵא עָמְדוּ לִפְנֵיהֶם אֶלָּא בְּשַׁנְת הָאֲרַבְעִים אַחַר שְׁמַת אֶהֱרֹן. לִפְנֵי מֹשֶׁה • וְאַחַר־כֵּן לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר? אֶפְשָׁר, אִם מֹשֶׁה לֹא יָדַע, אֱלֹעֶזֶר יוֹדֵעַ? אֶלָּא סָרַס הַמְקַרָּא

(ג) אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל־יְהוָה בְּעֵדַת־קִרְחָה כִּי־בַחֲטָאוּ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ:

ג אָבִינוּא מֵית בְּמִדְבָרָא וְהוּא לֹא הָיָה בְּגוּ כְנִשְׂתָא דְאֹדְמִנּוּ עַל יְיָ בְּכִנְשַׁתָּא דְקִרְחָה אַרְי בְּחֻבְבָה מֵית וּבָנִין לֹא הָיוּ לֵה:

כ"י • וְהוּא לֹא־הָיָה וְגו' • (שם קיח, ספרי) לִפִּי שְׁהִיו בְּאוֹת לֹמֵר: "בַּחֲטָאוּ מֵת", נִזְקָקוּ לֹמֵר לֹא בַּחֲטָא מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בְּעֵדַת קִרְחָה שְׁהִצּוּ עַל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־

הוּא, אֶלָּא בַּחֲטָאוּ לְבַדּוֹ מֵת וְלֹא הִחֲטִיא אֶת אַחֲרִים עִמּוֹ. (שבת צו) רַבֵּי עֲקִיבָא אֹמֵר: מְקוּשָׁשׁ עֲצִים הָיָה. וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: מִן הַמְעַפְּלִים הָיָה.

(ד) לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תְּנַהֲלֵנוּ אַחֲוָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ:

ד לָמָּא יִתְמַנַע שְׁמָא דְאָבִינוּא מִגּוֹ זְרַעִיתָה אַרְי לִית לֵה פֶר הַב לְנָא אַחֲסָנָא בְּגוֹ אַחֵי אָבִינוּא:

כ"ג • לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אָבִינוּ • אָנוּ בְּמִקּוּם בֶּן עוֹמְדוֹת, וְאִם אֵין הַנְּקֻבוֹת חֲשׂוֹבוֹת זְרַע, תְּהִיבֶם אִמְנוּ לִיבֶם

(ב"ב קיט) • כִּי אֵין לוֹ בֶּן • הָא אִם הָיָה לוֹ בֶּן, לֹא הָיִו תּוֹבְעוֹת כְּלוּם; מַגִּיד, שְׁחַכְמַנְיוֹת הָיִו.

(ה) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפַּטָּן לִפְנֵי יְהוָה: פ

ה וְקָרַב מֹשֶׁה יָת דִּינְהֵן קָדָם יְיָ:

כ"ד • וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפַּטָּן • (סנהדרין ח) נִתְעַלְמָה הַלְכָה מִמֶּנּוּ, וְכֹאן נִפְרַע עַל שְׁנֵטל 'עֶטְרָה', לֹמֵר (דברים א): "וַיַּהֲדָבֵר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי"

(סנהדרין ט) • דְּבָר אַחַר: רְאוּיָה הִיָּתָה פֶּרְשָׁה זֹו לְהַפְתֵּב עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, אֶלָּא שְׁזָכוּ בְּנוֹת צִלְפִּיחָד וְנִכְתְּבָה עַל־יָדָן.

... ביום י"ז תמוז ותשעה־באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעת־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעת־יד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי־זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ז – הערה 36)

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

עטרת מרים

עטרת מרים

ו דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דַרְכּוֹ וְאִישׁ אֶזְן מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה: ט כִּי־גִבְהוּ

ו דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצֵאוֹ כְּעוֹד הוּא מַצְוִי בְּכֶם קִרְאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דַרְכּוֹ כְּמַעֲשֵׂה וַיִּפְּחֵ וְאִישׁ אֶזְן מִחֲשַׁבְתּוֹ הַרְעוֹת וַיֵּשֶׁב וַיִּשׁוּב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ וַיֵּשׁ תְּקוּהָ כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם כִּי אֵין מִרְבָּה לְסִלּוֹחַ

וְלֹא יִשְׂאֵר אֶצְלוּ מִהַעוֹן דְּבַר וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי דְרַד כְּשִׁירְדִים לַעֲנוֹשׁ אֶת הַטּוֹרֵד בּוֹ וְאֵין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה וּפְיוֹם, אֲבָל דַּרְכֵי לֹא בֵן הוּא נְאֻם יְהוָה: ט וְאֵין קָאן רַק הַבְּדֵל בְּפִחוֹת וְתִר, אֶלָּא כִּי כְמוֹ גִּבְהוּ שְׁמַיִם מְאֲרִין בֵּן גִּבְהוּ הַבְּדֵל רַב דַּרְכֵי מִדְרָכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵי

בְּיַהֲבֵנֶךָ הַגְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לְהַאֲמִין בּוֹ לֵאמֹר הִבְדַּל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ בְּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה וְלֹא אֶקְבַּל עִמָּהֶם, וְאִם כֵּן לָמָּה אֶצְדַּק וְאֶל־יֵאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ וְאִנִּי מִגִּדְל פֶּרִי, וְלֹא יֵשׂאֵר שְׁמִי לְזָכְרוֹן וְעַל מָה אֵשֶׁר דִּרְשִׁי: ד פִּי־כָה | אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים אוֹתִיִּים בְּכַרְיִתִּי בְּתוֹרָתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי בְּהִיבֵל וּבְחֻמּוֹתַי בְּמוֹשָׁב הַסִּנְהֶדְרִין וְתוֹקָנִים יָד מִקּוֹם מַעֲלָה וּשְׂכַח וְלִשְׁם שְׂזוּכָה לְטוֹבָה, וְהוּא דָבָר טוֹב יוֹתֵר מִזְכָּרוֹן הַקָּא מִבְּנֵים וּמִבְּנוֹת שֵׁם לְטוֹבָה עַד עוֹלָם אֶתְּוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרַת וְזִרְזוֹן שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד וּבְנֵי הַעַמִּים הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה אֵל ה' לְשִׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כֹּל מִי בְּהֵם אֲשֶׁר שִׁמְרָ שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּכַרְיִתִּי בְּתוֹרָתִי: ז כְּשִׁבְאוֹ לְהַתְּנֵר: וְהִכְיֹאוּתִים אֵת הַעוֹשִׂים כֹּל אֵלֶּה אֶל־תֵּר קָדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשִׁמְחֵם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמִּזְבֵּחַ לְהַתְּפַלֵּל שֵׁם לִפְנֵי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם יְהוּ מִקְבָּלִים לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא יְהוָה מִיֹּמֵן מִיֹּמֵן לְכָל־הַעַמִּים: ח נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבָּץ הַמִּקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבָּץ גֵּרִים עֲלֵיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֹת נִסְפִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

שָׁמַיִם מֵאַרְצָן כֵּן גָּבְהוּ דְרָכֵי מַדְרֵכֶיכֶם וּמְחֻשְׁבֹּתֵי מִמְחֻשְׁבֹּתֵיכֶם: י כִּי בְּאֲשֶׁר יִרְדֶּה הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִזֶּה־שָׁמַיִם וְשִׁמְהָ לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרוּהָ אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרֵי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלָי רִיקֶם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חִפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּשְׁלַחְתֶּוּ: יג כִּי־בִשְׂמִיחָה יֵעֲלֶה הַדָּם וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לְהוֹיֹה לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת עַד עוֹלָם לֹא יִפְרַת: א אָמַר לְבְנֵי הַגְּלוּת כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט בֵּין אֲדָם לְחִבְרוֹ וַעֲשׂוּ צְדָקָה בֵּין אֲדָם לְמִקְוֵם כִּי־קְרוּבָה יִשְׁעֵתִי לְבֹא עַל יְדֵי זֶה וְצַדִּיקְתִּי לְהַגְּלוֹת וְדַם הַתְּשׁוּבָה מֵעַבְבָּת בֵּית הַמִּשְׁכָּן: ב אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ וְעִשְׂה־זֹאת אֵת הָאִמּוֹר לְמִשְׁחָ וּבְיָאֲדָם יִחַיֵּק כֹּה שִׁמְרָ שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ וְשִׁמְרָ יְדוֹ מַעֲשׂוֹת כְּלִרְעִ: ג וְאֶל־יֵאמֶר בְּיַהֲבֵנֶךָ הַגְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לְהַאֲמִין בּוֹ לֵאמֹר הִבְדַּל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֶל־יֵאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד פִּי־כָה | אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים בְּכַרְיִתִּי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנֵים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְּוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרַת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כֹּל־שִׁמְרָ שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּכַרְיִתִּי: ז וְהִכְיֹאוּתִים אֵלֶּה־תֵּר אֶל־תֵּר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הַעַמִּים: ח נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבָּץ עֲלֵיו לְנִקְבְּצָיו:

מַעֲשׂוֹת כְּלִרְעִ: ג וְאֶל־יֵאמֶר בְּיַהֲבֵנֶךָ הַגְּלוּהָ אֶל־יְהוָה לְהַאֲמִין בּוֹ לֵאמֹר הִבְדַּל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֶל־יֵאמֶר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד פִּי־כָה | אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים בְּכַרְיִתִּי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנֵים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְּוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרַת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַגְּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשִׁרְתוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כֹּל־שִׁמְרָ שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּכַרְיִתִּי: ז וְהִכְיֹאוּתִים אֵלֶּה־תֵּר אֶל־תֵּר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הַעַמִּים: ח נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבָּץ עֲלֵיו לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָתָה גְדוֹלָה וְחֶמְדָּה גְדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִי אֶל־צִיּוֹן וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֻת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת תֵּר הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנֹתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֵאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחֻקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְּעֵינַי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמַי הֵם גַּם־בְּעֵינַי יִפְלֵא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֲנִנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאֵה הַשְּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשִׁכְנֹו בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֵמַת וּבְצַדִּיקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְּׁמַעִים בְּיָמַי הָאֵלֶּה אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּאוּ יִסֹּד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהֵיכָל לְהִבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הֵם שָׂכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וְשָׂכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא וְלִבְּאֵי אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצֹּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעָתָה לֹא כְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֲנִי לְשֵׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם הִגִּפֹן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשְּׂמִים יִתְּנוּ טַלְמַם וְהִנְחַלְתִּי אֶת־שֵׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה:

יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל כִּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לָכֶם בְּהַקְצִיף אֶבְתִּיכֶם אֲתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כִּן שְׁבִתִי זָמַמְתִּי בְּיָמַי הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אֱמַת אִישׁ אֶת־רַעְוָהוֹ אֱמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ אֶת־רַעַת רַעְוָהוֹ אֶל־תַּחֲשְׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם וְשִׁבַּעַת שִׁקָּר אֶל־תַּאֲהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נָאִם־יְהוָה: יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמֻחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים וְהָאֱמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁבְּו עָרִים רַבּוֹת: כא וְהִלְכּוּ יִשְׁבְּו אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר נִלְכָּה הַלּוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וְלִבְקֹשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלֶּכָּה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לִבְקֹשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וְלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמַי הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנֶּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר נִלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:

(ד) בְּנֹת צְלֹפְחָד דְּבַרְתְּ נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבוֹיהֶם וְהַעֲבַרְתְּ אֶת-נַחֲלַת אֲבוֹיהֶן לָהֶן:

זְכוּת בְּנֵי צְלֹפְחָד מְמַלְלֵן מִתֵּן תַּתֵּן לָהֶן אַחֲזַת אַחְסָנָא בְּגוֹ אַחֵי אֲבוֹיהֶן וְתַעֲבַר יָת אַחְסָנַת אֲבוֹיהֶן לָהֶן:

(ס"א עֲבָרָה) (כ"ב קטז) הוּא כְּמִי שְׂאִינוּ מְנִיחַ בֶּן לְיוֹרְשׁוֹ. דְּבַר אַחַר: עַל שֵׁם שֶׁהִבַּת מִעֲבַרְתְּ נַחֲלָה מִשְׁבֵּט לְשֵׁבֶט, שֶׁבְנֵיהּ וּבְעֵלָהּ יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ; שְׂלֵא תִסָּב נַחֲלָה, לֹא נִצְטוּהָ אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר (כ"ב קפ) בְּלִבְדִּי. וְכֵן "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ", בְּכָלֵן הוּא אוֹמֵר "וְנִתְתַּם", וּבִבְתָּ הוּא אוֹמֵר: "וְהַעֲבַרְתֶּם".

כ"ט < בְּנֹת צְלֹפְחָד דְּבַרְתְּ • כְּתַרְגוּמוֹ: "זְכוּת". כֶּף כְּתוּבָה פְּרָשָׁה זֹו לְפָנַי בְּמֵרוֹם; מְגִיד, שְׂרָאָתָהּ עֵינֵן מָה שְׂלֵא רָאָתָה עֵינֵי שֶׁל מֹשֶׁה. בְּנֹת צְלֹפְחָד דְּבַרְתְּ • יָפָה תִּבְעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹדָה לְדַבְּרֵיוֹ. נָתַן תַּתֵּן • (כ"ב קיח) שְׁנֵי חֲלָקִים: חֲלָק אֲבוֹיהֶן שֶׁהִזָּה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֲלָקוֹ עִם אַחֵיו בְּנִכְסֵי חִפְרָה. וְהַעֲבַרְתְּ • לְשׁוֹן הַעֲבָרָה

(ח) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ פִּי-יְמוֹת וַיֵּן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ:

ח וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמִימַר גְּבַר אַרְי יְמוֹת וַיֵּן לִית לֵה וְתַעֲבְרוּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְבַרְתָּהּ:

(ט) וְאִם-אֵין לוֹ בֵּת וְנִתְתַּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאָחֵיו:

ט וְאִם לִית לֵה בְּרִיתָא וְתַתְּנוּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְאַחוּהֵי:

(י) וְאִם-אֵין לוֹ אַחִים וְנִתְתַּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבוֹיו:

י וְאִם לִית לֵה אַחִין וְתַתְּנוּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְאַחֵי אֲבוֹיָהּ:

(יא) וְאִם-אֵין אַחִים לְאָבוֹיו וְנִתְתַּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרְשׁ אֹתָהּ וְהִיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פ

יא וְאִם לִית אַחִין לְאַבוֹיָהּ וְתַתְּנוּן יָת אַחְסָנָתָהּ לְקָרִיבָה דְּקָרִיב לֵה מִזְרַעֲיִתָּהּ וַיִּרְשׁ יָתָהּ וְתִהְיֵי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין כְּמָא דִּי פְקִיד יי יָת מֹשֶׁה:

כ"ט < לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ • (ספרי. כ"ב קט) וְאֵין 'מִשְׁפָּחָה' קְרוּיָהּ אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הָאָב.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

יב וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה סַק לְטוּרָא דְעֵבְרָאֵי הַדִּין וַחֲזוּ יָת אֲרֻעָא דִּי יְהִבִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט < עֲלֵה אֶל-הַר הָעֵבְרִים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמְכָה לְכַאֵן? בִּינֵן שְׂאֵמֵר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "נָתַן תַּתֵּן לָהֶם", אָמַר: אוֹתִי צִוָּה הַמְּקוֹם לְהַנְחִיל, שְׂמָא הַתְּרָה הַגִּזְרָה וְאָכְנַס לְאַרְצָ? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: גִּזְרַתִּי בְּמִקוּמָה עוֹמְדַת (ספרי). דְּבַר אַחַר: בִּינֵן שְׂנִכְנַס מֹשֶׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שְׂמַח וְאָמַר: כְּמִדְּבָרָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כז (ח) וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ. וְהַעֲבַרְתֶּם, לְפִי שְׂכֵשְׁהַנְחִלָה נְתוּנָה כְּכוּלָּהּ כְּתִיב וְנִתְתַּם, וְגַבִּי בֵּת לְבַת הִיא גְעֵבַרְתְּ מִשְׁמָה הַרְאִשׁוֹן (ספרי קלד): תורה ט

לי שהתר לי נדרי. משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו. נכנס לשער - והוא אתריו, לחצר

יג וראיתיה אתה ונאספת אל עמך גם אתה באשר נאסף אהרן אחיך

האמינו, לכך בקש משה שיכתב סרחונו, שלא יאמרו: אף הוא מן הממרים היה (יזכא ב). משל לשתי נשים שלוקות בבית דין: אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית וכו', אף כאן, בכל מקום שהזכיר מיתתו, הזכיר סרחונו, להודיע שלא היתה בהם אלא זו בלבד.

כט באשר נאסף אהרן אחיך. מכאן, שנתאנה משה למיתתו של אהרן. דבר אחר: אין אתה טוב ממנו. (דברים לב): "על אשר לא קדשתם". הא אם קדשתם אותי, עדן לא הגיע זמנכם להפטר. בכל מקום שכתב מיתתם, כתב סרחונם, לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא

יד כמא די סרבתון על מימרי במדברא דצן במצות פנשתא לקדשותי כמיא לעיניהון אנון מי מצות רקם מדברא דצן:

יד באשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מריבת קדש מדבר צן: ם

כט הם מריבת קדש. הם לבדם, אין בהם עון אחר. דבר אחר: הם שהמרו במרה, הם היו שהמרו בים-סוף, הם עצמם שהמרו במדבר צין.

טו ומליל משה עם יי למימר:

טו וידבר משה אל יהוה לאמר:

ועוסקין בצרכי צבור. לאמר. אמר לו: השיבני אם אתה ממנה להם פרנס, אם לאו.

כט וידבר משה אל-ה' וגו'. להודיע שבחן של צדיקים, שפשטוטרין מן העולם, מניחין צרכן

טז ומני יי אלה ריחיא לכל בסרא גבר על פנשתא:

טז יפקד יהוה אלהי הרוחת לכל בשר איש על-הערה:

האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כז): "נצר תאנה יאכל פרקה". אלהי הרוחת. למה נאמר? אמר לפניו: רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה; מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו.

כט יפקד ה'. כיון ששמע משה שאמר לו המקום: "תן נחלת צלפחד לבנותיו", (במד' כ) אמר: הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את גדלתי. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: לא כף עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע לטל שכר שמושו, שלא מש מתוף

יז די יפוק קדמיהון ודי יעול קדמיהון ודי יפקנן ודי יעלנן ולא תהי פנשתא דיי כענא די לית להן רעי:

יז אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפנייהם ויציאם ואשר יביאם ולא תהיה ענת יהוה כצאן אשר אין להם רעה:

ויאמר לו הלנו אתה וגו'". וכן בדרך הוא אומר (ש"א יח): "כיהוא יוצא ובא לפנייהם" - יוצא בראש ונכנס בראש. ואשר יוציאם. בזכותיו. ואשר יביאם. בזכותיו. דבר אחר: "ואשר יביאם" שלא תעשה לו בדרך שאתה עושה לי, שאיני מכניסן לארץ.

כט אשר יצא לפנייהם. לא בדרך מלכי האמות, שיושבים בבתייהם ומשלחין את חילותיהם למלחמה, אלא כמו שעשיתי אני, שגלחמתי בסיוחן ועוג, שנאמר (במדבר כא): "אל-תירא אתו". ובדרך שעשה יהושע, שנאמר (יהושע ה): "ולך יהושע אליו

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן
 אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וּסְמַכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:

כ"י • קח-לך • קחננו בדברים: אשריך, שזכית להנהיג
 בננו של מקום. לך • את שבדוק לך, את זה אתה
 מכיר. אשר-רוח בו • כאשר שאלת, שיוכל להלך
 כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וסמכת את-ידך
 עליו • תן לו מתרגמן שידרש בתייך, שלא יאמרו
 עליו: לא הנה לו להרים ראש בימי משה.

(יב) וְהֵעֵמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל־
 הָעֵדָה וְצוֹיְתָהּ אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

כ"י • וצויתה אתו • על ישראל: דע, שטרחנין הם, סרבינים הם; על-מנת שתקבל עליך.

(כ) וּנְתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל:

כ"י • ונתתה מהודך עליו • זה קרון עור פנים.
 מהודך • ולא כל הודך, נמצאנו למדין: פני משה
 כחמה, פני יהושע כלבנה. למען ישמעו כל-עדת
 בני ישראל • שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך
 שנוהגין בך.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהֵעֵמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל־
 הָעֵדָה וְצוֹיְתָהּ אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: (יב)
 (כז) הַמֶּשֶׁל מ'שָׁמַשׁ הַמֵּאִיר לְכוֹכְבִים מִתַּחַת לְאָרֶץ,
 כְּדֹאֵתָא ב'תִּיקוּנִים' (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא שם)
 על משה רבנו עליו-השלוש שאחר פטירתו מתפשטת
 הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות, כמו שמש
 המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים". ולכן, הנה
 גם מסירת הנהגת בני ישראל ליהושע הצרכה להיות
 על-ידי משה רבנו דוקא (ולא על-ידי הקב"ה בעצמו).
 (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

(כא) וּלְפָנַי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׂאֵל לִּי בְּמִשְׁפַּט
 הָאוּרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל־פְּיוֹ וְצֵאוֹ וְעַל־פְּיוֹ יֵבֵאוּ הוּא
 וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה:

כ"י • ולפני אלעזר הכהן יעמד • הרי שאלתך
 ששאלת, שאין הכבוד הזה זו (ס"א נוטל) מבית אביך,
 שאף יהושע? הא צריך לאלעזר. ושאל לו •

(כב) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח
 אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי
 כָּל־הָעֵדָה:

שיעור יומי ליום חמישי י"ט תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת פינחס
כ"ט - וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ • (ספ) לָקַחוּ בְּדַבְרֵי, וְהוֹדִיעוּ מִתַּן שָׂכָר פְּרָנְסֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם הַבָּא.

(כג) וַיִּסְמְךָ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֶהוּ בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

כ"ט - וַיִּסְמְךָ אֶת־יָדָיו • בעין יפה, יותר ויותר ממה
שנצטונה, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת
את־ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, וצפאו ככלי מלא

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

כח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב פקד נת בני ישראל ותימר להון? את קרנני
לחם סדור לקרנני לאתקבלא ברעוא
תשרון לקרבא גדמי בזמנה:

כ"ט - צו את בני ישראל • מה אמור למעלה? "פקד
ה", אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עד שאתה מצוני על
בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת
מן העולם, והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו',
כדאיתא ב'ספרי'. קרנני • (ספ) זה הדם. לחמי • אלו

ג ותימר להון דין קרבנא די תקרבון גדם יי
אמרין בני שנא שלמין תרין ליומא עלתא
תדירא:

א) וַאֲמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה
כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לְיוֹם עֹלָה תְּמִיד:

היום, תמיד של שחר במערב, ושל בין הערבים
במזרחן של טבעות (יומא כז).

כ"ט - וַאֲמַרְתָּ לָהֶם • אזהרה לבית-דין. שנים ליום •
כפשוטו. ועקרו בא ללמד; שיהיו נשחטין כנגד

~ נקודות משיחות קודש ~

להקב"ה; ו"עולה תמיד" מורה שבטול זה הוא תמידי,
במשך כל היום.
ובעבודת האדם: מיד בראשית היום, מבטאים בטול
מחלט להקב"ה על-ידי אמירת "מודה אני", ובטול זה
מטביע את חותמו על כל היום.

עולה תמיד (כח, ג)
קרנן התמיד, המסמל את פללות הקרבנות, הנה עולה,
שהוא "כליל לה".
לומר לך: אם רצונך להגיע לרבקות אמיתית ('קרנן'
מלשון 'קריב'), עליך לעבד את עבודתך "כליל לה" -
שלא על-מנת לקבל פרס.
קרנן עולה, שהנה "כליל לה", רומז לבטול מחלט

(לקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 9)

ד) אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרִבִים:

ה ית אמרא חד תעבד בצפרא וית אמרא
תנינא תעבד בין שמשאיא:

שיעור יומי ליום חמישי י"ט תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת פינחס
 עג
 כ"י אֶת־הַכֶּבֶשׂ אָחָד • אֶף־עַל־פִּי שִׁכְבַּר נֶאֱמַר | וְגו' היא היתה אנהרה לימי המלואים, וכאן צנה
 בפרשת "ואתה תצנה" (שמות כט) : "וְזֶה אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה
 לְדֹרוֹת.

(ה) וְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן | ה' וחד מן עשרא בתלת סאין סלתא
 לְמִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח כְּתִישָׁא רַבְעוֹת
 בְּתִית רַבִּיעֵת הַהִין :
 הִינָּא :

כ"י אֶת־סֹלֶת לְמִנְחָה • מִנְחַת נְסֻכִים.

(ו) עֹלֹת תְּמִיד הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינִי לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה | וְעֹלֹת תְּדִירָא דְאַתְעֵבִידָא בְּטוֹרָא דְסִינִי
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קַרְבָּנָא קָדָם יי :
 לַיהוָה :

כ"י אֶת־הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינִי • כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִימֵי | מִתַּן־תּוֹרָה שְׁכָתוּב בָּהּ (שמות כד) : "וַיִּשֶׂם בְּאַגְנֹת", מְלַמֵּד
 הַמְּלוּאִים. דָּבָר אַחֵר: הַעֲשִׂיָה בְּהַר סִינִי, הַקִּישׁ עוֹלֹת | שְׁטַעוֹנָה כְּלִי.

~ נקודות משיחות קודש ~
 עולת תמיד העשויה בהר סיני (כח, ו)
 כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בִימֵי הַמְּלוּאִים (ר"ט). קָרְבַּן הַתְּמִיד, | הַמְּעוֹרָר אֶת כַּח הַבֵּיטוּל שֶׁבִּנְשָׁמָה. זֶהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין עוֹלֹת
 שֶׁהֵינָה כְּלִיל לַח', רוֹמֵז לְכָף שֶׁכָּל יְהוּדִי מְסוּגֵל לְהִיּוֹת | תְּמִיד לִימֵי הַמְּלוּאִים: בִּימֵי הַמְּלוּאִים: שִׁימַשׁ מִשֶּׁה
 בַּהֲתַמְסְרוֹת וְהַתְּבַטְלוֹת תְּמִידִית לְהַקְבִּ"ה. וְהַנְּתִינַת כַּח | וּבְכֹף שֶׁהוּא הַתְּחִיל בְּהַקְרַבַת הַתְּמִיד
 וְהַסִּיּוֹעַ לְעִבּוּדָה זֶה בְּאֵה מִמֶּשֶׁה רַבִּינוּ, שֶׁהוּא הוּא | שְׁתַּח אֶת הַצִּינּוֹר' לְכָל יְהוּדִי וְיְהוּדִי.
 (לקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 234)

(ז) וְנִסְכּוֹ רַבִּיעֵת הַהִין לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד בְּקֹדֶשׁ הַסֶּף | ז' ונסכה רבעות הינא לאמרא חד בקודשא
 נְסֻךְ שֶׁכָּר לַיהוָה :
 יְתַנְסַף נְסוּף דְחִמּוּר עֲתִיק קָדָם יי :

כ"י אֶת־נְסֻכּוֹ • ייזן. בְּקֹדֶשׁ הַסֶּף • (ספרי) עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ. נְסֻךְ שֶׁכָּר • (ב"ב צ"ו) ייזן הַמִּשְׁכָּר, פָּרַט לִיזֵן מִגְתּוֹ.

(ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחָת | ח ונת אמרא תנינא תעבד בין שמשיא
 הַבֶּקֶר וּכְנִסְפוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה :
 כְּמִנְחַת צִפְרָא וְכִנְסָפָה תַעֲבֹד קָרְבַּן
 דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי :

כ"י רִיחַ נִיחַח • נַחַת רִיחַ לְפָנַי, שְׁאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי.

(ט) וּבִיּוֹם הַשִּׁבְתַּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי | ט וביומא דשבתא תרין אמרין בני שנא
 עֲשָׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ :
 שְׁלֵמִין וְתִרְיִן עֲשָׂרוֹנִין סֹלֶתָא דְמִנְחָתָא
 דְּפִילָא בְּמִשַׁח וְנִסְכָּה :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 כח (ט) וּבִיּוֹם הַשִּׁבְתַּת. אֵימָא בְּשׁוֹחַר | הָרְאוּי לָךְ לְפִי שֶׁכָּל מַעֲשִׂיךָ כְּפוּלִים,
 טוֹב (ראוה מדרש תהלים עב א) לְכָל הַמוֹסְפִים | שִׁיר כְּפוּל שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עב א) מִזְמוֹר
 לֹא תִמְצָא מוֹסֵף מוּעֵט כְּשֶׁבֶת, וְעַל | שִׁיר לְיוֹם הַשִּׁבְתַּת, עוֹנֵג כְּפוּל שֶׁנֶּאֱמַר
 דָּבָר זֶה קָרָאָה שְׁבַת תִּגְרַר לְפָנַי | (ישעיה נח א) וְקָרָאתָ לְשֶׁבֶת עֲנֵג
 הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אָמַר לָהּ הַקְּדוּשׁ־ | (ו) לְקֹדֶשׁ ה' מְכַבֵּד, עֲנֵשׁוּ כְּפוּל
 בְּרוּךְ־הוּא הִנֵּה שָׁזְהוּ קָרְבַּן מוֹסֵף | שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא יד) מִחֲלִיָּה מוֹת יוֹמַת,

(י) עֵלַת שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ עַל־עֵלַת הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ: יַעֲלֵת שַׁבְתָּא דְתַתְּעַבַד בְּשַׁבְתָּא עַל עֵלְתָא תְּדִירָא וְנִסְכָּה:

(ספר) אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד; ומגיד, שאין קרבין אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר "על-עולת התמיד" לתלמוד ז"ה.

כ"ט◀ עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על-עלת התמיד •

יא וברישי ירחיכוון תקרבון עלתא קדם יי תורין בגי תורי תרין ודכר חד אמרין בגי שנתא שבקא שלמין:

(יא) וּבְרִיאֵי חֲדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרוֹם בְּנֵי־בֶקֶר שְׁנַיִם וְאִיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

יב ותלתא עשרונין סלתא מנחתא דפילא במשח לתורא חד ותרין עשרונין סלתא מנחתא דפילא במשח לדכרא חד:

(יב) וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לֶפֶר הָאֶחָד וּשְׁנַיִם עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְאִיל הָאֶחָד:

כ"י◀ ושלשה עשרנים • כמשפט נסכי פר, שכן הן קצובין בפרשת נסכים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

שקל להיות שבת. ויש לומר לפי שקל קריאת הפרשיות הווי משום כפרה, כדאמרין במסכת תענית (כז) בשעה שאמר אברהם אבינו (בראשית טו ח) במה אדע כי אירשנה, כלומר באיזה זכות אירשנה, ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא (שם פסוק ט) קחה לי עגלה משלשת, כלומר בזכות הקרבנות, והשיב לו אברהם תינח בזמן שביית המקדש קיים, כשאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא שיהו קורין לפני הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומכפר להם. ובכל פרשיות של מועדות וראש חודש כתיב בהו כפרה, שנאמר (פסוק ט) ושעיר עזים אחד לכפר עליכם, אבל בפרשת שבת לא כתיב בה כפרה לפיכך אין אנו קורין אותה. דבר אחר, משום דגבי מועדות כתיב (ויקרא כג ד) אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו דמשמע קריאה בתורה ממש, אבל בשבת לא כתיב כן. וגם לא איקרי מועד, וראש חודש איקרי מועד כדכתיב (איכה א טו) קרא עלי מועד וגו': תורה י

וערות אשת אחיך לא תגלה (ויקרא יח טו), יבמה יבא עליה (דברים כה ח), בדבור אחד נאמרו. וכלם נראה סותר זה לזה, אבל זכור ושמור אין נראה סותר זה את זה. ויש לומר דאיהו נמי דומה סתירה, שהרי זכור ושמור דרשינן מיניה (פסחים קו) וזכרהו על היין בכניסתו, הוי מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ושמור משמע לא-תעשה, דכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא-תעשה (עירובין צו.) ונשים חייבות, הרי דומה שבא לסתור הבגן דזכור. מיהו אמת הוא דנשים חייבות בקידוש היום, דכל דאיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה (ברכות כ): ויש להקשות, למה אין אנו קורין בכל שבת פרשה זו דוביום השבת, כמו שאנו קורין בראש חודש ובמועדות מוספין שלהם. וליכא למימר משום דאין בפרשה זו כ"אם שני פסוקים, ואמרין במסכת מגילה (כב) דאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים, שהיה לנו לקרותה ולהתחיל בפרשה דצו את (אהרן) [בני ישראל וגו'] את קרבני לחמי, כמו שאנו מתחילין אף בראש חודש

סעודה לבני, הכינו להם שני מיני מאכלים, לאחר שסעדו ציזה המלך להכין לו סעודתו, אמרו לו עבדיו מה זכין לך, אמר להם ולבני מה יכנינום, אמרו לו כן וכן, אמר להם ולי כמו כן אל תכינו יותר מבני. כן הקדוש-ברוך-הוא נתן לבני ישראל להם משנה ביום השבת, לפיכך ציזה להקריב גם כן להם משנה, וזהו וביום השבת שני כבשים: ואגב גררא אפרש פירוש של תפנת שבת, והוא לשון ותכן לבנים (שמות ה יח), כלומר שספרת יום ראשון יום שני וכו', ושבת ביום שביעי, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב שביעיות, לפיכך לקח חנוף שהיה דור שביעי, וכן שבת, וכן שבועה וקיעים, וכן שמיטה, וכן יובל, וכן ארץ שבועה עממין (ויקרא כט יא). רצית קרבנותיה, הקרבנות שראו פני שבת, שאמרת (ויקרא כב כז) ומיום השמיני והלאה ירצה, ואי אפשר לשמונה ימים בלא שבת. צוית פירושיה עם סדורי נסכיה, צוית פירוש עונש שבת עם צווי הנסכים, כדפירש רש"י גבי זכור ושמור בדבור אחד נאמרו (שמות כ ח), וכן יקח איש את אשת אחיו

יג ועֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא סְלֵתָא מִנְחָתָא דְפִילָא
בְּמִשְׁחָא לְאַמְרָא חַד עֲלֵתָא לְאַתְחַבְלָא בְּרַעְוָא
קְרַבְנָא קְדָם יי :

(יג) וְעֲשׂוּן עֲשׂוּן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִבְבֹשׁ
הָאֶחָד עֲלֶה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:

יד וְנִסְפִיחֵי הַיָּמִין פְּלִגּוֹת הֵינָא זֵהִי לְתוֹרָא
וְתַלְתּוֹת הֵינָא לְדַכְרָא וְרַבְעוֹת הֵינָא לְאַמְרָא
חֲמִרָא דָּא עֲלֵת רִישׁ יִרְחָא בְּאַתְחַדְתּוּתָהּ כֵּן
לְכָל רִישׁי יִרְחֵי שְׁמָא :

(יד) וְנִסְפִיחֵם חֲצִי הַיּוֹם יְהִיֶּה לְפָר וּשְׂלִישֵׁת הַיּוֹם
לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַיּוֹם לִבְבֹשׁ יִינן זֹאת עֲלֵת חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

כז «זאת עלת חדש בחדשו • שאם עבר יומו בטל קרבנו, ושוב אין לו תשלומין.

טו וְצִפִּיר בֵּר עֲזִי חַד לְחַטָּאתָא קְדָם יי עַל
עֲלֵתָא תְדִירָא יִתְעַבֵּד וְנִסְכָּה :

(טו) וּשְׂעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֵת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכוֹ: ם

אֵלָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּלִבְדוּ, וּשְׂאָר הַשְּׁעִירִין לְמִדִּין
מִמֶּנּוּ. וּמְדַרְשׁוּ בְּאַגְדָּה (חולין ט): אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא: הִבִּיאוּ כַפָּרָה עֲלֵי עַל שְׂמֵעַטְתִּי אֶת הַיֵּרֶחַ.
עַל-עֲלֵת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה • כָּל הַקְרָבָן הַזֶּה • וְנִסְכוֹ •
אֵין "וְנִסְכוֹ" מוֹסֵב עַל הַשְּׂעִיר, שְׂאִין נִסְכִּים לְחַטָּאת.

כט «ושעיר עזים וגו' • כל שעירי המוספין באין
לכפר על טמאת מקדש וקדשיו, הכל כמו שמפרש
במסכת שבועות (דף ט). ונשתנה שער ראש-חדש,
שנאמר בו "לה", תלמודו ללמדך שמכפר על שאין
בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, שאין מפיר בחטא

~ יום שישי כ' תמוז ~

טז וּבִיִּרְחָא קְדָמָהּ בְּאַרְבַּעַת עֲשָׂא יוֹמָא
לְיִרְחָא פְּסָחָא קְדָם יי :

(טז) וּבְחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר יוֹם לְחֲדָשׁ
פֶּסַח לַיהוָה:

יז וּבְחַמֶּשֶׁת עֲשָׂא יוֹמָא לְיִרְחָא הַדִּין חֲמָא
שְׁבַעַת יוֹמִין פְּטִיר יִתְאַבֵּל :

(יז) וּבְחַמֶּשֶׁה עֶשֶׂר יוֹם לְחֲדָשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכְל:

יח בְּיוֹמָא קְדָמָהּ מְעַרַע קְדִישׁ כָּל עֲבִידַת
פְּלִחָן לֹא תַעֲבִדוּן :

(יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מֵאֵרֶת חֶסֶד, לְשׁוֹן מֵאֵרֶה. וְכָל-שֶׁנֶּן
בַּיּוֹם חִידוּשׁ הַלְבָנָה שֵׁישׁ לְדָאוּג עַל
הַתִּינוּקוֹת. וְקָרְבָן זֶה שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
מִכֶּכֶר עֲלֵיהֶם. וְזֵהוּ שְׂאֵנוֹ אוֹמְרִים
בְּמוֹסָף שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ זְמַן כַּפָּרָה
לְכָל תּוֹלְדוֹתָם, וְתוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אָדָם
אֵלוֹ הַתִּינוּקוֹת: תורה טז

שְׂמֵיעַטְתִּי אוֹתָהּ. וְהַכַּפָּרָה הִיא מוֹעֲלַת
לְתִינוּקוֹת שֶׁלֹּא תְפוּל עֲלֵיהֶם אֶסְכְּרָה,
לְפִי שְׁחִידוּשׁ רֹאשׁוֹן הַזֶּה כְּרַבִּיעִי
כְּדִאֲמַרִּינן (תניגה יב) כְּרַבִּיעִי נִתְלוּ
הַמְּאוּרוֹת, וְאָמַר מִר (תענית בז) כְּרַבִּיעִי
הָיוּ מִתְעַנִּין עַל הָאֶסְכְּרָה שֶׁלֹּא תְפוּל
בְּתִינוּקוֹת. וְגַם רִשׁ"י פִּירֵשׁ בְּפִרְשַׁת
בְּרֵאשִׁית שֶׁלְּפִיכֶן כְּתֹב (א יד) זֵהִי

(טו) [לְחַטָּאת לַה']. בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ
כְּתִיב לְחַטָּאת לַה' מִזֶּה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
כָּל הַמוֹסְפִין. וּבְמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (ט)
דְּרִישׁ לִיהֵא, אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
הִבִּיאוּ עֲלֵי כַפָּרָה עַל שְׂמֵיעַטְתִּי אֶת
הַיֵּרֶחַ. וְגַם לְפָרֵשׁ כֵּן, תְּבִיאוּ לְדוֹרוֹת
בְּשִׁבְלֵי וּלְשִׁמֵי קְרָבָן לְהִיּוֹת קְרָבָן
כַּפָּרָה לִי, וּבְזֶה תִתְנַחֵם הַלְבָנָה עַל

כ"ג - פל-מלאכת עבדה • אפלו מלאכה הצריכה לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של מועד - אסורה ביום טוב.

(יט) והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם:

כ"ד - פרים • כנגד אברהם, שנאמר (בראשית יח): "ואל-הבקר רץ אברהם". אילים • כנגד אילו של יצחק. כבשים • כנגד יעקב (שם ל): "והכשבים הפריד יעקב". ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי זאת.

(כ) ומנחתם סלת בלוילה בשמן שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל תעשו:

(כא) עשרון עשרון תעשה לפכש האחד לשבעת הכבשים:

(כב) ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם:

(כג) מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את-אלה:

(כד) כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריחניח ליהוה על-עולת התמיד יעשה ונספו:

כ"ה - כאלה תעשו ליום • שלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג.

(כה) וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם פל-מלאכת עבדה לא תעשו: ם

(כו) וביום הפפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה לכם פל-מלאכת עבדה לא תעשו:

כ"ז - וביום הפפורים • חג השבועות קרוי "בפורי קציר חטים", על שם שתי הלחם, שהם ראשונים למנחת חטים הבאה מן החדש.

(כז) והקרבתם עולה לריח ניחח ליהוה פרים בני-בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כה) וביום השביעי. מצאתי שבשביעי של פסח (ש)אומרים בקרבנות של מוסף פסוק זה, ביום השביעי וגו': תורה כו

כח ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא חד תרין עשרונין לדכרא
חד:

(כח) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים
לפר האחד שני עשרנים לאיל האחד:

כט עשרונא עשרונא לאמרא חד לשבעא
אמרינ:

(כט) עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים:

ל צפיר בר עזין חד לכפרא עליכון:

(ל) שעיר עזים אחד לכפר עליכם:

לא בר מעלת תדירא ומנחתה תעבדון
שלמין יהון לכוון ונספיהון:

(לא) מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימים
יהיו לכם ונספיהם: פ

כ"ג תמימים יהיו לכם ונספיהם • אף הנסקים יהיו תמימים; למדו רבותינינו (מנחות פז) מכאן, שהיין שהעלה
קמחין - פסול לנסכים.

א ובקריא שביעא בחד לירחא מערע
קדיש יהי לכוון כל עבדת פלחן לא
תעבדון יום יבבא יהי לכוון:

כט (א) ובחדש השביעי באחד להחדש מקרא קדש
יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה
יהיה לכם:

ב ותעבדון עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי
תור בר תורי חד דכר חד אמרינ בגי שגא
שבעא שלמין:

(ב) ועשיתם עלה לריח נוח ליהוה פר בן בקר
אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים:

ג ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא תרין עשרונין לדכרא:

(ג) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים
לפר שני עשרנים לאיל:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תדשה, וזהו שייסד הפייט (התכן מתחת)
לשחרית דיום הכפורים, 'הבוךאם בריאה
תדשה'. וצריך לאמרו אחר 'האוחז'
דמירי בדין. ולפי המדרש נראה
שאין לאמרו פיראם ביום הכיפורים,
דכתיב בספר תהלים (קב ט) ועם נבוא
יהלל יה, ומסיק על מי נאמר פסוק
זה, רב ורבי יוחנן, חד אמר על דור
מרדכי ואסתר, וחד אמר על כל דור
ודור נאמר, שהם מתים בכל שנה
במעשיהם הרעים, והקדוש ברוך
הוא מתייה אותם ביום הכיפורים,
שמוחל להם עוונותיהם ובוכאם
בריאה תדשה, וזהו ועם נבוא יהלל
יה' (ראה מדרש תהלים שם): תורה ג

שתי הלחם ופר ושני אילים ושני
כבשים' הקריבים באותו יום, כמו
שכתוב בראש השנה (להלן כט ו) מלבד
עלת החדש (ומלבד) ומנחתה [ועלת
התמיד, וכן ביום הכיפורים מלבד
חטאת הכפרים ועלת התמיד (שם פסוק
א). ויש לומר שהם נזקרים בכלל מה
שכתוב וביום הכיפורים בהקריבכם
מנחה [וגו'] בשבעתכם, בגלל
המנחה כל אלו באין ולא
במוסף: תורה א
כט (ב) [ועשיתם עלה]. גם בן גבי
ראש השנה כתיב ועשיתם עולה, מאי
שנא מכולהו דכתיב בהו והקריבתם.
ויש לומר לפי שהוא יום הדין,
ומשנכנסו לדין הם נעשים בריאה

(ל-לא) [שעיר עזים]. כתיב גבי
שבועות שעיר עזים אחד לכפר
עליכם, ולא כתיב לחטאת, מפני
כבוד התורה שניתנה בו ביום. וזהו
אשר פסד הפייט דיום הכיפורים
'חטאת לא נזכר למען יהי דבר המלך
למנוחה'. דבר אחר, לפי שהיו אז
ישראל נקיים מפל חטאת, כדאיתא
במדרש (ירושלמי ראש השנה פ"ד ה"ח)
משקבלתם עליכם עול תורה
והמצוות מעלה אני עליכם כאילו לא
חטאתם מעולם. וזהו שייסד הפייט
בזולת של שבועות (אנכי שמעתי ליום א' של
שבועות) 'קבלו מלכות ולא תאשמו'.
ועוד כתיב גביה מלבד עולת התמיד,
מאי טעמא לא כתיב בהדיה ומלבד

(ד) וְעִשְׂרוֹן אֶחָד לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּהֲנִים: ד וְעִשְׂרוֹנָא חד לְאֶמְרָא חד לְשִׁבְעָא אֶמְרִין:

(ה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ה הוֹצִיָר בַּר עִזִּי חד לְחֲטָאתָא לְכַפְרָא עֲלֵיכוֹן:

(ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: ו וּבְעֶשְׂרֵי יָמֵי חֹדֶשׁ מוֹסֵפִי רֵיחַ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא בְיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה.

(ז) וּבַעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הִזֵּה מִקְרָא־קִדְשׁ יְהוָה לָכֶם וְעֵצִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלֹאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ: ז וּבְעֶשְׂרֵי יָמֵי חֹדֶשׁ לְיִרְחָא שְׁבִיעֵינְיָא הַדִּין מְעַרְעַר קִדְשׁ יְהוָה לָכוֹן וְתַעֲנִינֵן יְת נַפְשֹׁתֵיכוֹן כָּל עַבְדֵי תַמְא לֹא תַעֲבִדוֹן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּהֲנִים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: ח וְתַקְרְבוֹן עֹלָתָא קִדְשׁ יְיָ לְאֶתְקַבְלָא כַּרְעוּא תוֹר בַּר תוֹרִי חד דְּכַר חד אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא שְׁבַעַת שְׁלֵמִין יְהוֹן לָכוֹן:

(ט) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד: ט וּמִנְחָתָהוֹן סֹלֶתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֶשְׂרִינֵין לְתוֹרָא תְּרִין עֶשְׂרִינֵין לְדְכָרָא חד:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כג ט) וְעִשְׂתֶּם שְׁעִיר עִזִּים לְחֲטָאת, וּפִירֶשׁ רִשׁ"י יָכוֹל שְׁעִיר הָאֵמֹר כָּאן הוּא שְׁעִיר הָאֵמֹר בְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים, כְּשֶׁאֵתָּה מְגִיעַ אֶצֶל הַפָּרִים וְאֵילִים אֵינֹו כֵן. וְעוֹד נֹוּכַל לֹוּמַר שֵׁשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁאֵינֹו הוּא, מִדְּכֹתִיב שֵׁם 'לְחֲטָאת' וְהֵכָא לֹא כְּתִיב 'לְחֲטָאת'. וְאֵם כֵּן מֵאַחַר שֶׁקְרִיבִין שְׁנֵי שְׁעִירִים בְּעֶצְרָת, וְכִפְרָתָם שְׁוָה לְכַפֵּר עַל טוּמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁי כְּשֶׁאֵר שְׁעִירֵי הַמוֹסָפִין, דִּין הוּא לְהִזְכִּירָם בְּתַפְלָה. וְיֵשׁ לֹוּמַר דְּלֹא דָמִי, שֶׁהֵרִי תַפְלַת מוֹסָף תַּחַת קֶרְבֵּן מוֹסָף הִיא בָּאָה, וְאַחַד מִן הַשְּׁעִירִים הִלְלוּ לֹא הִזֵּה קֶרֶב בְּמוֹסָף כִּי־אֵם בְּשַׁחַר, וְכֵן נָמִי פִירֶשׁ רִשׁ"י בְּפֶרֶשׁת אֵמֹר (שם), מְעַתָּה אֵלוֹ עֲצָמָן וְאֵלוֹ לְעֲצָמָן, הִלְלוּ קְרִיבִין בְּגִלְגַּל הַלְחָם וְהִלְלוּ לְמוֹסָפִין: תורה ז

שְׁלֹא פִירֶשׁ הַכֹּתוּב שְׁעִיר רֵאשׁ חֹדֶשׁ בְּפִירוֹשׁ, קוֹרָא הַתְּלִמוּד (ראש השנה ח) רֵאשׁ הַשָּׁנָה חַג שֶׁהַחֹדֶשׁ מִתְּכַסֵּה בּוֹ, כִּי הַשְּׁעִיר הַזֶּה בָּא לְכַפֵּרָה וְתַנְחִימוּן לְלִבְנָה שְׁנִיתִמְעֻטָּה. וְלִפִּי שְׁאֵמַת הוּא דְשִׁנֵּי שְׁעִירִים קְרִיבִין לְמוֹסָף שֶׁל בְּמוֹסָף שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי שְׁעִירִים לְכַפֵּר וְשְׁנֵי תְּמִידִין כֶּהֱלַכְתֵּן, וְגַם נִכּוֹן לֹוּמַר 'מִלְּבֶד עוֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ', שֶׁהֵרִי גַם הִיא קְרִיבָה בְּמוֹסָף. וְכִשֵּׁם הֶרֶב נִתְנַמַּל מִצְּאֵתִי שְׁאֵין צָרִיף לֹוּמַר 'וְשְׁנֵי שְׁעִירִים', כִּי מֵאַחַר שֶׁהַכֹּתוּב מְכַסֵּהוּ אֵין לְפָרְסֵמוֹ. וְיֵשׁ מְקַשִּׁים לְמַה אֵין אֹוּמְרִין בְּתַפְלַת מוֹסָף שֶׁל שְׁבִיעוֹת כְּמוֹ כֵּן 'וְשְׁנֵי שְׁעִירִים', שֶׁהֵרִי בְּזִבְחִים (ה) מִסִּיק שְׁנֵי שְׁעִירֵי עֶצְרָת לְמַה הֵן בָּאֵין עַל טוּמְאָה שְׁאֵינְיָעָה בֵּין זֶה לְזֶה, וְכֵן מוֹכִיחִין הַפְּסוּקִים בְּפֶרֶשׁת אֵמֹר, דְּכֹתִיב (ויקרא

(ו) [מִלְּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ]. וְעוֹד גָּבִי מִלְּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ, אֵמַאי לֹא כְּתִיב גָּבִי'ה מִלְּבֶד חֲטָאת הַחֹדֶשׁ שֶׁהוּא שְׁעִיר אֶחָד לְחֲטָאת, דְּכִמוֹ שֶׁמִּזְכִּיר הַעוֹלָה הִזֵּה לוֹ לְהִזְכִּיר הַחֲטָאת, כִּי גַם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְצִינֹו כְּתוּב מִלְּבֶד חֲטָאת הַכִּפּוּרִים. וְיֵשׁ לֹוּמַר דְּלֹא הַזְכִּיר הַעוֹלָה אֵלָא לְפִי שֶׁכְּפָרְתָה שְׁוָה קֶצֶת לְעוֹלָה דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, (כְּעוֹלֹת) וְשֶׁכֵּל הַעוֹלוֹת כְּפָרְתָן שְׁוָה, עַל עֶשֶׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה הַנִּיחַק לְעֶשֶׂה (וימא לו'), אֲבָל חֲטָאת שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵין כְּפָרְתָן שְׁוָה, דְּחֲטָאת רֵאשׁ חֹדֶשׁ מְכַפְרָת עַל שְׁאֵין כֶּה יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלִילָה וְלֹא בְּסוּף (שבועות ב), וְשֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה עַל שְׁאֵין כֶּה יְדִיעָה בְּתַחֲלִילָה וְיֵשׁ כֶּה יְדִיעָה בְּסוּף. וּמִיָּהוּ אֵמַת הַדְּבָר שֵׁשׁ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי שְׁעִירֵי מוֹסָפִין, אֶחָד שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד שֶׁל רֵאשׁ חֹדֶשׁ. וְלִפִּי

(י) עֲשׂוּן עֲשׂוּן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: יֵעֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא לְאַמְרָא חַד לְשִׁבְעָא אַמְרִין:

(יא) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבַד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפֵיהֶם: ם יא צְפִיר בַר עִזִּין חַד חֲטָאתָא בַר מַחְטָאתָא דְכַפּוּרִיא וְעֹלֹת תְּדִירָא וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפֵיהוּן:

כט"י - מִלְּבַד חֲטָאת הַכִּפָּרִים • שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפְּנִים הָאֶמּוּר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת", שָׁגַם הוּא חֲטָאת. וְעֹלֹת הַתְּמִיד • וּמִלְּבַד עֹלֹת הַתְּמִיד, תַּעֲשׂוּ עֹלֹת הַלֵּלוּ. וְנִסְפֵיהֶם • מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַכְּתוּבִים וְעַל "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צְוִי. מִלְּבַד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ, תַּעֲשׂוּ אֵת אֵלֶּה וְנִסְפֵיהֶם. וְכֵן כָּל "וְנִסְפֵיהֶם" הָאֶמּוּרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קִרְבָּנוֹת הַחֵג, שֶׁכָּל "וְנִסְפָּהּ", "וְנִסְפֵיהֶם", "וְנִסְפֵיהֶם" שֶׁבָּהֶם, מוֹסְבִים עַל הַתְּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צְוִי, שֶׁהֲרִי נִסְפֵיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין כְּתוּבִין לְעֶצְמָן בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: יב וּבַחֲמִשָּׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא לְיִרְחָא שְׁבִיעֵאָה מְעַרְעָ קֹדִישׁ זְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחְנָא לֹא תַעֲבִדוּן וְתַחֲגוּן חַגָּא קֹדֶם זִי שִׁבְעָא יוֹמִין:

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשֶּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: יג וְתִקְרְבוּן עֲלֵתָא קִרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קֹדֶם זִי תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תֵּלַת עֶשֶׂר דְּכָרִין תְּרִין אַמְרִין בְּנֵי שֵׁנָא אַרְבַּעַא עֶשֶׂר שְׁלִמִין יְהוּן:

(יד) וּמִנְחַתָּם סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם: יד וּמִנְחַתָּתֶם סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הַחֵג, וּבִימֵי הַפֶּסַח אֵין אֲנוּ גּוֹמְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא שְׁנֵי יָמִים רֵאשׁוֹנִים בְּלֶבֶד. וּבְפֶרֶק שְׁנֵי דְעֶרְכִין (י) פְּרִיף שִׁבְתַּת דְּחִלּוּקָה בְּקִרְבָּנוֹתֶיהָ לִימָא, וּמִשְׁנֵי שִׁבְתַּת לֹא אִיקְרִי מוֹעֵד, וּבָיוֹם רֵאשׁ הַשְּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁהֶם יוֹם הַדִּין אֵין אוֹמְרִין אוֹתוֹ, וּבַחֲנוּכָה גּוֹמְרִין מִשׁוּם נִיפְסָא, וּבְכּוּרִים דְּלִיבָא לְמִימַר הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עֲבָדֵי ה' (תְּהִלִּים קיג א) וְלֹא עֲבָדֵי אַחְשָׁרוּשׁ: תוֹרָה יד

בְּמִקּוּמָן בְּכָל יוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, כְּדִי שִׁיעֲלוּ לְחֻשְׁבוֹן תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה, כְּדִי לְבַטֵּל תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה תּוֹכַחוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (מִדְרַשׁ תְּדֵשָׁא יא). וְאוֹמֵר הָרַב בְּכוֹר שׁוֹר, שְׁצִרְיָף פִּירוּשׁ לָמָּה הֵן עוֹמְדִין בְּכָל יוֹם אֵילִם שְׁנַיִם: וּלְפִי שֶׁכָּל יְמֵי הַחֵג קִרְבָּן מוֹסֵף מִשְׁתַּנֶּה, מִה־שְׁאִי־כֵן בְּמוֹסֵף פֶּסַח, לְפִיקָף אֲנוּ גּוֹמְרִין אֵת הַהֲלָל בְּכָל יְמֵי

(יג) [פָּרִים בְּנֵי בָקָר]. בְּסוּפּוֹת כְּתִיב פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים וּבְנֵי שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר. וּלְפִי שִׁישׁ בְּסוּפּוֹת תּוֹסַפֶּת שְׁמִחָה (כַּדְפֵּרשׁ"י) [כְּדִפְרִישִׁית] לְעִיל (ויקרא כג לט), [ש] (שבו תוספת קרבן. והפרים מתמעטין והולכין כְּדִי שִׁיבּוּאוּ לְחֻשְׁבוֹן שְׁבָעִים כְּנִגְדַּ שְׁבָעִים אוֹמּוֹת (סוכה נה). וְהַכִּבְשִׁים עוֹמְדִין

טו וְעִשְׂרוֹן עִשְׂרוֹן אֶשְׂרֹנָא לְאֶמְרָא חַד לְאַרְבַּעַת
עֵשָׂר אַמְרִין :

(טו) וְעִשְׂרוֹן עִשְׂרוֹן לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַת עֵשָׂר
כְּבָשִׁים:

טז וְצִפּוּר בַּר עֲזִין חַד חֲטָאָתָא בַּר מַעְלַת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

(טז) וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאָת מְלֻבָּד עַל־תּוֹת הַתְּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ם

יז וּבִיּוֹמָא תְּנִינָא תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵי עֵשָׂר
דְּכָרִין תְּרִין אַמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעַת עֵשָׂר
שְׁלָמִין :

(יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עֵשָׂר אֵילִם
שְׁנַיִם כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֵשָׂר תְּמִימִם:

יח וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וְלְאֶמְרִין בְּמִנְגִּינְיָהוֹן כְּדָחִזִּי :

(יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלַכְּבָשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה. בשני נאמר:
"ונספיהם" על שני תמידי היום, ולא שנה הלשון
אלא לדרש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
(שבת ק"ג ע"ב): בשני – ונספיהם, בששי – ונספיהם,
בשביעי – כמשפטם – מ"ם יו"ד מ"ם, הרי כאן
"מ"ם", רמז לנסוף המים מן התורה בטהרה.

כ"י – ומנחתם ונספיהם לפרים • (סוכה נז) פרי הקדש
שבאים הם, כנגד שבאים אמות עובדי גילולים
שמתמצטים והולכים, סימן בליה היא להם, ובימי
המקדש היו מגניז עליהם מן הסורין. ולכבשים •
כנגד ישראל שנקראו (ירמיה א): "שה פזורה", והם
קבוצים. ומנינם תשעים ושמונה, לכולות מהם

יט וְצִפּוּר בַּר עֲזִין חַד חֲטָאָתָא בַּר מַעְלַת
תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהוֹן :

(יט) וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאָת מְלֻבָּד עַל־תּוֹת הַתְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶם: ם

כ וּבִיּוֹמָא תְּלִיתָאָה תּוֹרִין חַד עֵשָׂר דְּכָרִין
תְּרִין אַמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעַת עֵשָׂר שְׁלָמִין :

(כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵּי־עֵשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם
כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֵשָׂר תְּמִימִם:

כא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וְלְאֶמְרִין בְּמִנְגִּינְיָהוֹן כְּדָחִזִּי :

(כא) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלַכְּבָשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כב וְצִפּוּרָא דְּחֲטָאָתָא חַד בַּר מַעְלַת תְּדִירָא
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ :

(כב) וְשִׁעִיר חֲטָאָת אֶחָד מְלֻבָּד עַל־תּוֹת הַתְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ם

כג וּבִיּוֹמָא רְבִיעָאָה תּוֹרִין עֵשָׂר דְּכָרִין תְּרִין
אַמְרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעַת עֵשָׂר שְׁלָמִין :

(כג) וּבַיּוֹם הַרְּבִיעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֵשָׂר תְּמִימִם:

כד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וְלְאֶמְרִין בְּמִנְגִּינְיָהוֹן כְּדָחִזִּי :

(כד) מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלַכְּבָשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כה) וישעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונספה: ם
כה וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת תדירא מנחתה ונספה:

כו) וביום השמיני פרים תשעה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים:
כו וביומא חמישאה תורין תשע דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעא עשר שלמין:

כז) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:
כז ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין ולאמרין במנגניהון כדחזי:

כח) וישעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה: ם
כח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:

כט) וביום השמיני פרים שמונה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים:
כט וביומא שתיקאה תורין תמנא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעא עשר שלמין:

ל) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:
ל ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין ולאמרין במנגניהון כדחזי:

לא) וישעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונספיה: ם
לא וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא מנחתה ונספיהא:

לב) וביום השביעי פרים שבעה אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים:
לב וביומא שביעאה תורין שבועא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעא עשר שלמין:

לג) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם:
לג ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין ולאמרין במנגניהון כדחזי להון:

לד) וישעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונספה: ם
לד וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא מנחתה ונספה:

לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו:
לה ביומא תמינאה כנש יהי לכוז כל עבדת פלחן לא תעבדון:

הקריבו כנגד שבעים אמות, וכשבאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה כדי שאהנה מכם.
הקריבו כנגד שבעים אמות, וכשבאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה כדי שאהנה מכם.

כשי- עצרת תהיה לכם • עצורים בעשיית מלאכה. (ספרי) דבר אחר: עצרת, עצרו מלצאת. מלמד, שטעון לינה. ומדרשו באגדה (סוכה נח): לפי שכל ימות הרגל

(לו) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחָח לַיהוָה פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד פְּבַשִּׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם:

לו ותקרבין עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד דכר חד אמרין בני שנה שבעא שלמים:

תנחומא: למדה תורה דרף ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון מאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר מאכילו ירק - פוחת והולך כפרי החג.

ע"י פר אחד איל אחד • (אלו) פנגד ישראל, התעבבו לי מעט עוד, ולשון חבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרדתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעדה וכו' כדאיתא במסכת סכה (דף נה). ובמדרש רבי

~ נקודות משיחות קודש ~

פירוד הלבבות בין יהודי אחד לחבירו, "פרידתכם", הוא הוא הגורם לפירוד, חלילה, בין ישראל לאביהם שבשמים. כמאמר: ברכנו אבינו - כולנו כאחד.

פר אחד איל אחד (כט, לו) קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד (רש"י). לכאורה הנה לו לומר קשה עלי פרידתנו, ומהו הלשון "פרידתכם"? אלא רמז רמזו לנו, שהפירוד בין הקב"ה ובני ישראל בא מצד ישראל, לא מצד הקב"ה. שכן,

(לקוטי שיעות, כרך ב, עמ' 433)

לו מנתתהון ונספיהון לתורא לתורא דדכרא ולאמרין במגנייהון כדחזי:

(לו) מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולפבשים במספרם כמשפט:

לו וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנתתה ונספה:

(לה) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:

לט אליו תעבדון קדם יי במועדיכון בר מנדריכון ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון ולנספיון וננספיון וננספיון וננספיון:

(לט) אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיוכם ולשלמיכם:

כל השנה, תקריבום ברגל, שמא קשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמצא עובר ב"בל תאחר".

ע"י אלה תעשו לה' במועדיכם • דבר הקצוב לחובה. לבד מנדריכם • אם באתם לדר קרבנות ברגל, מצוה היא בידכם, או נדרים או נבות שגזרתם

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

המקום ולא אוכל לטרוח לשוב פה פעם אחרת. וזהו שייסד הפייט בשמיני חג העצרת (שמיני' לליל שמיני עצרת), 'חקר לאספו (עד) [עם] שבעה, מפני טורח ילדת השבעה, וישראל נקרא בן, שנאמר (ירמיה טו ט) אמללה ילדת השבעה, על שם שילדה שבעה מלכים לגיהנם (אגדת בראשית מט

לעלות, לפיכך קבעו יתברך מיד אחר סוכות (תנחומא טו). משל למלך שנושא שתי נשים, אחת ממקום קרוב ואחת ממקום רחוק, לאותה שהיא ממקום קרוב אומר לה, עכשיו נעשה השידוכין ולאחר שלשה חדשים אחזור הנה ונעשה הנישואין כי קרוב אלי המקום, ולאותה שהיא ממקום רחוק אומר לה, נעשה עכשיו השידוכין והנישואים ביחד כי רחוק

(לו) [פר אחד]. בשמיני חג עצרת פר אחד איל אחד, להראות שאין הקדוש-ברוך הוא צריך לצורך עצמו, כפי-אם להראות כבודן של ישראל. ומן הראוי הנה להיות חג העצרת חמשים יום אחר סוכות, כמו ששבועות חמשים יום אחר הפסח, אלא שאחר הפסח באין ימי הקנין ואין טורח לעלות לרגל, אבל אחר סוכות באין ימי הגשמים והנה טורח

ד: תורה לו

חסלת פרשת פינחס

ל (א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה אֲנִי מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דֵּי פִקֵּיד יְיָ
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ פ פ

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהַפְסִיק הָעֲנָנִין, לְהַפְסִיק תְּחִלָּה וְלוֹמַר, שְׁחֲזֹר מֹשֶׁה וְאָמַר פְּרֹשֶׁה זֶה דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. לְפִי שְׁעָד פֶּאֶן דְּבָרֵיו שֶׁל מְקוֹם, זֶה, אֵלֶּא בְּפִרְשַׁת נְדָרִים הַתְּחִיל דְּבָרֵיו:

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן. חסלת פרשת פינחס

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעו

אגרות קודש

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה ארי' ליב שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק, בו כותב אודות חלישות עניני עבודת נשי חב"ד אשר במחנם הט'.

הנה מוסגר פה העתק מכתבי כללי לאסיפת נשי ובנות חב"ד שבטח ימצא ע"ז אותיות מסבירות כפי הדרוש בסביבתו, וכיון שמוכרח לא רק ביסוס העבודה דעד עתה אלא גם הגדלתה, בודאי שניתנו האפשרויות על זה וכמובן יש לנצל שעת הכושר ימי החג י"ב וי"ג תמוז הבע"ל בהדגשת יחס בעל השמחה כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לתפקידן הכי נעלה של נשי ובנות חב"ד.

ובמ"ש אודות הסעודות מצוה, יש לברר אם יש מנהג במקום בכגון דא, ובאם לאו הרי יש לעשותה בזמנה, ז. א. ליל ח' מני"א, ובאם אי אפשר מאיזה טעם שיהי, בשבת שלאחריו.

ויהי רצון שמבן י"ג למצות יגדל לבן חמש עשרה לגמרא וכו' וירונו הוא וזוג' שיחיו ממנו ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת אמיתי הוא נחת יהודי חסידותי.

בברכה לבשו"ט.

לוח תהלים

יום ראשון, ט"ו תמוז < מפרק עז עד סוף פרק עח

יום שני, ט"ז תמוז < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שלישי, י"ז תמוז < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום רביעי, י"ח תמוז < מפרק פח עד סוף פרק פט

יום חמישי, י"ט תמוז < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שישי, כ' תמוז < מפרק צז עד סוף פרק קג

שבת קודש, כ"א תמוז < פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, הלכות תענית:

מפני שעל-ידי-זה עונותיו מתמקדים, הרי גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר" שנקרא חוטא אם הוא מתענה בשעה שאין הוא יכול לצער את עצמו, וְכִדְרֵי־הָאֱלֹהִים – כפי שמוצאים בַּנְּמִירָא פֶּרֶק קַמָּא – ראשון, דְּזִכְרֵיהֶם, שְׂאִין לָךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ מְחַיֵּב 'עֲשֵׂה' וְכוּ'. – הרי שתמיד ישנו

ענין של עונות בתענית, ובכל זאת אומרים, שאם אין בכוחו לצער את עצמו וצם – נקרא חוטא. ומְכַל־שֶׁבֶן מִי שְׁהוּא בְּעַל תּוֹרָה, - וצם למרות שאין בכוחו לצער את עצמו, שְׁחֻטָּא – במה שהוא צם, וְנֶעֱנַשׁ בְּכַפְלָיִם, כִּי מַחֲמַת חֲלִישוֹת הַתַּעֲנִית לֹא יוּכַל לְעַסֵּק בָּהּ – בתורה, פְּרָאוֹי – ויש לו עונש כפול, א) על הצום, ב) על ביטול תורה. אֱלָא מַאי תַקְנִיתִיהָ? – מהי תקנתו של אותו אדם? – כיצד יהיה לו ענין הכפרה כדי להיות "נרצה" לפני הקב"ה כמו לפני החטא?

– הרי זה, בְּדִבְתֵיב: - כמו שכתוב: "וְחֻטָּאֵךְ בְּצַדִּיקָה פֶּרֶק"; - כלומר, שיתן צדקה כתמורה על התענית שהיה עליו לצום על חטאיו, וְכִמוֹ שֶׁכְּתִיבּוּ הַפּוֹסְקִים, לָתֵת, בְּעַד כָּל יוֹם תַּעֲנִית שֶׁל תְּשׁוּבָה עֶרְךָ ח"י גְּדוּלִים פּוֹלִישׁ וְכוּ', וְהַעֲשִׂיר יוֹסִיף לְפִי עֲשָׂרוֹ וְכוּ', - ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של תענית-תשובה, כְּמוֹ שֶׁכְּתִיבּוּ ח' מִגֵּן אֲכָרְהֶם' הַלְכוֹת תַּעֲנִית:

אָכֵן – ברם, כָּל זֶה בְּאָדָם חֹזֵק וּבְרִיא, שְׂאִין רִבּוּי הַצּוּמוֹת מִזִּיק לוֹ כְּלָל לְבְרִיאוֹת גּוֹפּוֹ, וְכִמוֹ בְּדוֹרוֹת הַרְאִשׁוֹנִים – כשהגופים היו חזקים ובראים, וריבוי תעניות לא הזיק, הם היו צריכים לצום כל הצומות האמורים, אֲכַל

מִי שֶׁרִבּוּי הַצּוּמוֹת מִזִּיק לוֹ, שְׂאִיִּשְׁרָאֵל שְׂיֻכַּל לְבָא לְיַד חֲלִי אוֹ מִחוּשׁ חֶסֶד־שְׁלוֹם, - על-ידי הצומות, כְּמוֹ בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֱלָה – שהאנשים חלשים, וריבוי תעניות עלול להזיק להם, אֲסוּר לוֹ לְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת אִפְלוּ עַל – חטאים שעונשם בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּית־דִּין, וּמְכַל־שֶׁבֶן – שאסור לוֹ להרבות בתעניות, עַל מַצּוֹת־עֲשֵׂה וּמַצּוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה שְׂאִין בְּהֵן בְּרַת, אֱלָא כְּפִי אֲשֶׁר יִשְׁעַר בְּנַפְשׁוֹ שְׁבוּדָאֵי לֹא יִזִּיק לוֹ כְּלָל. כִּי אִפְלוּ בְּדוֹרוֹת הַרְאִשׁוֹנִים, בְּיַמֵּי תְנָאִים וְאִמּוּרָאִים – לֹא

הָיוּ מְתַעֲנִין בְּכֹהֵי וְנָא, - באופן כזה, על חטאים, אֱלָא הַבְּרִיאִים, דְּמַצּוֹ לְעַוְרֵי נַפְשֵׁיהוּ; - שבכוחם לצער את עצמם, וְלֹא מַצִּי לְעַוְרֵי נַפְשֵׁיהוּ – מי שאין בכוחו לצער את נפשו, וּמַתַּעֲנָה - נִקְרָא "חֻטָּא", בְּנִמְרָא פֶּרֶק קַמָּא – ראשון, דְּתַעֲנִית, וְאִפְלוּ מַתַּעֲנָה עַל עֲבֻרוֹת שְׁבִידוֹ, בְּדַפְרֵשׁ רִשִׁי שָׁם, - שאפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא נקרא קדוש, שזה כפי שרש"י אומר שם

אגרת התשובה

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו שאפשר שיוכל לבא לידי חולי או מוחש ח"ו כמו בדורותינו אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת. אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא היו מתענין בכה"ג אלא הבראים דמצו לצעורי נפשיהו ודלא מצוי לצעורי נפשיהו ומתענה נקרא חוטא בגמ' פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דזבחים שאין לך אדם מישראל שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל תורה שחוטא ונענש בכפליים כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתו? כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו' והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז ה' נזקי גוי' סי' ד"ו.
5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א, סע"א. ועיין רמב"ם ה' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. דינאל ד, כד.
8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סק"יב ובהנסמן שם.

~ יום שני ט"ז תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 184, ומ"מ כל... עד עמ' צג, וחפץ בהצדקה:

– וכדי להשלים, רנ"ב – מאתים חמשים ושנים צומות
בַּנְּזָר לְעִיל – שהם שלש פעמים שמונים וארבע, כפי
ההכרעה המקובלת בין אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת
מספר הצומות על כל חטא, גם אם חטא אותו חטא הרבה
פעמים, לבין אלה
הסבורים שעל כל פעם
שחטא, יש לצום אותו
מספר צומות - יתענה
עוד ד' פעמים פ"ד עד
אחר הצות היום
בַּלְבָּד, דְּמִיחָשֵׁב גַּם-כֵּן
תַּעֲנִית בִּירוּשָׁלַיִם, -
בתלמוד ירושלמי נחשב
צום של עד אחר הצות
היום, לתענית, וב' –
ושני חצאי יום נחשבים
לו ליום אחד לענין זה.
– של מספר הימים
שעליו לצום לתיקון
חטאו, וכן לשאר עונות
בִּיּוֹצֵא בְּהֵן, - לעיל
דיבר אודות עונות

שחייבים עליהם מיתה בידי שמים (על-כל-פנים), שיחמיר
בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות האמורים. וכעת
אומר רבנו הזקן, שגם עונות שאין עליהם חיוב מיתה, אלא
שיש בהם ה"חומר" של עונות שחייבים עליהם מיתה (בכך
הם "כיוצא בהן", דומים לעונות שיש עליהם חיוב מיתה),
כפי שהוא מזכיר למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש
כמו עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, והם העלמת עין
מן הצדקה, לשון הרע, כעס וכדומה, גם עליהם יחמיר על
עצמו לצום על-כל-פנים פעם אחת את מספר הצומות הנדרש
על אותו חטא, אֲשֶׁר כָּל "לֵב יִרְעַ מֵרַת נַפְשׁוֹ", וְחַפֵּץ
בְּהַצְדָּקָה: - שתתקן ותהיה צודקת.

ומְכַלְמָקוֹם, - למרות שאמרנו שבדורותינו, שאין כוח לאדם
לצער את עצמו, יש להמיר את תעניות התשובה במתן צדקה,
בכל זאת כָּל בַּעַל-נֶפֶשׁ הַחַפֵּץ קִרְבַּת ה', לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ¹⁰
לְהַשִּׁיבָה – את הנפש, אֵל ה' בְּתוֹשֻׁבָה מְעֹלָה מִן הַמְּבַחֵר
- יחמיר על עצמו
לְהַשִּׁיבָה עַל-כָּל-פְּנִים
פַּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו
מִסְפַּר הַצּוּמֹת לְכָל
עֵזָו וְעֵזָו מְעֻנֹת
הַחֲמוּרִים שְׁחִיבֵין
עֲלֵיהֶם מִיְתָה עַל-כָּל-
פְּנִים, - על-כל-פנים, על
העונות שחייבים עליהם
מיתה – ישלים את מספר
הצומות הנדרשים על
אותו עון, וְאִפְלוּ – אם
חיוב המיתה על אותו
עון, הוא בִּיְדֵי שָׁמַיִם
בַּלְבָּד, - ולא מיתה בידי
אדם – ישלים על אותם
עונות – על כל פנים –
את מספר הצומות

הנדרשים על אותו עון. בְּנֵזֶן לְהוֹצֵאת זְרַע לְכַמְלָה –
ישלים, פ"ד – שמונים וארבעה צומות פַּעַם אַחַת בְּיְמֵי
חַיָּו. וְיִכּוֹל לְדַחֲתָן אֵת הַצּוּמֹת, לְיָמִים תְּקַצְרִים בְּחַרְף,
וְיִתְעַנֶּה כַּעֲשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל בְּחַרְף אֶחָד, או
פְּחוּזָה, - מעשרה תעניות, וְיִגְמַר מִסְפַּר הַפ"ד צוּמֹת בְּמָה
שָׁנִים, או יוֹתֵר כִּפִּי כָחוּ – אם יש לו יותר כוח, הוא יכול
לעשות זאת בתקופה קצרה יותר, ואם כוחו חלוש – בתקופה
ארוכה יותר, (וְגַם יִכּוֹל לְאָכּוֹל מְעַט כֵּן שְׁעוֹת לְפָנָי נֵץ
הַחֲמָה, וְאֶחָד-עַל-פִּירְכֵן נִחְשָׁב לְתַעֲנִית אִם הִתְנַה בֵּן). –
למרות שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום
לתענית שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו¹¹. וְלִתְשֻׁלוֹם

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ בכיו"ב מובא השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת". 11. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1174 ואילך. 12. נדרים פ"ה ה"א.

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צג, אכן מספר... עד עמ' 186, כי לא תמוז):

לסכומים גדולים, אין לחוש משום – אל לו לחשוש למה שאמר רבותינו ז"ל¹³: "אל יבזבו יותר מהמש", - ואילו כאן יכול הסכום להגיע ליותר מחומש, אף-על-פי-כן לא יחוש, מפני - דלא מקרי בזבו בכהאי גוונא, - אין זה נקרא בזבו במקרה זה,

כשהוא נותן את הכסף כפדיון הצומות שהיה עליו לצום, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים, ולא גרעא – ואין זה גרוע, מרפואת הגוף ושאר צרכיו. – בהן מבזבו האדם יותר מחומש של רכשו. ולפי שמספר הצומות המזכרים בתקוני תשובה – של הארז"ל, הנזכרים לעיל, רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשו כל החרדים לדבר ה', להרבות מאד מאד בצדקה, - כדי לפדות הצומות שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת - מחמת חלישות הגוף, דלא מצו

אכן, מספר הצומות העודפים על רנ"ב – לגבי החטא של הוצאת זרע לבטלה, ובהאי גוונא, - מספר הצומות שמעל לשלש פעמים של מספר הצומות לגבי חטאים אחרים, שיהיה צריך להתענות, כדי לחוש לדעת המחמירים להתענות

מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא בגובר לעיל – הנה, יתרת צומות אלה, יפדה כלן בצדקה ערך ח"י – שמונה עשר, גדולים פוליש בעד כל יום. – שהיה עליו לצום, וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על עבירות שאין בהן מיתה או כוונת מיתה, ואפילו על פטול מצות עשה דאורייתא ודרבנן, - מצות עשה מן התורה או מצות עשה שמדברנן, ותלמוד תורה כנגד כלם, - ועל ביטול מצות עשה של תלמוד תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות, מספר הצומות שעליו לצום, הוא - כפי המספר המפרש בתקוני התשובה מהאר"י ז"ל (ורבם נזכרים במשנת חסידים' במסכת התשובה) - הפל באשר לכל יפדה בצדקה בגובר לעיל, - בערך של שמונה עשר גדולים פוליש תמורת כל יום של צום, אי לא מצו לצעורי נפשיה – אם קשה לו לצער את נפשו – יפדה את הצומות בצדקה, בגובר לעיל. – שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו, ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. ואף שיעלה – פדיית ימי הצום, לסך מסים –

אגרת התשובה

אכן מספר הצומות העודפי' על רנ"ב וכה"ג שהיה צריך להתענות לחוש לדעת המחמירי' להתענות מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא כנ"ל. יפדה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאורייתא ודרבנן ות"ת כנגד כולם כפי המספר המפורש בתיקוני התשובה מהאר"י ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל אי לא מצו לצעורי נפשי' כנ"ל. ואף שיעלה לסך מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש. דלא מקרי בזבו בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו. ולפי שמספר הצומות המזכרי' בתקוני תשובה הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות הגוף דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו"ש במ"א ע"פ חסדי ה' כי לא תמוז):

לצעורי נפשם כלי האי – שאינם יכולים לצער את נפשם כל כך ולצום – לכן הם מרבים בצדקה כתמורה לריבוי הצומות, (וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק¹⁴: "תסדרי ה' בי לא תמנו"): - מפרש להלן באגרת הקודש סימן י', מפני ש"לא תמנו", מפני שאין אנו שלמים, אלא יש לנו חטאים ועוונות לתקן, עלינו להזדקק לא לסתם צדקה וחסד מוגבלים, אלא ל"חסד ה'", לצדקה וחסד בלתי מוגבלים, כמדת החסד והצדקה של הקב"ה שאינם מוגבלים.

המספר המפרש בתקוני התשובה מהאר"י ז"ל (ורבם נזכרים במשנת חסידים' במסכת התשובה) - הפל באשר לכל יפדה בצדקה בגובר לעיל, - בערך של שמונה עשר גדולים פוליש תמורת כל יום של צום, אי לא מצו לצעורי נפשיה – אם קשה לו לצער את נפשו – יפדה את הצומות בצדקה, בגובר לעיל. – שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו, ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. ואף שיעלה – פדיית ימי הצום, לסך מסים –

13. כתובות נ, א. 14. איכה ג, כב.

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, פרק ד. ואולם... עד עמ' 186, בנעימים.

מה שפכתוב בזהר הקדוש בקצת מקומות, שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא זרע לבטלה, והוא – מה שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לך דבר עומד בפני התשובה,¹ – שגם תשובה לא תועיל, ואפילו

– העבירות התמורות – ביותר של עבודה זרה ונגלוי עריות וכו'. – שיש בהם החומרה המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד, אפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש בראשית הכהן,² שפונת הזהר – היא: שאין מועלת – על חטא זה, תשובה תתאה ביר

אם תשובה עלאה וכו'. – לכך מתכוון הזהר, שתשובה סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך המדרגה העליונה יותר של תשובה, "תשובה עלאה" – מועילה לחטא זה. הנה להבין זאת – לפחות, מעט מזעיר,³ – מעט מן המקצת, צריך להקדים מה שמבאר מהפכתוב ומדברי רבותינו וברונם להכרעה ענין הפרת ומיתה בידי שמים – באיזה אופן בוצע עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: כשעבר עברה שחייבים עליה פרת – היה מת ממש קדם – לפני מלאת לחוטא, חמשים שנה,⁴ ובמיתה בידי שמים – כשאתד עובר עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, היה מת ממש – לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קדם – לפני שמלאו לו ששים שנה,⁵ פתגמה בן עזר הנביא בירמיהו⁶ – שאמר נבואת שקר, והקביה

פרק ד. ואולם, כל הנזכר לעיל, – בענין התעניות הבאות כשיכות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לגמר הכפרה ומרוק הנפש לה' – כל זה בא אחר התשובה, כמו שנתבאר

לעיל מהנמרא פרק קמא דזבחים, – פרק ראשון במסכת זבחים, דעולה – שקרבן עולה שהיו מביאים על מצות עשה, אחרי התשובה, דורון היא לאחרי שרצה הפרקליט וכו'. – אז מביאים דורון כדי להיות רצוי וחביב בפני המלך נגדו חטא, כך גם התעניות (או הצדקה) האמורות, הן כאמצעי להיות שוב רצוי וחביב לפני הקב"ה. אמנם התחלת התשובה ועקרה, לשון עד ה' – כפי שיסביר להלן, הכוונה היא עד שיחזור שם הרי

שבישראל לשלימותו, באמת ובלב שלם, ההכרח לבאר – זאת היטב בהרחבת הפאור, בהקדים – לאחר הקדמת, מה שפכתוב בזהר הקדוש בפאור מלת "תשובה" על דרך הפסוד – ביאורה של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: "תשובה ה'", – שהאות ה' משם הרי תחזור ותהיה מאוחדת עם המדרגה שלמעלה ממנה, איתה היתה מאוחדת לפני כן, ה' תתאה – "תשובה תתאה", – הה' התחתונה שבשם הוי', כלומר, הה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" – המדרגה התחתונה שבתשובה, ה' עלאה – "תשובה עלאה". – הה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עלאה" – תשובה עליונה, המדרגה העליונה שבתשובה. וכן – צריך להקדים,

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) – משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחרי"י". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תודה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח.

אגרת התשובה

הנביא בירמ' (ולפעמי' גם במיתתה בידי שמים נפרעין לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חיבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם (ושניהם) [ושנותיהם] בנעימים.

אנו בפסוקים ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי בכרת ובמיתת בידי שמים, שמי שהיה חייב בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או

ששים שנה, ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חיבי כריתות ומיתות, – ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושניהם) [ושנותיהם] בנעימים?!

– שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראה לעיל ספ"א), על החטא שחטאו, ועונשם בא עליהם מיד. על-כל-פנים, כפי שמוצאים

אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה גר", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים גם במיתת בידי שמים נפרעין לאלתר, – נענשים מיד,

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, החי' וכו'.

אך הענין יובן, עלפי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו וכו'", – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם הוי"ה ברודף הוא, כדכתיב: – כמו שכתוב¹⁴: "ויפח באפיו נשמת חיים", – הרי כתוב כאן "ויפח", ומאן דנפח מתוכו נפח¹⁵ וכו'¹⁶. – הנופח, נופח מתוכיותו ומפנימיותו. כן, שהנשמה עליה כתוב "ויפח", היא מפנימיות האלקות, והיא שם הוי', כפי שיסביר מיד להלן: וְאֵף שְׂאִין לוֹ – להקב"ה, דמות הנוף וכו'¹⁷ חס' ושלום, – כיצד, איפוא, מתאים לומר על כך "ויפח", ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה? אף דפ"ה תורה

בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם¹⁸, כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ הַפֶּרֶשׁ וְהַבְּדֵל גָּדוֹל בְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, בֵּין תְּהַבֵּל שְׂוִיצָא מִפּוֹ בְּדַבּוּרוֹ לְהַבֵּל הַיּוֹצֵא עַל-יְדֵי נְפִיחָה, שְׂבַהֲבֵל שְׂפִיזָא בְּדַבּוּרוֹ מְלָבֵשׁ בּוֹ בַּח וְחַיּוּת מְעֵט מְזַעֵר, – מַעֲט מִן הַקְצַת, וְהוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת מְנַפֵּשׁ תַּחִּיהַ שְׂבַקְרָבוֹ, אֲבָל בִּיּוֹצֵא בַּבַּח הַנוֹפֵחַ, דְּמַתּוֹכּוֹ נִפְחָה, מְלָבֵשׁ בּוֹ – בְּאוֹתוֹ הַבֵּל, בַּח וְחַיּוּת פְּנִימִית מְבַחֲנִית הַנֶּפֶשׁ תַּחִּיהַ וְכוּ' – הרי כפי שהדבר הוא באדם, שקיים הבדל בין דיבור לבין נפיעה, שההבדל שבדיבור הוא חיצוניות, וההבדל שבנפיעה הוא פנימיות.

אגרת התשובה

אך הענין יובן עפ"י מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'. ואף שאין לו דמות הנוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני"א. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו בדיבורו להבל היוצא ע"י נפיעה. שביוצא בדיבורו מלוכש בו כח וחיות מעט מזעיר והוא בחי' חיצוניות מנפש החיה שבקרבו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלוכש בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'.

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א. 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהראי' היא דמיתת ביד"ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גו' וימת חנני' גו'. ועפ"ז מובן הבא בחצו"עג תיכף לאח"ז (ולפעמים גם במיתת ביד"ש נפרעין לאלתר – מהי 1) השייכות לכאן, 2) פי' "גם" – וע"פ הנ"ל: מתוך, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדו"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"ז מתרץ "בירמי'" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי': הבטחת מת גו' לכן גו' – עונש מהי' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להג"ל יל"פ גם ההדרגה הנביא – לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א". – ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעימים" (שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים) – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בלי' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האוינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב.

~ יום שישי כ' תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, ככה ממש עד"מ... עד עמ' צד, מבחי' האותיות.

האותיות – כפי שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות, אלא שכאן הן האותיות שבמאמר: "נעשה אדם וכו'"²⁰ – מהן נברא האדם, כפי' להתלבש – הנשמה, בגוף – האדם, שבעולם הזה התחתון. – הרי שהנשמה נמשכה תחילה, מפנימיות החיות והשפע, ורק מפאת התלבשותה

בגוף, נמשכה על-ידי בחינת האותיות, שהן בחינה של חיצוניות. הרי שההבדל בין מלאכים לנשמות הוא, שנשמות הן מפנימיות האלקות, היא שם הוי' (כפי שיוסבר להלן), ומלאכים הם מבחינה של חיצוניות – שם אלקים. ולכן נקראו המלאכים בשם "אלקים" בכתוב, וכמו שכתוב²¹: "פי ה' אלקים" [הוא²²] אלקי האלקים גו"²³, – האלו-ה של המלאכים, "הודו לאלקי האלקים גו"²⁴, – של המלאכים, "ויבאו בני האלקים להתיצב גו"²⁵, – המלאכים באו להתיצב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים

בשם "אלקים". לפי שיניקת חיותם – של המלאכים, היא מבחינת חיצוניות – האלקות, שהיא בחינת האותיות לבד, ושם אלקים הוא בחינת חיצוניות לגבי שם הוי' ברוך-הוא. אבל נשמת האדם, שהיא מבחינת פנימיות תחית, – האלקית, היא חלק משם הוי' ברוך-הוא, פי שם הוי' מורה על פנימיות תחית, שהיא למעלה מעלה מבחינת האותיות.

ככה ממש על-דרך-משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, יש הפרש עצום מאד למעלה, בין כל צבא השמים, ואפלו המלאכים, שנבראו מאין ליש, – שלפני שנבראו לא היו קיימים כלל, ולאחר מכן הם קיימים, ותיים וקנימים,

מבחינת חיצוניות החיות והשפע שמשפיע אינסוף ברוך-הוא להחיות העולמות, ובחינה זו – של שפע וחיות, נקראת בשם "רוח הוי'" על-דרך-משל, – כמו רוח הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, כמו שכתוב¹⁹: "וברוח הוי'" – נבראו, כל צבאם, והיא בחינת חיות המלבשת באותיות שפעשרה מאמרות (שהן) – האותיות, בחינת פלים והמשכות וכו', – מהחיות האלקית, כמו שנתבאר פלקומי אמרים – ספר ה'תניא", חלק ב – "שער היחוד והאמונה", פרק יא); ובין נשמת האדם, שנמשכה תחלה

מבחינת פנימיות החיות והשפע שמשפיע אינסוף ברוך-הוא, כמו שכתוב: – לגבי הנשמה, הלשון "ויפח וגו'", – שכאמור לעיל, מורה המלה "ויפח" על פנימיות החיות והשפע, כי הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו, הרי שהנשמה נמשכה תחלה מפנימיות החיות והשפע של אינסוף ברוך-הוא. אלא, שלאחר מכן, בגלל כניסת הנשמה בגוף – ואחר-כך ירדה בסתר המדרגה, גם כן, על-ידי בחינת

אגרת התשובה

ככה

ממש עד"מ המבדיל הבדלות לאין קץ. יש הפרש עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי שנבראו מאין ליש ותיים וקיימי' מבחי' חיצוניות החיות והשפע שמשפיע א"ס ב"ה להחיות העולמות ובחי' זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל צבאם והיא בחי' חיות המלוכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן בחי' כלים והמשכות וכו') כמ"ש בלק"א ח"ב פי"א). ובין נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי' פנימי' החיות והשפע שמשפיע א"ס ב"ה כמ"ש ויפח וכו' ואח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות שבמאמר נעשה אדם וכו' כדי להתלבש בגוף עוה"ו התחתון. ולכן נקראו המלאכי' בשם אלקים בכתוב וכמ"ש כי ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי האלקי' כו' ויבאו בני האלקי' להתייצב כו'. לפי שיניקת חיותם היא מבחי' חיצוניות שהיא בחי' האותיות לבד ושם אלקים הוא בחי' חיצוניות לגבי שם הוי' ב"ה. אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימי' החיות היא חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימי' החיות שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות.

19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו מבחי' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאלק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, שם הוי' וכו':

ואחר שפאה לבחינת התפשטות וגילוי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין – לעולמות סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה בהשגה והבנה, שהיא מדרגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת – בחינת

וספירת בינה, באות

ה"א, – של שם הוי',

שיש לה – לאות ה',

בחינת התפשטות

לרחב, המורה ומרמז

על הרחבת הפאור

וההכנה, – ענינה של

"בינה", וגם לארדה, –

לאות ה' יש גם

התפשטות לאורך,

המורה על בחינת

המשכה וההשפעה

מלמעלה למטה

לעלמין סתימין. –

לעולמות סתומים

(עלומים) – שנמשכת

ויורדת אליהם השפעה

מספירת הבינה, שתהיה

להם השגה והבנה

באלקות. ואחר כך,

בשנמשכת המשכה

והשפעה זו יותר

למטה לעלמין

דאתגליו, – לעולמות

הגלויים, ובמ" – למשל,

האדם שרוצה²⁶ לגלות חכמתו לאחרים על ידי דבורו

על דרך משל – נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות

ו"ה – של שם הוי', כי הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה

למטה, – כציור האות ו' בכתב בגשמיות, קו מלמעלה למטה,

וגם – מטעם נוסף יש לכך שייכות לאות ו', שכן המשכה זו

– הנמשכת לעלמין דאתגליו, היא על ידי מדת חסדו

ומובו – של הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות

בדרך כלל במספר שש, – כמספר האות ו', שבמספר²⁷:

"לך ה' תגדלה וכו'" עד "לך ה' הממלכה וכו'", ולא

וביאר הענין, – איה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק

משם הוי' – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי',

ישנם גם ב"חלק" זה – בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן,

שבשם הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה

עשרה כוחות שהם כמו

עשר הספירות: פנוע

ממאמר אליהו: –

ב"פתח אליהו"

שבהקדמת תיקוני זוהר:

"אנת הוא דאפיקת –

אתה הוא זה שהוצאת,

האצלת, עשר תקונין, –

עשרה תיקונים, וקרין

להון – וקוראים להם,

עשר ספירן, – עשר

ספירות, לאנהגא פהון

עלמין סתימין וכו', –

להנהיג בהם עולמות

סתומים (עלומים) שאינם

מתגלים, ועולמות גלויים

וכו'²⁶, אנת חכים ולא

בחקמה ידיעא, – אתה

חכם, אתה בעל החכמה,

אבל לא בחכמה הידועה

לנבראים, אנת מבין ולא

בבינה ידיעא וכו'." –

אתה מבין, אתה בעל כוח

הבינה, אבל לא בבינה

הידועה לנבראים, וכך

הלאה, כל עשר הספירות, וכל העשר ספירות נכללות

ונרמזות בשם הוי"ה ברוך הוא. כי הוי"ה, – של שם הוי',

שהיא בחינת נקדה לבד, – האות יו"ד מורכבת מנקודה

בלבד בלי התפשטות באורך ורוחב, מרמזת לחכמתו

ותקרה, – ספירת החכמה, שהיא – בחינת וספירת החכמה,

היא בבחינת העלם והסתור, קדם – לפני, שפאה לבחינת

התפשטות וגילוי ההשגה וההכנה (והקוין שעל²⁷ הוי"ד

רומז לבחינת רצון העליון ברוך הוא, – בחינת כתר,

שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת חכמה עלאה, פנוע).

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא. . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) – ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" – כי יש קוין למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא.

"עַד" בְּכֻלּוֹ. - בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו יתברך נקראת בשם "דבר ה'", - ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר המדות, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵי: **"בְּאֲשֶׁר דָּבַר מֶלֶךְ שְׁלֹמֹן"**, - וכך, בחינת מלכות למעלה,

היא ענין של דיבור, וְנִבְלָלָת וְנִרְמָזָת - מדת המלכות, בְּאוֹת ה"א אַחֲרֵינָהּ שֶׁל שֵׁם הַיְיִהּ, - כיצד מרמזת האות ה' על בחינת המלכות? - כִּי פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר הַדִּיבּוּר, הוּא הַהֶבֶל הַעוֹלָה מִן הַלֵּב וּמִתְחַלֵּק לְה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה: אַחַה"ע מִהַגְרוֹן וְכוּ', - הרי שפנימיות הדיבור, היא הענין של הבל, וְגַם הַכֶּרֶת הַח"א הִיא בְּחִינַת הֶבֶל לְבָד, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵי: **"אֵתָא קַלִּילָא דְלִית בְּהּ מִשְׁשָׁא"**. - אות קלה שאין אפשרות למשש אותה, היא הבל בלבד. לכן מרמזת האות ה' על בחינת מלכות ודיבור שפנימיותו הוא ענין

ההבל. וְאֵף שְׁאִין לוֹ - להקב"ה, דְמוֹת הַגּוֹף חֲסִי־שְׁלוֹם, - כיצד, איפוא, מתאים ליחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות לאות שאין בה ממשות? - אֵף דְבִרְהַ תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, - באדם הרי קיים הבדל כזה, כך גם למעלה מציינים הבדל זה, כי ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות ה' לבין שאר האותיות. בְּשֵׁנָם, - וכן מטעם נוסף מתאים המשל - אף שאין לו דמות הגוף חֲסִי־שְׁלוֹם, שְׁנָם "דְבַר ה'" - מורכב כביכול, מִכ"ב אוֹתִיּוֹת, הַמִּתְחַלְּקוֹת לְה' חֲלָקֵי הַמוֹצְאוֹת, - מהן באות האותיות שלמטה, וְבָהֶן נִבְרָא כָּל הַיְצוֹר - כל הנבראים, (וְכְמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּלִקּוּמֵי אֲמָרִים - ספר ה"תניא", חֲלָק ב - "שער היחוד והאמונה" פָּרָק יא, בְּאוֹר עֲנִין אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ). - על-כל-פנים, הסביר כאן רבנו הזקן, איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי'. - להלן יסביר, איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי', ישנם עשר בחינות וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות.

וְכַכֵּה מִשְׁשׁ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל, הַמְבַדֵּיל הַבְּדִלּוֹת לְאִין קָיָן,

- בין ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בְּנִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הַאֱלֹקִית דְּמִתּוֹכֶיהָ נִפְחָ - על כך כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, שהרי הקב"ה נופח את הנשמה מתוכיותו ומפנימיותו, הרי כיוון

שהנשמה היא מפנימיות האלקות, הוא שם הוי', הרי כשם שבשם הוי' ישנן עשר ספירות, כך גם בנשמה: יֵשׁ בָּהּ - בנשמה בְּחִינַת שְׁכָל הַנְּעֻלָּם, - בחינת וכוה החכמה, הַמְרַמֵּז בְּאוֹת יו"ה, - שהרי כשם שהאות יו"ד היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא נקודה בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד, שְׁכַבְחוֹ לְצֵאת אֵל הַגְּלוּי, לְהַכִּין וּלְהַשְׁפִּיל בְּאֲמַתּוֹ יִתְבָּרַךְ - באמיתת יחודו, וּבְגִדְלָתוֹ וְכוּ', כָּל חַד וְחַד לְפָנָם

שְׁעוֹרָא דִּילָהּ, - כל אחד ואחד לפי שיעורו, לְפִי רַחֲב שְׁכָלוֹ וּבִינָתוֹ. - עד כדי כך הוא מבין את אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"ינוח" בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות יו"ד. וְכַפִּי אֲשֶׁר מַעֲמִיק שְׁכָלוֹ וּמְרַחֵב דַּעְתּוֹ וּבִינָתוֹ לְהַתְּבַנֵּן בְּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אִזֵּי מְרַמֵּז בִּינָתוֹ - כוח הבינה, בְּאוֹת ה"א, שֵׁשׁ לְה' רַחֲב, - המרמז על רוחב ההבנה, וְגַם אֲרָךְ, - לאות ה"א יש גם אורך, הַמּוֹרָה עַל הַתְּמַשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, - כדי להוליד מבינתו וְהַתְּבַנְנֵתוֹ בְּגִדְלָת ה' אַהֲבָה וַיִּרְאֶה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן - שאר המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, כְּמַחֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, - כך הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן כמחוח ובתעלומות הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין אהבה או יראה בלבד, וְאַחֲרֵי־כֵן - יביא להולדת המדות בְּבְחִינַת הַתְּגַלּוֹת לְבוֹ. ענין זה, שיוֹרֵד מֵהַשְׁכַּל וְהַהֲבֵנָה לְהִיּוֹת עֲנִין שֶׁל מִדּוֹת - זו הרי ירידה מלמעלה למטה (שכן, השכל הוא הרי למעלה ממדות), על כך מורה האורך שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה,

אגרת התשובה

בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמ"ש באשר דבר מלך שלמון ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי'. כי פנימו' ומקור הדיבור הוא ההבל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע מהגרון וכו'. וגם הברת הה"א היא בחי' הבל לבד כמ"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם. בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה' חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"א ביאור ענין אותיות אלו). וככה ממש עד"מ המבדיל הברלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי' נפש האלקי' דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם המרומז באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית' אזי מרומזת בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן כמחוח ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו.

30. קהלת ח, ד. 31. נוסח "אקדמות".

אֹתֵיזֹת וְאִ"ו הָא וְכו'. – שכן, האות וא"ו היא ענין הקול והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. וְנִם תְּהִתְבּוֹנְנוֹת לְהִבִּין וְלְהַשְׁכִּיל בְּאִמְתָּתוֹ וְגִדְלָתוֹ יִתְפָּרֵד, נִמְשָׁכָה נִסְכָּן מִתְתוֹרָה, – שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו להבנת אמיתת וגדלות הקב"ה, דְּאִוְרִיתָא מְחַכְמָה נְפָקָא, – תורה באה מספירת החכמה, הִיא בְּחִינַת יו"ד שֶׁל שָׁם הַיְוִ"ה וְכו':

שמהשכל יתהוו מדות. וּמְזָה – מהמדות אהבה ויראה וכו', נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הָאִמִּיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת, בְּקוֹל וְדְבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה, – לקיים מצוות במעשה, העבודה האמיתית בלימוד תורה וקיום מצוות, היא כשזה בא מתוך אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), וכשזה יורד למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות דיבור ובמעשה, הרי הֵן

אגרת התשובה

וּמִזָּה נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הָאִמִּיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת בְּקוֹל וְדְבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה הֵן אוֹתִיּוֹת וְאִ"ו הָא וְכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נִמְשָׁכָה ג"כ מִהַתּוֹרָה דְּאִוְרִיתָא מְחַכְמָה נְפָקָא הִיא בְּחִי' יו"ד שֶׁל שָׁם הוּי' וְכו':

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תמוז, יום גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, ה'תשי"ז

לכבוד הו"ח אי"א נו"נ עולי מרוקו
אשר בכפר חב"ד
ה' עליהם יחיו!

שלום וברכה!

ביום הזהיר זה מאשר הנני קבלת מכתבם, בו מודיעים על דבר התישבותם בכפר חב"ד אשר בארצנו הקדושה, תבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו בב"א, כפר שנתיסד ומתנהל על ידי בעל השמחה דיום זה.

שאם אפילו בחיי חיותם בעלמא דין אין המקום מפסיק לקבלת ברכותיהם של צדיקים, על אחת כמה וכמה כשסרה הגבלת כלי הנפש הקשורה בגוף והגוף, ועל דרך המבואר באגה"ק לרבנו הזקן - בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה) - ביאור לסי' כ"ז.

וביחוד כשהמדובר הוא בנשיא ישראל רועה נאמן, אתפשטותא דמשה אשר בדורנו, אשר עליו - ועל אתפשטותא שלו - אמרו רז"ל מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש, ומעורר רחמים רבים על כל השייכים ומקושרים, בתוככי כלל ישראל להמצטרך להם ובני ביתם שיחיו הן בגשמיות והן ברוחניות.

מיוסד על כל זה בטוחני, שישתדרו בטוב בכפר חב"ד אשר שם ציוה ה' את הברכה בטוב הנראה והנגלה בכל עניניהם, ועל ידי החזקת והפצת תורת החסידות הדרכותי ומנהגי' בד' אמות של כל אחד ואחד ומשם בחלקו בעולם, יקרבו עוד יותר ויותר את הגאולה האמיתית והשלמה, וכמבואר בספר תניא קדישא פי' ל"ז, ונזכה במהרה לקיום היעוד: כולם ידעו אותי וגוי ומלאה הארץ דעה את הו"י גוי'.

בברכה לבשרות טובות בכל האמור, ולהמשיך מההתעוררות והשמחה וההצלחה דיום הגאולה על כל השנה - המצפה לבשו"ט בגו"ר גם יחד.

לוח היום יום ...

<p>ה'תש"ג</p> <p>טו תמוז</p> <p>יום ראשון</p> <p>שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עזרעה. תניא: אכן כל . . . 184 תענית.</p> <p>אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמְאָמְרָיו: בְּתַעֲנוּג נַפְשִׁי עַל אֲלֻקוֹת יְכוֹל לֵהִיּוֹת מִזֶּה שְׂמִנוּנִית בְּגוֹף. אוֹמְרִים עַל הָרֵב נַחֵם מִטְּשָׁרְנָאֲבִיל, שֶׁהִיא שְׂמֵן בְּגוֹפוֹ מִעֲנִית "אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיהַ רַבָּא".</p>	<p>יום ראשון</p> <p>יום ראשון</p>
<p>ה'תש"ג</p> <p>טז תמוז</p> <p>יום שני</p> <p>שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י. תהלים: עט"ב. תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.</p> <p>אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב - אֵין לְשַׁעַר. הָרֵב הַמְּגִיד אָמַר: הַלְּוֹאֵי הָיוּ נוֹשְׁקִים הַסְּפָר־תּוֹרָה בְּאוֹתָהּ הָאֵהָבָה שֶׁהִיא מוֹרֵי מִנְשֵׁק אֶת הַיְלָדִים בְּהוֹלִיכּוֹ אוֹתָם אֶל הַ"חֲדָר" כְּשֶׁהִיא "בְּאֵהָעֶלְפֶּר" [=עוֹזֵר (לְמַלְמֵד)].</p>	<p>יום שני</p> <p>יום שני</p>
<p>ה'תש"ג</p> <p>יז תמוז</p> <p>יום שלישי</p> <p>תענית. סליחות. אבינו מלכנו. שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג"ז. תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.</p> <p>חֲלוּק [=הַהֲבֵדֵל שְׁבִין] לוֹחֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת וְלוֹחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת: בְּלוֹחֹת עֶצֶן - הַרְאִשׁוֹנוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֻקִּים, הַשְּׁנִיּוֹת פָּסַל לָךְ. הַמּוֹכֵב - תְּרוֹת עַל הַלְּחֹת, שְׂכַדְרֶשֶׁת רַו"ל עִירוֹבִין (נד, א) הוּא רַק בְּלוֹחֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת. בְּמוֹעֵל בְּבִי יִשְׂרָאֵל - בְּלוֹחֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת צְדִיקִים, כְּשֶׁעֲמֵדוּ עַל הַר סִינַי פִּסְקָה זְהֻמָּתוֹ, בְּשָׁנִיּוֹת בְּעַלִּי תְּשׁוּבָה. בְּמוֹעֵל מוֹשֶׁה - בְּמִתְּן תּוֹרָה נִתְּן לְמוֹשֶׁה אֶלֶף אוֹרוֹת בְּמִתְּנָה, וּבְחֻטָּא הֶעֱגַל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חִזְרוּ בְּלוֹחֹת שְׁנִיּוֹת (רק בְּשִׁבַּת נוֹתְנִים לוֹ, כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שְׂכַתוֹב] ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים). מַעֲלַת לוֹחֹת הַשְּׁנִיּוֹת שְׁנִתְּן גַּם כֵּן הַלְּכוֹת מְדַרְשׁ אֲגוּדוֹת כּו', כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָה כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שְׁנַמְצָא] בְּשִׁמְר' מ"ו [בְּמְדַרְשׁ שְׁמוֹת רַבָּה תַּחֲלַת פְּרָשָׁה מו], וְקִירוֹן עוֹר פְּנֵי מוֹשֶׁה.</p>	<p>יום שלישי</p> <p>יום שלישי</p>

יום רביעי

יום רביעי

יח תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פ.
תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים.

דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבין, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.

תרגום

אָדמו"ר הַזְקֵן הַתְּבַטָּא עַל ר' מֹשֶׁה ווִילְעֵנְקֵעֶר: לְמֹשֶׁה יֵשׁ מוֹחִין דְּגִדְלוּת, וּבְעֵשֶׂר הַשָּׁנִים שֶׁהִתְיַצֵּעַ הוּא יָגַע [=השיג] מוֹחִין רַחְבִּים.
שְׁלֹשׁ שָׁנִים הֵכִין ר' מֹשֶׁה ווִילְעֵנְקֵעֶר אֶת עֲצָמוֹ ל'יחידות' אֲצֵל אָדמו"ר הַזְקֵן, וְאַחֲרֵיכֵן נִשְׁאָר שֵׁבַע שָׁנִים בְּלִיאֲזָנָא כְּדֵי לְיַשֵּׁם אֶת ה'יחידות' בְּעִבּוּדָה בְּפִעֵל.

יום חמישי

יום חמישי

יט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: אך הענין . . . צד החי וכו'.

מִהֲנִהְגוֹת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרש"ב] כְּשֶׁנִּסְעַ מִבֵּיתוֹ, אָף שֶׁנִּשְׁאָר בְּמָקוֹם אֶחָד כְּמֵה חֲדָשִׁים, הָיָה אוֹמֵר בְּכָל יוֹם אַחַר הַתְּפִלָּה תְּפִלַּת הַדְּרָךְ – בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת.

יום שישי

יום שישי

כ תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.
תהלים: צו"קד.
תניא: ככה ממש . . . צד האותיות.

שְׁלֹשָׁה מֵינֵי הַתְּבוֹנְנוֹת הֵם: א) הַתְּבוֹנְנוֹת לְמוּדִית, אַחַר שֶׁמִּבֵּין הָעֵנִין עַל בּוּרִיו, הוּא מֵתְבוֹנֵן בְּעוֹמֵק הָעֵנִין הַהוּא, עַד שֶׁהַשְּׂכֵלִי מֵאִיר אֲצֵלוֹ. ב) שְׁקוּדִם הַתְּפִלָּה, עֵנִינָה הַרְגֵשׁ חַיּוּת הָעֵנִין שֶׁלְמַד וְלֹא הַרְגֵשׁ הַשְּׂכֵלִי כִּמוֹ בַּהַתְּבוֹנְנוֹת לְמוּדִית. ג) שְׁבַת־תְּפִלָּה, עֵנִינָה הַרְגֵשׁ הָאֵלֶקוֹת שֶׁבַה־עֵנִין שֶׁלְמַד. שְׁלֹשׁ אֵלֶּה הֵם שְׁלִיבוֹת סוּלָם הַהַרְגֵשָׁה וְרַק בַּחֲסָדֵי הַשִּׁי"ת עֲמָנוּ מֵרְגִישִׁים לְפַעֲמִים – דַּעְרָה עֵרֶט מֵעַן – ג) –טְלִיכִיקִיט בְּלִי שׁוּם עִבּוּדָה כְּלָל, וְהוּא מִפְּנֵי מַעֲלַת הָעֲצָמוֹת שִׁישׁ בְּנִשְׁמָה, אֲבָל מִצַּד הָעִבּוּדָה שֶׁבַכָּה עֲצָמוֹ מוֹכְרָחִים שֶׁלֹּשׁ הַנ"ל.

תרגום

שְׁלֹשָׁה מֵינֵי הַתְּבוֹנְנוֹת הֵם: א) הַתְּבוֹנְנוֹת לְמוּדִית, אַחַר שֶׁמִּבֵּין הָעֵנִין עַל בְּרִיו, הוּא מֵתְבוֹנֵן בְּעוֹמֵק הָעֵנִין הַהוּא, עַד שֶׁהַשְּׂכֵלִי מֵאִיר אֲצֵלוֹ. ב) שְׁקוּדִם הַתְּפִלָּה,

ענינה הרגש חייה הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודיית. (ג) שבת פלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סלם ההרגשה, ורק בחסדי ה' יתברך עמנו מרגישים לפעמים – דערהערט מען [קולטים] – אלקות בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שפכת עצמו מכרחים שלש הנ"ל.

שבת קודש

שבת

כא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירוש"י.

תהלים: קד-קה.

תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחינו בין המצרים ואפלו בשבת.

כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד מישראל, שבכל אחד ואחד מישראל תוכיות נקדת פנימית לכבו הוא מקדש לשבתו יתברך. והנה מקום המקדש, גם בזמן הגלות והשמום, קדוש הוא. וכדאיתא בשמות רבה פרק ב', "אמר רבי אחא, לעולם אין השכינה זזה מכתל המערבי". וכל ענין השמום הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל, דהיסוד הוא שלם וזך וטהור, וכמו שכתוב "אני ישנה ולבי ער", ואיתא [וישנו] במדרש רבה "אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דכל ענין השמום, רחמנא לצלן, שישנו בישראל, הוא רק בדגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד המקדש הפרטי הוא בקדשתו.

המשך מעמוד 242

24 הטומאה ועל האנשים העוברים שם, ויטמאו האנשים בטומאת
25 אהל המת.
26 שואלת הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שזו כוונת דברי רבי שמעון,
27 שהרי מפני הטומאה תנן במשנתנו, ומדוע הוצרכה הברייתא
28 לפרש את הדברים. משיבה הגמרא: אי מפתניתין – אם היינו
29 למדים רק מדברי רבי שמעון במשנה, הנה אמינא – היה מקום
30 לומר, שיש לחשוש לטומאה באופן כזה, דלמא מיתי עורב טומאה
31 ושידי קתם – שמא יביא עורב כזית מן המת ויזרוק בין ענפי האילן,
32 ומאחר שהענפים רבים וצפופים תעמוד הטומאה שם ולא תפול
33 לארץ, וכל העובר תחת האילן נטמא מחמת כך. ואם אכן זהו
34 החשש, אזי כנניא פרחילי בעלמא – די בכך שיעשה בעל האילן
35 חלל בין הענפים, על ידי שיקוץ כל ענף מתוך שני ענפים, וממילא
36 לא תוכל הטומאה לעמוד בין הענפים אלא תפול לארץ, ואין
37 צריך לקפוץ את כל הענפים הנוטים לרשות הרבים. קא משמע לן
38 – לכך משמיענו התנא בברייתא, שאין החשש משום כך, אלא אף
39 אם תעמוד הטומאה בארץ יש חשש שיאחיל ענף מן האילן על
40 הטומאה ועל העוברים ושיבים, ולפיכך אפילו אם לא נותר אלא
41 ענף אחד הנוטה לרשות הרבים, מוזיק הוא את העוברים ושיבים,
42 ויש לקרצא.

1 פושטת הגמרא: פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש – פשוט הדבר
2 שהשיעור שאמרו חכמים גדול מן השיעור שאמר רבי יהודה, דאי
3 סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש – שאם תעלה על דעתך
4 ששיעורו של רבי יהודה גדול משל חכמים, אם כן, רבנן ששיעורו
5 בכדי גמל ורוכבו עליו, כשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי – מה יעשו
6 בשיעורו של רבי יהודה. כלומר, אם יצטרך אדם לעבור עם גמל
7 הטעון פשתן או חבילי זמורות, כיצד יוכל לעבור. ובהכרח,
8 ששיעורם של חכמים גדול משיעורו של רבי יהודה, ולפיכך אם
9 יקפוץ בעל האילן את הענפים כשיעור גמל ורוכבו, יוכל אף גמל
10 ומטענו לעבור שם.
11 שואלת הגמרא: ואילא מאי – אלא מה צריך לומר, דשיעורא דרבנן
12 נפיש – ששיעורם של חכמים גדול משיעורו של רבי יהודה, אם
13 כן, רבי יהודה שיעור בכדי גמל הטעון פשתן, כשיעורא דרבנן מאי
14 עבדי – מה יעשה בשיעורם של חכמים. כלומר, אם יצטרך גמל
15 ורוכבו לעבור שם, כיצד יוכל לעבור. משיבה הגמרא: אפשר דנחין
16 ונחליף תותיה – יכול הוא להתכופף ולעבור מתחת ענפי האילן,
17 ולפיכך די בהנחת מקום כפי השיעור הנצרך לגמל הטעון פשתן.
18 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר כל האילן נגיד המשקולת מפני
19 הטומאה.
20 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי רבי שמעון: תנא –
21 שנינו בברייתא, שכוונת דבריו של רבי שמעון היא, שיש לקפוץ
22 את כל הענפים היוצאים מפני אהל הטומאה. שיש לחשוש שמא
23 יפול כזית מן המת מתחת לענפי האילן, ויאחילו הענפים על

הדרן עלך לא יהפור

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

כיצד שמים?

וזה ההוכחה שמביא לשיטה זו: נאמר בגמרא (ב"מ צט, ב) שהנוטל מהקדש חבילה של חמישים תמרים, כאשר מחירה של כל יחידה הוא זוז, אך בקניית חבילה שלמה זוכים להנחה של זוז אחד ומשלמים ארבעים ותשעה – משלם להקדש חמישים.

ויש להקשות: הרי בהקדש נקבע המחיר לפי מקומו ושעתו, ובמכירת כל החבילה ירוויח ההקדש ארבעים ותשעה בלבד, ואף שאם תימכר ביחידות נפרדות יקבל חמישים, הרי מטבע הדברים שמכירה כזו מתארכת זמן מה, ואם-כן המחיר של 'שעתו' הוא ארבעים ותשעה בלבד!

אלא בהכרח לומר שהכלל של 'מקומו ושעתו' בא לשלול רק מצב שבו השער הנוכחי נמוך וכדי להשיג שער גבוה יותר יש להמתין. אך כאן הרי לפי השער הנוכחי ניתן להשיג חמישים במכירת יחידות נפרדות, אלא שלמעשה הדבר לוקח זמן, ולפי-זה צדקו דברי הסמ"ע שהשוויו נקבע לפי השער הנוכחי, אף אם לא דרוש זמן כדי להשיג קונה ולממש את שווי הנכס בפועל.

הלכות ערכין וחרמין פרק ג, הלכה יט: הִיָּה בְּנִכְסִים בְּהֵמָה וְעֹבְדִים וּמְרֻגְלִיּוֹת, וְאָמְרוּ הַתַּנְגְּרִים: אִם יִלְקַח לְעֹבֵד זֶה בְּכֹת בְּשָׁלְשִׁים, מִשְׁבִּיחַ הוּא מֵאָה; וּפְרָה זֹו – אִם תִּמְתְּנוּ בָּהּ לְאִמָּלָם, מִשְׁפַּחַת עֲשָׂה... אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן. אֵלֵא כִּיצַד עֲוִשִׁין? מוֹבְרִין הַכֹּל בְּמִקוּמוֹ וּבְשַׁעְתּוֹ, בְּמָה שֶׁהוּא.

וכן נפסק לגבי גביית חוב שכאשר גובים מהלווה נכסים לפירעון החוב, מעריכים לפי המחיר שניתן לקבל בעדם במקום ובשעה זו "ולא שיצטרך לחזור למוכרו בעיירות ובשווקים או לעכבו עד שימצאו לו קונים או שיתייקר" (שו"ע ח"מ סי' קא ט"ו).

ונחלקו הפוסקים בדבר: לדעת הסמ"ע (שם סק"ט), השומא נעשית כפי מחירו אילו היה קונה לפנינו כעת אף שבפועל אין קונה עתה, ולא באו למעט אלא שכאשר השער שונה במקום או בזמן אחר, המחיר נקבע לפי השער הנוכחי אך מחיר זה תקף גם אם בפועל לא ניתן לממשו מיד. אך לדעת הט"ז (שם) המחיר נקבע לפי האפשרות למכור את הנכס בפועל באותה שעה.

אדמו"ר הזקן (הלי' הלוואה סי"ט, קר"א סק"ג) נוקט כדעת הסמ"ע,

~ יום שני ט"ז תמוז ~

נדר בדבר שלא בא לעולם

ומבאר הי"ד המלך' (הלי' מכירה שם): אף שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, יכול הוא לאסור על עצמו בנדר גם דבר שלא בא לעולם, כשם שיכול לאסור על עצמו פירות חברו אף שאינן ברשותו (נדרים מז, א). ולפי-זה יש לומר, שבדבריו בהלכות מכירה שהאומר "מה שתלד בהמתי יהיה הקדש" חייב לקיים דברו, אכן אין כוונת הרמב"ם שחייב להקדישו, כיון "שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם", אלא שאמירתו 'יהיה הקדש' היא התפסה בדבר הנדר (ראה הלי' נדרים פ"א ה"ט), והרי זה כאומר 'יהיה אסור עלי' (שהרמב"ם מביא בסמיכות) שהוא נדר, וכך גם דבר שלא בא לעולם יכול להיאסר עליו.

ובזה יובן דיוק נוסף:

כאן, בהלכות ערכין, כתב הרמב"ם שהאומר 'הרי עלי להקדישו' חייב להקדישו כשיבוא לעולם, ואם לא הקדיש

הלכות ערכין וחרמין פרק ו, הלכה לא: אֵף עַל פִּי שְׂאִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דָּבָר שְׁלֵא בָא לְעוֹלָם, אִם אָמַר הָרִי עָלַי לְהַקְדִּישׁוּ – תְּרִי זֶה חַיִּב לְהַקְדִּישׁוֹ כְּשִׁיבֹא לְעוֹלָם, מִשׁוּם נִדְרִי; וְאִם לֹא הַקְדִּישׁ – תְּרִי זֶה עוֹבֵר מִשׁוּם "לֹא תֵאַחַר לְשִׁלְמוֹ" וְ"לֹא יִחַל דְּבָרוֹ" וּמִשׁוּם "בְּכָל הַיָּצֵא מִפִּי, יַעֲשֶׂה".

והקשה 'הלחם משנה':

לדעת הרמב"ם, האומר "מה שתעלה מצודתי מן הים, קודש" או "מה שתוציא שדה זו מן הפירות, חרם" – "לא אמר כלום", כי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (לעיל הלי' נו), אבל האומר "הרי עלי הקדש" הרי זה כנדר, וצריך לקיים נדרו. ויש לתמוה: מדוע אס-כן בהלכות מכירה (פכ"ב הלי' טו) כתב שגם אם אמר "כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש" (ולא 'הרי עלי להקדישו') "חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה"?

'לא יחל' וככל היוצא מפיו יעשה', אבל האומר 'יהיה הקדש' או 'יהיה אסור עלי' אינו חייב להקדישו אלא שהדבר נאסר עליו בנדר, ואם כן לא שייך לחייבו משום 'בל תאחר' או 'לא יחל דברו', אלא ש"חייב לקיים דברו" ולא ליהנות מהדבר שאסר על עצמו בנדר.

עובר על 'בל תאחר', 'לא יחל דברו' וככל היוצא מפיו יעשה'. ואילו בהלכות מכירה כתב רמב"ם ש"חייב לקיים דברו, שנאמר, ככל היוצא מפיו יעשה"!
וטעם ההבדל הוא שכאן, באומר 'הרי עלי להקדישו', כיון ש"חייב להקדישו כשיבוא לעולם" נחשב כקנוי להקדש, ולכן אם אינו נותנו להקדש עובר על שלשת הציוויים 'בל תאחר'

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

גדרי הצדקה

חומש, ואפילו מצד מידת חסידות אין לתת יותר מזה. ולתוספת ביאור:

בדוגמא הראשונה, גדר המצוה הוא נתינה לצורך המקבל, למלא את חסרונו של העני, ולכן אף שאינו מחויב, ממידת חסידות יכול לתת יותר מחומש. ובדוגמא השנייה שבהלכה זו – הגדר של מצות ערכים וחרמים הוא (כפי שהובא בהלכה הקודמת) ש"ראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו", ומאחר שהדגש בתועלת הנתינה הוא עבור הנותן ולא הצורך של המקבל, לא יתן יותר מחומש.

ואדמו"ר הזקן (אגרת הקדוש סוף ס"ו) מוסיף אופן שלישי בנתינת צדקה:

נתינה לצדקה ללא הגבלה כאשר היא באה כדי לתקן את הפגם הנעשה בנפש על ידי העבירות. ומה שאמרו 'אל יבזבו יותר מחומש', "היינו דוקא במי שלא חטא... אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

(לקוטי שיחות כו, עמ' 218)

הלכות ערכין וחרמין פרק ה, הלכה יג: לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים, כל נכסיו; והעושה זה, עובר על דעת הכתוב... ואין זו חסידות, אלא שטות – שְׁהָרִי זֶה מֵאֲבֵד כֹּל מְמוֹנֵו, וְיִצְטָרֵף לְכָרִית... אֲלֵא כֹל תִּמְפֹּד מְמוֹנֵו בְּמִצְוֹת, לֹא יִפָּדֵי יוֹתֵר מִחֻמֶּשׁ.

מדברי הרמב"ם כאן משמע שגם במצוות צדקה אין לתת יותר מחומש מנכסיו, ולכאורה זו סתירה למה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה (פאה פ"א מ"א) שיש לעזור לאדם בממונו אך "לא יתחייב לתת יותר מחמישית ממנו, לבד אם עשה כן במדת חסידות", היינו שמצד מידת חסידות יש מקום לנתינת צדקה יותר מחומש!

ומבאר הרמב"ם יוסף (יור"ד סי' רמט סק"א):

בפירוש המשנה, מדבר הרמב"ם במצב שבו עומדים העניים והאומללים ומבקשים לעזור להם ואז חובה לתת עד חומש, ומצד מידת חסידות יכול לתת אף יותר מחומש. ואילו כאן בדיני ערכין מדובר באופן שהאדם מצד עצמו רוצה לחלק מממונו לעניים ("דומיא דמקדיש ומחרים"), ובזה נקבע השיעור של

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

איסור כלאים – יניקה או ערבוב?

סלע המפסיק בין השורשים, משום שבחלקם העליון הם נראים כמעורבים (הרי"י מגאש ב"ב יח, א).
אך מדברי הרמב"ם מבואר כי האיסור הוא רק בצירוף שני הגורמים יחד. ולכן, מותר לזרוע באופן שנראים כמעורבים אם אינם יונקים זה מזה, וכן מותר לזרוע כשיונקים זה מזה אם אינם נראים מעורבים.

ויש סוברים שמן התורה איסור כלאים תלוי ביניקה לחוד, וחכמים אסרו גם במקום שאינם יונקים אלא נראים כמעורבים (ראה רמ"ה ב"ב עב, א). וכן נקט הכסף משנה אף בדעת הרמב"ם, ופירש שדברי הרמב"ם כאן אמורים רק

הלכות כלאים פרק ד, הלכה טז: מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים תִּתְבָּאֵר לָךְ, שְׂבוּמֵן שֵׁשׁ בֵּין שְׁנֵי הַמִּינִין הַרְחֵקָה הַרְאִינָה לְהֵן כְּדֵי שְׁלֹא יוֹנְקוּ זֶה מִזֶּה – אִין חוֹשְׁשִׁין לְמִרְאֵית הָעֵינִי, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנִי; וּבְזֵמַן שִׁירְאוּ מִכְּדָלִין זֶה מִזֶּה – אִין חוֹשְׁשִׁין לְיִנְקָתוֹ, אֲפִלּוּ הֵן זֶה בְּצֵד זֶה, כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאֵר עִתָּה.

בגדרו של איסור כלאים מצינו כמה שיטות:

יש אומרים שהאיסור תלוי באחד משני הגורמים, יניקה או ערבוב. ולכן, אסור לנטוע שני מינים כאשר הם יונקים זה מזה אף אם אינם נראים כמעורבים, וכן אסור לזרוע ללא הרחקה גם אם אינם יונקים זה מזה, כגון שיש בתוך הקרקע

על עצם הימצאותם בשדה, לכאורה אין משמעות לאופן הזריעה, אם נעשתה כאחת או לא, ובכל אופן יש איסור תורה.

אמנם יש לומר שמכל-מקום איסור זה הוא רק כאשר נראה שנזרעו כאחד ובכך הם נחשבים כמעורבים. ולכן כתב הרמב"ם שאם נראים מובדלים אין בכך איסור מצד קיום כלאים, ואף מצד הזריעה אין איסור אע"פ שיונקים זה מזה, משום שלא זרעם כאחד (מעדני ארץ על הרמב"ם כאן).

באופן שלא זרע את שני המינים בבת אחת (במפולת יד) אלא בנפרד זה לצד זה ובכך אין איסור מהתורה אלא מדרבנן מפני מראית העין. ועל כך כתב הרמב"ם שכאשר אינם נראים מעורבים מותר אע"פ שיונקים זה מזה, אך במקום שיש איסור דאורייתא (כשזרעם ביחד) האיסור הוא בעצם היניקה ואינו תלוי במראית העין.

והנה, מלבד איסור זריעת כלאים, יש איסור תורה גם על המקיים כלאים בשדה, אף אם לא זרעם, ומאחר והאיסור הוא

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

זריעת כלאי הכרם בחו"ל ע"י גוי קטן

איסור זה אינו נוהג אלא בארץ ישראל (לעיל פ"א ה"ג), ולכן אין בו איסור אמירה לגוי, ואילו כלאי הכרם שאסרו חכמים אף בחוצה לארץ (שם ה"ד) אסרו בהם גם אמירה לגוי.

ולדעת הרמב"ם, אסרו רק באמירה לגוי גדול אבל אמירה לגוי קטן מותרת אף לכתחילה, כמעשה רב משרשיא שנתן פרוטה לגוי קטן כדי שיזרע עבורו כלאי הכרם (ט"ז שם סקכ"א). אך לדעת הרמב"ן והמאירי (שבת שם) אסור לומר גם לגוי קטן לזרוע לו כלאי הכרם בחוצה לארץ. ואין ללמוד מפעולת רב משרשיא ששילם לגוי קטן שזרע לו כלאי הכרם – כי זו הייתה זריעת 'כשות', שהוא מין ירק שנחלקו בו תנאים האם יש בו איסור כלאים (אפילו בארץ ישראל), וכיון שכל המיקל באיסור כלאים בארץ ישראל הלכה כמותו בחוצה לארץ (שבת שם), לכן התיר אמירה לגוי קטן, אבל בירקות אחרים אין להתיר לומר לגוי קטן לזרוע לו כלאי הכרם.

הלכות כלאים פרק ח, הלכה יג: **וְאִם אָמַר לְתִינוּק גּוֹי לְזַרְעַ לּוֹ בְּחוּצַת הָאָרֶץ, מֵתָר; אֲבָל לֹא יֵאמַר לְגוֹי גָּדוֹל, שְׂלֵא יִתְחַלֵּף בְּיִשְׂרָאֵל.**

אמירה לגוי קטן (תינוק) לזרוע לו כלאי הכרם בחוצה לארץ מותרת, אבל אמירה לגוי גדול אסורה. ומקור ההלכה הוא המסופר בגמרא (שבת קלט, א) שרב משרשיא נתן פרוטה לגוי קטן שזרע עבורו כלאי הכרם, ואילו לגוי גדול לא נתן כדי "שלא יתחלף בישראל", שהרואים יטעו לומר שאף לישראל מותר לזרוע כלאי הכרם בחוצה לארץ (כסף משנה).

וצריך ביאור: מדוע אסורה אמירה לגוי בכלאי הכרם אע"פ שמותר לומר לגוי לזרוע לו כלאי זרעים (כמבואר לעיל פ"א ה"ג)? וביאר הט"ז (יו"ד סי' רצו סק"א): איסור אמירה לגוי הוא רק באיסורים שהם חובת הגוף, וכלאי זרעים אינם חובת הגוף כי

~ יום שישי כ' תמוז ~

נגד שאבד בו כלאים

והקשה הראב"ד: הרי 'ספק דאורייתא לחומרא' (אף שלשיטת הרמב"ם זהו מדרבנן), ומדוע הקלו חכמים בספק זה? וביאר ה'כסף משנה': אף שהחמירו חכמים בספק של תורה – כאן הספק הוא דבר שאינו מצוי, ולכן הקלו בו. והט"ז (יו"ד סי' שב סק"ב) תמה: מדוע אינו מצוי שיהיה עירוב חוטים של צמר ופשתן? ופירש את דברי הרמב"ם כך: בגד זה שבדקו לאחר הצביעה ולא ניכר בו הבדל בין החוטים – מן התורה אין להסתפק האם יש כאן חוט פשתן, אלא שמדרבנן יש לחשוש שמא לא בדק יפה, ובספק מדרבנן יש להקל. והרדב"ז ביאר:

הלכות כלאים פרק י, הלכה כז: **בְּגָד צֶמֶר שֶׁאֲבָד בוֹ חוּט פִּשְׁתָּן... לֹא יִמְכְּרֵנוּ לְגוֹי, שְׂמָא יִמְכְּרֵנוּ לְגוֹי לְיִשְׂרָאֵל... וְכִיצַד הוּא תַּקְנַת בְּגָד זֶה? צוּבְעוּ – שְׂאִין הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתָּיִם עוֹלִין בְּצַבֵּעַ אֶחָד – וּמִיָּד הוּא נִכָּר לוֹ, וְשׁוּמְטוּ; וְאִם לֹא נִכָּר, הָרִי זֶה מֵתָר, שְׂמָא נִשְׁמַט וְהֵלֵךְ לוֹ, שֶׁהָרִי בִּדְק וְלֹא מְצָאוֹ. וּכְכֹר בְּאֶרְצוֹ בְּבִיאוֹת אֲסוּרוֹת, שְׂכָל אֲפוּרֵי סְפָקוֹת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים; וְלִפְיֵכָּךְ הִקְלוּ בְּסַפֵּק זֶה.**

בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן, אם לאחר צביעת הבגד לא ניכר ההבדל בין חוטי הצמר והפשתן – הבגד מותר, היות וספק "שמא נשמט והלך לו, שהרי בדק ולא מצאו".

ודברי הרמב"ם שבגד זה יש לו תקנה והוא מותר, היינו היתר למכור לגוי. וזהו בהמשך לתחילת ההלכה שבגד שאבד בו כלאים לא ימכרו לגוי משום חשש תקלה (י"ש מא ימכרו הגוי ל"ש ר"א), ובאיסור מכירה לגוי, שחכמים גזרו שמא תצא מזה תקלה – הקלו חכמים והתירו מכירה לגוי.

אף שבכל ספיקות דאורייתא החמירו, בבגד זה (שאבד בו חוט של פשתן) הקילו חכמים כי קרוב לוודאי שאם היה בו חוט של כלאים היה ניכר על ידי הצביעה, וכיון שלא ניכר – וודאי שהחוט נשמט והלך לו'.
וה'חתם סופר' (אהע"ז ח"א סי' עג) כתב בדעת הרמב"ם: מצד ספיקא דאורייתא אכן אסור לישראל ללבוש בגד זה,

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

בין פאה לראשית הגז

בראשית הגז, אף שחייב הנתינה בפועל חל רק בשעת הגזיזה, אולם גם בשעה שהצמר עדיין מחובר לבהמה חל על הבעלים החיוב לדאוג לכך שכאשר ייגזז יינתן לכהן. ויתירה מזו: לגבי תרומה יש סוברים שאף אם אינו רוצה כלל לאכול את הפירות, מכל-מקום חלה עליו מצות הפרשת תרומה ונתינתה לכהן (ט"ז י"ד סי' א סק"ז), וכן יש לומר לגבי שאר מתנות כהונה ובכללן ראשית הגז, כי מאחר שהתורה זיכתה לכהנים חלק בממונם של בני ישראל משום שאינם מקבלים נחלה בארץ, חלה מצוה על הבעלים לדאוג לכך שהמתנות יגיעו לידיהם.

ולכן, כשמוכר את הבהמה לאחר, חזקה עליו שאינו מוכר את מתנות הכהונה שבה כדי שלא לבטל את המצוה המוטלת עליו.

אולם לגבי פאה, אם רצה שלא לקצור כלל אין עליו שום חובה להביא עצמו לידי חיוב על ידי שיקצור מעט וישאיר פאה לעניים, כשם שאין חיוב לבנות בית כדי לקבוע בו מזווה. ולכן, כשמוכר את התבואה קודם שהתחיל לקצור, אין סיבה לומר שהתכוון להשאיר לעצמו את הפרשת הפאה מאחר ועדיין לא התחייב בה, וכשהלוקח מתחיל לקצור חל החיוב עליו.

הלכות מתנות עניים פרק ג, הלכה יח: ואם התחיל בעל השדה לקצר, ומכר מקצת ושייר מקצת – בעל השדה נותן פאה הראויה לכל; שכיין שהתחיל לקצר, נתחייב בכל. ואם מכר תקלה – מפריש הלוקח על מה ששלקת, ובעל השדה על מה ששייר.

לדברי הרמב"ם, חיובו של המוכר להפריש פאה עבור הקרקע שמכר, הוא רק כאשר המכירה נעשתה לאחר תחילת הקצירה, משום שתחילת הקצירה גורמת לו חיוב הפרשה על כל השדה, אולם אם מכר קודם שהתחיל לקצור, אינו צריך להפריש פאה על החלק שמכר.

אולם לגבי מצות ראשית הגז, כתב הרמב"ם (הל' בכורים פ"א ה"י) "הלוקח גז צאנו של חברו, אם שייר המוכר מעט מצאנו להגזו, המוכר חייב להפריש מן המשואר על הכל ואע"פ שלא התחיל המוכר לגזו, חזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה". כלומר, אף אם עדיין לא התחיל לגזו ולא התחייב בפועל, יש להניח שהתכוון לשייר אצלו את החלק שצריך להפריש כדי לא להפיק מעצמו את מצות מתנות כהונה.

ויש להבין מה בין זה לפאה, ומדוע לגבי פאה אין אומרים שאף אם מכר קודם תחילת הקצירה התכוון לשייר לעצמו את הפרשת הפאה?

הביאור:

(אמונת ירושע א – פאה לו, קובץ הנדרות על התורה (אלישיב) עמ' 169)

הנשמה כמו שהיא למעלה קודם בואה בגוף, הרי מעמדה ומצבה הוא בעולמות העליונים הרוחניים. . והיא רואה ומשגת אלוקות בהשגה נפלאה במאור

ממאמר א פרשת פינחס ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

ה. האומר: משקלי עלי, או משקל פלוני עלי - נותן משקלו. אם כסף - כסף, אם זהב - זהב, כמו שפירש. אָמַר: משקל ידי או רגלי עלי - רואין פמה היא ראיה לשקל ונותן ממון שפירש¹⁰. עד היכן היא היד לענן זה? עד האציל¹¹. והרגל? עד הארכבה¹². לפי שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם¹³.

10 ואין אומרים ימלא כלי מים ויכניס ידו בנחת ואחרי כן ישקול את המים שיצאו מהכלי, כי אין לדמות משקל מים כמשקל בשר ועצמות וגידים. 11 מרפק. 12 הברך, פרק הרגל שבין השוק והירך. 13 אבל בעניינים אחרים אין יד נקראת אלא עד הפרק, שהוא מקום חיבור כף היד והזרוע.

ו. האומר: קומתי עלי כסף או זהב - נותן שרביט¹⁴ שאינו נכסף¹⁵ מלא קומתו ממין שפירש. אָמַר: מלא קומתי עלי - נותן אפלו שרביט שנכסף¹⁶ ממין שפירש.

14 מקל. 15 מעצמו, שהוא עבה, כקומתו, שהיא ניצבת מעצמה ואינה נכפפת. 16 הואיל והוסיף תיבת: מלוא, לא נתכוון זה אלא להודיע, שאין דעתו אלא למידת גובה קומתו ולא לעובי. שעלינו לדייק בכל לשון יתירה ולפרשה כראוי.

ז. האומר: משקלי עלי, ולא פירש מאי זה מין, אם היה עשיר ביותר ונתפון¹⁷ למתנה מרבה - נותן משקלו זהב. והוא הדין באומר: משקל ידי או רגלי או קומתי, ולא פירש מאי זה מין - נותן זהב. ואם אינו מפלג בעשירות - נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרךן להשקל באותו מקום, אפלו פרות¹⁸. וכן נותן שרביט מלא קומתו אפלו של עין¹⁹. הכל לפי ממונו ודעתו²⁰.

17 בכל הדפוסים שלפנינו כתוב: "ונתכוון", לפיכך סובר ה"כסף משנה" לפרש כוונת רבינו לומר, שלא הממון עצמו קובע [=אם הוא אדם חשוב ועשיר או להיפך] אלא אופיו ונדבת ליבו. שאם הוא קמצן, אפילו הוא עשיר לא נתכוון למתנה מרובה, ודינו כדין עני, אלא עלינו לאמוד את דעתו, שאם הוא נדיב, וודאי נתכוון למתנה מרובה. וזה שדקדק רבינו "ונתכוון למתנה מרובה" שיודעים אנו כי לכך נתכוון. 18 ואפילו בצלים. 19 נלמד מדין משקלי עלי. 20 רוחב לבו ונדיבותו.

ח. האומר: עמדי עלי, ושיבתי עלי, או מקום ושיבתי עלי, או רחבי עלי, עבתי עלי, הקפי עלי - כל אלו ספק, ומביא לפי ממונו, עד שיאמר: לא

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

הלכות ערבין וחרמין

פרק שני

1 החילוק בין המעריך אבר רגיל למעריך אבר שיש בו נשמה, וההבדל בזה בין ערכין לדמים, האומר משקלי עלי ולא פירש מאיזה מין משקל נדר, לשכת חשאים ולשכת כלים שבמקדש מה היו משמשות, אם משנים מקדשי בדק הבית לקדשי מזבח או להיפך.

א. האומר: ערך ידי או ערך עיני או רגלי עלי, או שאמר: ערך יד זה? או עינו עלי - לא אמר פלום³. ערך לפי או כבדי עלי, או ערך לבו של פלוני או כבדו עלי - נותן ערך פלו⁴. וכן כל איבר שאם ינטל מן החי ימות, אם אמר ערכו עלי - נותן ערך פלו.

2 של אדם זה. 3 והטעם מפורש שם ד. שנאמר "בערכך" ולא נאמר "בערך", ללמדך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אברים. 4 כל אלה הם אברים שהנשמה תלויה בהם והתורה אמרה: "בערכך נפשות" תלה הכתוב ב"נפש".

ב. אָמַר: חצי ערפי עלי - נותן חצי ערכו. ערך חציי עלי - נותן ערך פלו; שאי אפשר שינטל חציו ויחיה⁶.

5 חצי גופי. 6 ואין זה גרוע מערך לבי או ערך כבדי. ג. האומר: דמי ידי עלי, או דמי יד פלוני עלי - שמין אותו פמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד ונותן להקדש⁷. ביצד? אם נמכר הוא פלו - [יהיה] שוה חמשים; ואם ימכר חוץ מידו, שתשאר ידו זו לכעליו ולא יהיה ללוקח בה פלום⁸ - שוה ארבעים. נמצא זה יתחייב לשלם להקדש עשרה⁹. וכן כל פיוצא בזה.

7 הדמים - המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו - אינם כערכים. 8 שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא לרבו ראשון. 9 אבל אין שמין אותו "אומד של נזקין", לומר כמה הוא יפה כשנקטעה ידו, וכמה היה שווה בשתי ידיו שלימות, שמי שנקטעה ידו אין שמים אותו אלא בזול, לפי שרואים אותו מזולזל, וזה שאמר: דמי ידי עלי, הרי לא נקטעה ידו, לפיכך, אין שמין אותו אלא כאמור לעיל.

ד. האומר: דמי ראשי או כבדי עלי, או דמי ראשו של פלוני או לבו או כבדו עלי - נותן דמי פלו. וכן האומר: דמי חציי עלי - נותן דמי פלו. אָבַל האומר: חצי דמי עלי - נותן חצי דמיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהייתה במקדש".

יג. הַצָּרְכוֹ לְקֹדְשֵׁי מִזְבֵּחַ³⁴ וְלֹא הַסְפִּיקָהּ לְהֵן תְּרוּמַת הַלְשָׁפָה³⁵ - מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לְהֵן מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת; אֲבָל אִם הַצָּרְכוֹ לְבְדֵק הַבַּיִת וְלֹא מוֹצִיאִין בְּלִשְׁפַת בְּדֵק הַבַּיִת דְּבַר הַמְסִפִּיק לְהֵן - אֵין מוֹצִיאִין הָרְאוּי לְהֵן מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ³⁶.

(34) להקריב קרבנות על המזבח. (35) כסף השקלים שבלשכה, הנועד מתחילה לקניית קרבנות. (36) מתרומת הלשכה המיועדת לקדשי מזבח. והראב"ד חולק, ולדעתו שלוש לשכות היו שם, אחת לשכת בדק הבית, ששם היו נותנים הכסף לצרכי בדק הבית, ומכסף זה אסור היה לקחת לקדשי מזבח, כמו ששנינו: "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה" ואחת - לשכת התרומה, שהייתה מיועדת לקדשי מזבח, ואין מוציאים ממנה לקדשי בדק הבית. ואחת - "לשכת הכלים" משותפת לשניהם, שכל כלי הראוי למזבח היו נוטלים ממנה ושאר הכלים שהיו בלשכה זו היו נועדים לבדק הבית. וכך הייתה עשויה על תנאי זה מתחילתה, ומתוך שרוב כליה היה מיוחדים לצרכי בדק הבית הייתה נקראת: לשכת בדק הבית. ורבינו מפרש דברי המשנה בתמורה לב. שקדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה, הכוונה, "שאם הקדיש דבר לבדק ההיכל אין משנים אותו לבדק המזבח".

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) קביעת סכום הערך לפי זמן הערך לא לפי שעת ההעמדה בדין, תנאי הישג יד בערכין, המפרש סכום הערך אם נידון בהישג יד, המפריש ערכו או דמיו ונגנבו, כיצד ממשכנים חייבי ערכים ודמים ומה משאירים להם, שאין להקדש אלא מקומו ושעתו.

א. הַמַּעֲרִיף אֶת הַפְּחוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים², וְלֹא עֶמֶד בְּדִין³ עַד שֶׁהָיָה יָתֵר עַל עֲשָׂרִים - אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא עֶרְף פְּחוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים; שְׂאִין הָעֶרְף אֶלָּא בְּזִמְן הָעֶרְף, לֹא בְּזִמְן הַהַעֲמָדָה בְּדִין⁵.

(2) שערכו הוא עשרים שקל. (3) שכל נערך צריך לעמוד לפני הכהן המעריך אותו, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א-כג. (4) וערכו חמישים שקל. (5) משנה בערכין יח. ובגמרא שם למדוה מ"כערכך יקום" (ויקרא כז, יז) "אינו נותן אלא בזמן הערך". וראה בתוספות י"ו ט שם.

ב. כָּל הָעֶרְכִין הַקְּצוּבִין בַּתּוֹרָה הֵן שְׁנוֹתַת הַמַּעֲרִיף אִם הָיָה עֲשִׂיר; אֲבָל אִם הָיָה עֲנִי וְאֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת - נוֹתֵן כָּל הַנִּמְצָא בְּיָדוֹ, אֶפְלוֹ סֵלַע⁶ אֶחָד, וְנִפְטָר; שְׁנֵאמַר: וְאִם מָה הוּא מְעַרְפָּה, עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַנֶּדֶר.

(6) שקל, ואם אין בידו אפילו סלע, דינו יתבאר בסמוך ה"ד.

כָּף נִתְּפֹנְתִי²¹. וְאִם מָת - יִתְּנֵה הַיּוֹרְשִׁים פְּחוֹת שְׁבִלְשׁוֹנוֹת²².

(21) שיהיה כל כך רב עד שידע בוודאי שלא לכך נתכוון. (22) כי ביחס אל הנודר עצמו יש כאן שאלת איסור, שלא יעבור על "לא יחל דברו" וכבר אמרנו "סתם נדרים להחמיר". אבל לגבי היורשים אין שאלת איסור, שהרי הם לא נדרו, אלא שאלת ממון בלבד, וספק ממון להקל.

ט. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי מִטְּבַע פְּסָף - לֹא יִפְחוֹת מְדִינָר כְּסָף²³. מִטְּבַע נְחֹשֶׁת - לֹא יִפְחוֹת מִמְּעָה כְּסָף²⁴. הֲרִי עָלַי בְּרוֹזל - לֹא יִפְחוֹת מֵאֲמָה עַל אֲמָה לְכֹלָה עוֹרֵב²⁵ שְׁהָיָה לְמַעֲלָה בְּגַג הַהֵיכָל²⁶, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר מִקְוָמוֹ²⁷.

(23) ודווקא כשהזכיר מטבע. (24) יביא נחושת בשווי מעה כסף. (25) טס של ברזל חד כמין סייף, גבהו אמה היה מתוח על גבי מעקה ההיכל סביב כדי שלא ינחו עליו העופות ויטנפוהו. "כלה עורב" - שמכלה העורבים משם. (26) שבמקדש. (27) ולא ביאר רבינו דין האומר: הרי עלי מטבע זהב, בעוד שהמשנה במנחות אומרת: "לא יפחות מדינר זהב"? ואולי סמך רבינו על מה שכותב בהלכות מלווה ולווה פרק כד הלכה יז: "כתב בו (בשטר) מטבע זהב אין פחות מדינר זהב" ואם בשטר שיד בעל השטר על התחתונה הדין כן, בהקדש שיפה כוחו לא כל שכן.

י. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי כְּסָף אוֹ זָהָב, וְלֹא הִזְכִּיר מִטְּבַע - יִבְיֵא לְשׁוֹן²⁸ שֵׁל כְּסָף אוֹ שֵׁל זָהָב. יִהְיֶה מִשְׁקָלָה עַד שְׁיֵאמַר: לֹא לְכָף נִתְּפֹנְתִי. וְכֵן אִם פָּרַשׁ הַמִּשְׁקָל וְשִׁכַח כְּמָה פָּרַשׁ - יִבְיֵא עַד שְׁיֵאמַר: לֹא לְכָף נִתְּפֹנְתִי²⁹.

(28) רצועה ארוכה בדמות לשון. (29) יביא כל כך עד שיודע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון.

יא. אֶחָד הָאוֹמֵר: דָּמִי עָלַי אוֹ דָּמִי פְּלוּגִי עָלַי, אוֹ הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי מְנָה אוֹ חֲמִשִּׁים אוֹ כְּסָף אוֹ זָהָב - הַכֹּל הֵן הַנִּקְרָאִים חֲזִיבֵי דָמִים. וְהַדָּמִים וְהָעֶרְכִין - לְבְדֵק הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב. שְׁתֵּי לְשִׁכוֹת³⁰ הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ: אַחַת - לְשִׁפְתַת חֲשָׂאִים, וְאַחַת - לְשִׁפְתַת הַכְּלִים. לְשִׁפְתַת חֲשָׂאִים - יִרְאִי חֲטָא נוֹתְנִין לְתוֹכָן בְּחֲשָׂאִים³¹, וְעֲנִיִּים בְּנֵי טוֹבִים³² מִתְּפִנְסִים מִמְּנָה בְּחֲשָׂאִים³³. לְשִׁפְתַת הַכְּלִים - כָּל מִי שֶׁהִתְנַדֵּב כָּלִי זוֹרְקוֹ לְתוֹכָהּ, וְאַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם הַגְּזָבְרִין פּוֹתְחִין אוֹתָהּ. כָּל כָּלִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ צֶרֶף לְבְדֵק הַבַּיִת - מְגִיחִין אוֹתוֹ, וְהַשָּׂאֵר נִמְפָּרִין וְדָמִיָּהֵן נּוֹפְלִין לְלִשְׁפַת בְּדֵק הַבַּיִת.

(30) חדרים. (31) בסתר, "קול דממה דקה" מתרגם יונתן: קל דמשבחין בחשאי. (32) נכבדים ומיוחסים. (33) "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו ... הנותן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"מה שאמר זה עלי" אין זה ערך אלא נדר, ואינו נידון בהישג יד (רדב"ז וכס"מ). (18) משנה שם: "הישג יד בנודר", וכמבואר בגמרא שם: שאמר, כאשר תשיג יד הנודר - בנודר תלה הכתוב (ולא בנידר = הנערך).

ז. מה בין החיב בערף עני להחיב בערף עשיר, שהיא הערף הקצוב כלו¹⁹? שהחיב בערף עני שלקחו ממנו כל מה שידו משגת, אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו חיב לשלם²⁰; ואם היה חיב בערף עשיר - ישאר שאר הערף עליו עד שיעשיר. וישלים הערף שעליו.

(19) והלא עני הוא, ומה נרויח אם נחייבו בערך עשיר? ושאלה זו מוסבה על תחילת ההלכה הקודמת. (20) תוספתא ערכין פ"א, מ"ג "היה בידו סלע (ערך עני) ונתן הימנו שלשה דינרים (הסלע = ארבעה דינרים) ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר, מגלגלים עליו את הכל, שאילו מתחילה נתנו פטור". והרי זה דומה לעני שהביא קרבנו בדרות (ראה ויקרא ה, ז) ונתעשר אחר-כך, שאין מחייבים אותו להביא שנית קרבן עשיר (רדב"ז).

ח. המפרש את הערף ואמר: ערפי עלי חמשים סלעים, או ערף פלוני עלי שלשים סלעים - אינו נדון בהשג יד²¹, אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן.

(21) כיון שפירש סכום אין זה ערך, והרי זה כאילו נדר כך וכך דמים עלי, שאינו נידון בהישג יד, כמבואר בסמוך (ערכין ד:).

ט. וכן האומר: דמי עלי²², או דמי פלוני עלי - אינו נדון בהשג יד²³. שחיבי דמים²⁴ הרי פרשו נדרן²⁵, והרי הן כמי שאמר: מנה עלי הקדש, שהיא חיב לתן מנה גמור²⁶.

(22) שיווי דמי שראוי אני להמכר כעבד בשוק, אני מקדיש לברך הבית. (23) שם כ. "חומר בנדרים מבערכין. שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף (אם אמר דמי בהמתי עלי) ואין נדונים בהישג יד", ומפרש רש"י: שאם אמר דמי עלי, ואין ידו משגת - יתן הכל לכשיוכל. (24) ראה לעיל פ"ב, הי"א. (25) כאילו אומר כל דמיו של פלוני, שהוא שוה להמכר בשוק - עלי, בעוד שהערך הוא סתום, שאין הכל יודעים שנותיו של פלוני ודמי ערכו. (26) ואינו בהישג יד. ובתוספות שם כ. דיבור-המתחיל ואין נדונים פירשו, שזה שכתבה תורה (ויקרא כז, ח) "יעריכנו הכהן" - משמע מיעוט - יעריכנו - לזה ולא לאחר. כלומר, זה נערך לפי הישג ידו ולא לאחר ה"נודר דמים". והראב"ד מסביר, שחיוב תשלומי ערכין נראה כעין קנס, שהרי אחד המעריך את הבריא ואחד המעריך את החולה, נתן אותו המחיר לפי שניו, כעין תשלומי שלשים שקלים של עבד, הניתנים לאדוניו (ראה שמות כא, לב), שגם כן אין חילוק בהם בין עבד לעבד, וזה קנס, ומתוך שזה קנס, חסה התורה עליו

(7) ואפילו ישיר אח"כ אינו חייב כלום, כמבואר בסמוך ה"ז.

ג. ומנין שהיא נותן אפלו סלע אחד אם אין לו אלא סלע אחד? שנאמר: וכל ערף יהיה בשקל הקדש⁸. הא למדת, שאין בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים⁹.

(8) "כל ערכין שאתה מעריך, לא יהו פחותים משקל" (ערכין ז). ועל-כרחך בעני, שאין ידו משגת, הכתוב מדבר. (9) כמפורש בתורה בערך הזכר, מכן עשרים שנה ועד בן ששים שנה (ויקרא כז, ג).

ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו פחות מסלע¹⁰, אלא ישאר הפל עליו חוב, ואם מצאה ידו והעשיר - יתן ערף שלם הקצוב בתורה.

(10) משנה ערכין ז: "אין נערכין פחות מסלע", ומפרש רש"י: "שאפילו עני הנידון בהישג יד, לא יתן פחות מסלע" וכמבואר לעיל אות ז.

ה. עשיר שהעריך והעני¹¹, או שהעריך כשהוא עני והעשיר¹² - הרי זה חיב בערף עשיר¹³. אכל אם העריך כשהוא עני והעשיר וחרז והעני¹⁴ - נתן ערף עני¹⁵.

(11) קודם שיעריכנו הכהן. (12) כשעמד לפני הכהן להערכה הריהו עשיר, וכפירוש רש"י לבבא מציעא קיד. וכן בתוספות-יו"ט שם. (13) משנה ערכין יז, ובגמרא שם: עני והעשיר - שנאמר: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת. עשיר והעני - "על-פי אשר תשיג יד הנודר" משמע אחרי אמירת פה אנו הולכים, והיא שעת הנדר (רבינו גרשום שם), נמצא עני זה נתן מה שיש בידו, והשאר יהיה עליו חוב עד שיעשיר וישלים, כמבואר להלן ה"ז. (14) בשעת הערכת הכהן. (15) שם, שהרי גם בשעת הנדר וגם בשעת ההערכה עני הוא, ואין אומרים: "ואם מך הוא" - עד שיהא במכותו (בעניותו) מתחילתו ועד סופו (שם).

ו. עשיר שאמר: ערפי עלי, או ערף פלוני¹⁶, ושמע העני ואמר: מה שאמר זה עלי - הרי העני חיב בערף עשיר, שהוא ערף שלם¹⁷. אכל עני שהעריך את העשיר ואמר: ערף זה עלי - אינו חיב אלא בערף עני, שהוא כפי אשר תשיג ידו¹⁸.

(16) בכת"י התימנים: ערך פלוני עלי. (17) משנה ערכין יז. שאין זה ערך אלא נדר ואינו נידון בהישג יד, כמבואר להלן ה"ט. והראב"ד חולק, ולדעתו אין זו אלא דעת רבי במשנה שם, וחכמים חולקים עליו, שאינו נותן אלא ערך אני, וכדברי הראב"ד מפורש גם בתוספות שם, דיבור-המתחיל הישג יד. שיש בזה מחלוקת בין רבי וחכמים, אבל כבר כתב רבינו בפירושו למשנה שם: אין בין רבי וחכמים מחלוקת, כי דברי רבי שם הם מוכרחים מעצמם, כיון שאמר העני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זאת לא נפטר הלוה מלשלם לבעל חובו הראשון, ונשאר חייב בכתחילה. אבל בערכין כשלא נשאר בידו אלא סלע אחד לערכו הראשון, ונתנו לגזבר, נפטר בזה ואינו חייב לשלם עוד אפילו כשיעשיר, כדין כל המשלמים לפי הישג ידם שפקע חובם ונפטרו לגמרי, כמבואר לעיל ה"ז. (34) שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה. (35) חוב. (36) ערכין ח. וכן ברש"י שם.

יב. האומר: שני ערכי עלי³⁷, ולא היה בידו אלא פחות מפי שני ערכין - הרי הדבר ספק אם נתפס³⁸ לשניהן ונותן חצי מה שיש לו לערף אחד וחצי לערף השני ונפטר³⁹; או יתן ערף אחד מהן שלם, או כל הנמצא⁴⁰ בידו באחד מהן, וישאר הערף האחר עליו חוב עד שיתן אותו בעניות או בעשירות. כפי הישג ידו⁴¹.

(37) בבת אחת, ודינו לתת שני ערכין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. (38) הכסף שבידו. (39) בהתאם להישג ידו, ואפילו אם יעשיר אחר-כך, לא יהיה חייב כלום. (40) אם אינו מגיע אפילו לכדי ערך אחד שלם. (41) ערכין שם, בעיה שלא נפטרה, ופסק הרב"ז אם תפס הגזבר, לוקח הכל לערך אחד, ונשאר הערך השני חוב. ואם לא תפס, נותן חצי לערך אחד, וחצי לערך שני ונפטר, כשאר כל ספק ממון ש"המוציא מחברו עליו הראיה". וראה לעיל פ"ב, ה"ח, שכתב רבינו: "ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות" וכאן לא הודיע כלום, ואפשר שסמך על מה שכתב למעלה. ולפי"ז גם בנידון שלפנינו לא ישלמו היורשים אלא כדי ערך אחד לשניהם (לחם-משנה, לעיל שם). ולדברי ה"אור שמח" יש חילוק גדול בין שני דינים אלו, שבדינו נתחייב שני ערכים בוודאי, והפרעון הוא ספק, והרי זה כאומר: מנה לי בדרך בוודאי, והנתבע טוען איני יודע אם פרעתין, שחייב לשלם, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ט. אבל לעיל ישנו ספק בעצם החיוב, והרי זה כאומר: מנה לי בדרך, והלה טוען איני יודע אם הלויתני, שנשבע ונפטר, כמבואר שם ה"ח, ולפיכך אין היורשים משלמים אלא פחות שבלשונות.

יג. המפריש ערפו⁴² או דמיו ונגנבו או אבדו, אף על פי שלא אמר 'עלי'⁴³ - חייב באחריותו⁴⁴ עד שיעגיעו ליד הגזבר; שנאמר: ונתן את הערף ביום ההוא קדש לה' - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן עד שיעגיעו ליד הגזבר⁴⁵.

(42) כסף ערכו, לאחר שהעריכו הכהן. (43) אלא אמר: הריני בערכי, או הריני בערך פלוני, ובכתי" התימנים: "אע"פ שלא אמר עלי חיוב אחריותן". (44) אע"פ שבשאר נדר אינו חייב באחריותו עד שיאמר: הרי עלי, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ב, שכל שאמר עלי, הרי הוא כהתחייב להרכיבה על כתפיו ולהביאה להקדש (רש"י לחולין קלט.). (45) תלה הכתוב קדושתם בנתינתו לגזבר, ולא בהפרשתם ועודם ברשותו (חולין קלט.). ואע"פ שפסוק זה מדבר במקדיש שדה אחוזתו, שבא לפדותה מידי

לדונו בהישג יד, אבל בדמים אינו משלם משום קנס, ואינו בחסיון. וסובר הראב"ד, שגם "חייבי דמים" אינם כמפרש, שהרי לא יודע עדיין כמה הם דמי פלוני, ומחוסר שומה הוא, ואין להשוותם עם האומר: "מנה עלי הקדש" שסכום נדרו מפורש היטב (מרכבת המשנה).

י. האומר 'הרי עלי ערף' סתם, ולא פירש - אינו כמפרש שלשת שקלים²⁷, אלא נדון בהשג יד כשאר המעריכין²⁸.

(27) אע"פ שדינו לתת פחות שבערכין, שהוא שלשת שקלים כמבואר לעיל פ"א, ה"כ - אינו כמפרש, שאינו נידון בהישג יד. (28) ערכין ד: שנאמר: "בערך נפשות", ולא נאמר: בערך נפשות, ייתור הכ"ף בא לרבות ערך סתום להישג יד (שם). ולפיכך אם אין לו אלא סלע אחד - נותנו ונפטר.

יא. האומר: ערפי עלי, וחזר ואמר: ערפי עלי, והיו בידו עשר סלעים, ונתן תשע לשניה²⁹ וסלע לראשונה³⁰ - יצא ידי שתיהן³¹. שהעריכין לאו כחובות³². שאף על פי שכל מה שבידו משעבד לראשונה, הקדש מאחר שגבה - גבה³³. אכל אם נתן תשע לראשונה³⁴ ואחת לשניה - ידי שניה יצא, שהרי כשנתן הסלע לא נשאר בידו כלום והרי אין ידו משגת; ידי ראשונה לא יצא, שהרי כל מה שהיה בידו משעבד לראשונה, וכשנתן התשע נשאר לו סלע, והרי לא נתן כל מה שידו משגת. לפיכך ישאר עליו³⁵ שאר ערף ראשון עד שיעשיר וישלם³⁶.

(29) שהעריכו הכהן על ערכו השני תחילה, וזה היה כל מה שהשיגה ידו, שלא היה יכול ליתן גם את הסלע העשירי שבידו, כי משעבד הוא לתשלום ערכו הראשון. (30) שאחר-כך העריכו הכהן על ערכו הראשון, והרי אין בידו אלא סלע אחד. (31) שם ז: והוא-הדין אם נתן סלע אחד לשניה ותשעה סלעים לראשונה, יצא ידי שתיהן. שלכל אחת נתן כדי הישג ידו (תוספות לכתובות צ. דיבור-המתחיל שמעמינה). (32) שדינים: כל שקדם חובו גובה תחילה, ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידי (הל' מלוה פ"כ, ה"א). (33) חילק רבינו בין הקדש לבעל חוב, ולכאורה זה סותר את דברי הגמרא בערכין שם, שנימקו את הדין הזה מפני ש"בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה" - הרי שלא חילקו ביניהם, ולדעת ה"לחם משנה" יש להגיה בגמרא שם: "הקדש מאוחר" ולא: בעל חוב מאוחר, אולם דברי רבינו הסיים דברי רב שרירא גאון (הובאו ברי"ף לכתובות צד). האומר בקשר לגמרא שבערכין הנ"ל, במה דברים אמורים בהקדש, שאין הקדש מוציא מידי הקדש (שהכל רשות אחת היא, ולפיכך מה שגבה הגזבר עבור הערך המאוחר - גבה), אבל הדיוט מוציא מידי הדיוט (כלומר, שתי רשויות הן), ולפיכך מה שגבה לא גבה (מעשה רב, בשם אחי"ר שלמה הכהן מוילנה). וב"מרכבת המשנה" מכוון את דברי רבינו לומר, ש"העריכין אינם כחובות". שבחוב, אפילו אם נאמר "מה שגבה - גבה", בכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אשתו ובניו מערכך (שם), אבל מה שכבר ייחד להם, אין לוקחים מהם (תפארת-ישראל שם). (60) ראה ה' אישות פ"ב, ה"ב, וה"ד. ופי"ג, ה"ו.

טז. היו עליו פלי משי ובגדים מזבין - מעבירין אותן מעליו, ונותנין לו פסות הראויה לאיש פמותו⁶¹. לחל, אבל לא לשפתות וימים טובים⁶².

61) בבא מציעא ק"ג: לענין סידור בעל חוב, והוא-הדין לענין ערכין, וכחכמים שם, ולא כרבי ישמעאל ורבי עקיבא האומרים: "כל ישראל ראוים לאותה איצטלה". (62) ע"פ הירושלמי קידושין פ"א, ה"ד. והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ז.

יז. ואם היה אמן - נותנין לו שני פלי אמונות מפל מין ומין. פיצד? אם היה חרש⁶³ - נותנין לו שני מעצדים⁶⁴ ושתי מגרות⁶⁵. היו לו פלים מרבין ממין אחד ומועטין⁶⁶ ממין שני - אין מוכרין מן המרבה ולוקחין לו מן המועט⁶⁷, אלא נותנין לו שני פלים מן המרבין וכל שיש לו מן המועט⁶⁸.

63) חרש-עין, נגר. (64) מקצועות להקצעת קרשים ולהחלקתם, ככתוב (ירמיה י, ג) "מעשה ידי חרש במעצד". (65) משור לנסר עצים, ככתוב (דברי הימים-א, כ, ג) "וישר במגרה". (66) כלי אחד. (67) להשלים לו שני כלים למין המועט. (68) כשם שהספיק לו כלי יחידי זה עד כה, כן יספיק לו להבא (משנה בערכין כג:), ואין אומרים עד עכשיו היו לו כלים מרובים ממין אחד, והיה משאילם לאחרים, ותמורת זה היו משאילים לו מהמין המועט, ועכשיו הגזבר יקח ממנו את הכלים העודפים ממין המרובה, ממילא לא ישאלו לו מן המין המועט, ויקנו לו כלי שני להשלים את המועט, אלא מניחים אותו כפי שהורגל עד כה (גמרא שם כד.).

יח. היה חמר או אפר⁶⁹ - אין נותנין לו בהמתו⁷⁰, אף על פי שאין לו מזונות אלא ממנה⁷¹. היה ספן - אין נותנין לו ספינתו, אלא ימכר הפל⁷².

69) עובד אדמה, חקלאי. (70) צמדו. (71) כי אין אלו כלי אומנותו, אלא נכסיו (שם), כחכמים החולקים על רבי אליעזר, האומר: אכר - נותנים לו את צמדו, חמר - נותנים לו את חמורו. (72) שם יח. שלדעת החכמים דין ספינה כדן צמד וחמור, שאינם כלי אומנות אלא נכסיו הם, ונמכרים. ולדעת רבי אליעזר שם, דין ספינתו כדן צמדו, שפרנסתו הם, ואינם נמכרים.

יט. היו פונקסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו התנאים⁷³: אם ילקח לעבד זה פסות בשלשים⁷⁴, משפחת⁷⁵ הוא מאה; ופרה זאת, אם ימתינו בה לאטלס⁷⁶, משפחת עשרה; ומרגלית זו, אם מעלין אותה למקום פלוני, תשוה למון רב, וקאן אינה שוה אלא מעט - אין שומעין לה⁷⁷. אלא פיצד עושיין? מוכרין הפל במקומו ובשעתו כמה שהוא.

ההקדש, אולם מתוך שכתב הפסוק: "ונתן את הערכך" ולא "ונתנו", לימד ש"נתינה" זו מדברת במעריך (רש"י שם).

יד. תבי ערכין ודמים - ממשפנין אותן⁴⁶, ולוקחין מהן בעל פרוחן מה שגדרו⁴⁷. ואינן תביין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה⁴⁸. ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המשלטלין, מפסות וכלי תשמיש הפית ועבדים ובהמה, ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא פסות אשתו ולא פסות בניה, ולא בגדים שצבען לשמן⁴⁹, ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן⁵⁰. וכן המקדיש כל נכסיו - לא הקדיש את אלו⁵¹.

46) גזבר נכנס לבתייהם ליטול משכון כנגד המגיע מהם (משנה בערכין כג: וברש"י). ובתוספתא שם פ"ג מ"ח "הערכין והדמים ממשכנים". (47) לאחר שנישומר, וידוע הסכום המגיע מהם, אבל לפני השומה אין ממשכנים (יד איתן). (48) כדן מלוה הממשכן את הלוה, שנאמר בו (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש". והטעם שאין חייבים להחזירו בערכין, כי במחזור משכון נאמר (שם): "ולך תהיה צדקה", ודרשו חכמינו (בבא מציעא קיד.). "מי שצריך צדקה (=הדיוט), יצא הקדש שאין צריך צדקה". (49) שילבשום, אע"פ שעדיין לא לבשום. (50) ולא נעלום עדיין, הרי הם בחזקתם בשעת לקיחה (ערכין פ"ו, מ"ה, וברע"ב שם). (51) שם, ובבא קמא קב: אמרו בקשר לזה: "כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להם (=לאשתו ובניה) כסות אשתו ובניה מתחילה" ואין אלו נכסיו שלו. והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ה.

טו. ונותנין לו מפל נכסיו, לזה שיש עליו ערכין או דמים או שהקדיש מנה לנדק הפית⁵² ואין לו - נותנין לו תפלין של ראש ושל יד, וסנדליו, וכסא לישב עליו, ומטה ומצע⁵³ הראויין לו לישן עליהם⁵⁴. ואם היה עני⁵⁵ - נותנין לו מטה ומפץ⁵⁶ לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום⁵⁷, וכסות שנים עשר חדש⁵⁸. לו לבדו, אבל לא לאשתו ובניה⁵⁹, אף על פי שהוא תיב במזונותיהם ובכסותם⁶⁰. ואין נותנין לו אלא פסות הראויה לו.

52) דוקא כשהקדיש מנה, אבל המקדיש כל נכסיו, אף תפיליו בכלל, ודינו יתבאר לקמן פ"ו, ה"ג. (53) כלי מיטה, כגון מזון סדין וכו'. (54) ואם אין לו, משיירים לו כסף לקנות את כל אלה (ערכין פ"ו, מ"ג וברע"ב שם). (55) שאינו רגיל במצעות. (56) מצע גס, כעין מחצלת של קנים. (57) כל אחד לפי הרגלו (בבא מציעא ק"ג:). לענין סידור בעל חוב, והוא-הדין לענין ערכין, כמבואר שם. והשווה הל' מלוה פ"ג, ה"ו. (58) ואם אין לו, משאירים לו מעות כדי לקנותם (תפארת-ישראל למשנה ערכין שם) ובגמרא שם כד. אמרו: "ואם מך הוא מערכך - החייתה מערכך". כלומר, תן לי חייתו מדמי ערכך. (59) אין צורך להשאיר להם מזונות וכסות, שנאמר: "הוא מערכך" - ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. הַנְקָרָאָת שְׁדָה מְקַנָּה⁴. וְהַמְקַדֵּשׁ שְׁדָה אַחַזְתּוּ - מוֹדְדִין אוֹתָהּ⁵, וְעִרְפָּה⁶ הוּא הָעֵרֶךְ הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה⁷.

(2) בתורה (ויקרא כז, טז) "ואם משדה אחוזתו יקדיש" (3) במתנה מאחר, שאינו מורישו. (4) שם, כב: "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה". ודיניה מפורשים להלן הכ"ו. (5) כשבא לגאלה מידי הגזבר, מעריכים אותה לפי גודל שטחה בין שהיא אדמה טובה בין שהיא רעה, ואין מעריכים אותה לפי שוויה. (6) ערך פדיונה. (7) ויקרא כז, טז. וכמבואר להלן.

ב. וְכַמָּה הוּא? כָּל מְקוֹם שְׂרָאוּי לְזֶרַע בּוֹ הַמְרָ שְׁעוּרִים, וְיִזְרְעוּנוּ בְּיָדוֹ⁹ וְלֹא יִקְרָבוּ¹⁰ זְרִיעָתוֹ וְלֹא יִרְחַק אוֹתָהּ¹¹ - עֵרְפוּ חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים לְכָל שְׁנֵי יוֹבֵלִים¹². וְאִין שְׁנַת יוֹבֵל¹³ מִן הַמְּנַגֵּן¹⁴. וְאֶחָד הַמְּקַדֵּשׁ שְׁדָה טוֹבָה שְׂאִין בְּכָל אֶרֶץ וְשְׂרָאָל כְּמוֹתָהּ, אוֹ שְׁדָה רְעָה שְׂאִין כְּמוֹתָהּ לְזֶע - כְּזָה מְעִרְכִין אוֹתָהּ¹⁵.

(8) שלשים סאה, סאה היא אחת ממדות היבש והלח, ובמדות זמננו היא בערך 13.3 ליטר. (9) פרט למפולת שוורים, שהיו רגילים לתת שקים מלאים זרע של השוורים ומנוקבים מתחתיהם, נקבים רחבים, ומוליכים אותם על פי המחרישה והזרע נופל, וגדול שטח קרקע המקבל כור זרע הנזרע ביד, שאינה עבה ומקובצת, משטח המקבל כור זרע במפולת שוורים' שהיא עבה ומקובצת ביותר (ערכין כה. וברש"י). (10) יצופף, שנמצא הפודה מפסיד. (11) זריעה מפוררת ומפוררת היבה, שהוא הפסד להקדש (שם). (12) שאם הקדיש שדהו בשנה הראשונה לאחר היובל, ורוצה לגאלה מידי ההקדש באותה שנה, עליו לשלם חמישים שקלים עבור ארבעים ותשע שנה שהיתה עתידה להיות ברשות ההקדש עד היובל הבא, כמבואר לקמן הי"ב. (13) הבא. (14) נמצא, שהחמישים שקל שהוא נתון להקדש בפדיון שדהו, הוא רק עבור ארבעים ותשע שנה, שהיתה עומדת להיות ברשותו, סלע ופונדיון לשנה. כמבואר בהלכה הבאה (משנה, ערכין כה.). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקותי, שנינו: "עד שנת היובל - שלא יכנס בה משנת היובל כלום", כלומר, שאינו חושב שנת היובל הבא לחשבון חמישים שקל. (15) לפי חשבון קצוב זה. ובדפוס רומי: מעריכין אותה (משנה, ערכין יד.). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקותי אמרו בקשר לזה "גזירת מלך היא". וראה ב'העמק דבר' להנצי"ב ויקרא כז, טז טעם הדבר.

ג. כָּכָר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁקָלִים¹⁶, שְׁהִשְׁקָל הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה הוּא הַנְקָרָא סֵלַע בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים. וְהַגְרָה הָאָמוֹרָה בַּתּוֹרָה¹⁷ - הִיא הַמְעָה בְּדַבְרֵי חֲכָמִים. וְהוֹסִיפוּ עַל הַשְׁקָל¹⁸ וְעָשׂוּ אוֹתוֹ סֵלַע¹⁹. וְהַסֵּלַע אֲרֻבָּעָה דִּינָרִין. וְהַדִּינָר שֶׁשׁ מְעִין. וְהַמְעָה שְׁנֵי פוֹנְדִיּוֹנִין²⁰. נִמְצָא לְכָל שְׁנָה²¹ סֵלַע וּפוֹנְדִיּוֹנִין²². שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהֵסֵלַע שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים פוֹנְדִיּוֹנִין²³, כְּשִׁיתָן פוֹנְדִיּוֹנֹת לְקַח סֵלַע מִן הַשְׁלֵחָנִי²⁴ - נוֹתֵן תְּשֻׁעָה וָאַרְבָּעִים²⁵.

שְׁנָאָמֶר: וְנָתַן אֶת הָעֵרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קִדְשׁ לָהּ - לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁל הַקִּדְשׁ שְׂאִין מְפָרְסִין⁷⁸ אוֹתוֹ וְאִין מְמַתִּינִין בּוֹ לְשׂוּק וְלֹא מוֹלִיכִין אוֹתוֹ מִמְקוֹם לְמְקוֹם. אִין לְהַקְדֵּשׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ⁷⁹.

(73) הסוחרים, "מדינים סוחרים" (בראשית לו, כח) מתרגם אונקלוס: מדינאי תגרי. (74) דינר. (75) בכת"י התימנים: משביח, וכן בלשון המשנה ערכין פ"ו, מ"ה. כלומר, הבגד היפה, משבחו ומעלה את דמיו מאה דינר על הדמים, שהוא שוה עכשיו (ערכין כד. וברש"י). (76) ובכת"י התימנים: אם תמתינו בה לאטלים, אטלים - יום השוק. ורש"י לחולין צא: מפרש: שוק שמוכרים בו בשר. (77) להשהות את מכירתם. (78) מייפים ומקשטים. (79) ערכין כד. כי אם תשהה את מכירתם כדי להשביחם, לפעמים אתה גורם לידי הפסד, שיוזלו או יגנובו, כמו שאמרו (שקלים פ"ד, מ"ג) "אין משתכרים בשל הקדש". וזהו מאותו הטעם, כמבואר בירושלמי שם ה"ב (ע"פ פירוש המשנה לרבינו בערכין שם). וראוי להעיר, שרש"י מפרש שם, אין להקדש אלא מקומו ושעתו - שאם אדם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישהנה הגזבר לומר: העלה אותה לכרך ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששוה כאן שמים, וזה (העני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר, ורבינו נמשך כנראה אחרי פירוש 'רבינו גרשום' שם.

כ. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁸⁰? בְּמַטְלָטְלִין וְעֵבְדִים⁸¹; אֶבֶל הַקְּרָקְעוֹת⁸² - מְכַרְיִין עֲלֵיהֶם שְׁשִׁים יוֹם רְצוּפִים בַּבֶּקֶר וּבְעֶרֶב⁸³ וְאַחַר כֶּךָ מוֹכְרִין אוֹתָם⁸⁴.

(80) שאין משהים את מכירתם. (81) שיש חשש שהמטלטלין יגנובו והעבדים יברחו, ויגיע הפסד להקדש, כמבואר בכתובות ק: והשווה הל' מלוה פ"ב, הי"א. (82) שאין בהם חשש של גניבה והברחה. (83) שעת כניסת הפועלים לעבודתם ושעת יציאתם, כמבואר לקמן פ"ד, הכ"ז. (84) משנה בערכין כאן: "שום ההקדש ששים יום" ומדברי הגמרא שם כב, שאמרו: "שום היתומים שלשים יום" (רצופים, כמסקנת רב חסדא שם) ושום ההקדש ששים יום" מוכרח, ששים יום של הכרות הקדש - רצופים הם (לחם-משנה). והשווה תוספות ערכין כד, דיבור-המתחיל אין להקדש, שגם הם מחלקים בין מכירת מטלטלין של הקדש למכירת קרקעות. וראה עוד הבדלים בין שומת מטלטלין לשומת קרקעות, לקמן פ"ח, ה"ב.

פָּרָק רְבִיעִי

(1) שדה אחוזה כיצד מעריכים אותה בפדיונה, דין המקדיש שדהו בשנת היובל, מקומות שאינם ראויים לזריעה אין הם נמדדים, אילנות שהוקדשו כיצד הם נפדים, שדה שהוקדשה ולא נפדית ביובל למי היא שייכת, המקדיש שדה מקנתו כיצד פודים אותה, ומה דינה כשמגיע היובל, ימי ההכרזה על שומת מכירת שדה ההקדש.

א. שְׁדָה שְׂרִיטָה אָדָם מְמוּרִישָׁיו - הִיא הַנְקָרָאָת שְׁדָה אַחַזְתּוֹ. וְשְׁדָה שְׁלֵקָחָה אוֹ זָכָה בָּהּ³ - הִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) שאמרה תורה (ויקרא כז, יח) "וחשב לו הכהן את הכסף". 35) לעיל ה"ב. 36) שטח קרקע הראוי לזריעת כור שעורים. 37) סלע ופונדיון לכל שנה, שהיתה ראויה להיות ברשות ההקדש, שהרי אם לא נפדית היא יוצאה ביובל לכהנים, כמבואר בסמוך ה"ט. 38) משנה, ערכין כה, א. שנאמר (שם, יט) "ואם גאול יגאל . . . המקדיש אותו, ויסף חמשית כסף ערכך עליו". 39) בדפוסים קדומים: התוספת. 40) שעל ארבעה רבעים מוסיף רבע חמישי מן החוץ, וזהו הנקרא בתלמוד "חומש מלבר" = מבחוץ (בבא-מציעא נג:). והשווה הל' מעשר שני פ"ה, ה"א. 41) לאחר מות המקדיש, אבל אשתו אפילו בחיי בעלה, שאשתו כגופו (משנה-למלך). 42) 'תורת כהנים' שם "ואם גאול יגאל - לרבות את האשה ואת היורש". והשווה לקמן פ"ה, ה"ג.

ו. נשאר ליובל ארבע שנים - נותן הפודה ארבע סלעים וארבעה פונדיונות לכל חמר. ואם הפעלים פדו אותה - נותן חמש⁴³. וכן לפי חשבון זה סלע ופונדיון לכל שנה⁴⁴. ואינו נותן שנה בשנה⁴⁵, אלא נותן הכל באחד⁴⁶.

43) חמשה סלעים וחמשה פונדיונות. 44) עד שנתיים, אבל אם נשאר עד ליובל פחות משנתיים, יתבאר בסמוך ה"ח. 45) בתשלומים, שכן שנה בכל שנה. 46) ערכין כה, א. שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף" - עד שיהא כסף כולו כאחד, כלומר כל סכום הכסף הדרוש. אבל אם רצה לגאול רק חציה - גואל, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ב.

ז. נשאר בינו ובין היובל שנה - אינו יכול לתן סלע ופונדיון לפדותה; שנאמר: וחשב לו הפהן על פי השנים הנותרות - אינה נפדית בגרעון פספס⁴⁷ אלא קדם ליובל בשתי שנים⁴⁸ או יותר.

47) שגורעים לפי מנין השנים שמשנת היובל העבר עד שנת הפדיון (רש"י לתורה שם). 48) שמיעוט שנים, שתיים ('תורת כהנים' בחוקתי פרק י) וכן בערכין כד, א. אבל אם רצה ליתן חמשים שקל לכל חומר - רשאי ופודה, כמבואר לקמן ה"ט.

ח. נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים, אם רצה הגזבר לחשב החדשים⁴⁹ שנה⁵⁰ ויתן שנים שקלים ושנים פונדיונים לכל זרע חמר - הרי זה מתר⁵¹. לפי שאין מחשבין חדשים להקדש⁵²; שנאמר: על פי השנים הנותרות - שנים אתה מחשב להקדש, ואי אתה מחשב חדשים.

49) שנשארו. 50) כאילו הם שנה שלימה, וכאילו נשארו למקדיש שתי שנים שלימות עד היובל. 51) ערכין כה, א. "מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה . . . כגון שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה, תלמוד לומר: וחשב לו הכהן - מכל מקום". מתוך שלא נאמר: ונתן על פי השנים, אלא וחשב לו הכהן, משמע שבכהן הדבר תלוי. והראב"ד חולק, ולדעתו יש טעות-סופר בנוסח הגמרא

16) פ"א, ה"ב-ג. 17) שמות ל, יג "עשרים גרה השקל". 18) שהיה משקלו שלש מאות ועשרים שעורה. 19) במשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני - שהוא כסף במשקל שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית (שם). 20) הרי שמונה וארבעים פונדיונים לסלע. 21) מארבעים ותשע שנה עד שנת היובל שאינה מן המנין. 22) משנה, ערכין כה, א. וביחד הם מסתכמים לחמשים שקלים ופונדיון. 23) נמצא שהפונדון המ"ט הוא מיותר לכאורה. 24) החלפן. 25) שכר החלפתו פונדיונים הקלים לשקל הכבד (בכורות נ). "קילבון לפרוטרוט".

ד. החמר הוא הפר²⁶, והוא שני לתכין. והלתן חמש עשרה סאין²⁷. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות²⁸. כל שלש סאין - איפה. וכבר בארנו בהלכות שפת²⁹, שהמקום שיש בשפורו³⁰ חמשים אמה על חמשים אמה הוא בית סאה³¹, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שיש בשפורו חמשה ושבעים אלף אמה³², שהוא רבוע מאתים ארבע ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות בקרוב³³, הוא בית פר, והוא זרע חמר שעורים.

26) שהוא מדה של שלשים סאה "מחומר חיטים" (יחזקאל מה, יג) מתרגם יונתן: מכור חיטין. 27) ונזכר בהושע ג, ב: "ולתך שעורים". וראה בבא-מציעא קד, א. וברש"י שם. 28) ככתוב (יחזקאל מה, יא) "ועשירית החומר האיפה". 29) פט", ה"ג. 30) שטחו, ובהל' שבת שם: "שיש בתשברתו". תשברת - שם לחכמת המדות ההנדסיות, ובערבית קוראים לחלקי מדות - שברים (ר"ש אבן תבון, בפירושו למלים זרות שב'מורה נבוכים'). ולדעת ה'לחם משנה' הנוסח כאן: שיש בריבועו. 31) והוא שני אלפים וחמש מאות אמה, כשתכפיל חמשים על חמשים, תהיה התוצאה שני אלפים וחמש מאות. 32) והוא בית כור, שהוא פי שלשים מבית סאה, ושני אלפים וחמש מאות כפול שלשים, עולה לשבעים וחמש אלף, וכשתרבעו ארכו כרחבו, יצא לך חשבון כל צלע כדלהלן. 33) "מאתים ושלש ושבעים ושש שביעיות בקירוב" (לשון רבינו בפירושו לכלאים פ"ב, מ"ט). וראה עירובין פ"ב מ"ה, ברע"ב וב'תוספות יו"ט' שם.

ה. כיצד דרך החשבון³⁴ בערכי שדות? הרי שהקדיש שדה אחתו, ונשאר ליובל שמונה שנים, חוץ משנת היובל שאינה בחשבון כמו שבארנו³⁵, כל הרוצה לפדותה מיד הקדש - נותן לכל זרע חמר שעורים³⁶ שמונה סלעים ושמונה פונדיונות³⁷. ואם רצה הפעלים לפדותה - נותנין עשר סלעים ועשרה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש³⁸. וכן כל חמש האמור בתורה, צריך שיהא הקרן עם התוספת³⁹ חמשה, נמצא שהוסיף רביע הקרן⁴⁰. וכן אם פדתה אשתו של מקדיש או אחד מירשיו⁴¹ - הרי אלו מוסיפין חמש⁴².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. המְקַדֵּשׁ אֶת שְׁדֵהוּ אַחַר הַיּוֹבֵל⁶¹ - אֵינָהּ נִפְדֵּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף⁶² עַד שִׁיגְמֹר שָׁנָה אַחַר הַיּוֹבֵל, לְפִי שְׂאִין מְחַשְׁבִּין חֲדָשִׁים לְהִקְדָּשׁ⁶³. לְפִיכֶן, אִם רָצָה הַפּוֹדֶה לְתֵן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל לְכָל זֶרַע חֶמֶר - הָרִי זֶה פּוֹדֶה אֶפְלוּ בַּיּוֹם שְׂאֵחֶר הַיּוֹבֵל, וְאֵינּוּ גּוֹרְעַ כְּלוּם⁶⁴.

(61) בשנה הראשונה ליובל הבא. (62) לנכות מערך הפדיון כפי החדשים שכבר יצאו, כגון שהיה עומד בניסן, שהוא אמצע שנה, לא יאמר אנכה חצי סלע וחצי פונדיון עבור ששת החדשים שכבר יצאו. (63) והוא-הדין בשאר שנות היובל, אין מחשבים חדשים להקדש (שם כה). (64) משנה, שם כד, א: "ולא גואלים אחר היובל פחות משנה אחת". ונתבאר בגמרא שם: אין גואלים בגירוע, אבל בלא גירוע יכול לגאול.

יג. כְּשִׁמּוֹדֵדִין⁶⁵ - אֵין מוֹדֵדִין אֶלָּא מְקוֹמוֹת הָרְאוּיִין לְזִרְיעָה. הֵיוּ שָׁם סְלָעִים⁶⁶ גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוּ נִקְעִים⁶⁷ מְלֵאִים מִיַּם עֲמָקִים עֲשָׂרָה טַפְחִים - אֵין נִמְדָּדִין עִמָּה⁶⁸; פְּחוֹת מִכָּאן - נִמְדָּדִין עִמָּה⁶⁹.

(65) את גודל השדה לראות כמה ראוי לזרוע בו (לעיל ה"ב). (66) אדמות קשות כסלע. (67) גומות. (68) והם נפדים בשווים. (69) ומעביר עליהם חבל ומודד והולך (משנה, שם כה). ובגמרא שם מפורש: נקעים פחות מעשרה טפחים המלאים מים - נקראים ספלי הקרקע, וסלעים הנמוכים מעשרה, שדרות הקרקע הם - כשדרה של בהמה הגבוהה וכולטת מגבה - ואינם חשובים בפני עצמם.

יד. הֵיוּ בָּהּ מְקוֹמוֹת נְמוּכוֹת⁷⁰ עֲשָׂרָה אוּ יוֹתֵר וְאֵין בָּהֶן מִיַּם - נִמְדָּדִין פְּנֵי עֲצָמָן, וּמְחַשְׁבִּין לָהֶם מֵה שְׂרָאֵי לָהֶם⁷¹.

(70) משקעים מעין נקעים. (71) לפי שווים, ולא לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור. שבוודאי אינם שווים כמו שאר השדה (כסף-משנה).

טו. הֵיחָה מְלֵאָה אֵילָנוֹת, אָף עַל פִּי שְׂלֵא פְרִשׁ⁷² - הָרִי הַקֵּדִישׁ גַּם הָאֵילָנוֹת; שְׁכָל הַמְקַדֵּשׁ - בְּעֵין זָפָה הוּא מְקַדֵּשׁ⁷³. וּמְחַשְׁבִּין אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשְׁוִייהוֹן, וְהַקְרָקַע מוֹדֵדִין אוֹתָהּ וְיֵהִי עֲרִפָה סְלַע וּפּוֹנְדִיוֹן לְכָל שָׁנָה וְלְכָל זֶרַע חֶמֶר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁴.

(72) שהוא מקדיש גם את האילנות. (73) אילנות לבד וקרקע לבד, ולא שיפדה האילנות אגב קרקע (ערכין יד. וברש"י). (74) לעיל ה"ה.

טז. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְזִרְיעָה, וְהִיא הַנְּקָרָאת טְרָשִׁין⁷⁵ - פּוֹדֵדִין אוֹתָהּ בְּשְׁוִייהָ⁷⁶. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאֵילָנוֹת בְּלִבְד⁷⁷ - פּוֹדֵדִין אוֹתָן בְּשְׁוִייהוֹן⁷⁸.

(75) אדמת סלעים, שאינה ניתנת לחרישה בגלל ריבוי הסלעים שבה. (76) ולא לפי מדתה, שנאמר (ויקרא כז,

שלפנינו, כי איך אפשר שהכהן יחשב לו החדשים שנשארו כאילו הם שנה שלימה, ויתן הפודה רק שני סלעים ושני פונדיונות. והלא הוא מפסיד את ההקדש, שאם הכהן לא יחשב לו חדשים לשנה, יוכרח הפודה ליתן חמשים שקלים לכל חומר. אולם רבינו סובר, כי הכל תלוי בראות עיני הכהן, שאם הוא רואה שהמקדיש לא יגאלנה בשום פנים, שלא יסכים ליתן חמשים שקלים עבור שנה וחצי, אז רשאי לעשות חדשים שנה וליטול שני סלעים ושני פונדיונות, שאם יחכה הכהן עד היובל תצא השדה לכהנים, תמורת דמי שווייה בלבד, אבל אם הוא רואה שהבעלים רוצים לגאלה בכל מחיר, אזי לא יחשב חדשים לשנה, אלא יטול כל החמישים שקלים. וראה להלן ה"ט ובביאורנו שם, וגזירת הכתוב היא, שיהא הדבר מסור לגזבר (רדב"ז). והשווה דברי רבינו בפירושו למשנה שם. וב'תוספות' שם כה, א - העירו כי מה שאמרו בגמרא "שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה" לאו דוקא כשהקדישה אז, שאין הדבר תלוי בשעת ההקדש אלא בשעת הגאולה, וזה מתאים לדברי רבינו כאן. (52) זה חוזר אל המשפט הקודם: "אם רצה הגזבר", משמע שאם לא ירצה - אין החדשים יכולים להחשב כשנה, ולפיכך אין המקדיש יכול לכוף את הגזבר לחשבם כשנה לפדות בגרעון כסף (ערכין, שם). אולם, מתוך סימני ההפסק שבדפוס רומי ר"מ, נראה, שפסקה זו שייכת להלכה ט הבאה, והיא התחלת ההלכה הבאה.

טז. לְפִיכֶן⁵³ אֵין רְאוּי לְאָדָם לְהִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ לְפָנֵי הַיּוֹבֵל בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁵⁴. וְאִם הִקְדִּישָׁה - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ. וְאֵינָהּ נִפְדֵּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף; אֶלָּא אִם רָצָה הַפּוֹדֶה לְתֵן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל לְכָל חֶמֶר - פּוֹדֶה אוֹתָהּ⁵⁵. וְאִם לֹא פָדָאָה - הָרִי זֶה יוֹצֵאָה לְפָנֵינוּ בַּיּוֹבֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁵⁶.

(53) הואיל ואין מחשבים חדשים לשנה. (54) שיצטרך לפדות בחמשים שקלים כל חומר, וראוי לו לחוס על ממונו ולא יקדישה כל עיקר (ערכין כד). (55) ונמצא מפסיד ארבעים ושמונה סלעים פחות שני פונדיונות (שם). (56) לקמן ה"ט.

י. הַקֵּדִישׁ שְׂדֵהוּ בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - אֵינָה מְקַדֵּשֶׁת⁵⁷. וְכֵהֵן וְלֹא שְׂהִקְדִּישׁוּ בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - הָרִי זֶה מְקַדֵּשֶׁת.

(57) ערכין כה, ב כשמואל, שנאמר: "אם משנת היובל יקדיש שדהו", משנת - משנה שאחר היובל, ולא נאמר: בשנת היובל, מכאן שאין שנת היובל בכלל. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה ערכין פ"ז, מ"א, שפסק שם כרב, שהקדישה ביובל מקדושת.

יא. כְּשֶׁם שְׁגוּאֵלִין⁵⁸ לְעוֹלָם⁵⁹, כֶּן מְקַדֵּשִׁין לְעוֹלָם⁶⁰.

(58) הכהנים והלוים. וזה מוסב אל סוף ההלכה הקודמת. (59) אפילו לאחר שעבר היובל, כמבואר לקמן הכ"א, שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללוים". (60) משנה, ערכין כו, ב. והשווה ה"י שמיטה פ"ג ה"ו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

— דיבור-המתחיל "ממקדיש בית" מפרש, שהם נותנים חמשים שקל לבית כור. (88) ולפיכך אינם נכנסים לתוכה חנם (משנה, ערכין כה: וכדעת רבי יהודה). וכתבו ה'תוספות' שם ד"ה מה להלן, שכן משמעות הכתוב (ויקרא כז, כ) "ואם לא יגאל את השדה" - הכוונה לבעלים אלא נשאר ביד הגזבר עד היובל או "ואם מכר את השדה לאיש אחר" . . . בשתי דרכים אלו, "והיה השדה בצאתו ביובל" . . . לכהן". ואם מכרה הגזבר לאחר, ולא גאלה המקדיש מידו, יתבאר דינה בהלכה הבאה. (89) ש"סתם הקדשות לבדק הבית" כמבואר לקמן פ"ה, ה"ז. ומכאן אתה למד, שכוונת רבינו לעיל ה"ח "אם רצה הגזבר לחשוב החדשים שנה, ויתן שנים שקלים ושני פונדיונים" וכו' אינה משום רווח ההקדש, שהרי אפילו הבעלים לא יתנו הכסף, יתנו הכהנים את דמיה כפי שוויה, ויתכן שצפוי מזה רווח להקדש אם לא יחזירוה לבעלים, אלא גזירת הכתוב היא, למסור הדבר לידי הגזבר, לחוס על המקדיש שלא יפסיד שדהו (רדב"ז).

כ. גֵּאֲלָה הַמִּקְדָּישׁ קָדֶם שְׁנִיעֵה הַיּוֹבֵל - הָרִי זִוּ90
 חֲזֵרְתָּ91 לְבַעְלֵיהָ, וְהָעֶרְךָ שְׁנֹתָן יִפְלֵ לְבִדְק הַבַּיִת,
 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי92. וְכֵן אִם גֵּאֲלָה בְּנוֹ שֶׁל מִקְדָּישׁ - הָרִי
 זִו חֲזֵרְתָּ לְאִבּוֹ בַּיּוֹבֵל93. אֲבָל אִם גֵּאֲלָה אוֹתָהּ בְּתוֹ
 אוֹ שְׂאָר קְרוֹכָיו אוֹ נִכְרֵי מִיַּד הַהִקְדָּשׁ: אִם הָזֵר
 הַמִּקְדָּישׁ וּגֵאֲלָה מִיָּדָן - חֲזֵרְתָּ לִּי94 לְעוֹלָם95; וְאִם
 לֹא גֵאֲלָה מִיָּדָן, אֲלֵא הִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד הַבַּיִת
 אוֹ שְׂאָר קְרוֹכָיו אוֹ נִכְרֵי - הָרִי זִו יוֹצֵאָה לְהִקְדָּשׁ,
 וְאִינָה חֲזֵרְתָּ לְבַעְלֵים לְעוֹלָם, אֲלֵא תַּהֲיֶה אֲחֻזָּה
 לַכֹּהֲנִים; וְשִׁנְאָמֵר: וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בִּיבֹל לַכֹּהֵן
 וְגוֹמֵר96. וְאִין הַכֹּהֲנִים צְרִיכִין לַתֵּן דָּמִים, שֶׁכֶּבֶר
 נִפְדֵּית מִיַּד הַהִקְדָּשׁ וְלִקְחָן97 עֲרֻפָה מֵאַחַר, אֲלֵא תַּחֲזוֹר
 לַכֹּהֲנִים כְּאִלוֹ הֵם בְּעֻלְיָה98.

90 כנוסח ויניציאה. 91 לשון "חוזרת" תמוהה, וה"ה כבר תחת ידו, וכבר עמד על הראב"ד. אכן, כוונת רבינו, שאם חזר המקדיש ומכרה לאחר, חוזרת היא אליו ביובל כדין מוכר שדה אחוזתו, ואין אומרים: מקדיש זה גאלה מיד ההקדש, והרי היא אצלו כ"שדה מקנה", ובשנת היובל תחזור להקדש שמכרה לו (רדב"ז). 92 בהלכה הקודמת. 93 ערכין כה, ב. שנאמר "ואם מכר את השדה לאיש אחר" לאחר ולא לבן, שאינו נקרא אחר, שכן קם תחת אביו ליעוד אמה עבריה, ולעבד עברי (אם מת האב בתוך שש שנות עבודתו - עובד הוא את בנו). 94 משנה, ערכין כה, א. וגורס רבינו שם: "גאלה אחר . . . וגאלה מידו, אינה יוצאת לכהנים ביובל". וכן בפירושו המשנה לרבינו שם. אולם הנוסח שלפנינו במשנה: "גאלה אחר. . . וגאלה מידו, יוצאה לכהנים ביובל". 95 ראה בבאורנו לעיל אות פו, ותקיש לכאן. 96 למעלה מפסוק זה כתוב: "ואם לא יגאל את השדה" - דרשו חז"ל (ערכין כה: "לא יגאל" - בעלים, "ואם מכר את השדה" - גזבר. 97 בכתי"י התימנים: ולוקח. 98 וכן משמע מלשון המשנה שם "הגיע יובל ולא נגאלה. . . רבי שמעון אומר נכנסים ולא

(טז) "לפי זרעו", וזו אינה בת זרעה (ערכין יד:). 77 שפירש, שאינו מקדיש אלא אילנות ולא קרקעם. 78 שם, "זרע, אמרה תורה - ולא אילנות. וראה לקמן הכ"ה.

יז. הִיוּ הָאֵילָנוֹת שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת לְתוֹךְ בַּיִת סָאָה99, וְלֹא פִּרְשׁ שֶׁהָאֵילָנוֹת בְּלִבָּד הוּא שֶׁהִקְדִּישׁ - הָרִי זֶה הַקְּדִישׁ אֵת הַקְּרָקַע100 וְאֵת הָאֵילָנוֹת שְׁבִינֵיהֶן101. אֲבָל אִם הָיוּ הָאֵילָנוֹת נְטוּעִים כָּל שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בְּיַתֵּר מִבַּיִת סָאָה אוֹ בְּפִחֹת102, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁן זֶה אַחַר זֶה103 - הָרִי זֶה לֹא הַקְּדִישׁ אֵת הַקְּרָקַע104 וְלֹא אֵת הָאֵילָנוֹת שְׁבִינֵיהֶם.

79 מפורזים כסדרם, שהוא שלשה אילנות נטועים לכל בית סאה. ושיעור שטח בית סאה מבואר לעיל ה"ד. ובגירסת הגמרא שלפנינו (ערכין יד:): "שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה". ורבינו גורס שם: "שלשה אילנות לבית סאה" (כסף-משנה). ושתי הגירסאות נכונות, כי אילנות "נטיעות" (קטנים) נטיעתם עשרה לבית סאה, ואילו אילנות גדולים, סדרם שלשה לבית סאה (תוספות' שם). והשווה ה'ל' שמיטה פ"ג ה"ב "איזו היא שדה האילן, כל שלשה אילנות לבית סאה". 80 הצריכה ליניקת האילנות. 81 האילנות הקטנים שביניהם, ופודה את האילנות בשוויים, והקרקע לפי מדה (ערכין יד). וכרב הונא שם. 82 אין זה סדר נטיעתם, ולא הקדיש אלא אילנות. 83 כל אילן בפני עצמו. 84 שאין קנין קרקע אלא לשלשה אילנות ולא לאילן אחד, ולא קנה הקדש את הקרקע, ופודה את האילנות בלבד (שם).

יח. הַקְּדִישׁ הָאֵילָנוֹת וְאַחַר כֵּן הַקְּדִישׁ אֵת הַקְּרָקַע - פּוֹדֶה אֵת הָאֵילָנוֹת בְּשׁוֹוֵייהֶן, וְאֵת הַקְּרָקַע עַל פִּי מִדְּתָה105.

85 שם. לכאורה אין בזה שום חידוש, שהרי אפילו לא הקדיש אלא קרקע שיש בה אילנות, השמיענו רבינו (לעיל ה"ט"ו) שפודה אילנות בשוויים והקרקע לפי מידתה, קל- וחומר כאן שהקדיש בפירוש את האילנות וגם את הקרקע, ודאי שאין האילנות נפדים אגב הקרקע וצריכים פדיון מיוחד, אלא שבכל זאת יש כאן חידוש, שאין אומרים אותה קרקע הצריכה לצמיחת האילנות תושם יחד עם שומת האילנות, ואחרי-כך כשכא פדות את יתר הקרקע, ינכה מה שצריך לאילנות, לפיכך משמיענו, שאינו פודה בשוויים אלא אילנות בלבד, וכל הקרקע הצריכה לאילנות נמדרת עם שאר הקרקע (רדב"ז).

יט. הַמִּקְדָּישׁ שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא נִפְדֵּית, אֲלֵא הָרִי הִיא תַּחַת יַד הַקְּדָשׁ - הַכֹּהֲנִים106 נוֹתְנִין אֵת דְּמֵיהֶן107 וְתַהֲיֶה אֲחֻזָּה לָהֶם; וְשִׁאִין הַקְּדָשׁ יוֹצֵא כְּאֵל פְּדִיוֹן108. וְאוֹתָן הַדָּמִים יִפְלוּ לְהִקְדָּשׁ בְּדֵק הַבַּיִת109.

86 של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ראה להלן הכ"ד. 87 כמה שהיא שוה, ולא לפי חשבון חמשים שקלים לבית כור (משנה-למלך לקמן הכ"ו). אלא שרש"י בערכין כה, ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁל יוֹבֵל בְּשַׁבָּת¹⁰⁹, שֶׁהָרִי מְשַׁמֵּר יוֹצֵא וּמְשַׁמֵּר נִכְנָס¹¹⁰ - תִּנְתֵּן לְמְשַׁמֵּר הַיּוֹצֵא¹¹¹.

108) דוד המלך חילק את הכהנים לעשרים וארבעה משמרות (קבוצות), משמר לשבוע, וכל משמר עולה לירושלים לעבוד עבודת המקדש בשבוע שלו (הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ג). 109) רבינו פוסק כרבי ישמעאל, שיובל מתקדש בראש השנה ולא ביוה"כ"פ (ראה ראש השנה, ח: ובהל' שמיטה פ"י הי"ד), וכהנת ה'משנה למלך' בדברי רבינו. 110) חילופי המשמרות היו בשבת, היוצא - גומר קרבן מוסף, והנכנס עושה תמיד של בין הערבים (סוכה נו: והל' תמידין פ"ד, ה"ט). 111) שברשותו התחיל היובש אמש (ערכין כח: וברש"י). ובתוספתא מנחות פ"ג, ג - שנינו בפירושו: "שדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר שבראש השנה שהיובל נכנס לתוכה". וראה 'חכם צבי' סי' קכב.

כה. המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו אותם¹¹² - אינן יוצאין לפנהנים; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹל, וְאֵין אֵלּוּ שְׂדֵה¹¹³. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַטְּרָשִׁים¹¹⁴, וְהָגִיעַ יוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים - הָרִי אֵלּוּ יוֹצֵאִין לַפְּנֵהִים; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה הַשָּׂדֶה, וְזוֹ נִקְרָאת שְׂדֵה¹¹⁵.

112) הבעלים מידי ההקדש או מידי האחרים שפדו אותם מהגזבר. 113) ערכין יד, ב. כדברי רב פפא, ולדעת הראב"ד אין זה אלא במקדיש אילן אחד, שלא הקדיש עמו קרקע, אבל המקדיש שלשה אילנות, קנה ההקדש קרקע שתחתיהם וסביב מושביהם, וכשבא לפדות הקרקע משלם לפי מידתה, והאילנות נפדים על גבי הקרקע ללא כל תשלום. אולם רבינו פסק לעיל הט"ו כרב הונא שם עמוד א, ש"כל המקדיש - בעין יפה הוא מקדיש" אילנו לבד וקרקע לבד, וכשפדה הקרקע לא נפדו האילנות על גבה, וצריכים פדיון מיוחד (רדב"ז). 114) שדה שאינה ראויה לזריעה, וכמבואר לעיל הט"ו. 115) ערכין יד, ב. "שדה" אמרה תורה, ואפילו כל שהיא.

כו. פיצד דין מקדיש שדה מקנתו? ¹¹⁶ שָׁמִין אוֹתָהּ בְּדַמְיָהּ¹¹⁷, וְרוֹאִין בְּמָה הִיא שְׂוָה עַד הַיּוֹבֵל¹¹⁸, וּפְדוּתָהּ אוֹתָהּ כָּל מִי שִׁירָצָה. וְאִם פָּדָה אוֹתָהּ הַמְקַדֵּשׁ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֵמֶשׁ¹¹⁹. וּפְדוּיָהּ לְבִדָּק הַבֵּית, כְּשָׂר עֲרִכִין וְדָמִים. וְכִשְׁפָּגִיעַ הַיּוֹבֵל - תִּחְזֹר לַבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁמְכַרְוָהּ. בֵּין שְׁנֵפֶדִית מִיַּד הַגּוֹזֵר וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד אַחֵר, בֵּין שְׁלֹא נִפְדִית וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה חוֹזֵר לְמוֹכֵר, וְאֵינָה יוֹצֵאָה לַפְּנֵהִים; שְׂאִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דָּבָר שְׂאִינוֹ שְׂלוּ¹²⁰.

116) האמורה לעיל ה"א. 117) לפי טיבה ושוויה, ולא כשדה אחוזה ששכרה קצוב בתורה חמישים שקל לבית כור. 118) שהרי בשנת היובל תחזור למוכר חנם ללא כל פדיון

נותנים". ואפילו רבי יהודה האומר: נותנים את דמיה, אינו אלא כשלא נגאלה כלל, משום שאין הקדש יוצא בלא פדיון, אבל כשכבר נגאלה ע"י אחר - מודה לרבי שמעון, שאין הכהנים נותנים דמים (רדב"ז).

כא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ⁹⁹ בְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הָיָה הַמְקַדֵּשׁ כֹּהֵן אוֹ לֹי - הָרִי זֶה גּוֹאֵל לְעוֹלָם. וְאִפְלוּ עֶבֶר עָלֶיהָ הַיּוֹבֵל וְלֹא נִפְדִית מִן הַהֶקְדֵּשׁ - פּוֹדָה אוֹתָהּ אַחֵר הַיּוֹבֵל¹⁰⁰; שְׁנֵאמַר: גְּאֵלֶת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם.

99) שאם לא גאלה המקדיש לפני היובל, הרי זו חלוטה לכהנים. 100) משנה, שם כו, ב.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִקְדִּישָׁה שְׂדֵה אֶחָזָתָה, וְגֵאֲלָהּ בְּעָלָהּ¹⁰¹ מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ, וְהָגִיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד הַבְּעַל - הָרִי הַדְּבָר סִפֵּק אִם תִּחְזֹר לְאִשָּׁה¹⁰² אוֹ תֵצֵא לַפְּנֵהִים¹⁰³. לְפִיכָךְ¹⁰⁴, קִדְּמָה הָאִשָּׁה וְהַחֲזִיקָה בָּהּ אַחֵר הַיּוֹבֵל - אֵין הַפְּנֵהִים יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָה. וְכֵן אִם קִדְּמוּ הַפְּנֵהִים וְהַחֲזִיקוּ בָּהּ - אֵינָה יְכוּלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם¹⁰⁵.

101) לעצמו, כשאר הגואלים. 102) שהרי הבעל יורשה, ויהיה דינו כבן הגואל הקדשת אביו, המבואר למעלה ה"כ. 103) כי אולי אין לדמות ירושת הבעל לירושת הבן, שזה האחרון נוטל בירושת אביו בראוי (נכסים הראויים ליפול לאחר מיתה) כבמוחזק לו לפני מיתה, אבל בעל אינו יורש את אשתו בראוי כבמוחזק (ערכין כה: וראה הל' נחלות פ"א, הי"א - לענין ראוי ומוחזק. 104) הואיל וזה ספק שלא נפשט בתלמוד. 105) כדין כל ספק שבממון, שכל הקודם וזכה - אין מוציאים אותו מידו, וכן אמרו בנכסי הגר שהם הפקר, כל הקודם ומחזיק בהם זכה (בבא-בתרא מב.) והראב"ד שואל, כיון שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו, והשדה היא תחת ידו, הרי השדה כאילו מוחזקת היא בידי אשתו, שהרי הבעל זוכה לעצמו בשביל פירותיו. אולם שיטת רבינו היא, הואיל והקדש מפקיע מידי שעבוד (לקמן פ"ז, הי"ד) אין השעבוד של הבעל בפירות נכסי אשתו, מקנה לו כל זכות שהיא, ולפיכך כל הקודם להחזיק זכה ('מרכבת המשנה').

כג. הַמְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ וּפְדָה אוֹתָהּ כֹּהֵן מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ, וְהָגִיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד הַכֹּהֵן - לֹא יֵאמַר: הוֹאֵיל וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה לַפְּנֵהִים, הָרִי הִיא תַּחַת יַד יְזִכִּיתִי בָּהּ¹⁰⁶; אֲלֹא יוֹצֵאָה לְכָל אַחֵיו הַפְּנֵהִים¹⁰⁷.

106) מקל-וחומר "בשל אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא כל-שכן". 107) ערכין כה, ב. שנאמר: "לכהן תהיה אחוזתו" אחוזתו של כהן שירש מאביו תהא שלו, אבל זו אינה שלו.

כד. כְּשֶׁתֵצֵא הַשָּׂדֶה לַפְּנֵהִים בַּיּוֹבֵל - תִּנְתֵּן לַפְּנֵהִים שְׁבַמְשַׁמֵּר¹⁰⁸ שְׁפָגַע בּוֹ הַיּוֹבֵל. וְאִם הָיָה רֹאשׁ הַשָּׂנָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא ירשה (משנה, ערכין כו:). ויתר דיני שדה אחוזה ושדה מקנה לענין מכירתם להדיוט וחזרתם ביובל, מבוארים בהל' שמיטה פי"א.

~ יום שני ט"ז תמוז ~

פָּרָק הַמִּישֵׁי

1) שמצוה על הבעלים לפדות שדה אחוזתם, ובזמן שאין היובל נוהג כופים אותם על פדיונה, חומר בהדיוט מבהקדש בתנאי הפדייה, המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית כיצד פודים אותה. הקדיש נכסיו סתם והיו בהם דברים הראויים למזבח מה ייעשה בהם, דין פדיון בהמה תמימה שהוקדשה למזבח והוממה, המקדיש דמי בהמה למזבח, הקדיש ערכו למזבח אם נידון בהישג יד, הקדיש שדה אחוזה למזבח לפי איזה ערך פודים אותה.

א. הַמְקַדֵּשׁ שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ - מְצוּנָה עָלָיו לְפִדּוֹתָהּ הוּא, שֶׁהָאֲדוֹן קוֹדֵם.³ וְאִם לֹא רָצָה - אֵין פּוֹפִין אוֹתוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שִׁמְצוֹת יוֹבֵל נוֹהֵגת, שְׁאִם יִגְעַע יוֹבֵל וְלֹא יִגְאָלָנָה - תֵּצֵא לְכַהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ;⁵ אֲבָל בְּזִמְן שִׁבְטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת,⁶ שֶׁהָרִי אֵינָה יוֹצֵאת לְכַהֲנִים, אֲלֵא סוֹפָה לְהַפְדוֹת לְעוֹלָם - כּוֹפִין אֶת הָאֲדוֹן לְפִתּוֹחַ בַּה תְּחַלֶּה.⁷ וְהִיא נִפְדֵית בְּשׂוּיָה,⁸ כְּשֶׁאָר הִתְקַדְּשׁוֹת. אִם נִמְצָא מִי שֶׁמוֹסִיף עָלָיו וְגוֹאֵל אוֹתָהּ - יִגְאָל; וְאִם לֹא - אוֹמְרִין לוֹ: הִגִּיעַתְּךָ,⁹ וְיִתֵּן מָה שֶׁאֲמַר. וְאֵינוֹ פוֹתֵחַ בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע פְּרוּטוֹת, כְּדִי שֶׁיֵּהֵא הַחֲמִשׁ שֶׁמוֹסִיף פְּרוּטָה.¹⁰

2) שירשה ממורישיו. 3) שנאמר במתפיש בהמה טמאה "ואם לא יגאל ונמכר בערכך" מכאן שמצוות גאולה באדון תחילה והוא הדין למקדיש שדה אחוזה. 4) שאין כופים אותו. 5) נמצא שאין צורך לכפותו, שהרי כפוי ועומד הוא, שאם לא יגאלנה תצא לכהנים. וגם ההקדש לא יפסיד בזה, שהרי הכהנים נותנים את דמיה. 6) "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה (בסוף ימי הבית הראשון) בטלו היובלות, שנאמר "וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה" - "בזמן שכל יושביה עליה". 7) מפני החומש, שהבעלים מוסיפים ואפילו בזמן שאין היובל נוהג. וגם הואיל והיא חביבה עליו, יוסיף בפדיונה. 8) ולא בשכר קצוב חמישים שקלים לבית כור. 9) הרי היא שלך. 10) שכבר נתבאר שהחומש הוא רביע הקרן, ואין פודים בדבר שאין בחומשו פרוטה. וכדאי להעיר, שכל הלכה זו אינה נוהגת אלא בזמן הבית, אבל המקדיש שדה אחוזה בזמן הזה שאין בית המקדש, מותר לו לפדותה אפילו בפרוטה אחת ומשליכה לים המלח.

ב. רָצָה הָאֲדוֹן לְמַכּוֹר שְׂדוֹת אֲחֻזָּתוֹ מִשְׂדוֹתָיו אוֹ לְלוֹוֹת¹¹ כְּדִי לְפַדּוֹת שְׂדֶה זוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ - הָרִשׁוֹת בְּיָדוֹ. בֵּין בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג בֵּין בְּזִמְן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג. וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם. וְכֵן אִם רָצָה לְגָאֵל

(משנה, ערכין יד.) ובגמרא שם עמוד ב, אמרו: נאמר בשדה מקנה (ויקרא כו, כג) "וחשב לו הכהן את מכסת הערכך", מכאן שהיא נפדית לפי שוויה ומנין דמיה. גם ה'תוספות' בגיטין מח, א דיבור-המתחיל אי לאו, סתמו בפשיטות כדיעה זו, ששדה מקנה נפדית בשוויה. אולם רש"י בתורה שם, פסוק כב, מפרש שגם שדה מקנה נפדית בדמים הקצובים לשדה אחוזה, וזה על-פי דעת רבי אליעזר במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י לערכין כו, ב דיבור-המתחיל כשדה מקנה, מפורש כדעת רבינו. 119) ערכין שם יד, ב: "במכסת הערכך", הקישו הכתוב לערכין (ערכי אדם). מה ערכין אינו מוסיף חומש, אף שדה מקנה אינו מוסיף חומש. 120) וקרקע זו לא היתה של המקדיש אלא עד היובל (משנה, ערכין כו: וברש"י).

כז. כָּל שְׂדֶה שֶׁשָּׂמִין אוֹתָהּ לְהַקְדֵּשׁ לְמַכּוֹר אוֹתָהּ בְּדַמְיָה,¹²¹ מְכַרְזִין עָלֶיהָ שְׁשִׁים יוֹם רְצוּפִין¹²² בְּבִקְרָה בְּשַׁעַת הַכְּנָסַת פּוּעֲלִים¹²³ וּבְעֶרֶב בְּשַׁעַת הוֹצֵאת פּוּעֲלִים¹²⁴. וּמְסִימִין מְצַרְיָה¹²⁵ וְאוֹמְרִין¹²⁶: כֶּף הִיא יְפָה¹²⁷ וּבְכֶף הִיא שׂוּמָה¹²⁸, כָּל הַרוֹצֵה לְקַח - יָבֹא וְיִקַּח.

121) כגון פדיון שדה מקנה - בניגוד לשדה אחוזה שאינה צריכה שומה, שהרי סכום פדיונה קצוב בתורה. 122) משנה, שם כא, ב. והשווה לעיל פ"ג ה"כ, ובביאורנו שם. 123) למלאכתם, שנזכר בעל הבית ע"י ההכרזה, ושואלם אם ביקרו שדה פלונית ומה שוויה. 124) ממלאכתם, שאז אומר להם בעל הבית: לכו ובקרו שדה פלונית (המוכרות) והגידו לי למחר מה שוויה (גמרא שם, וב'תוספות' שם). 125) מסמנים גבולותיה, ובשעת ההכרזה הוא מזכירים. 126) ובכתי" התמינים: ואומרים. 127) היא עושה תבואה (רש"י שם). 128) ע"י בית-דין (שם).

כח. הַלוֹקַח שְׂדֶה מֵאָבִיו אוֹ מִשְׁאָר הַמּוֹרִישִׁין אוֹתוֹ וְהִקְדִּישָׁהּ, בֵּין שֶׁהִקְדִּישָׁהּ אַחַר מוֹת אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ¹²⁹ וּבֵין שֶׁהִקְדִּישָׁהּ בְּחַיֵּי אָבִיו אוֹ שְׁאָר מוֹרִישָׁיו¹³⁰ וְאַחַר כֶּף מֵת אָבִיו - הָרִי זוֹ כְּשֶׂדֶה אֲחֻזָּה¹³¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֶת שְׂדֶה מְקַנְתוֹ אֲשָׁר לֹא מִשְׂדֶּה¹³² אֲחֻזָּתוֹ - שְׂדֶה שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת שְׂדֶה אֲחֻזָּה¹³³, יֵצֵאת זוֹ שְׂרְאוּיָה לוֹ לִרְשָׁהּ¹³⁴.

129) שבשעת הקדשתו כבר היתה לו ירושה. 130) נמצא שבשעת הקדשתו היתה לו שדה זו שדה מקנה. 131) שאינה נפדית אלא בחמישים שקלים לכל בית כור, ואם לא נגאלה על ידו עד היובל - יוצאת לכהנים. 132) והרי תיבת "משדה" מיותרת היא, שיכול היה לכתוב: אשר לא אחוזתו (ערכין כו, וברש"י). 133) שלא לקחה ממורישיו. 134) ולבסוף ירשה, שמתו מורישיו והנחילה לו, הרי היא שדה אחוזה, אע"פ שבשעת ההקדשה עדיין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא קדושת דמים, אין לחלק בפדיונה בין תמימה לבעלת מום. (25) אם הוא זכר לעולה ולאשם ואם היא נקבה לחטאת ולשלמים. (26) "המתפס תמימים לבדק הבית כשהם נפדים אינם נפדים אלא למזבח" ומכאן, שנפדים אפילו כשהם תמימים, שהרי בעלי מומין אינם ראויים למזבח.

ו. ומניין שאסור להקדיש תמימין לבדק הבית? שְׁנֵאמַר: וְשׂוֹר וְשֵׂה שְׂרוּעַ וְקָלוּט²⁷ נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה²⁸ לְמַדּוּ: נִדְבָה לְבִדָּק הַבַּיִת²⁹. וְכֵן הַדְּבָרִים מֵרֵאשִׁית שְׂאִינָה אֲלָא קִדְשַׁת דָּמִים, שְׂאִין מִקְרִיבִין בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ³⁰. שְׁנֵאמַר 'אֹתוֹ' - אֹתוֹ³¹ אֲתָה עוֹשֶׂה נִדְבָה לְבִדָּק הַבַּיִת, וְאִין אֲתָה עוֹשֶׂה תְּמִימִים נִדְבָה לְבִדָּק הַבַּיִת. וְלֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה - פְּעֻשָׁה הוּא³².

(27) אלו הם בעלי מומים: שרוע - אבר אחד גדול מחבירו, קלוט - שפרסותיו קלוטות (אינן סדוקות) כשל חמור. (28) מתורה שבעל פה, שנתפרשה למשה מסני. (29) לדמי קדשי בדק הבית. (30) שנאמר "ואשה לא תתנו מהם (מבעלי מומים) על המזבח לה". (31) אותו בעל מום. (32) ואף על פי שרבי יהודה אומר שם: שעובר בלא תעשה, שנאמר: "אל משה לאמר" - לא - אמור" בדברים, כלומר, אמור לישראל, שיש כאן איסור לאו, אולם ב"תורת כוהנים" לפסוק זה, אמרו בפירושו: "וחכמים אומרים אינו בלא תעשה" ופסק רבינו כחכמים (תורה תמימה). וכבר קדמו ה"משנה למלך" בזה.

ז. המקדיש את בהמתו סתם, או שהקדיש את נכסיו סתם³³ - רואין פל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי המזבח, זכרים ומכרו לצרכי עולות³⁴ ונקריבו אותן עולות, והנקבות³⁵ מכרו לצרכי שלמים³⁶ ונקריבו אותן שלמים, והדמים יפלו לבדק הבית³⁷; שפסחם הקדשות - לבדק הבית. ועל זה נאמר: וְאִין מִקְרִיבִין אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַה', כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קִדְשׁ. פְּלוֹמֵר: כֹּל הָרְאוּי לְקִרְבָּן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ יִקְרַב³⁸.

(33) ולא פירש אם לקדשי מזבח או לקדשי בדק הבית הקדיש. (34) ליחיד הרוצה להביא קרבן עולה. (35) שאינן ראויות לעולה, שהיא מן הזכרים. (36) הבאים גם מן הזכרים וגם מן הנקבות. (37) וכרבי אליעזר, האומר סתם הקדש לבדק הבית, אפילו בדבר הראוי למזבח. (38) כמשמעות הכתוב: "יהיה קדש". דרשה זו לא נמצאת בשום מקום, אולם הנצי"ב בפירושו לתורה "העמק דבר" לפסוק זה מוכיח, שכן הוא פשוטו של מקרא, שהרי כל הפרשה מדברת בקדשי בדק הבית, ומדוע כתוב בפסוק שאחרי זה: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" והלא דין תמורה אינו נוהג אלא בקדשי מזבח? אלא על כורחך כוונת הכתוב, שאפילו הקדיש לבדק הבית, הואיל והם תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם. וראה בתוספות לזבחים נט.

חֲצִיָּה - גּוֹאֵל¹². מַה שְּׂאִין פֶּן בְּמוֹכֵר לְהַדְיוּט. זֶה הַמֵּר בְּהַדְיוּט מִבְּהֶקְדֶּשׁ.

(11) כסף. (12) וכשתשיג ידו יגאל את כולה.

ג. המקדיש את ביתו או את בהמה טמאה שלו או שאר מטלטליו¹³ - הרי אלו נערכין בשווייהן, בין טוב ובין רע¹⁴. ואם פדה אותן המקדיש או אשתו או יורשו - מוסיף חמש¹⁵. וכופין את הבעלים לפתח ראשו¹⁶. והדמים לבדק הבית¹⁷. בין שהיה הבית מבתי ערי חומה¹⁸ בין שהיה מבתי החצירים¹⁹ - הרי זה נגאל לעולם²⁰.

(13) הקדשם - אינו מפרש בתורה. אבל בירושלמי אמרו: "ואיש כי יקדיש את ביתו" - במה אנו קיימים? אם בבית דירה - כבר כתוב: ואם המקדיש יגאל את ביתו, אלא במקדיש נכסיו, מכאן - שסתם הקדשות לבדק הבית. (14) לפי טיבם או רעתם, ולא לפי שכר קצוב, שאינו מבחין בין טוב לרע, כי לא נאמרו ערכים קבועים בתורה אלא בערכי אדם ובשדה אחוזה. (15) "ואם גאול יגאלנה - לרבות את האשה ואת היורש". והטעם, שהבעלים מוסיפים חומש, כי נוה להם שלם יותר, כדי שישאר חפצו אצלו, על פי הכלל "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו". (16) להציע מחירו קודם לאחרים, בגלל החומש. (17) בדק הבית - תיקון בית המקדש ושיכולולו. (18) ערים המוקפות חומה. (19) עיירות פתוחות מאין חומה. (20) אפילו עבר היובל ולא גאלו עדיין יכול לגאלו מן ההקדש, בניגוד למוכר בית לחבירו.

ד. גאלו אחר מיד ההקדש: אם היה בית ערי חומה, וקם ביד הגואל שנים עשר חדש - נחלט²¹; ואם היה בית החצירים, והגיע היובל והוא ביד הגואל - חוזר לבעליו פיובל²².

(21) נשאר לו לצמיתות, ואפילו יובל אינו יוצא. אבל נשאר ביד הקדש גואלו לעולם, שאין להקדש דורות, שאין פריה ורביה כלפי שמים. נחלט - נחרץ, נפסק הדבר ונגמר. (22) כדין המוכר בית כזה לחבירו הדיוט. אבל אילו היה נשאר ברשות ההקדש עד היובל לא היה חוזר לבעליו עד שיפדהו, שאין הקדש יוצא בלא פדיון.

ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית²³, אף על פי שעבר על עשה - מה שעשה עשוי, וחתלה קדשה עליה. ונפדית כשהיא תמימה²⁴. ומעריך אותה הפהן בדמיה, והדמים יפלו לבדק הבית. ואין הפודה אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח למה שהיא ראויה²⁵; שכל דבר הראוי למזבח - אינו יוצא מידי מזבח לעולם²⁶.

(23) שאמר בפירושו שהוא מקדישה לטובת בדק הבית. (24) בניגוד למקדיש בהמה תמימה למזבח, שאינה נפדית אלא כשתומם. שבקדושת בדק הבית, שאינה קדושת הגוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנ"ד, ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך, שהרי צריך לחדש ולהביא קרבן וקטורת מתרומה חדשה, היו מפרישים מן הלשכה שקלים לצורך שכר האומנים, והרי הם חולין. ואחרי שזכו הגזברים בשקלים לצורך האומנים, היו מחללים הקטורת על אותם השקלים, והיו נותנים הקטורת לאומנים בשכרם, נמצאת הקטורת חולין בידם, ואחרי כן היו חוזרים וקונים אותה מהאומנים בכסף התרומה החדשה. (51) הקטורת, שהייתה בידי אומן הקטורת, שהקדיש נכסיו, ונמצאת בנכסיו קטורת שקיבל בשכרו. (52) בכל מותר הקטורת שבכל שנה. שאי אפשר למכרה ליחיד ולהביא בדמיה עולות, או שיפלו לבדק הבית, כי אין היחיד מתנדב קטורת, נמצא, מוכרים אותה לציבור לצרכי קטורת ונותנים אתה לאומנים בשכרם וחוזרים וקונים אותה מהתרומה החדשה להקטירה לשנה הבאה. (53) שאינו מקטורת מפותמת שבמקדש, אלא סממן פרטי חילוני משלו, נותנים אותו לאומני הקטורת בשכרם וחוזרים ולוקחים אותו מידם מכסף התרומה החדשה ומשתמשים בו לפיטום הקטורת.

יא. המקדיש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום ונפסלה⁵⁴ - הרי זו נערכת⁵⁵ ונפדית⁵⁶. ועל זה נאמר: ואם פל בהמה טמאה⁵⁷ אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', והעמיד את הבהמה וגומר. וביא בדמיה קרבן אחר פמותה.

(54) להקרבה, שאין בעל מום קרב על המזבח. (55) על ידי כהן. (56) מוכרים אותה ויוצאת לחולין. (57) שאין הכתוב מדבר בבהמה טמאה ממש, שהרי אמרה היא במקום אחר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך" על כורחך בבהמה טהורה שהוממה ונפסלה הכתוב מדבר, וקוראה הכתוב: טמאה. ומכאן, הלשון: "ירעו עד שיסתאבו" המצוי בתלמוד במקום: עד שיוממו.

יב. פל המקדיש בהמה בחייה, בין טהורה בין טמאה, בין קדשי (בדק) הבית⁵⁸ בין קדשי מזבח שגפלה בהן מום, או תמימה הראויה לקרב⁵⁹ כמו שיתבאר - הרי זו צריכה העמדה בבית דין, שגאמר: והעמיד את הבהמה. לפיכך, אם מתה⁶⁰ הבהמה קדם שתערוף ותפדה⁶¹ - אין פודין אותה אחר שמתה⁶², אלא תקבר⁶³. אבל אם הקדיש שחוטף או נבלה לבדק הבית⁶⁴ - הרי זו תפדה פשאר מטלטלין⁶⁵.

(58) לאחר שהקדישה למזבח. (59) והקדישה לדמיה. (60) ואינה ראויה עוד להעמדה. (61) ואפילו הועמדה והוערכה, אלא שלא הספיקו לפדותה עד שמתה. (62) ואפילו נשחטה. (63) "והעמיד - והעריך - את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה". (64) שדמיהם יפלו לבדק הבית. (65) שחלה עליהם קדושת בדק הבית ונפדים ללא עמדה. והראב"ד מעיר שאפילו אם הקדישם למזבח (=לדמיהם) ואפילו הקדישם כשהם חיים,

דיבור המתחיל עד שלא נבנה, שכל הדין הזה אינו אלא מדרבנן.

ח. הקדיש נכסיו סתם, והיו בהן יינות ושמןים וסלתות³⁹ ועופות הראויין לקרב על גבי המזבח⁴⁰ - מקריבו לצרכי אותו המין ויקריבו אותן, והקדישם ילקח בהן זקרים ויקריבו עולות.

(39) והם דברים הראויים למזבח, למנחות ונסכים. (40) תורים ובני יונה.

ט. ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות⁴¹, ודמי הבהמה התמימה יפלו לבדק הבית? לפי שהבהמה הקדושה למזבח, אם נפל בה מום - יש לה פדיון, כמו שיתבאר⁴²; והסלת והיין והשמן והעופות שנפסלו⁴³ - אין להן פדיון. שגאמר: והעמיד את הבהמה⁴⁴ וגומר; פל שישנו בכלל העמדה והערכה - יש לה פדיון, וכל שאינו בכלל העמדה והערכה - אין לה פדיון⁴⁵.

(41) ואינם נופלים לבדק הבית. (42) ודברים שיש להם פדיון חלה קדושתם על פדיונם ונעשית בהם מצוותם. (43) שנטמאו, והעופות - נחסר מהם אבר, או שנוולדה בהם אחת מן הטריות, אבל המומים אינם פוסלים בהם. (44) "לא נאמר פדיון אלא בבהמה". (45) "כל שישנו בהעמדה - נערך, ואלו (הסולת והיין והשמן) אינם בכלל העמדה לפיכך אינם נפדים לעולם". ומתוך שאין להם פדיון, אין הקדושה חלה על דמיהם, ואפילו יפלו לבדק הבית לא נעשית בהם מצוותם ולפיכך יביא בדמיהם עולות, וברושלמי אמרו: "נאמר "לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה" - הכול קרב עולה (כל מה שנודרים מדברים הנקריבים לה' אפילו יינות ושמןים יהיו לעולה), יכול אפילו עופות? (יקריב בדמיהם, או אם הקדיש עוף יקריבונו עולה) תלמוד לומר בבקר בכשבים וגו' אינו מקריב אלא בהמה בלבד, ועיקר הטעם, מפני שאין אלו בני פדיון, אין קדושתם חלה על צרכי בדק הבית.

י. הקדיש נכסיו סתם, והיתה בהן הקטרת שנותנין לאמנין⁴⁶ בשכרן⁴⁷ עד שיתזרו⁴⁸ ויקחו אותה⁴⁹, כמו שבארנו בשקלים⁵⁰ - הרי זו תנתן לאמנין בשכרן, כמו שעושין במותר הקטרת⁵². וכן עושין אם יש בנכסיו אחד מספגני⁵³ הקטרת.

(46) העוסקים בפיטום (מיזוג הסמנים) הקטורת. (47) שכר עבודתם. (48) הגזברים. (49) מכסף התרומה החדשה שבלשכה. (50) שכך היו עושים הגזברים במותר הקטורת, שנשארה בכל שנה, כדי להקטירה לשנה הבאה. שאין לך שנה, שאין בה מותר, שהקטורת הייתה נעשית שס"ח מנים. שס"ה - כנגד ימי החמה, מנה ליום, ושלושה מנים יתירים שמהם כהן גדול מכניס מלוא חפניו ביום הכיפורים ולא היו נכנסים כולם בחפניו ונשאר המותר. ועוד, בכל שנה פשוטה היה מותר, שאין מספר ימיה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם אומרים את ה"מתוך" השני, מתוך שנתקדשה לדמיה נתקדשה לגופה, כי אולי אין אומרים "מתוך" שתי פעמים.

טו. וְכִיצַד עוֹשִׂין? מוֹכְרִין אוֹתָהּ כִּלְהוּ לְמִי שֶׁנִּקְרַב אוֹתָהּ?⁷⁵ וְדַמְיָהּ חֲלוּין?⁷⁶ חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ אֲבָר?⁷⁷ וְאִם הִיא אֲבָר שֶׁהִנְשָׂמָה תְלוּיָהּ בַּזָּטָה - פְּשֻטָה קְדֻשָׁה בְּכֻלָּהּ?⁷⁹

74) שהרי אין למכרה ולהוציאה לחולין, שמא פשטה קדושת הגוף בכולה, וגם אין לחייבו להקריבה כולה כמות שהיא, שמא לא קדשה אלא רגלה בלבד ואין לו להפסיד כל בהמתו. 75) שנדר להביא עולה. 76) אין הדמים נתפסים בקדושת עולה, שאפילו "המוכר עולתו לא עשה כלום ודין תורה שיחזור המעות חולין", כל שכן זו, שהיא רק ספק עולה, ומוכרה להקריבה עולה, אין הדמים נתפסים בקדושת עולה. 77) שהוא קדוש ואינו יכול למכרו. ושאלו: הלא הקונה עולה זו מקריב בהמה מחוסרת אבר, שאותו אבר לחובת המוכר הוא קרב, והלוקח נדר להביא עולה שלימה? ובירושלמי הובא ברש"י שם, מתרצים: כגון שנדר הקונה להביא שווה זו מבהמה לעולה, והרי יש בבהמה זו כדי כמה זוזים. 78) כגון לב או כבד. 79) כיוון שאין הבהמה יכולה לחיות בלי אבר זה, הרי זה כאילו הקדישה כולה.

טז. הִיתָה בְּהֵמָה בְּעֵלְת מוֹם שְׂאִינָה רְאוּיָה לְקָרְבֵּן,⁸⁰ וְהִקְדִּישׁ אֲבָר מֵאֲבָרֶיהָ לְדְמֵינָה,⁸¹ בֵּין שֶׁהִנְשָׂמָה תְלוּיָהּ בּוֹ בֵּין שֶׁהִנְשָׂמָה אֵלָּא דְמֵי אוֹתוֹ אֲבָר בְּלִבְדָּה.⁸² פִּיצַד? פְּגוֹן שְׂאֵמֶר: דְּמֵי רְגֵל פָּרָה זֶה אוֹ דְמֵי לֶפָה הִקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ - הוּא וְהִקְדִּישׁ שֶׁתְּפִין בָּהּ?⁸³

80) על המזבח. 81) שיימכר ויביאו בדמיו עולה. 82) כיוון שאינו ראוי לעלות על המזבח מחמת מומו, אין לומר בו פשטה קדושה בכלול. 83) לא שותפות לחצאין, אלא כל אחד זוכה בשלו.

יז. וְכֵן הָאוֹמֵר: רֹאשׁ עֶבֶד זֶה אוֹ לֵב תְּמוֹר זֶה הִקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ,⁸⁴ אוֹ שְׂאֵמֶר: רֹאשֵׁי הִקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ - אֵינּוּ חֵיב אֵלָּא בְּדְמֵי רֹאשׁוֹ.⁸⁵ וְרוֹאֵין כְּמָה יִשְׁנֶה אוֹתוֹ אֲבָר אֵלּוּ הִיא נִמְכָּר?⁸⁶ וְיָבִיא בְּדְמֵי קָרְבָּן.

84) דמיו יהיו קודש להקריבם עולה. 85) מכיוון שאינם ראויים להקרבה, אין לך מום גדול מזה, ולא נתקדשו אלא דמי אותו אבר בלבד. 86) הראב"ד שואל: מה ישווה אדם כאשר יוסר ראשו ואפילו לכלבים אינו ראוי שהרי אסור ליהנות מן המת, אכן, כוונת רבינו שימכרו את העבד לאחר, הגוף - לקונה, והראש יישאר למוכר, שאם הוא תורגמן או זמר או צופה למרחוק יהיה למוכר, ומה שישתכר בשאר אברי הגוף יהיה לקונה. וכן כתבו התוספות "שישומו אותו אבר שמכר לאיזו מלאכה הוא ראוי" והכוונה, כשהוא חכם, וממציא המצאות, ויכולים ליהנות ממנו עצה, שיש בה תועלת, כמו שישנם כמה שרים יועצים ואינם ראויים

כל שקדם מומם להקדישם - ייפרו ללא עמדה, שכלל הוא "בעלי מומים מעיקרם (=מתחילתם) לא היו בכלל העמדה והערכה" שהרי זה כמקדיש עצים ואבנים, שאינם ראויים למזבח ונפרדים ללא עמדה. ומרן הכסף משנה מיישב דברי רבינו, שנקט בלשונו: "לבדק הבית", שכן זהו המנהג, להקדיש מינים אלו רק לבדק הבית, ואין דרך העולם להקדיש שחוטה או נבילה למזבח. אבל וודאי יודה רבינו שאם הקדישם למזבח ייפרו, שכן כתב: "ואם מתה קודם שתיפדה נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה (של בעלת מום מתחילתה - שהוקדשה למזבח), אלא על דמיה, מפני שהייתה בעלת מום קבוע" הרי כל שקדם מומה להקדישה שלא הייתה ראוייה כלל למזבח, כשתמות, נפדית היא ללא העמדה. אמנם כשתפדה בחייה תצטרך העמדה והערכה.

יג. שְׁחַט בָּהּ שְׂנִימִים⁶⁶ או רב שְׂנִימִים⁶⁷ וְעֲדִין הִיא מִפְּרֻסָּת⁶⁸ - הֲרִי הִיא כְּחֵיה לְכָל דְּבָרֶיהָ⁶⁹ וְנִעְרַכָּת. וְהֲרִי הִיא בְּכֻלָּל וְהִעְמִיד וְהִעְרִיף עַד שֶׁתָּמוּת.

66) שני סימני השחיטה הוושט והגרגרת. 67) שהשחיטה כשרה גם בחיתוך רוב הסימנים. 68) מפרפרת בדיה וברגליה. 69) "בהמה או חיה טמאה שנשחטה אינה מטמאה משום נבילה כל זמן שהיא מפרכסת עד שיתזו את ראשה". וראוי להעיר, שדעת התוספות בבבא קמא עו. דיבור המתחיל שחיטה, שכל שנשחטה כהלכתה על ידי ישראל, אינה נערכת ואינה נפדית, והרי היא כמותה ממש, ולא אמרו: "מפרכסת כחיה" אלא בשחיטת בהמה טמאה, או בטהורה ונשחטה על ידי גוי, שאינה שחיטה כשרה המתרת לאכילה, ולפיכך כל שלא מתה הרי היא כחיה.

יד. הִמְקַדִּישׁ בְּהֵמָה תְּמִימָה לְדְמֵיהָ - הֲרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפָהּ. פִּיצַד? הָאוֹמֵר: דְּמֵי בְּהֵמָה זֶה הִקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ?⁷⁰ - הִיא עֲצָמָה תְּקָרְבֵּן.⁷¹ הִקְדִּישׁ אֶחָד מֵאֲבָרֶיהָ לְדְמֵי, וְאֵמֶר: דְּמֵי רְגֵלָה שֶׁל פָּרָה זֶה הִקְדִּישׁ לְמִזְבֵּחַ - הֲרִי זֶה סִפְק אִם פְּשֻטָה קְדֻשָׁה בְּכֻלָּהּ אוֹ לֹא פְּשֻטָה?⁷² וְלִפְיָכָּה תְּקָרְבֵּן⁷³ וְלֹא תִפְדָּה.

70) שאמכרנה ואביא בדמיה עולה. 71) מתוך שירדה עליה קדושת דמים, ירדה עליה גם קדושת הגוף, והואיל והיא עצמה ראוייה להיקרב אינה יוצאה מידי מזבח. אבל אם הייתה בעלת מום, תימכר ויביא בדמיה עולה. 72) ספק אם אומרים: מתוך שנתקדשה מקצתה, פשטה קדושה בכלולה, ומתוך שנתקדשה קדושת דמים, נתקדשה גם קדושת הגוף, או שמא "מתוך" (=מיגו) אחד - מועיל, שני "מתוך" לא מועילים, שהרי אתה צריך לומר: מתוך שחלה קדושה על הרגל פשטה קדושה בכלולה, ומתוך שקדשה לדמיה, קדשה גם קדושת הגוף. 73) היא עצמה, שמא פשטה קדושה בכלולה, ואינה יוצאה לחולין על ידי פדיון, ככל קדושת הגוף שאינה נפדית כשהיא תמימה. וה"אור שמח" גורס בדברי רבינו כאן: "ספק אם פשטה קדושה בגופה או לא" כלומר, זה וודאי שאומרים מתוך שנתקדשה מקצתה נתקדשה כולה לדמיה, רק הספק הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶקַע שְׁשִׁי

1) איזה חרם הוא לבדק הבית ואיזה חרם ניתן לכהנים, מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים, שהקדש בדיק הבית חל על קדשי מזבח ולא להיפך, דין המקדש עבדו ושפחתו הכנענים, ומשפט המקדש את עצמו, שאין אדם מקדש דבר שאינו שלו, ואינו ברשותו, אעפ"י שאין אדם מקדש דבר שלא בא לעולם, אם נדר להקדישו - חייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדרו, ראייה לדבר מיעקב אבינו, הקדש בטעות אינו הקדש, והמתפס בטעות הרי זה מותפס וקדוש.

א. אָחַד הָאוֹמְרִים: הֲרִי זֶה הַקֹּדֶשׁ לְבִדְקַת הַבַּיִת, או חֲרָם לְבִדְקַת הַבַּיִת, או חֲרָם לְשִׁמְיָם;⁴ וְכֵן כָּל נִכְסָיו, אִם אָמַר כָּל נִכְסָיו הַקֹּדֶשׁ או חֲרָם לְבִדְקַת הַבַּיִת או חֲרָם לְשִׁמְיָם - הֲרִי אֵלָיו יִפְלוּ לְבִדְקַת הַבַּיִת. אָבָל אִם אָמַר חֲרָם סִתָּם⁷ - הֲרִי אֵלָיו לְכַהֲנִים.⁸ שְׁסֵתָם חֲרָמִים - לְכַהֲנִים;⁹ שְׁנֵאמַר: כָּל חֲרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה.¹⁰

2) לצרכי תיקון בנין בית המקדש ושכלולו, מלשון הכתוב (מלכים-ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדיק הבית". 3) הקדש. חרם - הבדלה והפרשה, הסרת הדבר ממציאיותו לענין אחר, אם מחול לקודש, ככתוב (מיכה ד, ג) "והחרמתי לה' בצעם": אם מחיים למות, ככתוב (יהושע י, מ) "ואת כל הנשמה החיים" (הכתב והקבלה, ויקרא כז, כט). 4) לה', השוכן בשמים. 5) אע"פ שאינו רשאי להקדיש כל נכסיו, כמבואר להלן ה"ב. 6) שאם "סתם הקדש לבדק הבית", כמבואר לעיל פ"ה, ה"ו, ובביאורו שם, כל-שכן כאן, שפירש ואמר לבדק הבית או "לשמים". 7) ולא פירש למי. 8) ניתנים מתנה לכהנים שבאותו משמר, כמבואר בסמוך ה"ה, ולהלן ה"ד יתבארו ההבדלים בין חרמי שמים לחרמי כהנים. 9) משנה בערכין כח: כחכמים. ואע"פ שנאמר (ויקרא כז, כח) "כל חרם קודש קדשים הוא לה'", נתכוון הכתוב לומר, שהחרם חל על קדשי קדשים, כמבואר להלן ה"א (שם). 10) אמנם במשנה שם, דרשו זה מפסוק אחר (ויקרא כז, כא) "והיה השדה... כשדה החרם לכהן", אבל כדברי רבינו נמצא בספרי זוטא במדבר, לפסוק זה, "מניין שאם החרים אדם כל נכסיו... כל חרם בישראל לך יהיה - מלמד, שסתם חרמים לכהנים".

ב. מִחֲרָיִם אָדָם מִן בְּקָרוֹ¹¹ וּמִצֵּאֵנוּ וּמִעֶבְדָּיו וּמִשְׁפָּחוֹתָיו הַכְּנֻעִים¹² וּמִשְׁזֵדָה אֲחֵזָתוֹ. אָבָל לֹא יִחָרְיִם כָּל בְּהֵמָתוֹ, וְלֹא כָּל עֶבְדָּיו, וְלֹא כָּל שְׂדוֹתָיו, וְלֹא כָּל מִיֵּן שֵׁשׁ לוֹ מִשְׁאֵר הַמִּטְּלָטְלִין; שְׁנֵאמַר: מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ¹³. וְאִם הִחָרְיִם אֶת הַפֶּלַל, אֲפִלּוּ הַחֲרָיִם כָּל נִכְסָיו - הֲרִי אֵלָיו מִחֲרָמֵינוּ¹⁴. בֵּין שְׁהַחֲרָיִם לְכַהֲנִים בֵּין שְׁהַחֲרָיִם לְבִדְקַת הַבַּיִת.

11) מקצת בקרו. 12) הקנויים לו קנין הגוף, אבל לא העברים, "שאינו אדם מקדיש דבר שאינו גופו שלו", להלן הכ"א. 13) "ולא כל אשר לו" (ערכין כח). ושם אמרו:

לעשות מלאכה אחרת, אלא זו שבראש. ולדעת הרדב"ז בהגנת דברי רבינו, הכוונה שהמקדיש וההקדש שותפים הם לחצאים ממש, מכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, ואי אפשר להתקיים זה בלא זה, על כורחך חולקים הם בשווה. ומה שכתב רבינו: "אינו חייב אלא בדמי ראשו" לא התכוון לומר, אלא שאינו חייב בכלולו כשם "שהוא חייב בכלולו" בהלכה הבאה. וראייה לדבריו, דברי רבינו בהלכות מכירה פרק כז הלכה ח "האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מוכר חציו, וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו.

יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸⁷? פְּקֻדָּי מִזְבֵּחַ⁸⁸; אָבָל פְּקֻדָּי בִּדְקַת הַבַּיִת, הָאוֹמֵר: דָּמִי רֹאשׁ חֲמוֹר זֶה או פְּבֻדוֹ הַקֹּדֶשׁ⁸⁹, או דָּמִי רֹאשׁ עֶבֶד זֶה או פְּבֻדוֹ הַקֹּדֶשׁ, הוֹאִיל וְהוּא דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ - הֲרִי זֶה חַיִּב בְּדָמֵי פְּלוֹ⁹⁰. שֶׁפֶל הַקֹּדֶשׁ בִּדְקַת הַבַּיִת קִדְּשֵׁת דָּמִים הוּא⁹¹.

87) שאינו חייב אלא בדמי האבר שהקדישו לדמיו. 88) שהקדישו, לדמיו, לצרכי עולות למזבח, ולפיכך אפילו הקדיש אבר שהנשמה תלויה בו לא נתקדש אלא אותו אבר בלבד שלא מצינו בתורה דין זה שיהא הגוף נידון אחרי אבר שנפשו תלויה בו, בקדשים כאלו. 89) וסתם הקדש לבדק הבית. 90) שנאמר "בערךך נפשות" לומר שערך כל הגוף נמשך אחרי ערך אבר שהנפש תלויה בו, שאם אמר ערך לבי עלי נתן ערך כולו. 91) לדעת הרדב"ז נתכוון רבינו, כיוון שהקדיש לבדק הבית, הקדיש את דמיו, וכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו הרי זה ממילא כאילו הקדישו כולו, שהרי כל דמיו תלויים באבר זה, טול ממנו אבר זה אין לו דמים ושיווי כלל.

יט. הָאוֹמֵר: עֶרְפִּי עָלַי לְמִזְבֵּחַ⁹² - מִבֵּיא בְּעֶרְפוֹ קֶרְפָּן. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת לְעֶרְףִי שְׁלָם⁹³ - הֲרִי זֶה דְּבַר סֶפֶק אִם נִדּוֹן בְּהֶשֶׁג יָד⁹⁴, הוֹאִיל וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן עֶרְףִי, או אֵינוֹ נִדּוֹן בְּהֶשֶׁג יָד, הוֹאִיל וְלְמִזְבֵּחַ נִדְרָה⁹⁵. וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ שְׂדֵה אֲחֵזָתוֹ לְמִזְבֵּחַ⁹⁶ - הֲרִי זֶה נִפְדִּית, וְהַדָּמִים יִבְיֵאוּ בְּהֵן עוֹלוֹת לְמִזְבֵּחַ. וַיֵּשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם פּוֹדֵין אוֹתָהּ בְּעֶרְףִי הַקָּצוּב בְּהֶ⁹⁷ או פּוֹדֵין אוֹתָהּ בְּשׁוֹנָה, הוֹאִיל וְלְמִזְבֵּחַ הַקֹּדֶשׁ⁹⁸. וְדָנִין כָּל אֵלּוֹ וְכַיּוֹצֵא בְּהֵן לְהַחְמִיר⁹⁹.

92) שכסף ערכי יהא קרבן למזבח. 93) הקצוב בתורה. 94) לפי יכולתו הכספית, שאם אין לו את כל הסכום, נתן מה שבידו ונפטר. 95) ולא מצינו פדיון בקרבן מזבח אלא לפי שוויו. 96) שכסף שדהו יהא קרבן למזבח. 97) חמישים שקל לזרע בית כור. 98) ולא מצינו בקרבנות מזבח שהוממו, שיפדו פחות משווים. 99) שבהקדש אומרים "יד הקדש על העליונה", ואם טובת ההקדש, שלא ישלם לפי שכר קצוב, אלא לפי דמי השדה וטיבה, הרי זה משלם כפי דמיה העולים על השכר הקצוב בתורה. והוא הדין להיפך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והחומש), אף כאן נותנם לכהן שבאותו משמר (ערכין כח:).
וגם מטלטלין הושוו לקרקעות בענין זה, כמבואר להלן ה"ז,
ולפיכך ניתנים אף הם לכהני אותו משמר (גמרא שם).
26) טרם שהגיעו ליד הכהן. 27) אסורים בהנאה ומועלים
בהם. 28) כשאר ממונו, ומוכרם לכל מי שירצה, אפילו
לזרים. 29) ערכין כט. וכן בכורות לב. וברש"י שם.

ו. כהן שהיתה לו שדה חרם³⁰ שזכה³¹ בה אחר
היוכל והחרימה³² - הרי זו מחרמת, ויוצאה לאחיו
הפהנים³³. שְנֵאמַר: לַפֶּהֶן תְּהִיָּה אַחֲזָתוֹ - מְלַמֵּד,
שְׂשֵׁדָה חֲרָמוֹ לוֹ כְּשֵׁדָה אַחֲזָה לְיִשְׂרָאֵל³⁴, שְׂאֵם
הַחֲרִימָה - הִיא מַחְרַמַת מִיָּד.

30) שהחרימה ישראל והגיעה לחלקו. 31) יש להגיה
כאן: או שזכה בה, וכן הנוסח בקרית ספר למבי"ט. והכוונה
לשדה אחוזה שהקדישה ישראל לפני היוכל, וגאלה אחד
מיד ההקדש, והגיע היוכל ולא גאלוה בעלים, שיוצאה
לכהנים ביוכל, כמבואר לעיל פ"ד, ה"כ. 32) חרם סתם,
שהוא לכהנים. 33) שלא יאמר: הואיל ויוצאת לכהנים,
והרי היא תחת ידי, תהא שלי. 34) וסדר הכתוב: "והיה
השדה בצאתו ביוכל... כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו",
הרי זה בא ללמד ונמצא למד, להשוות שדה חרם שזכה בה
כהן, לשדה אחוזה של ישראל (ערכין כט.).

ז. מִכֵּר הַפֶּהֶן שְׂדֵה חֲרָמוֹ³⁵, וְהִקְדִּישָׁה לִזְקָתָה, אֶפְלוּ
הִיָּה הַלִּזְקָתָה הַבְּעָלִים הָרְאשׁוֹנִים שֶׁהַחֲרִימָה - הָרִי
זו³⁶ כְּשֵׁדָה מִקְנֵהָ³⁷, וְחֹזֶרֶת לַפֶּהֶן שֶׁמִּכְרָהּ בְּיוֹבֵל³⁸.
אֲבָל קָרַע אוֹ מִטְּלָטְלִין שֶׁל כֹּהֲנִים וְלוֹיִם³⁹ - אֵינָם
מִחְרִימִין אוֹתָן. שֶׁהֲרִי אוֹמֵר בְּשֵׁדָה: כִּי אַחֲזָת עוֹלָם
הוּא לָכֶם⁴⁰; וּמִטְּלָטְלִין הִקְדָּשׁוּ⁴¹ לְמִקְדָּשׁוֹת בְּחֲרָמִין,
שְׂנֵאמַר: מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ⁴² וּמִשְׁדֵּה אַחֲזָתוֹ.

35) שזכה מידי ישראל האחרים, או שזכה בה אחר היוכל,
כבהלכה הקודמת. 36) ובדפוס רומי ובכת"י התימנים: זו.
והכוונה לשדה, שלקחה לוקח זה. 37) שלא זכה בה
ממורשיו, אלא לקחה מאחר. 38) כמבואר לעיל פ"ד,
הכ"ו, שכשיגיע היוכל הרי זו חוזרת למוכר, ואינה יוצאה
לכהנים, "שאינן אדם מקדיש דבר שאינו שלו", ואף כאן
שדה זו הרי היא לכהן כשדה אחוזתו (ערכין כו.).
39) שזכו בקרקע ממורשיהם, וכן מטלטליהן שקנו לעצמן.
40) טעות סופר, וצ"ל: להם, כלשון הכתוב. וכן הוא
בדפוסים קדומים. ואע"פ שפסוק זה מדבר בשדה הלוויים,
הוא-הדין לכהנים (לחם-משנה). ולשון המשנה בערכין כח.
שממנה מקור הלכה זו: "הכהנים היו מחרימים, שהחרימים
שלהם". ומפרש רש"י: שנאמר בהם: כל חרם בישראל לך
יהיה, וכיון שהיא שלו, מה הנאה בכך, אם יחרימה, הוא
עצמו יזכה בה. ורבינו פסק כדעת רבי יהודה שם, שבין
כהנים ובין לויים אינם מחרימים, וראה בתוספות שם עמ'
ב דיבור-המתחיל כאן. שעיך הטעם הוא מהכתוב,
"אחוזת עולם היא להם". ואע"פ שכתוב בלויים, הוא-הדין
לכהנים. 41) הושוו. 42) אלו מטלטלין (שם כח.).

מכל אשר לו - ולא כל אשר לו (כל המטלטלין = רש"י).
מאדם - ולא כל אדם (= עבדיו הכנענים). משדה אחוזה
- ולא כל שדה אחוזה. והשווה לקמן פ"ח, ה"ג.
14) תוספתא ערכין פ"ד, מ"י, וכן מפורש במשנה ערכין כג:
המקדיש נכסיו מעליו לו תפילו (מרכבת המשנה).

ג. וְכָל מִי שֶׁחָרַם אוֹ הִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו - לִזְקָתִין
כָּל מֵה שֵׁישׁ לוֹ, וְאֶפְלוּ תַפְלִין שְׂבִרְאשׁוֹ¹⁵, וְאֵין
צְרִיךְ לִזְמַר כָּלֵי אֲמָנוֹתוֹ וּבְגָדָיו; שֶׁהַכֹּל הִקְדָּשׁ אוֹ
חֲרָם¹⁶.

15) משנה שם, וילוה מעות ויפדה אותן מן ההקדש (רש"י
לבבא קמא קב:), שהמקדיש נכסיו, סובר מצוה הוא עושה,
ודעתו גם על תפיליו (בבא קמא שם). 16) שאפילו
בחיבי ערכין לוקחים אותם מהם, כמבואר לעיל פ"ג,
הט"ז אע"פ שמשאירים לו תפיליו, כמבואר שם הט"ו.

ד. מֵה בֵּין חֲרָמֵי כֹהֲנִים¹⁷ לְחֲרָמֵי שְׂמִים? שֶׁחֲרָמֵי
שְׂמִים - הִקְדָּשׁוֹ¹⁸, וּנְפִדִין¹⁹ בְּשִׁוְיֵיהֶן, וַיִּפְלוּ הַדָּמִים
לְבֶדֶק הַבַּיִת²⁰, וַיִּצְאוּ הַנְּכָסִים לְחֵלִין; וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים
- אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן לְעוֹלָם²¹, אֲלָא נִתְּנִין לַכֹּהֲנִים
בְּתְרוּמָה²². וְעַל חֲרָם כֹּהֲנִים הוּא אוֹמֵר: לֹא יִמְכַר
וְלֹא יִגָּאֵל - לֹא יִמְכַר לְאַחֵר, וְלֹא יִגָּאֵל לְבְעָלִים²³.

17) שהחרים נכסיו כדי לתתם לכהן. 18) ואסור ליהנות
מהם בלא פדיון, בניגוד לחרמים שהגיעו ליד כהן, הרי הם
כחולין, כשאר ממונו של כהן. 19) מידי הגזבר, ע"י
הבעלים או ע"י אחרים. 20) שעל דעת כן החרים,ם,
שדמיהם יהיו לחיזוק בדק הבית. 21) כל עוד שלא נתנם
לכהן אינו יכול לפדותם. אבל משהגיעו ליד כהן, יכול הכהן
למכרם לכל מי שירצה (רש"י לבכורות לב.) וכן בתוספתא
ערכין פ"ד, מ"א. 22) שאינה נפדית (משנה בערכין כח:).
אבל אינם אסורים לזרים כתרומה ביד כהן, אלא מיד
שהגיעו לרשות כהן, הרי הם מותרים בהנאה לזרים (רדב"ז)
וכמבואר בסמוך ה"ה. 23) 'תורת כהנים' לפסוק זה,
וכגירסת הגר"א שם. ועל-כרחן בחרמי כהנים הכתוב מדבר,
שחרמי בדק הבית ודאי נפדים הם לעשות מהם צרכי בדק
הבית (תוספות לערכין כח: דיבור-המתחיל חרמ').

ה. וְאַחַד הַמְּחָרִים קָרַע אוֹ מִטְּלָטְלִין - הָרִי
אֵלוּ נִתְּנִין לַכֹּהֵן שְׂבִאוֹתוֹ מִשְׂמֵר²⁴ בְּשֵׁעָה
שֶׁחָרַם²⁵. חֲרָמֵי כֹהֲנִים, כָּל זְמַן שֶׁהֵן בְּבֵית
הַבְּעָלִים²⁶ - הָרִי הֵן הִקְדָּשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם²⁷;
שְׂנֵאמַר: כָּל חֲרָם קָדֵשׁ קָדָשִׁים הוּא לָהֶם. נִתְּנוּ
לַכֹּהֵן - הָרִי הֵן פְּחִלִין לְכָל דְּבָרֵיהֶם²⁸; שְׂנֵאמַר:
כָּל חֲרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה²⁹.

24) מבואר לעיל פ"ד, הכ"ד. 25) אבל אינו נותנם לכל
כהן שירצה, שנאמר "כשדה החרם לכהן", ונאמר בגזל הגר
(במדבר ה, ח) "האשם המושב לה' לכהן". מה שם, קנאו
ה' ונתנו לכהן שבאותו משמר (= שנאמר בו: מלבד איל
הכיפורים אשר יכפר בו" - הכהן המכפר בו, לו יהיה הקרן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(לעיל פ"ה, הי"ב) ואין להם תקנה אלא קבורה (לחם-משנה). (52) תוספתא שם, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כמבואר בהלכה הקודמת. ואע"פ שבהל' גירושין פ"ט, הי"ד כתב רבינו: "אמר הרי זה גיטך מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי זו ספק מגורשת, שמא אחר שאמר "מעכשיו" חזר בו מלשון "מעכשיו", וסמכה דעתו על לאחר מיתה", בכל זאת פסק רבינו כאן, שאם הקדישו בתוך שלשים אינו מוקדש, שבהקדש אפילו אם נאמר: "חזר בו מלשון מעכשיו" אין חזרתו מועילה, כדברי רבינו בהל' מעשה הקרבנות פט"ו, ה"א: "שאיין חזרה בהקדש, ואפילו תוך כדי דבור" (הגהות מחנה אפרים).

י. המקדיש עולה לבדק הבית - אין בה אלא עפוב גזברין בלבד⁵³. ומדברי סופרים, שלא תשחט עד שתפדה⁵⁴. לפיכך⁵⁵, אם עבר ושחטה - הרי זה פשרה⁵⁶.

(53) הגזברים מעכבים את שחיטתה עד ששימוה ויעריכוה כמה היא שוה, כדי לחייב את המקדיש בדמיה, אבל אין מעכבים את שחיטתה עד שיפדוה בעלים, כי אין זה אלא חוב על המקדיש, והוא ישלם לאחר שחיטתה, זהו דין תורה (תמורה לב: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל גופא). (54) שההקדש נתפס על גוף העולה. (55) הואיל ואין זה אלא מדברי חכמים. (56) והוא ישלם דמי שומתה לאחר זמן (תמורה שם).

יא. מתרים אדם בין קדשי קדשים⁵⁷ בין קדשים קלים⁵⁸, בין חרמי פהנים בין חרמי בך הבית⁵⁹. ואם היו קדשים שהוא חייב באחריותו⁶⁰ - נוטן את דמיהן בין לפהנים בין לבדק הבית, ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו למה שיהיו⁶¹.

(57) כגון עולה. (58) כגון שלמים ותודה. (59) כלומר, מתפסים את הקדשים האלה לחרמים, שהם: או חרמי כהנים או חרמי בך הבית (משנה בערכין כח:), שנאמר: כל חרם, קודש קדשים הוא לה'. על הכל חל חרם, אפילו על קדשי קדשים (שם וברש"י לתמורה לב.). (60) כגון שנדר הרי עלי עולה, והפריש בהמה לנדרו, ואח"כ החרימה, הואיל ואם מתה או נגנבה, הוא חייב להביא אחרת לנדרו, נמצאת שלו היא. (61) שאין משנים אותה לקדושה אחרת, כמבואר בתמורה לב. ולא חל חרם אלא על דמיה.

יב. היו נדבה⁶² והחרימן - פיצד פודין אותן? אומדים פמה אדם רוצה לתן בבהמה זו להעלותה עולה שאינו חייב בה⁶³, וכל הנותן אותו שעור⁶⁴ - יקריב בהמה זו נדבה פמו שיהיה.

(62) שאמר הרי אלו עולות, ואינו חייב באחריותם אם מתו, נמצאו אינם שלו, ואין יחול חרם עליהם? (63) אדם שאינו חייב עולה, אם ימצא בהמה בזול נוטלה להקריבה דורון לקונו, שגם מקדיש זה אחר שהפריש לנדבתו יצא ידי חובתו, ואם תמות אינו חייב להביא אחרת במקומה, ולא

ח. המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית - הרי ההקדש חל עליהן, ותערף הבהמה ותפדה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה תקרב למה שהיתה בתולה⁴³. אבל המקדיש קדשי בך הבית למזבח ואמר: הרי זו עולה או שלמים, או החרים לפהנים - לא עשה כלום⁴⁴, ואין הקדש מזבח ולא החרם⁴⁵ חל על קדשי בך הבית, שאין אדם מקדיש דבר שאינו של⁴⁶.

(43) שאין קדושת המזבח נפקת ממנה כל עוד שהיא תמימה, ולא בא הקדש בך הבית אלא להוסיף עליה קדושת דמים (משנה בתמורה לב.): "ומקדישין אותם הקדש עליו". והכוונה לבדק הבית, כמפורש בבביתא בגמרא שם, וכתב ה"קריית ספר": הרי זה כאילו אמר: הרי עלי מנה לבדק הבית, שחייב, כי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. (44) ברייתא שם. (45) חרמי כהנים. (46) שקדושת מזבח או חרמי כהנים אינם התחייבות דרך נדר, אלא קדושת הגוף חלה על הבהמה עצמה. תדע, שהרי אין קדשי מזבח נפדים כשהם תמימים, וגם חרמי כהנים אינם נפדים לעולם, כמבואר לעיל ה"ד, ומתוך שהבהמה כבר הוקדשה לבדק הבית אינה שלו, ואין קדושה נוספת יכולה לחול עליה. אבל קדושת בך הבית היא כמו נדר, ולפיכך חלה היא על קדושת מזבח, כאמור בביאורנו לעיל אות מ. וראה ב'תוספות' תמורה לב. דיבור-המתחיל מקדישין, טעם אחר בזה: "שבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותם, כשהוממו (=שהרי רוצה הוא להקריב בהמה אחרת במקומה), אבל בקדשי בך הבית אין לבעלים עליהם יותר משאר אדם (=שהוא כבר מסר את שלו לגבוה) לפיכך אין בידו להתפס".

ט. האומר: שור זה הקדש⁴⁷ לאחר שלשים יום, ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה⁴⁸. הקדישו למזבח - הרי זה הקדש למזבח⁴⁹. אבל אם אמר: הרי זה הקדש מעכשיו לאחר שלשים יום⁵⁰, ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה⁵¹. ואם הקדישו בתוך שלשים למזבח - אינו מקדש⁵².

(47) לבדק הבית, שסתם הקדשות לבדק הבית, לעיל פ"ה, ה"ז. (48) שעדיין לא חל ההקדש מעכשיו (תוספתא תמורה פ"ג, מ"א). אלא שם כתוב "מותר באכילה", וכתב ה"אור שמח", הואיל ומקדיש זה לוקה משום "לא יחל", שחילל נדרו, הריהו מומר לעבירה כמו גנב, וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין, ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק", כלשון רבינו בהל' שחיטה פ"ד, הי"ד, ולפיכך אם לא נבדקה סכינו - אסור לאכול משחיטתו, ואין השור מותר אלא בהנאה. (49) תוספתא שם, מהטעם האמור, שעדיין לא חלה עליו קדושת בך הבית. (50) שאם יעברו השלשים יום ולא ימות, יחול עליו ההקדש למפרע. (51) שקדשי בך הבית שנשחטו אינם ראויים עוד לפדיון, שאינם בני העמדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

74) שהוא חייב באחריותו עד שיגיע ליד גזבר ההקדש, כמבואר בשקלים פ"ב, מ"א. (75) בכת"י תימן: הרי זה. (76) שקלים פ"ח, מ"ח וכפירוש רבינו שם, שהשקל הוא לתרומת הלשכה לצרכי קרבנות, וכבר נתבאר לעיל ה"ח שקדושת בדק הבית חלה על קדושת מזבח. (77) שם, שהבכורים לכהנים הם, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (תוספות-יו"ט שם), וראה בבאורנו לעיל אות מג. (78) שהם נכסיו, וממון שלו, כמבואר בהל' בכורים פ"ד, ה"ד.

יז. המְחָרִים⁷⁹ חֲצִי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ - הוּא וְהַפְּהָנִים שֶׁתִּפְּיָן בּוֹ⁸⁰. אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ אֶת הַחֲרִים לְשָׁמַיִם⁸¹ חֲצִי עֲבָדוֹ - כְּלוּ קִדְשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸². וְכָל הַמְּקַדֵּישׁ עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַפְּנֻעִים⁸³, אִם הִמְקַדֵּישׁ כָּל נִכְסָיו וְהָיוּ בְּהֵן עֲבָדִים - הָרִי גּוֹפֵן קִדְשׁ⁸⁴. לְפִיכֵן אֲסוּרִים לְהַנִּית בְּהֵן עַד שִׁפְדוּ⁸⁵.

79) חרמי כהנים. (80) תוספתא ערכין פ"ד, ה"א. ובטעות נכתב שם "המקדיש" במקום "המחרים" (אור שמח). (81) שהוא לבדק הבית. (82) לעיל פ"ה, ה"ח שבהקדש בדק הבית, נאמר: "בערכך נפשות", לומר שיהא "נידון בכבודו", הואיל והקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה חייב בדמי כולו, וכמבואר בבאורנו שם. (83) שגופם קנוי לו. (84) גיטין לח: (85) שימכרו לאחרים, ודמיהם יפלו לבדק הבית. וראה לקמן פ"ח, ה"ט.

יח. וְאִין הַגּוֹזְבְּרִין רְשָׁאִין לְקַח דְּמִיָּהּן מֵאַחֲרִים וְלְהוֹצִיא אוֹתָן לְחֵרוֹת⁸⁶; אֲלָא מוֹכְרִין אוֹתָן לְאַחֲרִים, וְאַחֲרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵרוֹת אִם רְצוּ⁸⁷.

86) וכל שכן, שאין הגוזברים רשאים להוציאם לחירות, כמבואר בגיטין שם, והטעם, שלא יאמרו שהם מזלזלים בנכסי הקדש, אבל דרך מכירה הכל יודעים שמוכרים אותם בשווים (תוספות שם דיבור-המתחיל אין הגוזברים). (87) גיטין שם. והשווה דברי רבינו הל' נחלות פ"א, ה"ח: "אין האפטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות אפילו ליקח מן העבד דמים שיצא לחרות, אבל מוכרים אותם לאחרים... ואותם האחרים הם שמשחררים אותם", וגם שם הטעם כדי שלא יזלזלו בנכסי היתומים, שלפעמים לא יקדקו עמו בדמיו, כמבואר ב'מגיד משנה' שם, וראה במוספיו "תשובות רבינו" מה שהשיב לחכמי לונגל בזה.

יט. הַמְּקַדֵּישׁ יָדֵי עֲבָדוֹ - כָּל הַיָּתֵר עַל פְּרֻנְסָתוֹ⁸⁸ קִדְשׁ. וְכִיצַד הוּא מִתְּפָרֵס עֲבָד זֶה⁸⁹? לֹוּה וְאוֹכֵל, וְעוֹשֶׂה⁹⁰ וּפּוֹרֵעַ. וְהוּא שִׁיעֵשָׂה פְּחוֹת פְּחוֹת מְשֻׁה פְּרוּטָה⁹¹ וְיִפְרָע; וְשָׂאֵם עֲשָׂה בְּפְרוּטָה - רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן קָנָה הַקִּדְשׁ⁹².

88) כל מה שהוא משתכר בעבודתו יותר מצרכי פרנסתו. ואע"פ שמעשי ידיו עדיין לא באו לעולם, אבל מתוך שידיו ישנו, נעשה כאילו אמר יקדשו ידי עבדי לעושיהם (רדב"ז). (89) שרבו אינו חייב במוזנותיו, ומעשה ידיו הקדש לשמים.

הפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו, וזוהי "טובת ההנאה" שיש לו עדיין בנדבתו. (64) כלומר, אין כופים את המקדיש לפדותה בדמים הללו ולהקריבה, כיון שאינה אלא נדבה וכבר נפטרה מחיובו, אלא כל שיתן דמיה לכהנים או לבדק הבית יקריבנה. אבל בהלכה הקודמת המדברת ב"נדר" שחייב באחריותה, כופים את המתפיס שיפדנה ויקריבנה, כדי לקיים נדרו. ורש"י בערכין כח: מפרש, שהמקדיש עצמו יתן דמיה, כדי טובת הנאה שיש לו בה, שיקריב דורון לקונו. ואמנם, אם לא ירצה לפדותה, יודה רש"י לרבינו, שגם אדם אחר יכול לפדותה ויקריבנה (משנה-למלך). והדמים יפלו לכהנים או לבדק הבית.

יג. יִשְׁרָאֵל שֶׁהַחֲרִים אֶת בְּכוֹר בְּהֵמָה לְשָׁמַיִם, בֵּין שֶׁהָיָה תָּמִים בֵּין שֶׁהָיָה בְּעַל מוֹם⁶⁵ - הָרִי זֶה מְחָרֵם⁶⁶. וְאִין צְרִיךְ לומר שֶׁהַחֲרִימוּ הַפְּהָן לְשָׁמַיִם אַחַר שֶׁבָּא לְיָדוֹ⁶⁷.

65) ששניהם מתנה הם לכהן, אלא שאם היה תמים - מקריבים את דמו ואימוריו למזבח. (66) ופדייתו מבוארת להלן ה"ד. (67) שהוא שלו, וכשנפל בו מום הרי הוא כשאר נכסיו, ה' בכורות פ"א, ה"ג.

יד. וְכִיצַד פּוֹדֵין אוֹתָן⁶⁸? אוֹמְדִין כְּמָה אָדָם רוֹצֶה לְתֵן בְּבָכוֹר זֶה כְּדֵי שֶׁהָיָה לוֹ וְתִהְיֶה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְתֵנוּ לְכָל כֹּהֵן שִׁיִּרְצֶה, לְקָרוֹבוֹ⁶⁹ אוֹ לְרֵעֵוֹ⁷⁰, וְכָל הַנּוֹתֵן אוֹתוֹ שְׁעוֹר - יִקַּח הַבְּכוֹר וְיִתְּנֵנוּ לְכָל כֹּהֵן שִׁיִּרְצֶה. וְיִפְלוּ הַדְּמִים לְבִדְק הַבֵּית⁷¹.

68) כשישראל החרימו, והרי אינו שלו, אלא של כהן, נמצא שגופו אינו מוחרם. (69) לבן בתו כהן או לבן אחותו. (70) אבל הכהן עצמו, אסור לו ליתן כסף לישראל שיתן לו או לחברו הכהן בכור זה, שזה נראה ככהן המסייע בגורן לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות בשכרו, ואסור, כמבואר בהל' תרומות פ"ב, ה"ח והל' בכורות פ"א, ה"ד. (71) משנה בערכין כח: ורש"י מפרש שם: שאותה טובת הנאה, שהישראל בעל הבכור יכול לקבל מאחר, יתן בעל הבכור לכהן בשביל החרם. עוד חילוק ישנו, שרש"י מפרשה לענין חרמי כהנים, ורבינו מסבירה לענין חרמי שמים, שהם לבדק הבית.

טו. הַמְּחָרִים אֶת הַמַּעֲשֵׂר⁷² - הָרִי זֶה כְּמְחָרִים שְׁלָמִי נְדָבָה, לְפִי שְׁאִינוֹ חָיֵב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ⁷³.

72) מעשר בהמה, ודינו כשלמים, שנאכל לבעלים, ואין לכהנים בו כלום, אלא כולו לבעלים כפסח (הל' בכורות פ"ו, ה"ד). (73) שאם ימות, אינו חייב להקריב אחר במקומו, ולפיכך אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו להקריבה שלמים, והדמים יפלו לבדק הבית (רדב"ז).

טז. הַמְּקַדֵּישׁ שְׁקָלוֹ⁷⁴ לְבִדְק הַבֵּית - הָרִי זֶה קִדְשׁ⁷⁶. הַקִּדְשׁ בְּפוֹרִים לְבִדְק הַבֵּית - אֵינָן קִדְשׁ⁷⁷. אֲבָל אִם הִקְדִּישׁן הַפְּהָן אַחַר שֶׁבָּאוּ לְיָדוֹ - הָרִי אֵלָיו קִדְשׁ⁷⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוכיחו ה'תוספות' בבבא קמא ע. דיבור-המתחיל לא כתבין.

כג. בַּמָּה דְּבָרִים אָמְוּרִים¹⁰²? בַּמְטַלְטְלִין; אָבֵל קָרַקַע שֶׁגִּזְלָה אַחַר וְכַפֵּר בָּהּ, אִם יִכּוֹל לְהוֹצִיאָהּ בְּדִינָיו¹⁰³ - הֲרֵי זֶה יִכּוֹל לְהַקְדִּישָׁה, וְאָף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא הוֹצִיאָהּ; שֶׁהַקָּרַקַע עֲצָמָה הֲרֵי הִיא בְּרִשׁוֹת בְּעָלֶיהָ¹⁰⁴.

102) שאין הבעלים יכולים להקדיש פקדון שכפר בו חברו ואינו ברשותם. 103) ע"י ראיות מספיקות. 104) שקרקע אינה נגזלת (בבא מציעא ז.). והשווה לעיל הל' שבועות פ"ז, ה"ד.

כד. הַגִּזְלֵל אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים¹⁰⁵ - שְׁנֵיהֶם אֵינָן יִכּוֹלִין לְהַקְדִּישָׁה; זֶה - לְפִי שְׁאִינוֹ שָׁלוּ, וְזֶה - לְפִי שְׁאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ¹⁰⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

105) שעדיין מצפים הם להצילה מידי הגזלן. 106) בבא מציעא ז. ואם הקדיש לאחר שנתיאשו הבעלים, ראה דינו בהל' איסורי מזבח פ"ה, ה"ז.

כה. מִי שֶׁהֵיָה מוֹכֵר דְּלוּעִין¹⁰⁷ אוּ בִּיצִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְכֹא לֹקַח וְנִטְלָה אַחַת¹⁰⁸ וְהִלֵּךְ לוֹ: אִם הָיָה דְּמֵי כָּל אַחַת וְאַחַת¹⁰⁹ קְצוּבִין¹¹⁰ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁשָּׁפַסְק¹¹¹, וְאֵין הַמוֹכֵר יִכּוֹל לְהַקְדִּישָׁה דְּלַעַת זֶה, שֶׁהֲרֵי אֵינָה בְּרִשׁוֹתוֹ; וְאִם אֵין הַדְּמִים קְצוּבִין וְהַקְדִּישָׁה¹¹² - מְקַדְּשֵׁת; שְׁעֵדִין בְּרִשׁוֹתוֹ הִיא, שְׁזָה שֶׁלְּקַחָה לֹא לְקַחָה דְּרַף גִּזְלָה¹¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

107) ריבוי של דלעת, והיא פרי גדול וצהוב של צמח מקשה. 108) על-מנת לשלם לו. 109) בדפוסים קדומים: ואחת. 110) קבועים. 111) המוכר, את המחיר עם הלוקח וקנה הלוקח. 112) המוכר. 113) אלא לקנותה, וכיון שאין דמיה קצובים, לא סמכה דעת הלוקח, שמא ידרוש מחיר גבוה ויחזירנה לו (בבא בתרא פח.). ומכאן הוציא רבינו את דינו לעיל הכ"ב, "שאם לא כפר בו, הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום".

כו. אֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם¹¹⁴. בִּיצַד? מָה שֶׁתַּעֲלֶה מְצוּדְתִי מִן הַיָּם קִדְּשׁ, מָה שֶׁתּוּצִיא שְׂדֵה זֶה מִן הַפְּרוֹת חֲרָם¹¹⁵ - לֹא אָמַר כְּלוּם.

114) נדרים פה: וכן בכתובות נט. והטעם, לפי שאין זה ברשותו, ואי אפשר להקדישו (קרית ספר להמב"ט). 115) לכהנים.

כז. הַאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: שְׂדֵה זֶה שֶׁמְכַרְתִּי לָךְ לְכַשְׁאֲקָנָה מִמֶּךָ מְקַדְּשֵׁת¹¹⁶, וְלְקַחָה - אֵינָה מְקַדְּשֵׁת. לְפִי שֶׁשֶׁשֶׁהַקְדִּישָׁה לֹא בָּאָה בְּרִשׁוֹתוֹ¹¹⁷.

116) בכת"י התימנים: מוקדשת. 117) בכת"י התימנים: לא באת לרשותו. כלומר, כיון שמכרה, שוב אינה ברשותו ולא יכול היה להקדישה, מעתה גם תנאו להקדישה לאחר

90) שאם יעשה תחילה, הרי הפרטה הראשונה תיקדש ותיאסר לו (גיטין יב. וברש"י שם עמ' ב.). 91) ואין הקדש חל על פחות משוה פרוטה (רש"י שם). ולדעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל פחות, כל הקדש חל אפילו על פחות משוה פרוטה, אלא שאין בדת המקדיש, שיחול על פחות משוה פרוטה. 92) ונאסרה עליו (שם). וכל זה רק כדי פרנסתו, אבל כל היתר על פרנסתו קודש הוא, ואפילו יעשה פחות מפרוטה, לא יועיל לו, כי לא תיקנו היתר זה אלא כדי פרנסתו, לטובת העבד, וגם משום טובת ההקדש, שנוח לו שעבד זה יתפרנס ממעשה ידיו וישיב (שם).

כ. הַמְקַדֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ - לֹא הַקְדִּישׁ אֱלָא דְּמֵיו⁹³, וְהָרִי הוּא חַיִּב בְּדְמֵי עֲצָמוֹ. וְהַתֵּר לוֹ לְעִשׂוֹת וְלֶאֱכֹל⁹⁴, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפוֹ כְּעַבְד⁹⁵.

93) מה שהוא שוה כעבד הנמכר בשוק, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט, והדמים יפלו לבדק הבית. 94) שאין מעשה ידיו הקדש, ואפילו מה שמוריה יותר מכדי מזונותיו, אין להקדש בו כלום (גיטין לט.). אבל אם יאמר יקדשו ידי לעושיהם, העדפתו על צרכי מזונותיו - הקדש, ואינו חייב בדמי עצמו, כי לא הקדיש אלא מעשה ידיו (רדב"ז). 95) שהוא קדוש כשאר נכסיו, ואסור ליהנות ממנו, כמבואר לעיל ה"ז. וראוי להעיר, שגם בעבד אין מועלים בו, מפני שאין מעילה בקרקעות, ועבד הוקש לקרקעות (הל' מעילה פ"ה, ה"י ע"פ הש"ס גיטין לט.).

כא. אֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שֶׁאִינוֹ שָׁלוּ⁹⁶. בִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהַחֲרָם בָּנוּ וּבָתוֹ וְעָבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים אוּ שְׂדֵה מְקַנְתוֹ⁹⁷ - הֲרֵי אֵלוֹ אֵינָן מִתְּרַמִּין; שְׁאִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שֶׁאֵין גּוֹפוֹ שָׁלוּ⁹⁸.

96) בבא קמא סח: שנאמר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה'" - מה ביתו שלו, אף כל שלו. 97) שעתידה לחזור ביוכל למוכר, כלעיל פ"ד, הכ"ו. 98) ואלו אע"פ שהם שלו, אין גופם קנוי לו, כעבדים הכנענים (משנה בערכין כח.). ובגמרא שם דרשו את הפסוק (ויקרא כז, כח) "אך כל חרם אשר יחרים... מאדם ובהמה" וגו' - מה בהמה יש לו רשות למכרה (לפיכך יכול להחרימה), אף כל שיש לו רשות למכרה. יצאו בנו ובתו ועבדו העברים, שאין לו רשות למכרם, כי אפילו אביה אינו יכול למכרה אלא עד ימי נעוריה.

כב. אֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שֶׁאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ⁹⁹. בִּיצַד? הִיָּה לוֹ פְּקֻדוֹן בְּיַד אַחַר, וְכַפֵּר בּוֹ זֶה שֶׁהוּא אֶצְלוֹ - אֵין הַבְּעָלִים יִכּוֹלִין לְהַקְדִּישׁוֹ¹⁰⁰. אָבֵל אִם לֹא כַּפֵּר בּוֹ - הֲרֵי הוּא בְּרִשׁוֹת בְּעָלָיו כְּכֹל מְקוֹם שֶׁהוּא¹⁰¹.

99) בבא קמא טט: שנאמר, ואיש כי יקדיש את ביתו - מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו. 100) בבא מציעא ז. בעובדא של מרחץ שרבו עליה שני אנשים. וכן בשו"ע יו"ד רנח, סעיף ז ובביאור הגר"א שם. 101) בבא בתרא פח. בעובדא של מוכר דלועין, המובאת בסמוך הכ"ה, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אולם ה'תוספות' בערכין כא. תירצו, שהתוספתא מדברת כשהשוכר הקדים ונתן למשכיר את כל שכרו, ואילו הגמרא בערכין האומרת, שהמשכיר יכול להקדיש, עוסקת כשלא הקדים לתת לו שכרו. וכן בירושלמי פסחים פ"ד, ה"ט. ומדברי רבינו נראה שאין חילוק בזה ואפילו הקדים השוכר ליתן את שכרו יכול המקדיש להשכיר, כסתמת הגמרא בערכין, ודברי התלמוד בבלי הם העיקר (רדב"ז). וראה ר"ן לנדרים מו: דיבורהמתחיל היכי דמי. 133) חייב קרבן מעילה, ככל הנהנה מן הקדש, ככתוב בויקרא ה, טו. ויש להעיר, שרבינו כותב בהל' מעילה פ"ה, ה"ה: "אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע, אבל הנהנה מן הקרקע או מן המחובר לה לא מעל... וכן המקדיש בית בנוי, הדר בו לא מעל", וצריך עיון (לח"מ ומשנה-למלך).

לא. יראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר: הרי עלי להקדישו - הרי זה חייב להקדישו פשיבוא לעולם משום נדרו. ואם לא הקדיש - הרי זה עובר משום פל תאחר ולא יחל דברו, ומשום פכל היצא מפיו יעשה, כשאמר הנדרים.¹³⁴

134) ראה לעיל פ"א, ה"א.

לב. כיצד? האומר: הרי עלי להקדיש פל שתעלה מצודתי מן הים, הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא שדה זו, הרי עלי להחרימם או לתן לשבויים פל שאשתכר בשנה זו, וכל פיוצא במאמרים אלו - הרי זה חייב לתן ולעשות בהן מה שאמר פשיבואו לידו. וזהו וכיוצא בו בפלל נדרים הוא, לא בפלל הקדשות.¹³⁵

135) השווה דברי רבינו בהל' מכירה פכ"ב, הט"ו "דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו (= שאינו קונה דבר שלא בא עדיין לעולם), שאלו אמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית, או יהי אסור עלי או אתננו לצדקה, אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה". והראב"ד שם מגדיר ואומר: שאין הדברים אמורים אלא כשחייב עצמו בכך, שאמר: אתן לעניים כך וכך, מן הפירות שיצאו בכרם שלי (= וזה דוקא כשהנודר חי), אבל אם אמר: יתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים, שהרי לא חייב עצמו ואין כאן שום נדר. וכן אם מת הנודר לא קנו עניים כלום, שאין היורשים חייבים לקיים נדר מורישם. ובשו"ע חושן-משפט סימן ריב, סעיף ז בהגהות הרמ"א פסק, שכן ראוי להורות.

לג. ראה לדרך זה, מה שאמר יעקב אבינו: וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. ונאמר: אשר נדרת לי שם נדרים.¹³⁶ והרי האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר - חייב לנהוג בנזירות.¹³⁸ ואף על פי שעדיין לא נדר בנזירות;¹³⁹ הואיל ואמר שידר בנזיר - חייב להנזיר.¹⁴⁰ וזהו פיוצא בו. וכזה ראוי לדון.

שיקחנה, אינו מועיל, שאי אפשר להקדיש דבר שאינו שלו (כתובות נט.).

כח. וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זה עושה ואוכלת¹¹⁸, והמותר¹¹⁹ חלין. אמר לה: יקדשו ידך לעושיהו¹²⁰ - הואיל והן משעבדין לו¹²¹, הרי פל מעשה ידיה קדש¹²². הא למה זה דומה? לאומר: אילן זה קדש, שכל פרות שיעשה להבא קדש¹²³. וכן פל פיוצא בזה.

118) כלומר אין מעשה ידיה קדוש על פיו, שעדיין לא בא לעולם, ולפיכך מותר לה לאכול ממעשה ידיה (משנה בכתובות נח: ורכבי יוחנן הסנדלר. 119) העודף על צרכי פרנסתו. רש"י שם פירש: המותר - הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו לו חכמים, ראה במשנה שם סד: ובהלכות אישות פכ"א, ה"ב. 120) להקדוש-ברוך-הוא שעשאו. 121) לעשות מלאכתו, ומעשי ידיה הם שלו, כמבואר בהל' אישות פי"ב, ה"ג. 122) שהידיים ישנן בעולם, וגם העודף על שיעור מעשי ידיה הראוי לו, שייך לו, תמורת מאה כסף שנתן לה בכל שבוע, נוסף על מזונותיה, כמבואר בכתובות נט. 123) הואיל והאילן ישנו בעולם, והשווה לעיל הל' נדרים פ"ג, ה"א, ופי"ב, ה"י.

כט. האומר לחברו: שדה זו שאני מוכר לך לכשאקנה ממך תתקדש - הרי זה מקדשת¹²⁴ פשיקחנה, שהרי עתה¹²⁵ (בא) ידו להקדישה¹²⁶. שדה זו שמשפנתי לך¹²⁷ לכשאפנה ממך¹²⁸ תהי קדש - משפנה אותה תתקדש, שהרי בידו לפדותה¹²⁹. ואפלו היתה ממשפנת לזמן קצוב¹³⁰, שהרי בידו לפדותה אחר הזמן¹³¹.

124) בכת"י התימנים: מוקדשת. 125) טרם שמכרה. 126) מועיל תנאו גם על לעתיד (כתובות נט.). 127) כנגד הלוואתך. 128) כשאחזיר לך חובך. 129) וכל שבדו, אינו כמחוסר מעשה (ר"ן לנדרים פו.). 130) וכל אותו זמן לא יוכל לפדותה, אפילו כשירצה לשלם חובו. 131) ומחוסר זמן אינו כמחוסר מעשה (כתובות נט. ונדרים פו.).

ל. המשפיר בית לחברו ונתן והקדישו - הרי זה קדש, ופקעה השכירות¹³². ואם דר בו השוכר - מעל¹³³.

132) ערכין כא. ואע"פ שהבית משועבד לשוכר, ההקדש מפקיע מידי השעבוד, כדלקמן פ"ז, הי"ד. ואע"פ שהמשכן שדה אצל המלוה, אין המשכן יכול להקדיש שדה כל עוד שהיא ממושכנת, כמבואר בהלכה הקודמת? שכירות עדיפה, כיון שהבית חוזר למשכיר עם תום זמן השכירות, ללא כל תשלום, הרי הוא ברשותו, בניגוד לממשכן שדה שאינה חוזרת לו בלא דמים (רדב"ז). ויש להעיר שבתוספתא בבא מציצא פ"ט, מ"ב שנינו: "עמד בעל הבית והקדישה, אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מידי שיעבוד, החילוק בין בריא לחולה לענין קנוניא על ההקדש, שאין הקול מועיל בהקדש ובהפקר.

א. ההקדשות? אין פודין אותן לא בקרקע, ולא בעבדים, שהרי הקשו³³ לקרקעות⁴, ולא בשטרות⁵ (מפני), שאין גופן ממוין⁶. שנאמר: ונתן את הכסף אחד הכסף ואחד שאר המטלטלין⁸ ששויין כסף, ואפלו סבין⁹.

2) שאדם מקדיש לבדק הבית. (3 הושו. 4) כמבואר לעיל הל' שבעות פ"ז, ה"ד. 5) שאחרים חייבים לו כסף, ונתנו לו שטרות אלו לראיה. 6) הנייר אינו שוה כלום, ואינו עומד אלא לראיה שבו (רש"י לשבעות ד:). 7) פסוק זה כצורתו אינו נמצא בתורה, אלא כתוב (ויקרא כז, יט) "ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו", ורבינו נמשך בזה אחר לשון הגמרא בקידושין ה, א. שאמרו שם: "שטר אין פודין בו הקדש ומעשר שני, דכתיב: ונתן הכסף וקם לו". וכבר העירו ה'תוספות' בשבת קכח, א דיבור המתחיל ונתן, שאין הפסוק כן, אלא שדרך הש"ס לקצר ולומר בלשון קצרה. ומקור דין זה נמצא במס' בכורות נא, ב: "ולא הקדשות בכל אלו". ומפורש בתורת כהנים פ' בחוקותי פרק יא "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש - יכול בעבדים ובשטרות ובקרקעות? תלמוד-לומר: בשקל הקודש". 8) כמו שאמרו בתורת כהנים שם: "ופדה בערכך (ויקרא כז, כז) - לרבות דבר המטלטל", וכן בערכין כז, א: "שוה כסף ככסף". 9) קליפות של גרגרים טחונים, לאחר שהבדילו מהם את הקמה, וראה בבא-קמא ז, א.

ב. כל הפודה קדשיו - מוסיף חמש¹⁰. ואחד המקדיש עצמו או אשתו או היורש - מוסיפים חמש¹¹, כמו שבארנו¹². ואף החמש לא יהיה אלא מן המטלטלין¹³. והחמש שמוסיף - הרי הוא פהקדש עצמו¹⁴, ודין אחד להם.

10) משנה בבא-מציעא נה, ב. כמפורש בתורה (ויקרא כז, טו) "ואם המקדיש יגאל... ויסף חמישית כסף ערכך עליו". 11) 'תורת כהנים' לפסוק הנ"ל "ואם" - לרבות האשה והיורש. 12) לעיל פ"ד ה"ה, ופ"ה ה"ג. ושם מבואר, שהחומש הוא רביע הקרן. 13) בבא-מציעא נד, א. שנאמר: "חמישית כסף ערכך עליו" - עליו, לרבות חומשו כמותו. 14) שאם חזר וחילל את החומש, מוסיף עליו חומש, שכן אמרו (שם נד): "חומש כתחילת הקדש", שמאליו נתוסף, ולא נתפס תחת הראשון שיקרא הקדש שני שאין מוסיפים עליו חומש, כמבואר בסמוך ה"ד (רש"י). והשווה הל' מעילה פ"א, ה"ה (לפי האור שמח).

ג. הפודה קדשיו - אין החמש מעכב, אלא מאחר שנמתן את הקרן יצא הקדש לחלין ומתיר להנות¹⁵ בו. ומדברי סופרים¹⁶, שאסור לו להנות עד שיתן החמש, שמא יפשע¹⁷ ולא יתן. אכל בשבת, מפני ענג שבת¹⁸, התירו לו לאכל ואף על פי שעדין לא נתן את החמש, והרי הגזברין תובעין אותו¹⁹.

136) אע"פ שבשעה שיעקב הקדיש את עישור נכסיו לא היה לו נכסים כלל, התחייב בדיבורו מחמת נדרו. 137) ושוא תדחה ראייה זו, לומר שהדיבור: אשר נדרת לי, אינו מוסב על המעשר, אלא על הצהרתו: "והיה ה' לי לאלוקים" שנדר באותה שעה, ככתוב (שם כא), לפיכך מביא רבינו ראייה שניה (רדב"ז). 138) מיד, "שוא ימות עתה", כמבואר לעיל הלכות נזירות פ"א, ה"ד. 139) להיות נזיר מעכשיו. 140) מיד, ולקבל עליו נזירות, כדי שלא יבוא לידי חילול נדרו, הרי שאע"פ שלא קיבל עליו לנהוג נזירות מעכשיו, חייב להנזר מחמת נדרו (מעשה רוקח).

לד. הקדש טעות - אינו הקדש¹⁴¹. פיצד? האומר: שור שחור שניצא מבית ראשון הרי הוא הקדש, ויצא לכן - אינו הקדש¹⁴². דינר זהב שיעלה בדי ראשון הרי הוא הקדש, ועלה של כסף - אינו הקדש¹⁴³. הבית של זין שתעלה בדי ראשונה הקדש, ועלה¹⁴⁴ של שמן, בין שהיין יקר מן השמן באותו מקום¹⁴⁵ או השמן יקר מן היין - אינו הקדש¹⁴⁶. התפיס בה אחרת ואמר: זו כזו - הרי השניה הקדש¹⁴⁷. וכן כל פיצא בזה.

141) כשם שנדר בטעות אינו נדר (לעיל הל' נדרים פ"ה, ה"ג). 142) ואין אומרים מקדיש זה נתכוון בעיקר לשור שיצא ראשון לכל השוורים שיצאו מביתו, וזה שהזכיר "שחור" לאו דוקא, כי סבור היה שיצא שחור ראשון (משנה בנזיר ל: ובתוספות שם). 143) שם, התיאור הראשון - בקדושת הגוף, וזה - בקדושת דמים (רבינו בפירושו שם). 144) בכת"י התימנים: ועלת. 145) נמצא שעלה בידו פחות מדמים שנדר, אין אומרים שנוח לו בפחות. 146) שם במשנה, ובגמרא שם לא: 147) הדבר תמוה, אם הראשונה אינה קדושה, איך יתפיס בה אחרת, ובמה תתקדש? ולפיכך מגיה ה"לחם משנה" "התפיס באחרת". כלומר, שלא אמר שור שחור שיצא ראשון יהיה הקדש, אלא יהיה מותפס בקדושה כשור זה שהוא קדוש, נמצא שהשור שיצא מביתו הוא כמו תמורת הקדשים. שנאמר בה (ויקרא כז, לג) "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", והלכה היא (נזיר לא.), שתמורה בטעות היא קודש. וכמו שאמרו (תמורה יז) "יהיה קודש - לרבות שוגג כמזיד... כסבור לומר שור שחור ואמר לכן, הרי זו תמורה", וראה לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"ז "ואין נשאלין על התמורה" ובביאורנו שם. וב"קריית ספר" מקיים את הנוסח שלפנינו, כי אילו היה יודע שהראשונה אינה קודש, היה מתפיס השניה בבהמה אחרת קדושה, או שהיה מקדישה, היא עצמה, בלא התפסה, ולפיכך הקדש השניה אינו הקדש טעות.

פרק שביעי

1) במה פודים את ההקדשות ומי מוסיף חומש על הקרן, שאין הקדש שני טעון חומש בפדיונו, דין הקדש שוה מאה דינר שחללו על שוה פרוטה, לעולם יד הקדש על העליונה בין כשפדה בכסף בין כשפדה במשיכה, שהקדש מפיקע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ וְחָלְלוּ עַל בְּהֵמָה אַחֶרֶת, וְנִתְפָּקֵר בְּאִשָּׁם אַחֶרֶת,³² וְנִתְקָה³³ הַבְּהֵמָה שְׁחָלַל עָלֶיהָ לְרַעֲיָהּ³⁴, כְּמֹו שְׂתֵבְאָר בְּמִקְוָמוֹ³⁵ - הָרִי הוּא³⁶ סֶפֶק אִם מוֹסִיף עָלֶיהָ חֹמֶשׁ³⁷, הוּאִיל וְהוּא קָרְבֵן עוֹלָה³⁸ וְהָרִי הוּא גוֹף אַחֵר וְקִדְשָׁה אַחֶרֶת³⁹, אוֹ אֵינוּ מוֹסִיף עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּאֵה מִפְּחַ הַקֶּדֶשׁ רֵאשׁוֹן שֶׁפָּקֵר הוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ⁴⁰.

(31) לשם אשמו. (32) שאבד לו אשם שני זה, ונתכפר בינתיים באחר, ואח"כ נמצא זה. (33) נעקרה מדין קרבן אשם. (34) שמוסרים אותה לרועה, ותרעה עד שיפול בה מום ותיפדה, ודמיה נופלים לקרבן עולת נדה. (35) הל' פסולי המוקדשין פ"ד, ה"טו. (36) אשם זה שניתק לרעיה. ובכ"י תימן: הרי היא. (37) בשעת פדיונו. (38) שדמיו עולה, ואף הוא בעצמו אם הקריבוהו עולה, כשר הוא, כמבואר שם. (39) כלומר, אע"פ שזהו אותו הגוף שנתפס באשם הראשון, ואין מוסיפים חומש על הקדש שני הנתפס בראשון - בכל זאת קדושה אחרת נתחדשה בו, שמתחילה היה אשם ועכשיו הוא עולה, הרי זה כהקדש ראשון, ודינו להוסיף חומש בפדיונו (כסף-משנה). (40) תמורה ט, ב - בעיה שלא נפשטה. ובכ"י התימנים: הנוסח: "והרי הוא גוף אחר וקדושה אחרת", וכן הגירסא ב'קריית ספר' להמב"ט, ודוקא מתוך שהאשם השני הוא גוף אחר וקדושה אחרת, יש מקום לספק, שהרי הוא כהקדש חדש ויוסיף חומש בפדיונו, אבל כל שהוא גוף אחד ושתי קדושות (כגון, הפריש אשם, ואבד, ונתכפר באחר ונמצא הראשון וניתק לעולה, והומם) אין מוסיפים עליו חומש, אע"פ שעבר לקדושה אחרת, הואיל והוא טפל לאשם שנתכפר בו - דינו כהקדש שני, וכן דעת ה'לחם משנה' שזוהי הנוסחה הנכונה, וכלשון הראשון בגמרא שם. וכתב הרדב"ז, הואיל וזה ספק, אם לא תפס הגזבר, אין מוציאים מידי הפודה, שספק ממון הוא ולהקל, ואם תפס הגזבר אין מוציאים מידי, כדן כל ספק ממון, שאין מוציאים מידי המוחזק, עד שיביא המוציא ראיה ברורה לדבריו, אבל אין לומר שזהו "ספק איסור - ולהחמיר", שכבר פסק רבינו לעיל ה"ג "אין החומש מעכב".

ז. קְדָשֵׁי בְדֵק הַבֵּית - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴¹, שְׁלֵא דָנָה תוֹרָה בְּתִמּוּרָה אֲלֵא בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ⁴². פִּיּוּצָה? הֵיּוּ לְפָנָיו בְּהֵמַת חֲלִין וּבְהֵמַת קְדָשֵׁי בְדֵק הַבֵּית, וְאָמַר: זֶה חֲלוּפֵת זֶה, אוֹ זֶה תְּמוּרַת זֶה - לֵא אָמַר כְּלוּם⁴³. אֲבָל אִם אָמַר: הָרִי זֶה תַּחַת זֶה, הָרִי זֶה מְחָלְלֵת⁴⁴ עַל זֶה - דְּבָרָיו קְזִימִין, וְיִצְאָתָהּ הַבְּהֵמָה הָרֵאשׁוֹנָה לְחֲלִין⁴⁵, וְנִתְפָּסָה הַשְּׂנֵיָה⁴⁶.

(41) שאם המיר בהם, לא עשה כלום, ובהל' תמורה פ"א ה"ב, הנוסח: "קרבנות בדק הבית אין עושים אותם תמורה". (42) משנה, תמורה יג, א. שנאמר במעשר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר . . . ולא ימירנו - והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא (שנאמר בו: ואם המיר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש)? ללמד על הכלל . . . מה

(15) בבא-מציעא נד, א. שארבעת הזווים (=דמי הקרן) פרו את ההקדש כנגדם, והזוו החמישי (=החומש) אינו מכלל הפדיון, אלא תוספת היא, שמוסיף מאליו (שם). (16) החכמים "שהיו סופרים כל האותיות שבתורה" (קידושין ל.). (17) יתעצל ויתייאש ולא יתן עוד (רש"י בבא-מציעא נד.). (18) ככתוב (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג". (19) זהו טעם שני, שהרי הגזברים תובעים אותו, ולא יפשע, ומשום עונג שבת התירו, אבל בחול אין טעם זה לברו מספיק להתיר לו (בבא-מציעא נד. כרבי יוחנן).

ד. קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁנֶּפֶל בֵּהֶן מוֹם וְנִפְדוּ, אִם פָּדָה הַמְקִדֵשׁ עֲצָמוֹ - מוֹסִיף חֹמֶשׁ כְּשֶׁאָר הַקֶּדֶשׁ שֶׁתּוֹתוֹ²⁰. וְהַמְקִדֵשׁ שֶׁפָּדָה לְעֲצָמוֹ הוּא שֶׁמוֹסִיף חֹמֶשׁ, לֹא הַמִּתְפָּקֵר בֵּהּ שֶׁפָּדָהּ²¹. וְהַקֶּדֶשׁ רֵאשׁוֹן הוּא שֶׁחֵיב בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ, אֲבָל הַקֶּדֶשׁ שֶׁנִּי²² אֵינוּ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ²³; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם הַמְקִדֵשׁ יִגָּאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְיִסַּף חֲמִישִׁית - הַמְקִדֵשׁ וְלֹא הַמִּתְפָּסִים²⁴.

(20) ראה לעיל פ"ה ה"א, שפדיון קרבן שהומם מפורש בתורה (ויקרא כז, יא) "ואם כל בהמה טמאה . . . והערין יכהן אותה". ושם (פסוק יג) נאמר: "ואם גאול יגאלנה ויסף חמישית". ודקדק רבינו לכתוב: "המקדיש עצמו", לומר, שאם אחרים פדאו אינם מוסיפים חומש, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה. וכתב רבינו בהל' תמורה פ"ד, ה"ג: "יירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואע"פ שהקדיש - אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה, אם פדה לעצמו יוסיף חומש". (21) שאם אחד נדר להביא קרבן, והפרישו חבירו משלו, שהנודר יתכפר בו, והומם, אין המתכפר מוסיף חומש, שנאמר "ואם המקדיש יגאל" וגו' - מקדיש ולא מתכפר (תמורה י.). (22) שנתחלל הקדש ראשון עליו, ונתפס בקדושתו. (23) כשהומם ובא לפדותו, וכמבואר בסמוך. (24) את השני בקדושת הראשון, שלא באה לו קדושתו מחמת עצמו (בבא-מציעא נד: וברש"י).

ה. לְפִיכָף, אִם חָלְלָה²⁵ בְּהֵמָה עַל בְּהֵמָה שְׂנֵיָה, בֵּין בְּקִדְשֵׁי בְדֵק הַבֵּית בֵּין בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ²⁷, כְּשֶׁהוּא פוֹדָה אֶת הַשְּׂנֵיָה²⁸ שְׁחָלַל עָלֶיהָ אוֹ אֶת הַתְּמוּרָה לְעֲצָמוֹ²⁹ - אֵינוּ מוֹסִיף חֹמֶשׁ³⁰.

(25) פדה, החליף הקדש לחול. (26) שאין קדשי מזבח נפדים עד שיפול בהם מום, כמבואר לעיל פ"ה, ה"א-יב. (27) שאמר על בהמת חולין שיש לו: הרי זו תחת זו, ושתייהן קודש, ככתוב (ויקרא כז, לג) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". ודקדק רבינו לכתוב: בקדשי מזבח, כי קדשי בדק הבית אין עושים תמורה, כבסמוך ה"ז. (28) כגון שנפל גם בשניה מום. (29) שהמקדיש עצמו הוא הפודה, ובהקדש ראשון דינו להוסיף חומש, ראה לעיל ה"ד. (30) שאין מוסיפים חומש על הקדש שני, כאמור בהלכה הקודמת.

ו. הַמְפָּרִישׁ אִשָּׁם לְהַתְפָּקֵר בּוֹ³¹ וְנֶפֶל בּוֹ מוֹם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקח, ואין המאנה מחזיר את האונאה למתאנה (בבא מציעא נ:). (56) תמורה כז, ב.
יא. אין פודין את ההקדש אכסרה⁵⁷, אלא בחקירת דמים, כמו שבארנו⁵⁸. ואם פדה - יד הקדש על העליונה. פיצד? פרה זו תחת פרה זו של הקדש, טלית זו תחת טלית זו של הקדש - הקדשו פדוי⁵⁹, ונד הקדש על העליונה: אם היתה השנייה יפה מן הראשונה ביותר - לוקחין אותה הגזפרין ושוקין⁶⁰; ואם אינה יפה - משלם⁶¹ את הדמים, כמו שבארנו⁶², ומוסיף חמש. אבל אם אמר: טלית זו בעשר סלעים תחת טלית של הקדש, ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה זו של הקדש, אפלו היתה של הקדש שנה חמש ושל עשר - הרי זה מוסיף חמש ונותן שתי סלעים ומחצה⁶³, שהרי בדמים קצובים פדה⁶⁴. ושנייה אינה טעונה חמש, כמו שבארנו⁶⁵.

(57) באומד ובהשערה ללא שקילה או מדידה מדוייקת ('תורת כהנים' בחוקותי), שנאמר (ויקרא כז, יב) "והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע", יעיין בדבר - אם טוב ואם רע הוא. אכסרה - לשון יונית, ונמצאת במשנה: דמאי פ"ב, מ"ה; מעשר שני פ"ד, מ"ב. (58) לעיל ה"ח. (59) ויוצא לחולין, ובקדשי ברוך הבית מדובר, שאין עושים תמורה, כי בקדשי מזבח אינם יוצאים לחולין, אלא "הוא ותמורתו יהיה קודש". או בקדשי מזבח, שקדם מומם להקדישם, שאינם עושים תמורה (בבא מציעא נה. וביתוספות' שם, דיבור-המתחיל פרה זו). (60) כיוון רבינו למה שאמרו בירושלמי (מעשר שני פ"ד, ה"ב) "הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל... שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדשו, שאלו את רבי אמי: נבדק אותו האיש, ואמר לא לכך נחכונתי (=אלא טעית)? אמר להם, לכשיבדק". כלומר, אם בדקוהו הולכים אחר דבריו, אבל כל זמן שלא נבדק, אומרים: ודאי הרבה בהקדישו. וזהו שדייק רבינו: ושותקים. כלומר, אין בודקים אותו, אבל אם בדקוהו ומצאנוהו טועה, ודאי לא נתפס המותר בקדושה ('אור שמח'). (61) בכת"י התימנים: משלים. (62) לעיל ה"ח. (63) שכל חומש הוא רביע הקרן, כמבואר לעיל פ"ד, ה"ה. (64) ונידונים כקרן בלבד, ועליה מוסיף החומש (בבא מציעא נה.). ומפרש רבינו, שעיקר חידוש הברייתא שם, הוא בזה שמוסיף חומש על הקרן, אע"פ שנתאנה המקדיש הפודה ופדה את ההקדש יותר מכדי דמיו, משלם חומש לפי דמי הקרן המותפסת (כסף-משנה). (65) לעיל ה"ד.

יב. הפודה מיד ההקדש, משוף⁶⁶ במנה⁶⁷ ולא הספיק לתן הדמים עד שפעמד במאתים - נותן מאתים; שנאמר: ונתן את הפסוף וקם לו⁶⁸ - בנתינת הפסוף הוא שלו⁶⁹. משכו במאתים ולא הספיק לתן את הדמים עד שפעמד במנה - נותן מאתים; לא יהא פח הדיוט חמור מפת הקדש, והרי קנה במשיכה⁷⁰ ונתחבב בדמים⁷¹.

מעשר קרב מזבח, יצאו קדשי ברוך הבית" (לשון רבינו בהל' תמורה שם). (43) שזוהי לשון תמורה, ואין ממירים בקדשי ברוך הבית. (44) פדויה. (45) אם בעלת מום היא, כי קדשי ברוך הבית תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ה. (46) תמורה כז, ב.

ח. אחד קדשי ברוך הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהן מום - אין פודין אותן לכתחלה אלא בשוניהן. ואם עבר וחללן על פחות משוניהן, אפלו הקדש שנה מאה דינר שחללו על שנה פרוטה - הרי זה פדוי⁴⁷, ויצא לחלין, ומתה להנות בו. ומדברי סופרים, שהוא צריך חקירת דמים⁴⁸, וחיב להשלים את דמיו⁴⁹.

(47) שאין דין אונאה בהקדש, שנאמר (ויקרא כה, יד): "אל תוננו איש את אחיו" - אחיו ולא הקדש (בבא מציעא נ:). ואפילו דין 'ביטול מקח' (=אונאה יותר על שתות), שבהדיוט בטל המקח לגמרי, אין בהקדשות. שבהדיוט יש לומר טעה, ועל מנת כן לא הקנה. אבל בהקדש, אין לומר טעות כלפי שמים (שם נז. וברש"י דיבור-המתחיל אבל). (48) בדיקת המחיר, אם לא היתה כאן טעות. (49) משנה תמורה כז, ב: "וצריך לעשות דמים", וכדברי רבי יוחנן שם כז, א: "יצא לחולין דבר תורה, וצריך לעשות דמים מדבריהם". וסיגנן רבינו: "צריך חקירת דמים". והשווה לקמן פ"ח, ה"י.

ט. פיצד? היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום, והרי היא שנה עשרה, ובהמת חלין ששנה חמשה, ואמר: הרי זו מחללת על זו - הרי זה נפדית, ויוצאת לחלין, אבל צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה הבהמה הראשונה קדשי ברוך הבית - הרי זה יוצאת לחלין להגזז ולהעבד⁵⁰, ותפנס השנייה תחתיה, דין תורה. אבל מדבריהם צריך חקירת דמים, אם היתה זה שחלל עליה שנה או ישלים דמיה⁵¹.

(50) שהקדשים אסורים בגיזה (=גיזת צמר) ואסור לעבוד בהם, ככתוב (דברים טו, יט). (51) במס' ערכין כט, א. משמע, שגם קדשי ברוך הבית אינם נפדים לכתחילה אלא בשווים, וזהו דין תורה, ש"ערכך" משמעה השינוי המלא ('קרת ספר').

י. שמו אותה שלשה⁵² ואמרו שזו בדמיה, אפלו פאו אחר בן מאה ואמרו: של קדש היתה יפה - אינו חזר. הואיל וחקירת הדמים מדבריהם, לא החמירו בה⁵³. אבל אם שמו אותה שנים, ובאו שלשה ואמרו שהונה⁵⁴ ההקדש פכל שהוא⁵⁵ - חוזר⁵⁶.

(52) שמאים ממונים ע"י גזבר ההקדש. (53) תמורה כז, ב. (54) נתאנה. (55) אפילו פחות מכדי שתות, שבהדיוט נקנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מנה, והיה חובו מאה מנה . . . רבי אבהו בשם רבי יוחנן, מועלין מעילה גמורה". הרי שאפילו קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד המלוה, ולפיכך מועלים בהם (מראה הפנים, שם). (81) ואין אומרים כבר נפקע שעבודם ונמחל, כמבואר בהלכה הבאה.

טו. הָא לְמָה זֶה דוּמָה? ⁸² לְשָׁנִי לְקוּחוֹת⁸³, שְׁפָתָהּ⁸⁴ לְרֵאשׁוֹן: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ⁸⁵, וּמְכָר⁸⁶ לְשָׁנִי - שְׁהִיא טוֹרְפַת מִן הַשָּׁנִי⁸⁷.

(82) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י התימנים, אין זו התחלת הלכה, כי היא מחוברת להלכה הקודמת. (83) שלקחו נכסי הבעל. (84) האשה, אשת המוכר. (85) שאם אצטרך לגבות את כתובתי, לא אטרופך נכסים אלו ממך. (86) הלוקח הראשון. (87) לגביית כתובתה, כי מאחר שאינה מחוייבת לוותר, אלא רצתה לעשות נחת-רוח ללוקח הראשון, ולסלק זכותה מעליו, יכולה היא לומר, לזה הסכמתי לוותר ולא לזה (כסף-משנה). והראב"ד אינו מודה בכל המשל הזה, שהרי הלוקח השני יכול לומר לאשה: אם תשתקי ותתפשרי עמי - הרי טוב, ואם לא - אחזיר שטר מכירת השדה ללוקח הראשון, שאתו אין לך כל דין ודברים, כמו שאמרו בכגון זה בכתובות קט, ב. ובהל' טוען ונטען פט"ו, הי"א. אולם רבינו סובר, שהלוקח הראשון שלא היתה לו זכות עצמית לסלק את האשה, אלא היא עצמה כתבה לו: דין ודברים אין לי עמך, הרי זו כאילו אמרה לך לבד ויתרתי ולא לבא-כחך, ולפיכך אין הלוקח השני יכול לומר: אחזיר שטרי לבעליו (לחם-משנה), וראה בהל' מלוה ולווה פ"ט ה"ח, וב'מגיד משנה' שם.

טז. וְכִיצַד פּוֹדִין קְרָקַע זֶה? ⁸⁸ מְשִׁבְעֵיךָ אֶת הָאִשָּׁה אוּ בְעַל חוֹב תְּחַלֶּה⁸⁹, כְּדָרְךָ כָּל הַבָּא לְפָרַע מִנְכָסִים מְשִׁבְעֵיכֶם⁹⁰, וְאִחֵר כֶּף מְכַרְזִין עֲלֵיהֶם שְׁשִׁים יוֹם בְּבֶקֶר וּבְעֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁבְאַרְנַי⁹¹, וְאוֹמְדִין⁹² כְּמָה אָדָם רוֹצֵה לְתֵן בְּשָׂדֵה עַל מְנַת לְתֵן לְאִשָּׁה כְּתָבָהּ⁹³ וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ⁹⁴. וְאִחֵר שְׁפוּדִין אוֹתָהּ וְלוֹקַח אוֹתָהּ הַלוֹקַח אֶפְלוּ בְּדִינָה⁹⁵, כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ הַקְּדָשׁ יוֹצֵא בְּלֵא פְדִיּוֹן⁹⁶, חֲזוֹר הַפּוֹדָה וּמְגַבֶּה לְאִשָּׁה כְּתָבָהּ אוּ לְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ. אֶפְלוּ הִיָּה הַחוֹב מֵאָה וְהַשְּׂדֵה שְׁוֶה תְשָׁעִים - עַל מְנַת כֶּף פּוֹדָה אוֹתָהּ הַרוֹצֵה לְפְדוֹתָהּ⁹⁷. אָבָל אִם הִיָּה הַחוֹב שְׁנַיִם בְּדָמֵי הַשְּׂדֵה, כְּגוֹן שְׁהִיָּה שְׁוֶה מֵאָה וְיֵשׁ עֲלֵיו חוֹב וְכָתַבְתָּ אִשָּׁה מְאֵתִים - אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ עַל מְנַת לְתֵן הַחוֹב אוּ הַכְּתָבָהּ⁹⁸, אֲלֵא פּוֹדִין אוֹתָהּ סְתָם⁹⁹; שְׁאֵם הַתְּנוּ¹⁰⁰ לְתֵן - אֵינָה נְפִדִית כְּלָל¹⁰¹.

(88) וכי מי ירצה לפדות ההקדש, והלא בעל החוב יטרפנו ממנו. (89) כשהנכסים עדיין ברשות ההקדש. (90) שאינו נפרע בלא שבועה, שעדיין לא קיבל את חובו (משנה, שבועות מה). וכן אמרו שם מב, ב: "מה לי משועבדים להדיוט, ומה לי משועבדים לגבוה" - בשניהם אינו נפרע בלא שבועה. (91) לעיל פ"ד, הכ"ז. (92) טעות דפוס,

(66) את החפץ מידי הגזבר לרשותו. (67) על-מנת ליתן בפדיונו מאה דינר. (68) ראה בביאורנו לעיל אות ו. (69) ועדיין לא קנה, נמצא שהחפץ נתייקר ברשות ההקדש ולזכותו (קידושין כט.). (70) שאם משכו מידי ההדיוט - קנהו, שההדיוט קונה מחבירו במשיכה. (71) וכשהוזל, ברשותו הוזל (שם).

יג. פְּדָה בְּמֵאֵתִים וְנָתַן הַדָּמִים, וְלֵא הַסְּפִיק לְמִשְׁכוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמָנָה - כְּכֹר קָנָה בְּנִתְיַת הַסְּפִיק⁷² וּמוֹשָׁף אֶת שְׁלוֹ, וְזָכָה הַקְּדָשׁ בְּמֵאֵתִים⁷³. פְּדָה בְּמָנָה וְנָתַן הַדָּמִים, וְלֵא הַסְּפִיק לְמִשְׁכוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמֵאֵתִים - מָה שְׁפָדָה פְּדוּי⁷⁴, וְאֵינוֹ נוֹתֵן אֲלֵא הַמָּנָה שְׁכָרָה נָתַן. וְאֵין אוֹמְרִין כָּאֵין: לֵא יִהְיֶה כֶּף הַדִּיּוֹט חֲמוּר מִכֶּף הַקְּדָשׁ⁷⁵; שְׁאֶפְלוּ הַדִּיּוֹט אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שְׁיִקְבַּל מִי שְׁפָרַע⁷⁶, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ⁷⁷, וְאֵין הַקְּדָשׁ רְאוּי לְקַבַּל מִי שְׁפָרַע⁷⁸.

(72) שכבר אמרנו: קונים מההקדש בכסף. (73) וכשהוזל - ברשות ההדיוט הוזל. (74) וכשהוקר - ברשותו הוקר. (75) והרי ההדיוט יכול המוכר לחזור בו במקרה זה. (76) "בית-דין אוררים (=מקללים) אותו ואומרים: מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה . . . הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". (77) הל' מכירה פ"ז, ה"ב. (78) נמצא על כרחו, הקדש אינו יכול לחזור, והפודה מקבלו במנה (קידושין שם). והשווה הל' מכירה פ"ט, ה"ב.

יד. הַמְּקַדֵּשׁ כָּל נְכָסָיו וְהִיָּה עֲלָיו כְּתַבַּת אִשָּׁה⁷⁹ אוּ שְׁטָרֵי בְעַלֵּי חוֹבוֹת - אֵין הָאִשָּׁה יָכוֹלָה לְגַבּוֹת כְּתָבָהּ מִן הַקְּדָשׁ וְלֵא בְעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ; שְׁהַקְּדָשׁ מְפָקִיעַ הַשְּׁעָבֹד שְׁקָרָם⁸⁰. אָבָל כְּשִׁימְכֹר הַקְּדָשׁ הַקְּרָקַע שְׁלוֹ וְתָצַא הַשְּׂדֵה לְחֵלִין - יֵשׁ לְבַעַל חוֹב וְלֵאִשָּׁה לְגַבּוֹת מִן הַפּוֹדָה, שְׁהִרֵי שְׁעָבֹדָה עוֹמֵד עַל קְרָקַע זֶה⁸¹.

(79) שגירש את אשתו וחייב לה כתובתה. (80) משנה, ערכין כג, ב. וכן אמרו (כתובות נט): "הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שעבוד". והשווה פירוש המשנה לרבינו שם. וכל זה מדברי סופרים, אבל מדין תורה, כל נכסי הלווה משועבדים למלוה, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו, יוציא אליך את העבוט החוצה". והוא-הדין קרקעות שלו, כמבואר בבבא-בבא-בבא-בבא-בבא, ב - וברשב"ם שם, וכן פסק רבינו בהל' מלוה ולווה פ"א ה"ה, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ('קריית ספר', וכן ב'מעשה רוקח'). ולדעת הראב"ד, אין הקדש מפקיע מידי שעבוד, אלא כשהוא קדוש קדושת הגוף, כגון ששעבד הלווה את שורו למלוה וחזר והקדישו, מפקיע ההקדש את שעבוד המלוה, והלה גובה את חובו ממקום אחר, אבל קדושת דמים של בדיק הבית אינה מפקיעה, וכן דעת רש"י בכתובות נט, ב. וראה ב'תוספות' גיטין מ, ב דיבור-המתחיל היכי דמי, שאפילו הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד. וכדברי רבינו מבואר ב'ירושלמי' כתובות פ"ח, ה"י: "הקדיש תשעים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוב עָלִי, או כָּלִי זֶה שֶׁל פְּלוּנִי הוּא¹⁰⁹, שְׁמָא יַעֲשֶׂה קְנוּנְיָא עַל הֶהָקֵדֶשׁ¹¹⁰. וְאִפְלוּ הִיָּה שְׁטַר בְּיַד פְּעַל חוֹב - אֵינוֹ גּוֹבֵה עַל פִּי זֶה¹¹¹ אֲלָא כְּדָרְךָ שְׁגוֹבִין כָּל פְּעַלֵי חוֹבוֹת¹¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹב¹¹³.

109) ופקדון הוא ביד. (110) ערכין כג, א. וכן בשבועות מב, ב. שבארם בריא הכל מודים, שחוששים לקנוניא על ההקדש. (111) מן ההקדש בלא שבועה. (112) מן הפודה על-מנת ליתן לבעל-חוב את חובו, ובשבועה תחילה. (113) לעיל הט"ז. ומוכן, שאם אמר כל זה קודם שהקדיש, הוא נאמן, ולא חל ההקדש על אותו מנה או על אותו כלי (רדב"ז).

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹¹⁴? בְּבָרְיָא; אֲבָל חוֹלָה שֶׁהֶקְדִּישׁ כֹּל נִכְסָיו וְאָמַר בְּשִׁעָה שֶׁהֶקְדִּישׁ¹¹⁵: מָנָה לְפְלוּנִי בְּיָדִי - נְאֻמָּן; שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה עֲרָמָה עַל הֶהָקֵדֶשׁ בְּשִׁעַת מִיתָתוֹ וְחוֹטֵא לְאַחֲרָיִם¹¹⁶, שֶׁהָרִי הוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת¹¹⁷. לְפִיכָף¹¹⁸, אִם אָמַר: תְּנִינִי¹¹⁹ אוֹתָהּ לוֹ - נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה¹²⁰. וְאִם לֹא אָמַר 'תְּנִינִי' - אֵין נוֹתְנִין; אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה בְּיָדוֹ שְׁטַר מְקִיָּם¹²¹ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִן הֶהָקֵדֶשׁ¹²² מִפְּנֵי הַצּוּאָה¹²³. וְאִם אַחַר שֶׁהֶקְדִּישׁ¹²⁴ אָמַר 'תְּנִינִי' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹²⁵, אֲלָא הָרִי הוּא פֹשְׁעָר בְּעַלֵי חוֹבוֹת: אִם נִתְקַיֵּם שְׁטָרוֹ - נִשְׁפָּע¹²⁶ וְגוֹבֵה מִן הַפּוֹדָה¹²⁷ וְלֹא מִן הֶהָקֵדֶשׁ¹²⁸.

114) שאינו נאמן לומר: מנה לפלוני, חוב עלי. (115) אפילו אחר כדי דיבור, ובלבד שיהיה עדיין עסוק בענין ההקדש (כסף-משנה). (116) בניו או יורשיו. (117) ולא יהנה עוד מהם (ערכין כג. ובבא-בבא קע"ד). אבל קודם שהקדיש או אפילו לאחר שהקדיש, ובתוך כדי דיבור, אמר: מנה לפלוני ביד, אפילו הבריא נאמן, שכל אדם יכול לחזור בו תוך כדי דיבורו (כסף-משנה). (118) הואיל והוא נאמן. (119) נוסף על: מנה לפלוני ביד. (120) אפילו אין בידו שטר כלל, שבשעת מיתה אדם נאמן. (121) מאושר ע"י בית-דין שאינו מזויף. (122) בלא שבועה. (123) שציוה המקדיש, והוא נאמן בשעת מיתה כלעיל. אבל אם לא אמר "תנו", ואין ביד המלוה "שטר מקויים" - אין החולה נאמן ואפילו בשעת מיתה, כי "אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", שלא יאמרו בני אדם כשיקום מחליו: "מזל גדול של עושר יש לפלוני שקובץ ממון כל כך" (בבא-בבא קע"ה. וכפירוש רבינו גרשום שם). אבל כשאמר: "תנו אותה לו" הואיל וחתך ופסק דבריו, שיתנו לו מיד, ודאי אמת היא, ואין לחוש לערמה (נמוקי יוסף, שם). (124) אחר שגמר לעסוק בענין ההקדש (לפי הכסף-משנה). (125) שכבר הנכסים אינם שלו, ושל הקדם הם, וזה שאמר: מנה לפלוני ביד, אינו אלא חוזר בו מהקדישו, ואינו יכול (על-פי רבינו יוסף הלוי, שם, שהיה רבו של רבינו). (126) שלא נפרע עדיין. (127) על מנת ליתן לבעל-חוב את חובו, כאמור לעיל הט"ז. (128) כדי שלא יאמרו: "הקדש יוצא בלא פדיון", שהרואה בעל-חוב לוקחו ישר מן ההקדש, יחשוב שבלא פדיון לקחה, וכאמור

וצ"ל: ואומרים, וכן בדפוסים קדומים ובכת"י תימן, ע"פ דברי התלמוד בערכין כא, ב. (93) כסף כתובתה ששדה זו משועבדת לפרעונה, וידוע שהאשה תסכים לקבל את כספה על-יד על-יד, בתשלומים. (94) ואע"פ שבעל החוב צריך לקבל את כל הסכום בבת אחת, לשם עסק וכדומה, אבל מסכים הוא לקבל זוזים שבורים וחסרים, "שאין דרך סוחרים מקפידים בכך" (ערכין שם, וברש"י). (95) שהוא עודף על סכום החוב, שיצטרך הלוקח לפרוע לבעל חוב, נמצא ששומתו מועטת, ואינו נותן למעשה להקדש אלא הסכום שהשדה שווה יותר על דמי החוב, וזהו דינר. (96) זהו טעם לדברי רבינו, שאחר פודה אותה, ולא הבעל-חוב עצמו, כי אם הבעל-חוב יפדנה בינר זה (=העודף על סכום חובו), יאמרו: הקדש יצא לחולין בלא פדיון, כי הרואה יסבור שהמלוה לא נתן כלום בפדיון שדה זו, אלא לקחה בלי פדיון (לחם-משנה ע"פ דברי התלמוד ערכין כג.). (97) כי אי-אפשר לצמצם בשיווי השדה, ואדם עשוי לקנות שדה ולשלם יותר מדמיה, שאין אונאה לקרקעות, ולפיכך יתן להקדש דינר נוסף על החוב, והרי זה פדיון גמור. (98) כי מי ירצה לפדותה וישלם לבעל חוב פי שנים מדמי השדה. (99) והיא מוחלטת ללוקח הפודה, ובעל-חוב מפסיד לגמרי. (100) גזברי ההקדש. (101) לא ימצאו לה פודים כלל, שיפסידו את כספם בפדיה זו ('מרכבת המשנה' ע"פ דברי הש"ס ערכין כג.) וכך גם דברי רבינו בפירושו למשנה, שם: "ואם היה החוב כפול ממה ששוה הדבר שהקדיש, אין פודים אותו בתנאי בשום פנים, אלא מפקיעים החוב מעיקרו מעל הקרקע". נמצא שהבעל-חוב מפסיד, ופודים אותה סתם, וכל הכסף להקדש.

יז. הַמְקַדֵּשׁ כֹּל נִכְסָיו וְאַחַר כֵּף גֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְגִבְתָּהּ כְּתֻבָּתָהּ¹⁰² מִן הַפּוֹדָה מִן הֶהָקֵדֶשׁ - אֵינָה גּוֹבֵה עַד שֶׁיִּדְרִיגָה הַנְּאֻה¹⁰³, שְׁמָא קְנוּנְיָא¹⁰⁴ עֲשֶׂה עַל הֶהָקֵדֶשׁ¹⁰⁵. וְאֵין אוֹמְרִין: אֵלוֹ רְצָה, הִיָּה אוֹמֵר: בְּטֻעוֹת הַקְּדֻשָּׁתִי, וְיִשְׁאֵל עַל הֶהָקֵדֶשׁ¹⁰⁶ לְחֻכְמָם¹⁰⁷ וְיִחָזֵר לוֹ¹⁰⁸.

102) באה לגבות כתובתה. (103) כלומר, בעלה ידור על דעת רבים, שלא יחזירנה לעולם. (104) ערמה. (105) שתגבה כתובתה מן ההקדש ואח"כ יחזירנה לו (משנה, ערכין כג.) והשווה הל' אישות פי"ז, ה"ט"י. (106) נדר הקדשו. (107) שיתיר לו נדרו, והקדש טעות אינו הקדש, כמבואר לעיל פ"ו, הל"ד. (108) בכת"י התימנים: "והיה חוזר לו". כלומר, כל מה שהקדיש היה חוזר לרשותו, והטעם שאין אומרים "מיגו" (=מתוך) זה, כי אין זה "מיגו", כי מי יאמר שיזדמן לו חכם להשאל עליו (רדב"ז). ופסק רבינו כרבי אליעזר במשנה שם (ערכין כג.) - בניגוד לרבי יהושע - מפני שרוב שמעון בן גמליאל סובר במשנה שם כמותו, כדבריו: "אף הערב לאשה בכתובתה . . . ידירנה הנאה, שמא יעשה קנוניא על נכסים של זה", ומדויק לשונו: "אף הערב" מבואר, שסובר כרבי אליעזר (כסף-משנה).

יח. וְכֵן אֵין נְאֻמָּן לֹאמַר אַחַר שֶׁהֶקְדִּישׁ: מָנָה לְפְלוּנִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאי⁸.
 וכן פשוטין מטלטלין שממשפנין מחיבי ערכין -
 שמין אותן בשלשה⁹. וכשמעריכין בהמה וכיוצא
 בה משאר מטלטלין¹⁰ - שמין אותה בשלשה. אבל
 כשמעריכין את הקרקעות¹¹, או אם הזקקו לגבות
 ערכי אדם מן הקרקע של¹² - אין מעריכין אותן
 אלא בעשרה ואחד מהן פהן, שהרי פהן פתוב
 בפרשה¹³. וכן האומר: דמי עלי, או דמי פלוני
 עלי, או דמי ידי או רגלי עלי, כשמין אותו פמה
 הוא שנה או פמה דמי ידו או רגלו - שמין בעשרה
 ואחד מהן פהן¹⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאי".

לשוננו זה, הוא ממשנה בריש סנהדרין. ומסתימת לשון
 הגמרא שם משמע שהוא דין תורה, וכן מפורש בתוס'
 ד"ה "ואדם", מגילה כג. ב. וב'טורי אבן' שם ועוד. אבל
 ב'קריית ספר' להמב"ט כתב שהוא דרבנן, וקראי
 אסמכתא בעלמא הוא.

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ל"ב עמוד 176 הערה 26)

8) שמאים מומחים. 9) שלא יטעו בהערכתם.
 10) שהוקדשו לבדק הבית ועומדים לפדיון.
 11) שהוקדשו, כגון שדה מקנה, או שדה אחוזה בזמן
 שבטלו היובלות. 12) כגון שאין לו כסף, וממשכנים אותו
 מהם. 13) ועשרה כוהנים כתובים שם: שלושה בערכים,
 ושלושה בהקדשת בהמה, וארבעה בהקדש בית וקרקעות.
 ומתוך שהשלמת מניין עשר היא בקרקעות, דין הערכתם
 בעשרה. ובכל זאת אין צורך שיהיו כולם כוהנים, כי הכהן
 הראשון הוא לגופו, והשאר אינם אלא מיעוט אחר מיעוט
 ו"אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות". ובתוספות שם
 העירו שיצטרכו להיות אחד עשר, שהרי אין עושים בית דין
 שקול (זוגי) ויוסיפו עליהם עוד אחד לצרכי הכרעה.
 14) מפני ששמים אותו כעבד הנמכר בשוק, ועבד (כנעני)
 הושווה לקרקעות ככתוב "והתנחלתם אותם לבניכם ...
 לרשת אחוזה".

ג. כשפודין ההקדשות מיד ההקדש, בין שהיו
 קרקעות או מטלטלין - מכריזין עליהן פפגי פל
 הבאין לפדות¹⁵. אמר אחד: הרי הן שלי בעשר
 סלעים, ואמר אחד בעשרים, ואמר אחד בשלשים,
 ואמר אחד בארבעים, ואמר אחד פחמשים, חזר פו
 של חמשים לבדו - ממשפנין מנכסיו עשר ונותנין
 אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים. ונמצא ההקדש
 נוטל חמשים, עשר מזה וארבעים מזה. חזר פו
 אחרי כן של ארבעים - ממשפנין מנכסיו¹⁶ עשר,
 ונותנין את ההקדש לבעל השלשים. וכן עד
 הראשון. חזר פו הראשון שנתן עשר - מכריזין על

לעיל בשם ה'לחם משנה'. וכתב הראב"ד: אם אמר החולה:
 מנה פקדון של פלוני בידי, נאמן אפילו לאחר שהקדיש,
 ואינו צריך שום פדיון, ואפשר שגם רבינו יודה לזה, שדברי
 שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם, ומנה של פקדון, כל
 מקום שהוא מונח, לרשות בעליו הוא. נמצא, שלא חל
 ההקדש עליו מעולם, וכשאמר: "תנו אותו לו" - נאמן
 (רב"ז ולחם-משנה).

כ. מי שניצא עליו קול¹²⁹ שהפקיר את נכסיו או
 הקדישן¹³⁰ או החרמין¹³¹ - אין חוששין¹³² לו, עד
 שתהיה שם ראיה ברורה¹³³.

129) ולא הוחזק הקול בבית-דין, ולא בדקו אחריו, ראה ה'ל'
 אישות פ"ט, הכ"ב. 130) לבדק הבית. 131) וסתם
 חרמים לכהנים, לעיל פ"ו, ה"א. 132) לאסרם עליו, או
 להחזיקם כהפקר. 133) גיטין פט, א.

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

פרק שמיני

1) בט"ו באדר בית-דין נפנה לבדוק על צרכי ציבור ועל
 עניני ההקדש, סדר מכירת ההקדש וההבדל בזה בין
 מטלטלין לקרקעות, שהבעלים קודמים לכל אדם בפדיית
 ההקדש, המקדיש או המחזיק בזמן הזה, החילוק בין קרקע
 ארץ-ישראל לקרקע חוץ-לארץ לענין חרמים, שאסור
 להקדיש כל ממונו, והמפור ממונו כמצוות אל יפור יותר
 מחומש נכסיו, לעולם יכלכל אדם דבריו במשפט, אפילו
 בדברי תורה.

א. פחמשה עשר באדר בית דין נפנין² לחפש
 ולבדק על צרכי צבור³ ועל עניני ההקדשות⁴.
 ובודקין עליהן ודורשין וחוקרין, ופודים את
 ההקדשות ואת החרמין⁵, וגובין את הערכין ואת
 הדמים⁶ מפל החיב פהן, פדי שיהיה פל העם עתיד
 לתן תרומת השקלים⁷ לחזק את בית אלהינו.

2) מתפנים. 3) כגון לדון דיני ממונות ודיני נפשות ופדיית
 ערכים וחרמים והקדשות ועוד. "ויוצאים שלוחי בית דין
 להפקיר את הכלאים ופודים את השבויים ואת הערכין ואת
 החרמים ואת ההקדשות ... ושורפים את הפרה ... ומציינים
 על הקברות שמיחו גשמים את ציונם כדי שיפרשו מהם
 הכהנים, שכל אלו צרכי רבים הם". 4) שאם הקדיש איש
 את ביתו או שאר נכסיו קודש לה' הרי יש לפדותם מידי
 הגזבר, והדמים יפלו לבדק הבית. 5) כשאמר על נכסיו
 חרם הם לשמים, או חרם הם לבדק הבית, שהם נופלים
 לבדק הבית. אבל אם אמר חרם סתם - הרי הם לכהנים
 ואינם נפדים לעולם, אלא ניתנים מתנה לכהנים. 6) אם
 אמר דמי עלי נתחייב ליתן דמיו כעבד הנמכר בשוק ודמיו
 לבדק הבית. 7) יחד עם מחצית השקל הניתנת אף היא
 באותו פרק זמן, לשם קניית קרבנות הצבור, שהם קדשי
 מזבח. כלומר, כסף הערכין והדמים יחד עם תרומת מחצית
 השקל, יחזקו את בית אלוקינו לכל צרכיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמְרוּ הַבְּעָלִים: הָרִי זֶה שְׁלָנוּ בְּעֶשְׂרִים, וְכֹא אֶחָד וְאָמַר: הָרִי הוּא שְׁלֵי בְּעֶשְׂרִים - הַבְּעָלִים קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ וְנוֹתְנִין חֶמֶשׁ וְעֶשְׂרִים. כֹּא אֶחָד וְאָמַר: הָרִי הוּא שְׁלֵי בְּאַחַת וְעֶשְׂרִים, אִם שָׁתְקוּ הַבְּעָלִים וְלֹא הוֹסִיפוּ פְלוֹם - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לָהֶם בְּחֶמֶשׁ וְעֶשְׂרִים²⁶; וְאִם הוֹסִיפוּ הַבְּעָלִים עַל עֶשְׂרִים וְאַחַת אָפְלוּ פְרוּטָה אַחַת - הָרִי אֵלּוּ נוֹתְנִין שֵׁשׁ וְעֶשְׂרִים וּפְרוּטָה אַחַת: אַחַת וְעֶשְׂרִים וּפְרוּטָה שְׁנַתְנוּ מֵעֶצְמָן, וְחֶמֶשׁ שֶׁהֵן חִיבִין בּוֹ מִשּׁוֹם חֶמֶשׁ הַמֵּתֵן שְׁנַתְנוּ תְּחִלָּה. וְכֵן אִם כֹּא הִשְׁנִי וְאָמַר: הָרִי הוּא שְׁלֵי בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם, וְכֹא שְׁלִישִׁי וְאָמַר בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ, וְכֹא רְבִיעִי וְאָמַר בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְכֹא חֲמִישִׁי וְאָמַר בְּעֶשְׂרִים וְחֶמֶשׁ, וְהוֹסִיפוּ הֵן עַל הַבְּעָלִים וְחֶמֶשׁ אָפְלוּ פְרוּטָה אַחַת - כּוֹפִין אוֹתָן לִתֵּן שְׁלֹשִׁים וּפְרוּטָה: חֶמֶשׁ וְעֶשְׂרִים וּפְרוּטָה שְׁנַתְנוּ מֵעֶצְמָן, וְחֶמֶשׁ מִחֶמֶשׁ שֶׁהֵן חִיבִין בּוֹ. לְפִי שְׂאִין הַבְּעָלִים מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ עַל עֲלוּיוֹ שֶׁל זֶה, אֲלֵא חֶמֶשׁ מִה שְׁנַתְנוּ תְּחִלָּה מוֹסִיפִין עַל מִה שְׁנַתְנוּ הָאַחֲרוֹן, אִם רְצִי²⁷.

22) שהקדישו את החפץ. (23 בפדיונו. (24 רביע הקרן, שהוא חומש מבחור. אבל אחרים הפודים אינם מוסיפים חומש, נמצא כשיפדוהו אחרים יפסיד הקדש חומש. (25 העלאת המחיר. (26 אבל אין מוסיפים חומש על הסלע האחד ועשרים שהעלו האחרים. (27 אבל אם בא ישיי ואמר בעשרים ושש והבעלים לא רצו להוסיף כלום על בעל העשרים ושש, הוא קודם. וסובר רבינו שמה ששנינו במשנה "אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת הבעלים נותנים עשרים ושש" אינו אלא כשהוסיפו הבעלים על עשרים ואחת, פרוטה אחת, אבל אם שתקו אינם נותנים אלא עשרים וחמש, והם קודמים בגלל החומש. אבל לדעת רש"י והראב"ד אם אמר אחד עשרים ואחד (לאחר שהבעלים אמרו עשרים) אפילו לא רצו הבעלים, נותנים על כורחם עשרים ושש, כי אי אפשר לתת לאחרים בעשרים ואחד משום הפסד החומש, נמצאו בעלים נותנים אותו סלע שהוסיף זה, ועשרים וחמישה שלהם וכן ככולם. עד עשרים ושש, שאז האחרים קודמים מפני תוספת סלע.

ו. בְּמִה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁸? שְׁלֵא שְׁמוּ הַהֶקְדֵּשׁ שְׁלֹשָׁה מִמְּחִין; אֲבָל אִם שְׁמוּ אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה מִמְּחִין וְאָמְרוּ שֶׁהוּא שְׁוֵה מִה שְׁנַתְנוּ הָאַחֲרוֹן²⁹, וְהוֹסִיפוּ הַבְּעָלִים עַל עֲלוּיוֹ אָפְלוּ פְרוּטָה אַחַת - הָרִי הֵן מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ עַל עֲלוּיוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן, וְנוֹתְנִין אַחַת וּשְׁלֹשִׁים וְדִינָר וּפְרוּטָה³⁰.

28) שאין מוסיפים חומש על עליוי אחרים. (29) שאמר עשרים וחמשה סלע. (30) שחלק רביע (שהוא החומש מבחור) מעשרים וחמשה סלע עולה לשישה סלעים ודינר. שהוא רביע הסלע, נמצאו שלושים ואחד סלע ודינר

הַהֶקְדֵּשׁ פְּעַם שְׁנִיָּה וּמוֹכְרִין אוֹתוֹ. אִם נִפְדָּה בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים - נִפְרָעִין מִשָּׁל בְּעַל הָעֶשְׂרִים אֶת הַמּוֹתֵר.

15) אבל כשממשכנים חייבי ערכים ודמים ומוכרים את מטלטליהם אין מכריזים. (16) אף על פי שלא התחייב אלא בדיבור, אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולדעת ה"מגיד משנה" בהלכות מכירה פרק ט' הלכה ב, אין זה אלא מדברי חכמים בלבד, שאין זה כנדר גמור, ומן התורה אין הקדש נקנה אלא בנתינת כסף, ככתוב "ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו".

ד. בְּמִה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁷? כְּשֶׁחָזְרוּ זֶה אַחַר זֶה¹⁸; אֲבָל חָזְרוּ פְלֵן כְּאֶחָד - מִשְׁלִישִׁין בִּינֵיהֶם בְּשָׁוִה¹⁹. כִּיצַד? אָמַר הָרִאשׁוֹן: הָרִי הוּא שְׁלֵי בְּעֶשְׂרִים, וְאָמַר הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים, וְאָמַר הַשְּׁלִישִׁי וְהַשְּׁנִי כְּאֶחָד - נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְרִאשׁוֹן בְּעֶשְׂרִים, וּמִמְּשַׁפְּנִים מִנְכָּסֵי הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעַת וּמִנְכָּסֵי שְׁלִישִׁי בְּשִׁבְעַת²⁰; וְנִמְצָא הַהֶקְדֵּשׁ גּוֹבֵה אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים. וְכֵן אִם חָזְרוּ שְׁלֹשֶׁתָן כְּאַחַת וְנִמְכַר הַהֶקְדֵּשׁ בְּשִׁלְשׁ - מִמְּשַׁפְּנִין מִנְכָּסֵי כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתָן שְׁבַע סְלָעִים. וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם²¹.

17) שכל החזור מפסיד את כל מה שהוסיף על קודמו, ואין הקודם משתתף עמו בהפסד. (18) שבשעה שחזר בעל החמישים עדיין לא חזר בו בעל הארבעים נמצא שאינם שייכים זה לזה. (19) חולקים ביניהם בשווה. הואיל ובעל השלושים ובעל הארבעים הסכימו לבעל החמישים בחזרה נעשו כולם שותפין בהפסד ומשלשים ביניהם בשווה. (20) שאלה השניים חזרו כאחד ונעשו שותפים בהפסד. (21) ולדעת רש"י וכן דעת הראב"ד משלשים ביניהם בדרך אחרת, באופן שהראשונים הנמוכים נשכרים ושניים האחרונים מפסידים. כיצד? מכרם גזבר בחמשה סלעים נמצאו פחותים ארבעים וחמשה סלע, יתן בן החמישים עשרה שלו לבדו, ומעשרה של בן הארבעים יתן החצי, ששניהם נתרצו בהם, ומעשרה של בן השלושים יתן השליש, ובן ארבעים - שלישי, ובן שלושים - שלישי, ששלושתם שלשים אמרו (שיש בכלל חמישים - שלשים), והעשרה של בן העשרים יתנו בין ארבעתם (חלק כחלק), ובחמישה שפחתו מבן העשרה, יתנו חמשתם, באופן שהמרבח משתתף בחזרת הממעט, ואין הממעט משתתף בחלק המרבח. והשווה כתובות צג. מי שהיה נשוי שלוש נשים ומת, כתובה של זו מנה, ושל זו מאתיים, ושל זו שלוש מאות ואין שם אלא שלוש מאות דינר, של מנה נוטלת חמישים, ושל מאתיים - מנה, ושל שלוש מאות - מנה וחמישים, כל אחת לפי מעותיה. ודעת רבינו הואיל ואמרו בגמרא "משלשין ביניהם" על כורחך, שמשותפים בהפסד בשווה, כי זוהי משמעות לשון "משלשין" חולקים בשווה.

ה. הַבְּעָלִים²² קוֹדְמִין לְכָל אֲדָם²³, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ²⁴. וְאִין מוֹסִיפִין חֶמֶשׁ עַל עֲלוּיוֹן²⁵ שֶׁל שְׂאֵר הַפּוֹדִים, אֲלֵא עַל מִה שְׁנַתְנוּ הֵם תְּחִלָּה. כִּיצַד?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. מתר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה ואפלו בפרוטה⁴³, ומשליך אותה לים המלח. וחקמים דנו שישפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה, כדי לפרסם הדבר. אבל בזמן המקדש - לא יפדה לכתחלה אלא בשויו, כמו שבארנו.

(43) כשמואל האומר: "הקדש שווה מנה, שחיללו על שווה פרוטה - מחולל" ואף על פי שלכתחילה אין פודים על פרוטה, אין זה אלא בזמן שהמקדש קיים, משום הפסד בית המקדש, אבל בזמן הזה שאין לנו מקדש, אפילו לכתחילה.

יא. מי שהחריס בזמן הזה מטלטלין סתם⁴⁴ - הרי אלו נתנין לפנהנים הנמצאין באותו מקום⁴⁵. אבל אם החריס שדה בארץ ישראל סתם או שהחרימה לפנהנים - אינה חרם; שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג⁴⁶. החריס לפנהנים קרקע בחוץ לארץ, ואפלו בזמן הזה - הרי הוא כמטלטלין בארץ ישראל ונתתן לפנהנים⁴⁷.

(44) שלא אמר: לשמים, או: לבדק הבית, וסתם חרם הוא לכהנים. (45) ואפילו בחוץ לארץ. (46) שנאמר "והיה השדה בצאתו ביובל ... כשדה החרם" הרי שאין שדה חרם אלא בזמן שהיובל נוהג. ולדעת הראב"ד אין השדה ניתנת לכהנים, אבל עדיין היא קדושה לשמים, בקדושת בדיק הבית, שמכיוון שהחרמים ניתנים לכהנים שבמשמר, ועכשיו אין משמר לא נתכוון זה אלא לשמים, אולם רבינו סובר שאין כאן חרם כלל, לא לשמים ולא לכהנים, כמשמעות הפשוטה של לשון הברייתא: "אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג" ובהשוואה לעבד עברי השנוי שם ש"אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג" ועל כורחך שאינו נוהג כלל. (47) "מקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלי דארץ ישראל דמי" (=דומים). אין קנינים יציב, וסופינו לנטשם ולעלות לארץ הקודש. וכתב הטור בחושן משפט סימן צה, שיש גאונים הסוברים שקרקעות שבחוץ לארץ הואיל ועומדים למכירה, יש להם דין מטלטלין, ונשבעים עליהם ויש להם דין אונאה, אולם הראב"ד סובר, שאין זה אלא לענין ערכין וחרמים, אבל לענין אונאה ושבועה הרי הם כקרקעות שבארץ ישראל.

יב. אף על פי שההקדשות והתרמין והערכין מצוות⁴⁸, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכף יצרו⁴⁹ ולא יהיה פילול⁵⁰, וינקים מה שצוה נביאים: כבוד את ה' מהוונך; אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא העריף ולא החריס מעולם - אין בכך פלוס. הרי התורה העידה ואמרה: וכי תחדל לגדר לא יהיה כף חטא⁵¹.

(48) "רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם". (49) בחולין שם, מבואר שאין רבי יהודה מתיר לידור אלא לנדב, לומר: הרי זה עולה, אבל לידור ולומר הרי עלי עולה, אסור שמה ייכשל ולא יקיים את נדרו, נמצא שאסור

ופרוטה. ופרוטה שהוסיף מדעתו אין בה חומש, שכל "שאין בחומשו פרוטה אינו מוסיף עליו חומש".

ז. הרי שלא נשום ההקדש, ונתנו הבעלים תחלה עשרים, ובא אחר ונתן חמש ועשרים, ושתקו הבעלים ולא הוסיפו פלוס - הבעלים קודמין, שאף הן חייבין לתן חמש ועשרים מפני החמש. בא אחר ונתן שש ועשרים³¹ - הוא קודם³². ואם רצו הבעלים והוסיפו אפלו פרוטה - נתנין אחת ושלושים ופרוטה³³, כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם³⁴.

(31) והבעלים שתקו. (32) שהרי הוא מוסיף סלע על סכום הבעלים. (33) עשרים ושישה ופרוטה שנתנו מעצמם, וחמישה - החומש שהם חייבים בו. (34) "דאמרו בעלים פרוטה". ומפרש רבינו: אחר שהוסיפו אחרים הוסיף הוא עליהם פרוטה, נמצא שקבל על עצמו מה שהציעו אחרים ועוד פרוטה.

ח. אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחריםין³⁵ בזמן הזה, שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את בדיקתו³⁶. ואם הקדיש או העריף או החריס: אם הייתה בהמה - נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה³⁷; ואם היו פרות או כסות או פלים - מניחין אותן עד שיערקבו; ואם היו מעות או פלי מתכות - ישליכן לים המלח³⁸ או לים הגדול כדי לאבדן.

(35) חרמי שמים, שהם לבדק הבית אבל חרם סתם הרי הוא לכהנים. (36) ואם הקדיש בהמה למזבח, אין לנו מזבח להקריבה. ולהשהותה עד שיפול בה מום אי אפשר, משום תקלה, שמה יינה בה בינתיים, בגיזתה ועבודתו בה. (37) מחמת רעבון. (38) מקום שאין אנשים מצויים שם. והוא הדין לשאר נהרות אם ישחוק תחילה את המעות והכלים. והראב"ד מעיר, כל זה כשאני רוצה לפדותם. אבל אם ירצה לפדותם פודם בפרוטה ויוליכה לים המלח, ולדעת הכסף משנה גם רבינו יודה לזה. אלא שרבינו העתיק הברייתא כלשונו, כדרכו בהרבה מקומות.

ט. הקדיש או החריס עבד שנכנס למצות³⁹ - פודהו ויולכו דמיו לים המלח, כשאר דמים וערכין של זמן הזה⁴⁰. ואם היה עבד עובד פוכבים ומזלות - לא מעלין⁴¹ ולא מוידדין⁴².

(39) עבד כנעני שנמכר לישראל ומלו רבו והטבילו לשם עבדות הריהו חייב במצוות כנשים. (40) "עבד נכרי מאי". וסובר רבינו שהבעייתא שם מכוונת גם לעניין לקיחת עבדים מן הנכרים וגם לעניין הקדשתם, ושם סיכמו שעבד ישראל (כלומר, שנכנס למצוות) חל עליו הקדש ופודהו, כדי שיוכל ליהנות ממנו. (41) מן הבור אם נפל לתוכו אלא מניחו וימות. (42) לבור, להמיתו בידים, כדין כל הגויים עובדי עבודה זרה. ולפיכך עבד זה אינו פודהו ואסור ליהנות ממנו כהקדש, ואם מת - מת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספר שביעי והוא ספר זרעים

הלכותיו שבע. וזהו סדורן:

- א. הלכות פלאים. ב. הלכות מתנות עניים. ג. הלכות תרומות. ד. הלכות מעשרות. ה. הלכות מעשר שני ונטע רבעי. ו. הלכות בפורים ושאר מתנות פנהה שבגבולין. ז. הלכות שמטה ויובל.

הלכות פלאים

יש בכללן חמש מצות לא תעשה, וזה הוא פּרָטֵן:
 (א) שלא לזרע זרעים פלאים.¹ (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בפנים.² (ג) שלא להרביע בהמה פלאים.³ (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה פּאָחד.⁴ (ה) שלא ללבש פלאים.⁵

(1) "והוא אמרו יתעלה: שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, יט)" (ספר המצוות לא-תעשה רטו). ובכלל זה הרכבת האילן (להלן הלכה ה, וספר המצוות שם רטו).
 (2) "שהזהירנו מזרוע תבואה בכרם, וכך שאר ירקות, וזה המין מן הכלאים יקרא "כלאי הכרם", והוא אמרו יתעלה: לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט)" (שם רטו).
 (3) "והוא אמרו יתעלה: בהמתך לא תרביע כלאים (ויקרא, שם)" (שם ריז). (4) "והוא אמרו: לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כב, י)" (שם ריח). (5) "והוא אמרו יתעלה: "לא תלבש שעטנו (שם, יא)" (שם, מב).

ובאור מצות אלו בפּרָקִים אלו:

פּרָק ראשון

(1) יבאר כמה מינים יזרע ויהיה כלאים. והזורע בעצין שאינו נקוב. אם אסור לזרוע כלאים לנכרי או לקיימם הישראל בשדהו. אם נוהג כלאים בחוצה לארץ או בזרעים שאינם ראויים למאכל אדם. ואם מותר לזרוע זרעים וכלאי אילן כאחת. כלאי אילנות. ושהזורענין נחלקין לג' חלקים.
 א. הזרע שני מיני זרעים פּאָחד בארץ ישְרָאֵל - לוקה,² שְנַאֲמַר: שְדִךָ לא תזרע פלאים.

(2) כמבואר בקידושין לט. ובכורות נד. שהוא אסור מן התורה (ודעת רש"י בשבת פד: ובכורות שם: שכלאי זרעים אינם אסורים אלא מדרבנן, ועיין תוספות שם, ושם - משנה למלך). ובחוצה לארץ אין שום אסור אפילו מדרבנן (להלן הלכה ג).

ב. וּאֶחָד הזרע או המְנַפֵּשׁ או המְחַפֵּה, כְּגוֹן שְהִיְתָה חֲטָה אֶחָת וישְעוּרָה אֶחָת או פּוֹל אֶחָד וְעִדְשָה אֶחָת מְנַחֵין עַל הָאָרֶץ וְחַפָּה אוֹתָן בְּעֶפְר, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּרִגְלוֹ בֵּין בְּכִלָּי⁴ - הרי זה לוקה. וּאֶחָד הזרע בארץ או בעצין נקוב;⁵ אָבַל הזרע בעצין שאיננו נקוב - מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת.⁶

(3) תולש עשבים רעים כדי שיצמחו האחרים יפה (רש"י מועד קטן ב:), והיא תולדה של זרוע (כרב יוסף שם). ומה

להעריך, שהרי הערכים הם נדר? אולם אדם, שרוצה לכוון דעותיו, מותר לו לידור, וזהו שציינ רבינו: "כדי לכוף יצרו", וכגון שמרגיש בעצמו שהוא כלי, וכיוצא בזה כתב רבינו "שאינ הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס" משמע מזה, שאם נתכוון לתקן דעתו ואופיו הקמצני - מותר ומצוה לו לידור. (50) קמצן, שחס על כל פרוטה משלו. (51) מכאן, ש"כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא חוטא". אולם ב"נדר הקדש" כבר כתב רבינו "נודרי הקדש מצוה לקיימם ... שנאמר, נדרי לה' אשלם".

יג. לְעוֹלָם לא יקדיש אדם ולא יחרים פל נכסיו. והעושה כן - עובר על דעת הכתוב. שְהָרִי הוא אומר: מִפֵּל אֲשֶׁר לוֹ - וְלֹא פֵל אֲשֶׁר לוֹ, כְּמוֹ שְבִאָרוֹ חֲכָמִים. וְאֵין זוֹ חֲסִידוֹת, אֲלֵא שְטוֹת, שְהָרִי הוא מְאָבֵד פֵּל מְמוֹנוֹ וְיִצְטַרְף לְבְרִיּוֹת, וְאֵין מְרַחֲמִין עָלָיו. וְכֵּן וְכִיּוֹצֵא בוֹ אֲמָרוֹ חֲכָמִים: חֲסִיד שׁוֹטֵה⁵² - מִפֵּל מְבַלֵּי עוֹלָם⁵³. אֲלֵא פֵל הַמְפִּזֵר מְמוֹנוֹ בְּמִצּוֹת - אֵל יִפְזֵר יוֹתֵר מִחַמְשָׁ⁵⁴. וְיִהְיֶה כְּמוֹ שְצִוּוֹ נְבִיאִים מְכַלְכֵּל דְבָרָיו בְּמִשְׁפֵּט, בֵּין בְּדַבְרֵי תוֹרָה בֵּין בְּדַבְרֵי עוֹלָם⁵⁵. אֲפֵלוֹ בְּקִרְבָּנוֹת שְאֵדָם חֵיב בְּהֵן הָרִי חֲסָה תוֹרָה עַל הַמְמוֹן וְאֲמָרָה שְבִיבֵא כְּפִי מִסֵּת יְדוֹ⁵⁶, קֵל וְחֵמֶר לְדַבְרֵים שְלֹא נִתְחַיֵּב בְּהֵן אֲלֵא מִחֲמַת נְדָרוֹ שְלֹא יְנַדֵּר אֲלֵא פְרָאוֹי לוֹ; שְנַאֲמַר: אִישׁ כְּמִתְנַת יְדוֹ כְּכִרְפַת ה' אֲלֵהִיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ⁵⁷.

(52) ראה אשה טובעת בנהר, אמר, אסור להסתכל בה ולהצילה - זהו חסיד שוטה; ובירושלמי אמרו: "איהו חסיד שוטה? ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילי אצילנו, אם כשהוא חולץ תפיליו הוציא זה [=התינוק] את נפשו". (53) מחריבי עולם. וכן בפירוש המשנה לרבינו בסוטה שם: "מבלי עולם או מכלי עולם, - שאלה הדברים מפסידים מציאות האדם". (54) שנאמר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" שני עישורים - הרי הם חומש, ובשולחן ערוך פסק: חומש זה - שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרוויח בכל שנה. וראה ברמ"א שם, שבשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה. (55) תלמיד חכם מכלכל דבריו במשפט ... וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו, ולא יטריח על עצמו יותר מדאי. (56) קצבת יכולתו. (57) והכתוב מדבר בקרבנות עולות ראייה ושלמי חגיגה, שחייב אדם להביא בשלוש רגלים, ומצוותם בהתאם לעושרו אשר ברכו ה'.

סְלִיקוּ לְהוֹ הֵלְכוֹת עֲרֻכִין וְחֲרָמִין בְּסִיעֵתָא דְשְמַיָא נְגַמַר סֵפֶר הַפְּלָאָה, וּמְנִין פְּרָקָיו שְלִשָּׁה וְאַרְבַּעִים פְּרָקִים: הֵלְכוֹת שְבוּעוֹת - שְנַיִם עֶשְׂרֵי פְרָקִים. הֵלְכוֹת נְדָרִים - שְלִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְרָקִים. הֵלְכוֹת נִזְרוֹת - עֶשְׂרֵה פְרָקִים. הֵלְכוֹת עֲרֻכִין וְחֲרָמִין - שְמִנָּה פְרָקִים.

תהי. ידך לעזרני, פי פקודיך בְּחֵרְתִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף שדך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ (ראה להלן הלכה ה), ואלא הא כתיב שדך, ההוא למעוטי זרעים שבחוצה לארץ. והחילוק הזה באותו הפסוק, שלענין הרכבת האילן למדו מהרבעה שאסורה גם בחוצה לארץ, ולענין כלאי זרעים למדו מ"שדך" למעט חוצה לארץ, - הוא מדברי קבלה, שכך קיבלו חכמים איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה.

ד. אין אסור משום פלאי זרעים אלא הזרעים¹⁵ הראויין למאכל אדם¹⁶; אבל עשבים המרים וכיוצא בהן מן העקרין שאינן ראויין אלא לרפואה וכיוצא בהן - אין בהן משום פלאי זרעים.

(15) היינו הדבר הנצמח מהזרעים. ובגוף הגרעינים הנזרעים, אם צריכים להיות ראויים למאכל אדם, לא נתברר כאן. וראה להלן פרק ח הלכות ג-ה, לענין כלאי הכרם. (16) יש מפרשים ש"מאכל אדם" לאו דוקא, אלא הוא-הדין למאכל בהמה, ולא בא למעט אלא עשבים מרים ועיקרים של רפואה. והא ראייה, שהרי שנינו (כלאים פרק א משנה א) "החטים והזונין, אינם כלאים זה בזה". ואמרו על זה בירושלמי שם: "הא עם השעורים כלאים כו' שכן מקומות מקיימין אותן ליונים" (וכן הוא בתרומות פרק ב משנה ו שהזונין אינם אוכל. וכן כתב רבינו להלן פרק ה הלכה יח), שאם רוב העם מקיימים לבהמה, הרי זה כלאי הכרם (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ויש אומרים ש"מאכל אדם" דוקא, ואילו במאכל בהמה אין דין כלאים, והם מחלקים בין כלאי זרעים לכלאי הכרם, שבכלאי הכרם שאסורים גם באכילה והנאה, גזרו גם על מאכל בהמה. ובכלאי זרעים שאינם אסורים אלא בזריעה, ומותרים באכילה והנאה - לא גזרו. וראיה לדבריהם: הרי דבר שהוא לרפואה, ודאי אין בו כלאי זרעים כמפורש כאן, ואילו בכלאי הכרם גם בדבר שהוא לרפואה יש בו משום כלאי הכרם, כמפורש שם, ואם כן על-כרחנו שיש וחילוק בין כלאי זרעים לבין כלאי הכרם (מראה הפנים שם). אלא שהדברים אינם עולים בקנה אחד עם דברי הירושלמי שם גבי זונים (ועיין שם בדברי מראה הפנים, שאף הוא נדחק בזה).

ה. פלאי האילנות - הרי הם בכלל מה שנגאמר: שדך לא תזרע פלאים¹⁷. פיצד? המרפיב אילן¹⁸ באילן, כגון שהרפיב יחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח¹⁹ - הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ. וכן המרפיב נרק באילן²⁰ או אילן פירק - לוקה בכל מקום.

(17) בקידושין לט. למדו זה מההיקש של 'שדך לא תזרע כלאים' ל'בהמתך לא תרביע כלאים'. מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרכבה. וראה בספר המצוות לא-תעשה רטז. (18) כלאים פרק א משנה ז. (19) נראה שרק באילני מאכל יש אסור הרכבה (וראה למעלה הלכה ד). אולם בירושלמי (כלאים פרק א הלכה ז) מפורש שאין מרכיבין עץ סרק על גבי עץ מאכל. וראה במשנה ראשונה שם. (20) משנה שם, כדעת חכמים ולא כרבי יהודה. ובמשנה שם אמרו גם "אין

שפסק רבינו בפרק ח מהלכות שבת הלכה א, שמנכש הוא תולדה של חורש (כדעת רבה שם) - שם מדובר שכוונתו לייפות את הקרקע (כסף-משנה שם הלכה ב). (4) במכות כא: אמרו שהמחפה בכלאים בעת הליכתו חייב, הרי שהמחפה ברגלו חייב, והיינו מחפה ברגלו או בכלי (הגר"א יורה-דעה סימן רצו ס"ק ד). (5) שהוא כאילו זרע בארץ (כלאים פרק ז משנה ח). ושיעור הנקב כדי שיצא בו שרש קטן (כסף-משנה, וכן מפורש בפרק ח מהלכות תרומות הלכה טו). (6) שמדברי סופרים נחשב כזריעה בארץ (מנחות ע).

ג. אסור לזרע פלאים⁷ לנכרי⁸. ומתן לומר לנכרי לזרע לו⁹ פלאי זרעים. ואסור לאדם לקיים פלאי זרעים בשדה¹⁰, אלא עוקרין. ואם קימן - אינו לוקה¹¹. ומתן לישראל¹² לזרע פלאי זרעים בידו בחוצה לארץ. ואפלו לערב הזרעים לכתחלה¹³ ולזרען בחוצה לארץ - מתן. ודברים אלו דברי קבלה¹⁴.

(7) היינו כלאי זרעים (וראה להלן מקורו). ואילו בכלאי הכרם, ראה להלן פרק ה הלכה ה. (8) היינו בשדהו של גוי בארץ ישראל, שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהלכות תרומות הלכה י, ועיין תוספות עבודה זרה סד. ד"ה אין עודרין). ומקור הלכה זו בירושלמי סוף מסכת ערלה: "אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ, בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים". (9) כלומר, בשדהו של גוי ולצורך הגוי, שאף-על-פי שאמירה לנכרי אסורה בין במלאכות שבת (פרק ו מהלכות שבת הלכה א) ובין באיסורים אחרים (פרק טז מהלכות איסורי ביאה, הלכה יג. ופרק יג מהלכות שכירות הלכה ג) - אין זה אלא באומר לנכרי לעשות איסור בשביל הישראל, שכן כתב רבינו שם: "אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת" (הלכות שבת שם): "אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו" (הלכות איסורי ביאה שם) ו"אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה - אסור" (הלכות שכירות שם), אבל לומר לגוי לעשות בשביל הגוי - אין איסור. ועיין תוספות בבא מציעא צ. ד"ה חסום. וראה בכסף-משנה בשם ר"י קורקוס. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה יג. (10) כלאים פרק ח משנה א: "כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים". ואמרו בירושלמי כלאים פרק ח הלכה א: "הכל מודים (גם חכמים החולקים על ר' עקיבא הסובר "מקיים כלאים לוקה") באסור שהוא אסור". ועיין במשנה-למלך שהעיר ממה שאמרו בבבלי עבודה זרה סד. "לרבנן אף קיומי שפיר דמי". (11) בירושלמי שם: "הכל מודים באסור שהוא אסור. בשלא קיים על ידי מעשה, אבל אם קיים על ידי מעשה, לוקה, כהדא דתניא המחפה בכלאים לוקה". (12) קידושין לט. (13) שם: כלאי הכרם שבארץ אסורים בהנאה, בחוצה לארץ גזרו בהם רבנן, כלאי זרעים שבארץ אינם אסורים בהנאה, בחוצה לארץ לא גזרו רבנן. וכן כתב רבינו להלן פרק ה הלכה ד. (14) שם אמרו: "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע (ויקרא יט, יט). מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרבעה (=הרכבת האילן).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתב רבינו גם בפרק ה מהלכות חמץ ומצה הלכה א, ולא כר' יוחנן בן נורי (ברכות לז). האומר: "אורז מין דגן הוא". (34) הנקרא בערבי כשא"ש (פירוש המשניות לחלה פרק א משנה ד). (35) בלשון ערבי מא"ש (פירוש המשניות לכלאים פרק א משנה א). (36) למה שאמרו בכלאים פ"ב שם, ולהלן פרק ב הלכה ג. (37) הוא כרתי, ראה להלן פרק ג הלכה ג. (38) (ראה להלן פרק ב מהלכות תרומות הלכה ג, וצריך עיון). (39) (ראה להלן פרק ג הלכה ו). (40) לפי המשנה בכלאים שם, וראה להלן שם הלכה ה. ובפרק טז מהלכות מכירה הלכה ב כתב רבינו, שרוב בני אדם קונים אותה לזריעה, ורק מקצת בני אדם אוכלים אותה. (41) וראה להלן פרק ה הלכה יט, שדשאים הם כלאים בכרם. (42) כוונתו למה ששינוי בכלאים פרק ה משנה ה "הנוטע ירק בכרם", ושם משנה ו "הרואה ירק בכרם" - שאין הכוונה לירק דווקא, אלא גם למיני הזרעונים כל זמן שלא ניכר הזרע (ביאור הגר"א ליו"ד סימן רצו, ס"ק יב).

ט. ויש מזרעוני גנה זרעונים שדרפן לזרע מהן שדות, כגון הפשתן⁴³ והתרדל⁴⁴, ואלו הן הנקראים מיני זרעים. ויש מזרעוני גנה זרעונים שאין דרפן בני אדם לזרע מהם אלא ערוגות⁴⁵ קטנות, כגון הלפת והצנון והתרדים והבצלים והספסר והפרפס והמרור וכיוצא בהן, ואלו הן הנקראים מיני ירקות.

(43) ראה להלן פרק ג הלכה יח. (44) ראה להלן שם, וצריך עיון. וראה גם בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה יא, וצריך עיון. (45) ראה להלן פרק ד הלכה ט.

פרק שני

1) יבאר זרע שנתערב בו זרע אחר. הזרע שדהו מן המיני וכשצמח ראה בו כלאים. הטומן אגודת לפת וצנון וכיוצא בה תחת גפן וכו'. שדה שהייתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרין בארץ אם יזרע בה מין אחר. בא' באדר משמיעין על הכלאים ובט"ו בו יוצאין שלוחי בית-דין לבדוק אם אין כלאים בשדות.

א. זרע שנתערב בו זרע אחר, אם היו אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, כִּגוֹן סָאָה שֶׁל חֲטִיִּם שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּעֲשָׂרִים וְשִׁלְשִׁים סָאָה שֶׁל שְׁעוּרִים - הָרִי זֶה אֲסוּר לְזַרְעַת אֶת הַמְּעַרְב, עַד שִׁימְעֵט אֶת הַחֲטִיִּן או יוֹסִיף עַל הַשְּׁעוּרִים. וְאִם זֶרַע - לֹא קָרָה⁶.

2) כלאים פ"ב מ"א. 3) כן כתב 'מלאכת שלמה' "שעם אותו הרובע הם סאה". ובשו"ע יו"ד סי' רצו ס"ה (לפי כמה דפוסים) "סאה של חטים שנתערבה בכ"ד סאה של שעורים כו' כיצד, כ"ד סאה של חטים שנתערב בהם שני קבים שעורים ושני קבים ערשם וכו'" והנכון כדפוסים אחרים "בכ"ג - כ"ג". 4) [ב'ירושלמי' שם ה"א: "לא כן אמר וכו' רבי יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן בשוגג מותר, מזיד אסור? - תמן את מרבה לבטל איסור תורה, ברם הכא

מביאין כו' ירק בירק", ורבינו השמיט דבר זה. ועיין כסף-משנה ורדב"ז, ועדיין צריך עיון.

ו. וְאֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַנִּיחַ לְנֹכְרֵי שְׂרִיפֵיב לוֹ אֵילָנוֹת כְּלָאִים²¹. וּמִתָּר לְזַרְעוֹ²² זְרָעִים וְזָרַע אֵילָן כְּאֶחָד. וְכֵן מִתָּר לְעֵרֵב זְרָעֵי אֵילָנוֹת וּלְזָרְעוֹן כְּאֶחָד. שְׂאִין לֶף כְּלָאִים בְּאֵילָנוֹת אֲלָא הִרְפָּה בְּלִבְד²³.

(21) לפי שהגוי מצווה על הרכבת האילן (פרק י מהלכות מלכים הלכה ו, וכדעת ר' אליעזר בסנהדרין ס). ואם הישראל מניח לו להרכיב אילנות כלאים, עובר משום "ולפני עור" (משנה-למלך). (ויותר מסתבר לפרש שאיסורו מטעם מקיים, שכשם שכלאי זרעים אסורים מלקיים (למעלה הלכה ג), כן אסור לקיים הרכבת האילן (וכן מפורש ביוורה-דעה סימן רצה סעיף ז), ואם מניח לגוי להרכיב הוא מקיים). (22) תוספתא פרק א. (23) קידושין שם.

ז. הַזֹּרֵעַ זְרָעִים כְּלָאִים²⁴, וְכֵן הַמְּרַפֵּיב אֵילָנוֹת²⁵ כְּלָאִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹאֶה - הָרִי אֵלוֹ מִתָּרִין בְּאֵכִילָה, וְאֶפְלוֹ לִזְהָ שְׁעֵבֵר²⁶ וְזָרְעוֹן. שְׂלָא נְאָסֵר אֲלָא זְרִיעָתוֹ בְּלִבְד²⁷. וּמִתָּר לְטַעַ וְחוּר²⁸ מִן הָאֵילָן שֶׁהִרְפָּה כְּלָאִים, וְלְזַרְעַ מְזַרַע הָרִיק שְׁזָרַע כְּלָאִים.

(24) כלאים פרק ח משנה א. (25) שדין הרכבת האילן כדיון כלאי זרעים, שהרי היא בכלל "שדך לא תזרע כלאים", כמפורש למעלה הלכה ה (כסף-משנה). (26) ראה ביאור הגר"א ליו"ד שם, סעיף-קטן כא. (27) כן הוא בכלאים שם: "אסורים מלזרוע ומלקיים, ומותרים באכילה". (28) תוספתא פרק ב, וירושלמי פרק א הלכה ד.

ח. הַזֹּרְעוֹנִין²⁹ נִחְלָקִין לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים: הָאֶחָד מֵהֶם הוּא הַנִּקְרָא תְּבוּאָה³⁰, וְהִיא חֲמִשָּׁה מִיּוֹן³¹: הַחֲטִיִּם, וְהַכְּסִמִּין, וְהַשְּׁעוּרִין, וְשִׁבְלַת שׁוּעַל, וְהַשִּׁיפּוֹן. וְהַשְּׂנִי מֵהֶן הוּא הַנִּקְרָא קְטָנִית³², וְהֵן כֹּל זְרָעִים הַנֶּאֱכָל לְאָדָם חוּץ מִן הַתְּבוּאָה, כִּגוֹן הַפּוֹל וְהָאֲפוּנִים וְהָעֲדוּשִׁים וְהַדָּחֵן וְהָאֲזוּזִים³³ וְהַשְּׂמִשְׁמִין וְהַפְּרָגִין³⁴ וְהַסְּפִירִים³⁵ וְכִיּוּצָא בְּהֵן. וְהַשְּׁלִישִׁי מֵהֶן הוּא הַנִּקְרָא זְרָעוֹנֵי גְּנָה, וְהֵן שְׂאֵר זְרָעוֹנֵי שְׂאִינֵן רְאוּיִין לְמֵאֲכָל אָדָם³⁶, וְהַפְּרִי שֶׁל אוֹתוֹ הַזֶּרַע מֵאֲכָל אָדָם, כִּגוֹן זְרַע הַבְּצָלִים וְהַשּׁוּמִין וְזָרַע הַחֲצִיר³⁷ וְהַקָּצָח³⁸ וְזָרַע לֶפֶת³⁹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן. וְזָרַע פְּשֵׁתָן - הָרִי הוּא בְּכָלֵל זְרָעוֹנֵי גְּנָה⁴⁰. כְּשִׂיזְרָעוֹ כֹּל מִיּוֹן זְרָעוֹנִים אֵלוֹ וְיִצְמָחוּ - נִקְרָא הַצְּמַח כֹּל כֹּל זְמַן שְׂלָא נִפְרַח הַזֶּרַע דְּשָׂא⁴¹, וְנִקְרָא נִרְקָה⁴².

(29) מכאן ועד סוף הפרק, היא כהקדמה וביאור למינים שיבואו בפרקים הבאים (כסף-משנה). (30) הכוונה למה ששינוי בכלאים פרק ב משנה ב: "במה-דברים-אמורים תבואה בתבואה", ראה להלן פרק ב הלכה ג. (31) נדרים נה. (32) משנה שם, ולהלן בדברי רבינו שם. (33) כן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. **פִּיצָדַד**? תְּרַדְל¹⁴ שְׁנַתְעָרַב בְּתַבּוּאָה, וְהָרִי תִתְרַדְל זֹרְעִין מִמֶּנּוּ קַב־15 כָּכֵל בֵּית סָאָה, אִם נִתְעָרַב מִמֶּנּוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִן הַקֵּב בְּסָאָה¹⁶ שֶׁל תַּבּוּאָה אוֹ שֶׁל קִטְנִית - חֵיב לְמַעַט. וְכֵן אִם הָיָה מִין זֶה מְזֻרְעוֹנֵי גִנָּה זֹרְעִין מִמֶּנּוּ סָאתִים כָּכֵל בֵּית סָאָה¹⁷, אִם נִתְעָרַב מִמֶּנּוּ חֲצִי קַב־18 כָּכֵל סָאָה¹⁹ שֶׁל תַּבּוּאָה אוֹ שֶׁל קִטְנִית - יְמַעַט.

14) וחרדל מזרעוני גינה (למעלה פ"א ה"ט). 15) שהוא שישיית הסאה. ב'ירושלמי' שם: "ותני עלה, כגון קב וחצי קב." ופירשה רבינו: קב למין אחד, וחצי קב למין שני, ולא כמו שפירשה בפירוש המשניות שם, ועי' 'משנה ראשונה' שם. 16) כלומר, בסאה פחות אחד מעשרים וארבעה, ראה למעלה. וחלק זה הוא אחד ממאה וארבעים וארבע בסאה. 17) זרעוני גינה אלו עבים מאד, ולזרע בית סאה צריך מהם כפול מחיטים ושעורים. 18) היינו חלק אחד מעשרים וארבעה לשני סאים, הוא הזרע שלהם לבית סאה. 19) סאה פחות אחד מעשרים וארבעה, כנ"ל.

ה. לְפִיכֶךָ, תַּבּוּאָה שְׁנַתְעָרַב בָּהּ זֶרַע פְּשֵׁתָן²⁰: אִם הָיָה שְׁלֵשֶׁת רְבִיעִים כָּכֵל סָאָה - הָרִי זֶה יְמַעַט, וְאִם לָאוּ - אֵינּוּ צָרִיךְ לְמַעַט; לְפִי שְׁבִית סָאָה זֹרְעִין בּוֹ שְׁלֹשׁ סָאִים זֶרַע פְּשֵׁתָן. וְעַל דָּרָךְ זֶה מְשַׁעְרִים כָּכֵל הַזֵּרְעִים הָאֲחֵרִים.

20) 'ירושלמי' שם סוף ה"ב.

ו. בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים?²¹ בְּשֵׁלֹא נִתְפָּן לְעָרַב וּבְשֵׁלֹא נִתְפָּן לְזַרְעַת הַשְּׁנֵי מִיָּנִין שְׁנַתְעָרְבוּ; אֲבָל אִם נִתְפָּן לְעָרַב זֶרַע בְּזֶרַע אַחֵר²² אוֹ לְזַרְעַת הַשְּׁנֵי מִיָּנִין²³, אִפְּלוּ הַיְתָה חֲטָה אַחַת בְּתוֹךְ כְּרִי שֶׁל שְׁעוּרִים - אֲסוּרָה לְזַרְעָה. וְכֵן כֹּל פִּיזָא בָּזָה.

21) 'ירושלמי' שם ה"א. 22) כלומר, עירב כדי לזרוע שניהם וליהנות מהם (כסף-משנה). 23) כלומר, נתערבו מאליהם. אבל בשעת זריעה הוא מכוי לזרוע שניהם וליהנות מהם. ולמעלה בה"א מדובר בשאינו מתכוין ליהנות משני המינים.

ז. הַזֹּרְעֵי²⁴ שְׂדֵהוּ מִין מִן הַמִּינִין, וְכִשְׂיִצְמַח רָאָה בּוֹ כְּלָאִים²⁵: אִם הָיָה הַמִּין הָאֶחָד²⁶ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּשָׂדֵה - הָרִי זֶה יִלְקֹט עַד שְׂיִמְעֻטּוּ; מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין, שְׂמָא יֵאמְרוּ כְּלָאִים זֶרַע בְּכֻנְהָ²⁷. מִין שְׂהָיָה הַמִּין הָאֶחָד שְׂצֻמַּח תַּבּוּאָה וְקִטְנִית בְּתַבּוּאָה וְקִטְנִית²⁸, אוֹ זֹרְעוֹנֵי גִנָּה²⁹ בְּתַבּוּאָה וְקִטְנִית וּבְזֹרְעוֹנֵי גִנָּה. וְאִם הָיָה הַצּוּמַח פְּחוּת מִכֵּן - אֵינּוּ צָרִיךְ לְמַעַטוֹ.

24) מועד קטן ו, א. 25) והוא לא זרעו ואינו רוצה בקיומו (ט"ז ביו"ד סי' רצו ס"ק ד). 26) בדפוס רומי: "האחר". וכן הוא בשו"ע יו"ד שם ס"ח. 27) למד זאת רבינו ממה שהביא להלן הלכות ח"ט, עיי"ש. 28) [בדפוס רומי:

את מרבה לבטל מפני מראית עין". כלומר: כל האיסורים איסורם מחמת שהתורה אסרתם, ואם נתערבו אסור לבטלם, אבל כלאים כל אחד ואחד הוא היתר, ורק התערובת אוסרתם, ואין התערובת נאסרת אלא-אם-כן היא ניכרת לעין (ראה להלן פ"ג ה"ה), ואם אין בסאה רובע ממין אחר, שאין התערובת ניכרת לעין, אין כאן איסור כלל, כלומר, אין כאן ביטול איסור, אלא שלא בא כלל לידי איסור (וראה להלן). וכעין זה כתב הגר"ע"א (בתשובה סי' ז) להתיר ביטול בבשר בחלב, שכיון שיש שם יותר משישים אינו בא לכלל איסור. שוב מצאתי כן בפרישת הרא"ש למס' שקלים פ"א מ"א ד"ה ועל הכלאים, עמוד ג הערה 2 להרב ניסן זק"ש]. 5) והיה בסאה רובע זרע ממין אחר. 6) 'הגר"א' (ביו"ד שם ס"ק טו) הקשה על זה מדברי ה'ירושלמי' הנ"ל, שאמרו שאין איסורו אלא מפני מראית עין, הרי שאין זה איסור מן התורה, ולמה הוא לוקה? ולפי המבואר למעלה, דברי רבינו מיושבים].

ב. וְכֹל שֶׁהוּא כְּלָאִים עִם הַזֶּרַע - מִצְטָרֵף לְאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה. פִּיצָדַד? עֲשָׂרִים וְשֹׁלֶשׁ סָאָה שֶׁל חֲטָיִם שְׁנַתְעָרַב בָּהּ שְׁנֵי קַבִּין שְׁעוּרִים וְשְׁנֵי קַבִּין עֲדָשִׁים וְשְׁנֵי קַבִּין פּוֹלִים - הָרִי זֶה לֹא יִזְרַע הַכֹּל, עַד שְׂיִמְעֻט סָאָה שֶׁל תַּעֲרֹבַת וְיִכּוֹר מְקַצְתָּהּ אוֹ יוֹסִיף עַל הַחֲטָיִם; שְׂהַשְׁעוּרִים וְהַעֲדָשִׁים וְהַפּוֹל - כָּלֵם כְּלָאִים עִם הַחֲטָיִם.

7) משנה, כלאים שם, כתנא-קמא שאמר: "בין ממין אחד בין משני מינים". 8) ראה למעלה ה"א. 9) הם שליש הסאה, שהסאה ששה קבים.

ג. בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים?¹⁰ בְּשְׁנַתְעָרְבוּ מִיָּנֵי תַּבּוּאָה זֶה בְּזָה אוֹ מִיָּנֵי קִטְנִיּוֹת זֶה בְּזָה, אוֹ שְׁנַתְעָרְבָה תַּבּוּאָה בְּקִטְנִיּוֹת אוֹ קִטְנִיּוֹת בְּתַבּוּאָה; אֲבָל זֹרְעוֹנֵי גִנָּה שְׁנַתְעָרַב אֶחָד מֵהֶן בְּתַבּוּאָה אוֹ בְּקִטְנִיּוֹת - שְׁעוּרָן אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִמָּה שְׂזֹרְעִין בְּבֵית סָאָה¹¹ מְאוּתוֹ הַמִּין¹². אִם נִתְעָרַב בְּסָאָה¹³ שֶׁל תַּבּוּאָה אוֹ קִטְנִית - לֹא יִזְרַע עַד שְׂיִמְעֻט אוֹ יוֹסִיף עַל הַתַּבּוּאָה.

10) שם, משנה ב. 11) הוא מקום שזורעים בו סאה חיטים, ומדתו חמישים אמה על חמישים אמה. 12) לפי שיש זרעוני גינה שהם דקים, ויש בקב שלהם כדי לזרוע בית סאה חיטים, ויש מהם דקים יותר ובחצי קב מהם יש לזרוע בית סאה חיטים, לפיכך משערים בהם לעולם באחד מעשרים וארבעה בזריעת בית סאה מהם (ר"ש שם), וראה להלן ה"ד. 13) לפי מה שכתב רבינו למעלה הלכות אי"ב: "סאה של חיטים שנתערבה בעשרים ושלושה סאה של שעורים" - "כיצד עשרים ושלושה סאה של חיטים" - צריך לומר ש"סאה" שהזכיר כאן לאו דוקא, אלא סאה פחות רובע הקב, שהוא אחד מעשרים וארבעה בסאה. ונתערב בו אחד מעשרים וארבעה משיעור זריעה בבית סאה ממין אחר, שבסך-הכל יש בתערובת: כדי שיעור זריעה בבית סאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הענפים ובאים אחרים במקומם, ונקראת סדן השקמה (רשב"ם בבא-בתרא סח: במשנה). (42) כל מיני ירק בכל מין אילן. ויש לעיין למה הכניס רבינו כאן בכלאי זרעים דין של הרכבת האילן, היה לו להביאו למעלה פ"א ה"ה, וראה 'מלאכת שלמה' שם בשם ה'לבוש'. (43) בכלאים שם מ"ט הגירסא: "הטומן לפת וצנונות". ובירושלמי מפרש: "תני רבי חייא כגון אגודה של לפת ואגודה של צנון". וסובר רבינו שדוקא באגודה אין חשש משום כלאים, שזהו שלא כדרך שתילתה, וגילה בדעתו שאינו רוצה בהשרשתה. כמו שמסיים בדבריו. (44) ראה להלן פ"ג ה"ו, שלפת וצנון אינם כלאים זה בזה. (45) במשנה שם לא נזכר אלא "תחת הגפן", וסובר רבינו שגפן לאו דווקא, ולא נקטו גפן אלא כדי להשמיענו שאפילו בגפן שהיא רכה לא חששו (כסף-משנה להלן פ"ג ה"א), וראה להלן. (46) שלא כדעת רש"י (שבת נ:) והראב"ד (כאן), שרק לענין שבת אמרו כן, אבל לענין כלאים אין צורך שיהיו מקצת העלים מגולים. (47) מכיון שנקט רבינו גם "תחת האילן", נראה שהמדובר בחשש של הרכבת ירק באילן, שהרי בכל האילנות חוץ מגפן אין איסור כלאים, אלא הרכבה בלבד. וכן נראה ממה שנשמכה הלכה זו לדין "אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה", העוסקת בענין הרכבת ירק באילן, ולא כדעת ה'תוספות' (בבא-בתרא יט. ד"ה המבריך) והרמב"ן (שם), שלא נאסר להביא ירק אלא על גבי גפן, שהיא רכה והשרשים נכנסים לתוכה, אבל בשאר אילנות, שהם קשים - מותר. ומכיוון שלא פירש רבינו דבריו באופן שהבריך את האילן והגפן, נראה שסובר כדעת הר"ן (קידושין סוף פ"א) והרשב"א (בבא-בתרא שם. וראה ב'מלאכת שלמה' כלאים פ"ז מ"א, ויש להגיה שם בדבריו הרמב"ן במקום הרשב"א), שגם בשרשים של ירק כשרשים של אילן, יש איסור הרכבה (ראה להלן פ"ח ה"ג, ובכסף-משנה שם), ולא כהרא"ש (הלכות כלאים סי' ד), שכתב על המשנה "המבריך את הגפן" (כלאים שם) שלא אסרו הרכבה אלא במבריך, שכבר היה שם אילן על הגפן, אבל שרשים בשרשים מותר (וראה בספר 'ארץ חמדה' ספר ב מדור ב פרק ט). [ומה שנקטו במשנה "המבריך את הגפן", שנראה מזה שלא אסרו הרכבה אלא בגפן ולא בשאר אילנות, וגם בגפן לא אסרו אלא כשהבריכה (ראה למעלה) - צריך לומר לדעת רבינו, שנקט מבריך לרבותא, שאפילו במבריך את הגפן שהענפים קשים קצת, יש חשש שהשרשים יכנסו אליהם, ועל-אחת-כמה-וכמה שבשרשים, שהם רכים מן הענפים, שוודאי יש חשש. וזה אינו אלא בגפן, שהענפים אינם קשים ביותר, אבל בשאר אילנות, שהם קשים מאד, אין חשש של הרכבה במבריך, אבל בשרשים שהם רכים, אסור אפילו באילן אחר, וראה להלן פ"ו ה"ז].

יב. שְׂדֵה שְׂהִיְתָה זְרוּעָה⁴⁸, וְקָצַר הַזֵּרַע וְנִשְׂאָרוֹ הֶעָקְרוּ בְּאֶרֶץ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין מוֹצִיאִין צִמָּח אֶלָּא אַחַר כְּמָה שָׁנִים - לֹא יִהְיֶה זֹרַע בְּאוֹתָהּ שְׂדֵה מִן אַחַר עַד שִׁיעָקֵר הֶעָקְרוּן.

(48) כלאים פ"ב מ"ה, וכפירושו במשנה שם. וכן נראה משם

"תבואה וקטנית בתבואה", ונראה שיש לתקן "תבואה [בקטנית] וקטנית בתבואה". (29) שאף-על-פי שבתלוש משערים בהם אחד מעשרים וארבעה בנופל מהם לבית סאה, דהיינו אחד ממאה וארבעים וארבע בסאה (למעלה הערה טו) - לאחר שגדלו וצמחו, שוים הם לחיטים ושעורים, שהרי מן הזרע המועט שלהם יוצאת תנובה רבה, פי שש מחיטים ושעורים, כפי חשבונם.

ח. כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזֶמַן שֵׁשׁ מְקוֹם לְחֶשֶׂד; אָבֵל בְּזֶמַן שְׂהִיְדָבְרִים מְרִאִין שְׂאִין זֶה מְדַעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה, אֶלָּא מְאֲלִיָּהֶן עַל-³⁰וּ - אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְמַעַט.

(30) כלאים פ"ב מ"ה.

ט. פִּיצַד? כְּגוֹן תְּבוּאָה שְׁעָלוּ בָּהּ סְפִיחֵי אֶסְטִיס³¹, וְתִלְתָן³² שְׁזָרְעָה לְמֵאֵבֵל אָדָם³³ שְׁעָלוּ בָּהּ מִיָּנִי עֶשְׂבִים; שְׂזָה מִפְּסִיד הוּא³⁴. וְכֵן פִּלְּ פִּיּוּצָא בְּזָה.

(31) הוא שצובעים בו כמין התכלת ('פירוש המשניות' שם, ורע"ב שביעית פ"ז מ"א), ואינו אוכל (פ"ב מהל' מתנות עניים ה"ב). וכן העתיק בפ"ז מהל' שמיטה הי"ג במיני הצובעין "אסטיס", ולא כמו שכתוב במשנה (שביעית שם) "ספיחי אסטיס", אבל הספיחים שלו נאכלים, ראה למעלה פ"א ה"ד שלפי דעת 'מראה הפנים' צריך שיהא מאכל [אדם]. (32) בערבי: חלב, ובלע"ז פניגריג ('פירוש המשנה' שם). (33) שאז מפסידים אותה העשבים, כדלהלן, אבל אם זרעה לזריעה, אינה נפסדת מן העשבים (בבא-קמא פא.). (34) ואם כן, הדברים מראים שאין זה מדעתו של בעל השדה.

י. וּבְמָה יוֹדַע שְׂהִתְלַתְּן זְרוּעָה לְמֵאֵבֵל אָדָם? כְּשִׁהִיְתָה זְרוּעָה עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת³⁵ וְלֹה גְבוּל סְבִיב.³⁶ וְכֵן מְקוֹם הַגְּרִנּוֹת³⁷ שְׁעָלוּ בָּהּ מִיָּנִין הַרְבֵּה - אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְעַקֵּר; שְׂהִרֵי הַדָּבָר יוֹדַע שְׂאִינוֹ רוּעָה שִׁיעִצְמָח צִמָּח בְּמְקוֹם הַגְּרִנּוֹת³⁸. וְאִם הִסִּיר מְקַצְתָּן³⁹ - אוֹמְרִין לוֹ: עֶקֶר הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד; שְׂהִרֵי גִלְהָ דַעְתּוֹ שְׂרוּעָה בְּקִיּוֹם הַשָּׂאָר.

(35) בבא-קמא שם. (36) כן צריך להיות, וכן נראה בדפוס רומי. (37) כלאים, שם. (38) שמקום הגרנות צריך להיות חלק כדי לדוש בו ('פירוש המשנה' שם). (39) משנה, שם.

יא. אִין נוֹטְעִין⁴⁰ יְרִקוֹת בְּתוֹךְ סְדָן שֶׁל שְׂקָמָה⁴¹ וְכִיּוּצָא בָּהּ⁴². הַטּוֹמֵן אֲגַדַּת לַפֶּת⁴³ וְצִנּוֹן⁴⁴ וְכִיּוּצָא בָּהּ תַּחַת הָאֵילָן⁴⁵, אֶפְלוּ תַּחַת הַגְּפֵן, אִם הִיוּ מְקַצְתַּת הַעֲלִין מְגַלְיָן⁴⁶ - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁷; שְׂהִרֵי אִינוֹ רוּעָה בְּהַשְׂרֵשְׁתָּן. וְאִם אִינָן אֲגַדָּה, אוֹ שְׂלֵא הִיוּ הַעֲלִין מְגַלְיָן - חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם כְּלָאִים.

(40) שם פ"א מ"ח. (41) השקמה היא תאנה מדברית ('פירוש המשנה' לדמאי פ"א מ"א) עד שלא נחתכו ענפיה נקראת בתולת השקמה, וכשמזקינה וגדלה הרבה קוצצים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממתינין לה' 62, אלא יוצאין עליהן מיד ומפקירין את כל השדה, אם יש בה אחד מעשרים וארבעה.

(60 שם. 61) שם, מימרא של רבי יוחנן. (62) עד אחד בדרך.

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

פרק שלישי

1) יבאר שיש מינין בזרעים אחד נראה כשנים, או איפכא, וכן באילן. אין הולכים בכלאים אלא אחר מראית העין. כמה מרחיקין בין שני זרעים שהם כלאים. הייתה שדהו זרועה ירק וביקש לזרוע ירק אחר בצדה. הייתה שדהו זרועה חטים ורצה לזרוע בתוכה ירק. הייתה שדהו זרועה חטים, אם מותר לחבירו לזרוע בצידן שעורים. והפסק בין שני המינין בור או ניר או גפה או דרך. הייתה שדהו חטים ושל חבירו שעורים, אם מותר לזרוע תלם פשתן בצד חטים שלו. ודין אם הייתה שדהו ושדה חבירו זרועה תבואה, אם יזרע ביניהם חרדל.

א. יש מינין בזרעין שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה, מפני שנוי מקומות² והעבודה³ שעובדין הארץ, עד שיראה פשני מינין. ואף על פי שאין דומין זה לזה, הואיל והן מין אחד - אינן כלאים זה בזה.

2) ולפיכך יש להם שם לוי כמו: כוסבר הרים, חרדל מצרי ודלעת מצרית. 3) כמו "דלעת רמוצה" על שם שטומנים אותה ברמץ, הוא אפר חם מפני שטעמה מר ואינה ראוייה לאכילה בלי הטמנה זו.

ב. ויש בזרעים שני מינין שהן דומין זה לזה וצורת שניהן קרובה להיות צורה אחת, ואף על פי כן, הואיל והן שני מינין - הרי אלו אסורים זה עם זה.

4) במשנה כלאים: "אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה בזה".

ג. ביצד? החזרת עם חזרת גלים⁵, והעלשין עם עלשי שדה⁶, והפרשין עם כרשי שדה⁷, הפסבר עם פסבר הרים⁸, ותרדל⁹ עם חרדל מצרי, ודלעת המצרית עם דלעת הרמוצה - אינן כלאים זה בזה. וכן החטין עם הזונין¹⁰, והשעורים עם שבילת שועל¹¹, והכסמין¹² עם השיפון¹³, והפול עם הספיר, והפרקדן עם הטפח¹⁴, ופול לבן עם השעועים, והקשות עם המלפפון, והפרוב עם התרובתור¹⁵, והתרדין עם הלעזנין - אינן כלאים זה עם זה. אבל הצנזן עם הנפוסין, והתרדל עם הלפסן, ודלעת יוגית עם דלעת מצרית או עם דלעת הרמוצה, אף על פי שדומים זה לזה - הרי אלו כלאים זה בזה.

מ"ג (הובאה להלן הי"ג) "היתה שדהו זרועה חטים כו' אם צימחה לא יאמר אזרע ואחר-כך אופך, אלא הופך ואחר-כך זורע". כלומר, לא מועיל אם גומם הזרעים כמו באילן (שם מ"ד, ולהלן פ"ו ה"ו). הרי מקור ההלכה שלפנינו (משנה ראשונה שם מ"ג). ועי' בהשגת הראב"ד.

יג. היתה שדהו¹⁶ זרועה חטים, ונמלך לזרעה שעורים קדם שיעצמו החטים - ימתין לה עד שיעפסדו החטים ויתלעו בארץ כמו שלשה ימים, אם היתה שדהו רונה¹⁷, ואחר כך יתפכה¹⁸ במחרשה ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את פלה עד שלא תשאיר חטה שלא נעקרה, אלא חורש את השדה כדרך שחורשין אותה קדם המטר כדי שתורנה¹⁹.

49) שם, משנה ג. 50) תוספתא שם פ"א: "עד כמה היא מתלעת, עד (מקום) ששהת שלשה ימים, במקום הטינא (= מקום רוה ממים), אבל לא במקום הגריד (= מקום יבש, ששם צריך יותר משלשה ימים). וכן בירושלמי שם ה"ב. 51) במשנה, שם: "ימתין לה עד שתתלע ויפך ואח"כ יזרע", ומפרש רבינו שלא הותר לזרוע מין אחד אלא אם התלע וגם הפך. אבל הראב"ד בהשגותיו מפרש הלשון במשנה: ימתין עד שיתלע או יהפך את הזרע. 52) כן הוא במשנה שם: "כמה יהא חורש? כתלמי הרביעה", והיינו שיחרוש אותה כמו שהופכין אותה קודם המטר, כדי שירד המטר בה ויכנס בעומקה, והיינו שיחרוש אותה כמו שהופכין אותה קודם המטר, כדי שירד המטר בה ויכנס בעומקה, וזה ההפוך קל ואין מעמיקין בו (פירוש המשנה) (שם).

יד. צמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים - יתפך ואחר כך יזרע²⁰. ואם הוריד בהמתו²¹ לתוכה וקרקמה את הצמח - הרי זה מתר לזרע שם מין אחר.

53) משנה, שם. 54) תוספתא, שם.

טו. באחד בארץ²² משמיעין על הכלאים, וכל אדם יוצא לגנתו ולשדהו ומנזין אותן מן הכלאים. ובהמשה עשרה²³ בו יוצאים שלוחי בית דין ומסבכים²⁴ לבדק.

55) שקלים פ"א מ"א. 56) משנה, שם. 57) וסובכים.

טז. בראשונה²⁵ היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי בתים שמחים שמנזין להן שדותיהן. התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שיעצמו בו כלאים. והוא שיעצמו בה²⁶ מין אחר אחד מארבעה ועשרים; אבל פחות מכן - לא יגעו בה.

58) שקלים שם מ"ב. 59) מועד קטן ו, א.

יז. וחוררין שלוחי בית דין בחלו של מועד²⁷ הפסח לראות האפיל שיצא. וכלאים שהנצו²⁸ - אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. **פִּיצוּד?** הַלְפֵת¹⁹ עִם הַצְנוּן - אֵינֶן כְּלָאִים זֶה בְּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁפָּרִיָהֶן שְׂוִין. וְהִלְפֵת עִם הַנְּפוּס - אֵינֶן כְּלָאִים זֶה בְּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱלִין שְׂוִין. אֲבָל צְנוּן עִם הַנְּפוּס, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלִין דֹּמִין זֶה לְזֶה וְהַפְּרִי דֹמָה לְפָרִי - הָרִי אֱלוֹ כְּלָאִים, הוּאֵיל וְטַעַם פְּרִי זֶה רְחוֹק מִטַּעַם פְּרִי זֶה בְּיוֹתֵר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ.

19] אף על פי שהלפת היא משאר זרעונים שאינם נאכלים, ובזרעים כאלה אין איסור כלאים כלל - הרי כתב רבינו שכל זמן שלא ניכר הזרע היא בכלל ירק.

ז. **כִּפְמָה מְרַחֲקִין בֵּין שְׁנֵי מִינֵי זְרָעִים שֶׁהֵן כְּלָאִים זֶה עִם זֶה? כִּדֵּי שִׁיְהִיו נִרְאִים מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה. אֲבָל אִם נִרְאִין שֶׁנִּזְרְעוּ בְּעֶרְבוּבָא - הָרִי זֶה אָסוּר.**

ח. **וְשַׁעוּרֵין רַבִּים יֵשׁ בְּהִרְחָקָה הַזֹּאת, הַכֹּל לְפִי גִדְל הַשְּׂדֵה הַנִּזְרָעֵת וּלְפִי רֵב הֶעֱלִין וְשִׁלַּח הַיּוֹנְקוֹת²⁰.**

20) הענפים הרכים.

ט. **פִּיצוּד? שְׂדֵהוּ שֶׁהִיָּתָה זְרוּעָה מִיֵן תְּבוּאָה, וּבִקֵּשׁ לְזָרַע בְּצִדָּה מִיֵן תְּבוּאָה אַחֲרַת בְּשִׂדָּה אַחַת - מְרַחֲקִין בִּיְגִיָּהֶן בֵּית רַבְעִי²¹. וְהוּא כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת וְחֻמֵּשׁ אַמָּה²² עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת וְחֻמֵּשׁ אַמָּה מְרַבֵּעַ. בֵּין מִן הָאֲמֻצָּע בֵּין מִן הַצֵּד²³. וְאִם לֹא הִיָּה בִּיְגִיָּהֶן כְּשַׁעוּר הַזֶּה - אָסוּר; וְאִינוּ לֹקְהָ עַד שִׁיְהִיו קְרוּבִין בְּתוֹךְ שִׁשָּׁה טְפָחִים.**

21) והוא מקום שזורעים בו רובע הקב תבואה, ושיעורו אחד מעשרים וארבעה בסאה, שהרי הסאה שישה קבים. 22) דקדק לכתוב "כעשר", וכן כתב בפירושו המשנה: "בית רובע עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב". מפני שאין החשבון מדוייק, שהרי עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש אינן אלא מאה וארבע אמות ועוד אחד מעשרים וחמש באמה. ואילו בית רובע, הוא מאה וארבע אמות ושני שלישי אמה בקירוב. 23) כלומר, אין צורך להפסק של בית רובע שבכל אורך השדות, אלא במקום אחד: או באמצע או מן הצדדים.

י. **הִיָּתָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה יֵרֶק, וּבִקֵּשׁ לְזָרַע בְּצִדָּה שְׂדֵה יֵרֶק אַחֵר, אֲפֹלוּ דְלַעַת - מְרַחֲקִין בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת שֶׁשָּׂה טְפָחִים עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים מְרַבֵּעַ. בֵּין מִן הַצֵּד בֵּין מִן הָאֲמֻצָּע. וּפְחוֹת מְשַׁעוּר זֶה - אָסוּר; וְאִינוּ לֹקְהָ עַד שִׁיְהִיו קְרוּבִין בְּתוֹךְ טְפָח²⁴.**

24) ירושלמי שם: "באיסור - שישה על שישה, ללקות - טפח".

יא. **הִיָּתָה אַחַת מִשְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת זְרוּעָה תְּבוּאָה, וְהַשְּׂנִיָּה שֶׁבְּצִדָּה יֵרֶק אוֹ דְלַעַת - מְרַחֲקִין בִּיְגִיָּהֶן בֵּית רַבְעִי.**

יב. **כִּפְמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיף לְהִרְחָקָה בְּשַׁעוּרֵין**

5) והן "חסא גנית וחסא הררית". 6) יש עולשין של פרס ועולשין של מדבר. 7) כרשין הם כרתים, וזהו החציר הנזכר בתורה. ויש כרתי של גינה וכרתי של מדבר. 8) במשנה שם: "כסבר עם כסבר שדה". "גני ומדברוי". והוא זרע גד הנזכר בתורה. 9) חרדל המדינה. 10) והוא מין ממיני החיטה, וישתנה בארץ בתכונתו וטבעו. ועל כן נקרא זונגין מעין היציאה מדרך הישור, כמו ליבם הזונה. 11) שעורים מדבריות. 12) חיטה מדברית. 13) מין ממיני החיטים המדבריות. 14) גרגרים לבנים עגולים קשים להשתבר, וטבעו קרוב לטבע השעורים, וקראוהו הרופאים: קרטומין. 15) כרוב מדברי שקלחיו דקים.

ד. **וְכֵן בְּאֵילָן שִׁישׁ שְׁנֵי מִינֵין שְׂדוּמִין זֶה לְזֶה בְּעֵלִין אוֹ בְּפִרוֹת, הוּאֵיל וְהֵן שְׁנֵי מִינֵין - הָרִי אֱלוֹ כְּלָאִים. פִּיצוּד? הַתְּפוּחִים עִם הַחֲזָרִד¹⁶, וְהַפְּרִסְקִין¹⁷ עִם הַשְּׂקָדִים, וְהַשְּׂוֹפִין¹⁸ עִם הָרִימִין, אֵף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לְזֶה - הָרִי הֵן כְּלָאִים זֶה בְּזֶה. אֲבָל הָאֲגָסִים עִם הַקְּרוֹסְטָמְלִים, וְהַפְּרִישִׁים עִם הַעֲזָרִין - אֵינֶן כְּלָאִים זֶה בְּזֶה.**

16) תפוח יערי. ומשליכים פריו לחזירים. 17) וכשהם קטנים, בתחילת צאתם, דומים לשקדים. 18) בירושלמי מפרש: הנוטע זיתים ורימונים יחד יוצאים שזיפים.

ה. **וְכֵן אִם יֵשׁ שָׁם זְרָעִים וְאֵילָנוֹת אַחֲרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁנֵי מִינֵין בְּטַבְעָן, הוּאֵיל וְעֵלִין שֶׁל זֶה דֹּמִין לְעֵלִין שֶׁל זֶה אוֹ פְּרִי שֶׁל זֶה דֹּמָה לְפָרִי שֶׁל זֶה דְּמִיּוֹן גְּדוּל, עַד שֶׁיִּרְאוּ כְּשִׁנֵּי גִּנְיָן מִמֵּין אַחַד - לֹא חֲשָׂשׁוּ לְהֵן לְכָלָאִים זֶה עִם זֶה; שְׂאִין הוֹלְכִין בְּכָלָאִים אֲלֵא אַחַר מְרֵאִית הָעֵין.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"...לא חששו להן לכלאים זה עם זה; שאין הולכין בכלאים אלא אחר מראית העין".

החידוש בדין זה הוא, שאף שבכלאים אסור לערבו לכתחילה במאתיים כמו בתרומה ובשאר איסורים הבטלים בששים ש"אין מבטלין איסור לכתחילה". אבל בכלאים כשנראים מין אחד מותר לזרוע אותם יחד, כי אין כאן מציאות של איסור כלאים שמבטלים אותו, ומלכתחילה אין כאן איסור.

ההוראה מכך בעבודת האדם: בנוגע למראית עין, יכול אדם לחשוב "מאי כולי האי?" ומה כל ה"רעש" על עניין שאין בו מעשה או דיבור, אעפ"כ אמרה תורה "ולא תתורו... אחרי עיניכם" ו"עין רואה והלב חומד", וגם אם בטוח שיעלית להילחם עם היצר שלא ימשך אחריו, הרי שהראיה עצמה עושה פגם בנפשו. אבל אם נזהר ב"מראית העין", מלכתחילה לא קיימת בעולמו מציאות של איסור כלל.

(על-פי י"ן מלכות' ספר זרעים, סימן ב')

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו גבוה מן הארץ שלושה טפחים. (34) יש מפרשים, שרוחב זה הוא עובי. ואף על פי שגדר עביו כל שהוא, כנ"ל - בסלע שלא נעשה בידי אדם לשם גדר, החמירו.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שֶׁצָּרִיף הִרְחֵקָה או דְּבַר הַמְּבָדִיל? בְּשִׁזְרַע בְּתוֹף שָׂדֵהוּ; אֲבָל אִם הִיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חֲטִים - מִתֵּר לְחִבְרוֹ לְזֵרַע³⁵ בְּצִדָּה שְׁעוּרִים. שְׁנֵאמַר: שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים - אֵין הָאִסוּר אֶלָּא שִׁזְרַע שָׂדֵהוּ כְּלָאִים; שְׂלֹא נֵאמַר: הָאֶרֶץ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים³⁶. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ זֵרַע בְּתוֹף שָׂדֵהוּ שְׁעוּרִים סְמוּךְ לְחֲטִים, וּמִשָּׁף זֵרַע הַשְּׁעוּרִים עַד שֶׁסָּמְכוּ לְשָׂדֵה חִבְרוֹ שֶׁהִיא זְרוּעָה שְׁעוּרִים - הֲרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאוּ הַשְּׁעוּרִים שֶׁבְּתוֹף שָׂדֵהוּ שֶׁהֵן סוֹף שָׂדֵה חִבְרוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אֲבָל אִם הִיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה חֲטִים - מִתֵּר לְחִבְרוֹ לְזֵרַע בְּצִדָּה שְׁעוּרִים. שְׁנֵאמַר: שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע.. שְׂלֹא נֵאמַר: הָאֶרֶץ לֹא תִזְרַע."

בעניין זה שונה איסור כלאים מאיסור שביעית, שבו אין מחלקים בין שדהו לשדה חבירו, ואיסור לעבוד את האדמה בשביעית, גם אם אינה שדהו, כי באיסור שביעית נאמר "ושבתה הארץ שבת לה".

יש לומר ההסבר בזה: מבואר ב'מורה נבוכים' שהטעם באיסור שביעית הוא שלא להכחיש את הקרקע בעבודה שנה אחר שנה, ולכן אין כל הבדל בין שדהו או שדה חבירו, אבל טעם האיסור בכלאים הוא "שמערבב כוחות העליונים הנותנים כח הצמיחה... אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה, המכה אותו ואומר לו גדל". ולכן האיסור הוא רק ב"שדך", כי מזל שדה שייך לאדם עצמו, ושדה חבירו היא במזל חבירו.

ועל-פי-זה יובן המשך ההלכה ש"אפילו זרע בתוך שדהו שעורים סמוך לחטים, ומשך זרע השעורים סמוך לשדה חבירו שהיא זרועה שעורים הרי זה מותר, מפני שנראו השעורים שבתוך שדהו שהן סוף שדה חבירו".

כי מאחר שטעם איסור כלאים נוגע לערבוב המזלות בשמים, נוגע עד כמה נראה הדבר בעיניים, כי מלאכים יכולים להבחין במציאות הדבר רק כפי שנראה לעין (כמו האדם), ואינם יודעים מחשבות אדם כמו הקב"ה, ולכן אין שייך כאן ערבוב הכוחות העליונים.

ההוראה בעבודה היא, שלעולם אל ימנע אדם לזרוע בשדה חבירו, כלומר להשפיע לזולת, מפני חשש רוחני "שלא לערבב הכוחות". ואומרים לו: אל תתערב בחשבונות בנוגע לרוחניות ובעניינים שבין אדם לקונו שאינם שייכים אליך, ואפילו בדברים שנראה לאחרים כשייכים לזולת..

(על-פי יין מלכות' ספר זרעים, סימן ב')

הֲלֹלוּ? בֵּין שְׂתֵי שָׂדוֹת²⁵; אֲבָל אִם הִיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יֵרֶק, וְרָצָה לְזֵרַע בְּצִדָּה שְׂדֵהוּ שֶׁל יֵרֶק מִמֵּינֵי אֲחֵר - דִּיזֵי לְעִשׂוֹת בֵּין הַשָּׂדֵה וּבֵין הַשְּׂדֵה תֵּלֵם אֶחָד, אֲרֹכּוּ שְׂשָׂה טְפָחִים בְּלִבְד וְרַחְבּוֹ כְּעֵמְקוֹ²⁶.

(25) שיעור השדה לא נתבאר, ובעניין פאה אמרו ששיעורו של שדה קטנה הוא חמישים אמה על רוחב שתי אמות. ובעניין חלוקת שותפין אמרו ששיעורה כדי וזיעת סאה וחצי. (26) "ורוחב מלואו", וכתב רבינו בפירוש המשנה: "צריך להיות רוחב החמירה ההיא כפי עומקה. והוא מה שאמר מלואו, רוצה לומר מלא התלם ואפילו יהיה עומקו אמה", ונראה שעמקו אינו פחות מטפח.

יג. הִיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה תְּבוּאָה, וְרָצָה לְזֵרַע בְּתוֹכָהּ שְׂדֵהוּ שֶׁל יֵרֶק, אֶפְלוּ שְׂדֵהוּ שֶׁל דְּלוּעִין שְׁעֵלִין שְׂלֵהֵן אֲרָפִים וּמִסְתַּבְּכִין - מִרְחִיק בִּינֵיהֶן שְׂשָׂה טְפָחִים. וְאִם נִמְשְׁכוּ הָעֵלִים שֶׁל דְּלַעַת וְנִכְנְסוּ לְתְּבוּאָה וְנִסְתַּבְּכוּ בָּהּ - יַעֲקֹר מִן הַתְּבוּאָה שְׂלִפְנֵי הַדְּלַעַת עַד שְׂלֹא יִתְעַרְבוּ הָעֵלִין. וְאֵין צָרִיף לֹמַר, שְׂאִם זֵרַע שְׂדֵהוּ מִמֵּינֵי זֶה וְשְׂדֵהוּ מִמֵּינֵי אֲחֵר - שְׂדֵיזֵי לְהִיּוֹת בִּינֵיהֶן תֵּלֵם אֶחָד²⁷, כְּמוֹ שִׁיתַּבְּאֵר.

(27) שהרי שני המינים, שורות בודדות ולא שדות. וכן מפורש בתוספתא "היו לו שתי שורות אחת זרועה חטים ואחת זרועה שעורים, מותר לעשות ביניהן תלם להיות זרוע אחת חיטה ואחת שעורה".

יד. הִרְחִיק²⁸ בֵּין שְׁנֵי הַמֵּינִין הִרְחֵקָה הִרְאוּיָה לְהֵן, וְהִיָּה מֵינֵי זֶה נוֹטָה עַל גְּבִי מֵינֵי זֶה, בֵּין שְׁנֵי טַבֵּי תְּבוּאָה עַל הַתְּבוּאָה או יֵרֶק עַל גְּבִי יֵרֶק, או יֵרֶק עַל הַתְּבוּאָה או תְּבוּאָה עַל הַיֵּרֶק - הַפֵּל מִתֵּר, שֶׁהֲרִי הִרְחִיק בְּשִׁעוֹר. חוּץ מִדְּלַעַת יוֹנִית, שֶׁהִיא נִמְשַׁקֶּת הַרְבֵּה. לְפִיכָךְ, אִם נוֹטָה - יַעֲקֹר מִלְּפָנֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ.

(28) "תבואה נוטה על גבי תבואה, וירק על גבי ירק, תבואה על גבי ירק, ירק על גבי תבואה - הכל מותר".

טו. הִיָּה בֵּין שְׁנֵי הַמֵּינִים בּוֹרֵר²⁹ או נִירֵר³⁰ או גָּפָה³¹ או דְּרָף³², או גֵּדֵר שֶׁהוּא גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים, או חֲרִיץ שֶׁהוּא עֶמֶק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרַחֵב אַרְבָּעָה, או אֵילָן שֶׁהוּא מִסָּף עַל הָאֶרֶץ הוּא³³, או סֵלַע שֶׁהוּא גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרַחֵב אַרְבָּעָה³⁴ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְסַמְךָ הַמֵּינֵי הָאֶחָד לְצַד אֶחָד מֵאֵלּוּ, וְהַמֵּינֵי הָאֲחֵר לְצַד הַשְּׂנִי. הוּאֵיל וְאֶחָד מִפֶּל אֵלּוּ מְבָדִיל בִּינֵיהֶן, הֲרִי הֵן נִרְאִים מְבָדִילִין זֶה מִזֶּה.

(29) מקום שאינו חרוש וזרוע. ויש אומרים, שצריך שיהא בית רובע. והרדב"ז מפרש: בור חפור בקרקע ושיעורו כמו חריץ עמוק עשרה ורוחב ארבעה. (30) מקום חרוש. (31) גדר אבנים סדורות בלי טיט. (32) סתם דרך ארבע אמות רוחב. (33) הוא שידבקו ענפיו לארץ. והרע"ב פירש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר אם מותר לזרוע ב' שורות של קשואים זו בצד זו וב' ממין אחד ותלם באמצע. התלם או אמת המים שהם עמוקים טפח, כמה מינין זורע בה. רצה לעשות שדהו משר או קרחת מכל מין, ומה בין קרחת למשר. מיני ירקות שדרך לזרוע מהם מעט מעט. ערוגות ששה על ששה. הרוצה למלאות גינתו מיני ירקות ולא ירחיק ביניהם.

א. מִתֵּר לְזַרְעַי שְׁתֵּי שׁוּרוֹת זוּ בְּצַד זוּ שֶׁל קְשׁוּאִין, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת בְּצֵדָן שֶׁל דְּלוּעִין,² וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמְצָרִי,⁴ וְתֵלֶם בֵּין כָּל מִין וּמִין.⁵ אֲבָל לֹא יִזְרַע שׁוּרָה אַחַת שֶׁל קְשׁוּאִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל דְּלוּעִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל פּוֹל הַמְצָרִי, אִף עַל פִּי שְׁהַתֵּלֶם מִבְּדִיל בֵּין כָּל מִין וּמִין; מִפְּנֵי שְׁמִינִין אֵלוּ עֲלִים שְׁלֵהֵן אֲרַפִּין וְנִמְשְׁכִין וּמִסְתַּכְּבִין, וְאִם יִרְעֶן שׁוּרָה בְּצַד שׁוּרָה - יִתְעַרֵב הַכֹּל,⁷ וְנִרְאוּ בְּנִזְרָעֵין בְּעַרְבוּבָא.

2) כלאים פרק ג משנה ד. 3) שהרי הקישואין והדלועין הם כלאים זה בזה, כמו שנראה להלן הלכה ה, וכו' יהודה ו' שמעון ולא כו' מאיר בתוספתא כלאים פרק א הלכה א. וראה ב'תוספות' רבינו ידידיה, תלמיד ר"י מפריש, למועד קטן חלק א עמ' כ הערה 7. 4) אף-על-פי שלענין כלאי הכרם אינו כלאים, ראה להלן פרק ה הלכה יט, מפני שאינו ירק אלא מין זרעים - נראה שבכלאי זרעים אסור אפילו זרעים, ולא רק ירק, וראה למעלה פרק ה הלכה ח, ופרק ג הלכה ו. 5) במשנה לא נזכר תלם, אבל למדו רבינו ממה שנאמר למעלה פרק ג הלכה יב שבשורה צריך להרחיק שיעור תלם. ועיין ר"ש, ותספות לשבת פה: דיבור-המתחיל איתיביה. 6) משנה שם. 7) כן הוא בשבת שם.

ב. הִיתָה שְׁדֵהוּ זְרוּעָה⁸ מִין מְמִינֵי יִרְקוֹת, וּבִקֵּשׁ לְזַרְעַת בְּתוֹכָהּ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין - עוֹקֵר מִן הַיֵּרֶק מְקוֹם שֶׁזֹּרַע בּו שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין וּמִבְּדִיל בִּינָהּ וּבֵין הַיֵּרֶק בְּתֵלֶם,⁹ וּמִנִּיחֵם מִן הַיֵּרֶק רַחֵב שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַמָּה וְעוֹשֶׂה שׁוּרָה שְׁנִיָּה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמִבְּדִיל בִּינָהּ וּבֵין הַיֵּרֶק בְּתֵלֶם, וְכֵן עַד מְקוֹם שְׁיָרְצָה; שְׁנֹמְצָא בֵּין כָּל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַמָּה¹⁰. אֲבָל פְּחוֹת מִכֵּן - אָסוּר, מִפְּנֵי הַעֲלִין שְׁמִסְתַּכְּבִין מִכֵּן וּמִכֵּן פִּרְקָה שְׁבִינִיָּהּ, וְנִרְאָה הַכֹּל כְּאֵלוּ נִזְרַע בְּעַרְבוּבָא.

8) שם משנה ו, כדעת חכמים. 9) ראה למעלה הלכה א. 10) וירוחב שני התלמים לא חשב, מפני שאין לו מידה מסוימת. ראה למעלה פרק ג הלכה יב, שרוחבם כעומקם, ועוד שאינם מפולשים, שהרי אין אורכם אלא ששה טפחים בלבד, כמפורש שם, וראה בר"י קורקוב.

ג. הִיתָה שׁוּרָה שֶׁל דְּלַעַת זְרוּעָה, אֲפִלּוּ דְלַעַת יִחִידִית¹¹, וּבָא לְזַרְעַת בְּצֵדָה תְּבוּאָה - מְרַחֵק בֵּית רִבְעֵי; שְׁהָרִי נִמְשְׁכוּ עָלֶיהָ וְהִחֲזִיקָה מְקוֹם גְּדוּל. וְכָל דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה בְּתוֹךְ בֵּית רִבְעֵי¹² שְׁמִרְחִיקֵין בֵּין שְׁנֵי

35) "שלו חיטים ושל חבירו מין אחר, מותר לסמוך לו מאתו המין". 36) למד כן רבינו ממה שנאמר בספרא פרשת קדושים בעניין הבעת בהמה: "אין לי אלא בהמתך כו' בהמת אחרים מניין? תלמוד לומר את חוקתי תשמרו" ואילו בכלאי זרעים לא אמרו כן, הרי ש"שדך" ממעט של אחרים.

יז. הִיתָה שְׁדֵהוּ זְרוּעָה חֲטִים, וּשְׁדֵה חֲבָרוּ בְּצֵדָה זְרוּעָה חֲטִים³⁷ - מִתֵּר לּוֹ לְזַרְעַת תֵּלֶם אֶחָד שֶׁל פֶּשֶׁתָן בְּצַד חֲטִים שֶׁל סְמוּךְ לְשְׁדֵה חֲבָרוּ. שְׁהִרְוָאָה יוֹדַע שְׁאִין דֶּרֶךְ הָעֵם לְזַרְעַת תֵּלֶם אֶחָד שֶׁל פֶּשֶׁתָן, וְלֹא נִתְפָּן זֶה אֶלָּא לְבִדָּה שְׁדֵהוּ אִם רְאוּיָה הִיא לְזַרְעַת פֶּשֶׁתָן אִם לֹא, וְנִמְצָא כְּזוֹרַע לְהַשְׁתַּחֲתֵהּ³⁸. לְפִיכָךְ³⁹ אָסוּר לְזַרְעַת מִין אַחֵר בֵּין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת אֵלוּ שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד עַד שְׁיִרְחִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ⁴⁰.

37) השמיענו רבינו בזה, שאף על פי ששתי השדות ממין אחד, ונראה כאילו זורע פשתן באמצע שדהו, שזה בוודאי אסור - ובכל זאת התירו. וכל שכן שמותר לזרוע פשתן בסוף שדהו, כשאין לחבירו שדה במקום זה. 38) ובזורע להשחתה אין אסור כלאים. 39) וכל ההיתר הוא מפני שהכל יודעים שזהו כזורע להשחתה, בשאר מינים שאין לומר כן - אסור. 40) אבל לצד חברו מותר לסמוך.

יח. הִיתָה שְׁדֵהוּ⁴¹ וּשְׁדֵה חֲבָרוּ שְׁבִצְבָדָה זְרוּעִין שְׁנֵי מִינֵי תְּבוּאָה⁴² - לֹא יִזְרַע בִּינֵיהֶם חֲרָדֵל וְחִרְיַע אֲפִלּוּ תֵּלֶם אֶחָד, מִפְּנֵי שְׁהָעֵם זּוֹרְעִים מֵאֵלוּ תֵּלֶם אֶחָד⁴³. אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת זְרוּעִין שְׁנֵי מִינֵי יִרְקוֹת - מִתֵּר לְזַרְעַת בִּינֵיהֶן חֲרָדֵל אוֹ חִרְיַע. שְׁמִתֵּר לְהַקִּיף חֲרָדֵל אוֹ חִרְיַע לְכָל מִין, חוּץ מִן הַתְּבוּאָה, מִפְּנֵי שְׁאִינֵן מְזִיקִין אוֹתָהּ⁴⁴. וְכֵן אִם הִיתָה זְוִית⁴⁵ שֶׁל זֶרַע זֶה נוֹגַעַת בְּצֵלַע שֶׁל זֶרַע אֶחָד, מִפְּנֵי שְׁהֵן נִרְאִין מִבְּדִלִין זֶה מִזֶּה. וְאִין צָרִיךְ לֹמַר, אִם הִיתָה זְוִית שֶׁל זֶרַע זֶה נוֹגַעַת בְּזוֹית שֶׁל זֶרַע אֶחָד; מִפְּנֵי שְׁהֵן נִרְאִין כְּסוּף שְׁדֵה⁴⁶ שְׁנֹגַע כְּסוּף שְׁדֵה⁴⁷, שְׁהוּא מִתֵּר בְּלֹא הִרְחָקָה וְלֹא הִבְדְּלָה, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ.

41) כן פירש רבינו מה שאמרו שם פרק ב משנה ה: "אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע, אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע". 42) אף כאן השמיענו, שאפילו בשני מיני תבואה אסור לזרוע ביניהם חרדל וחריע, וכל שכן אם הם מין אחד, שבוודאי יחשדוהו שזורע באמצע שדהו. 43) למעלה פרק א הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להיזרע שדות, וצריך עיון. 44) כלומר, החרדל והחריע אינם מזיקים לתבואה, ודרך העם לזרוע תלם אחד בין שני מיני תבואה, ולפיכך אסור. אבל בין שני מיני ירקות, שהחרדל והחריע מזיקים להם, מותר, שוודאי לא נתכוון אלא לבדוק שדהו. 45) שם משנה ז: "היה ראש תור חיטים נכנס בתוך של שעורים מותר". 46) של האחד. 47) של בעל זרע אחר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. רצה לעשות שדהו²⁵ קרחת²⁶ קרחת מפל מין ומין - לא יעשה בתוך כל בית סאה יתר על תשע קרחות, כל קרחת מהן בית רבע²⁷; ונמצא רחוק בין קרחת וקרחת קרוב לעשר אמות פחות רביע²⁸, שפל בית סאה חמשים על חמשים²⁹.

(25) שם משנה ט. (26) חלק מן הארץ מרובע (פירוש המשנה). ש"מקרח את שדהו ממין הזרוע בו לזרוע בו ממין אחר" (רא"ש, ועיין ראב"ד וכסף-משנה). (27) שהוא כעשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש (למעלה פרק ג הלכה ט). ועיין שם בהערות. (28) אין זה מדויק. ובפירוש המשנה כתב: "תשע אמות ושלש חמישיות וחצי חומש". (29) שהם ביחד אלפיים וחמש מאות אמה.

ח. ומה בין המשך לקרחת? שהמשך ארף³⁰ והקרחת מרבעת³¹.

(30) והוא רק שורה אחת, ובשורה די בהרחקת שתי אמות על שתי אמות בראש השורה. (31) וזו היא שדה, ולפיכך צריכים להרחיק יותר.

ט. מיני ירקות³² שאין דרך בני אדם לזרע מהם אלא מעט מעט, כמו שבארנו³³ - מתר לזרע מהם אפלו חמשה מינין בתוך ערוגה אחת שהיא ששה טפחים על ששה טפחים³⁵. והוא שיזרע ארבעה מינין בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע, וירחיק בין מין ומין כמו טפח ומחצה³⁶, כדי שלא יינקו³⁷ זה מזה. אבל יותר על חמשה מינין - לא יזרע, אף על פי שמרחיק ביניהם³⁸; לפי שמנין הרבה בערוגה פזו הרי הן פנטועין בערבוביאת³⁹.

(32) שם פרק ג משנה ב: "כל מין זרעים אין זורעים בערוגה, וכל מין ירקות זורעין בערוגה", ופירש שם: "הירקות יזרעו מהם מעט, ועל כן הן נזרעות ערוגות, ומיני זרעים שיזרעו מהם שדה גדולה - אין זורעין אותה ערוגות". (33) למעלה פרק א הלכה ט. (34) שם משנה א. (35) משנה שם. (36) שזהו שיעור יניקה של זרעים. ואף-על-פי ששרשיהם מתפשטים שלשה טפחים (בבא בתרא יז.) - אינם יונקים אלא טפח ומחצה בלבד (ר"ש שם). ולא חששו אלא שלא יינק כל מין מעיקרו של המין האחר, אבל מה שהם יונקים כל אחד מהיניקה של האחר לא איכפת לנו, ולפיכך אין צריך להרחיק שלשה טפחים בין שני המינים, אלא טפח ומחצה בלבד (כסף-משנה). ונראה מדברי רבינו, שאין כאן היתר על-פי "ראש תור" (ראה למעלה פ"ג הי"ח), אלא צריך הרחקה טפח ומחצה. ומסתבר כי רבינו פסק "אין ראש תור בערוגה" (שבת פה:); בין מערוגה ובין בתוך הערוגה עצמה (ראה חזון-איש). והציוור לפי זה הוא: (37) בשבת פה. "וקים להו לרבנן דחמשא (זרעים) בשיתא (טפחים) לא ינקי מהדדי". (38) טפח ומחצה. (39) כן הוא בתוספות שם דיבור-המתחיל וקים.

י. במה דברים אמורים? בערוגה שהיא בקרבה⁴⁰

המינין - עולה מן המדה, כגון הקבר והסלע¹³ וכיוצא בהן¹⁴.

(11) שם משנה ז: "ולדלעת יחידית נותנים לה בית רובע". (12) שם פרק ב משנה י. (13) שאינו גבוה עשרה ורחב ארבעה, שאם הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, מפסיק הוא בפני עצמו, כמפורש למעלה פרק ג הלכה טו, ועיין ר"ש שם. (14) כגון נקעים מלאים מים, אף-על-פי שאינם ראויים לזריעה (בבא בתרא קג.), ראה בר"ש ורע"ב.

ד. התלם¹⁵ או אמת המים שהן עמקים טפח¹⁶ - זורעין לתוכו שלשה מיני זרעים: אחד על שפת התלם מכן, ואחד מכן, ואחד באמצע.

(15) כלאים פרק ג משנה ב. (16) ראה למעלה פרק ג הלכה יב, שאורך התלם ששה טפחים ורחבו כעמקו - טפח, וראה בחזון-איש. ואף-על-פי שבלי תלם, שיעור הרחקה טפח ומחצה (להלן הלכה ט) - אם יש תלם הקילו אפילו בטפח, וראה להלן הלכה יב שכן הוא בגבול.

ה. ומתן לנטע¹⁷ שני מינין בתוך גמא אחת, ואפלו קשות ודלעת¹⁸. והוא שיהיה מין זה נוטה מעל שפת הגמא לכאן והמין האחר נוטה לצד השני, ויראו נבדלין זה מזה¹⁹. וכן אם נטע²⁰ ארבעה מינין בתוך הגמא והפסך לארבע רוחותיה - הרי זה מתר.

(17) שם משנה ה. (18) במשנה שם: "נוטע אדם קישות ודלעת בתוך הגומא" ומפרש רבינו: אפילו קישות ודלעת "שעליהם מתפשטים ומסתבכים" (פירוש המשנה שם, וראה למעלה פרק ג הלכה יג). (19) כתב הרא"ש: "בתי כלאים החבאו ממני, ונסתרו מעיני, ונסתרו ממני עיקרי יסודותיה, היאך מותר לזרוע מיני זרעונים שהם כלאים בגומא אחת, והא תנן סוף פרק קמא הזורע חטה ושעורה כאחד הרי זה כלאים בשביל שהגומא עמוקה טפח, כל-שכן שנראה כחבוש, וצריך עיון". והר"י קורקוס הסביר: "שאיין כלאים אסורים אלא בזרע ככוונה לזרוע כלאים... אבל וכו' בהא דגומא שאינו זורען בבת אחת ככוונת כלאים (אלא להטותם זה לצד זה וזה לצד זה) אינו חשוב כלאים". (20) ירושלמי שם פרק ג סוף הלכה ד.

ו. הרוצה לזרוע²¹ שדהו משר²² משר מפל מין ומין - מרחיק בין²³ כל משר ומשר שתי אמות על שתי אמות, ומצר והולך עד שלא ישאר ביניהן בסוף המשך אלא כל שהוא; שהרי הן נראין שלא נזרעו בערבוביאת²⁴.

(21) שם פרק ב משנה ו. (22) מקום ארוך (פירוש המשנה), כלומר, ערוגה ארוכה, ומישר מלשון שורה (מלאכה שלמה), וראה להלן הלכה ת. (23) ירושלמי שם פרק ב הלכה ד: "רבי זירא בשם ר' חייה, רובה עושה שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך אפילו כל שהוא". (24) כן הוא גם בזוורע שורה לצד שדה (למעלה פרק ג הלכה יב), שאין צורך בתלם מפולש בין המינים, עיין שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עגולין, ארבעה בארבע רוחותיה ואחד באמצע, וזרע מין בכל עגול, וזרע ארבעה מינים אחרים בארבעה קרנות ערוגה. נמצאו תשעה מינין בכל ערוגה והן נראין מבדלין זה מזה. ואינו מפסיד אלא מה שפני העגולין בלבד, שהוא מניחו חרב כדי שיראו העגולין מבדלין מן הקרנות ומבדלין זה מזה. ואם רצה שלא נפסיד כלום: אם היו העגולין זרועים שתי - זרוע מה שפניהן ערב, ואם היו זרועין ערב - זרוע מה שפניהן⁶² שתי, כדי שיראו מבדלין.

61 מימרא של ר' יוחנן בשבת פה: (62 מימרא של רב אשי שם.

טז. מפל אלו הדברים נתבאר לה, שבזמן שיש בין שני המינין הרחקה הראויה להם כדי שלא יינקו זה מזה - אין חוששין למראית העין, כמו שבארנו⁶³; ובזמן שיראו מבדלים זה מזה⁶⁴ - אין חוששין ליניקתן אפלו הן זה בצד זה, כמו שנתבאר עתה.

63 בהלכה ט. (64 ראה למעלה הלכה ה, ובפרק ג הלכה טו והלכה יח.

פרק חמישי

1 יבאר הזרע ב' מיני תבואה או ירקות עם זרע הכרם. בכמה מינין חייב מן התורה בכלאי הכרם. ואם נוהג בחוצה לארץ. המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו והרואה כלאים בכרם חבירו. הרוח שעקרה פארת הגפן ושלחה אותה על התבואה. מאימתי תבואה או ירק מתקדשין. והמקיים דבר שכמוה מקיימין העם באותו מקום. איזהו נקרא ירק. והרואה ירק בכרם ואמר: כשאגיע אליו אלקטנו. ואם אסור להעביר עציץ נקוב בתוך הכרם.

א. הזרע שני מיני תבואה² או שני מיני ירקות³ עם זרע הפרם - הרי זה לוקה שתיים⁴: אחת משום שדף לא תזרע פלאים⁵, ואחת משום לא תזרע פרימך פלאים.

2 כגון חיטה ושעורה (להלן בהלכה הסמוכה). (3 כן מפורש בכלאים פ"ה מ"ה: "הנוטע ירק בכרם כו' הרי זה מקדש" וראה למעלה פ"א ה"ח, שגם זרעוני גינה כל זמן שלא ניכר הזרע - נקראים "ירק". (4 אם התרו בו משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם ("ירושלמי" שם פ"ח ה"א). (5 ראה למעלה פ"א ה"א.

ב. ואינו לוקה⁶ משום זרע פלאי הפרם עד שיזרע בארץ ישראל⁷ חטה ושעורה וחרצן במפלת יד⁸. וכן אם חפה אותם בעפר - לוקה⁹. וכן אם זרע שני מיני ירק¹⁰ וחרצן או זרע אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן במפלת יד - הרי זה לוקה.

6 משמע שרק מלקות אין בזה, אבל איסור יש אפילו לזרוע

ואין שם זרע חוצה לה; אבל ערוגה בין ערוגות - אסור לזרע בה חמשה מינין; שאם יזרע בכל רוח מערוגה זו ובכל רוח מערוגותיה שסביבותיה - יראה הפל פמערב⁴¹. ואם הטה⁴² עליו שבערוגה זו לכאן ועליו שבערוגה שבעדה מכאן, עד שיראו מבדלים - מתר. וכן אם עשה תלם⁴³ בין כל ערוגה וערוגה - מתר.

40 מימרא של רב שם. (41 כן היא לפי מסקנת הגמרא (שם): שאף אם אינו ממלא את הקרנות אסור, שמא ימלא את הקרנות (כסף-משנה). וראה להלן ה"א. (42 שם לדעת שמואל. וראה למעלה פ"ג ה"ה. (43 כרב אסי שם.

יא. ואסור לזרע⁴⁴ חוץ לערוגה בלא תלם ובלא נטיה ואפלו פנגד הקרנות של ערוגה שאין בהן זרע⁴⁵; גזרה שמא יזרע ארבעת המינין בארבע זויות ערוגה⁴⁶, ויזרע מינין אחרים חוצה לה פנגד הזויות, ונמצא הפל פמערב.

44 שם. (45 כמו הציור הזה: (46 כמו הציור הזה:

יב. היתה הערוגה ששה על ששה והיה לה⁴⁷ גבול גבוה טפח⁴⁹ ורחב טפח⁵⁰ סביב - מתר לזרע בה אפלו שמונה עשר מינין, שלשה על כל גבול וגבול וששה באמצע⁵¹, וירחיק בין כל מין ומין טפח ומחצה⁵². ולא יזרע ראש הלפת⁵³ בתוך הגבול, שמא ימלאהו⁵⁴. יותר⁵⁵ על זה - לא יזרע.

47 כלאים פרק ג משנה א. (48 גדר קטן. (49 משנה שם. (50 שבת פה. (51 כו' יהודה במשנה שם. (52 ראה למעלה הלכה ט. (53 שעליו גדולים (וראה למעלה פ"א ה"ט). (54 בכלאים שם: "מפני שהוא ממלאהו", ועיין ר"י קורקוס. (55 משמונה עשר מינים, וראה למעלה הלכה ט.

יג. ואסור לזרע בערוגה מיני זרעים⁵⁶ בענן זה, מפני שהן נראין פלאים. אבל מיני ירקות, הואיל ואין דרך פני אדם לזרע מהן אלא מעט מעט - הרי זה מתר, כמו שבארנו⁵⁷.

56 שם משנה ב. (57 בהלכה ט.

יד. גבול שהיה גבוה טפח⁵⁸ וזרעו בו מינין הרבה כמו שבארנו, ונתמעט מטפח מאחר שזרע⁵⁹ בו - פשר, שהיה פשר מתחלתו⁶⁰.

58 משנה שם. וגם רחבו היה טפח (למעלה הלכה יב). (59 ואם נתמעט הגבול קודם שנזרעו, אסור לזרוע מין אחר. (60 שמתחילה היה הפסק, ואין כאן משום מראית עין.

טו. הרוצה למלאת⁶¹ כל גנתו מיני ירקות רבים ולא ירחיק ביניהם - עושה כל הגנה ערוגות מרבעות, אפלו ששה על ששה, ועושה בכל ערוגה חמשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נאמר כן. ועוד למדו (חולין קטו). ממה שהוקשו כלאי זרעים לכלאי בהמה: "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, יט) - מה בהמתך היוצא ממנה (= הולד הנולד מהרבעת כלאים) - מותרת (= שלא נאסרה אלא לקרבן), אף שדך היוצא ממנה מותר".

ה. וְאִין עוֹדְרִין²² עִם הַנְּכָרִי בְּכֻלָּאִים, אֲבָל עוֹקְרִין עִמּוֹ²³, פְּדִי לְמַעַט הַתְּפִלָּה²⁴.

22) אין חופרין, עבודה זרה סג, ב. ותוספתא כלאים פ"ב. ונראה מדברי רבינו שמפרש אותה בכלאי הכרם, ולענין כלאי זרעים ראה למעלה פ"א ה"ג. וב'ירושלמי' סוף מסכת ערלה (הובא למעלה שם) אמרו: "אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ, בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים, אבל עירות המובלעות בארץ ישראל וכו' עושין עמהן בכלאים", הרי שלא אסרו אלא בארץ ולא בחוצה לארץ, ועי' רדב"ז. 23) את הכלאים להשליכם לאיבוד. ואף-על-פי שהוא רוצה בקיומו, שלא יעקרו מאליהם עד שיעקרום הוא ויקבל שכר - לא החמירו חכמים (עבודה זרה סד. ורש"י שם). 24) הדבר המגונה למראית עין.

ו. אִין אָסוּר מְשוּם פְּלָאֵי הַפְּרָם אֲלָא מִיְנֵי תְבוּאָה וּמִיְנֵי יִרְקוֹת²⁵ בְּלֶבֶד; אֲבָל שְׂאֵר מִיְנֵי זְרָעִים²⁶ - מִתָּר לְזָרְעִים²⁷ בְּכָרֶם, וְאִין צְרִיף לֹמֵר שְׂאֵר אֵילָנוֹת²⁸.

25) ראה למעלה ה"א וג'. 26) שאינם נאכלים (כסף-משנה, וראה למעלה ה"ג). 27) כלאים פ"ה ה"ח: "וכל מיני זרעים אינן כלאים בכרם". והיינו זרעים שאינם נאכלים שאינם כלאים אפילו מדרבנן, אבל זרעים הנאכלים - אסורים מדרבנן. ראה למעלה שם. 28) שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד (למעלה פ"א ה"ו).

ז. אָסוּר לְזָרַע יִרְקוֹת אוֹ תְבוּאָה בְּצַד הַגְּפָנִים אוֹ לְטַע גֶּפֶן בְּצַד הַיֵּיק אוֹ תְבוּאָה²⁹. וְאִם עֲשֶׂה פֶן, אָף עַל פִּי שְׂאֵינִי לֹקְהָה³⁰ - הֲרִי זֶה קִדְשִׁי³¹, וְנֶאֱסָרוּ שְׁנֵיהֶם בְּהִנָּאָה³², הַיֵּיק אוֹ תְבוּאָה אוֹ הַגְּפָנִים³³, וְשׁוֹרְפִין אֹת שְׁנֵיהֶם³⁴; שְׁנַאֲמַר: פֶּן תִּקְדַּשׁ³⁵ הַמְּלֶאָה הַזֶּרַע. וְאֶפְלוּ הַקֶּשׁ שֶׁל תְבוּאָה³⁶ וְהַעֲצִים שֶׁל גְּפָנִים³⁷ הָאֵלוּ - אָסוּרִין בְּהִנָּאָה וְשׁוֹרְפִין אוֹתָם. וְלֹא יִסִּיק בְּהֵן תְּנוּרָה³⁸ וְכִירִים וְלֹא יִבְשֹׁל בָּהֶם בְּעַת שְׂרַפְתָּן.

29) וצריך להרחיק כשיעור המבואר להלן פ"ז ה"א. 30) שאינו לוקה משום כלאי הכרם עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, כדעת רבי יאשיה (למעלה ה"ב), ובכל זאת איסור יש. ויש אומרים שהוא מן התורה (כסף-משנה להלן סוף פ"ח. ועי' לחם-משנה פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו). 31) כן הוא בכמה משניות במסכת כלאים, ובבבלי אין רבי יאשיה חולק על משניות אלו (כסף-משנה). ונראה מדברי רבינו, שגם במין אחד של תבואה או ירק בצד הגפנים נאסר בהנאה, ואין כן דעת הר"ן בחולין פרק ראשית הגז. 32) שנאמר פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע

מין אחד בצד הגפן, ראה להלן הלכה ז. 7) אבל בחוץ לארץ אינו אסור אלא מדרבנן, להלן בהלכה הסמוכה. 8) כרבי יאשיה, שפסקו כמותו (ברכות כב.). ולמד מפולת יד ממה שנאמר "לא תזרע" (= "לא תזרע כרמך כלאים") הרי שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים (רש"י קידושין טו.), וממה שנאמר "כרמך כלאים" (= "לא תזרע כרמך כלאים") למד שיהיו כלאים (= שני מינים) קודם שיבואו בכרם, היינו שחוץ מהכרם (= החרצן) יהיו כלאים משני מיני זרעים (= חיטה ושעורה). אבל מ"שדך לא תזרע כלאים" אין ללמוד כן, כי שדה בלי תבואה היא שדה, אבל כרם בלי גפנים אינו כרם ('תוספות' שם ד"ה לא). [ועי' בבא-בתרא ז, א.]. 9) ראה למעלה פ"א ה"ב, שמחפה הוא כוורע. 10) שתבואה וירק דין אחד להם בכלאי הכרם, ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ג.

ג. וְאִינוּ חֵיבִין מִן הַתּוֹרָה¹² אֲלָא עַל קַנְבוּס¹³ וְלוֹף¹⁴ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְזָרְעִים שְׁנַגְמָרִים עִם תְּבוּאֹת הַפְּרָם¹⁵, אֲבָל שְׂאֵר הַזְּרָעִים אָסוּרִים מִדְּבִרְיָהֶם¹⁶. וְכֵן אָסוּר מִדְּבִרְיָהֶם¹⁷ לְזָרַע פְּלָאֵי הַפְּרָם¹⁸ בְּחוּצָה לְאַרְצָן.

11) מנחות טו, ב. 12) על זרעים, חוץ מתבואה (= חמשת מיני דגן) וקטניות (וראה להלן הלכה יט) וירקות, שהם מן התורה (כסף-משנה). 13) "יש אומרים שהוא הנקרא בלשון ערב: כרויא" ('פירוש המשנה' כלאים פ"ב מ"ה). 14) מין ממיני בצלים (שם). 15) במנחות שם, אמרו: "קנבוס ולוף אסרה תורה, דתנן היתה שדהו זרועה קנבוס ולוף, לא יהא זורע על גביהם, שהן עושות לשלוש שנים". כלומר, כיון שנאמר "לא תזרע כרמך כלאים", הוקשו זרעים לכרם (עי' רש"י שם), ולא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף שהם דומים לכרם, שכשם שכרם אינו נגמר אלא לשלש שנים, שהרי לפני כן הוא ערלה, כמו כן קנבוס ולוף אינם נגמרים אלא לשלוש שנים (וראה ב'בתי כלאים' להרב 'תפארת ישראל' אות לז), וזהו מה שכתב רבינו "שנגמרים עם תבואת הכרם" (כסף-משנה). 16) כן הוא במנחות, שם: "שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי" והיינו זרעים הנאכלים, כלומר הגרעינים הנזרעים - נאכלים, אבל זרעים שאינם נאכלים, אינם אסורים אפילו מדרבנן, כדלהלן ה"ו (כסף-משנה). [וראה להלן הלכה יט בדיון פול המצרין]. 17) קידושין טו, א. 18) חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, אבל לסמוך תבואה לכרם - מותר, ראה להלן פ"ח ה"ד.

ד. וְלִמָּה אָסוּרוֹ¹⁹ פְּלָאֵי הַפְּרָם [בְּחוּצָה לְאַרְצָן וְלֹא אָסְרוּ פְּלָאֵי זְרָעִים]²⁰ מִפְּנֵי שְׂכֻלָּי הַפְּרָם תְּמוּרִין הֵם, שְׂאֵם נִזְרַעוּ בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל - הֲרִי הֵן אָסוּרִין בְּהִנָּאָה, וְכִיּוֹן שֶׁהֵן אָסוּרִין בְּהִנָּאָה²¹ בְּאַרְצָן אָסְרוּ לְזָרַעַן בְּחוּצָה לְאַרְצָן.

19) קידושין, שם. 20) ראה למעלה פ"א ה"ג. 21) שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים, פן תקדש המלאה הזרע וכו' ותבואת הכרם". ודרשו (קידושין נו:): "פן תקדש" - "פן תוקד אש", או "פן יהיה קדש" (וראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו), אבל בכלאי זרעים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבְּעָלִים⁵⁰, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִתְיָאֵשׁוּ - הָרִי זֶה קִדְשׁ מִן הַתּוֹרָה⁵¹; וְאִם לֹא נִשְׁתַּקְעוּ הַבְּעָלִים, אָף עַל פִּי שְׁנִיתְיָאֵשׁוּ - אֵינּוּ מִקִּדְשׁ אֱלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁵².

(48) הגולן. (49) כלאים פ"ז מ"ו. (50) רוצה לומר, משיחבא בעל הכרם מפחד האנס הרוצה לאנוס אותו (פירוש המשנה' שם). (51) הואיל ונשתקע שם בעליה הראשונה ממנה, הרי היא של האנס, שוודאי נתייאשו הבעלים ממנה, ויאוש זה מועיל מן התורה מאחר שנשתקעו הבעלים. (52) כן הוא ב'ירושלמי' שם ה"ד: "אמר רבי אחא, נשתקעו הבעלים איסורו מדבריהם. ויש קרקע נגזל? אמר רבי לא: אף-על-פי שאין קרקע נגזל, יש יאוש לקרקע". ואם לא נשתקעו הבעלים ולא נתייאשו - אינו אסור כלל (כסף-משנה).

יא. הָרוּחַ שֶׁעָקְרָה⁵³ פְּאֲרוֹת⁵⁴ הַגֶּפֶן וְשִׁלְחָה אוֹתָן עַל הַתְּבוּאָה - יִגְדֵד⁵⁵ אוֹתָן מִיָּד⁵⁶. וְאִם אָרְעוּ אֲנֵס וְלֹא סִלְקָן - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין⁵⁷ וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ.

(53) שם מ"ז. (54) ענפים. (55) יעשה גדר בין תבואה לגפנים. ונוסח אחר: "גדור", כלומר יחתוך את הענפים (כסף-משנה). ועוד נוסח: "יגרוור", כלומר, יסירם מיד, וכן כתב רבינו ב'פירוש המשנה'. (56) עד שלא יוסיפו מאתים ויתקדשו. (57) שלא נאסר אלא אם נעשה ברצון, ראה להלן הכ"א.

יב. אֲנֵס שְׁזָרַע⁵⁸ הַפָּרֶם - כְּשִׁינֵא הָאֲנֵס⁵⁹ יִקְצֹר הַזֵּרַע מִיָּד⁶⁰, וְאֶפְלֹוּ בְּחֹלוּ שֶׁל מוֹעֵד⁶¹. וְאִם לֹא מִצָּא פוֹעֲלִים - יוֹסִיף לְהֵן עַד שְׁלִישׁ בְּשֶׁכְּרִין⁶². בְּקִשׁוּ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִכֵּן אוֹ שְׂלֵא מִצָּא פוֹעֲלִים - הָרִי זֶה מִבְּקֵשׁ בְּנַחַת וְקוֹצֵר⁶³. וְאִם נִשְׁתַּהָּא הַזֵּרַע⁶⁴ עַד שְׁהִינֵעַ לְעוֹנַת שְׁיִקְדָּשׁ⁶⁵ - הָרִי זֶה יִקְדָּשׁ וְיִאָּסְרוּ שְׁיִנְיָהּ.

(58) שם מ"ו. ומדובר בשלא נשתקעו הבעלים, ולא נאסר על ידי האנס. (59) והניח הכרם לבעלים. (60) שלא יהא מקיים כלאים (רא"ש). (61) "שהקצירה בחולו של מועד אסורה, אלא לצורך מכריח" (פירוש המשנה). וזהו צורך מכריח שלא יהא נראה כמקיים כלאים (מקיים ממש אינו, כיון שמניעתו אינה אלא מחמת איסור מלאכה בחול המועד - 'משנה ראשונה' ו'תפארת ישראל'). (62) במשנה: עד שליש, וב'ירושלמי' נחלקו רב הונא ורב ששת, אם זהו שליש בשכר הפועלים או שליש שוויים של הפירות, ופסק רבינו לקולא (כסף-משנה). וכתב רבינו בפירושו שם, שהוא שליש מלגיו, שאם שכרם שלשה פשיטים, יתן להם ארבעה. וראה בבבא-קמא ט, ב - בענין הידור מצוה עד שליש, שהסתפקו בזה אם שליש מלגיו או מלבר. (63) כן הוא במשנה שם: "קוצר כדרכו והולך אפילו לאחר המועד". (64) שלא באונס (הגר"א בביאורו ליו"ד סי' רצו ס"ק יט). (65) שהוסיף מאתים לאחר שיצא האנס.

יג. מֵאֵימַתִּי תְּבוּאָה⁶⁶ אוּ יִרְקָן⁶⁷ מִתְקַדְּשִׁין?

ותבואת הכרם. כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם" (הל' מאכלות אסורות שם). (33) צריך להיות "והגפנים". וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' רצו ס"ג. (34) משנה, תמורה לג, א. (35) ודרשו (קידושין נו:): "פן תוקד אש". (36) פסחים כו, ב: "תנור שהסיקו בו בקשין של כלאי הכרם, חדש - יתקן". (37) תוספתא כלאים פ"ד: "זמורה של גפן שהיתה מודלה על גבי תבואה, אפילו היא מאה אמה - כל הגפן כולה אסורה היא ופירותיה". ועיין ר"ש (כלאים פ"ז מ"ז), ו'תוספות' פסחים (כה. ד"ה עיקרון) שלא נאסרו אלא אותם עצים שגדלו אחר זריעת הכלאים. (38) שם.

ח. אֶחָד הַנוּטֵעַ וְאֶחָד הַמְקַיֵּם³⁹, בֵּינָן שְׂרָאָה בְּלֵאִים⁴⁰ צְמַחוּ כְּכַרְמוֹ וְהֵנִיחָם הָרִי זֶה קִדְשׁ. וְאִין אָדָם מִקִּדְשׁ דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלֵא⁴¹. לְפִיכָּה, הַמְסַבֵּף גִּפְנוֹ עַל גְּבֵי תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - קִדְשׁ גִּפְנוֹ⁴² וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה הַתְּבוּאָה. סִבֵּף גִּפְן חֲבֵרוֹ עַל תְּבוּאָתוֹ⁴³ - קִדְשׁ תְּבוּאָה וְלֹא קִדְשׁ גִּפְן חֲבֵרוֹ. סִבֵּף גִּפְן חֲבֵרוֹ עַל תְּבוּאָת חֲבֵרוֹ - לֹא קִדְשׁ אֶחָד מֵהֶן. וּמִפְּנֵי זֶה, הַזֵּרַע פְּרָמוֹ⁴⁴ בְּשִׁבְעֵית - לֹא קִדְשׁ⁴⁵.

(39) כלאים פ"ה מ"ה: "הנוטע ירק בכרם או מקיים, הרי זה מקדש. (40) שם מ"ו: "הרואה ירק בכרם ואמר וכו' כשאחזור אלקטנו, אם הוסיף מאתים - אסור". (41) כרבי יוסי ורבי שמעון במס' כלאים פ"ז מ"ד-ה, ששמואל פסק הלכה כמותם ביבמות פג, א. (כסף-משנה). וחזר בו רבינו ממה שכתב ב'פירוש המשנה' שם שאין הלכה כר"י ולא כר"ש. ועי' בפ"ב מהל' שחיטה הכ"א, וצריך עיון. (42) אף-על-פי שבכלאי זרעים מותר לזרוע חיטים בשדה שלו בצד שדה שעורים של חבירו, שנאמר "שדך לא תזרע כלאים", שדך ולא שדה של אחר (למעלה פ"ג ה"טז) - בכלאי הכרם נתרבה גם כרם חבירו, שנאמר ותבואת הכרם (ירושלמי' שם). ולפי זה, דברי ה'ירושלמי' כאן הם גם אליבא דרבי יוסי ורבי שמעון, ולפיכך גם לדבריהם נאסר גפנו. ומה שלא נאסרה תבואת חבירו, הוא מן הסברא, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. והרע"ב שם לא כתב כן. (43) 'ירושלמי' שם פ"ז ה"ג. (44) משנה, שם - דברי רבי עקיבא. וחזר בו רבינו ממה שכתב ב'פירוש המשנה' שם שאין הלכה כרבי עקיבא. (45) שהכל הפקר. ודוקא הפירות, אבל העצים אינם הפקר, ונאסרו (ר"ש ורדב"ז).

ט. הָרוּאָה בְּלֵאִים⁴⁶ בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ וְקִיָּמן - הָרִי זֶה הָרוּאָה אֲסוּר בְּהֵנִיתוֹ⁴⁷, וְכָל אָדָם מִתְרִין בְּהֵן. וְאֵלּוּ קִיָּמן בְּעַל הַפָּרֶם - הִיָּה מִקִּדְשׁ אוֹתָן לְכָל אָדָם, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ.

(46) כן הוא בתוספתא פ"ג: "בעל הבית שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו ואסור לכל אדם, אחר מכל מקום (כלומר: אחר שאינו בעל השדה) שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו ומותר לכל אדם" (רדב"ז, ועי' ראב"ד). (47) ששוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא (רדב"ז).

י. הָאֲנֵס⁴⁸ שְׁזָרַע⁴⁹ בְּלֵאִים בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ: אִם נִשְׁתַּקְעוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובביאור הגר"א ליו"ד שם, שמקור דברי רבינו ממנחות טו, ב. (81) זהו פירוש דבריו הקודמים שאמר "הבוסר מותר", שאם עקר הזרע קודם שיעשו הענבים כפול הלבן, מותרים הגפנים בהנאה (וראה כסף-משנה וביאור הגר"א שם). (82) כלומר הגפנים, כנ"ל. (83) תוספתא, שם.

טו. ענבים שגנעשו כפול הלבן וזרע בצדן תבואה או מיני ירקות, ולקט הזרע קדם שישריש - הרי זה מתיר⁸⁴ בהנאה⁸⁵. ואם השריש - אסור.

(84) כלאים פ"ז מ"ז: "מאימתי תבואה מתקדשת - משתשריש" (הובאה למעלה הי"ג). (85) נראה שבאכילה נאסר מיד (והראב"ד חולק ומתיר גם באכילה, ועי' כסף-משנה). [ומקור דברי רבינו, מלשון המשנה שם "מאימתי תבואה מתקדשת (משמע איסור הנראה, שהרי לא נאמר "אסרת") - משתשריש". נראה, שלענין איסור אכילה אין צורך בהשרשה, ועי' רדב"ז].

טז. גפן שויבשו⁸⁶ העליון שלה ונפלו, פדרה שתיבש הגפן בימי הקר⁸⁷ - אסור לזרע בצדה ירק או תבואה; ואם זרע - לא קדש⁸⁸. וכן הזרע בעציץ שאינו נקוב⁸⁹ המנח בפרס⁹⁰ - לא קדש⁹¹, ומפני אותו מפת מרדות⁹². אבל עציץ נקוב⁹³ - הרי הוא פאריץ⁹⁴.

(86) שם מ"ב. ופירש רבינו שם: שנפלו העלים שלה בתחילת החורף כאשר יקרה לגפנים. (87) כן כתב שם. ואם יבשה לגמרי - מותר לזרוע בצדה (כסף-משנה). (88) שם. (89) שם מ"ח, כרבנן ולא כרבי שמעון. (90) [כנראה שאם היה רק באויר אין מכין אותו מכת מרדות, שהרי בעציץ נקוב באופן זה, אין איסור מדאורייתא, ראה להלן הלכה כג]. (91) אבל אסור לזרוע מדרבנן, וכן משמע מלשון המשנה שלא אמרו אלא "ואינו מקדש" ולא שמותר לזרוע (כסף-משנה). ומכיון שלא כתב שאסורו חכמים באכילה, נראה שמותר בדיעבד באכילה, וראה להלן שם. (92) ככל העובר על דברי חכמים. וכן כתב רבינו לענין כלאי זרעים (למעלה פ"א ה"ב). (93) כדי שיצא בו שורש קטן. ראה למעלה שם. (94) אם הוא מונח בכרם. ראה למעלה שם.

יז. היתה עובר בפרס⁹⁵ ונפלו ממנו זרעים, או שיצאו עם הזבלים⁹⁶ או עם המים⁹⁷, או שהיה זרע או זורה⁹⁸ בשדה לבן⁹⁹ וסערתו הרוח לאחוריו ונפלו הזרעים בפרס, וצמחו - הרי זה לא נתקדש; שגאמר: אשר תזרע - וזה לא זרע¹⁰⁰. וחיב לעקרו¹⁰¹ כשיראה; ואם קימן - הרי זה קדש¹⁰². סערתו הרוח לפניו ורואה הזרעים¹⁰³ שגפלו לפרס - הרי זה פזרע. וכיצד יעשה? אם צמחו העשבים - יתפכם במחרשה ודין. ואם מצאן¹⁰⁴ שגנעשו אביב¹⁰⁵ - ינפץ אותו אביב כדי להשחיתו, שהפול אסור בהנאה¹⁰⁶. ואם מצאה שגנעשית דגן - הרי זו תשרף¹⁰⁷. ואם ראה אותן וקימן - הרי אלו ישרפו עם הגפנים¹⁰⁸ הסמוכות להן.

משישריש⁸⁹. ענבים - משיעשו כפול הלבן⁶⁹. שגאמר: המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרס - עד שיזרע זה⁷⁰ ויהיה זה⁷¹ תבואה⁷². אבל תבואה שייבשה כל צרפה וענבים ששלו כל צרפן - אינן מתקדשות⁷³. [פיצד? תבואה שייבשה כל צרפה ויבא ונטע גפן בתוכה, וכן ענבים ששלו כל צרפן וזרע תבואה או ירק בצדן, אף על פי שזה אסור⁷⁴ - אינן מתקדשות].

(66) שם מ"ז. (67) שם נאמר רק "תבואה", ולמד רבינו מתבואה לירק. (68) כן הוא שם לפי הנוסח שלפנינו, וכן הוא בפסחים כה, א: "כתוב הזרע (=משמע משעת השרשה), וכתוב המלאה (=משמע שנוספו גידולין), הא כיצד? זרע מעיקרו בהשרשה זרוע ובה הוסיף [מאתים] - אין, לא הוסיף [מאתים] - לא". (69) כלאים, שם. (70) התבואה או הירק. (71) הענבים. (72) היינו שתצמיח, ראה להלן פ"ב מהלי מעשר הלכות ג"ה. (73) במשנה, שם. וכתב רבינו בפירושו: "והטעם בכל זה הוא מה שאמר הכתוב פן תקדש המלאה הזרע, וצריך שיהיה שם תבואת כרם ומלאת זרע, ושתהיה כמו כן בענין גידול ותוספת. ואם הגיעה לתכלית שלימותה, לא יקראו אז תבואת כרם ומלאת זרע, אלא ענבים וחיתים". (74) כן הוא ב"ירושלמי" שם סוף ה"ה, לפי פירוש ה'פני משה'.

יד. פרס שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן אלא עדין הן בפרס⁷⁶, וזרע פתוכו ירק או תבואה והשרישו⁷⁷ - הרי זה לא קדש⁷⁸. ואף על פי כן, קונסין אותו ואוסרין הזרע⁷⁹; אבל הבסר - מתיר⁸⁰. ואם עקר הזרע⁸¹ קדם שיעשו הענבים כפול הלבן - הרי זה מתיר בהנאה⁸². מקצתן נעשו כפול הלבן⁸³ ומקצתן לא נעשו: את שגנעשו - נתקדשו, ואת שלא נעשו - מתירן.

(75) תוספתא סוף פ"ד, ומנחות טו, ב. (76) [ואף-על-פי שאמרו (ברכות לו): "הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן" - נקרא בוסר גם קודם לכן, כמו שאמרו בשביעית פ"ד מ"ח: "הבוסר משהביא מים - אוכל בו פתו בשדה, הבאיש - כונס לתוך ביתו. וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע, חייבין במעשרות", והבאיש - היינו "משיראה החרצן שלהם בחוץ" (הלי מעשר שם ה"ה). והיינו "עד שיגרעו", הרי שגם לפני שיגרעו נקראים בוסר. ומה שאמרו (ברכות שם): "הוא בוסר הוא גרוע", הכוונה למשנה שביעית שם: "הבוסר . . . הבאיש וכו'". שאז הוא גרוע הוא פול הלבן. ועי' ביאור הגר"א שם ס"ק כא]. (77) כלומר, אף-על-פי שהשרישו. (78) כלומר, לא נאסר בהנאה מן התורה לא התבואה ולא הגפנים. (79) גם בהנאה, ראה להלן. (80) אף בהנאה (ראב"ד, וראה להלן), וכן הוא בתוספתא שם: "גפנים שהשרישו הרי אלו אסורין ומקדשין (כלומר, אסורין הן עצמם באכילה, ומקדשין התבואה בהנאה מדרבנן). אבל אין מתקדשין (= ליאסר בהנאה הן עצמן) עד שיעשו כפול הלבן". וראה ברדב"ז וב'שנות אליהו' שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובלעז "קנבוש". (118) הוא דרדר האמור בתורה (בראשית ג, יח) "וקוץ ודרדר תצמיח לך" (רע"ב). ונאכל עלידי תיקון (ביצה לד. ורש"י שם). (119) נקרא בלשון ערב קוטון, בכלאים פ"ז מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, אף צמר גפן אסור ואינו מקדש", אולם ב'ירושלמי' שם משמע שחכמים חולקים עליו, וסוברים שצמר גפן מקדש בכרם, ופסק רבינו כמותם (ראה 'מראה הפנים' שם ה"ב ד"ה אמר). (120) תוספתא פ"ג (וכן צריך להגיה ב'ירושלמי' שם פ"ה ה"ז, ראה ב'פני משה'). (121) בתוספתא שם מפורש להיפך: "ופול המצרי מיני זרעים הרי הן כלאים בכרם" (עי' רדב"ז). ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בתוספתא, ראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (122) [מכאן נראה, שמה שכתב למעלה ה"ג שזרעים הנאכלים אסורים מדבריהם (ראה מה שכתבנו שם בשם ה'כסף משנה') - אין זה אלא איסור זריעה, אבל אינו מקדש, שהרי גם פול המצרי הוא מהזרעים הנאכלים]. (123) תוספתא שם, ויש בהם מאכל לבהמה. ואף-על-פי שבעירובין לד, ב - אמרו ש,קנים רכים דינם כירק - סמך רבינו על התוספתא, שכל שאינו מוציא עלים מעיקרו, הרי זה אילן לגבי כלאים, ראה להלן בהלכה הסמוכה (רדב"ז). (124) אין זה שושנת המלך (לעיל), שהיא ממין זרעים (רדב"ז). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (125) עץ האטד. ולענין ברכה על פירותיו - ראה בשו"ע או"ח סי' רג ס"ב.

כ. זה הפלל: פל המוציא עליון מעקר¹²⁶ - הרי זה ירק, וכל שאינו מוציא עליון - הרי זה אילן. והצלף - אילן לבל דבר¹²⁷.

(126) מן שרשיו. תוספתא ו'ירושלמי' שם. (127) כדעת בית הלל (ברכות לו). וראה להלן פ"א מהל' מעשר שני ה"ז.

כא. הרואה ירק בכרם¹²⁸ ואמר: כשאגיע לו¹²⁹ אלקטנו - מתר¹³⁰. הגיע לו ועבר מעליו¹³¹ ואמר: כשאחזור לו אלקטנו, אם שעה עד שהוסיף אהד ממאיתם - הרי זה קדש.

(128) כלאים פ"ה מ"ו. (129) ולא נתייאש מללקוט אותו ולעקרו. (130) שנאמר "לא תזרע כרמך כלאים", ולא נאסר אלא כמו זריעה שהיא ברצונו ('תוספות' בבא-בתרא ב: ד"ה נתייאש). וראה למעלה הלכה יז. (131) ונתייאש מללקוט בהזדמנות הראשונה, הרי הוא מקיים כלאים בכרם.

כב. וכיצד משעריך¹³² שעור זה? רואין, אם נחתף ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ, בכמה זמן ייבש. הגע בעצמך שייבש עד שלא תשאר בו לחה במאה שעה, אם נשתתה בארץ משהגיע לו חצי שעה - הרי הוסיף במאיתם לאסר; ואם שעה פחות מחצי שעה - מתר.

(132) לפי ה'ירושלמי' שם ה"ה. וכן כתב בפירושו המשנה.

כג. אסור לעבר בעצין נקוב¹³³ שזרוע בו ירק בתוף

(95) שם פ"ה מ"ז. (96) כשמזבל כרמו. (97) כשפותח אמת המים להשקות הכרם. (98) שם לא נזכר אלא "זוהה", אבל ב'ספרי' פ' כ"חצא (דברים כב, ט) נזכר "הזורע". (99) תבואה או זרע. (100) 'ספרי' שם. (101) שלא יהיה מקיים כלאים בכרם. (102) שאף המקיים כלאים בכרם, אוסרם (למעלה ה"ח). (103) משנה, שם. (104) ומקודם לא ראה. (105) שכבר בא הזרע אלא שלא הביא שליש (ר"ש שם). (106) גם התבן. וכדעת רבי יוחנן ב'ירושלמי' שם ה"ו (וחזר בו כאן ממה שכתב בפירושו, שהתבן מותר כדעת ריש ליקוש). ומה שאמרו "ינפץ" ולא אמרו "תשרף", כדלהלן, אמרו ב'ירושלמי' על-פי המשנה (תמורה לג): "את שדרכו לשרוף, ישרוף" וכל זמן שהתבואה לחה - אינה ראויה לשריפה. (107) כדין כלאי הכרם, שהם בשריפה (למעלה ה"ז). [והיא נאסרת מיד כשתשריש (למעלה ה"ג) כמו שאמרו בפסחים כה, א: "זרוע מעיקרו - בהשרשה". אבל הגפנים שזרעו מקודם - אינם אסורים אלא אם הוסיפו מאתיים, כמבואר בפסחים שם, וראה להלן הלכה כג]. (108) [אם הוסיפו הגפנים מאתיים, כנ"ל].

יח. הרואה בכרם¹⁰⁹ עשב שאין דרוף בני אדם לזרעו, אף על פי שהוא רוצה בקימו לבהמה או לרפואה - הרי זה לא קדש, עד שיקים דבר שבמהוה מקימין רב העם באותו מקום. יציז? המקים קוצים בכרם בערב¹¹⁰, שרועים בקוצים לגמליהם - הרי זה קדש¹¹¹.

(109) שם מ"ח, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (110) "שכן בערביא מקיימים קוצים בכרם" (שבת קמד:). (111) [וצריך לומר שקוצים הם ממין ירק (ראה למעלה ה"א), שאם הוא מזרעוני גינה הרי אינו מקדש, ראה למעלה ה"ג והלכה ו, ולהלן הלכה יט].

יט. הארוס¹¹² והקיסוס¹¹³ ושושנת המלך¹¹⁴ ושאר מיני זרעים¹¹⁵ - אינן פלאים בכרם¹¹⁶. הקנבוס¹¹⁷ והקנרס¹¹⁸ וצמר גפן¹¹⁹ - הרי הן כשאמר מיני ירקות ומקדשים בכרם. וכן פל מיני דשאים¹²⁰ שעולין מאליהן בשדה - הרי הן מקדשין בכרם. ופול המצרי¹²¹ - מין זרעים הוא ואינו מקדש¹²². הקנים¹²³ והנרד¹²⁴ והאטדין¹²⁵ - מיני אילן הן ואינן פלאים בכרם.

(112) משנה שם, "והוא עשב שקורים בלשון ערב סוסנבר ונענע, רחב העלין, ובלעז מינטא" (פירוש המשנה). (113) בערבי ללבב, ובלעז קורוילה (שם). (114) נקרא שקיאק אל נעמן, ובלעז רושילא (שם). (115) משנה, שם. (116) ראה למעלה ה"ג וה"ו. (117) שם, כחכמים ולא כרבי טרפון. וה'כסף משנה' כתב שבספר מוגה לא גרס "הקנבוס", שהרי עיקר כלאים הוא קנבוס ולוף כמבואר למעלה בה"ג. אבל מדברי רבינו בפירוש המשנה, נראה ששני מיני קנבוס הן, שהרי בפ"ב מ"ה פירש: קנבוס - בלשון ערבי כרויא, ובפ"ה מ"ח כתב: "הקנבוס נקרא קנב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) בכרם שהיה מקודם, אבל הירק או התבואה, שנזרעו עכשיו באיסור - נאסרו מיד בהשרשה. 3) אף על פי שהזרע ירק או תבואה סמוך לכרם אינו מקדש אלא שתי שורות: השורה הסמוכה והשורה שלפנים הימנה - בזרע בתוך הכרם וגפנים סביב לה, החמירו, ונתנו לו דין של קרחת הכרם שדינו בשש עשרה אמה. 4) וראה בפרק י"ב מהלכות שבת הלכה יח, שלעניין שבת חושבים אותן מרובעות, ויש שם הוספה של אמה ושלושה חומשי אמה, כפי הכלל ש"כל אמה ברבוע - אמה ושני חומשין באלכסון". 5) מקור דברים אלו בירושלמי "שתהא האמצעית עגולה ירק".

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? כִּשְׁהֵי בֵּין שְׁפָתַי הָעֵגוּל הַזֶּה? וּבֵין שְׁוֹרוֹת הַגְּפָנִים שְׁחֻצָה לּוֹ יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; אֲבָל אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם אַרְבַּע אַמּוֹת מְצַמְצָמוֹת אוֹ פְּחוֹת - רוֹאִין אֵת הָעֵגוּל כְּאִלוֹ הַגֵּיעַ לְשׁוֹרֵה הַסְּמוּכָה לוֹ, וְכֵאלוֹ רִחַב הָעֵגוּל אַרְבַּעִים אַמָּה; וְרוֹאִין, כֹּל גֶּפֶן שֶׁתַּפַּל בְּתוֹךְ עֵגוּל זֶה שֶׁל אַרְבַּעִים אַמָּה - הֲרִי הִיא מְתַקְּדָשׁת׃

6) כלומר, חוץ לעיגול הנ"ל, שמידתו שלושים ושתיים על שלושים ושתיים. 7) למד זאת רבינו ממה שנאמר שם במשנה: "הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי מקדש ארבעים וחמישה גפנים. אימתי, בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע או על חמש חמש". וכשהן נטועות על חמש חמש אמות אין שם אלא שלושים ושבע גפנים. ומתוך זה הכריע שגם הגפנים שחוץ לעיגול, אם אינן רחוקות אלא ארבע אמות בלבד, הן נאסרות.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּזוֹרַע אוֹ מְקַיֵּם תוֹךְ הַכָּרֶם; אֲבָל הַזּוֹרַע חוּץ לְכָרֶם וְסוּמוֹף לוֹ - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי שְׁוֹרוֹת⁸ שֶׁל גְּפָנִים הַסְּמוּכוֹת לְזֵרַע בְּאֶרֶץ כָּל הַזֵּרַע, וְיוֹתֵר אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ לְזֵרַע, וּמִתְקַדֵּשׁ מִן הַזֵּרַע רִחַב אַרְבַּע אַמּוֹת בְּאֶרֶץ כָּל הַשְּׁוֹרָה שֶׁל כָּרֶם. וְאִם זֵרַע בְּצֵד גֶּפֶן יְחִידִית - אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ מִן הַזֵּרַע אֲלָא שֶׁשָּׂה טְפָחִים לְכָל רוֹיַח.

8) כדעת בית הלל.

ד. יִלְדָה פְּחוֹת מִטְפַח - אֵינָה מְקַדֵּשׁת אֵת הַזְּרָעִים⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשִׁתִּים כִּנְגַד שְׁתִּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנְבָה¹⁰; אֲבָל אִם הָיָה כָּל הַכָּרֶם בֶּן - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ¹¹.

9) רש"י (שם) פירש, שהמדובר בשאר מיני זרעים שאינם אסורים אלא מדרבנן וכשהגפנים פחותים מטפח לא גזרו חכמים. אבל בקנבוס ולוף שהם אסורים מן התורה - אסור גם בילדה פחות מטפח, ולדעת ר"י קורקוס, כן היא דעת רבינו שהעתיק לשון הגמרא: "אינה מקדשת את הזרעים". והכסף משנה והרדב"ז כתבו, שכיוון שרבינו לא חילק בין זרעים לזרעים, נראה שאפילו קנבוס ולוף, שהם אסורים מן התורה, אינם מתקדשים על ידי ילדה פחות מטפח.

הַכָּרֶם. וְאִם הִנִּיחוּ תַּחַת הַגֶּפֶן וְנִשְׁתַּהֲהָ שָׁם בְּאֶרֶץ כָּרְדִּי לְהוֹסִיף אֶחָד מִמָּאֲתַיִם - הֲרִי זֶה קֵדֵשׁ.

133) כלומר, מחזיקו בידו ועובר אתו באויר הכרם, תוך עשרה טפחים, ראה 'ירושלמי' כלאים פ"ז ה"ב. והנה במשנה (שם מ"ח): "המעביר עציץ נקוב בכרם, אם הוסיף מאתים אסור, אבל אין מתקדש עד שיניחנו תחת הגפן". ובפירוש המשנה שם, כתב רבינו: "ושאמר אם הוסיף במאתים אסור - על תנאי, וזכרו אותו בגמרא (היינו התוספתא הנ"ל - 'תוספתא כפשוטה') והוא שאמרו ובלבד שיניחנה תחת הגפן". הרי שרבינו מפרש "אסור" שבמשנתנו, כמו "קידש", ומה שאמרו בתוספתא "אבל אין מתקדש", הוא כמו "במה דברים אמורים", כלומר מה שאמרת "אסור", היינו: "מתקדש", אינו אלא במניחו תחת הגפן, אבל מעביר באויר - אינו נאסר בדיעבד. ומקור איסור זריעה לכתחילה, הוא ממה שאמרו ב'ירושלמי' (שם) שאויר הגפן אסור, כלומר אסור לזרוע, ואינו מקדש, כלומר אינו נאסר, והביאו רבינו להלן פ"ו ה"ה. ואמנם כן היא דעת רבינו גם לענין שבת, שאם מונח באויר הרי הוא תלוש, ראה פ"ח מהל' שבת ה"ד. ולא כדעת רש"י 'תוספות' בשבת פ"א, ב - ד"ה והניחו, שמן התורה דינו כמחומר.

כד. בְּצֵל שְׁנוּטְעוּ בְּכָרֶם¹³⁴, וְאַחַר כֵּךְ נִעְקַר הַכָּרֶם¹³⁵, וְאַחַר כֵּךְ צִמְחוּ בְּצֵלִים מִן הָעֵקֶר הַנְּטוּעַ, אִף עַל פִּי שְׂרָבּוֹ הַגִּידוּלִים עַל עֵקְרוֹ בְּמָאֲתַיִם¹³⁶ - הֲרִי אוֹתוֹ הָעֵקֶר בְּאֶסוּר¹³⁷; שְׂאִין גִּידוּלֵי הַתֵּר מְעַלִּין¹³⁸ אֵת הָעֵקֶר הָאֶסוּר.

134) נדרים נו, ב. 135) שאם לא נעקר, גם הגידולים צמחו אחר-כך הם גידולי איסור. 136) כלומר, הגידולים הם מאתים כנגד העיקר, והיינו מאתים ואחד שכלאי הכרם בטלים בהם. 137) משמע שהגידולים צמחו אחר-כך מותרים. אבל הר"ן בנדרים שם כתב שהגידולים כיון שמן העיקר הם יוצאין, הרי הם כמוהו. 138) ראה להלן פ"י מהל' מעשר שני ה"טז, ובפ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"א.

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר הזרע ירק או תבואה בכרם או המקיימו. ודין כמה גפנים יקדש. מי שהיה שדהו ירק או תבואה ונמלך ליטע בה גפנים או איפכא. המבריך את הגפן בארץ והזרע תחת מותר האפיפירות. המתחז ומורה מאילן לאילן.

א. הַזּוֹרַע יֵרֵק אוֹ תְּבוּאָה בְּכָרֶם, אוֹ הַמְקַיְּמוֹ עַד שְׁהוֹסִיף בְּמָאֲתַיִם² - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ מִן הַגְּפָנִים שֶׁסְּבִיבוֹתָיו שָׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה³ לְכָל רוֹיַח. עֲגָלוֹת⁴ וְלֹא מְרַבְּעוֹת. וְרוֹאִין כֹּל הָעֵגוּל שֶׁרִחְבּוֹ שְׁתִּים וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה כְּאִלוֹ הוּא כְּלוֹ מְלֵא יֵרֵק⁵, וְכֹל גֶּפֶן שֶׁתַּהֲיָה בְּתוֹךְ עֵגוּל זֶה - נִתְקַדֵּשָׁה עִם הַיֵּרֵק, וְכֹל שְׁחוּץ לְעֵגוּל - אֵינֶן מְתַקְּדָשׁוֹת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במברך לא אסרו אלא בגפן, שענפיה רכים, אבל בשאר אילנות שענפיהם קשים לא אסרו. (16) אבל בסילון של מתכת אין השרשים עוברים. (17) ברייתא בבבא בתרא יט: "אבל זורע את הצדדין אילך ואילך", שאין השרשים מתפשטים לצדדים, לא השרשים של התבואה, ולא השרשים של הגפן.

ח. הבריכה בסלע¹⁸, אף על פי שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות - מתר להביא זרע עליה. במה דברים אמורים? שאין עקר הגפן נראה¹⁹; אבל אם נראה²⁰ - צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח ואחר כך יזרע, כמו שמרחיק מפל גפן יחידית שלא הבריכה, כמו שיתבאר.

(18) משנה שם. ובפירושו שם כתב: "סלע היא הקרקע הקשה". וכן הוא בירושלמי שם שבסלע רך אסור, מפני שהשרשים מפעפעים ועוברים. (19) שהבורכה הגפן כולה. (20) שהבורכה רק זמורה.

ט. המברך שלש גפנים ועקריהם נראין: אם יש ביניהן²¹ מארבע אמות עד שמונה²² - הרי אלו מצטרפין לשאר גפנים העומדות²³, וכאלו לא הבריכן²⁴; ואם לאו - אינם מצטרפות.

(21) בין הגפנים האלו, וכן ביניהם לבין השורה השנייה של הגפנים. (22) שזהו שיעור המרחק בין הגפנים להחשיבם ככרם. (23) להיחשב ככרם. הראב"ד כתב: "כי מצטרפות שאמרו חכמים, אפילו אין שם יותר הן מצטרפות להיות כרם, שהן נידונות כשש גפנים, שהעיקר כגפן וראש הבריכה היוצא ממנה, "גפן אחרת". וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פג. אבל לפי זה לא יתיישב מה בין שלוש לשתים, הרי אם ישנה גפן אחת היוצאת בזנב, יצטרפו גם שתיים לכרם, ולכן פירש רבינו באופן אחר. (24) כלומר, אף על פי שאמרו בכלאים שם: "הארכובה שבגפן אין מודדין לה אלא מן העיקר השני" כלומר, מסוף הארכובה שנמשכה אל הארץ, ולא מעיקר הגפן - זה אינו אלא לחומרא, אבל לא לקולא, ולפיכך מצטרפות כאן הגפנים האלו אל השורה שעל ידה ואינן בטלות לגבי ההברכות שלהן].

י. היו פחות משלש²⁵ - אין מצטרפין²⁶, אלא מרחיק מהן ששה טפחים²⁷ לכל רוח וזרע.

(25) כן נראה במשנה ששינוי "המברך שלוש גפנים", הרי שפחות מכן - לא. (26) [אל השורה הסמוכה, אלא בטלות לגבי ההברכות שלהן]. (27) כההרחקה מגפן יחידית.

יא. כל הזרע תחת השריגים²⁸ והעלין היוצאין מן הגפן - הרי זה קדש, ואף על פי שהזרע רחוק מעקר הגפן פמה אמות.

(28) הענפים.

יב. הדלה²⁹ את הגפן על מקצת אפפרות³⁰ - לא יזרע תחת מותר האפפרות, ואף על פי שאין

(10) שדינם ככרם קטן. [והנה בגמרא (סוטה שם) אמר עוד ר' אליעזר בן יעקב: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה כו' והני מילי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב" וכתב רבינו בפרק י מהלכות מעשר שני הלכה יט: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה", ומכיון שכאן בהלכות כלאים לא כתב רבינו "בנטיעה אחת או בשתיים כנגד שתיים וכו'", נראה מדבריו שילדה פחותה מטפח אין דינה ככרם, אף על פי שיש בה שיעור אילנות בכרם, אבל מדין גפן יחידית אינה יוצאה, ויש להרחיק ששה טפחים לפחות, כדין זרע על יד הגפן]. (11) שאז נחשב הוא ככרם.

ה. שתי גנות זו על גב זו: התחתונה עשויה פרום - זרע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לפרם; שאויר עשרה טפחים סמוך לפרם או לגפן יחידית - אסור לזרע¹² בו זרעים. ואם היתה העליונה עשויה פרום - הרי זה זרע את התחתונה עד שהוא מגיע למטה משלשה טפחים מעקר הגפנים.

(12) אבל אינו נאסר.

ו. מי שהיתה שדהו זרועה ירק או תבואה, ונמלך לטע ביה גפנים - הופך את הזרעים במחרשה¹³ ואחר כך נוטע, ולא יטע ואחר כך יתפך. היתה נוטעה גפנים, ונמלך לזרע ביה זרעים - משרש את הגפנים ואחר כך זרע את הזרעים. ואם רצה לקץ את הגפנים עד שלא ישאר מהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ - הרי זה מתר לזרע¹⁴ ואחר כך יחזר וישרש את הנשאר בארץ מן הגפנים.

(13) לפי מה שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה יג צריך גם התלעה לפני ההיפוך. (14) [ואף על פי שילדה פחותה מטפח כתב רבינו שאם כל הכרם כן הרי זה מקדש, וראה למעלה שכתבנו שם שמה שכתב "אינה מקדשת" היינו בתורת כרם, אבל בתורת גפן יחידית היא מקדשת - כאן כיוון שקצץ עד פחות מטפח, גילה דעתו שאינו רוצה בכלאים, ולפיכך מותר].

ז. המברך¹⁵ את הגפן בארץ, אפלו הבריכה בתוך הדלעת שיבשה ונעשת כסילון או בתוך סילון של חרש¹⁶: אם היה העפר על גבה שלשה טפחים או יותר - הרי זה מתר לזרע על גבה; ואם היה על גבה פחות מזה - אסור לזרע על גבה, ומתר לזרע בצדה¹⁷.

(15) והוא שיטמיננה בארץ. כלומר: כל הגפן טמונה בארץ, ואין ערוביאי למעלה. ולדעת הרא"ש לא אסרו אלא במברך, שכבר היה שם אילן על הענף, אבל הרכבת שרשים בשרשים אינה אסורה. אבל דעת רבינו שגם הרכבת שרשים בשרשים אסורה. [וראה שם שכתבנו שלדעת רבינו נקטו "המברך" לרבותא, שאפילו במברך ענפים יש חשש של הרכבה, וכל שכן בשרשים שהם רכים יותר, אולם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראויה להפסיק בין כרם לירק. חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה. שומרת או בית שבכרם אם זורעין בתוכו ירק.

א. **הבא לזרע**² **בצד הכרם** - מרחיק ממנו ארבע אמות³ מעקרי הגפנים⁴ וזרע. ואם גפן יחידית היא - מרחיק ממנה ששה טפחים⁵ וזרע. היתה שורה אחת⁶ של גפנים זו בצד זו, אפילו הן מאה - אין זה כרם, אלא גפן יחידית, ומרחיק מן השורה ששה טפחים וזרע. היו שתי שורות⁷ - הרי אלו כרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צד ואחר כך זרע.

(2) כלאים פ"ו משנה א ופ"ד משנה ה. (3) במשנה (פ"ו שם): "נותנים לו עבודתו". ואמרו בבבא בתרא יח. "ארבע אמות שאמרו, כדי עבודת הכרם". כלומר, כדי החרישה סביב הכרם, שכל השטח הזה שייך לכרם ובטל אליו. (4) כלאים שם, וראה להלן פ"ח הלכה ג. (5) שם ובפ"ג משנה ז. (6) כבית-הלל שם פ"ד משנה ה. (7) שם. וראה להלן בהלכה הסמוכה.

ב. **וכמה יהיה בכל שורה? שלש גפנים**⁸ או יותר. במה דברים אמורים? בשהיה בין כל גפן וגפן מארבע אמות עד שמונה אמות⁹; אבל אם היה בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים עצמן¹⁰ - הרי אלו כמבדלות זו מזו ואין פרם אחר, ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה. וכן אם היה ביניהן פחות מארבע - הרי אלו כגפן אחת¹¹, ומרחיק ששה טפחים לכל רוח.

(8) ירושלמי שם הלכה ג. "על דעתיה דבית-הלל אוסר שלש כנגד שלש", והן שתי שורות שאמרו בית-הלל במשנה שם. וכן אמרו במקומות אחרים (ביצה יד: ויומא פז.) שאין שורה פחות משלשה (כסף-משנה). ומה שהצריכו (להלן הלכה ז) שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אין זה אלא בחמש גפנים שהוא כרם קטן (להלן שם), אבל ביותר מחמש אין צורך באחת יוצאת זנב ('תוספות יום-טוב' בכלאים שם). (9) שם פ"ד משנה ח ופ"ה משנה ב. (10) ירושלמי שם פ"ד הלכה ו (כסף-משנה). (11) שאפילו חכמים החולקים על ר' שמעון (פ"ה שם) ואומרים "כרם שהוא נטוע על פחות פחות מארבע אמות [הרי זה] כרם" - אין זה אלא מפני ש"רואין את האמצעיות כאילו אינן" (שם), וזה לא שייך אלא בשלש שורות (ראה להלן הלכה ג), אבל בשתי שורות לא, שהרי אם נראה שורה אחת כאילו אינה, לא תישאר אלא שורה אחת ואינה כרם ('תוספות יום-טוב' שם).

ג. **היו שלש שורות**¹², אף על פי שיש ביניהן פחות מארבע - הרי אלו כרם, ורואין את האמצעיות כאלו אינם¹³. וכן¹⁴ אם היו שלש שורות¹⁵ ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר - הרי זה זרע בין השורות¹⁶.

עליהן לא עליון ולא שריגים. ואם זרע, הואיל ואין הזרע תחת סכך הגפן - הרי זה מתר. וכן אם הדלה³¹ הגפן על מקצת בדי³² אילן שאינו עושה פרות, כגון הארו והברוש. אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל - הרי זה מתר לזרע תחת בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן; שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושה אפיפירות לגפן. ואם נמשכו השריגים אחר שזרע וסככו על הזרע - הרי זה מחזירם למקום אחר.

(29) הגביה. (30) "ואותם הקנים וכיוצא בהם, שעשה מהם מטה או שבכה והדלה עליהם את נוף הגפן, הם הנקראים אפיפירות". (31) "וכן המדלה על מקצת אילן סרק". (32) ענפי. באילן נקראו בדים. ובגפן נקראו שריגים.

יג. **הזרע תחת מותר האפיפירות או תחת מותר אילן שאינו עושה פרות**³³, ונמשכו שריגי הגפן וסככו על הזרעים - הרי זה אסור לקמימו³⁴ או להחזיר השריגים. אלא כיצד עושה? עוקר הזרע.

(33) שדינו כאפיפירות. (34) משנה שם: "אם הלך החדש אסור" שכיוון שבתחילה זרע באיסור - קנסוהו לעקור.

יד. **קנים היוצאין מן העריס**³⁵ וחס עליהן לפסקן בדי שלא ישהית האפיפירות³⁶ - הרי זה מתר לזרע³⁷ תחתיהן. ואם הניחם³⁸ בדי שיהלכו עליהן השריגים והעליון היוצאין - הרי זה אסור לזרע תחתיהן.

(35) היא אפיפירות שלמעלה. (36) חמל עליהם לכרות אותם שלא יתקלקל העריס. (37) שאינן חשובות בכלל האפיפירות אלא אם כן הייתה מחשבתו לדלות עליהם הענפים הצומחים. (38) כן הוא במשנה שם: "עשאן כדי שיהלך עליהן החדש אסור".

טו. **פרח**³⁹ **היוצא מן העריס או מן הדלית**⁴⁰ - רואין אותו כאלו משקלת תלויה בו עד הארץ, ואסור לזרע תחתיו. וכן המותח זמורה מאילן לאילן - אסור לזרע תחתיה.

(39) והוא מלשון "הפרחה הגפן". (40) הוא הגפן בלא עריס.

טז. **קשר הבבל או גמי בזמורה, וקשר הראש האחד באילן** - הרי זה מתר לזרע תחת הבבל⁴¹. ואם מתח הבבל זה בדי שיהלכו עליו השריגים והעליון - הרי הוא כאפיפירות, ואסור לזרע תחתיו.

(41) כיוון שאין מחשבתו להעלות עליו את השריגים.

פרק שביעי

(1) יבאר הזורע תבואה בצד הכרם או בצד גפן יחידית. שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב. כרם החרב באמצעו ונשאר שלם מכל סביביו. דין מחול הכרם ודין מחיצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) כרבי אליעזר שם פ"ו משנה ב, שאין עליו חולק (כסף-משנה). 27) ראה למעלה פ"ו הלכה ה.

ז. הנוטע חֲמֵשׁ גִּפְנִים²⁸ שְׁתֵּים פִּנְגָד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב²⁹ - הָרִי זֶה נִקְרָא פָּרֶם קָטָן³⁰ וְצָרִיף לְהִרְחִיק מֵהֵן אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ. אֲבָל אִם נִטְעָן³¹ שְׁתֵּים פִּנְגָד שְׁתֵּים וְאַחַת בְּאֲמָצֵעַ³², אוֹ שְׁלֹשׁ בְּשׂוּרָה זוֹ וְשְׁתֵּים פִּנְגָדָן³³ בְּשׂוּרָה שְׁנִיָּה - אֵינֶם פָּרֶם, וְאֵינוֹ מִרְחִיק מֵהֵן אֶלָּא שְׁשֵׁה טַפְחִים³⁴ לְכָל רוּחַ.

28) שם פ"ד משנה ו. 29) בצורה זו: וכן היו כל הכרמים בארץ ישראל (תוספות יום-טוב). וראה להלן הלכה ט. 30) ראה להלן הלכה יג. 31) במשנה שם. 32) כזה: 33) כזה: 34) כמו מגפן יחידית.

ח. פָּרֶם שְׁחָרֵב³⁵, אִם יֵשׁ בוֹ לְלֶקֶט עֶשְׂרֵי גִפְנִים לְכָל בֵּית סֵּאֵה³⁶ וְיִהְיוּ נְטוּעוֹת שְׁתֵּים פִּנְגָד שְׁתֵּים³⁷ וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב, אוֹ יֵשׁ בוֹ לְכוֹן שְׁלֹשׁ פִּנְגָד שְׁלֹשׁ³⁸ - הָרִי זֶה נִקְרָא פָּרֶם דֵּלָו³⁹, וְאִסּוּר לְזַרְעַ בְּכֵלּוֹ.

35) שם פ"ה משנה א. 36) בית זרע סאה תבואה, דהיינו חמשים אמה על חמשים אמה. 37) במשנה: ונטועות כהלכתן (כלומר, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב). 38) היינו שתי שורות של שלש שלש גפנים, ראה למעלה הלכות א-ב (כסף-משנה). 39) משנה שם.

ט. פָּרֶם שְׂאֵינוֹ נְטוּעַ⁴⁰ שׂוּרוֹת שׂוּרוֹת אֶלָּא מְעַרְבָב: אִם יֵשׁ בוֹ לְכוֹן שְׁתֵּים פִּנְגָד שְׁלֹשׁ⁴¹ - הָרִי זֶה פָּרֶם; וְאִם לֹאוֹ - אֵינוֹ פָּרֶם, אֶלָּא דִּי לְהִרְחִיק שְׁשֵׁה טַפְחִים מִכָּל גֶּפֶן וְגַפְּן זֹזְרַע.

40) שם. 41) (הרדב"ז כתב שהכוונה לשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב, שלמעלה הלכות זח, אבל יותר מסתבר כי הכוונה לאופן זה: והיינו "שתיים כנגד שלש". שאף-על-פי שזכר שחזר אינו כרם אלא בשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב (למעלה הלכה ח), במדודל שאינו חרב החמירו יותר. ויתכן, כי זוהי כוונת הר"י קורקוס, אלא שנפלו טעויות סופר בדבריו).

י. הֵיוּ הַעֲקָרִים מְכֻנְיָן⁴² וְהַנוֹף אֵינוֹ מְכֻנָּן - הָרִי זֶה פָּרֶם; הַנוֹף מְכֻנָּן וְהַעֲקָר אֵינוֹ מְכֻנָּן - אֵינוֹ פָּרֶם. הֵיוּ דְקוּת⁴³ וְאֵינָן מְכֻנּוֹת, הַעֲבּוֹ וְהָרִי הֵן מְכֻנּוֹת - הָרִי זֶה פָּרֶם. פִּיצַד הוּא יוֹדֵעַ⁴⁴ אִם הֵן מְכֻנּוֹת - מְבִיא חוֹט הַמְּדָה וְמוֹתֵת מִזּוֹ לָזוֹ.

42) בתוספתא כלאים פ"ג וירושלמי שם. 43) תוספתא וירושלמי שם. 44) שם ושם.

יא. פָּרֶם שְׁחָרֵב בְּאֲמָצֵעַ⁴⁵ וְנִשְׂאָר שְׁלֹם מִכָּל סְבִיבּוֹ: אִם יֵשׁ בְּקִרְחָת⁴⁶ שְׁבָאֲמָצֵעוֹ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה⁴⁷ - הָרִי זֶה מִרְחִיק מֵעֲקָרֵי הַגִּפְנִים אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ⁴⁸ וְזוֹרַע בְּאֲמָצֵעַ הַקִּרְחָת; וְאִם אֵין בָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - הָרִי זֶה לֹא יִבִּיא זֶרַע לְשֵׁם; וְאִם

12) שם, כחכמים ולא כר' שמעון, וראה למעלה הלכה הקודמת. 13) שכל העומד ליעקר כעקור דמי. (והמדובר באופן שאין שמונה אמות בין שתי השורות הקיצוניות, ראה למעלה הלכה ב. ועייין בשנות-אליהו שם, ולהלן הלכה ד). 14) זה מוסב על מה שכתב בהלכה ב בשתי שורות, שאם היה בין שורה לשורה שמונה אמות, אין זה כרם. 15) שם פ"ד משנה ט, כר' מאיר ור' שמעון מפני שרב פסק כמותם הלכה למעשה (ירושלמי שם הלכה ו), ולא כדעת תנא-קמא שם משנה ח. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, שהלכה כרבי מאיר (ור' שמעון). 16) בהרחקת ששה טפחים, כמבואר להלן הלכה ד.

ד. לְפִיכָּה, הַנוֹטֵעַ אֶת פְּרָמוֹ מִתַּחֲלָה¹⁷ וְהִרְחִיק בֵּין כָּל שׂוּרָה וְשׂוּרָה שְׁמוֹנֵה אַמּוֹת - מִתָּר לְהִבִּיא זֶרַע בְּתוֹכוֹ, וּמִרְחִיק מִכָּל שׂוּרָה שְׁשֵׁה טַפְחִים¹⁸ בְּלִבָּהּ. אֲבָל אִם זֶרַע חוּצָה לוֹ - צָרִיף לְהִרְחִיק מִשׂוּרָה הַחִיצוֹנָה אַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֶׂאֵר הַפְּרָמִים¹⁹. וְאֵין דִּין בֵּין הַשׂוּרוֹת שֶׁל זֶה הַפָּרֶם כְּפָרֶם שְׁחָרֵב בְּאֲמָצֵעוֹ²⁰, שְׁהָרִי מִתַּחֲלָה נִטְעָן מִרְחִיקָן.

17) משנה שם. 18) כגפן יחידית. 19) מקור דברי רבינו ממה שאמרו בירושלמי פ"ז סוף הלכה ב: "כרם גדול שנטעו שמונה על שמונה, אין לו מחול" (הובא להלן הלכה יג) - משמע שרק מחול אין לו, אבל יש לו דין כרם לענין אחר, והיינו להרחקה בחוצה לו (מראה הפנים שם, וכן כתב הגר"א בביאורו ליו"ד סימן רצו, ס"ק נד). ויש אומרים שמקורו ממה שאמרו בירושלמי פ"ד הלכה ו "אמר רבי לעזר החמירו תוכו יותר מחוצה לו", וגרס להיפך: "החמירו חוצה לו יותר מתוכו" (חזון-איש). 20) ששיעור ההרחקה הוא שש עשרה אמה (להלן הלכה יא).

ה. הֵיְתָה בְּשׂוּרָה זוֹ²¹ שׂוּרָה אַחַת שֶׁל גִּפְנִים וּבְשׂוּדָה חִבְרוּ שׂוּרָה אַחַת כְּנֻגְדָה קְרוּבָה לָהּ, אָף עַל פִּי שְׁמַפְסִיק בִּינֵיהֶן דֶּרֶךְ הַתְּחִיד אוֹ דֶּרֶךְ הַרְבִּים²² אוֹ גֵּדֶר שֶׁהוּא נְמוּף מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים²³ - הָרִי אֵלוֹ מְצַטְרֵפוֹת²⁴ לְהֵיוֹת שְׁתֵּיהֶן פָּרֶם. וְהוּא שְׁתֵּיהֶן בִּינֵיהֶן פְּחוֹת מִשְׁמוֹנֵה²⁵.

21) שם משנה ז. 22) כלומר, שביל הרבים שרחבו פחות משמונה אמות (הראב"ד). וכן כתב רבינו להלן בסוף ההלכה. אבל להלן פ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג כתב רבינו, ששביל הרבים הוא פחות משש עשרה אמה, וצ"ע. 23) שאין הגדר מפסיק אלא אם גבוה עשרה טפחים, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. 24) "כדי שיהיה אסור לזרוע ביניהם, ויהיה הכל כרם וירחיק ארבע אמות מהן כמו שביארנו, ואף-על-פי שהוא אחד בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו" (פירושו המשנה). 25) ראה למעלה.

ו. נִטְעַע שׂוּרָה אַחַת כְּנֻגְדָה וְשׂוּרָה²⁶ אַחַת בְּמִדְרָגָה: אִם גְּבוּהָה הַמִּדְרָגָה מִן הָאָרֶץ עֶשְׂרֵה טַפְחִים - אֵינֶם מְצַטְרֵפִין²⁷; פְּחוֹת מִכֵּן - מְצַטְרֵפִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

57) שם פ"ד משנה ג: "איזה הוא גדר? שהוא עשרה טפחים וחרין שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה", והיא שניה לענין מחול (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סימן רצו ס"ק ס"ג, וראה בפירושו הרא"ש שם). והכסף-משנה מציין לתוספתא (תחילת פ"ד) "העושה מחיצה לכרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה, ביטל ארבע אמות שבכרם". 58) תוספתא שם. וגם במשנה שם, יש לפרש שרחב ארבעה מוסב גם על חריץ וגם על גדר, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. 59) שגדר כזה אינו זקוק לארבע אמות דוושא (=דריסת רגלים) לחיזוק.

טו. גדר שהיא גבוהה⁶⁰ ועשרה טפחים, וכן חריץ שהיא עמוק ועשרה טפחים ורחב ארבעה - הרי זה מתיר לטעם פ"ד פ"ד מ"אן וירקות בצידו מ"אן. אפילו מחיצה של קנים⁶¹, אם אין בין קנה לחברו שלשה טפחים⁶² - הרי זו מבדלת בין הפנים והי"ק פגדר.

60) שם פ"ב משנה ח, לענין כלאי זרעים, והוא-הדין לכלאי הכרם. 61) שם פ"ד משנה ד. 62) "שכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי, רוצה לומר שהוא כמחובר, ודבר זה הלכה למשה מסיני" (פירושו המשנה שם).

טז. גדר המבדיל בין פנים וירק שגפריץ עד עשר אמות - הרי זה פתח⁶³ ומתיר; היתה פרוצה יותר מעשר - פגדר הפריצה אסור⁶⁴ עד שירחיק מן הגפנים פשעור. נפרצו בו פרוצות רבות⁶⁵: אם היתה העומד פפרוץ⁶⁶ - הרי זה מתיר פאלו אין שם פריצה; היתה פרוץ מרבה על העומד - לא יזרע פגדר כל המקומות הפרוצים⁶⁷ עד שירחיק פשעור.

63) משנה שם. 64) שם. 65) שהן פחותות מעשר אמות ויתרות על שלשה טפחים (ר"ש שם). 66) כרב פפא בעירובין טו: 67) וכנגד העומד מותר, אם הוא רחב ארבעה טפחים (ר"ש במשנה כלאים שם).

יז. מחיצת הפנים⁶⁸ שגפריצה⁶⁹ - אומרים לז' גדר⁷⁰. גדר⁷¹. גדרה ונפרצה⁷² - אומרים לו גדר⁷³. נתיאש ממנה ולא גדרה - הרי זה קדש⁷⁴.

68) תוספתא כלאים פ"ג, והובאה בבבא קמא ק. ובבא בתרא ב. 69) וכשהיתה המחיצה קיימת, היה ירק זרוע בצדה. 70) בבבא קמא ובבא בתרא שם: "אומר לו גדור", בלשון יחיד, שהניזק בעל הירקות מתרה בבעל הכרם שלא יזיקו ולא יאסור את הירקות שלו שהוא המזיק, שההרחקה היא בגלל עבודת הכרם שלו, אבל רבינו שלא העתיק את סוף הברייתא, וחייב באחריותו, לפי שאינו מדבר בכרם של אחד וירק של אחד, אלא שניהם של אחד (ראה להלן) - כתב "אומרים לו", כלומר: בית הדין (ראה למעלה פ"ב הלכה טו) אומרים לו. שאם לא אמרו לו ולא התרו בו - לא קידש, שוודאי אינו מרוצה בכלאים, וראה למעלה פ"ה הלכה כא שאם אינו מרוצה מהכלאים, אינו נאסר כלל, ועיין רמב"ן בקונטרס דינא דגרמי. 71) שלא יהיה כלאים

הביא, הואיל והרחיק ארבע אמות לכל רוח מן הגפנים של פנים - הרי זה לא קדש⁴⁹.

45) כלאים פ"ד משנה א. 46) "שם מקום חלק אשר נעקרו ממנו אילנות, והוא נגזר ממלת קרח" (פירושו המשנה שם). 47) [ראה למעלה פ"ו הלכה א, שבזרוע באמצע הכרם שדינו בשש עשרה אמה כמו כאן (עיין בתפארת ישראל שם פ"ה משנה ה) חשבו את האמות עגולות ולא מרובעות]. 48) במשנה: "נותנים לה עבודתה, וזרוע את המתיר". ועבודת הכרם היא ארבע אמות. 49) שם פ"ז משנה ג: "אלו אוסרין ולא מקדשין מותר חרבן הכרם".

לב. וכן מקום שגפאר פנוי בלא גפנים בין סוף הפנים ובין הגדר שלו, והוא הנקרא מחול הפנים⁵⁰: אם יש בו שתיים ועשרה אמה⁵¹ - מרחיק מן הגפנים ארבע אמות וזרוע את השאר.

50) משנה פ"ד שם. "והוא מקום הפנוי מן הכרם שאין שם גפנים, והוא כו' מענין מחילה, עזיבת הדבר" (פירושו המשנה). 51) כבית-הלל במשנה שם. והחשבון של שתיים עשרה אמה, כך הוא: ארבע אמות שעל יד הכרם נותנים לעבודת הכרם, והן בטלות לגבי הכרם, ארבע אמות שעל יד הגדר נדרשות לדוושא (=דריכת הרגלים) לחיזוק הגדר ובטלות אליו (ראה בפירושו הרא"ש שם משנה ג) ואינן מצטרפות לשטח שאחרי ארבע אמות של עבודת הכרם בכדי שלא יבטלו לכרם, ואם נשארו עוד ארבע אמות באמצע שהוא מקום חשוב בפני עצמו, אינן בטלות לגבי הכרם, ואם הן פחות מארבע אמות, הן בטלות לגבי הכרם. ואסור לזרוע בהן (עירובין צג).

לג. היתה בו פחות⁵² משתיים ועשרה אמה - לא יביא זרע לשם; ואם הביא, הואיל והרחיק ארבע אמות - הרי זה לא קדש⁵³. במה דברים אמורים? פנים גדול⁵⁴; אבל בקטן⁵⁵ - אין לו מחול, אלא מרחיק ארבע אמות מסוף הגפנים וזרוע עד הגדר. וכן פנים גדול שהיה בין כל שורה ושורה שמונה אמות⁵⁶ או יתר - אין לו מחול.

52) משנה שם. 53) שם פ"ז משנה ג. 54) שלש כנגד שלש כנגד שלש, כלומר שלש שורות של שלש גפנים בכל שורה (ירושלמי שם פ"ד הלכה א - כסף-משנה). 55) שתי שורות של שלש גפנים (ירושלמי שם). ועל-אחת-כמה- וכמה שכרם הנוטע שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב שוודאי נקרא כרם קטן, ראה למעלה הלכה ז. 56) שם פ"ז הלכה ב: "כרם גדול שנטען שמנה על שמנה, אין לו מחול", וראה למעלה.

יד. היתה הגדר⁵⁷ המקיף את הפנים פחות מעשרה טפחים, או שהיתה גבהו ועשרה טפחים ואין בו רחב ארבעה טפחים⁵⁸ - אין לו מחול⁵⁹, אלא מרחיק מסוף הגפנים ארבע אמות וזרוע עד המחיצה. אפילו היתה בין הגפנים ובין המחיצה ארבע אמות ומחיצה - זרוע את חצי האמה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרִי זֶה נִרְאָה כְּבִין שְׁנֵי הַפְּרָמִים⁹¹ וּמִתָּר לְזַרְעַ בְּתוֹכוֹ; וּבִלְבָד שְׁלֵא יִהְיֶה הַגִּפְנִים מְסַכְּכִין עָלָיו, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוֹ⁹². וְאִם לֹא הָיָה מְפֹלֵשׁ⁹³ - הָרִי הוּא כְּגַת שְׂבָאָמֶצֶע הַפְּרָם, שְׂאָף עַל פִּי שְׂהִיא עִמָּקָה עֲשָׂרָה וְרִחְבָּה אַרְבָּעָה אוֹ יֵתֵר - אֲסוּר לוֹ לְזַרְעַ בְּתוֹכָהּ⁹⁴, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה כְּפָרְחָת⁹⁵ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה⁹⁶.

(88 כלאים פ"ה משנה ג. (89) שהוא רשות בפני עצמו. (90) פתוח מחוץ לפרם. (91) והחריץ - רשות אחרת. (92) למעלה פ"ה הלכה ח, ופ"ו הלכה יא. וראה להלן הלכה כב. (93) אלא סתום מצד אחד, שהכרם מקיפו משלש רוחות (ר"ש שם). (94) כחכמים במשנה שם. וראה להלן שם בדיון שומרה. (95) כלומר, מקום החריץ הפנוי מגפנים. (96) שהוא ככרם שחרב באמצעותו, שמרחיק מעיקרי הגפנים ארבע אמות וזורע, כמבואר למעלה הלכה יא.

כא. שְׂבִיל שְׂבִין שְׁנֵי הַפְּרָמִים - הָרִי הוּא כְּכָרֶם שְׂחָרֵב מְאֻמָּצֵעוֹ⁹⁷: אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה - מְרַחֵק מִזֶּה אַרְבַּע אֲמוֹת וּמִזֶּה אַרְבַּע אֲמוֹת וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן - לֹא נִבְיֵא זֶרַע לְשָׁם.

(97) שם פ"ד משנה ב, ולא כר' יהודה האומר: "איזה הוא מחול הכרם (=שמותר בשתיים עשרה אמה, ראה למעלה הלכה יב) בין שני הכרמים", אלא כחכמים הסוברים "כי מה שיש בין שני הכרמים, דינו כדיון הכרם שחרב מאמצעו (=שצריך שש עשרה אמה)" - פירוש המשנה שם.

כב. שוֹמְרָה שְׂפָכְרָם⁹⁸, אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְרִחְבָּה אַרְבָּעָה - מִתָּר לְזַרְעַ בְּרֵאשֵׁה יִרְקָה⁹⁹; וּבִלְבָד שְׁלֵא יִהְיֶה הַשְּׂרִיגִין נוֹגְעִין בָּהֶן¹⁰⁰, כְּדִי שְׁלֵא יִרְאָה יִרְקַת בְּתוֹךְ הַפְּרָם מְלֻמְעָלָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִרְבַּעַת¹⁰¹; אֲבָל אִם הָיְתָה הַשְּׂוֹמְרָה עֲגֵלָה¹⁰² - צְרִיכָה שְׂיִהְיֶה בְּתוֹכָהּ חֵלֶל אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּדִי שְׂתִהְיֶה מְפֹלְגֵת מִן הָאֲרֶז, וְצְרִיכָה עֶפְרָי¹⁰³ עַל רֵאשֵׁה מְלֻמְעָלָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

(98) שם פ"ה משנה ג. והוא מקום גבוה, יעמוד שם הצופה לשמור הכרם (פירוש המשנה שם). (99) במשנה שלפנינו שם: "וזרעים בתוכה", ובכתיב "מינכן: "בראשה". ואף-על-פי שבחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ואינו מפולש, לא התירו אלא אם יש בו שש עשרה אמה (למעלה הלכה כ) - בשומרה שהיא גבוהה וניכרת, הקילו (רע"ב שם). (100) כלומר בשומרה. וכן כתב בפירוש המשנה שם, על מה שאמרו: "ואם היה שער כותש אסור": "שער כותש הוא שיהיו ענפי גפנים מחוברים בראש המקום ההוא ונוגעים בו. וכותש, רוצה לומר שיהיו ענפי גפנים מחוברים לקרקע השומרה". ועייין ר"ש שם שהעיר על שינוי הלשון במשנה, שכאן אמרו: "שער כותש", בפ"ד משנה ז אמרו: "אם ערסן למעלה", ולפי דברי רבינו יש הבדל ביניהם, שבערסן פירש: "אסף ענפי זאת עם זאת, ועשה מהם ערים אחת".

בכרמו. (72) פעם שנית. (73) היינו שמזכירים לו עוד הפעם, אולי אינו יודע מזה. (74) אם הוסיף מאתים אחרי הנדעו. וראה בתוספות בבא קמא שם: ד"ה אומר, ובתוספות בבא בתרא שם. בבבביתא שם מדובר בכרם של אחד ובירק של אחר, לפי שהיא סוברת "אדם אוסר דבר שאינו שלו", ולפיכך מסיים בה "וחייב באחריותו", אבל רבינו פסק "אין אדם מקדש דבר שאינו שלו" (למעלה פ"ה הלכה ח) והוא מדבר בכרם וירק של אחד, ולפיכך השמיט מה שאמרו "וחייב באחריותו" (חזון-איש).

יח. בֵּית⁷⁵ שְׂחָצִיֹּ מְקַרְהָ⁷⁶ וְחָצִיֹּ אֵינוֹ מְקַרְהָ, וּגְפָנִים נְטוּעוֹת פְּצָד זֶה - מִתָּר לְזַרְעַ יִרְקוֹת בְּצַד הָאֲחֵר; שְׂהָרִי פִּי תְקַרְהָ⁷⁷ כְּאֵלוֹ יֵרֵד וְסִתָּם, וְנַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶן כְּמַחֲצִיעָה⁷⁸. וְאִם הַשְּׂוֹה אֶת קְרוּיֹו⁷⁹ - אֲסוּר⁸⁰.

(75) ברייתא בעירובין צג. (76) מכוסה בתקרה. (77) חור התקרה לצד הפתוח. (78) לענין כלאים. וראה בתוספות שם ד"ה חציו. (79) שקירה כל הבית (רש"י שם). (80) לזרוע, אלא-אם-כן הרחיק (רש"י שם). ואף-על-פי שמעשר אינו נוהג באילן שנטעו בתוך הבית, משום שנאמר בו (דברים יד, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" - שדה ולא בית (ירושלמי ערלה פ"א סוף הלכה ב) ובשביעית נסתפקו (שם) אם נוהגת בדבר הגדל בבית, משום שנאמר (ויקרא כה, ב) "ושבתה הארץ", והכל בכלל. או אינה נוהגת, משום שנאמר (שם, ד) "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור", הרי שגם מ"כרמך" יש למעט בית - יתכן כי כשם שבמעשרות שבבית חייבים מדרבנן (להלן פ"א מהלכות מעשרות הלכה י), כמו כן בכלאים - חייבים מדרבנן.

יט. הַצֵּר⁸¹ קִטְנָה שְׁנַפְרָצָה בְּמִלּוֹאָה⁸² לַגְּדוּלָה, וְהָיוּ הַגִּפְנִים בְּגְדוּלָה - אֲסוּר לְזַרְעַ בְּקִטְנָה⁸³. וְאִם זָרַע - הַזְּרָעִים אֲסוּרִין⁸⁴, וְהַגִּפְנִים מְתֻרִין⁸⁵. הָיוּ הַגִּפְנִים בְּקִטְנָה - מִתָּר לְזַרְעַ⁸⁶ בְּגְדוּלָה. הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּגְדוּלָה פִּסִּין מִכָּאן וּמִכָּאן⁸⁷ - הָרִי הִיא כְּמַבְדֵּלֶת מִן הַקִּטְנָה, וְאִין הַקִּטְנָה מַבְדֵּלֶת מִן הַגְּדוּלָה.

(81) עירובין צג. וכגירסת רש"י והרא"ש במשנה שם. (82) לרחבה שלא נשאר כלום מן הכותל, לצדדים. (83) לפי שהקטנה בטלה לגבי הגדולה. ואף-על-פי שהרחיק ארבע אמות מן הגפנים, אסור, מפני שהקטנה משמשת כפתחה של גדולה, וכולה כפתח אחד הוא (רש"י שם). (84) שהגדולה, שבה הגפנים, מושכת אצלה את הקטנים, והרי זה כלאים (גמרא שם). (85) שאין הקטנה מושכת את הגדולה אצלה, ואין בכח הזרעים שבקטנה לאסור הגפנים שבגדולה. (86) שהגדולה מובדלת מן הקטנה, כמבואר להלן. (87) ולגבי הגדולה הוא נראה מבחוץ ושוה מבפנים, ונידון כלחי. עייין שם ט: ובפ"ז מהלכות שבת הלכה כב.

כ. חֲרִיץ שְׂהוּא עוֹבֵר בְּפָרֶם⁸⁸ עִמָּק עֲשָׂרָה⁸⁹ וְרִחְבַּ אַרְבָּעָה: אִם הָיָה מְפֹלֵשׁ⁹⁰ מְרֵאשׁ הַפְּרָם וְעַד סוּפוֹ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדש¹¹². וכמה ירחיק לכתחלה ויזרע? ארבע אמות¹¹³ לכל רוח, ואחר כך יזרע שאר החריץ או שאר המקום המקף גדר.

(111) תוספתא פ"ד: "העושה מחיצה לגפן עמוקה (בכ"י עהפרוט, "גבוהה" = גבוהה) עשרה ורחבה ארבעה, ביטל ששה טפחים שבגפן. ומכאן למד רבינו למה שכתב בהלכה הקודמת. (112) כמו במחול הכרם למעלה הלכה יג (הגר"א שם ס"ק עד). ראה בפ"ז משנה ג. (113) בתוספתא שם: "רבן גמליאל ובית דינו, התקינו שיהו מרחיקין ארבע אמות מעיקר הגפנים לגדר". וכן נלמד מדברי ר' יוסי במשנה (שם), שאמר על הגפן הנטועה בגת, שמרחיק ארבע אמות וזורע, והוא-הדין לדעת חכמים באופן שהיה החריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה (כסף-משנה).

פרק שמיני

1) יבאר איזהו עריס ופסקי עריס וכמה מרחיקים מהם. גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט ונעקר וחזר ונמשך, כיצד מודדין. זרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עליה הגפן. מדות כלאים אם שוחקות אם מצומצמות, וכלאי בהמה ובגדים. סוריא וחוצה לארץ לעניני כלאים.

א. הגפנים שגדלו ככריתתן, והרי השריגים והאשכולות שלהן משלכין בארץ - הן הנקראין כרם. אבל העושה כמו מטה או כמו שבכה גבוהה מעל הארץ, כדי שיהיו האשכולות והשריגים נמשכין עליה, והגביה נוף הגפנים מעל הארץ על אותה המטה והדלה אותו - הרי זה נקרא עריס. ואותם הקנים וכיוצא בהן שעשה מהן מטה או שבכה והדלה עליהן את נוף הגפן - הן הנקראים אפיפרות². ודינים אחרים יש בעריס.

2) ראה למעלה פ"ו הי"ב.

ב. הנוטע שורה אחת של חמש גפנים או יתר ונרסן על גבי פתל גבוה עשרה וכיוצא בו, או שנטען בצד חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה - הרי אלו נקראין עריס. וצריך להרחיק מן העריס ארבע אמות ואחר כך יזרע, כדרך שמרחיק מן הפרם.

3) כלאים פ"ו מ"א. (4) ואף-על-פי ששורה אחת של גפנים אינה כרם, ואינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים (למעלה פ"ו ה"א), כשהן עשויות עריס, הרי הן ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות.

ג. ומהיכן מודדין? מעקר הגדר³ שערסן עליו. כיצד? הרחיק את השורה של גפנים מן הפתל אמה, ונמצא העריס מן הגפנים ולפתל - מודד מן הפתל ארבע אמות וזורע, ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות. ואם בא לזרע מצד הגפנים - מרחיק מעקרי הגפנים ארבע אמות, שנמצא רחוק מן הפתל חמש אמות. ועל דרך זו דנין בכל עריס.

ואילו שער כותש אינו אלא נוגע בשומירה. וראה בפאה פ"ב משנה ג, ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה יט, וצ"ע. (101) ירושלמי שם. שהואיל ורחבה ארבעה מכל צד, הרי הוא מקום חשוב בפני עצמו, אף אם אין חלל ארבעה טפחים בתוכה, ומותר לזרוע בראשה (פני משה שם). (102) ובדבר העגול, נתמעט הרוחב מן הצדדין. ועיין רב"ז. (103) בעגולה, אבל במרובעת אין צריך אף עפר שלשה טפחים על ראשה, שהיא רשות בפני עצמה, ומותר לזרוע בה בכל אופן (ירושלמי שם).

כג. הבית שבפרם¹⁰⁴: אם היה יותר משלשה¹⁰⁵ טפחים על שלשה טפחים עד ארבעה¹⁰⁶ - זורעין בתוכו ירק; ואם היה פחות משלשה על שלשה - הרי הוא קטום ואין זורעין בתוכו.

(104) שם פ"ה משנה ד. "והבית שבכרם זורעים בתוכו". (105) ירושלמי שם. והר"ש פירשו באופן אחר. (106) [בכ"י שביד מעשה רוקח, ובכ"י אברבנאל ובדפוס רומי, חסרות שתי המלים "עד ארבעה". וכן הוא בשו"ע יו"ד סימן רצו סעיף נג, ועיין שם בביאור הגר"א סוף ס"ק עא. ולפי נוסחתנו היה צריך להשלים ולתקן כדלהלן: משלים עד ארבעה וזורעין וכו'". וכן הוא בירושלמי שם: "משלשה ועד ארבעה היא מתניתין, פחות משלשה כסתום, משלשה ועד ארבעה משלים ארבעה וזרוע מיד". וזהו פירושו: "משלשה ועד ארבעה משלים", כלומר אם החלל בבית ועל גבי הקרקע, הוא יותר משלשה טפחים, שאינו כסתום וכלבוד, משלים, כלומר חוקק באדמה ומשלים לארבעה טפחים (ראה למעלה הלכה כב), שכיון שיש שלשה טפחים חלל על גבי הקרקע, אפשר להשלים עד ארבעה על-ידי-זה שיחפור בתוך הקרקע, אבל אם אין שם שלשה טפחים למעלה על גבי הקרקע, שהוא כסתום וכלבוד, אינו יכול להשלים על ידי חפירה בתוך הקרקע].

כד. גפן יחידית¹⁰⁷ שהיתה נטועה בתוף הנקע¹⁰⁸ או בתוף החריץ - מרחיק ממנה ששה טפחים לכל רוח וזורע את פל החריץ, כדרך שעושה במישור. ואם היה עמוק עשרה¹⁰⁹ והיה רחב שפת החריץ למעלה ארבעה - אסור לזרע בתוכו אף על פי שהרחיק ששה¹¹⁰.

(107) משנה שם. (108) "חפירה יתקבצו שם המים. וכבר זכרתי לך פעמים רבות שעבודת הגפן ששה טפחים, והודיענו שאף-על-פי שתהיה כלאים עם הגפן בחפירה אחת, הוא מותר כשהיה בין הזרעים ששה טפחים" (פירוש המשנה שם). (109) נלמד מן התוספתא פ"ד המובאת בהלכה הסמוכה (ביאור הגר"א שם ס"ק עב, ומשנה ראשונה שם). (110) עד שירחיק ארבע אמות, כדלהלן בהלכה הסמוכה.

כה. וכן גפן יחידית שהיתה מקפת גדר גבוה עשרה¹¹¹ ורחב ארבעה - לא יזרע בכל המחיצה ואף על פי שהרחיק ששה. ואם הרחיק ששה וזרע - לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מששים - אינן מצטרפות. ואלמלא היה הגדר, ולא היה עריס - אינן מצטרפות גם אם אין ביניהן אלא שמונה אמות בלבד (למעלה שם), ומחמת העריס הוסיפו בשיעור עוד חלק אחד מששים].

ה. עריס שְׁחַרְב אֲמָצְעוּ וּנְשַׁתְּרוּ בּוֹ חֲמֵשׁ גִּפְנִים בְּצַד הַגֶּדֶר מִפְּאֵן וְחֲמֵשׁ גִּפְנִים בְּצַד הַגֶּדֶר הַאֲחֵר מִפְּנֵיגָן - זֶה הַנִּקְרָא פְּסָקֵי עָרִיס¹¹. אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת וְאֶחָד מִשְׁשִׁים בְּאֶמֶת¹² - הֵרִי זֶה מִרְחִיק מִכָּל שׂוּרָה שֶׁשָּׂה טְפָחִים¹³ זֹרֻעַ¹⁴; וְהוּא שְׂפָאֲרָנוּ¹⁵.

(11) קטעי עריס. (12) כן כתב בפירוש המשנה: "ועוד כל שהוא, ביארו בגמרא שיעור זה הנוסף שהוא חלק מששים חלק באמה, והוא עשירית טפח". אבל ב"ירושלמי" שלפנינו "כל מידות שאמרו חכמים ועוד - טפח", וכן מפורש בתוספתא פ"ד: "כמה הוא ועוד אחד משהו (טפחים) באמה" (והיינו טפח), וראה ב"כסף משנה". (13) "שדין השורה של חמש גפנים, כדין גפן יחידית, לפי שאינה כרם, אבל עבודתה ששה טפחים. וכן כשיהיו שתי שורות בלבד זו כנגד זו, וכיניהם שמונה אמות - מותר לו לזרוע ביניהם, כמו שנתבאר בסוף פרק רביעי, וזה הדין בעצמו נדון בשתי שורות לכשיהיו עריס, אבל הוא צריך לשמונה ועוד, ואז יהיה מותר לו לזרוע ביניהם לאחר שירחק אמה מכל שורה בהם, כמו שביארנו" (פירוש המשנה). (14) בין בינן לבין הגדר ובין בסמוך לעיקרי הגפנים ולחוץ. שאף-על-פי שבקרחת הכרם צריך שש-עשרה אמה ריוח (למעלה פ"ז הי"א) - בפסקי העריס די בריוח שמונה אמות ועוד. (15) למעלה בפ"ז הי"ב.

ו. הֵיָה בִּינֵיהֶן שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת בְּצִמְצוֹם - הֵרִי זֶה לֹא יִזְרַע לְשֵׁם¹⁶. וְאִם יִזְרַע, הוֹאִיל וְהִרְחִיק מִכָּל שׂוּרָה שֶׁשָּׂה טְפָחִים - הֵרִי זֶה לֹא קִדְשׁ¹⁷. וְאִם אֵין שֵׁם גֶּדֶר¹⁸ - מִרְחִיק מִכָּל שׂוּרָה שֶׁשָּׂה טְפָחִים זֹרֻעַ; שְׂאִין פְּאֵן לֹא עָרִיס וְלֹא פְּסָקֵי עָרִיס. חֲזֹר וּבְנֶה הַגֶּדֶר - חֲזֹר עָרִיס לְמִקְוֵמוֹ¹⁹, וְחֲזֹרוּ פְּסָקֵי עָרִיס לְמִקְוֵמָן.

(16) משנה, שם. (17) שם פ"ז מ"ג: "אלו אוסרין ולא מקדשין כו' מותר פסקי עריס". (18) "ירושלמי" שם: "חרב הגדר, אין כאן עריס ולא פסקי עריס", וראה למעלה ה"ד. (19) "ירושלמי" שם.

ז. גִּנְהָה קִטְנָה²⁰ שֶׁהִיא מִקְפַּת גֶּדֶר, וְעָרַס אֶת הַגִּפְנִים סָבִיב לָהּ²¹ מִבְּחוּץ עַל כָּל פְּתָלֶיהָ: אִם יֵשׁ בָּהּ²² מִלֵּא בּוֹצֵר וְסִלְוָה²³ מִפְּאֵן וּמִלֵּא בּוֹצֵר וְסִלְוָה מִפְּאֵן, הוֹאִיל וְהִיא מִקְפַּת גֶּדֶר²⁴ - זֹרְעִין בְּתוֹכָהּ יִרְקוּת²⁵; וְאִם אֵין [בָּהּ] פְּשַׁעוֹר הֵזָה - אֵין זֹרְעִים בְּתוֹכָהּ²⁶, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה הַכֹּל כְּעָרִיס אֶחָד וְיִרְקָה בְּתוֹכוֹ²⁷.

(20) עדיות פ"ב מ"ד. (21) מסתימת לשון רבינו נראה, שמדובר גם בחמש גפנים. וראה להלן. (22) בתוך הגינה. (23) שיעמוד בוצר הענבים וסלו שאוסף בו הענבים.

(5) כבית-הלל במשנה, שם. (6) כלומר, מאחורי הכותל ולחוץ (שלא מצד הגפנים). ואף-על-פי שבכל מקום אמרו שגדר שהוא גבוה עשרה טפחים מפסיק הוא (ראה למעלה שם, הלכה טו) - כאן בעריס הואיל והגפנים ערוסים על הגדר, חזר הגדר על עצמו להיות כעיקרי הגפנים. וכן הוא ב"ירושלמי" שם: "היו שם שתי אמות (בין הגפנים לבין הכותל) מאן-דאמר מעיקר הגפנים מושחים (= מודדים), אינו אסור אלא שתי אמות, מאן-דאמר מעיקר הגדר מושחים, אסור עד שתי אמות [אחרות]" (כסף-משנה), והראב"ד חולק, ובפירושו המשנה כתב רבינו כדעת הראב"ד, וכאן חזר בו. (7) שכל השטח מעיקרי הגפנים ועד הכותל, והכותל בכלל, הרי הוא ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צדדיו.

ד. אֶחָד הַבּוֹנֶה אֶת הַגֶּדֶר: וְאֲחֵר כֶּף נִטְע אוֹ שְׁנַטְע וְאֲחֵר כֶּף עֲשָׂה הַגֶּדֶר, הוֹאִיל וְעָרְסָן - הֵרִי זֶה עָרִיס. נִהְרַס הַגֶּדֶר אוֹ נִסְתַּם הַחֲרִיץ - אֵין פְּאֵן עָרִיס¹⁰, אֲלֵא הֵרִי כָּל הַשׂוּרָה כְּגִפְנִים יְחִידִים.

(8) ירושלמי פ"ו ה"ד. (9) שם. ולא דוקא נהרס לגמרי, אלא אפילו אם נתמעט גבהו או רחבו, הרי הוא כנהרס (רדב"ז). (10) פ"ו מ"ו. [ומדובר כשהיו שתי שורות של גפנים מצד זה של גדר, ושתי שורות מצד השני שכנגדו, כלומר מאחורי הגדר, ובכל שורה ושורה היו חמש גפנים והיו נטועות כאריח על גבי לבניה ולבניה על גבי אריח כזה: כאן מופיע ציור !!! שבאופן זה אינן ככרם, שהרי הוא כרם מעורב (למעלה פ"ז ה"ט), ורק העריס מחשיבו לכרם. המרחק בין גפן לגפן חברתה בשורה שלה, הוא: ארבע אמות (כדין הרחקה בין גפן לגפן, למעלה ה"ב). המרחק, בקו שורה, בין שתי השורות: 2,9 (= שתי אמות ותשע עשיריות מאמה), ואם כן המרחק האלכסוני בין גפן של השורה הקיצונה לבין הגפן שבשורה הפנימית - 4,06 (= ארבע אמות וששה חלקי מאה מאמה), כפי החשבון הידוע שכל אמה ברבוע היא אמה ושני חומשי אמה באלכסון, שאם אין ביניהן ארבע אמות, אינן כרם (למעלה הלכה ב בענין כרם, ופשוט שהוא-הדין בעריס). הגפנים שבשורה הפנימית תופסים מקום של 49/120 (=ארבעים ותשע, חלקי מאה ועשרים באמה). ההרחקה בינה לבין הגדר: 0,6 (= שש, חלקי עשרה באמה). הגדר עצמו 0,2 (= שתי עשיריות באמה, ראה למעלה פ"ג ה"טו שאין שיעור לעובי של הגדר). ההפסק שבין הגדר לבין השורה הפנימית שבצד השני: 0,6 (כבצד הקודם). גוף הגפנים 49/120 (כבצד הקודם). ההרחקה, אף כאן כבצד הקודם: 2,9 באמה. בסך-הכל: 8 1/60 (= שמונה אמות וחלק אחד מששים באמה, ראה למטה בציור). גפנים כאן מופיע ציור!!! ואם כן, כל זמן שהשורות הפנימיות, שבשני הצדדים, קיימות, הכל מצטרף לכרם אחד, ואף-על-פי שאין בין השורות האלו אלא מרחק של 1,4 (= אמה וארבע עשיריות באמה), ושיעור הרחקה בכרם, בין גפן לחברתה, אינו פחות מארבע אמות (למעלה ה"ב) - כיון שיש כאן גדר באמצע, הרי זה כרם. אבל אם נעקרו השורות הפנימיות שבשני הצדדים, ויש מרחק של שמונה אמות וחלק אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**אָרְבַּע אַמוֹת³⁶ - אֵין מוֹדֵדִין אֶלָּא מִסּוּף הָאֲרַכְבָּה³⁷,
לֹא מִעַקֵר הַגֶּפֶן הָרֵאשׁוֹן.**

33 שם פ"ז מ"א: "הארכובה שבגפן". 34 היא אחד מפרקי הרגל. 35 גפן יחידית. 36 כשהיו חמש גפנים שיש להן דין כרם. 37 בפירושו המשנה שם, כתב: "וזה אם לא יהיה עיקר ראשון נראה, אבל אם היה נראה ויראה שהוא עיקר הגפן הזאת שנתעקל, יש למדוד מעיקר הראשון". וכן הוא ב'ירושלמי', וכאן השמיטו רבינו. ועי' רדב"ז.

**י.א. פְּכַר בְּאַרְנוֹ³⁸, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂמֶרְחִיק בֵּין הַזֶּרַע
וּבֵין הַגֶּפֶן בְּשַׁעוֹר, צָרִיף לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא תִסְכַּף הַגֶּפֶן עַל
הַיֶּרֶק אוֹ יִסְכַּף הַיֶּרֶק עַל הַגֶּפֶן. זֶרַע יֶרֶק אוֹ תְבוּאָה
וְצִמְחָה, וְאַחַר כֵּן סִכַּף עֲלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן - הַקָּשִׁין
מִתְרִין³⁹, וְהַדָּגָן יִדְלַק. הֵיוּ שְׂרָשֵׁי הַגֶּפֶן⁴⁰ יוֹצְאִין לְתוֹךְ
הָאֲרַבַּע אַמוֹת שֶׁבֵּין הַפָּרֶם וְהַתְּבוּאָה - יַעֲקֹר. הֵיוּ
שְׂרָשֵׁי הַתְּבוּאָה יוֹצְאִין לְתוֹךְ הָאֲרַבַּע אַמוֹת - מִתָּר.**

38 למעלה פ"ו הי"א. 39 'ירושלמי' (שם פ"ה ה"ו): "זרע בהיתר, וסיכך על גבן, הקשים מותרים והדגן אסור". וראה למעלה פ"ה ה"ז. וראה ב'תוספות' פסחים (כה. ד"ה עיקרן) שכתבו לחלק בין קשים לקשים: שאותם עצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים [מותרים], אבל אותם שגדלים אחר-כך - אסורין, מאחר שהוסיף מאתים. 40 בתוספתא (פ"ד): "היו שרשין יוצאין בתוך ארבע אמות, הכל מודים שיעקור שרשי פיאה (= מין ירק). יוצאין בתוך ארבע אמות שבכרם, אפילו למטה משלשה טפחים מותר" [ונראה שרבינו גרס "אפילו למעלה משלשה טפחים מותר", וראה בבניאור הגר"א י"ד ס' רצו ס"ק פה, ו'תוספתא כפשוטה' שם]. והסביר הרדב"ז: "שרשין הגפן הם כגפן, אבל שרשי התבואה אינם כתבואה".

**י.ב. פֶּל הַהֲרַחֲקוֹת וְהַשְּׁעוּרִין הָאֲמוּרִין בְּכִלְאִים -
בְּאֵמָה בַּת שֵׁשָׁה טַפְחִים⁴¹ שׁוֹחֲקוֹת⁴². וְלֹא יִצְמָצֵם⁴³
בְּמִדּוֹת הַכִּלְאִים, שְׂאִין מִצְמָצְמִים אֶלָּא לְהַמְרִיר⁴⁴.**

41 עירובין ב, ב - מימרא של רבא. 42 כלומר: האצבעות סדוקות מרווחות כדרך השוחק שפוסק שפתי ('ערוך' ערך שחק). וראה בפ"ז מהל' שבת הל"ו והערה רא. 43 למדוד הטפחים מצומצמים. 44 עירובין, שם. שאם היו שתי שורות בכרם וביניהן ארבע אמות עצובות, אף-על-פי שאינן שוחקות, הרי זה כרם, ראה למעלה פ"ז ה"ב, ובהל' שבת שם.

**י.ג. פֶּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוּ שְׂמֶרְחִיקִין בֵּין הַגֶּפֶן
וְהַתְּבוּאָה אוֹ הַיֶּרֶק - אֵינֶן אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁵ אוֹ
בְּסוּרְיָא⁴⁶; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתָּר לְזַרְעוֹ⁴⁷ בְּצַד
הַגֶּפֶן⁴⁸ בְּתוֹךְ הַפָּרֶם לְכַתְחֵלָה. וְלֹא אֶסְרוּ בְּחוּצָה
לְאֶרֶץ אֶלָּא לְזַרְע שְׂנֵי מִיְנֵי יֶרֶק אוֹ תְבוּאָה עִם
הַתְּרָצָן בְּמַפְלַת יָד⁴⁹. וְאִם אֲמַר⁵⁰ לְתִינוּק נְכַרְיָא⁵¹ לְזַרְע**

ושיעורם שתי אמות: אמה לבוצר ואמה לסלו ('ירושלמי' כלאים פ"ו ה"א). 24 כלומר, אף-על-פי שערים תופש ארבע אמות חוץ לגדר (כמבואר למעלה ה"ג) - זהו דוקא כשאין אלא גדר אחד בלבד, אבל כשהגינה מוקפת גדר מסביב - אין דינו ככרם, וראה להלן. 25 בפירושו המשנה שם כתב רבינו, שמרחיק ששה טפחים מן הגדר, אף-על-פי שאין לו דין כרם, יש לו דין גפן יחידית. 26 ואפילו אם הרחיק כדין. 27 שלקטנותם נראה הזרע עם הכרם כאילו הם מחוברים (פירושו המשנה).

**ח. גֶּפֶן שֶׁהָיוּ זְרוּעִים בְּמִדְרָגָה גְבוּהָה וְהָעָרִיס
שְׂלָהֶן יוֹצֵא²⁸ וּמִסְכָּף עַל הַשְּׂדֵה²⁹: אִם עוֹמֵד בְּאֶרֶץ
וּבוֹצֵר אֶת כָּלוּ - רוֹאִין כָּל הַמְּקוֹם שֶׁתַּחַת הָעָרִיס
כְּאִלוֹ הוּא מְקוֹם עֲקָרֵי הַגֶּפֶן, וְאוֹסֵר אֲרַבַּע אַמוֹת
בְּשְׂדֵה לְכָל רוּחַ מְשַׁפֵּת הָעָרִיס³⁰; וְאִם אֵינֶן יָכוֹל
לְבָצֵר עַד שְׂנֵעֵלָה בְּמִדְרָגָה אוֹ בְּסֵלֶם - אֵין אֶסוּר
לְזַרְע אֶלָּא תַּחַת הָעָרִיס בְּלִבְדוּ³¹.**

28 שם פ"ו מ"ב. 29 מדובר כשהיו חמש גפנים נטועות, והן ערוסות על גבי כותל גבוה עשרה טפחים, שאלמלא היו נטועות על גבי מקום גבוה, היה לזה דין עריס וצריך להרחיק ארבע אמות מן הכותל ולחוץ, כמבואר למעלה (הלכות ב"ג), אבל מכיון שהגפנים נטועות על גבי מקום גבוה, נשתנה הדין, כדלהלן. 30 כלומר, מן הכותל שהעריס עליו, כנ"ל. 31 שהרי גם בגפן יחידית אסור לזרוע תחת השריגין (למעלה פ"ו הי"א), ובפירושו המשנה פירש באופן אחר.

**ט. שְׁנֵי פְתָלִים³² הַסְּמוּכִין זֶה לְזֶה וְהַגֶּפֶן נְטוּעִים
בְּזוּיּוֹת בְּיַנְיָהֶם, וְהָעָרִיס יוֹצֵא עִם הַפְתָּלִים מִתּוֹךְ
הַקָּרֶן וְכֵלָה - מִרְחִיק מִעֲקָרֵי הַגֶּפֶן בְּשַׁעוֹר וְזוֹרַע
בְּמְקוֹם הַפְתָּה שְׂאִין עֲלָיו עָרִיס. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַזֶּרַע
מִכֵּן בֵּין שְׁנֵי הַפְתָּלִים שְׂבִינְיָהֶן הָעָרִיס, הוֹאִיל
וְהִרְחִיק בְּשַׁעוֹר - הֲרִי זֶה זוֹרַע בֵּין הַפְתָּלִים.**

32 שם פ"ו מ"ז, וכמו שכתב בפירושו המשנה שם, זה לשונו: "כשיתחיל העריס, וכמו שכתב בפירושו המשנה שם, זה לשונו: "כשיתחיל העריס מקרן בין שתי קירות וילך הלוך ומתמעט עד ישוב דמות כו' כאילו הוא משולש, על הצורה הזאת: כאן מופיע ציור!!! אמר שירחיק עבודתו ויזרע בין הקירות וכו'" [כלומר: אף-על-פי שבמקום הגפנים יש דין כרם לבין הקירות, מחמת שני טעמים: א. שהן שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב (למעלה פ"ז ה"ז). ב. שיש כאן דין עריס, ובכל זאת אין אנו אומרים שכל השטח שבין הקירות (= אפילו זה שרחוק מן הגפנים) הוא בכלל כרם, אלא מרחיק ארבע אמות מן הגפן האחרונה (= שיצאה זנב) וזרוע שם].

**י. גֶּפֶן שְׂעֵלָה³³ הָעֵץ שְׂלָה מִן הָאֶרֶץ מְעֻט וְאַחַר כֵּן
יַעֲקֹם וְנִמְשַׁף עַל הָאֶרֶץ וְחֹזֵר וְעֵלָה כְּמוֹ אֲרַכְבָּה³⁴,
בְּשִׂמּוּדֵינָן בֵּין הַגֶּפֶן³⁵ וּבֵין הַזֶּרַע שֵׁשָׁה טַפְחִים אוֹ**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עוד היא (= אף היא, כלומר, כלאים) בקדמייתא (צ"ל: "כקדמייתא" = כראשונה, כלומר, כערלה שברישא) יורד ולוקח, ובלבד שלא יראנו לוקט". וראה בקידושין לט, א. (56 פ"י הלכות יא-ב.

ל'52 פְּחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתָּר. אֲבָל לֹא יֵאמַר לְנִכְרֵי גְדוּל, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף בִּישְׂרָאֵל⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כֹּל הַשְּׂעוּרִין הָאֵלּוּ שְׂמֻרְחִיקִין בֵּין הַגְּפָנִים וְהַתְּבוּנָה אוּ הִירָק - אֵינָן אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּו' אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתָּר לְזֵרַע כּו'".

וצריך עיון: ידועה גודל ההרחקה בניזיר "אמרי נזירא סחור, סחור, לכרמא לא תקרב" כדי שלא יבוא לידי תקלה, ועל-דרך-זה תיקנו סייגי זהירות בעניינים רבים. ועפ"ז גם כאשר לא הוסיף אחד ממאתיים, ואיסורו הוא איסור אכילה בלבד, אין לעשות כל פעולה העלולה להביא לידי תקלה, וא"כ היאך מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחילה.

(על-פי "ין מלכות" ספר זרעים, סימן ד')

~ יום שישי כ' תמוז ~

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

1) יבאר המרכיב זכר על בהמה שאינו מינו. וסימני פרדות שמותר לזווגן. היולדין מן הכלאים אם מותרין בהנאה, ואם מותרים בהרכבה. העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה. היושב בעגלה שמושכין אותה כלאים. בהמת פסולי המוקדשין.

א. הַמִּרְכִּיב זָכָר עַל נִקְבָּה שְׂאִינוּ מִינּוּ², בֵּין בְּהֵמָה בֵּין בְּחֵיָה וּבְעוֹף³, וְאִפְלוּ בְּמִינֵי חֵיָה שְׁבִינִים⁴ - הָרִי זֶה לֹּקֵחַ מִן הַתּוֹרָה כָּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵; שְׁנֹאֲמַר: בְּהֵמָתָךְ לֹא תִרְבִּיעַ פְּלֵאִים. וְאֶחָד בְּהֵמָה חֵיָה וְעוֹף שֶׁלּוֹ אוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶. וְאִינוּ לֹקֵחַ עַד שְׂיִכְנִיס מִיָּדוֹ כִּמְכֹחֹל בְּשׂוֹפְרָתָ⁷; אֲבָל אִם הֶעֱלַם זֶה עַל זֶה בְּלֶבֶד אוּ שְׂעוֹרָרָן פְּקוּל⁸ - מִפִּי אֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת⁹.

2) אפילו שניהם ממין טהור. ודווקא בשאינו מינו, אבל מין במינו, כגון שור שחור על גבי פרה לבנה - מותר. ולמדו כן מכלאי בגדים שתפרו בהם שני מינים "לא תלבש שעטני צמר ופשתים". (3) והנה בתורה לא נאמר אלא "בהמתך לא תרביע כלאים" ולא נזכרו חיה ועופות. אבל חכמינו ז"ל אמרו: "אחד שור ואחד כל בהמה כו' לכלאים וכו' וכן חיה ועוף" ולמדו כן בגזירה שווה "בהמתך" - "בהמתך" משבת, שכשם שבשבת נתרבו גם חיה ועוף שנאמר "לא תעשה כל מלאכה וגו' ושורך וחמורך וכל בהמתך", - "וכל בהמתך" מרבה כל מיני בעלי חיים, כמו כן לענין כלאים. (4) "המרביע שני מינים שבים לוקח". ולמדו כן בגזירה שווה "למינהו" - "למינהו", נאמר "למינהו" ביבשה ונאמר "למינהו" בים, ללמדך שכשם שביבשה יש איסור כלאים, כמו כן יש בים. וצריך לומר ש"מיני חיה" שכתב רבינו אינו מין חיה בלבד אלא כוונתו לנפש חיה, והכל בכלל. (5) שהרי אינה מן המצוות התלויות בארץ. (6) ספרא פרשת קדושים פרק ד הלכה יד "בהמת אחרים על בהמת אחרים מניין? תלמוד לומר את חוקותי תשמורו". (7) כך קבלו חכמים שלא אסרה התורה אלא אם האדם עושה מעשה ההרבעה בידיו ממש. (8) עוררם בקול להרבעה. [ונאף על פי שבחרישה בכלאים אמרו: "הנהיגם בקול - לוקח" שהקפידה התורה גם אם אין האדם עושה מעשה החסימה בידו, וגם המנהיג בקול עובר על הלאו של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", אלא שיש סברא לומר כי זהו לאו שאין בו מעשה, ואין לוקים עליו - בזה אמרו כי בקולו הוא עושה מעשה, וחייב מלקות, אבל בהרבעה לא אסרה התורה אלא בעושה מעשה, אבל בלי מעשה אינו עובר על הלאו]. (9) שאסור מדרבנן. וראה לכך ממה שהתירו להכניס מין ושאינו מינו לדיר, ולא אמרו שמותר גם להעלות זה על זה.

45) קידושין לט, א. וראה למעלה פ"ה ה"ז, אם איסורו מן התורה או רק מדרבנן. (46) מדרבנן, כשם שעשאוה לענין תרומות ומעשרות ושביעית (להלן פ"א מהל' תרומות ה"ד והט"ו) ולענין ביכורים (פ"ב מהל' ביכורים ה"א). (47) קידושין, שם. הואיל וגם בארץ אינו לוקח באופן זה (למעלה פ"ה שם). (48) אבל על גבי הגפנים - אסור, מפני ששרשי הזרעים נכנסים אל תוך שרשי הגפנים, והרכבה אסורה אף בחוצה לארץ, כמפורש למעלה בפ"א ה"ה (כסף-משנה). [ראה למעלה פ"ב ה"א, שדעת רבינו שהרכבת שרשים בשרשים - אסורה]. (49) שכיון שבארץ ישראל הוא חייב מלקות (למעלה פ"א ה"ב), גזרו בזה אף בחוצה לארץ. (50) שבת קלט, א. (51) אבל לתינוק ישראל - אסור (שבת שם), שאף איסור דרבנן אסור להאכיל לישראל קטן (פי"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז). (52) לישראל (ראה למעלה פ"א ה"ג), חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד (כסף-משנה). (53) שבת, שם.

יד. וְאֵף עַל פִּי שְׂמֵתָר לְזֵרַע הִירָק בְּצַד הַפְּרָם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, הָרִי אֹתוֹ הִירָק הַזָּרוּעַ שֶׁם אֶסוּר בְּאֲכִילָה⁵⁴ וְאִפְלוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְהוּא שְׂיִרְאָה אֹתוֹ⁵⁵ לֹקֵט וּמוֹכֵר; אֲבָל סִפְקוֹ - מִתָּר, כְּמוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ בְּהֵלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֶסוּרוֹת⁵⁶.

54) שאף-על-פי שאיסור זריעה אין בחוצה לארץ, מאחר שאף בארץ ישראל אינו חייב מלקות, כנ"ל, לענין איסור אכילה, כיון שבארץ ישראל אסור בהנאה (למעלה פ"ה שם) - אסור בחוצה לארץ, לכל הפחות באכילה. וראה מהא דלהלן, שאם ראהו לוקט, אסור אף בחוצה לארץ, והיינו באכילה. ובהנאה לא גזרו, כמו שמוכח מהסוגיא בקידושין שם (ראה בכסף-משנה). (55) במשנה (ערלה פ"ג מ"ט, הובאה בקידושין לח:): שנינו לגבי ערלה בחוצה לארץ: "ובלבד שלא יראנו לוקט". ואילו בכלאים שנינו: "ובחוצה לארץ יורד ולוקט (= כלומר הגוי) ובלבד שלא ילקוט (= הישראל) ביד", אבל ב"ירושלמי" (שם ה"ז): "אמר רבי יודן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מינין²⁶ - אָסוּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עַל זֶה, וְאִם הִרְפִּיב - לֹקְהָ²⁷. וְכֵן אִם הִרְפִּיב זֶה הַנּוֹלָד²⁸ אֶפְלוּ עַל מִין אִמּוֹ²⁹ - לֹקְהָ³⁰. בַּיָּצֵד? פֶּרֶד שְׂאֵמוֹ חֲמור - מִתֵּר לְהַרְפִּיבוֹ עַל פֶּרֶדָה שְׂאֵמָה חֲמור³¹, וְאִסוּר לְהַרְפִּיבוֹ³² אֶפְלוּ עַל חֲמור; אֲבָל פֶּרֶד שְׂאֵמוֹ סוֹס - אִסוּר לְהַרְפִּיבוֹ³³ עַל פֶּרֶדָה שְׂאֵמָה חֲמור. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. לְפִיכָה, הַרְוֵצָה לְהַרְפִּיב פֶּרֶד עַל פֶּרֶדָה אוֹ לְמִשְׁףּ בִּשְׂתֵי פֶרְדוֹת - בּוֹדֵק בְּסִימָנֵי אֲזִנִּים וְזָנָב וְקוֹל; אִם דּוֹמִין זֶה לְזָה - בִּידוּעַ שְׂאֵמָן מִמִּין אֶחָד וּמִתְרִין.

(25) וכן אבותיהם מין אחד. (26) וגם אבותיהם שני מינים. (27) זה לא ייתכן אלא אם נפסוק שבוודאי "אין חוששין לזרע האב", אבל אם זה ספק - אינו לוקה. שהרי אם וודאי הוא שחוששין לזרע האב - מותר לכתחילה, כמו שאמרו בחולין עט. לדעת חנניה, שכל הפרדות מין אחד הם. ואם כן קשה כאן כמה קושיות: א. איך כתב בסמוך "וכן אם הרכיב זה הנוולד אפילו על מין אמו לוקה", הרי שם אמרו שאם אין חוששין לזרע האב מותרים לכתחילה, שהרי אמותיהם שוות, ואיך כתב רבינו שאסור ולוקה. ב. הרי שם אמרו במסקנא, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ג. הרי בפרק י"ב מהלכות שחיטה הלכה י"א פסק רבינו שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. לכן נראה שיש להגיה גם כאן וגם בסמוך, כדלהלן: "ואם הרכיב [אינו] לוקה, וכן אם הרכיב זה הנוולד אפילו על מין אמו [אינו] לוקה". ולפי זה פסק רבינו כמסקנת הגמרא שם, וכמו שפסק בהלכות שחיטה שם, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ולפיכך בשני מינים אסור שמה אין חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמה חוששין. ואם הרכיבו על מין אמו אסור שמה חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמה אין חוששין. (28) מסוס וחמורה. (29) חמור הבא מחמור וחמורה. (30) צריך להיות: "אינו לוקה", כמבואר למעלה. (31) ממה נפשך: אם אין חוששין לזרע האב הרי הם מין אחד מצד האם, ואם חוששין לזרע האב, הרי כל הפרדות מין אחד, כנ"ל. (32) אין כאן אלא איסור בלבד מחמת ספק, אבל אינו לוקה, כנ"ל. (33) ואינו לוקה, כנ"ל.

ז. כָּל הַעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּשָׁנֵי מִינֵי בְּהֵמָה או חֲזִיהַ בְּאֶחָד, וְהִיָּה אֶחָד מֵהֶן מִין טְהוֹרָה וְהַשְּׂנֵי מִין טְמֵאָה³⁴ - הֲרִי זֶה לֹקְהָ בְּכָל מְקוֹם³⁵; שְׂנֵאמַר: לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמור יַחְדוֹ. אֶחָד הַחֲזִירִשׁ אוֹ הַזֶּרְעֵץ³⁶ אוֹ הַמּוֹשֵׁף בָּהֶם עֲגֵלָה אוֹ אֶבֶן כְּאֶחָד³⁷, או הַנְּהִיגִם כְּאֶחָד וְאֶפְלוּ בְּקוֹל - לֹקְהָ; שְׂנֵאמַר: יַחְדוֹ - מְכַל מְקוֹם³⁸. אֲבָל הַמְּזוֹגָג³⁹ - פְּטוּר, עַד שְׂיִמְשֵׁף אוֹ יִנְהִיג.

(34) בכלאים פרק ח משנה א"ב: "כלאי בהמה וכו' ואינם אסורים אלא מלהרביע, בהמה עם בהמה וחיה עם חיה, בהמה עם חיה וחיה עם בהמה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין

ב. מִתֵּר לְהַכְנִיס שְׁנֵי מִינֵין לְסֵהרָ אֶחָד. וְאִם רָאָה אוֹתָם רוֹבְעִים זֶה אֶת זֶה - אִינּוֹ זָקוּק לְהַפְרִישׁוֹ. וְאִסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן בְּהֵמָתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַרְפִּיעָה¹⁰ ל¹¹.

(10) באינו מינה. (11) כלומר, בשביל הישראל, ואיסורו משום "אמירה לנכרי שבות". [אבל להרבעה בשביל הגוי אין איסור אמירה לנכרי שבות. ואף על פי שהגוי מוזהר על רביעת בהמה באינו מינה - כאן מדובר, כנראה, באופן שאומר לו להרביע על ידי העלאה זה על זה, בלי מעשה של "כמכחול בשפופרת", שישראל אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, ובגוי לא שייך איסור דרבנן. אבל אם אומר לו להרביע במעשה, עובר על לפני עיוור לא תיתן מכשול, אפילו אם אומר לו להרביעו בשביל הגוי.]

ג. מִי שֶׁעָבַר וְהִרְפִּיב בְּהֵמָתוֹ¹² כְּלָאִים - הֲרִי הַנּוֹלָד מֵהֶם מִתֵּר בְּהֵנָא¹³. וְאִם הִיָּה מִין טְהוֹרָה עִם מִין טְהוֹרָה¹⁴ - מִתֵּר בְּאִכְלָה¹⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.

(12) המדובר בשני מינים טמאים. (13) אבל באכילה לא, שהרי הם טמאים. (14) כגון בהמה עם חיה. (15) "בהמתך לא תרביע כלאים וכו' מה בהמתך היוצא ממנה מותרת כו' מדאסר רחמנא כלאים לגבוה (=לקרבן). מכלל דלהדיוט שרי (=מותר אף באכילה).

ד. שְׁנֵי מִינֵי בְּהֵמָה או חֲזִיהַ שְׂדוּמִין זֶה לְזָה, אָף עַל פִּי שְׂמֵתָעֶבְרִין זֶה מִזָּה וְדוּמִין זֶה לְזָה, הוֹאִיל וְהֵם שְׁנֵי מִינֵין - הֲרִי הֵם כְּלָאִים וְאִסוּר לְהַרְפִּיבֵן. בַּיָּצֵד? הַזָּאֵב עִם הַכְּלָב, וְהַכְּלָב הַכְּפִרִי¹⁶ עִם הַשּׁוּעַל, וְהַצְּבָאִים¹⁷ עִם הָעִזִּים, וְהַיְעֵלִים¹⁸ עִם הַרְחֵלִים, וְהַסּוֹס עִם הַפֶּרֶד¹⁹, וְהַפֶּרֶד עִם הַחֲמור, וְהַחֲמור עִם הָעוֹרֵד²⁰, אָף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לְזָה - הֲרִי הֵן כְּלָאִים זֶה בְּזָה.

(16) כלב הצייד מיוחס לכפר. (17) עפרים. (18) הם מין חיה. (19) נולד מן הסוס והחמור. (20) חמור מדברי.

ה. מִין שְׂנֵי בּוֹ מְדַבְּרֵי וְיִשׁוּבֵי, כְּגוֹן שׁוֹר הַבָּרִי²¹ עִם הַשּׁוֹר²², וְהַרְמֵף²³ עִם הַסּוֹס - מִתֵּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִין אֶחָד. אֲבָל אֲזוֹ עִם אֲזוֹ בָּר - כְּלָאִים זֶה בְּזָה. מִפְּנֵי שֶׁהָאֲזוֹ (בִּיתִי) - בַּיָּצִיּוֹ מִפְּנֵינִים, וְאֲזוֹ בָּר - בַּיָּצִיּוֹ מִפְּחוּץ, מִכְּלָל שֶׁהֵם שְׁנֵי מִינֵין. וְהַכּוֹי - כְּלָאִים עִם הַחֲזִיהַ וְעִם הַבְּהֵמָה; וְאִין לֹקִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק²⁴.

(21) השור המדברי. (22) לפי ששניהם מין בהמה. (23) מין ממיני הסוסים ונוצר במגילת אסתר "בני הרמכים". (24) אם הוא מין חיה או מין בהמה.

ו. הַיְלוּדִים מִן הַכְּלָאִים: אִם הִיוּ אֲמוֹתֵיהֶן מִין אֶחָד²⁵ - מִתֵּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עַל זֶה; וְאִם הִיוּ שְׁנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חזיר - התיר לנו מוח של שיבוטא), ומן התורה אינו חייב מלקות אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא.

ט. עגלה שהיו מושכין אותה פלאים - היושב בעגלה לוקה, ואף על פי שלא הנהיג; שישיתו גורמת לבהמה שתמשך העגלה. וכן אם היה יושב אחד בעגלה ואחד מנהיג - שניהן לוקין. ואפלו מאה שהנהיגו פלאים פאחד - פלן לוקין.

י. מתר לעשות מלאכה באדם ובבהמה או חיה פאחד, כגון אדם שחורש עם השור או מושך עגלה עם חמור וכיוצא בזה; שגאמר: בשור ובחמור יחדו - לא באדם וחמור או באדם ושור.

יא. בהמת פסולי⁴⁶ המקדשין, אף על פי שהיא גוף אחד, עשאה הפתוב פשני גופין. מפני שהיתה קדש⁴⁷, ונעשית⁴⁸ פקדש וכחל מערבין זה בזה⁴⁹, ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטהורה המערבין פאחד. הרי הוא אומר: ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן ליי. מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בפסולי המקדשין⁵⁰. לפיכך, החורש בשור פסולי המקדשין או המרביע - הרי זה לוקה משום פלאים. ואסור זה מדברי קבלה.

(46 כלומר, פסולי המוקדשין שנפדו. (47 לפני שפרו אותה. [וצריך עיון למה הוצרך רבינו לכתוב כן, הלא גם בלי זה הוא כלאים, כמו שמבאר להלן: שיש בו תורת חולין (תורת קדשים)]. (48 לאחר פדיון. (49 כלומר, חולין, שמותרת באכילה מחוץ לפתח אהל מועד, וקודש שאסורה בגיזה ועבודה כקדשים. וכן כתב רש"י במכות שם. וטעם זה מספיק, לדעת רבינו, רק בהרבעה שאסורה אפילו בשני מינים טהורים, אבל בחרישה הוצרך רבינו להא דלהלן. (50 הוצרך רבינו לכך לשיטתו שאין איסור חרישה בכלאים אלא במין טהור ומין טמא. [ולפי זה אין בכור בעל מום בכלל זה, שהרי עליו לא אמרו שהוא בכלל בהמה טמאה שהרי הוא אינו טעון פדיון ולא העמדה והערכה. אבל לענין הרבעה, שאסור מן התורה אפילו בשני מינים טהורים, גם בכור בכלל, שהרי גם הוא מעורב קודש וחול.

פרק עשירי

1) יבאר כלאי בגדים שאינו אלא בצמר ופשתים בלבד. צמר רחל בת עז אם יש בה משום כלאים. קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן. הכלאים אם יש להם שיעור. והקנבוס והפשטן שטרפן זה בזה. כלאי בגדים אם יכול לעשותן ולמוכרם או לישב עליהם. מנעל שהוא כלאים. ותופרי כסות אם תופרין כדרכן. אין איסור כלאים אלא בגדים שהם דרך חימום. בגד צמר שחיברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת. הלוקח כלי צמר מן הגוי, והרואה כלאים של תורה על חבירו בשוק. ודין המלביש את חבירו כלאים. וכהן שלבש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה.

לחרוש ולמשוך ולהנהיג". ומפרשה רבינו שם: "כשאמר כלאי בהמה אינם אסורים אלא מלהרביע (=כלומר, אבל לחרוש מותר) אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה וכו'. אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה, והוא: שהם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג וכו' וזה עניין שאמר הכתוב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", רוצה לומר: לענין הרבעה שנאמר "בהמתך לא תרביע כלאים" כל שהם שני מינים הרי הם בכלל כלאים ואפילו שניהם טהורים, אבל בחרישה לא פרט הכתוב אלא באופן שאחד טמא ואחד טהור - "שור וחמור", וכן הוא בתוספתא שם פרק ה: "לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוך כו' אם עשה כן כו' וחכמים פוטרין". (35) אפילו בחוצה לארץ. שכל מצוה שאינה תלויה בארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. (36) בספרי פרשת כי תצא: "לא תחרוש, אין לי אלא חורש, מניין לרבות את הדש וכו' תלמוד לומר יחדיו מכל מקום". (37) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואמרו שעניין יחדיו, רוצה לומר לחבר ביניהם ולייחדם על איזה דרך שיהיה, או לחרישה וזולתה. (38) [זה מוסב על זורע ומושך ומנהיג, וכדברי הספרי (שהובא למעלה) ש"מ"יחדיו" למדו שחרישה לאו דווקא]. (39) ברייתא בבבא מציעא שם. ופירש רש"י: "המזווג שור וחמור לקרון ולא הנהיג בהם".

ח. אחד שור וחמור ואחד פל שני מינין פאחד טמא ואחד טהור, בין בהמה עם בהמה פחזיר⁴⁰ עם הפכש, או חיה עם חיה פחמור עם הפיל, או חיה עם בהמה פכלב⁴¹ עם העז או עזי עם החזיר וכיוצא בהם - על פל אלו לוקה מן התורה; שחיה בכלל בהמה⁴² היא, כמו שפארנו בהלכות מאכלות אסורות. אבל מדברי סופרים⁴³, שני מינין שהן פלאים בהרבעה - אסורים לחרש בהן פאחד ולמשכן ולהנהיגן. ואם עשה בהן מלאכה פאחד או משך או הנהיג - מפין אותו מפת מרדות. ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שפיים, כגון עז עם שבוט⁴⁴; ואם עשה - פטור⁴⁵.

(40) חזיר הוא מין בהמה. (41) שהוא מין חיה. (42) בבא קמא נד: ושם למדו כלאים דחרישה בגזירה שווה "שור" - "שור" משבת, מה שור האמור בשבת גם עוף בכלל, אף כלאים כן. וכן הוא בספרי שם: "מניין לרבות שאר בהמה וחיה ועוף כיוצא בשור, תלמוד לומר לא תחרוש". ורבינו השמיט כאן "עוף". (43) שהרי אמרו בבבא קמא שם "אחד השור ואחד כל בהמה". כלומר, מזה משמע שגם כשניהם טהורים או שניהם טמאים הם בכלל האיסור, ולדעת רבינו זה אינו אלא מדברי סופרים. (44) בעיא היא שם נה. אם יש בזה איסור כלאים או מכיוון שאינם יכולים להתחבר, שהרי העז לא ייכנס לים והדג לא ייצא ליבשה. ולא נפשטה הבעייתא. (45) מאחר שלא נפשטה הבעייתא, אינו לוקה מספק. ורוצה לומר פטור ממכת מרדות, שהרי גם העז וגם השבוט שניהם ממין טהור. (עיינן שבת קיט. וקידושין מא. "רבא מלח שיבוטא" ובוהלין קט: אסר לנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ' קדושים פרק ד הלכה יח): "ובגד כלאים, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד, אין לי אלא בגד, מניין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונוז". כלומר, מכיון שאסרה תורה או שוע או טווי או נוז, על-כרחנו שלבדים בכלל בגד, שהרי מדבר שהוא שוע בלבד, ואינו טווי, אי-אפשר לעשות אלא לבדים]. (15) כלומר, כלאים מן התורה. וכן הוא בכלאים פ"ט משנה ט: "לבדים אסורים מפני שהם שועים".

והראב"ד השיג: "לבדים אינם מן התורה, שאין טוויין אלא שוע בלבד". וכן כתב רבינו בפירושו המשנה: "שלא יהיו כלאים עד שיהיו נחברים אלו שלשה הענינים כולם (כלומר, שוע טווי ונוז), וכל מה שאינו כך הוא כלאים מדברי סופרים, וזו הלכה פסוקה באמת ואין בו ספק, וכן אמרו בגמרא, ואם מצאת לאחד דבר חולק על מה שאמרת לך, אל יכנס בלבך ספק, שהוא שכת ההלכה ההיא האמורה בגמרא נדה (סא:)" אבל שוב חזר בו רבינו, וכתב במהדורה שניה שם: "כך אמרו מקצת הגאונים, וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה, ומה שזכר בגמרא נדה (שם): והלכתא כמר זוטרא, שאמר: עד שיהיה שוע טווי ונוז, אינו לשון התלמוד, אבל הוא לשון איזה מפרש" (רדב"ז, וכן הוא בכסף-משנה, וראה במשנה עם פירוש המשנה הוצאת במברגר, וכן הוא בהגהות לפירוש המשנה דפוס ניאפולי כ"י שכתר (הגר"ש ליברמן במבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם ז"ל עמ' ז). (16) כלומר, ערבם וטויה אותם, אבל לא שע אותם, ועיין כסף-משנה]. (17) כן הוא שם משנה ח: "אין אסור משום כלאים אלא טוה וארוג, שנאמר לא תלבש שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונוז". (ואף-על-פי שלדעת רבינו: "כל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה" (ראה למעלה), הוצרך כאן לאריגה, שבלי אריגה אין זה "בגד", ראה למעלה בדברי הספרא, וראה בהלכה הסמוכה).

ג. תפר בגד¹⁸ צמר בשל פשתן, ואפלו תפרן במשי¹⁹, או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן²⁰ או בגד פשתים בחוטי צמר, או קשר חוטי צמר בחוטי פשתים או גדלן, אפלו נתן²¹ צמר ופשתים בשק או בקפה²² וכרכן²³ - הרי אלו פלאים. ואפלו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן, אף על פי שהרצועה²⁴ באמצע²⁵, וכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרן - הרי אלו פלאים. שנאמר: צמר ופשתים יחדו - מכל מקום²⁶, פיון שנתאחד נאסר.

(18) למעלה מנה רבינו דין שוע ודין טווי, וכאן כתב דין נוז. שנוז הוא או ארוג או שזור, וכשם ששוע הכוונה שגם הצמר לחוד וגם הפשתים לחוד הם שועים, והם גם שועים ביחד. וכמו כן טוויים וגם טוויים ביחד. כמו כן גם נוז, היינו שגם הצמר וגם הפשתן שניהם לעצמם הם נוז, והם גם נוז ביחד. וזה לא יתכן אלא בחוט שזור של צמר וחוט

א. אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר² ופשתן בלבד³, שנאמר: לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו. ויש בכרפי הים⁴ כמו צמר שגדל על האבנים שבים המלח⁵, תכניתו פתבנית הזקב, והוא רף ביותר, וקלף שמו. ואסור עם הפשתן⁶ מפני מראית העין, שהוא דומה לצמר רחלים. וכן השירים והקלף⁷ אסורין מפני מראית העין⁸.

(2) צמר רחלים ואילים, שרק הם נקראים צמר סתם, שנאמר (מלכים-ב ג, ד) "ומאה אף אילים צמר" (ירושלמי כלאים פ"א הלכה א), וראה להלן הלכה ו. (3) כלאים פ"ט משנה א. (4) שבת כ: (5) וראה בפ"ב מהלכות ציצית הלכה ב, שכתב רבינו "ים המלח". וכוונתו לים הגדול שמימיו מלוחים, וכן גם בפירושו למשנה כלים פט"ו משנה א. ובסוף פירושו לששה סדרי משנה הביא "ים המלח", וכוונתו כנ"ל לים הגדול. ועיין ב'מעדני יום-טוב' לרא"ש הלכות כלאי בגדים סימן ז אות י. (6) הואיל והשירים (= המשי) והכלך אסורים זה בזה (כלאים שם משנה ב, והובא להלן), מפני שהכלך דומה לצמר ושירים דומה לפשתן, קל-וחומר שיש לאסור כלך עם הפשתן עצמו. ולפי זה, הוא-הדין שירים עם צמר עצמו אסור (כסף-משנה ורדב"ז). והיום שהמשי מצוי בינינו ומכירים אותו, אין בו משום מראית העין, ומותר עם הצמר (שו"ע י"ד סימן רצח סעיף א בשם הרא"ש). (7) משנה שם. (8) מפני שאחד מהמינים (= הוא השיריים) חלק כמו הפשתים, והשני (= הכלך) יש בו יבשות, והוא שעיר כמו הצמר (פירוש המשנה).

ב. רחל בת עז - צמרה אין לוקין עליו⁹ משום פלאים, אבל אסור הוא מדבריהם¹⁰ מפני מראית העין. פיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חבור בעולם - הרי זה פלאים מן התורה. פיצד¹¹? צמר ופשתים שטרפן¹² זה עם זה ופע אותן¹³ ועשה מהן לבדין¹⁴ - הרי אלו פלאים¹⁵. טרפן וטוה אותן¹⁶ פאחד וארג בגד¹⁷ מטוי זה - הרי זה פלאים.

(9) בכורות יז. ושם למדו כן מהיקש של צמר לפשתים, "מה פשתים שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה", וזה נשתנה. (10) ממה שאמרו שם "אין לוקין עליו", למד רבינו שמדברנן אסור משום מראית העין, כמו שיריים וכלך שלמעלה (כסף-משנה). ועז שנוולד מרחל שצמרו אינו דומה כלל לצמר רחלים, אינו אסור כלל (ר"י קורקוס). (11) [דעת רבינו שאו שוע, או טווי או נוז, ראה להלן, והוא מונה אותם כולם]. (12) כלומר, ערבם ביחד. (13) סרקם במסרק והחליקם, "איש חלק" (בראשית כז, יא) תרגם אונקלוס: "גבר שיע" (רע"ב). וסובר רבינו כדעת רש"י בנדה סא: ששוע היינו צמר ופשתים ביחד. (14) [אף-על-פי שהם שוע, ודעת רבינו ששוע בלבד הוא כלאים מן התורה, ראה להלן, הוצרך לעשיית לבדים, שאם לא עשה לבדים אינם "בגד", והתורה אמרה (ויקרא יט, יט) "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך". וכן מפורש בספרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה בְּזָה וְטוֹהַ מִהֶן טוֹי³⁴: אִם הָיָה הַחֲצִי מִן הַרְחֵלִים³⁵ - הָרִי הַפֶּל כְּצֶמֶר רְחֵלִים, וְהָרִי הוּא כְּלָאִים עִם הַפֶּשֶׁתָּן³⁶; וְאִם הָיָה הָרִב מִן הַגְּמָלִים - מִתָּר לְעִרְבוֹ עִם הַפֶּשֶׁתָּן, מִפְּנֵי שְׁצוּרַת הַפֶּל צוּרַת צֶמֶר גְּמָלִים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר הַמְעַרְבִין בְּהֵן, מִפְּנֵי שְׁאִינֵן חוֹטֵי צֶמֶר³⁷.

(32) כלאים פ"ט משנה א. (33) צמר של ארנבים (להלן הלכה ט). ואין לך כלאים אלא בצמר של רחלים ואילים בלבד, ראה למעלה הלכה א. (34) באופן שכל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים. אבל אם עירב חוט של צמר רחלים בתוך חוטי צמר גמלים, ואחר-כך עירב בהם חוטי פשתן - אסור, שהחוט חשוב הוא אינו בטל (להלן בסוף ההלכה, וכן הוא בכס"מ בשם התוספתא פ"ה, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (35) משנה שם. (36) אם כל חוט וחוט שזור (ראה למעלה הלכה ג), וראה להלן הלכה ז, שמדרבנן אסור אפילו אם אינם שזורים כל אחד ואחד, כיון שארגם יחד. (37) אלא כל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים, ואילו חוט צמר - אינו בטל, ראה למעלה.

ז. לְפִיכָּה, עוֹרוֹת הַכְּבָשִׁים שְׁעוֹשִׁין מִהֶן בְּגָדִים, אֵף עַל פִּי שְׁתוֹפְרִין אוֹתָן בְּפֶשֶׁתָּן - מִתְרִין, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר, אֵף עַל פִּי שְׁנֹכְרָכוֹ בְּכָלֵל חוֹט הַפֶּשֶׁתָּן³⁸ שֶׁתְּפָרוּ בוֹ, שְׁהָרִי בְּטָלוֹ בְּמַעוֹטָן³⁹.

(38) אף-על-פי שאין כאן לא שוע (ביחד), לא טווי (ביחד) ולא נזו כל אחד לחוד (ראה למעלה הלכה ג - אסור מדרבנן, כיון שהם נזו (=שזורים) ביחד, ועיין ראב"ד. (39) כיון שאין כאן חוט של איסור (ראה למעלה הלכה ו), וכאן למדנו רבינו שגם בכלאים, שהם תערובת היתר והיתר, יש ביטול, ולא כדעת התוספות בנדה סא: (הובא למעלה הלכה ה), ועיין ראב"ד.

ח. וְכֵן הַקְּנָבוֹס⁴⁰ וְהַפֶּשֶׁתָּן שֶׁטָּרְפָן זֶה בְּזָה: אִם רִב מִן הַקְּנָבוֹס - מִתָּר לְאַרְגָּה הַטוֹי מִהֶן עִם חוֹטֵי צֶמֶר; וְאִם הָרִי מִחֲצָה לְמַחֲצָה - אֶסוּר.

(40) כלאים שם. ואינו כלאים עם הצמר.

ט. הָעוֹשָׂה בְּגָד⁴¹ כְּלוּ צֶמֶר גְּמָלִים אוֹ צֶמֶר אֲרָנָבִים אוֹ קְנָבוֹס, וְאַרְגָּה בוֹ חוֹט שֶׁל צֶמֶר מִצַּד זֶה וְחוֹט שֶׁל פֶּשֶׁתָּן מִצַּד זֶה - הָרִי זֶה אֶסוּר מִשּׁוּם כְּלָאִים⁴².

(41) תוספתא כלאים פרק אחרון. (42) ראה למעלה הלכה ג "אף-על-פי שהרצועה (= של עור) באמצע". ועיין רש"י שם.

י. בְּגָד צֶמֶר שְׁנֹפְרָם⁴³ - מִתָּר לְפָרְהָן⁴⁴ אוֹתוֹ בְּחוֹטֵי פֶּשֶׁתָּן. וְקוֹשֶׁר⁴⁵, אֲבָל לֹא יתְּפָר.

(43) שנקרע. תוספתא סוף כלאים. (44) לחבר. (45) היינו שמחבר שני ראשי הקרעים, וכורך החוט סביבם וקושרו על גביהם, שכיון שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת

שזור של פשתים שחיברם יחד או בגד ארוג של צמר ובגד ארוג של פשתים שתפרם יחד. אבל האורג חוט של צמר שאינו שזור, בפשתים - אינו כלאים, שהרי הצמר אינו נזו. וראה ממה שאמרנו למעלה שטווי אינו כלאים אלא אם ארג, ואם כן למה לנו הטווייה, הרי הוא כלאים מצד האריג שהוא "נזו", אלא על-כרחנו שאינו נזו אלא אם כל חוט וחוט של הצמר והפשתים שזורים, או שהם בגד ארוג וחיברם, כנ"ל (וראה להלן הלכה ז שמדרבנן אסור אפילו אינם שזורים כל אחד ואחד לברו, כיון שארגם ביחד). וגם המשנה מנתה כל שלשת הדברים הנ"ל: שוע, וטווי ונזו: "אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג" (פ"ט משנה ח) - היינו טווי. "לבדים אסורים מפני שהם שועים" (שם משנה ט) - היינו שוע. "פיו של צמר (= חגורה קטנה של צמר) בשל פשתן, אסור מפני שהם חוזרין כאריג וכו' לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו" (שם) - הרי נזו, וראה בבבאור הגר"א ליו"ד סימן ש סק"א). (19) נלמד ממה שאמרו שם במשנה: "לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן כו' אף-על-פי שהרצועה באמצע" (הובא להלן בדברי רבינו). (20) תוספתא כלאים פ"ה. (ולפי מה שכתבנו למעלה, צריך לומר שהחוטים היו שזורים). (21) שם משנה י: "השק והקופה מצטרפין לכלאים". וצריך לומר, שהמדובר בבגד צמר ובבגד פשתים, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (22) סל קטן. (23) כלומר שחיברם. (24) של עור, ראה בפירוש המשנה שם. (25) שם משנה ט. (26) ספרי פ' תצא שם.

ד. וּמַיִן שֶׁכָּל אֶסוּרִין אֵלוֹ שֶׁל תוֹרָה? שְׁהָרִי הַצֶּרֶף הַקְּתוּב לְהַתִּיר כְּלָאִים בְּצִיצִית, כְּמוֹ שֶׁלְמַדוֹ²⁷ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה שֶׁלֹּא נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת כְּלָאִים לְפְרֻשַׁת צִיצִית²⁸ אֲלָא לְהַתִּיר כְּלָאִים בְּצִיצִית, וְהַצִּיצִית חוֹטִין קְשׁוּרִין בְּלִבָּד הֵן²⁹, מִכָּלֵל שְׁחִבּוּר פְּזָה שֶׁלֹּא בְּמִקוֹם מַצְוָה אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׁאִינוֹ מְמַעַט בְּתוֹרָה דְּבָר שֶׁהוּא אֶסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(27) יבמות ד. (28) שנאמר (דברים כב, יא-יב) "לא תלבש שעטניו צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך". (29) מנחות לט. [והם שזורים, כמפורש בספרי סוף פרשת שלח, תוספות נדה סא: ד" שוע].

ה. הַכְּלָאִים אֵין לוֹ שְׁעוֹר, אֲפִלוֹ חוֹט³⁰ כֹּל שֶׁהוּא שֶׁל צֶמֶר בְּבִגְד גְּדוֹל שֶׁל פֶּשֶׁתָּן³¹ אוֹ שֶׁל פֶּשֶׁתָּן בְּצֶמֶר - אֶסוּר.

(30) [שזור, כמבואר למעלה]. (31) בנדה שם: "בגד שאבד בו כלאים (היינו שאבד החוט ואינו ניכר), לא ימכרנו לגוי". ובתוספות שם הקשו: יבטל החוט ברוב? ותירצו שלא שייך ביטול ברוב אלא כשהאסור מעורב בהיתר, אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערובת, כך אסור המרובה כמו המועט. (אבל לדעת רבינו, גם צמר בפשתים מתבטל (ראה להלן הלכה ו), וכאן אינו בטל מפני שחוט חשוב הוא, וראה בתוספות עבודה זרה ס"ה: ד"ה הבגד).

ו. צֶמֶר רְחֵלִים³² וְצֶמֶר גְּמָלִים וְכִיּוּצָא בּוֹ³³ שֶׁטָּרְפָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(58 ביצה יד: 59) שם טו.

טו. מְנַעַל שֶׁהוּא כְּלָאִים⁶⁰ וְאִין לֹא עֲקָבִי⁶¹ - מִתֵּר לְלִבְשׁוֹ לָהּ; שְׁעוֹר הַרְגֵל קֶשֶׁה הוּא⁶², וְאִינוּ נִהְנֶה כְּשֶׁאָר עוֹר הַגּוֹף⁶³.

(60 כלאים פ"ט משנה ז: "ומנעל של זרד, אין בו משום כלאים" וכתב שם רבינו בפירושו: "ומנעל של זרד היא דמות מנעל שנותנים תחת כף הרגל". ובביצה טו. "אמר רב פפא, ערדלין אין בהם משום כלאים". ופירשו הגאונים (רא"ש נדה פ"ט שם) "כנגד העקב של רגל, יש עושין אותו של צמר וקורין אותו נמטי, אין בהם משום כלאים לפי שהעקב קשה ואינו מתחמם". וראה להלן. (61 ה'תוספות יום-טוב' (שם) כתב "שכצ"ל ואין לו אלא עקב". זה מתאים למה שפירש רבינו במשנה שם, ולמה שכתוב שפירושו הגאונים, ראה למעלה. ועיין בביאור הגר"א ליר"ד סימן שא ס"ק יח שכתב שהגהתו של ה'תוספות יום-טוב' נכונה. (62 כדברי הגאונים, ראה למעלה, ואף הנעל קשה (הגה ביר"ד שם סעיף ג). (63 [כלומר, אף-על-פי שבכרים וכסותות שהם קשים, אמרו (למעלה הלכה ג) "והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם" - כאן בנעלים שגם הרגל קשה ואינו נהנה - מותר, וראה למעלה שם).

טז. תּוֹפְרֵי⁶⁴ כְּסוּת⁶⁵ - תּוֹפְרֵין כְּדִרְכָן⁶⁶, וּבִלְבָד שְׂלֵא יִתְפָּנוּ⁶⁷ בְּחִמָּה מְפִנֵי הַחִמָּה⁶⁸ וּבְגִשְׁמִים מְפִנֵי הַגִּשְׁמִים⁶⁹. וְהַצְנוּעֵין תּוֹפְרִים בְּאֶרֶץ. וְכֵן מוֹכְרֵי⁷⁰ כְּסוּת⁷¹ - מוֹכְרֵין כְּדִרְכָן⁷², וּבִלְבָד שְׂלֵא יִתְפָּנוּ בְּחִמָּה שְׂעֵל לָהֶם הַכְּלָאִים שְׂעֵל כְּתֵפָן מִן הַחִמָּה, וְלֹא יִתְפָּנוּ בְּגִשְׁמִים לְהַתְחַמֵּם בּוֹ. וְהַצְנוּעֵין מְפִשְׁלִין בְּמַקַּל לְאַחֲרֵיהֶן.

(64 כלאים שם משנה ו. (65 שיש בה כלאים. (66 שמניחים הבגדים על ירכותיהם לתפרם. (67 שהעלאה לא אסרה תורה אלא אם נהנה, ולמדו כן (יבמות ד: "מ"לא תלבש", שסתם לבישה יש בה הנאה. אבל לבישה עצמה אסורה אפילו בלי הנאה, ראה להלן הלכה יח ובכסף-משנה שם. (68 להגן על הירכיים מן החום. (69 כי דבר שאינו מתכוון, מותר לכתחילה (שבת כט:). ואף-על-פי שב"פסיק רישיה ולא ימות" הלכה היא שאסור (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - בהנאה אין הדבר כן, שאם אינו מתכוון להנאה, אין זו הנאה (ר"ן הובא במלאכת שלמה שם). (70 שם משנה ה. ויש להעיר שבמשנה שם שנו תחילה דין מוכרי כסות, ואחר-כך דין תופרי כסות, ועיין במלאכת שלמה שם שכתב שסדר המשנה הוא בדרך "לא זו אף זו". (71 שיש בה כלאים. (72 ששם על כתיפו להראות לקוניים.

יז. לֹא יִקַּח אָדָם בִּיצָה⁷³ כְּשֶׁהִיא חִמָּה בְּכָנֵד כְּלָאִים, שְׁהָרִי הוּא נִהְנֶה בְּכְלָאִים מְפִנֵי הַחִמָּה⁷⁴ אוּ מְפִנֵי הַצְנוּעָה⁷⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.

(73 ירושלמי כלאים שם הלכה ב. (74 שמונעו מלכוות בביצה, והוא מכוין לכך (רבינו אליהו מלונדריש).

הקשר, אין זה חיבור (ש"ך יורה-דעה סימן ש ס"ק ד בשם הרא"ש).

יא. לּוּבֶשׂ אָדָם בְּגָדֵי צִמְרִי⁴⁶ וּבְגָדֵי פִשְׁתָּן וְחוּגְרַי עֲלֵיהֶם מִבְּחוּץ⁴⁷, וּבִלְבָד שְׂלֵא יִכְרֹף⁴⁸ אֶת הַמְּשִׁיחָה וְיִקְשֶׁר בָּהּ בֵּין כְּתֵפָיו.

(46 תוספתא שם. (47 שם. (48 בדפוס רומי, ובכ"י אברבנאל: "יטרוף", וכן הוא בעוד כתב-יד. וכן הוא בתוספתא שם (לפי הרא"ש נדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן כ). והיינו שלא יערב את שתי המשיחות של שני הבגדים, ויקשרם ביחד, באופן שאינו יכול לפשטם אחד אחד, אלא לאחר שיתיר את הקשר (רא"ש שם, וראה בתוספתא כפשוטה).

יב. כְּלָאִי בְּגָדִים - מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָם וּלְמַכְרָם⁴⁹, וְאִין אֲסוּר אֲלֵא לְלִבְשָׁן בִּלְבָד אוּ לְהַתְפֹּסוֹת בִּהֶן⁵⁰. שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִלְבֹּשׂ שְׂעֵטָנִי, וְנֹאֲמַר: לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ; הַעֲלִיחָה שֶׁהִיא דֶרֶךְ לְבִישָׁה⁵¹ - אֲסוּר, אֲבָל עֲלִיחָה שְׂאִין דֶרֶךְ לְבִישָׁה, כְּגוֹן אֲהֵל שֶׁהוּא כְּלָאִים - מִתֵּר לַיִשָּׁב תַּחְתּוּיָהּ⁵². וְכֵן מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה לַיִשָּׁב עַל מַצְעוֹת שֶׁל כְּלָאִים⁵³; שְׁנֹאֲמַר: לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ - אֲבָל אֲתָה מַצְעִיעוֹ תַּחְתּוּיָךְ. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אֲפִלוּ עֵשׂוֹר מַצְעוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה וְהַתְחַתּוֹן שֶׁבֵּהֶן כְּלָאִים - אֲסוּר לַיִשָּׁב עַל הַעֲלִיּוֹן, שְׂמָא תִּפְרָף נִימָא⁵⁴ עַל בְּשׂוֹר.

(49 כלאים פ"ח משנה א. (50 אסור משום העלאה, כדלהלן. (51 יבמות ד: (52 ירושלמי סוף כלאים: "אהלים אין בהן משום כלאים" (כסף-משנה). וכן הוא בתוספתא כלאים סוף פרק ה. (53 יומא ט. (54 של כלאים, ויש נימים גסים וגדולים כגון של גלופקרין ומחממת במקומה (רש"י ביצה יד:).

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּרִפְיָן, כְּגוֹן יִרְיעוֹת וּשְׂמֵלוֹת; אֲבָל בְּקִשְׁיִין⁵⁵ שְׂאִין וְנִכְרִיכִין, כְּגוֹן פְּרִים וְכִסְתוֹת⁵⁶ - מִתֵּר לַיִשָּׁב וְלְהִסָּב עֲלֵיהֶן, וְהוּא שְׂלֵא יִהְיֶה בְּשׂוֹר נּוֹגַע בָּהֶם⁵⁷.

(55 יומא שם. (56 כלאים פ"ט משנה ב: "הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים", והיינו לשבת עליהם, הואיל והן קשות, לא גזרו בהם שמא תיכרך נימא על בשרו. אבל להתכסות בהם אסור (עיין בתוספות ביצה טו. ד"ה אלא בקשין). (57 כלאים שם. שאם בשרו נוגע בהם, יש לחשוש שמא תיכרך ('תוספות יום-טוב' שם). [ומדברי רבינו להלן (הלכה טו) נראה שאין זה משום חשש שמא תיכרך אלא שבנוגע בבשרו החמירו חכמים, כיון שהוא נהנה מן הכלאים].

יד. וְכֵן הַפְּרִכָת⁵⁸ שֶׁהִיא כְּלָאִים: אִם הִיתָה רַכָּה - אֲסוּרָה, שְׂמָא יִסְמַךְ לָהּ הַשְּׂמֵשׁ וְתַעֲלֶה עַל בְּשׂוֹר; וְאִם הִיתָה קֶשֶׁה שְׂאִינָה נִכְרֶכֶת - מִתְּרָת⁵⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם את היד, ואף זה, כשמתכוין לכך.

יח. לא ילבש אדם כלאים עראים⁷⁶, ואפילו על גבי עשרה בגדים⁷⁷ שאינו מהנהו פלוס⁷⁸, ואפילו להבריח את המכס⁷⁹. ואם לבש פן - לוקה⁸⁰.

(89) שם נד.

כב. מטפחות שמקנהין בהן את הידים⁹⁰, ומטפחות שמספגין⁹¹ בהן הפלים והקרקעות, (ומטפחת ספר תורה)⁹², ומטפחות ספרים⁹³ - אסורים משום כלאים, שהרי הידים נוגעות בהן והן נכרכין על היד תמיד ומתחממין.

(76) כלאים שם משנה ב: "אין עראי לכלאים". (77) שם. (78) [ואף-על-פי שאמרו (יבמות שם) "דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך, הוה-אמינא כל דרך העלאה אסר רחמנא, ואפילו מוכרי כסות (כלומר, הצנועים המפשילים במקל לאחוריהם, כן הוא בירושלמי כלאים פ"ט הלכה א, ועיין שם בתוספות ישנים) כתב רחמנא לא תלבש שעטנז, דומיא דלבישה דאית ביה הנאה" - לא אמרו כן אלא ללמוד על העלאה, שאינה אסורה אלא אם נהנה, ולמדו כן מפני שסתם לבישה יש בה הנאה, אבל לא באו ללמד כך על לבישה עצמה, שגם באופן שאין בה הנאה, כגון הלבוש על גבי עשרה בגדים - גם כן היא בכלל לא תלבש, ואסור (ועיין כסף-משנה, וראה להלן הלכה כה). אבל עדיין לא יתיישב מה שאמרו בבבא קמא ק"ג. שלדעת האומר דבר שאינו מתכוין מותר, מותר ללבוש כלאים להבריח את המכס, והלא גם בלי הנאה אסור, ואיזו כוונה צריך כאן?]. (79) כדי לעבור בו את השער שנוטלים בו המכס, לפי שאינם מקבלים מכס מבגדים שאדם לבוש בהם. והמדובר במוכס שאין לו קצבה, שאם במוכס שיש לו קצבה, הרי אסור משום גזילה (פ"ה מהלכות גזילה ואבדה הלכה יא). ואף כאן האיסור מחמת הלבישה, ואף-על-פי שאינה להנאה. ראה למעלה. (80) משום "לא תלבש שעטנז".

(90) הן "מטפחות ידיים" שבמשנה (כלאים פ"ט משנה ג) וכן אלעזר שפסקו בירושלמי כמותו. (91) במשנה שם: "ומטפחות הספג". (92) בדפוס רומי ליתא, וראה להלן. (93) לפי הנוסחא שבדפוס רומי ש"מטפחת ספר תורה" חסר כאן, מסתבר שיש לקרוא כאן: "ספרים", והיינו מטפחות ספרי-תורה (ראה בפירוש רבינו שם), והם אחד משלושת הדברים (=מטפחות הידים, מטפחות הספרים, מטפחות הספג) שנחלקו בהם חכמים ורבי אלעזר, והלכה כרבי אלעזר (ראה למעלה), ואילו מטפחות הספרים (=המגלחים) שבסוף המשנה, שהם מלבוש גבר על הגוף, לא נחלקו בהם חכמים, ולדברי הכל נאסרו משום כלאים (ראה ברע"ב שם), ולכן השמיטו רבינו, וראה בר"מ קורקוס וברדב"ז.

כג. אותות⁹⁴ שעושים הפוכסין⁹⁵ והגרידין⁹⁶ בפגדים פדי שיהא פל אחד מפיר את שלו, אם היתה אות של צמר בפשתן או פשתן בצמר - הרי זה אסור, אף על פי שאינו חשוב אצל⁹⁷.

יט. אין אסור משום כלאים אלא בגדים שהן דרך חמום⁸¹, כגון הפתנת והמצנפת והמכנסים והאבנט והשמלה והגדים שמחפין בהן את השוקים ואת הידים וכיוצא בהם. אבל צלצולי⁸² קטנים שעושים אותן העם בבית יד שלהן לצרר בהן מעות או תבלין⁸³, וסמרטוט⁸⁴ שמניחין עליו רטיה או מלוגמא או אספלגית⁸⁵ וכיוצא בהן - הרי אלו מתרין, אף על פי שפשוט נוגע בהן, שאין דרך חמום בכך.

(94) שם משנה י. (95) כובסי בגדים. (96) האורגים. (97) כלומר, אצל בעל הבגד. והיה מקום לסברא שייבטל בבגד (ראה למעלה הלכה ז) - השמיענו שאסורים משום כלאים, שכיון שהוא ניכר - אינו בטל בתערוכתו.

כד. בגד צמר⁹⁸ שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת - אינו חבור⁹⁹ ואין זה כלאים. קבץ¹⁰⁰ שני ראשי החוט כאחד¹⁰¹ או שתכף שתי תכיפות¹⁰² - הרי זה כלאים.

(81) ביצה טו. (82) חגורות. (83) שם. (84) תוספתא וירושלמי סוף כלאים. (85) מיני תחבושת.

כ. ציץ של עור⁸⁶ או משי וכיוצא בהן שתלה בו חוטי צמר וחוטי פשתן מדלדלין על פני האדם פדי להפריח הזבובין⁸⁷ - אין בו משום כלאים, שאין דרך חמום בכך⁸⁸.

(98) משנה שם. (99) שאינו בר קיימא, שהרי כשימישכו אדם הוא מתפרד מיד, ראה בפירוש המשנה שם. (100) משנה שם. (101) וקשרם (רע"ב). (102) אפילו לא קיבץ ראשיהם (כסף-משנה). ויש אומרים שאינו כלאים אלא אם קשר שני ראשי החוט, כמו שאמרו לענין שבת, ראה פ"י מהלכות שבת הלכה ט (ר"ש). ויש מחלקים בין מלאכת שבת שאינו חייב אלא על מלאכה המתקיימת, לבין כלאים שאיסורו בחיבור אף-על-פי שאינו מתקיים (רדב"ז).

(86) היא "אסטמא" שזכרה בשבת נו: (כסף-משנה). (87) כן מפרש רבינו "כליא פרוחי" בגמרא שם. (88) ראה ברש"י (שם) שפירש שאין בה כלאים משום שאינו טווי, ובתוספות שם בשם ריב"א משום שהוא דבר קשה.

כה. מתר לעשות מן הפלאים תכריכין למת¹⁰³, שאין על המתים מצוה¹⁰⁴. ולעשות ממנו מרדעת¹⁰⁵ לחמור¹⁰⁶ ויושב עליה¹⁰⁷, והוא שלא יהיה פשוט, כא. המנהיג בהמות ומכניס חבלים⁸⁹ לתוף ידו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ש.ש. 117) שם. 118) אבל אם הכלאים ניכרים בו, עושים אותו מרדעת לחמור, כמבואר למעלה (תוספות שם). 119) נדה סא: 120) שם. 121) פרק יח הלכה יז. 122) ראה בכסף-משנה לפ"ט מהלכות טומאת מת הלכה יב.

כח. הלוקח פלי צמר¹²³ מן הנכרי - צריך לברקו יפה יפה, שמה הן תפורין בפשתן.

123) ראה בכלאים פ"ט משנה ז.

כט. הרוצה פלאים¹²⁴ של תורה¹²⁵ על הברור¹²⁶, אפילו היה מהלך בשוק - קופץ לו וקורעו עליו מיד¹²⁷. ואפילו היה רבו¹²⁸ שלמדו חכמה. שאין כבוד הבריות דוחה אסור לא תעשה המפרש בתורה¹²⁹. ולמה נדחה בהשב אבדה¹³⁰? מפני שהוא לאו של ממוץ¹³¹. ולמה נדחה בטמאת מת¹³²? הואיל ופרט הפתוב 'ולאחתו'¹³³. מפני השמועה למדו: לאחתו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. אבל דבר שאסורו מדבריהם - הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות¹³⁴ בכל מקום. ואף על פי שפתוב בתורה: לא תסור מן הדבר, הרי לאו זה נדחה מפני כבוד הבריות. לפיכך, אם היה עליו שעטנז של דבריהם - אינו קורעו עליו בשוק, ואינו פושטו בשוק, עד שמגיע לביתו. ואם היה של תורה - פושטו מיד.

124) ברכות יט: 125) האסורים מדברי תורה. כן נראה בסוגיא שם. 126) בגמרא שם: "המוצא כלאים בבגדו, פושטן אפילו בשוק", אבל בכ"י פרוז שם: "הרואה כלאים בבגדו של חברו". וכן הוא שם כ. לפי פירוש הגאונים (אוצר הגאונים שם עמ' 84) במעשה של רב אדא בר אבהו, שראה כותית שלבשה כרבלתא, קם וקרעה ממנה, שכרבלתא זו היא בגד שיש בו שעטנז, הרי שגם בבגד חבירו קורעו ופושטו. אבל יש אומרים שבבגד חבירו אינו קורע, מכיון שחבירו אינו יודע והוא שוגג (הרא"ש בנדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן ו), וראה בפירושי רבינו אליהו מלונדריש עמוד ב הערה [23]. 127) שכל רגע ורגע הוא עובר על איסור לבישת כלאים. 128) למדו רבינו ממה שאמרו בברכות שם: "פושטו אפילו בשוק. מאי טעמא, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב", הרי שגם רבו בכלל זה (כסף-משנה ורדב"ז). 129) אבל איסור דרבנן נדחה (ברכות שם). 130) שכתוב בו "לא תוכל להתעלם", ועל זקן שאינו לפי כבודו, נאמר "והתעלמת", ואינו חייב להשיב האבידה, והלאו נדחה מפני כבוד הבריות (שם). 131) וניתן למחילה (שם), וראה בתוספות שבועות ל: ד"ה (אבל). 132) שכהן מיטמא למת מצוה. 133) ברכות כ. ופירש"י שם: "דמעיקרא כשנכתב לא-תעשה דטומאה, לא על מת מצוה נכתב, כשם שלא נכתב על הקרובים". וכן כוונת רבינו (אור שמח). ושם שאלו עוד: "ולייגמר מינה

נקודות משיחות קודש -

"מתר לעשות מן הכלאים תכריכין למת, שאין על המתים מצוה".

ולכאורה קשה, היאך יקום המת בתחיית המתים לבוש בבגדי כלאים. ואף שלדעה אחת בגמרא, מכאן הראיה ש"מצוות בטלות לעתיד-לבוא" אין הכוונה שלא ינהגו בהן, שהרי המצוות הן חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואינן בטלות לעולם. וכדברי הרמב"ם בהקדמה לספר ה'יד' "דבר ברור ומפורש שהתורה הזאת קיימת לעד ואין בה שום שינוי כו" אלא שקיומן לא יהיה מצד הציווי - מצוות בטלות - כ"אם מצד שיהפכו לטבע העולם ולמציאותו האמיתית, ופשיטא שמיד כשיקום המת בתחיית המתים יפשוט את בגדי השעטנז שעליו, וילבש בגדים אחרים.

(על-פי 'ספר השיחות' תשנ"ב ח"א עמוד 29 והערה 25)

103) שם משנה ד. 104) כר' יוחנן בנדה סא: (ולולא טעם זה היה אסור. ואף-על-פי שאין המת נהנה מן הבגד - הרי דעת רבינו שלבישת כלאים אסורה אפילו בלי הנאה, ראה למעלה הלכה יח, ועיין תוספות שם, ור"ש כאן). 105) אורח. 106) כלאים שם. 107) מפני שהוא קשה, וקשים מותר לישב עליהם (למעלה הלכה יג). 108) נלמד ממה שאמרו בכרים וכסתות (למעלה שם). 109) משנה שם. 110) שכל העלאה אסורה. ואין זה דבר שאינו מתכוין (ראה למעלה הלכה טז), שהרי רוצה הוא בלבישה זו ונהנה ממנה, שאינו מתכלך בזבל.

כו. המת והבהמה¹¹¹ שהיו מלבשין פלאים - מתר לנשואן¹¹² על פתו.

111) תוספתא סוף כלאים. 112) [שאינו מתכוין להנאה, והרי זה כמוכרי כסות, ראה למעלה הלכה טז].

כז. בגד צמר¹¹³ שאבד בו חוט של פשתן, או בגד פשתן שאבד בו חוט של צמר - הרי זה לא ימפרנו לנכרי, שמה ימפרנו¹¹⁶ הנכרי לישראל. ולא יעשנו מרדעת לחמור¹¹⁷, שמה ימצא אותו אחר ויקרענו מעל המרדעת וילבשנו, שהרי אין הכלאים נפר בו¹¹⁸. וכיצד תקנת¹¹⁹ בגד זה? צובעו, שאין הצמר והפשתים עולים בצבע אחד, ומיד הוא נפר לו ושוטמו. ואם לא נפר - הרי זה מתר; שמה נשמט¹²⁰ והלך לו, שהרי בדיק ולא מצאו. וכבר בארנו בהלכות ביאות אסורות¹²¹, שכל אסור ספקות מדברי סופרים, ולפיכך הקלו בספק¹²².

113) פסחים מ: 114) שנארג בו ואינו ניכר (רש"י בפסחים שם). 115) ראה למעלה הלכות וז שרק חוט,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכה הקודמת. ועוד שהוא כמסייע למלביש, שזומין לו את עצמו להלבישו ומסייע כעושה מעשה (כסף-משנה). (143) ועל לאו זה אינו לוקה, שהוא לאו שבכללות. והמלביש אינו לוקה על "לא תלבש" קרי "לא תלביש", כדלהלן, - שלעולם אין לוקין על פסוק זה אלא מלקות אחת: כשלוקה הלוּבש - אינו לוקה המלביש, ורק כשאין הלוּבש לוקה, כגון בשוגג, - לוקה המלביש, כדלהלן (כסף-משנה). (144) משום "לא תלבש", קרי "לא תלביש". [ומקור דברי רבינו בתוספתא מכות פרק ג (הוצאת צוקר מנדל עמ' 244"32): "המלביש את חבירו כלאים המטמא את הנזיר אף-על-פי שהמלביש מזיד (חייב - כצ"ל) והמטמא מזיד (חייב) פטור, אם היה לובש מזיד ומטמא (= ומיטמא) מזיד (חייב פטור) (היו) שניהם (שוגגין) (פטור) (פטורין)"] כן צריך להגיה בתוספתא הנ"ל (ע"פ כתיב-יד עהרפורט ווינה ודפוס ראשון), ראה בפירושי ר' אליהו מלונדריש עמ' ד הערה 65].

לב. כהנים שלבשו¹⁴⁵ בגדי כהנה שלא בשעת עבודה, אפלו במקדש - לוקין, מפני האבגט שהוא פלאים¹⁴⁶; ולא התירו בו אלא בשעת עבודה, שהיא מצות עשה, פצצית.

(145) ערכין ג: ושם מבואר שאפילו במקדש לוקין על כלאים שלא בשעת עבודה (כסף-משנה). (146) ראה בפ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות א"ב.

סלקו להו הלכות פלאים בסייעתא דשמיא.

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות. שבע מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזה הוא פ'טן: א) להניח פאה. ב) שלא יכלה אותה. ג) להניח לקט. ד) שלא ילקט הלקט. ה) לעזוב עוללות הפ'רם. ו) שלא יעולל הפ'רם. ז) לעזוב פ'רט הפ'רם. ח) שלא ילקט פ'רט הפ'רם. ט) להניח שכחה. י) שלא ישוב לקחת השכחה. יא) להפריש מעשר לעניים. יב) לתן צדקה כמסת יד. יג) שלא יאמץ לכבו על העניים. וכאור מצות אלו בפ'רקים אלו:

פ'רק ראשון

1) יבאר שמצוה להניח פאה לעניים בסוף השדה או האילן. ודין אם עבר וקצר כל השדה ואסף כל פירות האילן. המעמר ושכח אלומה בשדה. ואם שכח מקצת קמה. מתנות עניים אלו אם יש בהן טובת הנאה לבעלים. ודין גר האמור במתנות עניים. ומאימתי מותרין כל אדם בלקט שכחה ופאה ועוללות. מתנות עניים אלו אם נוהגות בחוצה לארץ. וכמה שיעור הפאה.

א. הקוצר את שדהו² - לא יקצר את כל השדה כלה, אלא יניח³ מעט קמה⁴ לעניים בסוף השדה⁵; שגומר: לא תכלה פאת שדך בקצרך. אהד הקוצר ואהד התולש⁶. וזה שמניח הוא הנקרא פאה.

(כלומר: נלמוד ממה שעושה פסח מיטמא למת מצוה, ומבטל הקרבת פסחו) שב ואל-תעשה שאני, כלומר ביטול הקרבת הפסח אינו אלא ב"שב ואל-תעשה", ואילו כלאים לובש על גופו ב"קום ועשה". ורבינו השמיט זאת. [אבל צריך עיון בדברי רבינו: כיון שלא דיבר אלא על מת מצוה שהוא ב"קום ועשה", ולא דיבר כלל על עושה פסח, למה הביא הפסוק "ולאחותרו", הלא טומאה לכהן כמת מצוה (מבלי ביטול קרבן פסח) נלמד מהפסוק "לאחיו", עיין רש"י שם]. (134) ברכות שם.

ל. הלוּבש פלאים או המתפסה בו - לוקה¹³⁵. היה לבוש¹³⁶ בכלאים כל היום פלו - אינו לוקה אלא אחת. הוציא ראשו¹³⁷ מן הפגד והחזירו, הוציא ראשו והחזירו¹³⁸, אף על פי שלא פשט הפגד פלו¹³⁹ - הרי זה חיב על כל אחת ואחת. במה דברים אמורים שהיא חיב אחת כל היום? פשהתרו בו התראה אחת; אבל אם התרו בו ואמרו לו: פשט פשט¹⁴⁰, והוא לבוש בו, ושהה כדי לפשט וללבוש אחר שהתרו בו - הרי זה חיב על כל שהיה ושהיה¹⁴¹ שהתרו בו עליה ואף על פי שלא פשט.

(135) משום לא תלבש. (136) משנה במכות כא. (137) כן מפרש רבינו, מה שאמרו (שם כא): "מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי" (כסף-משנה). (138) ובכל פעם התרו בו (כסף-משנה). [ורבינו אליהו מלונדריש (פירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו עמ' ג) כתב: אף-על-פי שלא התרו בו אלא אחת", ועיין שם הערה 45]. (139) כלומר, אף-על-פי שבשהה כדי לפשוט וללבוש אינו חייב אלא-אם-כן היה שהות לפשוט כולו וללבוש - כל זה אינו אלה בשהה לחדר ולא עשה מעשה, אבל אם עשה מעשה והוציא ראשו - חייב, אף-על-פי שלא פשט כולו. (140) במשנה שם: "אמרו לו אל תלבש אל תלבש, והוא פושט ולבוש, חייב על כל אחת ואחת", אולם בסוגיא שם, אמר רב אשי לאו דוקא פושט ולבוש, אלא אפילו שהה כדי לפשוט וללבוש חייב, וכן פסק רבינו. לפיכך כתב בהתראת העדים: "אמרו לו פשוט פשוט". (141) ואף-על-פי שלא עשה מעשה בכל פעם, חייב הוא על כל התראה והתראה - מאחר שהיה בידו לתקן להסיר האיסור מעליו, בכל פעם שמתרים בו, חשוב כעושה מעשה הלבישה, וכן כתב הריטב"א שם בשם התוספות, והביא ראייה מהסוגיא בברכות כ. (שהבאנו למעלה הלכה כט) שמה שאינו פושט בגד כלאים וממשיך להתכסות בו, הרי הוא "קום ועשה".

לא. המלביש את חברו פלאים: אם היה הלוּבש מזיד - הלוּבש לוקה¹⁴², והמלביש עובר משום ולפני עור לא תתן מכשל¹⁴³; ואם לא ידע הלוּבש שהפגד הוא פלאים, והיה המלביש מזיד - המלביש לוקה¹⁴⁴, והלוּבש פטור.

(142) שהיה לו לפשוט מיד, ושהייה חשובה כלבישה אף-על-פי שלא עשה מעשה, ולפיכך לוקה כמו שביארנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(13) כלומר, התחלת הקצירה היא המחיבת ('ירושלמי' פאה פ"א ה"א), אבל לפני שהתחיל לקצור - אין עוד חיוב כלל ('אור פני מלך' להרב ניסן זק"ש). (3) ולא יקצור. פאה פ"ד מ"א: "הפאה ניתנת במחוב לקרקע", מפני ש"אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקוצרך - ללמדנו [שיניחון] פאה מחוברת לקרקע, וזה בקציר" (פירוש המשנה, שם). ובבבא-קמא צד, א - ברבייתא: "מצות פאה להפריש מן הקמה". (4) ואין לה שיעור (להלן ה"טו). (5) בגמר קצירו (רש"י שבת כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב. (6) 'ספרא' פרשת קדושים פ"א ה"ב; חולין קלז, א. ו'ירושלמי' פאה פ"א ה"ד, והיינו דברים שדרכם בתלישה, אבל דברים שאין דרכם בתלישה - אין התלישה מחייבת אותם בפאה. כמו שאמרו בחולין שם, וכמו שפסק רבינו להלן פ"ד ה"ב ('פאת השולחן' בשם 'פרי חדש').

ד. וכן פִּלְקֵט, פִּשְׁקוּצָרָה¹⁴ וּמְאָלִים¹⁵ - לא יִלְקֵט השִׁבְלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקְּצִיר, אֲלָא יִנְיַחם לְעֵנִים; שְׁנֹאֲמַר: וְלִקְטוּ קְצִירְךָ לֹא תִלְקֵט. עֵבֶר וְלִקְטוּ, אֲפִלּוּ טַחֵן וְאֶפְאֵה¹⁶ - נוֹתֵן לְעֵנִים; שְׁנֹאֲמַר: לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזֹב אֹתָם¹⁷. אֲבָדוּ אוֹ נִשְׂרְפוּ אַחַר שְׁלִקְטוּן קִדְם שְׁנַתֵּן לְעֵנִים - לֹאֲקָה.

(14) "זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה" (להלן פ"ד ה"א). (15) כלומר, או מאלם. זה "הנופל מתוך ידו כשמקבץ השבלים ויקצור" (שם). (16) ראה למעלה ה"ב. (17) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכא). "ולקט קצירך וכו' וגם זה לאו שניתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת מכות לגבי פאה". וחזר על זה עוד שם בלא-תעשה ריא, וראה בהלכה הסמוכה.

ה. וכן בִּפְרֵט שְׁנֹפְרֵט מִן הַעֲנִיבִים בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה, וְכֵן בְּעוֹלָלוֹת; שְׁנֹאֲמַר: וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲוֹלֵל, וּפְרֵט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֵט, לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזֹב אֹתָם. וְכֵן הַמַּעֲמָר וְשִׁכַח אֲלֵמָה אַחַת¹⁸ בְּשָׂדֶה - הֲרִי זֶה לֹא יִקְחָנָה; שְׁנֹאֲמַר: וְשִׁכַחַת עֲמָר בְּשָׂדֶה, לֹא תִשׁוּב לְקַחְתָּ. עֵבֶר וְלִקְחוּ, אֲפִלּוּ טַחֵנוּ וְאֶפְאֵה - הֲרִי זֶה נוֹתֵנוּ לְעֵנִים; שְׁנֹאֲמַר: לִגְרַת לִיתוּם וְלֹאֲלֵמָנָה יִהְיֶה - זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה. הֵיא לְמִדָּת, שְׁפִלְן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה הַנִּפְקֵק לַעֲשֵׂה הֵן¹⁹, וְאִם לֹא קִיַּם עֲשֵׂה שְׁבָהֵן - לֹאֲקָה.

(18) להלן פ"ה ה"ד, כתב רבינו: "שני עמרים - שכחה, ושלושה אינם שכחה". ואם כן "אלומה אחת" שכתב כאן - לאו דוקא (ועי' 'אור פני מלך'). (19) זה לשון רבינו ב'ספר המצוות' (לא-תעשה ריד): "ודע, שכלל הוא אצלנו שכל מצוות לא-תעשה שיש בה קיום עשה, כל זמן שקיים עשה שבה - אינו לוקה, ואם לא יקימנו לוקה. כגון הפאה - שאם קצרה, לא יתחייב מלקות בזמן שיקצור אלא יכול ליתנה שבלים. וכן אם דש את החיטים וטחנן ולשן - נותן מן העיסה שיעור מה שהיה חייב בו מן הפאה, אבל אם אירע שאבדו אותן החיטים לגמרי או שנשרפו - הרי זה לוקה, כיון שלא קיים 'עשה' שבה, כל-שכן אם ביטלו בידו, כגון שאכל את כל אותן החיטים. ואל תחשוב שאמרם בגמרא מכות: "אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת" ונתקיים שאותה האחרת היא הפאה, שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה בלבד. - לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל מה שדינו כדין הפאה, לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות, כל אחד מהם הוא לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו מה

(2) כלומר, התחלת הקצירה היא המחיבת ('ירושלמי' פאה פ"א ה"א), אבל לפני שהתחיל לקצור - אין עוד חיוב כלל ('אור פני מלך' להרב ניסן זק"ש). (3) ולא יקצור. פאה פ"ד מ"א: "הפאה ניתנת במחוב לקרקע", מפני ש"אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקוצרך - ללמדנו [שיניחון] פאה מחוברת לקרקע, וזה בקציר" (פירוש המשנה, שם). ובבבא-קמא צד, א - ברבייתא: "מצות פאה להפריש מן הקמה". (4) ואין לה שיעור (להלן ה"טו). (5) בגמר קצירו (רש"י שבת כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב. (6) 'ספרא' פרשת קדושים פ"א ה"ב; חולין קלז, א. ו'ירושלמי' פאה פ"א ה"ד, והיינו דברים שדרכם בתלישה, אבל דברים שאין דרכם בתלישה - אין התלישה מחייבת אותם בפאה. כמו שאמרו בחולין שם, וכמו שפסק רבינו להלן פ"ד ה"ב ('פאת השולחן' בשם 'פרי חדש').

ב. וְכִשֶׁם שְׁמִינִיחַ בְּשָׂדֶה, כִּף בְּאֵילָנוֹת⁷. כִּשְׂאוֹסֶף אֵת פְּרוֹתֵיהֶן - מִיָּנִיחַ מַעֲטָה⁸ לְעֵנִים. עֵבֶר וְקָצַר אֵת כָּל הַשָּׂדֶה אוֹ אֶסֶף כָּל פְּרוֹת הָאֵילָן - לֹאֲקַח מַעֲטַת מִמָּה שְׁקָצַר אוֹ מִמָּה שְׂאָסֶף וְנוֹתְנוֹ לְעֵנִים⁹; שְׁנַתִּיחֵנוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁰, שְׁנֹאֲמַר: לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזֹב אֹתָם. וְאֲפִלּוּ טַחֵן הַקְּמָה וְלִשְׂוֹ¹¹ וְאֶפְאֵה פֶתֶל¹² - הֲרִי זֶה נוֹתֵן מִמֶּנּוּ פָּאֵה לְעֵנִים.

(7) כן מבואר מן המשנה פאה פ"ד מ"א: "בדלית ובדקל". וב'ירושלמי' שם אמרו: "אילנות מניין? - תלמוד לומר: שדך". וכנראה מדברי רבינו שחיובם מן התורה, ולא כדעת הר"ש (פאה פ"א מ"ד) שמן התורה אינו חייב אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד. (8) במחובר. עי' 'ירושלמי' פאה פ"ד ה"א. ועי' להלן פ"ב ה"טו. (9) בבא-קמא צד, א. וממה שכתב רבינו 'ונותנו', וגם להלן כתב 'שנתניחתי', נראה שכיון שכבר עבר ואסף הפאה אינו יוצא ידי חובתו ב'עזיבה' בלבד, אלא צריך ליתן, וראה להלן פ"ב הלכות טר"ז ('אור פני מלך'). (10) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכ) "והוא אמרו יתעלה, תעזוב אותם, אחר שהזכיר הפאה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז): שהפאה היא לאו שניתק לעשה. הלאו - הוא אמרו לא תכלה פאת שדך, והעשה - הוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם". וכן כתב שם לא-תעשה רי: "ולאו זה ניתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר כל הזרוע, יתן לעניים כשיעור הפאה מן הקציר, והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם, כמו שביארנו במצות-עשה". (11) כרבי ישמעאל שאמר (בבא-קמא שם): "ואף מפריש מן העיסה". והלכה כדבריו, מפני שהסוגיא שם סוברת כמותו. ואמרו שם, שטעמו משום שנאמר פעמיים בתורה "תעזוב" בפאה, ללמד שאפילו לאחר ששינה את הפאה - מחויב הוא לעזבה לעניים. (12) רבי ישמעאל לא הזכיר אלא "מפריש מן העיסה", אבל הואיל ולרבי ישמעאל נתרבתה העיסה מ'תעזוב' (ראה למעלה) - סובר רבינו שאין לחלק בין עיסה לפת אפויה, ואף היא חייבת.

ג. אֲבָד כָּל הַקְּצִירָה¹³ שְׁקָצַר אוֹ נִשְׂרַף קִדְם שְׁנַתֵּן הַפָּאֵה - הֲרִי זֶה לֹאֲקָה; שְׁהָרִי עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, וְאִינוּ יְכוֹל לְקַיֵּם עֲשֵׂה שְׁבָה שְׁנַתֵּן לוֹ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. פֶּלֶג גֵּר הָאֹמֵר בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים³¹ - אֵינּוּ אֶלָּא גֵּר צָדֵק³². שְׁהָרִי הוּא אֹמֵר בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי³³: וְכֹא הֲלוֹי וְהָגֵר; מָה הֲלוֹי בֶּן בְּרִית, אִם הֲגֵר בֶּן בְּרִית³⁴. וְאִם עַל פִּי כֶן, אֵין מוֹנְעֵין³⁵ עֲנֵי עוֹבְדֵי פוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת מִמִּתְנֹת אֱלוֹ, אֶלָּא בְּאֵין בְּכָל עֲנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם³⁶.

(31) "לעני ולגר תעזוב." (32) ולא גר תושב (פ' פאת השולחין). (33) בנוסח אחר כתב-יד "במעשר עני", וכן נכון (מעשה ורקח). (34) 'ספרא' פ' קדושים פ"ד ה"ד. (35) משנה, גיטין נט, ב: "אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום, שהרי יכול לומר להם: חכו עד שיבואו עניי ישראל (רדב"ן)." [וראה בפ"י מהל' עבודה זרה ה"ה].

י. נֶאֱמַר בְּמִתְנֹת עֲנִיִּים: לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזוֹב אֹתָם - פֶּלֶג זְמַן שְׁהֲעֲנִיִּים תוֹבְעִין אוֹתָן. פִּסְקוֹ הָעֲנִיִּים לְבִקָּשׁ וְלִחְזֹר עֲלֵיהֶם - הָרִי הַנֶּשְׁאָר מִזֶּהן מִתָּר לְכָל אֲדָם³⁷; שְׂאֵין גּוֹפּוֹ קְדוֹשׁ בְּתַרְוֹמוֹת³⁸. וְאֵינוּ חַיֵּב לִתֵּן לָהֶן דְּמִיָּה; שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּהֵן וְנָתַן לְעֲנִיִּים³⁹, אֶלָּא 'תַּעֲזוֹב אֹתָם'. וְאֵינוּ מְצַוֵּה לְעֲזוֹב אוֹתָן לְחִיָּה וְלְעוֹפוֹת, אֶלָּא לְעֲנִיִּים, וְהָרִי אֵין עֲנִיִּים.

(37) כנראה שהכוונה שיותר גם לבעל השדה, וראה להלן. (38) כן הוא בחולין קלד, ב: "לוי זרע בכורש (= שם מקום - רש"י) ולא הווי עניים למישקל לקט, אתא לקמיה רב ששת, אמר ליה: לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים. מיתבי: אין מביאין תרומה לא מגורין לעיר ולא ממדבר לשוב, ואם אין שם כהן, שוכר פרה ומביאה - מפני הפסד תרומה, שאני תרומה דטבלה." (39) שם: "והרי מתנות (= זרוע ולחיים וקיבה) דלא טבלי (אינם אוסרים כל הבהמה לפני הרמנים), ותניא וכו' ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלין מפני הפסד כהן, שאני מתנות כהונה דנתינה כתיבה ביה".

יא. מֵאֵימַתִּי⁴⁰ מִתְרִין פֶּלֶג אֲדָם בְּלִקְט⁴¹? מִשִּׁפְּנוֹס הַמְּלַקְטִים שְׁנֵיִם וְיִלְקֹטוּ אַחַר מְלַקְטִים הָרִאשׁוֹנִים⁴² וְיִצְאוּ. מֵאֵימַתִּי מִתְרִין פֶּלֶג אֲדָם בְּפִרְט וּבְעוֹלָלוֹת⁴³? מִשִּׁיהִלְכוּ הָעֲנִיִּים בְּפִרְט וְיִבְאוּ. הַנֶּשְׁאָר אַחֲרֵי כֵן - מִתָּר לְכָל אֲדָם. מֵאֵימַתִּי מִתְרִין פֶּלֶג אֲדָם בְּשִׁכְחָה שֶׁל זֵיתִים⁴⁴? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁵, אִם שָׂכַח אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַזֵּיתִים⁴⁶ - הָרִי זֶה מִתָּר בָּהּ מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ פְּסָלוֹ, שֶׁהוּא זְמַן רִבִּיעָה שְׁנֵיָה בְּשָׁנָה אֶפְיֻלָּה⁴⁷. אֲבָל צְבוּרֵי זֵיתִים⁴⁸ שֶׁשָּׂכְחָן תַּחַת הָאֵילָן - הָרִי זֶה מִתָּר בְּהֵן מִשִּׁפְּסָקוֹ הָעֲנִיִּים מִלְּחֹזֵר אַחֲרֵיהֶן.

(40) פאה פ"ח מ"א. (41) [מתוך סמיכות הלכה זו להלכה הקודמת, נראה שרבינו מפרש שההיתר הוא משום "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים", וכן כתב בפירושו המשנה שם. ואף-על-פי שבבבלי בבא-מצייעא כא, ב - אמרו שהטעם הוא משום יאוש בעלים, שהעניים

שאפשר בפאה מענין קיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו, לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה יש בה קיום 'עשה' הוא אמרו יתעלה: לעני ולגר תעזוב אותם - וזה נאמר בפאה ובלקט ובפרט ובעוללות, אמר "לא תכלה פאת שדך, ולקט קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם". ואמר עוד בעומר השכחה "לא תשוב לקחתו, לגר וליתום ולא למנה יהיה", וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו שניתק ל'עשה', ולמדו על 'עשה' שבה ממה שאמר "לעני ולגר תעזוב אותם", משמע שכל אלו חמשת הלאוין - לאו שניתק ל'עשה'.

ו. וְכֵשֶׁם שֶׁהַשְּׂכָחָה בְּעַמְרִים, כֶּף הִיא בְּקֶמְהָ²⁰. אִם שָׂכַח מִקְצֵת הַקֶּמְהָ וְלֹא קִצְרָהּ - הָרִי זֶה לְעֲנִיִּים. וְכֵשֶׁם שֶׁהַשְּׂכָחָה בְּתַבּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כֶּף יֵשׁ שְׂכָחָה לְאֵילָנוֹת פְּלִין²¹; שִׁנְאָמֵר: כִּי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְאֵר אַחֲרֶיךָ²², וְהוּא הָרִי לְשִׁאֵר הָאֵילָנוֹת²³.

(20) פאה פ"ו מ"ז. וב'ספרי' פרשת כיתצא דורש "בשדה, לרבות שכחת קמה". וכן מפורש ב'ירושלמי', ע"י ר"ש בפירושו לפאה פ"ד מ"ו. (21) [נראה מדברי רבינו, שכל האילנות חייבים בשכחה, ואין בהם הכלל האמור בפאה (פ"א מ"ד, ולהלן פ"ב ה"א) שאילן שאין לקיטתו כאחת - אינו חייב בה. ואין כן דעת הרשב"א בקידושין ב, ב - ד"ה אתרוג, והגרע"א]. ועי' 'משנה ראשונה' בפאה שם, וב'אור פני מלך' [22] ואמרו בחולין קלא, ב: "אחריך, זו שכחה." (23) לומדים מזית (חולין, שם).

ז. נִמְצְאָתָ לְמֵד, שְׂאֲרֵבַע מִתְנֹת לְעֲנִיִּים בְּפִרְט²⁴: הַפִּרְט וְהַעוֹלָלוֹת וְהַפְּאָה וְהַשְּׂכָחָה. וְשֶׁלֶשׁ מִתְנֹת בְּתַבּוּאָה²⁵: הַלִּקְט וְהַשְּׂכָחָה וְהַפְּאָה. וְשִׁתִּים בְּאֵילָנוֹת²⁶: הַשְּׂכָחָה וְהַפְּאָה.

(24) חולין שם, ותוספתא פאה פ"ב. (25) שלא שייך בה עוללות, כמבואר להלן פ"ד ה"ז. ועי"ש הכ"א. (26) שאין בהם לא לקט ולא פרט ולא עוללות. וב'תוספות' (חולין שם, ד"ה גמר) שאלו: 'אף-על-פי שלענין עוללות אין ללמוד זית מכרם בגזירה-שוה' 'אחריך אחריך', שאין בו לא כתף ולא נטף - למה לא נלמוד לענין פרט בגזירה-שוה' זו?''

ח. פֶּלֶג מִתְנֹת עֲנִיִּים אֱלוֹ²⁷ - אֵין בְּהֵן טוֹבַת הַנֵּיָה לְבַעֲלִים²⁸, אֶלָּא הָעֲנִיִּים בְּאֵין וְנוֹטְלִין אוֹתָן עַל פְּרִתָן שֶׁל בְּעָלִים²⁹. וְאֶפְלוּ עֲנֵי שְׁבִישְׂרָאֵל - מוֹצִיאֵין אוֹתָן מִיָּדוֹ³⁰.

(27) שם. (28) שבידו לתתם לכל מי שירצה. (29) שהרי לא נאמרה בהם לשון 'נתינה' אלא 'תעזוב' - לשון עזיבה (שם:). בניגוד לתרומות ומעשרות שנאמרה בהן נתינה, שנותנן לכל מי שירצה (פ"ב מהל' תרומות הט"ו). (30) שנאמר (ויקרא כג, כב) "ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם", ודרשו חכמים (שם): "לא תלקט לעני - להזהיר עני על שלו", שגם העני אסור לו ללקט מן הלקט של שדהו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(קידושין לו:), ועוד שהרי מפורש בפסוק "ארצכם" ו"בשדך", כמו שמבאר. (55) כן מפורש בחולין קלז, ב: "התם בארץ, הכא בחו"ל", ועי' כסף-משנה.

טו. כִּמְהָ הוּא שְׁעוּר הַפְּאָה? מִן הַתּוֹרָה אֵין לָהּ שְׁעוּר⁵⁶. אֶפְלוּ הַיֵּיחַ שְׁבִלַת אַחַת - יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ. אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם אֵין פְּחוֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים⁵⁷, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵⁸. וּמוֹסֵף עַל הָאֶחָד מִשְׁשִׁים לְפִי גִדְל הַשְּׂדֵה⁵⁹, וּלְפִי רֹב הָעֲנִיִּים⁶⁰, וּלְפִי בְרֶכֶת הַזֶּרַע. כִּיִּצַד? שְׂדֵה שְׂהִיא קִטְנָה בְּיוֹתֵר, שְׂאֵם הַיֵּיחַ מִמֶּנָּה אֶחָד מִשְׁשִׁים אֵינוּ מוֹעִיל לְעֵנִי - הֲרִי זֶה מוֹסֵף עַל הַשְּׁעוּר. וְכֵן אִם הָיוּ הָעֲנִיִּים מְרִבִּין - מוֹסֵף. וְאִם זֶרַע מְעַט וְאֶסְף הַרְבֵּה⁶¹, שְׂהֲרִי נִתְּבַרֵךְ - מוֹסֵף לְפִי הַבְּרָכָה. וְכָל הַמוֹסֵף עַל הַפְּאָה - מוֹסֵפִין לוֹ שְׂכָר⁶². וְאֵין לְתוֹסֶפֶת זֹאת שְׁעוּר⁶³.

(56) פאה פ"א מ"א, וחולין שם. (57) פאה שם, מ"ב. (58) חולין, שם. (59) פאה, שם. (60) שם: לפי רוב העונה, וכתב בפיה"מ שם: "יש מי שיקרא עונה בו"ו; ופירושו מה שתענה הארץ אם זרע רב או מעט". (61) בפירוש המשנה כתב: "והעניים מועטין". אבל כאן השמיט זאת, שהרי אם היו העניים מרובים, יש להוסיף יותר ויותר, בשנתברך בזרע רב. (62) כיון שיש מצוה בהוספתו, כמפורש ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א. (63) "ירושלמי" שם: "הפאה אין לה שיעור מלמעלה". וכן אמרו (נדרים ו:): "שאם רצה לעשות כל שדהו (= לאחור שהתחיל לקצור, ראה להלן פ"ב ה"א) פאה - עושה".

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר כל הדברים שחיבין בפאה. וכמה שיעור הקרקע שיהיה חייב בפאה ודין שחיוב הפאה בקמה. הקוצר שדהו קודם שתוגמר או המקדיש שדהו והיא קמה. גוי שקצר שדהו ואח"כ נתגיר. ואם שוכרים פועלים נכרים לקצור. באיזה מקום מן השדה מניחים הפאה. ואם הפועלים מוזהרים להניחם. פאת דברים הנקצרים, אם קוצרים אותם העניים. ואם מחלקים אותם או בוזיין אותה. ודן בכמה עתות ביום מחלקין הפאה. והעני שנטל מקצת הפאה וזרקה על השאר.

א. כָּל אֶכָּל, שְׂגִדוּלְיוֹ מִן הָאֶרֶץ, וְנִשְׁמֵר, וְלִקְיֻתוֹ כָּלוּ פְּאֻחַת, וּמְכַנְסִין אוֹתוֹ לְקִיּוֹם - תֵּיב בְּפֶאֶה; שְׂנֵאמֵר: וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֶרְצְכֶם.

ב. כָּל הַדּוּמָה לְקִצִּיר² בְּחֶמֶשׁ הָרְכִים אֵלוֹ - הוּא שְׂחֵיב בְּפֶאֶה. כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַקְטָנִיּוֹת וְהַחֲרוּבִין וְהָאֲגוּזִין וְהַשְּׂקָדִים וְהַרְמוּנִים וְהָעֲנָבִים וְהַיֵּזִתִּים וְהַתְּמָרִים בֵּין יְבֻשִׁים בֵּין רְכִים³, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ⁴. אֲבָל אֶסְטִיס⁵ וּפּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי

נתיאשו מהלקט - פסק כדעת ה"ירושלמי" בפאה שם, שהביאו למשנה זו את הברייתא של רבי שמעון בן יוחאי "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים". ונראה שם שהם של בעל השדה. (42) במשנה שם: "משליכו בה הנמושות". וכפירושו של ריש לקיש (בבא מציעא שם) "לקוטי בתר לקוטי", וגם רבי יוחנן שם אינו חולק עליו, עי' ב'כסף משנה' וב'פירוש המשנה' לפאה שם. (43) משנה, שם. (44) שם: "ובזיתים משתרד רביעה שניה". ואין הכוונה אלא להוציא פרט ולקט ועוללות שאינם באילנות, אבל לא בא למעט פאה, שהרי אף היא נוהגת בזיתים. (45) ראה להלן ה"ד, שמדברבגן נוהגות מתנות עניים גם בחוצה לארץ. וראה להלן. (46) שאם שכח על הארץ, הרי זה מותר משיפסקו העניים, כדלהלן. וראה להלן ה"ב. (47) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ורביעה שניה, המטר השני בזמן הרביעה השניה מן השנה. והשאלו כמו כן שם הרביעה לזמן הסתיו, לפי שהוא מגדל הצמחים ויוציאם מבטן הארץ כמעשה הבעל בנקיבה, והוא גזור ממלת תרביע, וכן אמרו (תענית ו:): מטרא בעלה דארעא. וזמן רביעה שניה בארץ הצבי (= בארץ ישראל) בשנה המבכרת הוא ב"ז במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג במרחשון, ובשנה המאוחרת בר"ח כסליו, ומה שירד מן הגשם קודם י"ז מרחשון הוא ממטרות החורף לא מתחילת הסתיו, כל זה בארץ ישראל, ועליו נאמר הדבר". וראה מה שכתב ב'כסף משנה' ליישב דברי רבינו עם הסוגיא בתענית ו, א, ו, ב. (48) ראה להלן ה"ב.

יב. כָּל זְמַן⁴⁹ שְׁיֵשׁ לְעֵנִי לְטַל שְׂכַחַת הַיֵּזִתִּים הַמְּנַחֵת בְּאֶרֶץ תַּחַת הָאֵילָנוֹת⁵⁰ - נוֹטֵל, וְאֵף עַל פִּי שְׂכָר הַתֵּר כָּל אֶדָם בְּשְׂכַחַת שְׂפִרְאֵשׁ הָאֵילָן⁵¹. וְכָל זְמַן שְׁיֵשׁ לוֹ לְטַל שְׂכַחַת שְׂפִרְאֵשׁ הָאֵילָן - נוֹטֵל, וְאֵף עַל פִּי שְׂעִדִין אֵין לוֹ שְׂכַחַת תַּחְתִּיו⁵².

(49) כן מפרש רבינו מה שאמרו בפאה פ"ז מ"ב: "כל זמן שיש לו תחתיו, יש לו בראשו". (50) עד שלא פסקו העניים מלחזור אחריה, ראה למעלה. (51) היינו אחר זמן רביעה שניה בשנה אפילה, כמבואר למעלה. (52) שעדיין לא פסקו העניים מלחזור אחריה.

יג. מִתְּנֹת עֲנִיִּים שְׂבֻשְׂדֵה שְׂאֵין הָעֲנִיִּים מְקַפְּדִים עֲלֵיהֶן - הֲרִי הֵן שֶׁל בְּעַל הַשְּׂדֵה⁵³, וְאֵף עַל פִּי שְׂעִדִין לֹא פִּסְקוּ הָעֲנִיִּים מִלְּחֹזֵר עַל מִתְּנֹתֵיהֶם.

(53) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"א.

יד. כָּל מִתְּנֹת הָעֲנִיִּים הָאֵלוֹ אֵינָן נוֹהֲגוֹת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁴, כְּתוּרִמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. הֲרִי הַתְּנוּב אוֹמֵר: וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֶרְצְכֶם, כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בַשְּׂדֵה. וְכִבֵּר נִתְּפָרַשׁ בְּגִמְרָא, שְׂהַפְּאָה נוֹהֲגַת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁵. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא הִדִּין לְשֹׂאֵר מִתְּנֹת עֲנִיִּים אֵלוֹ, שֶׁכָּלֵן נוֹהֲגוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִדְּבָרֵיהֶם.

(54) שכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גויים לעצמן" כאן, הוא מה שהביא רבינו להלן הלכה ט "גוי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר וכו'". (11) כמו כרסמוה, והוא מעניין כרייתה. (12) שאמר הכתוב בחיוב הפאה ובקוצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים. (13) כלומר, אף על פי שאם לא נתן פאה מן הקמה, מפריש מן העמרים, היינו דווקא כשנתחייב בקמה, אבל כאן שבקמה פטור - אינו מתחייב אחר כך.

ה. קצר חציה וקצרו הלסטים חציה שנסאר - הרי זו פטורה; שהחיוב בחצי שקצרו הלסטים¹⁴. אבל אם קצרו הלסטים חציה וחסר הוא וקצר השאר - נתן פאה כשעור מה שקצרו¹⁵. קצר חציה ומכר חציה - הלוקח נתן פאה (לכל¹⁶). קצר חציה והקדיש חציה - הפודה מיד הגוזר נתן פאה לכל¹⁷. קצר חציה והקדיש¹⁸ - מניח מן הנשאר פאה הראויה לכל¹⁹.

(14) "שחובת הפאה בקמה". (15) "נותן פאה ממה שקצר". (16) ובפירוש המשנה שם כתב: "כשידע הלוקח שקצרו חצייה נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה שמחוייבת לתת לאותה שדה, לפי שאין לו רשות למכור מתנות הקדוש ברוך הוא, ולפיכך יהיה כאילו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה". (17) יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה. (18) כלומר, את החצי הזה שקצר. (19) מפני שחובת הפאה בקמה וחיוב הפאה על מה שקצר - בנשאר.

ו. פרים שהיה בוצר²⁰ ממנו ענבים למכר בשוק²¹, ובדעתו שניחם השאר לגת לדרף אותו: אם היה בוצר לשוק מכאן ומכאן - הרי זה נתן פאה למה שבוצר לגת פפי הנשאר²²; ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת בלבד - הרי זה נתן פאה מן הנשאר פפי הראוי לכל הפרים; הואיל ובוצר מרוח אחת - אינו כבוצר עראי, מעט מכאן ומעט מכאן, שהוא פטור. וכן כל הקוטף מלילות²³ מעט מעט ומכניס לביתו, אפילו קטף בן כל שדהו - פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה.

(20) "כרם המדל נתן מן המשואר על מה ששייר, והמחליק מאחת יד נתן מן המשואר על הכל". וכתב רבינו בפירושו שם: "וכרם המדל, כרם מדולדל, גזור ממלת דל, והוא שיבצור מקצתו וימכור ויעזוב הנשאר לדרוך או לייבש, אמר שחייב לתת פאה מן השארית הנשארת כפי מה שנשאר לא כפי הכרם כולו, וזה כשיבצור הענבים מכל צד מצדי הכרם, אבל כשיבצור מצד אחד ומכר והניח הנשאר, ייתן ממה שנשאר, פאה המחוייבת לכל הכרם, וזהו פירושו מה שאמר המחליק מאחת יד, רוצה לומר הבוצר או הקוצר מצד אחד". (21) אבל מדל לבית נתן מן המשואר על הכל. כלומר, המדל לשוק הרי הוא כבוצר עראי מעט מעט, כדלהלן. אבל מדל לבית לעשותו גורן הכל מצטרף והרי זו בצירת קבע. (22) לפי שהוא כבוצר עראי. (23) תוספתא

שאינו אכל⁶. וכן פמהין ופטוריות - פטורין, מפני שאין גדוליהן מן הארץ בשאר פרות הארץ⁷. וכן ההפקר - פטור, שאין לו מי שישמרונו, שהרי הוא מפקר לכל. וכן התאנים - פטורין, מפני שאין לקיטתן פאחת, אלא יש באילן זה מה שייגמר היום ויש בו מה שייגמר לאחר כמה ימים. וכן ירק - פטור, שאין מכניסין אותו לקיום. השומים והבצלים - חייבין בפאה, שהרי מניבשין אותן ומכניסין אותן לקיום. וכן האמהות של בצלים, שמניחין אותן בארץ לקח מהן הזרע - חייבות בפאה. וכן כל פיוצא בהן.

(2) בספרא שם: "מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר (שסתם קציר הוא כן - ר"ש פאה שם), וגידולו מן הארץ, ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום" (שסתם קציר מתבשל ביחד ומכניסו לקיום - שם). (3) כדעת חכמים בירושלמי, שגם רוטבי תמרים (=תמרים רכים) חייבים בפאה שאף הם נגמרים כאחת, ולא כדברי ר' יוסי בן רבי יהודה שם הפוטרם מפאה מפני שאינם נלקטים כאחת. (4) [במשנה ובספרא שם נזכר גם אוג ולפי שהאוג שביהודה הוא מהקלים שבדמאי שחזקתם מן ההפקר, השמיטו רבינו בכדי שלא להאריך ולפרט, באוג שאינו מן ההפקר, שהרי ההפקר פטור מפאה, וכללו בכלל "כל כיוצא באלו"]. (5) [בשבת סח. אמרו: "אוכל למעוטי ספיחי סטיס". אבל בכתב יד אוקספורד שם חסרה המלה ספיחי, וכן הוא בפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת. וסובר רבינו שרק סטיס אינו אוכל, אבל הספיח שלו הוא אוכל. ומקור דבריו ממה ששינוי בכלאים פרק ב משנה ה: "תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס", הרי שהוא אוכל, שאם לא כן אין בו משום כלאים כלל, שצריך שיהא מאכל אדם]. (6) והם מיני צבעים. (7) כלומר, אף על פי שגדלים הם מן הארץ - אינם יונקים מן הארץ כשאר אילנות. (8) הבצלים השמורים לזרע.

ג. קרקע פל שהוא⁹ - חייבת בפאה, ואפילו היתה של שתפין; שגאמר: קציר ארצכם - אפילו של רבים.

(9) וכדעת רבי עקיבא, ש"שרך" משמע אפילו שדה כל שהוא. ובירושלמי שואל: הגע עצמך שהייתה שכולת אחת, עד שלא קצרה - אין כאן חיוב, משקצר אין כאן שזור? ומתוך שהיה קלח אחד ובו ה' שבלים.

ד. שדה שקצרוה נכרים לעצמן¹⁰, או שקצרוה לסטים, או קרסמוה¹¹ נמלים, או שפרתה הרוח או בהמה - הרי זו פטורה מן הפאה¹²; ושחובת הפאה בקמה¹³.

(10) ירושלמי שם: "מתניתא כשקצרוה לעצמן, אבל קצרוה לישראל חייבת". ובספרא פרשת קדושים: "ובקצרכם פרט לשקצרוה גויים, מיכן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט והשכחה והפאה". ואם כן "קצרוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עושה", היינו לאחר ההתחיל לקצור ו"כל שדהו" לאו דווקא. (34) לא פיזר ברוח את המוץ מן הזרעים. (35) שלפני גמר המלאכה לא חלה עליו חובת המעשר. (36) שכבר חלה עליו חובת מעשר מן השדה. (37) ואינו מנכה שיעור המעשר שנתן.

יב. אין מניחין³⁸ את הפאה אלא בסוף השדה, פדי שיהיו עניים יודעין מקום שיכבאו ל³⁹ וכדי שתהיה נפרת לעוזרים ולשבים ולא יחשד⁴⁰. ומפני הרמאים, שלא יתפון לקצור הכל ואומר לאלו שרואים אותו קוצר סוף השדה: בתחלת השדה הנחתלי. ועוד, שלא ישמר שעה שאין שם אדם ויניחה ויתננה לעני הקרוב ל⁴¹. עבר והניח הפאה בתחלת השדה או באמצעה - הרי זו פאה⁴². וצריך שניח בסוף השדה כשעור הפאה הראויה למה שישאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה.

(38) דברי ר' שמעון: "מפני ארבעה דברים לא ייתן אדם פאה אלא בסוף מפני גדל העניים, ומפני ביטול עניים, ומפני מראית העין ומפני הרמאין". (39) שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ואומרים עכשיו הוא נותן פאה, עכשיו הוא נותן פאה". וזה הוא "ביטול עניים", האמור בכל המקורות הנ"ל. (40) שלא יהו עוברין ושכין אומרים ראו היאך פלוני שקצר את שדהו ולא הניח ממנו פאה". וזהו "מפני מראית העין" האמור שם. (41) זהו "מפני גדל עניים". (42) כלומר, הרי היא לעניים ופטורה מתרומות ומעשרות. פאה פרק א משנה ג: "נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה". ולמדו שם בירושלמי ממה שנאמר "לקצור" - "אפילו יש לו כמה לקצור.

יג. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ואמרו לו: תן לנו מצד זה, ונתן להם מצד אחר - זו וזו פאה. וכן פעל השדה שהפריש פאה ואמר: הרי זו פאה וגם זו⁴³, או שאמר: הרי זו פאה וזו⁴⁴ - הרי שתיהן פאה.

(43) בנדרים ו: אמרו שפשוט הדבר שכיוון שאמר "וגם זו", שוודאי היא פאה. (44) כיוון שלא אמר "וגם זו", אין זו אמירה מפורשת לפאה, אלא הרי היא כיד (=רמו בעלמא), והסתפקו שם אם יש יד לפאה כמו לקרבנות, או לא. ופסק רבינו לחומרא בספק ממון עניים.

יד. אסור לפועלים לקצור⁴⁵ את כל השדה, אלא מניחין בסוף השדה כשעור הפאה. ואין לעניים בה כלום עד שיפרישנה בעל הבית מדעת⁴⁶. לפיכך, עני שראה פאה בסוף שדה - אסור לגע בה משום גזל עד שיודע לו שהוא מדעת בעל הבית.

(45) כי יד פועל כיד בעל הבית וחלה עליהם חובת לא תכלה פאת שדך. (46) ש"אין פאה אלא שיש להם שם", היינו שצריך לקרוא לה שם פאה.

טו. הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים

פרק א: "המקטף ומכניס לביתו אפילו כל שדהו, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". ומפרשה רבינו משום בצירה עראית ולא משום שקטייה אינה כקצירה שהרי בדברים שדרכם בקטייה חייבים בפאה.

ז. הקוצר כל שדהו קדם שתגמר²⁴ ועדין לא הביאה שלישי - הרי זו פטורה²⁵. ואם הגיעה לשלישי - חיבת. וכן בפרות האילן²⁶, אם נגמרו שלישי גמירתן - חיבת.

(24) שתתשל. (25) שאינה קצירה. (26) ושיעור שלישי גמירתן נאמר לעניין מעשרות.

ח. המקדיש שדהו והיא קמה - חיבת בפאה²⁷. קצרה הגזבר ואחר כך פדאה - פטורה; שבשעת חיוב הפאה היתה קדש, שאינו חיב בפאה²⁸.

(27) שבשעת חובתה, היינו קצירתה, הייתה ביד הדיוט. (28) שכשם שממעטים קצירת גויים מהפסוק "ובקוצרכם" - "פרט לשקצרוה גויים", כמו כן ממעטים קציר הקדש.

ט. נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגזר - הרי זו פטורה מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על פי שאין השכחה אלא בשעת העמור²⁹.

(29) כחכמים הפוטרים, וטעמם בירושלמי: "כתיב ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה (כלומר, מן המלה "בשדה" למדו לרבות שכחת קמה), את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין, את שאין לו שכחת קמה, אין לו שכחת עומרין".

י. אין שזכרין פועלים נכרים לקצור, מפני שאינן בקיאיין בלקט ופאה³⁰. ואם שכר וקצרו את פלה³¹ - הרי זו חיבת בפאה³².

(30) ולא יניחו לעניי ישראל ליטול לקט ופאה. ונהנה בתוספתא וירושלמי שם לא נזכר אלא "לקט", ורבינו הוסיף גם "פאה", והשמיט "שכחה", מפני שפאה ולקט תלויים בקוצרים. אבל בשכחה, אם שכחו הפועלים ולא שכחו בעל השדה אינה שכחה, ואם ישכח גם בעל השדה, עליו לברר, אם שכחו גם הפועלים יעזוב אותה לעניים]. (31) [כלומר, אף על פי שקצרו את כולה והישראל לא קצר כלום בכל זאת חיבת בפאה]. (32) היינו מן העמרין.

יא. בעל הבית שקצר כל שדהו ולא הניח פאה - הרי זה נותן מן השבילים פאה לעניים, ואינו צריך לעשר. ואם נתן להם רב הקציר³³ משום פאה - הרי זה פטור מן המעשרות. וכן אם דש ועדין לא זרה³⁴ - נותן להם הפאה קדם שיעשר³⁵. אכל דש וזרה ברחת ובמזרה וגמר מלאכתו - מעשר³⁶ ונותן להם מן הפרות המעשרין שעור הפאה הראויה לאותה שדה³⁷. וכן באילנות.

(33) ולא כל הקציר, ש"העושה כל שדהו פאה אינה פאה". ומה שאמרו בנדרים "שאם רצה לעשות כל שדהו פאה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא בא לחלוק על דברי התנא הראשון אלא לפרש דבריו, וכן כתב בפירוש המשנה. ואף לדברי האומרים שר' מאיר חולק על דברי תנא קמא יש מקום לפסקו של רבינו לפי מה שפסק בפרק ג מהלכות בכורות הלכה ד כר' מאיר בעניין בכור שנשחט שלא על פי מומחה, הרי ש"הלכה כר' מאיר בגזירותיו ובקנסותיו". (58) ואין בעל השדה יוצא ידי חובתו בעזיבה אלא צריך ליתן.

יט. מי שלקח את הפאה⁵⁹ ואמר: הרי זה לאיש פלוני העני, אם עני הוא זה שלקח - מתוך שזוכה בו⁶⁰ לעצמו זכה בו לאותו פלוני; ואם עשיר הוא - לא זכה לו, אלא יתננה לעני שנמצא ראשון.

(59) שם משנה ט: "מי שלקט את הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו, וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון". ופירשה עולא במסכת בבא מציעא, כשהיה המלקט עשיר שאסור לו ללקט לעצמו, אבל עני, שרשאי ללקט לעצמו, זוכה גם לאחרים. ופסק רבינו כחכמים ולפי פירושו של עולא. (60) כלומר, מתוך שיכול לזכות בו.

כ. בעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדים לפניו, ובא עני אחר מאחוריו ונטלה - זכה בה; שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופאה וסלע של מצטיאה עד שגייע לידו⁶¹.

(61) כלומר, עד שיקנה באחד מדרכי הקניין.

פרק שלישי

1) יבאר אם מניחין פאה משדה אחת לחברתה. ההפסק שעושה השדה כשתי שדות, והזורע בין האילנות. הזורע שדה מין אחד בשתי גרנות או ב' מינין בגרון א'. האחין שחלקו או השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו. המוכר מקומות משדהו. ושנים שחלקו אילן. שדה חרובין וזיתים. והבוצר מקצת כרם להקל מעל הגפן.

א. אין מניחין את הפאה משדה על חברתה. כיצד? היו לו שתי שדות - לא יקצר את האחת פלה ויניח בשניה פאה הראויה לשתייהן. שנאמר: לא תכלה פאת שדרך בקצרה - שניניח בכל אחת ואחת פאה הראויה לה³. ואם הניח משדה על חברתה - אינה פאה⁴.

2) פאה פ"ב משנה א. (3) כן הוא בספרא פרשת קדושים (פרק א הלכה יא) "שדרך, לחייב על כל שדה ושדה", עיין ר"ש בפירושו שם. וכן הוא בירושלמי שם: "שנאמר שדרך, ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה". (4) כן הוא בירושלמי שם: "הפריש פאה משדה לחברתה - לא קדשה".

ב. היתה שדהו זרועה פלה מין אחד, והיה נתל בתוך השדה⁵, אף על פי שאינו מושף, או אמת המים⁶, שאינו יכול לקצר מה שבשני צדדיה פאחת⁷, והוא שתהיה מושכת⁸ וקבועה⁹ - הרי זה

הנקצרים, וכן פאת הפרם והאילנות⁴⁷ - נתנת במחבר לקרקע. והעניים בוזזין⁴⁸ אותה בידם, ואין קוצרין אותה במגלות⁴⁹ ואין עוקרין אותה במקדמות, כדי שלא יפו איש את רעהו. רצו העניים לחלקה ביניהם⁵⁰ - הרי אלו מחלקין⁵¹. אפלו תשעים ותשעה אומרין לחלק, ואחד אומר לבז - לזה האחד שומעין, שאמר פהלכה.

(47) שאינם גבוהים ביותר, ואין סכנה בעלייה עליהם. (48) חוטפים וקוטפים. ולמדו כן בספרא שם "תעזוב" - "הנח לפנייהם והם יבזבוזו". (49) בחרמשים. (50) היינו שבעל הבית יחלק ביניהם. (51) למד כן ממה שנאמר שם במשנה א: "אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבז, לזה שומעין שאמר כהלכה" מכלל שאם כולם אומרים לחלק - מחלקין ביניהם.

טז. פאה של דלית⁵² ושל דקל, שאין עניים מגיעין לבז אותה אלא בספנה גדולה - בעל הבית מוריד אותה ומחלק אותה בין העניים. ואם רצו פלן לבז אותה לעצמן - בוזזין. אפלו תשעים ותשעה אומרים לבז, ואחד אומר לחלק - שומעין לאחד, שאמר פהלכה, ומחביבין בעל הבית להוריד ולחלק ביניהן.

(52) שם. גפן מודלה על גבי כותל גבוה.

יז. בשלש עתות ביום⁵³ מחלקין את הפאה לעניים בשדה או מניחין אותם לבז: בשחר, ובחצי היום, ובמנחה⁵⁴. ועני שבא שלא בזמן זה - אין מניחין אותו לטל. כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו פלן לטל. ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום? מפני שיש שם עניות מניקות, שצריכות לאכל בתחלת היום. ויש שם עניים קטנים, שאין נעורין בבקר ולא גיעו לשדה עד חצי היום. ויש שם זקנים, שאינם מגיעין עד המנחה.

(53) לא פחות ולא יותר. (54) היינו מנחה קטנה.

יח. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר⁵⁵, או שנפל עליה, או שפרש טליתו עליה - קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה⁵⁶, ואפלו מה שנטל לוקחין אותו מידו⁵⁷ ונתן לעני אחר⁵⁸. [וכן בלקט וכן בעמר השכחה].

(55) בכוונה לקנות על ידי זה את השאר. ואין זה אלא טעות מצידו של העני כי לפי האמת אין זה קניין כלל. (56) זה מוסב על "נפל עליה" ו"פירש טליתו עליה". (57) זה מוסב על נטל מקצת הפאה וזרק על השאר. והנה במשנה שם: "נטל מקצת פאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום" ובתוספתא פרק ב הלכה א נוסף לזה: "ר' מאיר אומר קונסין אותו ונטלין הימנו זו וזו". וסבור רבינו כי ר' מאיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲמוֹת²⁴ או פְּחוֹת; אֲכָל אִם הִיְתָה יִתְרָה עַל זֶה - אֵין הַבוֹר או הַגִּיר מִפְּסִיקָה לְשֵׁתִים, אֲלֵא אִם פֶּן הִיְתָה בּו רַחֲב בֵּית רַבֵּעַ; אֲכָל זֶרַע אַחַר כָּל שְׁהוּא - מִפְּסִיק בָּהּ²⁵.

(16) משנה שם. (17) בדפ' רומי: "שדה". (18) שם. (19) [המדובר כשאין כאן צורך להרחיק משום כלאים (ראה בפ"ג מהלכות כלאים), שאם יש צורך להרחיק משום כלאים, הרי ההרחקה היא כשיעור בית רובע (שם הלכה ט), ואם-כן יש כאן הפסק יותר משיעור ארץ בורה (ראה להלן ששיעור הפסק ארץ בורה, היא פחות מבית רובע) וראה ב"משנה ראשונה"]. (20) כלומר, אם הביאה שלישי שחיבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז) בוודאי שחיוב בפאה מפסיק (ירושלמי פ"ב הלכה א, לדעת ר' מאיר אפילו בלי חרישה) אלא אפילו אם לא הביאה שלישי, שאינה חייבת עוד בפאה (למעלה שם) - גם כן מפסקת, כיון שחרש (ראה בכסף-משנה, בפאת השולחן, ובתוספתא כפשוטה לפאה פ"א עמ' 44 43). (21) ירושלמי שם. (22) תלמים שעושים בתחילת החרישה בפתיחתה (פירוש הרא"ש). (23) כך נראה בירושלמי שם (רדב"ז). ושיעור בית רובע הוא כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה מרובע (פ"ג מהלכות כלאים הלכה ט). (24) ירושלמי שם. (25) כדעת רב שם, ועיין בכסף-משנה.

ה. אֲכָלָה גּוֹבְאֵי²⁶ או קָרְסְמוּהָ נְמָלִים בְּאֲמָצְעָה, אִם חָרַשׁ מְקוֹם שְׂאֲכָלוּ - הִרִי זֶה מִפְּסִיק.

(26) תוספתא פאה פ"א, וירושלמי שם.

ו. הַזֹּרֵעַ בְּהֵרֵךְ²⁷ שְׂאִינוּ כְּלוֹ שְׁוָה, אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ תְּלִים גְּבוּהִים וּמְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת עֲמָקוֹת, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְחַרֵּשׁ אוֹתוֹ כְּלוֹ וּלְזַרְעוֹ פְּאַחַת, אֲלֵא נַחֲרַשׁ הַמְּקוֹם הַגְּבוּהָ בְּפָנָי עֲצָמוּ וְהַנְּמוּף בְּפָנָי עֲצָמוּ - הִרִי זֶה כְּשֶׁזָּדָה אַחַת, וּמִנִּיחַ פְּאָה אַחַת כְּסוּף הָהָר עַל כָּל הָהָר.

(27) פאה פ"ב משנה ב: "וכל ההרים אשר במעדר יעדרון, אף-על-פי שאין הבקר יכול לעבור בכליו, הוא נותן פאה לכל". וכפירושו שם בפירוש המשנה.

ז. מְדַרְגוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת²⁸ עֲשָׂרָה טְפָחִים - נוֹתֵן פְּאָה מְכָל אַחַת וְאַחַת. וְאִם הָיוּ רְאִשֵׁי שׁוּרוֹת

(28) תוספתא שם.

מְעַרְבִים²⁹ - נוֹתֵן מְאַחַת עַל הַכֹּל. הָיוּ פְּחוֹת מְעַשְׂרָה, אִף עַל פִּי שְׂאִין רְאִשֵׁי הַשׁוּרוֹת מְעַרְבִין - נוֹתֵן מְאַחַת עַל הַכֹּל³⁰. הִנֵּה סְלַע³¹ עַל פְּנֵי כָּל הַשָּׂדֶה: אִם עוֹקֵר הוּא³² אֵת הַמְּחַרְשָׁה מִצֵּד זֶה וְנוֹתְנָה מִצֵּד זֶה - מִפְּסִיק, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מִפְּסִיק.

(29) שם. כלומר, המדריגות עולות בשיפוע מסביב להר, ונמצאות ראשי השורות של התבואה, מעורבים (תוספתא

כְּשֵׁתִי שְׂדוֹת, וְנוֹתֵן פְּאָה מִצֵּד זֶה לְעֲצָמוּ וּמִצֵּד זֶה לְעֲצָמוּ.

(5) במשנה שם: "ואלו מפסיקין לפאה, הנחל והשלולית." ובירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אף-על-פי שאינו מושך". ומכאן דברי רבינו שנחל הוא נהר. ועיין ר"ש ורא"ש שם. (6) שם משנה ב. (7) כלומר, "כשיהיה בצד אחד, לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר" (פירוש המשניות שם). והיינו כר' יהודה שם, ולא כסתם משנה א שאמרו שלולית (דהיינו אמת המים - רע"ב שם) מפסקת בכל ענין. (8) כן הוא בירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אע"פ שאינו מושך". ואמת המים היינו שלולית, כמבואר למעלה. (9) כן הוא בירושלמי (פ"ב הלכה ב) "תני, אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת". ונראה שפירוש קבועה, היינו שיש בה מים גם בימות החמה וגם בימות הגשמים כבהלכה הסמוכה.

ג. וְכֵן אִם הָיָה מִפְּסִיק דֶּרֶךְ הַיְחִיד¹⁰ שְׁהוּא רַחֲב אַרְבַּע אֲמוֹת¹¹, או דֶּרֶךְ הַרְבִּים הַרְחֵב שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה¹². אֲכָל שְׁבִיל¹³ הַיְחִיד וְהוּא פְּחוֹת מְאַרְבַּע¹⁴, או שְׁבִיל הַרְבִּים פְּחוֹת מִשֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה: אִם הָיָה קְבוּעַ¹⁵ בִּימוֹת הַחֶמְהָ וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים - מִפְּסִיק; וְאִם אֵינוֹ קְבוּעַ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - אֵינוֹ מִפְּסִיק, אֲלֵא הִרִי הוּא כְּשֶׁזָּדָה אַחַת.

(10) שם משנה א. (11) כן הוא בכבא בתרא צ"ט: (12) שם. (13) פאה שם. (14) כן מפרש רבינו "שביל" שבמשנה שם, שהוא פחות מרחבו של דרך: פחות מארבע אמות בשביל היחיד, ופחות משש עשרה אמה בשביל הרבים. [ואף-על-פי שדרך של יחיד אינו אלא ארבע אמות בלבד - אין לתת לשביל של רבים, שהוא פחות משש עשרה אמה, דין של "דרך היחיד" על-כל-פנים - "מפני שהרבים יש להם דרכים רבים מלבד זו, ואסור שיניחוהו ולא יעברו עליו" (לשון רבינו בפירוש המשנה שם), ולפיכך אין לו דין דרך אלא אם הוא רחב שש עשרה אמה, אבל בפחות מכאן יש לו דין שביל בלבד (ראה להלן בשביל צריך להיות קבוע), לעומת דרך היחיד ש"אין לו דרך אחרת והוא הולך ושב עליה תמיד" (פירוש המשנה שם), שיש לה דין דרך אף-על-פי שאינה רחבה אלא ארבע אמות בלבד]. (15) משנה שם. ובירושלמי שם מפורש, שגם בשביל הרבים צריך שיהא קבוע, וכדברי רבינו.

ד. הִנֵּה¹⁶ מִפְּסִיק בְּהָ אֶרֶץ¹⁷ בּוֹרָה, שְׂאִינָה זְרוּעָה וְלֹא חֲרוּשָׁה, או אֶרֶץ נִירָה, וְהִיא שְׁנַחֲרֶשָׁה וְלֹא נִזְרָעָה, או שְׁהִפְסִיק בְּהָ זֶרַע אַחֲרָי¹⁸, כְּגוֹן שֶׁהָיָה חֲטִים מְכָאן וְחֲטִים מְכָאן וּשְׁעוּרִים בְּאֲמָצְעָה¹⁹, או שְׂקָצַר בְּאֲמָצְעָה, אֲפִלוּ קָדָם שִׁתְּבִיא שְׁלִישׁ²⁰, וְחָרַשׁ מְקוֹם שְׂקָצַר - הִרִי זֶה נִפְסַקֵת לְשֵׁתִי שְׂדוֹת. וְהוּא שִׁיְהִיָּה רַחֲב כָּל אֶחָד מֵאלוֹ כְּשֶׁלְּשָׁה תְּלָמִים²¹ שֶׁל פְּתִיחַ²², וְהוּא פְּחוֹת מִבֵּית רַבֵּעַ²³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂדֶה קְטָנָה, שְׁהִיא חֲמִשִּׁים אֲמָה עַל שֵׁתִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלכות כלאים הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להזרע שדות - אור פני מלך. (46 שם. כחכמים, ולא כרבי עקיבא.

יב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷ כִּשְׁהֵיָה יָבֵשׁ מִכָּאן וְיָבֵשׁ מִכָּאן וְלֹחַ בְּאֲמָצֵעַ⁴⁸; אֲבָל לֹחַ מִכָּאן וּמִכָּאן וְיָבֵשׁ בְּאֲמָצֵעַ⁴⁹ - מִנִּיחַ מִן הַיָּבֵשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוּ וּמִן הַלֹּחַ בְּפָנָיו עֲצָמוּ.

(47 שנותן פאה אחת לכל, ובכלל זה גם מן הלח על היבש. (48 ירושלמי שם, ועיין כסף-משנה. שכיון שהיבש הוא בתחילת השדה מצד זה ומצד זה, אין זה נראה כשתי שדות, שכן נוהג להתחיל בקצירה בתחילת השדה (פני משה שם). (49 שאין דרך להתחיל בקצירה מאמצע השדה, וזה נראה כשתי שדות (שם).

יג. שָׂדֵה שְׂזָרְעָה בְּצָלִים⁵⁰ או פֹּלִים או אֲפוּנִים⁵¹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר מִקְצֵתָן לְחֵין בְּשׂוּק, וּמִנִּיחַ מִקְצֵת הַשָּׂדֵה יָבֵשׁ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ גֶרֶן - חֵיב לְהַנִּיחַ פָּאָה לְזֶה שְׂמוּכָר לֹחַ בְּפָנָיו עֲצָמוּ וְלְזֶה שְׂקוּצָר אוֹתוֹ יָבֵשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוּ⁵².

(50 שם משנה ג: "המחליק בצלים לחים". (51 "לאו באותן שהן מין ירק, דירק לא מיחייב בפאה (למעלה פ"ב הלכה ב), אלא באותן שהם זרעים, כדתנן בפ"ג דכלאים (משנה ב): אפונין השופין מין זרעים, אפונין הגמלנים מין ירק" (ר"ש שם, ועיין שם בפירוש המשנה לרבינו). (52 שאף מי שסובר שלח ויבש הם מין אחד, מודה הוא ששוק וגורן הם שני מינים (תוספות יום-טוב).

יד. הַזֹּרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ⁵³ מִין אֶחָד, אֵף עַל פִּי שְׂהוּא עוֹשֶׂהוּ שְׁתֵּי גֶרְנוֹת⁵⁴ - מִנִּיחַ פָּאָה אַחַת⁵⁵. זֹרֵעָה שְׁנֵי מִינִים, אֵף עַל פִּי שְׂהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ גֶרֶן אַחַת - נוֹתֵן פָּאָה לְמִין זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוּ וּפָאָה לְמִין זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוּ.

(53 שם פ"ב משנה ה. (54 המדובר כשעבר וקצר כל השדה, ונותן פאה מן התלוש (משנה ראשונה). (55 כיון שהם מין אחד.

טו. זֶרַע שְׁנֵי זָרְעִים⁵⁶ מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שְׂזָרְעָה שְׁנֵי מִינֵי חֲטִיבִים⁵⁷ או שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוּרִים: אִם עֲשָׂאן גֶרֶן אַחַת⁵⁸ - נוֹתֵן פָּאָה אַחַת; שְׁתֵּי גֶרְנוֹת - נוֹתֵן שְׁתֵּי פָּאוֹת. וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי⁵⁹.

(56 פאה שם. (57 "ש מיני חטים גסים ויש דקים, ויש מהם ירוק ויש מהם אדום" (פירוש המשנה שם). (58 הכל תלוי בגרנות. (59 שם משנה ו.

טז. הָאֲחִין שְׂחֻלְקוֹ⁶⁰ - נוֹתְנִין שְׁתֵּי פָּאוֹת⁶¹. חֲזָרוּ וְנִשְׁתַּפְּטוּ⁶² - נוֹתְנִין פָּאָה אַחַת⁶³. הַשְּׂתַפְּיִן שְׂקָצְרוּ⁶⁴ חֲצֵי הַשָּׂדֵה וְאַחַר כֶּף חֲלָקוֹ - זֶה שְׂחֻלְקוֹ הַקָּצִיר אֵינּוּ מְפָרִישׁ פְּלוּם⁶⁵, וְזֶה שְׂחֻלְקוֹ הַקָּמָה מְפָרִישׁ עַל הַחֲצֵי שְׂחֻלְקוֹ בְּלִבְדוֹ⁶⁶. חֲזָרוּ וְנִשְׁתַּפְּטוּ⁶⁷ וְקָצְרוּ הַחֲצֵי הָאֲחֵר

כפשוטה). וראה פאה פ"ג משנה א. (30 בירושלמי שאלו: הרי עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה לצד אחר, והרי זה כסלע דלהלן. ויתכן כי רבינו סבור כי סלע שעל פני כל השדה חמור ממדריגות (כסף-משנה ורדב"ז). אבל צריך עיון, מאין שאב מקורו לפסוק נגד הירושלמי. (31 ירושלמי שם הלכה ב. (32 אם צריך לעקור כשחורש.

ח. הַזֹּרֵעַ שְׂדֵה³³ שֵׁשׁ בָּהּ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂהֵיא מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת³⁴ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל הַזֶּרַע מְעָרָב - נוֹתֵן פָּאָה אַחַת³⁵ לְכָל הַשָּׂדֵה; שְׂדֵבֵר יָדוּעַ שְׂשָׂדֵה אַחַת הִיא, וּמִפְּנֵי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נִחְלָק הַזֶּרַע.

(33 פאה שם. (34 הן ערוגות מרובעות, דומות לדפוס שעושים בו הלבנים (פיה"מ שם). כלומר, הזרעים מחולקים מלבנות מלבנות. (35 כבית-הלל שם.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁהֵיו הָאֵילָנוֹת כָּל עֲשָׂרָה בְּתוֹף בֵּית סָאָה³⁶; אֲבָל אִם הָיוּ כָּל עֲשָׂרָה אֵילָנוֹת בְּיוֹתֵר מִבֵּית סָאָה - הָרִי זֶה נוֹתֵן פָּאָה מְכַל מְלַבֵּן וּמְלַבֵּן³⁷; שְׂהָרִי הָאֵילָנוֹת מְרַחֲקִים הַרְבֵּה, וְלֹא מְפָנֵי הָאֵילָנוֹת זֶרַע מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת.

(36 ירושלמי על המשנה שם. (37 כן גירסת רבינו בירושלמי שם, היפך מגירסתנו. ועיין בכסף-משנה.

י. וְכֵן מְלַבְּנוֹת הַבְּצָלִים³⁸ שְׁבִין הֵיָרֵק³⁹ - נוֹתֵן פָּאָה אַחַת⁴⁰ לְכָל הַבְּצָלִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂהֵיָרֵק מְבָדִיל בִּינֵיהֶן⁴¹ וּמְשִׁימֵם מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת.

(38 שם פ"ג משנה ד. (39 [והם זרעים באופן שאין איסור מחמת כלאים]. (40 כחכמים במשנה שם. (41 וירק הוא זרע אחר, והוא מפסיק כמבואר למעלה הלכה ד - כאן זה הפסק, שדבר ידוע ששדה אחת היא, ומפני מקום הירק נחלק הזרע, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ח באילנות.

יא. שָׂדֵה שְׂפֵלָה זֹרֵעָה מִין אֶחָד⁴², וְכִיּוֹן שְׂהִתְחִילוּ בָּהּ מְקוּמוֹת לְיָבֵשׁ⁴³ עָקָר או תֵּלֵשׁ מֵה שְׂיָבֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן⁴⁴, עַד שֶׁנִּשְׂאָר הַלֹּחַ מְפָרֵד מְלַבְּנוֹת מְלַבְּנוֹת מְרַחֲקוֹת זוּ מִזוּ: אִם הָיָה דָרֵךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁם לְזֹרֵעַ מְאוֹתוֹ הַמִּין עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת, כְּגוֹן שְׂכַת או חֲרָדֵל⁴⁵ - הָרִי זֶה מִנִּיחַ פָּאָה מְכַל מְלַבֵּן וּמְלַבֵּן; שְׂהֵרוּאָה אוֹמָר: עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרְעוּ. וְאִם הָיָה מִין אֶחָד שְׂזוֹרְעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת, כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - נוֹתֵן אַחַת לְכָל⁴⁶.

(42 ודין הוא שנותן פאה אחת על הכל. (43 שם משנה ב. (44 ירושלמי שם הלכה א. (45 "שבת מלשון לעז אניט, ובלשון ערב אל-שבת. וחרדל בלשון ערב אל-כרדל, ובלשון לעז שינאפרי. שמנהג אדם לזרוע אותן פרודות בערוגות" (פירוש המשנה שם). (וצריך עיון, שכאן כתב רבינו שחרדל דרכו להזרע ערוגות ערוגות, ואילו בפ"א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(= רביעיו), אבל החצי השני של השדה, שעדיין לא הגיע לשליש, לא נתחייב בקצירה זו, וראה להלן. (74 כלומר, קצר גם את הרביע הנ"ל שהניחו ולא קצרו מקודם. ועכשיו כיון שגם החצי השני של השדה, שמקודם לא הגיע לשליש, הגיע עכשיו לשליש - נתחייב הוא על ידי הקצירה של הרביע הנ"ל. (75 היינו הרביע שקצר בתחילה (ר"י קורקוס). (76 היינו הרביע השני שקצרו אחר-כך, ששני רבעים אלה הם שדה אחת. (77 על הרביע הראשון, שהם שדה אחת, כנ"ל, עכשיו לשליש. שהרי קצירת הרביע האמצעי חייב בפאה את החצי האחרון, ואף הם שדה אחת. (78 היינו החצי השני של השדה, שעכשיו הגיע לשליש. שכיון שבעת קצירת האמצעי (= הרביע השני) הגיע לשליש בישול, ונתחייב בפאה על ידו - הם שדה אחת. ובכ"י נוסף: "אבל לא מן הראשון על האחרון" (מעשה רוקח, וכן הוא בדפוסים עתיקים, וכן הגיה מהר"י אבוהב). והמקור בירושלמי שם: "אבל אינו מפריש מן הראשון על הראשון", כלומר, מן הראשון שבצד זה על הראשון שבצד זה, דהיינו האחרון (ר"י קורקוס). שכיון שהאחרון הזה היה פטור כשהתחילו לקצור הרביע הראשון, הרי הם כשתי שדות (ר"י קורקוס).

יח. המוכר⁷⁹ מקומות מקומות⁸⁰ משדהו לאנשים הרבה, אם מכר כל השדה - כל אחד ואחד נותן פאה אחת מחלקו⁸¹ שלקח. ואם התחיל בעל השדה לקצור⁸² ומכר מקצת⁸³ ושייר מקצת - בעל השדה נותן פאה הראויה לכל; שפיון שהתחיל לקצור נתחייב בכל. ואם מכר תחלה⁸⁴ - מפריש הלוקח על מה שלקח, ובעל השדה על מה ששייר.

(79 פאה פ"ג משנה ה: "המוכר קלחי אילן בתוך שדהו". (80 לדעת רש"י (חולין קלח). המדובר כשהלוקחים לא קנו קרקע אלא קלחים בלבד, וראה להלן. (81 כן כתב שם בפירוש המשנה: "ומה שאמר נותן פאה מכל אחד ואחד, חוזר על הלוקח". אבל רש"י (חולין שם) מפרש: "נותן לוקח פאה מכל אילן ואילן, ואין אחד מהם פטור חבירו, הואיל ואין השדה שלו, שאם היתה שדה שלו היה נותן מאחד על כולן". ולדעת רבינו, המדובר כשמכר גם הקרקע, ראה למעלה. (82 כרב חסדא בחולין שם. (83 כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנאקמא. (84 לפני קצירה.

יט. שדה אילן⁸⁵ - אין מפסיק בה אלא גדר גבוה⁸⁶ המבדיל בין האילנות. אבל אם היה הגדר מבדיל מלמטה, והבדים והפאות מערבין⁸⁷ מלמעלה ונוגעין בגדר⁸⁸ על גבו - הרי זה פשדה אחת ונותן פאה לכל.

(85 פאה פ"ב משנה ג. (86 במשנה שם: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר", ולא פורש כמה גבהו של הגדר, אבל בספרא פ' קדושים (פרק ב הלכה ג) מפורש: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וכן מפורש לענין כלאים (כלאים פ"ד

בשתפות⁶⁸ - כל אחד מהן מפריש מחלקו שבקמה על חלק חברו שבקמה⁶⁹, אבל לא על החצי שבקמה⁷⁰.

(60 לפני הבצירה. שם פ"ג משנה ה. (61 שלכל אחד ואחד קוראים בו "שדך" (ר"ש שם"). (62 לפני הקצירה (רדב"ז). (63 שהרי שותפים חייבים בפאה (למעלה פ"ב הלכה ג). (64 ירושלמי שם הלכה ד. (65 לפי שחובת הפאה בקמה (למעלה שם ה"ד), והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה". ש"הלוקח נותן פאה לכל", ולא המוכר (שם הלכה ה), וראה להלן. (66 אף-על-פי שלגבי המוכר, אמרנו ש"אינו מפריש כלום", שהוא כ"קצר חציה ומכר חציה" (ראה למעלה) - לגבי הלוקח אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שהקמה שנפל בחלקו, היה שלו מתחילה, והקציר שנפל בחלקו של הראשון היה שלו, ואינו דומה ל"קצר חציה ומכר חציה", לפי שאין כאן שום מכירה. וטעמו של דבר נראה, לפי שדין "ברירה" (= הוברר הדבר למפרע) אינו מוחלט אצלנו, אלא מוטל בספק, ולפיכך אמרו (ביצה לח.), שבדבר שהוא מן התורה - "אין ברירה" (ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה א). ובדבר שהוא מדרבנן - "יש ברירה" (ראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ). ואף-על-פי ש"ספק לקט לקט" (להלן פ"ד הלכה ט), וכן כל ספק במתנות עניים - לחומרא, וחייב (למעלה שם הלכה יג) - כשהספק נפל בין שני בני אדם, כל אחד מדחהו אל השני: בעל הקמה אומר לו: לך לבעל הקציר, לפי ש"אין ברירה", והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה", ש"הלוקח נותן פאה לכל", ובעל הקציר מדחהו אל בעל הקמה, לפי ש"יש ברירה", וחייב בעל הקציר להפריש על חלקו, וראה ברי"י קורקוס, בכסף-משנה וב"אור פני מלך". (67 ירושלמי שם (ועיין ר"י קורקוס, כסף-משנה, רדב"ז ו"אור פני מלך"). והיינו בין בקציר ובין בקמה. (68 ושוב חלקו, וכל אחד לקח חצי בקציר וחצי בקמה, ראה כסף-משנה. (69 אין הכוונה שכל אחד חייב ליתן שיעור פאה שלם לקמה הנ"ל, אלא הכוונה שהוא יכול לתת על חלק חבירו, שמכיון שקצרוה בשותפות, אף-על-פי שאח"כ חלקוה, אין כאן שתי שדות אלא שדה אחת. (70 שכיון שנפטר בחלוקה הראשונה - אינו חוזר ומתחייב (כסף-משנה). [ואף-על-פי שכשחזרו ונשתתפו עכשיו, יכולים העניים לומר לשניהם: חלקנו אצלכם - כיון שחזרו וחלקו - כל אחד מדחהו שוב אצל השני, כנ"ל].

יז. שדה שהגיע חציה⁷¹ עד שלישי וחציה לא הגיע⁷², והתחיל לקצר פחצי שהגיע חציו⁷³, ואחר כך הביאה פלה שלישי, ואחר כך גמר החצי הראשון⁷⁴ שהגיע בתחלה - מפריש מן הראשון⁷⁵ על האמצעיים⁷⁶, ומן האמצעיים על הראשון⁷⁷ ועל האחרון⁷⁸.

(71 ירושלמי שם. (72 שעדיין אינה חייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז), [וראה להלן פ"ה הלכה ט]. (73 כלומר, רביע מכל השדה. ונתחייב החצי הזה כולו על שני חציו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיֹסִיפוּ - הוּא הַנְּקָרָא מְדַל. וּכְבָר בְּאַרְנוֹנוּ¹⁰⁰,
שֶׁהַבּוֹצֵר מְרוּחַ אַחַת - אֵינוֹ מְדַל, וְלִפְיֶכָּךְ נוֹתֵן מִן
הַנְּשָׂאָר פָּאָה הָרְאוּיָה לְכָל¹⁰¹, וְאָף עַל פִּי שֶׁבּוֹצֵר
לְשׂוּק. אָבֵל אִם הִדֵּל לְמִכּוֹר בְּשׂוּק - אֵינוֹ נוֹתֵן פָּאָה
לְזֶה שֶׁהִדֵּל¹⁰². הִדֵּל לְהֵבִיא בְּבֵיתוֹ¹⁰³ - נוֹתֵן מִן
הַנְּשָׂאָר שֶׁהֵנִיחַ לְדֶרֶךְ פָּאָה אַחַת הָרְאוּיָה לְכָל.

99) שם פ"ג משנה ג. (100) למעלה פ"ב הלכה ו.
101) משנה שם. (102) ש: "נותן מן המשואר על מה
ששייר". (103) ירושלמי שם. כלומר, מביאו לבית ודורך
אותם, ואין זה עראי (רדב"ז).

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר איזהו לקט. והרוח שפיזר עומרין ועירבן עם הלקט.
והמרבין שדהו קודם שילקטו עניים. וזרעים הנמצאים בחורי
הנמלים ושבותל של לקט שנתעברה בגדיש. ודין אם ישכור
הפועל על מנת שילקט בנו אחריו. מי שאינו מניח לעניים
ללקט, או המרבין ארי בשדהו. המפקיר את הלקט עם
נפילת רובו. ואי זהו פרט ואי זהו עוללות ואיזהו כתף
ואיזהו נטף. כרם שכולו עוללות. ומאימתי העניים זוכין
ליקח פרט העוללות. ודין המקדיש כרמו עד שלא נודעו
העוללות. גוי שמכר כרמו לישראל לבצור. מי שהיו לו
חמשה גפנים ובצרם לתוך ביתו.

א. אֵיזְהוּ לֶקֶט? זֶה הַנּוֹפֵל מִתּוֹךְ הַמְּגַל בְּשַׁעַת
קְצִירָה או הַנּוֹפֵל מִתּוֹךְ יָדוֹ³ כְּשֶׁמִּקְבֵּץ הַשְּׂבָלִים
וְיִקְצֵר. וְהוּא שִׂיחָה הַנּוֹפֵל שְׂבֻלַת אַחַת או שְׂתִימִים;
אָבֵל אִם נָפְלוּ שְׁלֹשׁ פְּאָחֵד - הָרִי שֶׁלִּשְׂתֵּן לְבַעַל
הַשְּׂדֵה. וְהַנּוֹפֵל מֵאַחַר הַמְּגַל⁵ או מֵאַחַר הַיָּד, אֶפְלוּ
שְׂבֻלַת אַחַת - אֵינָה לֶקֶט.

2) פאה פ"ד מ"י. (3) שם: "תוך היד ותוך המגל".
4) כבית הלל, שם פ"ו מ"ה. (5) שם פ"ד מ"י.

ב. הֵיךְ קוֹצֵר בְּיָד⁶ בְּלֹא מְגַל, הַנּוֹפֵל מִתּוֹךְ יָדוֹ -
אֵינוֹ לֶקֶט. אָבֵל הַתּוֹלֵשׁ דְּבָרִים הַתּוֹלְשִׁים אוֹתָם⁷,
הַנּוֹפֵל מִתַּחַת יָדוֹ - לֶקֶט. הֵיךְ קוֹצֵר אוֹ תוֹלֵשׁ דְּבָר
שֶׁדָּרְכוּ לְהַתְּלֵשׁ, וְאַחַר שֶׁקְצֵר מְלֹא זְרוּעוֹ אוֹ תֵּלֵשׁ
מְלֹא קִמְצוֹ הִכְהוּ קוֹץ וְנִפֵּל מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ - הָרִי
זֶה שֶׁל בַּעַל הַבֵּית⁹.

6) ב'ירושלמי' (שם ה"ה): "לקט קצירך, ולא הקוצר בידו".
7) כן הוא בחולין קלז, א: "לקט קצירך ולא לקט קיטוף כו'
מודה רבי יוסי במידי דאורחיה (= שדרכו בקיטוף). דתניא
רבי יוסי אומר, קציר - אין לי אלא קציר, עוקר מניין?
תלמוד לומר: לקצור. תולש מניין, תלמוד לומר: בקוצרך".
וכן נראה בפאה פ"ד שם: "איזהו לקט כו' תלש מלא
קומצו וכו'". הרי שגם בתולש יש לקט. (8) משנה, פאה
שם. (9) שנאמר (ויקרא יט, ט) "ולקט קצירך" - אין לקט
אלא מחמת הקציר, מיכן אמרו: היה קוצר כו' הכהו קוץ
כו' הרי של בעל הבית (ספרא) פ' קדושים פ"ב ה"ה, ועי'
ר"ש שם).

משנה ג) "איזה הוא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים". ומכיון
שכאן לא פירש רבינו כן, נראה שאף-על-פי שסתם גדר
הוא, אמנם, עשרה טפחים, והוא מפסיק בין אילן לאילן
לענין פאה, כשם שהוא מפסיק לכלאים - אין זה אלא אם
אין הבדים והפארות מעורבין למעלה (ובאופן זה מדובר
בספרא שם), אבל אם הבדים והפארות מעורבים למעלה,
אין הגדר הזה מפסיק. ולכן כתב רבינו סתם: "גדר גבוה
המבדיל בין האילנות". (87) ראה למעלה פ"ז מהלכות
כלאים הלכה כב, וב"אור פני מלך" כאן, וצ"ע.
(88) במשנה: "שער כותש אינו מפסיק", ופירש רבינו שם:
"שער כותש הוא הבדים והפארות, ירצה לומר ענפי
האילנות שהיו נוגעין בגדר ומשולחין עליו, ואז יהיה
כמחובר, ואמרו בגמרא: כעלי במכתשת ענינו שינטו
הפארות על הקיר".

כ. שְׂנִיִּם שֶׁלְקָחוּ⁸⁹ אֵילָן⁹⁰ אַחַד - נוֹתֵנִין מִמֶּנּוּ פָּאָה
אַחַת⁹¹. לְקַח זֶה צְפוּנוֹ וְזֶה דְרוֹמוֹ - זֶה נוֹתֵן פָּאָה
לְעַצְמוֹ וְזֶה נוֹתֵן פָּאָה לְעַצְמוֹ⁹².

89) שם פ"ג משנה ה. (90) מהאילנות החייבים בפאה,
כמבואר למעלה פ"ב הלכה ב. (91) ששניהם שותפין
באילן. (92) כיון שאינם שותפים, וחלקו של כל אחד
ואחד מסוים בפני עצמו.

כא. הַחֲרוּבִין⁹³, כָּל שֶׁאֵדָם עוֹמֵד בְּצַד חֲרוּב זֶה
וְחֲבָרוֹ עוֹמֵד בְּצַד חֲרוּב זֶה⁹⁴ וְרוֹאֵין זֶה אֶת זֶה⁹⁵ -
הָרִי הֵן פֶּלֶן⁹⁶ שְׂדֵה אַחַת, וּפָאָה אַחַת לְכָלֵן. הָיָה שְׁנֵי
הַצְּדָדִין רוֹאֵין אֶת הָאֲמָצְעִיִּים וְאֵין הַצְּדָדִים רוֹאֵין
זֶה אֶת זֶה - מִפְּרִישׁ מִצַּד אַחַד מִן הָרְאוּשׁוֹנִים עַל
הָאֲמָצְעִיִּים, וּמִן הָאֲמָצְעִיִּים עַל הָרְאוּשׁוֹנִים; אָבֵל לֹא
יִפְרִישׁ מִצַּד זֶה עַל הַצַּד הָאַחֵר.

93) שם פ"ב משנה ד. [נראה בפ"א מהלכות מעשר שני
הלכה ג, שיש הבדל בין חרובי צלמונה שאינם ראויים
למאכל רוב האדם, ואינם מחויבים במעשר אלא מדרבונן,
לבין שאר החרובין שחייבים במעשר מן התורה. ונראה שכן
גם לענין פאה, שהרי כלל אחר בשניהם, ראה בפאה פ"א
משנה ד, ובמעשרות פ"א משנה א). (94) "והטעם
בחרובין, מפני שהם גבוהים הרבה ומסובכים, כדתנן (ב"ב
כד:): בחרוב ובשקמה חמשים אמה" (ראב"ד).
(95) והראב"ד מפרש שהאדם עומד בראש חרוב זה, ורואה
החרוב שבצד אחר. (96) בדפוס רומי, כשדה.

כב. הַזֵּיתִים⁹⁷, כָּל מֵה שִׁישׁ מֵהֵן בְּרוּחַ אַחַת מְרוּחַת
הָעִיר⁹⁸, כְּגוֹן זֵיתִים שִׁישׁ בְּמַעְרֵב הָעִיר פֶּלֶן או
בְּמִזְרְחָהּ - הָרִי הֵן פְּשֵׂדָה אַחַת, וּפָאָה אַחַת לְכָלֵן.

97) פאה פ"ב מ"ד. (98) לא מרוחות העולם, עיין
בירושלמי שם ה"ג. ויתכן כי הלכה למשה מסיני היא, לחלק
בין זיתים לשאר האילנות (משנה ראשונה).

כג. הַבּוֹצֵר⁹⁹ אֶת מְקַצֵּת פְּרָמוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן פְּדִי
לְהַקֵּל מֵעַל הַגֶּפֶן עַד שִׁמְצָאוֹ שֶׁאֵר הָאֲשְׁפוּלוֹת רִחַח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִי זוּ הִיא מֵהֶם שֶׁהִיָּה לְקַט, וְסִפֵּק מִתְנֹת עֲנִיִּים - לְעֲנִיִּים; וְשִׁנְאָמֵר: תֵּעֲזֹב - הַנַּח לְפָנֵיהֶם מִשְׁלָף.²⁵

(23 פאה, שם. 24) שם פ"ד מ"א. (25) "ירושלמי" שם סוף פ"ד.

ז. וְלָמָּה אֵין אוֹמְדִין²⁶ אוֹתָהּ וַיִּתֵּן לְעֲנִיִּים מֵה שְׂרָאוּיָהּ לְעֲשׂוֹת לְקַט? מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר וְהַגְּדִישׁ עַל הַלְקָט, קִנְסוּהוּ. וְאֶפְלוּ הִיָּה שׁוֹגֵג²⁷, וְאֶפְלוּ הִיָּה הַלְקָט שְׁעוֹרִים וְהַגְּדִישׁ עֲלָיו חֲטִינ²⁸, וְאֶפְלוּ קִרְא לְעֲנִיִּים וְלֹא בָּאוּ, אֶפְלוּ הַגְּדִישׁוֹ אַחֲרֵים שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - כֹּל הַנוֹגְעוֹת בְּאֶרֶץ הָרִי הֵן לְעֲנִיִּים.

(26) שם פ"ה ה"א. (27) שם. [ואין לזה קשר עם המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה, אם קנסו שוגג אטו מזיד או לא (גיטין נג:), שהרי כאן קנסו גם אם הגדישו אחרים שלא מדעתו. ועי' במראה הפנים' שם]. (28) שאין כאן חשש של תערובת לקט, בכל זאת תיקנו שכל החיטים הנוגעות בארץ הן לעניים.

ח. הַצְּרִיף לְרִבֵּץ²⁹ אֶת שְׂדֵהוּ קִדְּם שֶׁלְקָטוֹ הָעֲנִיִּים לְקַט שָׂבָה: אִם הִזְקוּ מְרִבָּה עַל הַפֶּסֶד הַלְקָט - מִתֵּר לְרִבֵּץ; וְאִם הַפֶּסֶד הַלְקָט מְרִבָּה עַל הַפֶּסֶד - אֲסוּר לְרִבֵּץ. וְאִם קִבֵּץ אֶת כֹּל הַלְקָט וְהִנִּיחוֹ עַל הַגֶּדֶר עַד שְׂיָבוֹא הָעֲנִי וַיִּטְלֵנוּ - הָרִי זֶה מִדַּת חֲסִידוֹת³⁰.

(29) תוספתא פאה סוף פ"ב, ו"ירושלמי" שם ה"ג. (30) מקור דברים אלה אינו ידוע, ראה מהר"י קורקוס. ובתוספתא שם הם דברי רבי יהודה, וכנראה שמן הדין אמר ולא ממדת חסידות.

ט. זְרָעִים הַנִּמְצָאִים בְּחוֹרֵי הַנְּמָלִים³¹: אִם הִיוּ חַחוּרִים בְּתוֹף הַקֶּמָּה - הָרִי הוּא שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה, שָׁאִין לְעֲנִיִּים מִתְּנָה בְּתוֹף הַקֶּמָּה; וְאִם הִיוּ בְּמִקּוֹם שְׁנִקְצָר³² - הָרִי זֶה שֶׁל עֲנִיִּים, שְׁמָא מִן הַלְקָט גָּרְרוּהוּ. וְאִף עַל פִּי שְׁנִמְצָא שְׁחוּר - אֵין אוֹמְרִים: הָרִי זֶה מִשְׁנֵה שְׁעֵבֶרָה; שֶׁסִּפֵּק הַלְקָט - לְקַט³³.

(31) פאה, שם. (32) שם: "שלאחר הקוצרים". (33) כרבי מאיר שם (כסף-משנה). וראה למעלה ה"ו.

י. שְׂבֻלַת שֶׁל לְקַט³⁴ שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּגִדִישׁ - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ שְׁתֵּי שְׂבֻלוֹת³⁵ וְאוֹמֵר עַל אַחַת מֵהֶן: אִם הַלְקָט הִיא זֶה - הָרִי הִיא לְעֲנִיִּים, וְאִם אֵינָה לְקַט - הָרִי הַמַּעֲשָׂרוֹת (שְׁהִיא) שְׁחִיבָת בְּהֵן שְׂבֻלַת זֶה קְבוּעִים בְּשְׂבֻלַת שְׁנֵיהֶם³⁶; וְחוּזֵר וּמִתְּנָה בֵּן עַל שְׂבֻלַת שְׁנֵיהֶן, וְנוֹתֵן אַחַת מֵהֶן לְעֲנִי וְהָאֲחֵרַת תְּהִיָּה מַעֲשָׂר.

(34) שם פ"ח מ"ב. (35) "ירושלמי" שם ה"ב. (36) שנייה זו אינה אחת מהשתים שהפריש תחילה, אלא שחוזר ולוקח עוד שלישיית מן הגדיש, ומתנה גם עליה, לפי שיש לחשוש

ג. הִיָּה קוֹצֵר¹⁰ וְנִשְׂאָרָה שְׂבֻלַת אַחַת שְׁלֹא נִקְצָרָה וְנִקְצָר כֹּל שְׂסָבִיבוֹתֶיהָ: אִם הִיָּה רֹאשָׁה מַגִּיעַ לְקֶמָּה וְשְׂבֻעָהּ וְיִכּוֹלָה לְהִקְצֹר עִם הַקֶּמָּה¹¹ - הָרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה; וְאִם לֹא - הָרִי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים.

(10) פאה פ"ה מ"ב. ונשנתה בהלכות לקט, ומתוך זה למד רבינו שאף היא עוסקת בלקט (עיי"ש בפירושו). וכן נראה בתוספתא פ"ב: "שבולת שבקמה כו' ספסק לקט לקט". וכן דעת הפירוש המיוחס לר"ש משאנץ ל'ספרא' שם, שיש לקט במחובר לקרקע, וראה ב'אור פני מלך'. (11) שמכיון שאין צורך לטירחה מיוחדת, מתחברת היא עם הקמה ובטלה אגבה.

ד. הִיוּ שְׁתֵּי שְׂבֻלוֹת¹² זֶה בְּצֵד זֶה, הַפְּנִימִית יִכּוֹלָה לְהִקְצֹר עִם הַקֶּמָּה¹³, וְהַחוּצוֹנָה יִכּוֹלָה לְהִקְצֹר עִם הַפְּנִימִית וְאֵינָה יִכּוֹלָה לְהִקְצֹר עִם הַקֶּמָּה - הַפְּנִימִית נִצְלָת וּמִצְלָת אֶת הַחוּצוֹנָה¹⁴. שְׁהִרִי הִיא כְּנוֹפְלַת¹⁵ מִתוֹף הַמַּגֵּל, וְאִף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִקְצָרָה. וְהַשְּׂבָלִים שְׂבָקֶשׁ¹⁶ - הָרִי הֵן שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה¹⁷.

(12) "ירושלמי" שם ה"ב. (13) והיא של בעל הבית, כמבואר למעלה. (14) שכיון שיכולה להקצר עם הפנימית עמה, בטלה היא אגבה. (15) זה מוסב למה שאמר בהלכה הקודמת, ששיבולת שלא נקצרה ואינה יכולה להקצר עם הקמה, הרי היא של עניים, ועל זה כתב "שהרי היא כנופלת מתוך המגל, ואף-על-פי שעדיין לא נקצרה", וכמו שכתבנו למעלה, שיש לקט במחובר (כסף-משנה). (16) תוספתא פאה סוף פ"ב. (17) היינו שאין חוששין שמא הוא לקט "שאינו לעניים מתנה בתוך הקמה", כלומר, אין דרך לקט להיות בקמה אלא בקציר, וראה 'תוספתא כפשוטה'.

ה. הָרוּחַ שֶׁפְּזָרָה¹⁸ אֶת הַעֲמָרִים וְנִתְעַרְבַּ קְצִיר שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה עִם הַלְקָט - אוֹמְדִין¹⁹ אֶת הַשְּׂדֵה כְּמָה לְקַט הִיא רְאוּיָה לְעֲשׂוֹת וְנוֹתֵן לְעֲנִיִּים, מִפְּנֵי שֶׁזֶה אֲנָס²⁰. וְכִמָּה הוּא שְׁעוֹר זֶה²¹? אֲרִבְעָה קִבֵּין תְּבוּאָה לְכֹל בֵּית כּוֹר²².

(18) פאה פ"ה מ"א. (19) משערין. (20) ולא שיין לקנוס את בעל השדה, כמו שקנסוהו כשהגדיש קצירו על גבי הלקט (להלן הלכות ר"ז). (21) של לקט, שהשדה ראויה לעשות. (22) שם, כרבן שמעון בן גמליאל. ואמרו בבבא-מציעא קה, ב - שהוא כור זרע ולא כור תבואה. וכן הוא ב"ירושלמי" כאן: "לכור או לבית כור - אמר ליה: לבית כור". ורבינו העתיק לשון ה"ירושלמי". ושיעור בית כור הוא שבעים וחמשה אלף אמה בסך-הכל. כי הרי כל בית סאה הוא חמשים אמה על חמשים אמה, והיינו אלפיים וחמש מאות אמה, ובית כור הוא שלושים סאה.

ו. לְקַט שְׁנִפְלַל לְאֶרֶץ וְלֹא לְקַטוּהוּ עֲנִיִּים²³, וְכֹא בַּעַל הַשְּׂדֵה וְהַגְּדִישׁ אֶת הַקְּצִיר שֶׁלּוֹ עַל הָאֶרֶץ - בְּיַצֵּד הוּא עוֹשֶׂה? מִפְּנֵי הַגְּדִישׁ שֶׁלּוֹ כֹּל לְמִקּוֹם אַחֵר, וְכֹל הַשְּׂבָלִים הַנוֹגְעוֹת בְּאֶרֶץ - כֹּל לְעֲנִיִּים²⁴. מִפְּנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואף-על-פי שמציאת קטן לאביו - עשאוהו חכמים כאילו זכה לעצמו, שעניים מרוצים מזה, שילקט הבן הקטן, שלמחר גם בניהם ילקטו (שם). (46) [אינו כאריס הנ"ל, שלוקח כל הקציר, והוא משלם מחצה שליש ורביע לבעל השדה (שלפיכך מותר להתנות לפי שאינו מקבל שטר) - אלא כל הקציר של בעל השדה, והוא מקבל שטר למחצה לשליש או לרביע, ולפיכך אסור להתנות אתו, כשם שאסור בפועל, וכמפורש בתוספתא הנ"ל: "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו", ראה למעלה. אבל מביא הוא אשתו ובניו ללקט, מבלי שיתנה על זה, וכמו בפועל הנ"ל. ומקור הדברים בברייתא שם, וכדברי רבי יוסי שפסקו שם הלכה כמותו. וזה לשון הברייתא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו, למחצה לשליש ולרביע - לא ילקט בנו אחריו, רבי יוסי אומר בין כך ובין כך, ילקט בנו ואשתו אחריו" (ואין דברי רבי יוסי שייכים לדבריו בתוספתא שם, שכאן מדובר בלי תנאי, ושם מדובר עם תנאי). ואף כאן כפועל, מותרת גם אשתו ללקט, אף-על-פי שהיא כגופו, לפי שאינו בעל הקציר, בניגוד לאריס שהוא בעל הקציר, שלא הותר לה ללקט, כנ"ל].

יב. מי שְׁאִינוּ מְנִיחִין⁴⁷ אֶת הָעֲנָיִים לְלַקֵּט, או שְׁהוּא מְנִיחִין אֶחָד וּמוֹנֵעַ אֶחָד, או שְׁמַסִּיעַ אֶת אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנָיִים.

(47) משנה, שם.

יג. וְאָסוּר לְאָדָם⁴⁸ לְהַרְבִּיץ אָרִי וְכִיּוֹצֵא בוּ בְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, כְּדִי שְׂרִיאָא הָעֲנָיִים וְיִכְרְחוּ. הָיָו שְׁם עֲנָיִים⁴⁹ שְׂאִינָן רְאוּיִין לְטַל לְקַטֵּט⁵⁰: אִם יָכוֹל בַּעַל הַבַּיִת לְמַחֹת בְּיָדָן - מְמַחֵה; וְאִם לֹא - מְנִיחֵן, מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם⁵¹.

(48) בבא-מציעא, שם. (49) תוספתא פאה פ"ג. (50) כגון אלה שיש להם מאתיים וזו, ראה להלן פ"ט הי"ג (תוספתא כפשוטה). (51) שלא יריב ולא יתקוטט עמו. וראה למעלה פ"א ה"ט.

יד. הַמְּפַקֵּר אֶת הַלְקֵט⁵² עִם נְפִילַת רְבוֹ⁵³ - אֵינוּ הַפְּקֵר; מֵאֲחַר שְׁנָשֵׁר רְבוֹ, אֵין לוֹ בוּ רְשׁוּת⁵⁴.

(52) תמורה כה, א. (53) היינו שיצא רובו מתחת יד הקוצר (גליון הש"ס ב'ירושלמי' פאה פ"ז ה"ג). (54) שמיד עם נשירת רובו, זיכתה אותו התורה לעניים (תמורה, שם). ואולם, אם הפקירו קודם, אין לעניים חלק בו, והרי הוא הפקר לכל (רש"י שם).

טו. אֵי זֶהוּ פְּרֵט⁵⁵? זֶה גְּרַגְר אֶחָד או שְׁנֵי גְּרַגְרִים⁵⁶ הַנְּפֹרְטִים מִן הָאֶשְׁפּוֹל בְּשַׁעַת הַבְּצִירָה⁵⁷. נְפֹלוּ שְׁלִשָּׁה גְּרַגְרִים בְּבַת אַחַת - אֵינוּ פְּרֵט.

(55) שנפרט מן הענבים (למעלה פ"א ה"ה). (56) כבית הלל, פאה פ"ו מ"ה. וראה למעלה ה"א. (57) שם פ"ז מ"ג.

שמה זו שקבע בה המעשרות היא הלקט, ונמצא שהראשונה היא טבל (ר"י קורקוס, ועי' כסף-משנה).

יא. לֹא יִשְׁכֹּר³⁷ אָדָם אֶת הַפּוֹעֵל³⁸ עַל מְנַת שְׂלִיקָט בְּנוֹ אַחֲרָיו³⁹. אֲבָל⁴⁰ הָאָרִיסִין וְהַחֲכִירִין וְהַמוֹכְרֵי קִמְתוֹ לְחֲבֵרוֹ⁴¹ לְקַצֹּר - יִלְקֹט⁴² בְּנוֹ⁴³ אַחֲרָיו. וַיֵּשׁ לְפּוֹעֵל⁴⁴ לְהַבִּיא אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו⁴⁵ לְלַקֵּט אַחֲרָיו, וְאֶפְלוּ שְׂכָרוֹ לְטַל חֲצֵי הַקְּצִיר⁴⁶ או שְׁלִישׁוֹ אוּ רְבִיעֵוּ בְּשִׂכְרוֹ.

(37) שם מ"ו: "לא ישכור אדם את הפועלים על-מנת שילקט בנו אחריו". (38) [סתם פועל הוא שכיר יום. אבל להלן יתבאר מן התוספתא, שהוא-הדין במקבל מהתבואה הנקצרת: למחצה לשליש ולרביע]. (39) מפני שהוא גוזל את העניים (פירוש המשנה שם, וכן הוא ב'ירושלמי'), שהרי הפועלים העניים נשכרים לו בזול עבור זה (הגר"א ור"ש). (40) [בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 1 50): "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו. ר' יוסי אומר ילקט בנו אחריו, אבל העריסין והחכורות והמוכר קמתו לחבירו לקצור, ילקט בנו אחריו". ונראה שרבינו מפרש הרישא של התוספתא על-פי המשנה הנ"ל (ואין זו הברייתא שהובאה בבבא-מציעא יב. וראה להלן): "המקבל שדה לקצור" - כשקיבל לקצור בשכר של מחצה או שליש או רביע, והתנה עם בעל השדה על-מנת שילקט בנו אחריו - "לא ילקט בנו אחריו", שכיון שעובד בשכר הרי הוא כפועל אחר, ויש כאן גזל העניים, שנשכר לו בזול עבור זה, ראה להלן בדברי רבינו, ורבי יוסי חולק בזה (אם כי יתכן שבפועל אחר מודה הוא למשנה הנ"ל, שיש חשש של הורדת שכר עבור הלקט). "אבל העריסין והחכורות וכו' ילקט בנו אחריו", שכל אלו אינם מקבלים שכר עבודתם, אלא האריס כחוכר ולוקח קמה לקצור, שהם מקבלים את כל הקציר על אחריותם, והם משלמים שכר לבעל השדה: האריס - למחצה, שליש ורביע, והחוכר - סכום תבואה מסוים (עי' 'תוספות' בבא-מציעא קג: ד"ה ואזיל, שהיה מין אריס כזה), ולפיכך אין כאן חשש של הורדת בשכר. ראה ב'תוספתא כפשוטה']. (41) אף-על-פי שאמרו במשנה שם: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור", ואמרו ב'ירושלמי' שם: "כשמכר לו שדה וקמתו, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, אצל זה (= המוכר) אני קורא שדך, ואצל זה (= הלוקח) אני קורא קצירך", הרי שהלוקח קמה אסור לו ללקט - אין זה אלא בלוקח עצמו, אבל בנו - אינו בעל הקציר ומותר ('תוספתא כפשוטה'). (42) כלומר, מותר להתנות על מנת שילקט, כנ"ל. (43) דוקא בנו שאינו בעל הקציר, אבל אשתו שהיא כגופו - אסורה ('תוספתא כפשוטה', וראה ב'אור פני מלך'). ואמרו בבבא-מציעא שם, בדין פועל המוכר להלן, שמצד העניים אין קפידא, שלמחר גם בניהם ילקטו באופן זה. (44) ברייתא בבבא-מציעא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו", כלומר בלי תנאי, ראה למעלה. (45) כן הוא בברייתא שם בדברי רבי יוסי. וכאן גם אשתו מותרת ללקט כיון שאינו בעל הקציר, ראה למעלה. ובניו אפילו קטנים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"הפאה ניתנת במחובר לקרקע", שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם, הנח לפניהם והם יבואו (רע"ב, ו'ירושלמי' שם) ואמרו בחולין קלא, ב - שבכל מתנות עניים, נאמר "תעזוב" (משנה ראשונה שם פ"ז מ"ו, ועי' 'תוספות יום טוב'). (81) שם מ"ד, כחכמים ולא כרבי יהודה, והוא אשכול שאין בו פסיגים (= אשכולות קטנים) וגרגירי הענבים יוצאים מן השדרה עצמה, אף-על-פי שהם שוכבים זה על זה, אינם בכלל כתף (רע"ב ורדב"ז).

כ. זמורה ⁸² שְׁהִיָּה בְּהָ אֲשׁוּלָה ⁸³ וּבְאֲרֻכְבָּה ⁸⁴ שֶׁל זְמוּרָה עוֹלָלָת: אִם נִקְרָצָה ⁸⁵ עִם הָאֲשׁוּל - הֲרִי הִיא שֶׁל פֶּעַל הַפָּרֶם ⁸⁶, וְאִם לֹא - הֲרִי הִיא לְעֵנִיִּים.

(82) משנה, שם. והיא ענף גדול של גפן. (83) האשכול יוצא מן הזמורה ויש לו כתף או נטף, שאינו עוללת, והוא של בעל הכרם. (84) הוא הפרק שבזמורה שממנו יוצא הענף הקטן שבו האשכול. (85) בדפוס רומי: "נקרצת", כלומר, נחתכת. (86) שהיא כשיכולת של לקט שיכולה להקצר עם הקמה, שהיא של בעל השדה, ראה למעלה פ"ד ה"ג ('תוספות יום טוב' שם). וראה להלן הכ"ו.

כא. פָּרֶם שֶׁפָּלוּ עוֹלָלוֹת ⁸⁷ - הֲרִי הִיא לְעֵנִיִּים ⁸⁸; שְׁנֵאמַר: וְכִרְמָךְ לֹא תְעוֹלֵל - אֲפִלוּ פָּלוּ עוֹלָלוֹת. וְאִין הַפֶּרֶט וְהָעוֹלָלוֹת נוֹהֲגִין אֲלֵא בְּכֶרֶם בְּלִבְד ⁸⁹.

(87) שאין בכרם אשכול שיהא לו כתף או נטף. שם מ"ז. (88) כרבי עקיבא, שם. (89) חולין קלא, א. ותוספתא פאה פ"ב.

כב. אִין הָעֵנִיִּים ⁹⁰ זוֹכִין לִקַּח פֶּרֶט וְעוֹלָלוֹת ⁹¹ עַד שֵׁיתְחִיל בְּעַל הַפָּרֶם לְבַצֵּר פְּרִמוֹ; שְׁנֵאמַר: וְכִי תִבְצֹר בְּרִמָּךְ לֹא תְעוֹלֵל. וְכִמָּה ⁹² יִבְצֹר וְיִהְיֶה זוֹכִין בְּהֵן? שֶׁלֶשָׁה אֲשׁוּלָלוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין רְבִיעֵי ⁹³.

(90) משנה שם, מדברי רבי עקיבא. (91) שם לא הוזכר פרט, אבל כן הוא ב'ירושלמי': "ודכוותיה, אם אין בציר אין פרט". (92) 'ירושלמי' שם ה"ו. (93) היינו רביעית הלוג יין (רע"ב). ויש אומרים רובע הקב, דהיינו לוג ('מלאכת שלמה' בשם הרא"ש, והר"א אזכרי').

כג. הַמְקַדֵּשׁ פְּרִמוֹ עַד שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ הָעוֹלָלוֹת ⁹⁴ - אִין הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים ⁹⁵; וְאִם מִשְׁנֹדְעוּ הָעוֹלָלוֹת - הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים ⁹⁶, וְיִתְנוּ שֹׁכֵר גְּדוּלָם ⁹⁷ לְהַקְדִּישׁ ⁹⁸.

(94) פאה שם מ"ח. (95) לפי שכרם של הקדש פטור מעוללות ('ירושלמי'). (96) שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (שם). ואף-על-פי שאין לעניים בעוללות קודם הבציר (בהלכה הקודמת) - גם לבעל הבית אין לו בהם כלום ואינו יכול להקדיש ('תוספות יום טוב', ועי' בפירוש המשניות, שם). (97) שכר מה שהוציא האילן מן הפרי משעת הקדש עד אשר חנטו פניו ונתבשלו (פירוש המשנה, שם). (98) כרבי יוסי במשנה שם, שהרי הכרם והאילנות של הקדש.

כד. הַזּוֹמֵר אֶת הַגֶּפֶן ⁹⁹ אַחַר שְׁנֹדְעוּ הָעוֹלָלוֹת - הֲרִי

טז. הִיָּה בּוֹצֵר ⁵⁸ וְכָרַת אֶת הָאֲשׁוּל וְהִסְבִּיף ⁵⁹ בְּעֵלְיוֹ ⁶⁰ וְנָפַל לְאֲרֶץ וְנִפְרַט - אִינוּ פְּרִט ⁶¹. הִיָּה בּוֹצֵר וּמִשְׁלִיךְ לְאֲרֶץ ⁶², בְּשִׂמְפֹנָה הָאֲשׁוּלוֹת, אֲפִלוּ חֲצִי אֲשׁוּל ⁶³ הַנּוֹמֵצָא שָׁם - הֲרִי הוּא פְּרִט ⁶⁴. (וְכֵן אֲשׁוּל שֶׁלֶם שֶׁנִּפְרַט שָׁם - הֲרִי הוּא פְּרִט ⁶⁵). וְהַמְנִיחַ אֶת הַכֹּלְכֹלָה תַּחַת הַגֶּפֶן ⁶⁶ בְּשַׁעַה שֶׁהוּא בּוֹצֵר - הֲרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֵנִיִּים.

(58) שם. (59) והסתבך. (60) בתוך העלים שלו. (61) מפני שלא נפרט דרך בצירה (ר"ש). וראה למעלה הלכה ב בענין לקט. (62) 'ירושלמי' שם פ"ו ה"ד. (63) כרבי חייא, שם. (64) שהרי הוא כמגדיש קציר שלו על גבי לקט, שקנסוהו חכמים שכל הנוגע בארץ יהיה לעניים, אפילו אם הגדיש חיטים שלו על שעורים של לקט, כמבואר למעלה הלכות ר"ז, כמו כן קנסוהו כאן שאפילו חצי אשכול, אף-על-פי שיש בו יותר משלשה גרגרים, הרי הוא של עניים (רדב"ז). (65) בדפוסים ישנים, חסרה פיסקא זו. ועי' 'כסף משנה'. (66) שלא יפול לארץ, שם פ"ז מ"ג.

יז. אִי זו הִיא עוֹלָלָת? ⁶⁷ זֶה אֲשׁוּל הַקָּטָן שֶׁאִינוּ מְעַבְּהָ ⁶⁸, כְּאֲשׁוּל ⁶⁹ שֶׁאִין לוֹ ⁷⁰ פְּתָף ⁷¹ וְאִין עֲנָבִיו נוֹטְפוֹת ⁷² זו על זו, אֲלֵא מְפָרוֹת. יֵשׁ לָהּ פְּתָף וְאִין לָהּ נֹטֵף, אוּ יֵשׁ לָהּ נֹטֵף וְאִין לָהּ פְּתָף - הֲרִי הִיא שֶׁל פֶּעַל הַפָּרֶם; וְאִם סִפֵּק - לְעֵנִיִּים.

(67) שם מ"ד. (68) עב, סמך. (69) כן הוא בדפוס רומי, ורוצה לומר שאשכול זה איננו סמך כשיכולת של חיטים. (70) לאשכול הקטן הזה. (71) ראה בהלכה הסמוכה. (72) ראה שם.

יח. אִי זו הִיא פְּתָף? ⁷³ פְּסִיגִין ⁷⁴ הַמְחַבְּרוֹת בְּשִׁדְרָה ⁷⁵ זו על גְּבִי ⁷⁶ וְנֹטֵף? עֲנָבִים הַמְחַבְּרוֹת בְּשִׁדְרָה וְיוֹרְדוֹת ⁷⁷. וְהוּא שֶׁיְהִי כֹל הָעֲנָבִים ⁷⁸ שֶׁבְּעוֹלָלוֹת נוֹגְעִין בְּפֶסֶס יְדוֹ ⁷⁹. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹלָל? מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְשָׂר הָאֲשׁוּלוֹת פְּעוֹלֵל לְאִישׁ.

(73) תוספתא פ"ג, ו'ירושלמי' שם ה"ג. (74) אשכולות קטנים (ר"ש שם). (75) הוא השריט האמצעי שבאשכול (שם). (76) ולכן נקרא 'כתף', שדומה לכתף הטעון משוי על כתפו (שם). (77) תוספתא ו'ירושלמי' שם. ונקראו 'נטף' מלשון נוזל, 'רוצה לומר שהוא דבר נוטף ונוזל ונוגע קצתו על קצתו' (פירוש המשנה). וראה הלכה הקודמת. (78) 'ירושלמי' שם. (79) כלומר, שהן מפוזרות כל כך, עד שכל אחת מהן יכולה לנגוע בפס ידו, ואז הן עוללות. אבל אם אין כולן יכולות לנגוע בפס ידו - אינן עוללות (כסף-משנה).

יט. וְאִין בְּעַל הַבֵּית חֵיב לְבַצֵּר הָעוֹלָלוֹת וְלִתְנוֹן לְעֵנִיִּים ⁸⁰, אֲלֵא הֵן בּוֹצְרִין אוֹתָן לְעֵצְמוֹן. וְגִרְגֵר יְחִידִי ⁸¹ - הֲרִי הִיא עוֹלָלָת.

(80) כמו ששינונו לענין פאה (פ"ד מ"א, ולמעלה פ"ב ה"ט"ו),

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"א תמוז - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(כסף-משה). 106) שלא הופרש ממנו תרומת מעשר.
107) שהעוללות הם לעניים, ופטורים מתרומות ומעשרות.
108) נחתכת עמו. ראה למעלה ה"כ.

כז. מי שהיו לו¹⁰⁹ חמש גפנים ובצרים לתוך ביתו:
אם לאכל ענבים - פטור מן הפרט ומן השכחה¹¹⁰
ומן הרבעי¹¹¹, וחיב בעוללות¹¹²; ואם בצרן
לעשות¹¹³ זין - חיב בכל, אלא אם פן שיר
מקצתו¹¹⁴.

109) בתוספתא פאה פ"א (הוצאת ליברמן עמ' 44..): "היו ארבעה או חמשה גפנים, בוצרין ומכניסין לתוך ביתו ופטור מן הפרט, מן השכחה ומן הפאה וחיב בעוללות". ובירושלמי (שם פ"ג ה"ב): "היה לו חמש גפנים והוא בוצרין ומכניסין לתוך ביתו, פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי וחיב בעוללות". ורבינו הרכיב דבריו מתוך שני המקורות הנ"ל. 110) הוא-הדין שפטור מן הפאה, שהרי בצירה עראית אינה מחייבת לא בלקט ולא בשכחה ולא בפאה, כמפורש למעלה פ"ב ה"ו (כסף-משה). 111) 'ירושלמי' שם. [ואין הדברים מבוררים, שאם כי בפרט ובשכחה שנאמר בהם בצירה, אין בצירה עראית מחייבת, היכן נאמרה בצירה ברבעי? (וראה ב'קריית ספר', ואין מקור לדבריו). ומה שאין פודים נטע רבעי במחבור (פ"ט מהל' מעשר שני ונטעי רבעי ה"ב), אין זה אלא משום שדינו כמעשר שני (שם), אבל "בצירה" לא נאמרה בו. ומה שכתב ב'קריית ספר' שעל-ידי הבצירה העראית הוא ממעט מחמש גפנים ושוב אין זה כרם - אין זה מתאים לדעת רבינו, שפסק שם ה"א ש"נטע רבעי" קדוש, ולא דוקא "כרם רבעי". ומה שאמרו בתוספתא מעשר שני פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 271..) שרק כרם רבעי (שיש בו חמש גפנים) עולה לירושלים - אין זה אלא מדרבנן. סוף דבר: דברי רבינו כאן צריכים עיון]. 112) תוספתא ו'ירושלמי' שם. והיינו משום שחיוב העוללות אינו תלוי בבצירה, שהרי משונדעו העוללות אסור לבעל הבית לזכות בהם, כמבואר למעלה בהכ"ג. 113) שזוהי בצירה כדרכה. 114) שהוא פטור, מפני שהחיוב נשאר במה שהשאר ('ירושלמי' שם, ועי' כסף-משה).

זָה זוּמַר פְּדָרְפוּ¹⁰⁰; וְכַשֵּׁם שְׁפוּרַת הָאֲשְׁפוּלוֹת, כָּף פוּרַת הָעוֹלָלוֹת¹⁰¹.

99) שם מ"ה. 100) ואף-על-פי שיש עוללות שהן של עניים. 101) כרבי יהודה, שם. שלא אסרה תורה לקחת עוללות אלא בשעת בצירה ('תוספות' מועד קטן ד: ד"ה כך).

כה. נְכַרְי¹⁰² שְׁמַכְר פְּרָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְבָצֵר - חֵיב בְּעוֹלָלוֹת¹⁰³. יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִי שֶׁהָיוּ שִׁתְּפִים בְּכֶרֶם¹⁰⁴ - חֵלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֵיב, וְשֶׁל נִכְרִי פְטוּר.

102) תוספתא פאה פ"ג (הוצאת ליברמן עמ' 54..). 103) שהולכים אחר הבוצר. ואין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהל' תרומות הלכות י"א). ובתוספתא שם נוספה עוד בבא: "וישראל שמכר כרמו לגוי לבצור - פטור מן העוללות", ורבינו השמיט אותה לפי שמשתיימת לשונה נראה, שמדובר גם כשנודעו בה העוללות, וזה נסתר ממה שכתב למעלה (הלכה כג) "המקדיש כרמו כו' משנודעו העוללות - העוללות לעניים", וכמו כן במכר שדהו לגוי, ועי' 'פאת השולחן'. 104) תוספתא שם, כתנא-קמא, ולא כרבי שמעון.

כו. בֶּן לְוִי¹⁰⁵ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מַעֲשֵׂר טְבֵּל¹⁰⁶, וּמִצָּא בּוֹ עוֹלָלוֹת - נוֹתֵן לְעַנְי¹⁰⁷. וְאִם נִקְרָצַת עִם הָאֲשְׁפוּלוֹת¹⁰⁸ - יֵשׁ לוֹ לְעֲשׂוֹת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר.

105) בתוספתא שם (עמ' 55..): "בן לוי שנתמנו (= שנודמנו) לו ענבים והיו בו עוללות, אינו חושש שמא של עניים הן". וכן ב'ירושלמי' (פאה פ"ו ה"ג) "בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו עוללות, הרי זה עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר". ומקשה על זה: "ועוללות לאו של עני הם? רבי אבין בשם רבנן דתמן, אני אומר עם הנקרצות עם האשכולות", כלומר, מה שאמרו עושה אותם תרומת מעשר במקום אחר, היינו בנקרצות עם האשכולות שהם לבעל הבית (למעלה ה"כ), ומכאן הוציא רבינו הלכה זו שאם מצא עוללות סתם נותן לעני, ואם נקרצות עם האשכול - יש לו לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בכניו, אלא שפניה גדול צונף בה כמי שולופף על השקבר¹⁴, וכניו צונפין בה ככובע, ולפיכך נקראת מגבעת¹⁵.

9) גם במשנה מסכת יומא (לא: וע). נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. 10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). 11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציצן זהב טהור". 12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". 13) עי' במגדל עוז' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. 14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלישה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארוך הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. 15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בגדי לבן הם ארבעה פלים שמשמש בהן פהן גדול ביום הפורים: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת¹⁶. וארבעתן לבנים, וחוטן כפול ששה¹⁷, ומן הפשתן לבדו הם¹⁸. ושתיהם פתנות¹⁹ אחרות²⁰ היו לו לכהן גדול ביום הפורים: אחת לזקשה בשתת²¹, ואחת בין הערפים²². ושתיהם בשלשים מנה משל הקדש²³. ואם רצה להוסיף - מוסף משלו²⁴. ומקדיש התוספת ואחר כך עושה בה הפתנת²⁵.

16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). 17) שם עא, ב. 18) ואינם שעטנו, "שעבודת היום בכגדי בוך" (שם לה). 19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב – לא דיברו אלא על הכתנות (מעשה רוקח). 20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר "ש"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' רמ"ע רוקח). 21) לעבודת פנים של

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

הלכות פלי המקדש

והעובדים בו

פרק שמיני

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

א. בגדי פהנה שלשה מינים: בגדי פהן הדיוט, ובגדי זהב², ובגדי לבן³. בגדי פהן הדיוט הם ארבעה פלים⁴: פתנת, ומכנסים, ומגבעת⁵, ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים⁶, וחוטן כפול ששה⁷. והאבנט לבדו רוקם בצמר⁸.

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. 3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. 4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". 5) צ"ל: מגבעת. 6) כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"גד): "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינם צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים ככרייתתה, אף צמר ככרייתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה". ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). 7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן ה"ד. 8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

ב. בגדי זהב הן בגדי פהן גדול⁹, והם שמינה פלים¹⁰: הארבעה של פל פהן, ומעיל, ואפוד, וחשו, וציץ¹¹. ואבנטו של פהן גדול מעשה רוקם הוא¹², והוא דומה במעשיו לאבנט פהן הדיוט¹³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלֹכֵשׁ הַדָּשִׁים. וּבִגְדֵי פָהֶן גְדוּל שָׁפְלוּ - גּוֹנְזִין אוֹתָן³⁹. וּבִגְדֵי לֶבֶן שְׁעוֹבֵד בָּהֶם בְּיוֹם הַצֹּאֵם - אֵינֶנּוּ עוֹבְדֵי בָהֶם פְּעַם שְׁנֵיהָ לְעוֹלָם, אֲלֵא נִגְנְזִין בְּמָקוֹם שִׁיפְשֹׁט אוֹתָם שָׁם⁴⁰; שְׁנֶאמַר: וְהִנֵּיחֵם שָׁם. וְהֵם אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה.

37) זבחים פה, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' בקרית ספר). 38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. 39) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדה מבגדי לבן דלהלן ('קרית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה ל-מלך). 40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

ו. מְכַנְסֵי פְהָנִים הַדְּיוּטִים שָׁפְלוּ וְאִבְנִיטֵיהֶם - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת⁴¹ וּמְדַלִּיקִין בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׂאֵבָה⁴². וְכַתְּנוֹת פְּהָנִים הַדְּיוּטִים שָׁפְלוּ - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת לְמִנְרַת תְּמִיד⁴³.

41) סוכה שם, במשנה. 42) אבל למנורה אינן כשורות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). 43) שבת, שם. והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. כָּל בִּגְדֵי הַפְּהָנִים אֵינָן בָּאִים אֲלֵא מְשָׁל צְבוּר⁴⁴ וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדַּב בְּגַד מִבִּגְדֵי כְהֵנָה - מוֹסְרוֹ לְצְבוּר וּמִתְרוֹ⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּלֵי הַשָּׂרֵת⁴⁶ וְעֵצֵי הַמְּעֻרְכָה⁴⁷ שִׁמְסְרָן יָחִיד לְצְבוּר - הָרִי הֵן פְּשָׁרִין. אִף כָּל קְרָבֹנוֹת הַצְּבוּר⁴⁸ שֶׁהִתְנַדַּב אוֹתָן יָחִיד מְשָׁלוּ - כְּשָׂרִים, וּבְלֶבֶד שִׁימְסְרֵם לְצְבוּר.

44) יומא לה, ב. 45) שם. 46) 'ירושלמי' שם ה"ב. 47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. 48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בִּגְדֵי פְהָנִים הַדְּיוּטִים הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מִחְלָצוֹת רְבוּת⁴⁹. וְשָׂשָׂה וְתִשְׁעִים חֲלוֹן הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ⁵⁰ לְהַנִּיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אֲרֻבָּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר, וְשֵׁם כָּל מִשְׁמֵר כְּתוּב עַל חֲלוֹנוֹתָיו, וְכֵלֶן סְתוּמוֹת. וּבְשִׁיפְנוֹסוֹ אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר לְעִבּוּדָהּ בְּשִׁבְתָּ שְׁלָהֶן -

שחרית. 22) להוצאת כף ומחתה. 23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה למלך). 24) שם לד, ב - במשנה. 25) שם לה, ב - בגמרא.

ד. בִּגְדֵי פְהָנָה מְצוֹתָן שְׂיָהוּ הַדָּשִׁים²⁶, נְאִים²⁷ וּמְשָׁלָשִׁים²⁸, כְּדָרָךְ בִּגְדֵי הַגְּדוּלִים²⁹; שְׁנֶאמַר: לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֵרֶת. הֵיוּ מְשֻׁטְשָׁטִין³⁰ אוּ מְקַרְעִין³¹ אוּ אֲרָפִין יָתֵר עַל מִדְתּוֹ³² אוּ קְצָרִים פְּחוֹת מִמִּדְתּוֹ³³ אוּ שְׁסֻלָּקָן בְּאַבְנֵט³⁴ וְעֵבֵד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. הֵיוּ מִשְׁחָקִין³⁵ אוּ שְׂהִיוּ אֲרָפִים וְסֻלָּקָן בְּאַבְנֵט עַד שְׁנַעֲשׂוּ כְּמִדְתּוֹ וְעֵבֵד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשָׂרָה³⁶.

26) זבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו חדשים (כשעה שהיו בכדי פשתן - רש"י). 27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. 28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינצ'יא. 29) ע"י צבבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". 30) בטיט (זבחים יח:). 31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קרית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניזול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם ה"ט), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א ה"ט - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניזול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שליחה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב'סיני' כרך יט עמ' קפג). 32) זבחים, שם - כרב. 33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - ש"יהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. 34) היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיזי", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. 35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). 36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיזי", ראה למעלה הערה לג.

ה. כָּל בְּגַד מִבִּגְדֵי פְהָנָה שְׁנַעֲשׂוּ צוֹאֵין - אֵין מְלַבְּנִין אוֹתָן³⁷ וְאֵין מְכַפְסִין אוֹתָן, אֲלֵא מְנִיחִין לְפְתִילוֹת³⁸

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה - שאין קפיידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

~ יום שני ט"ז תמוז ~

פָּרָק הַשִּׁיעִי

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות² ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה³. ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - פשוט. ופועמים כתבוהו בשיטה אחת⁵.

2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדברנו וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. 3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בהגהה וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיי' שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם: "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה"). וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. 4) שתי התיבות. 5) כעדוהו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו⁶. [פיצד?] חופר את האותיות מאחרי⁷ והוא מדבק על השערה⁸ עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, פדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". 7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאלהיהן. 8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. 9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. 10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל פלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, פדרף כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; שגאמר: לא

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתנת, בין של פהן גדול בין של פהן הדיוט - משפצת היתה⁶⁹, שהיא פתים פתים באריגתה, כמו בית הפוסות⁷⁰, פדרף שעושין האורגין בפגדים הקשים. ובית יד⁷¹ שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת התפירה⁷².

69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושפצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" - הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). 70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. 71) שרוול. 72) יומא עב, ב.

יז. ארף הפתנת - עד למעלה מן העקב⁷³. וארף בית יד שלה - עד פס יד⁷⁴. ורחבו - פרחב היד⁷⁵.

73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). 74) יומא, שם. 75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" - בדרו, כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

יח. המכנסים⁷⁶, בין של פהן גדול בין של פהן הדיוט, הם ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירף, שהוא הארכבה. ושנצים⁷⁷ יש להם, ואין להם לא בית הנקב⁷⁸ ולא בית הערוה⁷⁹, אלא מקפין כמין פיס.

76) נדה יג, ב. 77) רצועות (רש"י שבת צב). 78) שלא יתלכלך. 79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

יט. המצנפת של פהן גדול או הדיוט - ארכו שש עשרה אמות⁸⁰. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות⁸¹, וארכו שתיים ושלושים אמה⁸², מקיפו ומחזירו כרף על גפי כרף. ובגדי כהנה כלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג; שגאמר: מעשה ארג⁸³.

80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. 81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"ה ה"ח ('יריעות שלמה'). 82) 'ירושלמי' יומא פ"ז ה"ג. 83) יומא עב, ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות 1): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

ה. הַזֶּהָב שֶׁבְּאַרְיֵגַת הַאֶפֹּד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמֹר בְּתוֹרָה, כִּכָּה הוּא מְעֻשָׂה: לֹקַחַת חוּט אֶחָד זָהָב טְהוֹר²⁵ וְנוֹתְנָה עִם שֵׁשֶׁת חוּטֵינִי שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוּפֵל הַשֹּׁבְעָה חוּטֵינִי בְּאַחַת. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב עִם שֵׁשֶׁת שֶׁל אַרְגָּמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשֶׁת שֶׁל תוֹלַעַת שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשֶׁת שֶׁל פְּשָׁתִים. נִמְצָאוּ אַרְבַּעַת חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצָאוּ כָּל הַחוּטִים שֶׁמִּנָּה וְעֲשָׂרִים. שְׁנָאֶמַר: וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזֶּהָב וְגוֹמַר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ - מְלֻמֵּד, שֶׁחוּט הַזֶּהָב כָּפוּל בְּתוֹכָן.

(25) זהב מזוקק.

ו. פִּיצַד מְעֻשָׂה הַחֹשֶׁן? אֹרֵג בְּגַד מְעֻשָׂה חוֹשֵׁב מִן הַזֶּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה וְעֲשָׂרִים חוּטֵינִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי, אָרְכוּ אִמָּה וְרַחְבּוֹ זֶרֶת, וְכוּפְלוֹ לְשָׁנִים. נִמְצָא זֶרֶת עַל זֶרֶת מְרַבְעֵ. וְקוֹבַע בּוֹ אַרְבַּעַת טוּרִים שֶׁל אָבֶן הַמְּפָרָשִׁים בְּתוֹרָה, כָּל אָבֶן מִהֵן מְרַבְעֵ²⁶ וּמִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, שֶׁמְקִיפוֹ מְלֻמָּטָה וּמְאַרְבַּע רִוְחוֹתָיו²⁷.

(26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

ז. וּמִפְתַּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשֹּׁבְטִים כְּתוּלְדוֹתָם. וְנִמְצָא פוֹתֵב עַל הָאֲדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשְׂפָה - 'בְּנִימִין'. וְכוּתֵב²⁹ בְּתַחֲלָה לְמַעַלָּה מְרְאוּבֵן 'אֲבָרְהָם' יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְכוּתֵב לְמַטֵּה מְבַנְיָמִין 'שְׁבִטֵי יְהוָה'³⁰, כְּדֵי שִׁיְהִיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת³¹ מְצוּיּוֹת שָׁם³².

(28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כור, על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכור, על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכור, על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השימטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

יָקָרְעַ. וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּגָדֵי פְהָנָה, שֶׁהַקּוֹרֵעַן דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה - לֹקָה¹⁷.

(11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמידים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרוממו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב): שאמרו שבגדי כהונה אין עושים אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרע בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד); הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מתור.

ד. וּמִבֵּיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין מִשְׁלֹשֶׁתָן שְׁזוּר שְׁמוֹנֶה, לְפִי שְׁנָאֶמַר בְּשׁוּלְיוֹ 'מְשׁוּר'¹⁸. נִמְצָאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלִים אַרְבַּעַת וְעֲשָׂרִים¹⁹. עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים שֶׁלֹּא פְתָחוּ פִיהֶן²⁰, וְתוֹלָה אוֹתָן בְּמַעֲלֵל. וּמִבֵּיא שָׁנִים וְשִׁבְעִים זֻגִים, וּבָהֶם שָׁנִים וְשִׁבְעִים עֲנֻבּוּלִים²¹, הַפֵּל זָהָב²², וְתוֹלָה בּוֹ שֵׁשֶׁת וְשִׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה וְשֵׁשֶׁת וְשִׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה. וְהַזֹּג עִם הָעֲנֻבּוּל הַתְּלוּי בֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד²³ נִקְרָא פְּעָמוֹן. עַד שִׁיְהִיו שׁוּלְיוֹ מְשֻׁנֵי צְדָדָיו פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן²⁴.

(18) "ומקום שנאמר בו משור לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים הוהין באילן אחר גמר ביסולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁפָתוֹב בְּה שְׁמֵעוֹן - על פְּתוֹ הַשְּׂמַאלִית. וְעוֹשֶׂה בְּכָל פֶּתַח שְׁתֵּי טַבְּעוֹת: אַחַת מְלַמְּעָה בְּרֹאשׁ הַפֶּתַח, וְאַחַת מְלַמְּטָה לְפֶתַח לְמַעַל מִן הַחֶשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים שְׂרָשְׁרוֹת.

ח. וְעוֹשֶׂה עַל אַרְבַּע זְוִיּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אַרְבַּע טַבְּעוֹת זָהָב. וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי הַטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה, שְׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה בָּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת; וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדְּדִים³⁴, שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

י. וְאַחַר כֵּן מְכַנִּיס קְצוֹת הַעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן בְּטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה בְּכַתְּפוֹת הָאֶפֶוד, וּמְכַנִּיס שְׁנֵי פְתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה מִחֶשֶׁב הָאֶפֶוד, וּמוֹדִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת שֶׁבְּטַבְּעוֹת כַּתְּפוֹת הָאֶפֶוד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן הָעֲלִיּוֹנוֹת, כְּדִי שִׁיִּדְבְּקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִזָּח³⁹ הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד וּמְפָרֵק חֲבוּרָן דֶּרֶךְ קְלָקוּל - לֹא־קָה⁴⁰.

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

ט. הָאֶפֶוד - רָחֲבוּ כְּרֹחַב גְּבוּ שֶׁל אָדָם מִפְּתַח לְפֶתַח, וְאָרְכוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאֲחוּרָיו עַד הַרְגְּלִים. וְיֵשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמְּנוֹ בְּאָרְיג³⁵ לְבָאָן וְלִבְאָן, שְׁחוּגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם הַנִּקְרָאִין חֶשֶׁב הָאֶפֶוד. וְהַפֶּל אָרוּג זָהָב תְּכֵלֶת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן. וְתוֹפֵר עֲלֵיוֹ³⁶ שְׁתֵּי כַּתְּפוֹת, כְּדִי שִׁיְהִיו עַל כַּתְּפוֹת הַפֶּתַח. וְקוֹבֵעַ עַל כָּל פֶּתַח וְכַתֵּף אֶבֶן שֶׁהֵם מְרַבְּעֵי³⁷ מִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, וּמְפַתַּח עַל שְׁתֵּי הָאֶבְנִים שְׁמוֹת הַשְּׂבָטִים, שֶׁשֶׁה עַל אֶבֶן זֹו וְשֵׁשֶׁה עַל אֶבֶן זֹו, כַּתְּלוֹדוֹתֵם. וְכוֹתְבִין שֵׁם יוֹסֵף 'הוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זֹו, וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זֹו. וְכָף הֵיו כְּתוּבִין³⁸:

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

יא. נִמְצָא כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ הָאֶפֶוד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיֶה הַחֹשֶׁן עַל לְבוֹ בְּשֹׁנָה, וְהָאֶפֶוד מֵאֲחוּרָיו. וְחֶשֶׁב הָאֶפֶוד קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כַּתְּפוֹת הָאֶפֶוד עַל שְׁתֵּי כַּתְּפָיו. וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כַּתְּפָיו מִכָּאן וּמִכָּאן מִכַּתְּפוֹת הָאֶפֶוד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן. וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרַבְּסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׁתֵּי טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן הַתַּחְתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טַבְּעוֹת כַּתְּפוֹת הָאֶפֶוד הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעַל מִן הַחֶשֶׁב.

רְאוּבֵן	שְׁמֵעוֹן
לֵוִי	יְהוּדָה
יִשְׁשַׁכַּר	זְבוּלֹן
נַפְתָּלִי	דָן
גָּד	אֲשֵׁר
יְהוֹסֵף	בִּנְיָמִן

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

א. כִּיצַד סֵדֵר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים תַּחְלָּה², וְחוּגְרֵן אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעַל מִטְּבוּרוֹ מֵעַל מְתַנְיֵוֹ. וְאַחַר כֵּן לֹבֵשׁ הַכַּתְּנָת. וְאַחַר כֵּן חוּגְרֵן אֶת הָאֲבָגָט כְּנָגֵד אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפוֹ כְּרָף עַל כְּרָף עַד שְׁגוּמֵר וְקוֹשֵׁר.

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "והחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירושו המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג ככהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר ככהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא

וְהָאֶבֶן שְׁפָתוֹב בְּה רְאוּבֵן - עַל פֶּתַח הַיְמִינִית, וְהָאֶבֶן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְעִבְדוֹתָו פְּסוּלָה¹⁵, וְחִיב מִיתָה בְיַדֵי שְׂמִימִים¹⁶, פְּזָר שֶׁשָּׁמַשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגְרַת אֶתְּם אֲבָנֵי וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָּה; בְּזִמְן שֶׁבְגִדֵיהֶם עֲלִיָּהֶן - כְּהִנָּתֵן עֲלֵיהֶן, אִין בְּגִדֵיהֶן עֲלִיָּהֶן - אִין כְּהִנָּתֵם עֲלֵיהֶן, אֶלָּא הָרִי הֵם כְּזָרִים, וְנֵאמַר: וְהִזָּר הֶקְרֵב יוֹמָת¹⁷.

12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הליבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). 13) שם יח. 14) סנהדרין פג: 15) זבחים טו: 16) סנהדרין פג: פג: 17) שם:

ה. כְּשֵׁם שֶׁהַמְחַסֵּר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפְסוּל הָעִבּוּדָה, כִּף הִזָּתֵר בְּגָדִים¹⁸. כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ שְׂתֵי כְּתָנּוֹת¹⁹ או שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, או כְּהֵן הִדְיוּט שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל וְעֵבֵד - הָרִי זֶה מְחַלֵּל הָעִבּוּדָה, וְחִיב מִיתָה²⁰ בְּיַדֵי שְׂמִימִים.

18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" - "הכהנים בכיהונן" (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבד משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). 19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". 20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

ו. נֵאמַר בְּבִגְדֵי כְּהֵנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלַמֵּד, שְׁלֹא יִהְיֶה דָבָר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגָדִים²². אֶפְלוּ נִימָא²³ אַחַת או עֶפְרָה²⁴ או כְּהֵן מִתָּה²⁵, אִם הִיתָה בֵּין בְּשָׂר לְבָגָד - הָרִי זֶה חֲצִיצָה וְעִבְדוֹתָו פְּסוּלָה. לְפִיכָף אִין הִפְהֵן יָכוֹל לְעֵבֵד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוֹצֵצָתָה²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוֹצֵצָתָה, וְאִם רָצָה לְהִנָּחֵם בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - מְנִיחָה²⁷.

21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגוי) ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. 22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולה, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין

למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

ב. וְעַל הָאֲבָנִיטִים מְפָרֵשׁ בְּקַבְלָה: וְלֹא יִחְגְרוּ בְּיַזַּע - בְּמָקוֹם שְׂמִיזְעִין⁴. וְכִף קָבַל יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיָּאל מְפִי הַנְּבִיאִים וְתָרְגָם⁵: עַל לְבִבְהוֹן יִסְרוּן⁶. וְאַחַר כִּף צוֹנָף בְּמִצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבֵעַ⁷.

4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). 5) ביחזקאל שם. 6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. 7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

ג. כְּהֵן גְּדוֹל אַחַר שְׁחוּגְרָה בְּאֲבָנִיטִים לֹבֵשׁ הַמְעִיל⁹. וְעַל הַמְעִיל - הָאֶפֶד וְהַחֶשֶׁן, וְחוּגְרָה בְּחֶשֶׁב הָאֶפֶד עַל הַמְעִיל מִתַּחַת הַחֶשֶׁן. וְלְפִיכָף נִקְרָא מְעִיל הָאֶפֶד, שְׁחוּגְרוֹ בְּאֶפֶד. וְאַחַר כִּף צוֹנָף בְּמִצְנֶפֶת, וְקוֹשֶׁר הַצִּיץ לְמַעְלָה מִן הַמִּצְנֶפֶת¹⁰. וְשֶׁעֶרֹ הִיָּה נִרְאָה בֵּין צִיץ לְמִצְנֶפֶת¹¹, וְשֵׁם הִיָּה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין צִיץ לְמִצְנֶפֶת.

8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט ככהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדעיה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ת, זיג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להליבש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. 9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". 10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. 11) זבחים יט.

ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְעִשׂוֹת בְּגָדִים אֱלֹהִים¹² וְלִהְיוֹת הַפְּהֵן עוֹבֵד כְּהֵן; שְׁנֵאמַר: וְעִשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי תַקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתָנָת. וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת מְשֻׁמְנָה בְּגָדִים¹³ אֱלוֹ, או כְּהֵן הִדְיוּט שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת מְאֻרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֱלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מְחַסֵּר בְּגָדִים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמֹנֶה בְּגָדִים³⁹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל כֹּהֵן שֶׁאֵינּוּ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בָּהֶן⁴⁰.

38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). 39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. 40) יומא עג:

יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפְנָיו לְפָנֵי הָאָרוֹן⁴¹, וְהַשׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פְּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן⁴², וְאוֹמֵר הַשׁוֹאֵל: אֲעֵלָה אוֹ לֹא אֲעֵלָה?⁴³ וְאֵינוּ שׁוֹאֵל בְּקוֹל רֶם⁴⁴ וְלֹא מְהֵרָה בְּלִבּוֹ⁴⁵, אֲלֵא בְּקוֹל נְמוּדָה כְּמִי שֶׁמְתַפְּלֵל בֵּינוּ לְבֵין עַצְמוֹ⁴⁶. וּמִיָּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לּוֹבֵשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבֵּיט פּוֹחֵן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת שְׂבוּלָטוֹת⁴⁸ מִן הַחֹשֶׁן פִּנְגָּד פְּנָיו. וְהַכֹּהֵן מְשִׁיבּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

- נקודות משיחות קודש -

"כיצד שואלים? עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובש את הכהן כו'".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא ביה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים, ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב"אורים ותומים" יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, וכדאיתא בגמרא "לא נתחלקה אלא בגורל... ולא נתחלקה אלא ב"אורים ותומים". הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', והיושע וכל ישראל עומדים לפניו כו', והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב"אורים ותומים" אפילו מחוץ לבית המקדש ואף מחוץ לירושלים, ולדוגמא: "ויהי בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גוי". ועד"ז "ויהי בבוא דוד ואנשיו צקלג... ויגש אביתר את האפוד אל דוד וישאל דוד בה' לאמר גוי" היינו ששאל ב'אורים ותומים'. ואעפ"כ, בנוגע לשאלה במקדש, כותב כאן "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו'" היינו שנכנסו שניהם - הכהן והשואל - לקודש הקדשים.

ומה שלא מצינו בדברי הרמב"ם שמפרט דינים באופן הכניסה לקד"ק לשאל באורים ותומים, יש לומר על יסוד המבואר בכללי הרמב"ם שאינו כותב דינים מחודשים

פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחוץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד". [23] חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה ז. 24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. 25) זבחים שם. ובכינה חיה, ראה להלן שם. 26) בין בשר לבגד. 27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

ז. וְצָרִיף לְהַזְהִיר²⁸ בְּשַׁעַה שְׁלֹבֵשׁ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶבֶק²⁹ בֵּין בְּגָדוֹ לְבָשָׂרוֹ, וְלֹא כִּנָּה אֵף עַל פִּי שֶׁהֵי אֶבֶק. וְשֶׁלֹּא תִכְנַס הַרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בֵּין בָּשָׂרוֹ לְבְּגָדוֹ, עַד שִׁיתַּרְחַק הַבְּגָד מֵעֵלָיו. וְלֹא יִכְנַס יָדוֹ תַּחַת חִלּוּקוֹ לַחִיק. וְלֹא יֵצֵא שַׁעְרוֹ מִן הַבְּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה בְּבֶגֶד נִימָא מְדַלְדְּלִית³¹. וְאִם הָיָה שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ - עֲבוּדָתוֹ בְּשָׂרָה.

28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור איי אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). 29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. 30) בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. 31) תלושה קצת, ומחוברת קצת לבגד.

ח. כִּרְף עַל בָּשָׂרוֹ בְּגָדוֹ³² שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שְׂפָרְכוֹ עַל אֶצְבְּעוֹ אוֹ עַל עֵקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֵּשׁ אֶצְבְּעוֹת עַל שֶׁלֵּשׁ אֶצְבְּעוֹת - הָרִי זֶה חוּצֵץ וּפּוֹסֵל; פְּחוֹת מִכֵּן - אֵינוּ חוּצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוּל קָטָן³³, הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בְּגָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ.

32) זבחים שם. 33) חגורה קטנה.

ט. כֹּהֵן שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבְּעוֹ³⁴ - מֵתָר לְכַרְף עֲלֵיהָ גְמִי בְּשֶׁבֶת³⁵, אוֹ בְּגָד שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ, וְעוֹבֵד. וְאִם נִתְּכַן לְהוֹצִיא דָם³⁶ - אָסוּר³⁷. וְהוּא שֶׁלֹּא יְחוּץ הַגְּמִי אוֹ הַבְּגָד בֵּין בָּשָׂרוֹ לְכָלִי בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

34) זבחים שם, ועירובין קג: 35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים - במקדש לא גזרו (רש"י שם). 36) כגון שמהדקה בגמי. 37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוּרִים וְתוֹמִים³⁸, כְּדֵי לְהַשְׁלִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת פהן גדול
שמדבר על פי האפור והחשן ברוח הקדש.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפור בד" - "לא כן תני ר' חיייה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות כלי המקדש

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושש מצות עשה לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יפגס פהן שפור למקדש. (ב) שלא יפגס בו פהן פרוע ראש. (ג) שלא יפגס בו פהן קרוע בגדים. (ד) שלא יפגס פהן בכל עת להיכל. (ה) שלא יצא פהן מן המקדש בשעת העבודה. (ו) לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יפגס טמא למקדש. (ח) שלא יפגס טמא להר הבית. (ט) שלא ישמש טמא. (י) שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. (יב) שלא יפגס בעל מום להיכל ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל מום. (יד) שלא יעבד בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

א. כל פהן הפשר לעבודה², אם שתה יין - אסור לו להפגס מן המזבח³ ולפנים⁴. ואם נכנס ועבד⁵ - עבודתו פסולה⁶, וחיוב מיתה בידי שמים⁷; שנאמר: ולא תמתו. והוא ששתה רביעית⁸ יין חי⁹ בכת¹⁰ אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום¹¹; אכל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים אפלו יתר מרביעית - פטור¹², ואינו מחלל עבודה¹³. שתה יתר מרביעית מן היין, אף על פי שהיה מזוג ואף על פי שהפסיק ושתה¹⁴ מעט מעט - חיב מיתה¹⁵, ופוסל העבודה¹⁶.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשאה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ה ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב

שלא נמצאו בגמרא, מלבד במקומות ספורים שכותב "וראה לי" שבמקומות אלו גופא יש לו יסוד חזק כו', משא"כ בנדר"ד, שלא מצינו בשום מקום דינים מיוחדים בענין זה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כג
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים - פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, ככפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל-א א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בבביתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בכבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר - אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

יב. ואין שואלין על שני דברים פאחד⁴⁹. ואם שאל משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין פהן להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי שצריך העבור בו. שנאמר: ולפני אלעזר הכהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך⁵², וכל בני ישראל - זה הוא משוח מלחמה⁵³ או מי שצריך העבור בשאלתו⁵⁴, וכל העדה - אלו בית דין הגדול⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם.

יג. זה שאתה מוצא⁵⁶ בדברי נביאים שהפניהם היו חוגרין אפור בד - לא היו פניהם גדולים, שאין האפור של פהן גדול אפור בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער תגור אפור בד. אלא אפור זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב'כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מים (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה - לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

ג. וְכֹשֶׁם שְׂאֵסוּר לְכַהֵן לְהִקְנֵס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׂכָרוֹת, כִּי אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהוֹרֹת¹⁸ כִּשְׂהוּא שְׂתוּי. אֲפֹלוּ אֶכֶל תְּמָרִים¹⁹ אוּ שְׂתֵה חֶלֶב וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דָעָתוֹ מֵעֵט - אֵל יוֹרֵה. שְׂנֵאָמַר: וְלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרֵה²⁰ בְּדָבָר שְׂהוּא מִפְּרֹשׁ בַּתוֹרָה עַד שִׁידְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ - מִתָּר. כְּגוֹן שְׂהוֹרָה שְׂהַשְׂרִין טָמֵא, וְהַצְּפָרְדֵּעַ טְהוֹר, וְהִדָּם אֲסוּר, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". (19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמו, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. (אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם. (21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב"ם ס"ק כא.

ד. וּמִתָּר לְשֹׁפָר לְלַמֵּד תּוֹרָה²², וְאֲפֹלוּ הִלְכוֹת וּמִדְרָשׁוֹת, וְהוּא שְׂלֵא יוֹרֵה²³. וְאִם הָיָה חָכֵם²⁴ קְבוּעַ לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שְׂלַמּוּדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

(22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. (23) הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

ה. שְׂתֵה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלֶבֶד וְהָיָה בָּהּ מִיִּם²⁵ כֹּל שְׂהוּא, אוּ יִשְׁן מֵעֵט, אוּ הִלְךָ²⁶ כְּדֵי מִיל - כְּבָר עָבַר הַיַּיִן וּמִתָּר לְעַבְדוֹ²⁷. אֲבָל אִם שְׂתֵה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, אֲפֹלוּ מְזוּג - שְׁנַת מֵעֵט אוּ הִדְרָה מוֹסִיפִין בְּשָׂכָרוֹת²⁸. אֲלֵא יִשְׂהָא לְפִי הַשְּׂכָרוֹת עַד שְׂלֵא יִשְׂאָר מִשְׂכָרוֹתוֹ שׁוּם דְּבָר שְׂבַעוּלָם.

מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט"ו, וב'ספר המצוות' שם). (6) בובחים יז, ב: "מניין לשתויי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"ו) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבאר להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל אסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה בראב"ד. (16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

ב. הִיָּה שְׂפוֹר מִשְׂאָר מִשְׂקִין הַמְּשַׁפְּרִין¹⁷ - אֲסוּר לְהִקְנֵס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נִקְנֵס וְעָבַד וְהוּא שְׂפוֹר מִשְׂאָר מִשְׂקִין הַמְּשַׁפְּרִין, אֲפֹלוּ מִן הַחֶלֶב אוּ מִן הַדְּבָלָה - הָרִי זֶה לּוֹקֵה, וְעַבְדוֹתוֹ פְּשָׁרָה. שְׂאִין חִיבִין מִיָּתָה אֲלֵא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, וְאִין מְחַלֵּל עֲבוּדָה אֲלֵא שְׂפוֹר מִן הַיַּיִן.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אס-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא יין, משום שלמדים מניזיר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותו היום" (39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. (40 שם. 41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבל המשמרות - זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כִּהֵן שֶׁגָּדַל שְׁעָרָיו⁴² - אֲסוּר לֹא לְהַפְנִיט⁴³ מִן הַמְּזִבְחַת וְלַפְּנִים. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד - חָיִב מִיתָה⁴⁴ בְּיָדֵי שְׂמַיִם, כְּשֶׁפֹּר שְׁעָבָד⁴⁵. שְׁנֵאמַר: וַיִּזְן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן, וְרֹאשׁוֹם לֹא יִגְלְחוּ וּפְרָע לֹא יִשְׁלַחוּ - מִה שְׁתּוּיֵי יָזִין בְּמִיתָה, אָף מְגַדְלֵי פְרָע בְּמִיתָה.

(42) ראה להלן הי"א. (43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו. (44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). (45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא ו', ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", ובספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) - יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויזין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). ובספר המצוות (לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

ט. וְאִין פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ מְחַלְלִין עֲבוּדָה⁴⁶. אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִיתָה - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁהָה.

(46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

י. כְּשֶׁשׁ שְׂאִין הַפְּהִנִים מְזַהְרִין עַל הַיָּיִן אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פְּרָע אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּכַהֵן הַדְּיוּט; אֲבָל כִּהֵן גְּדוֹל אֲסוּר⁴⁹ לְגַדֵּל פְּרָע⁵⁰ וְלִקְרַע בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שֶׁהָרִי תְּמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וְלִכְף נֶאֱמַר בּוֹ: אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

(47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י', ח) "יזין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך כבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויזין לא ישתו כל כהן כבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמדים פרועי ראש משתויי

(25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתי רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזגו במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפיגה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

ו. אֲנָשֵׁי מִשְׁמָר²⁹ מְתָרִין לְשִׁתוֹת³⁰ יָזִין בְּלִילוֹת, אֲבָל לֹא בִימֵי שִׁבְתָּן³¹. וְאֶפְלוּ שְׂאָר בְּתֵי אֲבוֹת³² שֶׁל מִשְׁמָר שְׂאִין עֲבוּדָתָן הַיּוֹם; שְׂמָא תִּכְבְּד³³ הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵּית אָב³⁴ שֶׁל יוֹם, וַיִּצְטָרְכוּ לְאַחֵרִים מֵאֲנָשֵׁי מִשְׁמָרָתָן לְסִיעוּן. וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשִׁתוֹת בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה³⁵; שְׂמָא יִשְׁתָּה בְּלִילָה³⁶ וַיִּשְׁפִּים לְעֲבוּדָתוֹ וְעִדָּן לֹא סָר יָיִנוּ מִעֲלוּיָו³⁷.

(29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (30) תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם. (32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד בימיו (למעלה שם הי"א). (33) שם יז, א. (34) שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה". ופירש רש"י (שם טו:): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. (37) ראה למעלה ה"ה.

ז. כָּל כִּהֵן שִׁידַע³⁸ מֵאֵי זֶה מִשְׁמָר הוּא וּמֵאֵי זֶה בֵּית אָב הוּא, וַיִּוֹדַע שְׂבִיתֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים בְּעֲבוּדָה [הַיּוֹם] - אֲסוּר לֹא לְשִׁתוֹת יָזִין כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הֵיךְ יוֹדַע מֵאֵי זֶה מִשְׁמָר הוּא, וְאֵינוֹ מִכִּיר בֵּית אָב שֶׁלוֹ - אֲסוּר לֹא לְשִׁתוֹת כָּל אוֹתָהּ שִׁבְתָּן³⁹ שְׂמִשְׁמָרָתוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הֵיךְ מִכִּיר⁴⁰ מִשְׁמָרָתוֹ וְלֹא בֵּית אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שְׂאֵסוּר לְשִׁתוֹת יָזִין לְעוֹלָם; אֲבָל תִּקְנָתוֹ קְלָקְלוֹת⁴¹, וְהָרִי הוּא מְתָר לְשִׁתוֹת תְּמִיד, שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד עַד שִׁיקְבַע בְּבֵית אָב שֶׁלוֹ וּבְמִשְׁמָרָתוֹ.

(38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות יין - רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכביוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאירי' תענית יז.).

יג. מי ששילמה⁶⁵ משמרתו בתוך הרגל⁶⁶ - מתר לגלח פרגל⁶⁷. אבל אם שילמה בערב הרגל⁶⁸ - אינו מגלח אלא בערב הרגל⁶⁹.

(65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, ובי"ה המוריה 'כאן'). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחר הוא. שונאמר: ראשיכם לא תפרעו⁷⁰ ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו; הא אם עבד⁷¹ והוא קרוע בגדים - חיב מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו פשרה ולא חללה⁷².

(70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

טו. יראה לי, שכל פהן הפשר לעבודה, אם נכנס מן המזבח ולפנים⁷³ והוא שתוי יין או שכור משאר המשקין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרף שקורעין על המתים⁷⁴, אף על פי שלא עבד עבודה - הרי זה לוקה⁷⁵; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשיעת העבודה⁷⁶ מנוול פכה, והרי הוא מזוהר שלא יכנס.

(73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרמו" למדו (מועד קטן כד). דין קריעה על המת, ראה ב"ריעות שלמה, ולמעלה הי"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן-דאמר ביזמא מד, ב -

יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ח קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור - אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חיב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב"ריעות שלמה'.

יא. כמה הוא גדול פרוע? שלשים יום. פנזירי⁵⁴, שונאמר בו: גדל פרוע שער ראשו, ואין נזירות פחותה משלשים יום⁵⁵. לפיכך, פהן הדיוט העובד⁵⁶ - מגלח משלשים יום לשלשים יום.

(54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"ז.

יב. ואנשי⁵⁷ משמר⁵⁸ אסורין לספר⁵⁹ ולכבס⁶⁰ בשבת⁶¹, כדי שלא יעלו למשמרתן פשהן מנולין⁶², אלא מגלחין⁶³ ורוחצין⁶⁴ ומכבסין קדם שיעלו.

(57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. (59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'" אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי' (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמתרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת - שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן הי"ג בדברי 'הר המוריה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('ריעות שלמה'). (61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן הי"ז. ואף-על-פי שעוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ר"ז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו".
6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). 7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש וגו'"] זה קדש הקדשים, והכוונה לטוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. 8) לחייב מלקות ולא מתה. 9) היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרות (=ליד הארון) במיתה".

ג. כהן שנקנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות השנה¹¹, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנקנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה - חיב מיתה בידי שמים; שגאמר: ולא ימות. וכמה פעמים הוא נקנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו. ואם נקנס חמישית - חיב מיתה בידי שמים¹².

10) כלומר, ליד הארון. 11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". 12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. והנקנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא לעבודה או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חיב מיתה. שגאמר: אל פני הכפרת¹⁵ ולא ימות - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". 14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. 15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חיב מיתה אלא על פני הכפרות, היינו ליד הארון.

ה. כהן שפיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חיב מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁶. שגאמר: ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו. כלומר, לא תניחו עבודה ותצאו מבתלים ודחופים מפני גזרה זו. וכן זה שגאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודתו ויצא.

16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא המילואים הלכה מב-

שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. 76) כן הוא בספרא פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד לומר אתה ובניך, ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

טז. ודין הנקנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא¹⁷. פיצד? בגון ששטה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן אם עבד ביציאתו - חיב מיתה.

77) ספרא שם.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להקנס למקדש כלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שותי יין או שפור או פרוצ ראש דרך נוול¹⁸ או קרוצ בגדים, אף על פי שאינו באזרה; שאין זה פבוד ומורא לבית הגדול והקדוש¹⁹ שיפנס בו מגול. אבל ישראל שגדל שעריו עד שזעזעה מחלפת²⁰ ולא היה דרך נוול - הרי זה מתר להקנס לעזרת ישראל.

78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה ה"ב. 79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. 80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות הט"ז), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), וביילקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשעריו ככתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול (אור שמח). (וממה שאמרו (נזיר מח): "מי שהיה כהן גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוצ ראש).

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

פרק שני

1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³ לעבודה בכל יום⁴.

2) בשעת עבודה. 3) להיכל. 4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. והזהרו כל הכהנים שלא יפנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה⁵. שגאמר: ואל יבא בכל עת אל הקדש⁶ - זה קדש הקדשים; מבית לפרוכת - להזהיר⁸ על כל הבית⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אוגן ולא אוכל".
 23) באהרן הכהן הגדול. 24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". 25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אוגן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אוגן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. 26) משום שאין בו לא מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. 27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירושו המשנה שם "אוגן אינו נוגע". אבל בפירושו המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאוגן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). 28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אוגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן²⁹, כיום המיתה בלבד - הוא הנקרא אוגן דין תורה³⁰, ולילה הוא אוגן מדברי סופרים³¹.

29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). 30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). 31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. ומת ששקה ימים ואחר כך נקבר - פל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם, וכן יום הקבורה, ואינו תופש לילו³². לפיכך, מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - פל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא כיום קבורה, שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכול בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכול פלילו מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. 33) בתוך שלושים יום למיתתו. 34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. 35) פסחים שם. שכיוון שאיננות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבתיו פל שבועה³⁶, אפלו

(ג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא ככהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

ו. אם פן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷ בכהן גדול? שכהן הדיוט שיהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו יוצא מן המקדש¹⁸ - אינו עובד, מפני שהוא אוגן; ואם עבד והוא אוגן של תורה - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן גדול עובד פשה אוגן¹⁹, שנאמר: ומן המקדש לא יצא ולא יחלל. פלומר, ישב ועבד עבודה שיהיה עוסק בה²⁰ ואינה מתחללת.

17) של "ומן המקדש לא יצא". 18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". 19) של תורה אבל אוגן דרבנן אינו מחלל עבודתו. 20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומנין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחומר: אם בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אוגן, שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין הוא שיחלל²¹.

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אוגן - אסור לאכול²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלת²⁴ חטאת היום הייטיב בעיני יי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אוגן שעבד - אינו לוקה²⁶. ומת' לגע בקדשים²⁷ אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו', ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזהו עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

~ יום שישי כ' תמוז ~

פָּרֵק שְׁלִישִׁי

(1) תבאר בו המצוה לשלל טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחברו - חמור שילוחו ממנו.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח כָּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּקְדָּשׁ³ כָּל צְרוּעֵ וְכָל זָבִי וְכָל טְמֵא לְנַפְשׁוֹ.⁵

(2) ראה ספר המצוות, עשה לא. (3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). (4) ראה פסחים סו: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". (5) כלומר, טמא מת.

ב. זֶה הַמִּקְדָּשׁ הָאֲמֹר כָּאֵן הוּא מִחֲנֵה שְׁכִינָה⁶, שֶׁהוּא מִפְתַּח עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים⁷. שׁוֹמֵעַ אָנֹכִי, שֶׁהַמְצָרֵעַ וְהַזָּב וְטָמֵא מֵת שְׁלֵשֶׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד⁹. תְּלִמּוּד לֹמַר בְּמִצְרָע: כְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחְנֵה מוֹשְׁבוֹ - זֶה מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְתַּח יְרוּשָׁלַיִם וְלִפְנֵים¹¹. מֵה מְצָרֵעַ¹², שֶׁטְמֵאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר שְׁלֹחוֹ מְשֻׁלַּח חֲבֵרוֹ¹⁴; אִף כָּל שֶׁטְמֵאָתוֹ חֲמוּרָה, חֲמוּר שְׁלֹחוֹ מְשֻׁלַּח חֲבֵרוֹ. לְפִיכֵן מְשֻׁלַּחִין אֶת הַמְצָרֵעַ חוּץ לְשַׁלַּשׁ מִחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵא בְּבִיאָה¹⁷ מֵה שְׂאִין הַזָּב מְטָמֵא¹⁸.

(6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". (7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוייה, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א,

יין או עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה³⁹ - אינו ראוי להקרבה. אבל המנדה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴¹.

(36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התורה וכו' העולה וכו' ככור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה". (39) [זו היא מחנה לוייה, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוייה. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוייה, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמותר לו להיכנס למחנה לוייה, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנדוין היו (=שלמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה שלמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו ראוי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיה אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

כ. טְמֵא שְׂרָץ וְכִיּוּצָא בּוֹ⁴² וְהָעֶרֶל מְשֻׁלַּחִין אֶת קְרָבָנֹתֵיהֶם⁴³ וּמְקַרְיָבִין עֲלֵיהֶן; חוּץ מִפְּסַח⁴⁴, שְׂאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל טְמֵא שְׂרָץ⁴⁵, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הָעֶרֶל פְּסַח, כְּמוֹ שֵׁיתְבָּאָר. אֲבָל טְמֵא מֵת⁴⁶ - אֵין מְקַרְיָבִין עֲלָיו קְרָבָן כָּלֵל⁴⁷ עַד שֵׁיטְהָר⁴⁸.

(42) שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א. (43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45) כל זמן שלא טבל. (46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

ו. עֲזַרְת הַנְּשִׁים - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ טָבוּל יוֹם²⁷, אֲבָל לֹא מִחֶסֶר כְּפוּרִים²⁸; שְׁמֵחֶסֶר כְּפוּרִים הָעָרִיב שְׁמֵשׁוֹ²⁹. וְאִסּוּר טָבוּל יוֹם בְּמַחְנֵה לַיָּהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³⁰.

27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד. 28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. 30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

ז. מְעַזְרַת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלִפְנֵים - אֶפְלוּ מִחֶסֶר כְּפוּרִים לֹא יִכַּסּוּ לְשֵׁם³², שְׁעֵדִין לֹא טָהַר טְהָרָה גְמוּרָה³³; שְׁנֵאמַר: וְכִפֹּר עֲלֶיהָ הַפֶּה וְטָהַרָה, מִפְּלֵל שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה טְהָרָתָהּ.

31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. 32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. 33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה.

ח. הַטָּמֵא הַמְּשַׁלַּח מֵהַר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנָס - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׁנֵאמַר: וַיֵּצֵא מַחוּץ לַמַּחְנֵה - זֶה מַחְנֵה שְׁכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֵא אֶל תוֹךְ הַמַּחְנֵה - זֶה מַחְנֵה לַיָּהּ³⁷. וְכֵן מְצַרַע שְׁנִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם - לוֹקֵה³⁸. אֲבָל אִם נִכְנָס לְשָׂרָר הָעָרִים הַמְּקֻפָּוֹת חוּמָה³⁹, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ רְשָׁאוֹ⁴⁰, לְפִי שְׁנֵאמַר: בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לוֹקֵה⁴¹.

34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. 35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. 36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". 37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה ליה. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה,

הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. 8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9) כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. 10) כי זוהי המשמעות של "בדד ישב", שהוא לברו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). 11) תוספתא שם. 12) ספרי פ' נשא שם. 13) שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14) שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15) ספרא פ' תזריע פרק יב הלכה יד. 16) ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. 17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18) שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשימש המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

ג. וּמְשַׁלְּחִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת חוּץ לְשַׁתִּי מַחְנֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבֵּית¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטַמְּאִין הַמְּשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב אֶפְלוּ מִתַּחַת הָאָבֶן²⁰ מֵה שְׂאִין הַמֵּת מְטַמְּא²¹.

19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. 20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". 21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טָמֵא מֵת, אֶפְלוּ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתַּר לְהַכְּנִס לְהַר הַבֵּית²²; שְׁנֵאמַר: וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ - עִמּוֹ בְּמַחְנֵה הַלְוִיָּהּ.

22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. הַחִיל²³ - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וְטַמְּאֵי מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוֹת²⁴; אֲבָל טָבוּל יוֹם²⁵ נִכְנָס לְשֵׁם, שְׁפָכָר טָבֵל²⁶.

23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". 24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוייה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. 25) שטבל ולא העריב שמשו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לוי, אם נכנסו למחנה לוי, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם פן נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר בילודת: ואל המקדש לא תבא⁵¹.

51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

יב. טמא שנכנס למקדש⁵² במזיד - ענוש פרת; שנאמר: ואם לא יכבס ויבשרו לא ירחץ וינשא עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שנאמר: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חיבין פרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, כמו שבארנו⁵⁸.

52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ וינשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחיב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר

זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז.) "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא יהיה מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן ב' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עייירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

ט. נכנס המצרע להר הפית - לוקה שמונים⁴². אבל טמא מת⁴³ או טבול יום⁴⁴ שנכנס לעזרת נשים, או מחסר פפורים⁴⁵ שנכנס לעזרת ישראל, אף על פי שאינו לוקה - מפיין אותו מפת מרדות.

42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספת ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

י. וכשם ששלוח טמאים⁴⁶ מן המקדש⁴⁷ בעשה, פן אם נכנסו⁴⁸ - עוברים בלא תעשה⁴⁹; שנאמר: ולא יטמאו את מחניהם - זה מחנה שכינה⁵⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב".
 (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו:
 וראה בהלכה הקודמת.

**טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת⁶⁹,
 או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת⁷⁰, אף
 על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא
 בשור קדושים - הרי זה פטור על ביאת המקדש;
 שדברים אלו הלכה מפי הקבלה⁷¹. ואף על פי
 שהוא פטור, מפני אותו מפת מרהות⁷².**

(69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו
 חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה
 בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון,
 וכנ"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא
 במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה)
 מהלכות טומאת מת הלכה ה. (72) כן נראה ממה שאמרו
 במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח
 עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא
 מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי
 לראשון, וראה בכסף-משנה.

**טז. המכניס שרץ⁷³ וכיציא בו⁷⁴ במקדש או שהכניס
 אדם טמא למקדש⁷⁵ - הרי זה חייב פרת, שהרי טמא
 מקדש יי. אבל הזורק פלים טמאים למקדש, אפלו
 היו פלים שנגעו במת - פטור מן הפרת, אבל חייב
 מלקות⁷⁶. שנואמר: ואם לא יכבס וגומר. מפי
 השמועה למדור⁷⁷: על רחיצת גופו ענוש פרת, ועל
 פבוס בגדיו לוקה ארבעים.**

(73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל:
 המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'.
 לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא
 מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי
 וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי
 הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה
 בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא
 במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא
 טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה
 יג. (74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים
 במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו,
 שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב",
 היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא
 בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא,
 כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט).
 (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא
 פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם
 ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס
 כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין
 בהגהות הגר"א שם.

יז. יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב

וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש
 ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש
 וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת
 מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה
 ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א
 משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן
 ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:): תנא
 מחסור כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג
 חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר
 כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה.
 (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

**יג. ואי זהו הטמא שחייב פרת על המקדש? פל
 שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹,
 שפכר נתפרש בנזירות⁶⁰; או שנגע באדם או בכלים
 שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹,
 שהרי הוא שני לראשון⁶² שנגע במת; או שנטמא
 בשאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו
 במקומן⁶⁴.**

(59) אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח
 עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא
 במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר'
 מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון".
 (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי
 שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר
 נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי
 אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש,
 שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין
 הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא
 למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח,
 אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של
 טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על
 ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא
 ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד)
 שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי)
 - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי
 שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם
 שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף
 משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה
 (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' נבבלת חיה וגו' או
 נבבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

**יד. פללו של דבר: פל הטעון ביאת מים⁶⁵ מן
 התורה - חייב פרת על ביאת המקדש⁶⁶, ואפלו אחר
 שטבל, עד שיעריב שמשו⁶⁷. אבל המתטמא
 בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, אף על
 פי שהוא טמא טמאת שבועה - הרי זה פטור על
 ביאת המקדש⁶⁸.**

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל
 הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). 85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). 86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. 87) לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

כ. **כָּל מְקוֹם** 88 **שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגוֹתוֹ קָרְבָּן** 89, **אִם נִמְצְאוּ שָׁם טְמֵאָה בְּשֶׁבֶת - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ** 90; **וְשָׂאָר הַמְקוֹמוֹת** 91 - **פוֹפִין עָלָיו כְּלֵי עֵד אַחַר שֶׁבֶת** 92. **וּכְשֶׁהֵן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּפִשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ** 93 **שָׂאִין מִקְבֵּל טְמֵאָה** 94, **שְׁלֹא לְרִבּוֹת אֶת הַטְּמֵאָה** 95.

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. 89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. 90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגותו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא, משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). 91) דהיינו הלשכות, ראה ברש"י שם. 92) שם במשנה: "ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. 93) בצבת של עץ. 94) ראה להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. 95) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאיו בהיינו (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

כא. **אֶחָד טְמֵא שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ טְהוֹר** 96, **או טְהוֹר שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ שְׁיֵשׁ בּוֹ טְמֵאָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵת פִּתַּח אֹהֶל בְּמִקְדָּשׁ וְנִכְנַס הוּא פִּתַּח הָאֹהֶל - הָרִי זֶה חֵיב כְּרַת, שֶׁהָרִי בִּיאָתוֹ וְטְמֵאָה בָּאִין כְּאַחַת** 97. **נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְנִטְמָא שָׁם אַחַר שְׁנִכְנַס** 98, **אֶפְלוּ טְמֵא עֲצָמוֹ בְּמִזְדִּיד** 99 - **יְמַהֵר וַיִּבְהֵל וַיֵּצֵא** 100 **בְּדֶרֶךְ קִצְרָה** 101.

96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב.

טְמֵאָה, כְּגוֹן כְּגוֹדִים שְׁנִכְנַס בְּהֵן זֶה הַטְּמֵא לְמֵת, שֶׁהֵן אֵב הַטְּמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר 78; **אֶבֶל פֶּגַד שְׁהוּא רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אֵינוֹ לּוֹקֵה עָלָיו, אֶבֶל מִפִּין אוֹתוֹ מִכְּרַת מְרִדוֹת** 79.

78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. 79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהיא-הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

יח. **וְכֵן טְמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לְמִקְדָּשׁ - מִפִּין אוֹתוֹ מִכְּרַת מְרִדוֹת** 80. **וְכֵן כָּל טְמֵא פֶּגַב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם** 81, **או שְׂאֵבֶל אֶכְלִין טְמֵאִים וְשֶׁתָּה מְשִׁקִּין טְמֵאִין, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּמִזְדִּיד קֶדֶם שֶׁיִּטְבֵּל** 82 - **מִפִּין אוֹתוֹ מִכְּרַת מְרִדוֹת** 83.

80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא ליה, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסבור רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). 81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. 82) אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. 83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחו שהדיק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

יט. **טְמֵא שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גִּגוֹת - פְּטוֹר; שְׁנִנְאָמַר: וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא - דֶּרֶךְ בִּיאָה חֵיבָה תוֹרָה** 84. **וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא פְּטוֹר מִכְּרַת, מִפִּין אוֹתוֹ מִכְּרַת מְרִדוֹת** 85. **[וְאֶפְלוּ נִכְנַס בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בְּאוֹרֵי]** - **בֵּין שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ [בְּמִגְדָּל]** 86 **דֶּרֶךְ גִּגוֹת בֵּין שְׁנִכְנַס בּוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים** 87.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארפה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל פחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארפה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל ויצא בארפה - חזק¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט, עד שנגטרף מכל שההיות פדי השפתויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מפין אותו מפת מרדות¹¹².

109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו".
110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

פרק רביעי

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחיב מיתה בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם⁴. שגאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵ הוא אומר: ומתו בו פי יחללהו; מה חלול האמור [שם] - חיב מיתה בידי שמים⁶, אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחיבין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו⁷.

2) משנה, זבחים טו, ב. 3) סנהדרין פג, א. 4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. 5) אצל תרומה. 6) סנהדרין פג, ב. 7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית דין אלא מלקות, אחיו הפהגים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו⁸ לחוץ⁹ ופוצעין את מוחו¹⁰, ואין ממחין עליהן בכך¹¹.

8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו.
9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכוונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה ט) וכדברי ה'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן,

97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פטולי המקודשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחיב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא על-כרחנו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה).
98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנא לקרבן ולא שנא למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת בדרך ארפה. ואם שהה, או שישא בארפה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³ אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חיב פרת. ואם היה שוגג - מביא קרבן¹⁰⁵.

102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו.
103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהייה. ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה.

כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ - אינו חיב, אלא אם פן שהה פשעור¹⁰⁶. וכמה שעור שהייתו? פדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי פי טוב פי לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שעור השתחויה¹⁰⁸.

106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימים-ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת "ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

כד. ואי זו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. (25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פהן שְׁעָבַד וְאַחַר כֵּן נִדְרַע שֶׁהָיָה טָמֵא: אִם הָיָה טָמֵאָה יְדוּעָה²⁶ - כָּל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהָקְרִיב פְּסוּלִין²⁷, שֶׁהָיָה עֲבוּדָתוֹ חָלִין; וְאִם הָיָה טָמֵאֵת הַתְּהוֹם²⁸ - הַצֵּיץ מִרְצָה²⁹, וְכָל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁהָקְרִיב נִרְצוּ. וְאִפְלוּ נִדְרַע לוֹ שֶׁהוּא טָמֵא קִדְם שְׁיִזְרַק הַדָּם וְזָרַק - הַרְצָה³⁰; שֶׁהַצֵּיץ מִרְצָה עַל טָמֵאֵת הַתְּהוֹם אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזִיד³¹. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ טָמֵאֵת הַתְּהוֹם בְּנִזְרוֹת³².

(26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. (27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וְכֵן הַצֵּיץ מִרְצָה עַל טָמֵאֵת דְּבָרִים הַקְּרִיבִין³³; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹזן הַקְּדָשִׁים. אֲבָל אֵינוֹ מִרְצָה עַל טָמֵאֵת הַנֶּאֱכָלִין³⁴, וְלֹא עַל טָמֵאֵת הָאָדָם³⁵ שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵאָה יְדוּעָה; אֲלֵא אִם כֵּן הָיְתָה הַטָּמֵאָה הַדְּחוּיָה בְּצַבוּר³⁶, שֶׁהַצֵּיץ מִרְצָה עָלֶיהָ³⁷.

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז). (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טז. (37) יומא ז, א, ז, ב. שכיון שאינה היתר גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

ח. וְאִין הַצֵּיץ מִרְצָה אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהוּא עַל מִצַּח³⁸; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצָּחוֹ תְּמִיד³⁹ לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנָי יי.

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה

אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). (10) שם במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב", אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגיזרין". (11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב):

ג. וְהֵי אֵף אֶפְשָׁר לוֹ לְעַבֵּד וְלֹא יִשְׁהָה, עַד שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב פְּרִת¹² אֲלֵא מִיִּתָּה בְּיַדִּי שָׁמַיִם בְּלִבְדָּ? כָּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעִזְרָה¹³ וְנִצָּא בְּקִצְרָה¹⁴, וּבִיצִיאָתוֹ הָיָה צָנוּר בְּיָדוֹ וְהָפֵךְ בּוֹ אֲבָר עַל הָאֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ וְקָרַב שְׂרַפְתּוֹ¹⁵; שֶׁפָּלַ קְרוֹב עֲבוּדָה - הָרִי הוּא פְּעֻבּוּדָה¹⁶.

(12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. (13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם הי"ב. (14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. (15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. (16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וְכֵן טָמֵא שֶׁטָבַל וְעָבַד קִדְם שֶׁיַּעֲרִיב שְׁמֵשׁוּ - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁷, וְחֵיב מִיִּתָּה בְּיַדִּי שָׁמַיִם¹⁸. שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ¹⁹, שֶׁזֶה אֲזַהֲרָה לְטָבוֹל יוֹם שֶׁעָבַד, שֶׁעֲדִין טָמֵא הוּא; שְׁנֵאמַר: וְכֹא הַשְּׁמֵשׁ וְטָהַר, מִכָּלֵל שֶׁעֲדִין לֹא טָהַר²⁰. אֲבָל מִחֹסֵר כְּפֹרִים שֶׁעָבַד, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה וְחֵלְלָהּ²¹ - הָרִי זֶה פְּטוּר²².

(17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". (18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. (19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. (20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטוהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ו מהל' תרומות ה"ב. ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות' יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21) משנה, זבחים שם. (22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. וּמִזִּמְן שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה? שְׁנֵאמַר²³: וְכִפָּר עָלֶיהָ הַפֶּהָן וְטָהַרָה, מִכָּלֵל שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה טָהֲרָתָה²⁴. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִחֹסְרֵי כְּפֹרִים²⁵.

(23) לגבי יולדת. (24) זבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָבִין וְזָבוֹת וְנִדְוֹת [וְיִזְדְּוֹת] וְטָמְאֵי שְׂרָץ וְנִבְלָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְעִזְרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂנַעֲשֶׂה בְּטַמְאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרוּ⁶⁰ וְעָשׂוּ אוֹ נִכְנָסוּ לְעִזְרָה - חֲזִיבֵי כֶּרֶת עַל הַבִּיּאָה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל הָעֲבוּרָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֶלָּא טָמְאֵת הַמֵּת בְּלִבָּד⁶³.

48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש הי"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים עט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח הי"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם הי"ט, וב'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושים אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונהרין מהם ("מאירי" שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן הי"ג. (57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג הי"ב). ולא כרבי אלעזר הפותרם מכרת (פסחים צה,); הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא קמא שם. (62) בידי שמים. ראה למעלה הי"א. (63) ראה למעלה הי"ט.

יג. ופסח שְׂפָא בְּטַמְאָה, וְדַחְקוּ טָמְאֵי מֵת וְנִכְנָסוּ לְהִיכָל⁶⁴ - פְּטוּרִין⁶⁵. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֶלָּא לְעִזְרָה⁶⁶, הוֹאִיל וְאִין אֲנִי קוֹרָא בְּהֵם אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם⁶⁷ - הֲרִי אֵלוּ פְּטוּרִין⁶⁸.

הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחוייה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', ב'ציוני מהר"ן ובי'הר המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ה ביומא, שם.

ט. כָּל קָרְבָן שְׂאִין קָבוּעַ לוֹ זְמַן - אֵינּוּ דוֹחָה לֹא אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטַּמְאָה⁴⁰; שְׂאִם לֹא יִקְרַב הַיּוֹם - יִקְרַב לְמַחֵר וּלְמַחֲרַת מַחֵר. וְכָל קָרְבָן שְׂקָבוּעַ לוֹ זְמַן, בֵּין קָרְבָן צִבּוּר בֵּין קָרְבָן יְחִיד⁴¹ - דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְדוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה⁴². וְלֹא כָּל הַטַּמְאֹת הוּא דוֹחָה, אֶלָּא טָמְאֵת הַמֵּת לְבִדָּה⁴³.

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

י. כָּל קָרְבָנוֹת הַצִּבּוּר⁴⁴ קָבוּעַ זְמַנָּם. לְפִיכֵן כָּל דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טָמְאֵת הַמֵּת.

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב. לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים הי"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וְכָל קָרְבָן מֵהֵן שְׂקָרַב בְּטַמְאָה - אֵינּוּ נֹאכְל⁴⁵, אֶלָּא מְקַטְרִין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִן לְהִקְטִירָה⁴⁶, וְהִשָּׂאֵר הָרְאוּי לְאֹכִילָה וְנִשְׂרָף, פִּשְׂאָר קֳדָשִׁים שְׂנֻטְמָאוּ⁴⁷.

(45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח הי"ח). (46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

יב. בִּיצַד דוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה? הֲגִיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ קָרְבָן וְהָיוּ רַב הַקֵּהל שְׂמַקְרִיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ טָמְאִין לְמֵת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֵּהל טְהוּרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמְקַרְבִּינִין⁵⁰ טָמְאִים⁵¹ לְמֵת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלוּ וְאֵלוּ טְהוּרִין וְהָיוּ כְּלֵי הַשֶּׁרֶת טָמְאִים⁵³ לְמֵת⁵⁴ - הֲרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטַמְאָה, וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטָּמְאִים וְהַטְּהוּרִים כְּאֶחָד⁵⁵, וְיִכְנָסוּ כָּלָן לְעִזְרָה⁵⁶. אֲבָל הַטָּמְאִים בְּטַמְאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

טז. ומינין שטמאת מת דחוייה בצבור? שְׁנֵי אֲמָר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. פך למדו מפי השמועה⁷⁸, שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת - אינן נדחין⁷⁹, אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן בפסח, שהוא דוחה את הטמאה⁸⁰.

(77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחת בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, ט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

יז. והרי הדבר מפרש בפתובים⁸¹. שְׁנֵי אֲמָר שם: פי רבת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שהיטת הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה']. פי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו⁸². ומהו זה שְׁנֵי אֲמָר: כי אכלו את הפסח בלא כפתוב? מפני שעברו אותה השנה מפני הטמאה⁸³. שְׁנֵי אֲמָר: וייעץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחדש השני⁸⁴. פי לא יכלו לעשות בעת ההיא, פי הפהנים לא התקדשו למדי. וכבר בארנו בקדוש החדש⁸⁵, שאין מעבדין את השנה לכפתולה מפני הטמאה.

(81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראה, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא כפתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעיברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

יח. ועוד אחרת היתה שם פאותה השנה: שעבר חזקיהו המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חודש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו לו חכמים⁸⁶, שאין מעבדין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש⁸⁷. ומפני דברים אלו שעשה שלא פהלכה נאמר: פי אכלו את הפסח בלא כפתוב⁸⁸. ובקש רחמים על עצמו ועל

(64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. (65) מלקות, ראה להלן. (66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. (67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. (68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ג).

יד. ה'יו מקצת בית אב⁸⁹ טמאים ומקצתם טהורים, אף על פי שרפן טמאי מת - לא יקריבו אלא הטהורים⁷⁰. ה'יה כל בית האב טמאי מת - יביאו בית אב אחר⁷¹. ה'יתה כל המשמרה⁷² טמאי מת - מחזירין על משמרה אחרת⁷³. אם היו רב הפהנים הנכנסין שם בירושלים בזמן הקבוע טמאין - יעשו בטמאה⁷⁴.

(69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש הי"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב אחר. (70) לפי לשון אחד בימוא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוייה בציבור, וראה למעלה ה"ז. (71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוייה היא בציבור, כלומר בקושי התירוה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור (להלן ה"טו). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש הי"ג. (73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוייה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה), וראה ב'מרכבת המשנה' ו'בהר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי הירושלמי (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר? מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחוייה היא עתה מפני הדחק⁷⁵, ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציין לרצות עליה⁷⁶.

מתוך מהדורת חזק

רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברוה מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברוה ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק. (89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כסף-משנה).

הַחֲכָמִים⁸⁹ שֶׁהִסְפִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שְׁנֵאמַר: פִּי הַתְּפִלָּל יִחְזַקְהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יְכַפֵּר בְּעַד. וְנֵאמַר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל יִחְזַקְהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעַם - שְׁנִירְצָה קִרְבָּנָם.

(86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87) שם הי"ד. (88) בגמרא סנהדרין שם, ישן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שני ט"ז תמוז ~

מצות עשה קמא.

מצות לא תעשה קי.

הַמִּצְוָה הַקַּמָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּדִינֵי תַרְמִים, הֵינּוּ שְׁמֵי שֶׁחֲתָרִים דָּבַר מִרְכּוּשׁוֹ וְאָמַר 'הָרִי זֶה חֲתָרִים' — יִתֵּן אוֹתוֹ הַדָּבָר לִפְנֵי; אֶלָּא אִם פָּרַשׁ לְשֵׁם, שָׂאָז הוּא לְבָדֵק הַבֵּית. לְפִי שֶׁסֶתֵם תַרְמִים לִכְתָּנִים, וְהוּא אָמַר 'יִתְעַלֶּה': "אֵף כָּל-חֲתָרִים אֲשֶׁר יִחְרִים אִישׁ לְהַ מְכַל־אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה" (ויקרא כו, כח). וְרָמַז לָנוּ עַל כֵּף שֶׁסֶתֵם תַרְמִים לִכְתָּנִים, בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּשְׂדָה הַחֲתָרִים לִכְתֵּן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ" (שם, כא). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מֵעֲרֻכִים (כח). וְכִרִישׁ נְדָרִים (פרק ב משנה ד).

הַמִּצְוָה הַקִּי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְמַכֵּר שְׂדָה שֶׁחֲתָרִימוּ אוֹתוֹ בְּעָלְיוֹ, וְאֶפְלוּ לְגִזְבֵּר שֶׁהוּא הַמְמַנֶּה עַל הַהַקְדָּשׁ, וְהוּא אָמַר 'יִתְעַלֶּה': "כָּל-חֲתָרִים וְגו' לֹא יִמְכְּרוּ" (שם, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחוקותי): "לֹא יִמְכְּרוּ לְגִזְבֵּר". וְחֲתָרִים זֶה אֵינוֹ אֶלָּא סֶתֵם תַרְמִין (שלא פירש לַשְׁמִים וּבְדוּמָה).

~ יום שלישי י"ז תמוז ~

מצות לא תעשה קיא. רטו.

הַמִּצְוָה הַקִּיא — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְפָּדוֹת סֶתֵם

~ יום ראשון ט"ו תמוז ~

מצות עשה קמו. קיו.

הַמִּצְוָה הַקַּט"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֲרֻכֵי בְהֵמָה טְמֵאָה, וְהוּא אָמַר: "וְהִעֲמִיד אֶת-הַבְּהֵמָה לְפָנֵי הַכֹּהֵן וְהִעֲרִיף הַכֹּהֵן אוֹתָהּ" (ויקרא כו, יא-יב). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמְּהָ מְקוּמוֹת בְּתַמּוּרָה (לב): וּמַעֲלֵה (יב).

הַמִּצְוָה הַקַּט"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרֻכֵי בְתִים. וְהוּא אָמַר: "וְאִישׁ פִּי-יִקְדִישׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה' וְהִעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן" (שם, יג). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת עֲרֻכִים (לא).

הַמִּצְוָה הַקִּי"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרֻכֵי שְׂדוֹת, וְהוּא אָמַר 'יִתְעַלֶּה': "וְאִם מִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ וְגו' (שם, טו); וְאִם אֶת-שְׂדֵּה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ וְגו'" (שם, כב). וְדָן בְּשִׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ "וְהִיָּה עֲרֻכָּךְ לְפִי זִרְעוֹ וְגו'" וּבְשִׂדֵּה מִקְנָתוֹ "וְחֹשֶׁב-לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מַכְסַּת הָעֲרֻכָּךְ". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּלָם בְּשִׁלְמוֹת בְּמַסְכַּת עֲרֻכִים (פרק ז ופרק ח). וְאֵל 'חֹשֶׁב הַחֹשֶׁב, שֶׁאֲרַבְעַת סוּגֵי עֲרֻכִים אֵלוֹ יֵשׁ בִּינֵיהֶם שְׂתוּף הַמְּחַיֵּב שִׁמְנוֹ כְּמִצְוָה אַחַת — אֶלָּא הֵן אַרְבַּע מִצְוֹת: לְכָל-אַחַת מֵהֶן דִּין שְׂאִינוֹ בְּאַחֲרָת, אֲכַל שֵׁם 'עֲרֻךְ' כּוֹלָלֵם עַל דְּרָךְ שְׂתוּף הַשֵּׁם. לְכֵן אֵין לְמִנּוֹת מִינֵי הָעֲרֻכִים כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאֵין אֲנוֹ מוֹנִים מִינֵי הַקְּרָבָנוֹת כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת (אף שֵׁם "קרבן" משותף לכולם). וְזֶה בְּרוּר בְּשִׁנְתָּבוֹנָן.

מתוך מהדורת חזק

כְּשֶׁהֵם מְנַאֲפִין, וְכִלְאִים: עַד שֶׁיִּכְנִיס בְּמִכְחוֹל בְּשׂוֹפְרֹתָ, וְאָז יִלְקַח. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִכְּלָאִים.

הַמִּצְוָה הָרִי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּכִלְאֵי בְּהֵמָה בַּיַּחֲד, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר-וּבִבְחֹמֵר יַחְדָּו" (דברים כב, ט). וְאִם עָשָׂה בָּהֶם מְלֹאכָה, כְּגוֹן שֶׁחָרַשׁ בָּהֶם אוֹ דָשׁ אוֹ הִנְהִיגם יַחַד — לִוְקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "יַחְדָּו" הַפְּנִינָה בְּזֶה שְׁלֹא יִאֲחָדֵם בַּיַּחֲד בְּשׂוֹם מְלֹאכָה מִן-הַמְּלֹאכֹת. מִן-הַתּוֹרָה אֵינוֹ חֵיב מִלְּקוּת אֶלָּא עַל שְׁנֵי מִינִים: שֶׁאֲחָד מֵהֶם בְּהֵמָה שְׂהוֹרָה וְהָאֲחֵר בְּהֵמָה שֶׁמֵּאָה כְּשׂוֹר וְחִמּוֹר, שֶׁאִם חָרַשׁ בָּהֶם אוֹ מָשַׁךְ אוֹ הִנְהִיג — לִוְקָה; אֲבָל מִדְּרַבְּנָן לִוְקָה עַל כָּל-שְׁנֵי מִינֵים שִׁיְהִי. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִכְּלָאִים.

חֲרָמֵי הָאֲרָץ גַּם-כֵּן, וְהוּא אָמְרוּ "לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל" (ויקרא כז, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא יִגָּאֵל לְבַעֲלִים, מֵה-יַעֲשֶׂה בּוֹ? "כִּשְׁדָּה הַחֲרָם לִפְנֵי תִהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ", יְכוֹל אֶף-עַל-פִּי שֶׁפָּרַשׁ לְשֵׁם? תִּלְמוּד לומר: "הוּא". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: שְׂדֵה חֲרָמִין בְּמַסְכַּת עֲרֻכִין (כח). וְשֵׁם נִתְבָּאָר שֶׁסֵּתֵם חֲרָמִין לִכְהֻנִּים. וְשֵׁם אָמְרוּ: "חֲרָמֵי כְהֻנִּים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן אֶלָּא נִתְּנִים לִכְהֻנִּים בְּתְרוּמָה".

הַמִּצְוָה הָרֵט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְזַרְעַ כְּלָאִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שִׂדְךָ לֹא-תִזְרַע כְּלָאִים" (שם ט, יט), וְכִלְאֵי זָרְעִים אֵלוֹ אֵין אֲסוּר לְזַרְעֵם אֶלָּא בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם שָׁם — חֵיב מִלְּקוּת דְּאוּרִיטָא; וּבְחוּצָה לְאֲרָץ — מֵתָר. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת כְּלָאִים.

~ יום שישי כ' תמוז ~

מצות לא תעשה מב.

מצות עשה קב. מצות לא תעשה רי.

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּכַבּוֹשׁ בְּגָד הָאֲרוּג מִצְמֵר וּפְשָׁתִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לוֹבָשִׁים כְּמִרְי עֲבוּדָה זָרָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו" (דברים כב, יא). וְזֶה מִפְּרָסֵם הַיּוֹם אֲצֵל גִּזְרֵי הַקְּבָטִים הַמְּצָרִים. הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִלְּקוּת; וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת כְּלָאִים (פרק ט) וְגַם בְּשִׁבְתָּ (נד). וְכִסּוּף מִכּוֹת (כ).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמַת ק"כ — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַנִּיחַ פָּאָה (קצה בשדה) מִן-הַתְּבוּאָה וְהַפְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תַּעֲזוֹב אֹתָם" (ויקרא יט, ט) אַחֲרֵי שֶׁהִזְכִּיר הַפָּאָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מִכּוֹת (טז); שֶׁהַפָּאָה הִיא לֹא שׁוֹתֵק לַעֲשֶׂה. הֵלָּאוֹ — הוּא אָמְרוּ: "לֹא תִכְלֶה פְּאֵת שִׂדְךָ" (לא תעשה רי): וְהַעֲשֶׂה — הוּא אָמְרוּ (בהמשך): "לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ עֲזוֹב אֹתָם". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת פָּאָה. וְדִין תּוֹרָה, שְׁלֵא תִהְיֶה נוֹהֲגַת אֶלָּא בְּאֲרָץ.

הַמִּצְוָה הָר"י — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּקַצוֹר כָּל-הַזְּרֹעַ, אֶלָּא יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ שְׂאֵרִית לְעֻנִּים בְּפִאֵת הַשְּׂדֵה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִכְלֶה פְּאֵת שִׂדְךָ בְּקַצְרֶךָ" (שם כג, כב), וְלֹא זֶה נִתֵּק לַעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁאִם עָבַר וְקָצַר כָּל-הַזְּרֹעַ, יִתֵּן לְעֻנִּים כְּשַׁעוֹר הַפָּאָה מִן-הַקְּצִיר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ עֲזוֹב אֹתָם" (שם) כְּמוֹ שֶׁבִּבְרַחְנוּ בְּמִצְוֹת עָשָׂה (מצות עשה קב — לעיל). וְהַפָּאָה חוֹבָה גַּם לְאֵילָן כְּמוֹ שֶׁהִיא חוֹבָה לַשְּׂדֵה. וּמִצְוָה זוֹ חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְד. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּתָּא שֶׁחִבְרָה לָהּ ("פאה").

~ יום רביעי י"ח תמוז ~

מצות לא תעשה רמז.

הַמִּצְוָה הָרֵט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְזַרְעַ תְּבוּאָה בְּכָרֵם, וְכֵן שְׂאֵר יִרְקוֹת. וּמִיֵּן זֶה מִן-הַכְּלָאִים נִקְרָא: כְּלָאֵי הַכָּרֵם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים" (דברים כב, ט). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת דברים כב, ט): "לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים" — מֵה אֲנִי צָרִיךְ, וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר: "שִׂדְךָ לֹא-תִזְרַע כְּלָאִים", וְזֶה כּוֹלֵל בְּלִי סִפְק הַכָּרֵם וְהַזְרָעִים? אָמְרוּ: מִלְּמַד שֶׁכָּל-הַמְּקִיִּם כְּלָאִים בְּכָרֵם — עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן. וְדַע שֶׁאֵין כְּלָאֵי הַכָּרֵם אֲסוּרִים מִן-הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל — לִוְקָה מִלְּקוּת דְּאוּרִיטָא. וּבִתְנַאי שִׁזְרַע חֹטֵה וּשְׁעוֹרָה וְחֲרָצֵן (= גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד (בבבא אהת). וּמִדְּרַבְּנָן אֲסוּר לְזַרְעֵם גַּם בְּחוּצָה לְאֲרָץ, וְהַזְרַע בְּחוּצָה לְאֲרָץ חֹטֵה וּשְׁעוֹרָה וְחֲרָצֵן (= גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד — לִוְקָה מִדְּרַבְּנָן. אֲבָל הַרְבֵּבֵת אֵילָן לִוְקִין עֲלֶיהָ כְּכֹל-מְקוּם, וְהַאֲזַהְרָה עַל כֵּן נִכְלַלֵת בְּכֹלֵל אָמְרוּ: "שִׂדְךָ לֹא-תִזְרַע כְּלָאִים". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת כְּלָאִים.

~ יום חמישי י"ט תמוז ~

מצות לא תעשה ריז. ריח.

הַמִּצְוָה הָרִי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַרְבִּיעַ (להכליא לצורך גידול צאצאים) כְּלָאֵי (שני מיני) בְּהֵמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּהִמְתָּךְ לֹא-תִרְבִּיעַ כְּלָאִים" (ויקרא יט, יט), וְאִם הִרְבִּיעַ בְּהֵמָה — לִוְקָה, וּבִתְנַאי שִׁיִּרְכִּיב בְּיָדוֹ אֲבָר הַזְּכָר בְּנִקְבָה כְּמִכְחוֹל בְּשׂוֹפְרֹתָ, וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (בבבא מציעא צא). בְּנוֹאֲפִים (שאינן נסקלין אלא): עַד שִׁירְאוּ

מתוך מהדורת חזק

אֶת־הַשְּׂאֲרִיּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת בְּכֶרֶם בְּשַׁעַת בְּצִיר פְּרוֹתָיו, וְהֵן הַנִּקְרָאוֹת עוֹלָלוֹת (אשכול קטן שיחסו הגדול בעולל-תינוק), וְגַם בְּהֵן אָמַר הַכֹּתֵב: "לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ פִּעְזֹב אֲתֶם" (שם יט, י), אַחַר שֶׁהִזְכִּיר אֶת־הָעוֹלָלוֹת. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פֶּאֶה (פרק ז). וְאֵינָה נוֹהֶגֶת מִן־הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְצָא.

הַמִּצְוָה הָרִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּכַלּוֹת אֶת־הַכֶּרֶם בְּשַׁעַת בְּצִירָתוֹ (לא לבצור את העוללות), וְהוּא אָמַר וַיִּתְעַלֶּה: "וְיִכְרַמְךָ לֹא תֵעוֹלֵל" (שם), אֲלָא יִנְחוּ הָאֲשֻׁכּוֹלוֹת הַקִּיצוֹנִיּוֹת (העוללות נמצאות בקצה) — לְעֵנֵיִים. אֲבָל אֵין דְּבָר זֶה בְּשֵׁאֵר הָאֵילָנוֹת וְאֶפְלוּ הַדּוֹמִים לְכֶרֶם (וּזְהִי אִזְהָרָה יְהוּדִית בְּכֶרֶם), לְפִי שֶׁהִאֲזַהְרָה בְּאָמְרוֹ: "כִּי תִחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפָּאֵר אֲתָרִיךָ" (דברים כד, כ) הִיא שְׁלֵא יִקַּח אֶת־הַשְּׂכָחָה וּמִן־הַזֵּית גִּלְמַד הַדִּין (אך ורק) בְּשִׂכְחָה לְשֵׁאֵר הָאֵילָנוֹת. וְגַם זֶה (הלאו של "עוללות") נִתְּקַ לְעֵשָׂה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פֶּאֶה (פרק ז משנה ד).

~ שבת קודש כ"א תמוז ~

מצות עשה קכא. מצות לא תעשה ריא.

מצות עשה קכג. מצות לא תעשה ריב.

הַמִּצְוָה הַקכ"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְהִנִּיחַ אֶת־הַלֶּקֶט (שבליים הנופלות בשעת הלקט) וְהוּא אָמַר: "וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ פִּעְזֹב אֲתֶם" (ויקרא כג, כב), וְגַם זֶה לֹא (לא תעשה ריא) שֶׁנִּתְּקַ לְעֵשָׂה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת מִכּוֹת (טז) לְגַבֵּי פֶּאֶה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פֶּאֶה (פרק ד). וְדִין תּוֹרָה, שְׁלֵא תִהְיֶה נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאַרְצָא.

הַמִּצְוָה הָרִי"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּקַחַת הַשְּׂבָלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה, אֲלָא יִנְחוּ לְעֵנֵיִים, וְהוּא אָמַר וַיִּתְעַלֶּה: "וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט" (שם). וְגַם זֶה נִתְּקַ לְעֵשָׂה (מצות עשה קכא), כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפֶאֶה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פֶּאֶה (פרק ד משנה י). **הַמִּצְוָה הַקכ"ג** — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְהִנִּיחַ לְעֵנֵיִים

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

... והנה אף כי ידוע ביאור הבעש"ט ע"פ מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה וגו' - **הלאי** - כן בקדש חזיתך, ועד"ז בהיותם במדינתנו שמה, ששמירת התורה והמצוה קשורה במסירת נפש ממש, ולמרות זה עמדו במס"נ בפועל ופעלו גדולות ונצורות, הודיע הבעש"ט שהלאי כן בקדש חזיתך, כי בדרך הטבע אינו כן, - הרי בכל זה **איזה** ערך צריך להיות בין המצב הקודם והמצב במקום שיש לאיש הישראלי - ולחסיד בפרט - היכולת להפיץ המעינות, וכמו שאמרתי לו פא"פ, בתוככי **מאות ואלפים מאחב"י**, וכנראה שלמרות זה - הנה אינה גם בערך ההפחתה בהתמסרות וההתלהבות בהעבודה, [אלא שע"פ המבואר באגה"ק סי' כ"ה, תמיחני למה סובלים התלמידים...]. ויה"ר שכיון שנמצאים אנו בערב ימי הגאולה, שראו נסים למעלה מדרך הטבע וגם בעיני בשר, הנה יהיו ימים אלו נזכרים כדבעי ובמילא ונעשים גם ההמשכות למטה מעשרה, אשר מבלי לחפש טענות ואמתלאות יכירו בתפקידים האמיתיים להמשיך אלפים ורבות מישראל לתורת החסידות הדרכתית ומנהגי'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נביאים

הושע פרקא ג

ג וַיִּלְךָ וַיִּפְקַח אֶת־גִּמְרוֹ בַת־דְּבַלִּים וַתַּהַר וַתֵּלֶדְלֹ בֶן׃ ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ יוֹרְעָאֵל כִּי־עוֹד מַעֲט וַיִּפְקְדֵנִי אֶת־דְּמִי יוֹרְעָאֵל עַל־בֵּית יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלָכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ ה וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא וַשְׁבַּרְתִּי אֶת־קִשְׁתִּי יִשְׂרָאֵל בְּעַמֶּק יוֹרְעָאֵל׃ ו וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד פֶּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רַחֲמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׂא אִשָּׁא לָהֶם׃ ז וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֲרַחֵם וְהוֹשַׁעְתִּים בַּיְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא אוֹשִׁיעִם בְּקִשְׁתִּי וּבַחֲרֹב וּבְמַלְחָמָה בְּסוּסִים וּבַפָּרָשִׁים׃ ח וַתִּגְמַל אֶת־לֹא רַחֲמָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן׃ ט וַיֹּאמֶר קְרָא שְׁמוֹ לֹא עֲמֹי כִּי אַתֶּם לֹא עֲמֹי וְאַנְכִי לֹא־אֶהְיֶה לָכֶם׃ (פ)

רש"י

(ג) מלכים ב טו) זכריה בנו נהרג: (ו) לא אוסיף עוד ארחם. לרחם: כי נשא אשא להם. אחלק להם מנת כוסם ופעולתם כמו וישא משאת (בראשית מג): (ז) ואת בית יהודה ארחם. לאחר שאשביט את ממלכות ישראל שמשגלו עשרת השבטים היו בית יהודה בכלל הרחמים מחזקיהו עד צדקיהו: (ח) ותגמול את לא רוחמה. לפי תרגומו ויכלה אותו הדור בין העכו"ם שגלו שם: ותהר ותלד בן. ואוסיפו ועבדו עובדין בישיין, ולפי פשוטו כמשמעו:

(ג) את גומר. רבותינו אמרו כך שמה על שם זנותה שהכל גומרין בה ודשין בה כדבלה, וי"ת גומר שאם ישובו מדרכם גמרה פורענותם ואם לאו יהיו כנובלת מתאנה: ותהר ותלד. ואוסיפו למעבד עובדין בישיין: (ד) קרא שמו יורעאל. קרי שומהון מבדריא, התנבא עליהן שיגלו ויהיו זרועין בארצות: את דמי יורעאל. כתרגומו את דמי בית אחאב שהרג יהוא ביזרעאל על שעבדו את הבעל והלכו הוא ובניו אחרי כן ועבדו עבודת עכו"ם לכך אני חושב עליהם דמי בית אחאב כדם נקי: על בית יהוא. ירבעם בן יואש מבני יהוא היה

מצודת ציון

(ד) ופקדתי. ענין זכרון כמו וה' פקד (בראשית כ"א): והשבתי. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד): (ה) קשת. ר"ל חוזק וגבורה: (ו) נשא אשא. ענין מחילת העון כמו ונשאתי לכל המקום (בראשית י"ח): (ז) ובפרשים. הם הרגילים לרכוב על הסוסים: (ח) ותגמול. כן יקרא זמן השלמת היניקה כמו ביום הגמול את יצחק (שם כ"א):

מצודת דוד

(ג) גומר בת דבלים. כן היה שם זונה ידועה באותו הזמן: (ד) כי עוד מעט. עוד זמן מועט ר"ל בזמן קרוב אזכור דמי אחאב שהרגו יהוא ביזרעאל הדם ההוא אזכור על בית יהוא לשלם גמול ועל זכריה בן ירבעם יאמר שהיה מבית יהוא ונהרג ע"י שלום בן יבש כמ"ש במ"ב ועם כי יהוא הרג לאחאב בדבר ה' על שעבד לבעל עכ"ז הואיל וגם יהוא חזר ועבד לבעל נחשב לו דם אחאב כדם נקי: והשבתי. ואח"כ

אשביט ממלכות ישראל מכל וכל כי מעט מן הזמן עמדה מלכות ישראל אח"כ: (ה) ביום ההוא. ביום הגמול אשבור את קשת ישראל ר"ל אתיש כח ישראל בעמק יזרעאל הוא מקום מבצר מושב מלכי אפרים: (ו) כי נשוא אשא להם. ר"ל כי עד הנה נשאתי עוונם על כי רחמתים אבל מעתה לא אוסיף עוד לרחם עליהם וישאר עוונם על עצמותם: (ז) ארחם. על כי עדיין לא נתמלאה סאתם: בה' אלהיהם. ר"ל התשועה תהיה בעזר ה' ולא בכלי מלחמה ויאמר על מפלת סנחרב שלא היתה ע"י מלחמה כי ה' הכה בהם ע"י המלאך: (ט) כי אתם לא עמיו. אינכם חרדים על דברי לעשותם כדרך העם החרדים על דברי מלכם: ואנכי. וגם אני לא אהיה לכם לאלוה להציל אתכם ולהושיע לכם:

כתובים

דברי הימים ב פרקי"א

י וְכַל־רִיבֹ אֲשֶׁר־יָבֹא עֲלֵיכֶם מֵאֲחֵיכֶם | הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵיהֶם בֵּין־דָּם | לְדָם בֵּין־תּוֹרָה לְמִצְוָה לְחֻקִּים וּלְמִשְׁפָּטִים וְהִזְהַרְתֶּם אִתְּם וְלֹא יֵאָשְׁמוּ לַיהוָה וְהָיָה־קֶצֶף עֲלֵיכֶם וְעַל־אֲחֵיכֶם פֶּה תַעֲשֹׂן וְלֹא תֵאָשְׁמוּ: יא וְהָיָה אֲמַרְיָהוּ כֹהֵן הָרֹאשׁ עֲלֵיכֶם לְכָל דְּבַר־יְהוָה וְזָכְרֵיהוּ בְּיִשְׁמַעְאֵל הַנְּגִיד לְבֵית־יְהוּדָה לְכָל דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְשֹׁטְרִים הַלְוִיִּם לַפְּנִיכֶם חֹזְקוּ וַעֲשׂוּ וַיְהִי יְהוָה עִם־הַטּוֹב: (פ)

דברי הימים ב פרקי"ב א"ג

א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ בְּנֵי־מוֹאָב וּבְנֵי עַמּוֹן וְעַמְהֶם | מִהָעַמּוֹנִים עַל־יְהוֹשֻׁפֵט לְמַלְחָמָה: ב וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּידוּ לַיהוֹשֻׁפֵט לֵאמֹר בָּא עֲלֵיךְ הַמּוֹן רַב מְעַבְר לַיָּם מֵאַרֶם וְהֵנֶם בַּחֲצֹצֹן תָּמַר הִיא עֵין גְּדִי: ג וַיֵּרָא וַיִּתֵּן יְהוֹשֻׁפֵט אֶת־פָּנָיו לְדְרוֹשׁ לַיהוָה וַיִּקְרָא־צוֹם עַל־כָּל־יְהוּדָה:

רש"י

(י) בין דם לדם. בין דם רציחת שוגג למזיד: והזהרתם אותם. אחיכם: והיה קצף עליכם ועל אחיכם. לפיכך כה תעשון והזהרתם את אחיכם: ולא תאשמו. אותם מכל מקום שאם תקבלו את האזהרה לא יהיה לכם קצף ואף לא יהיה בשום דבר אשם עליכם הואיל ועשיתם חובתכם המוטל עליכם לעשות: (יא) ויהי ה' עם הטוב. עם עושה הטוב והישר: (א) ועמהם מהעמונים. זה עמלק ולמה נקראו עמונים לפי ששינה כסותו ולשונו כעמונים ונתערבו בהם ובא להלחם בישראל וכן מוכח למטה בענין ובעת החלו ברינה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון ומואב והר

שעיר וגו' נמצא שהעמונים שנאמר כאן הם עמלקים ששינו לשונם וכסותם והוא שיסד הקליר בפרשת זכור עריץ בעמונים נחבא פרץ כרמי עין גדי כחובא כלומר זכור מה שעשה עמלק העריץ שנחבא בין העמונים ובא לפרוץ כרמי ישראל באותו זמן כדכתיב והנם בחצצון תמר היא עין גדי ועין גדי סמוך למחוז של עמלק כמו שנאמר בלך לך (בראשית יד) ויכו את כל שדה העמלקי וגם את האמורי היושב בחצצון תמר: (ב) היא עין גדי. כלומר שאמרו לו כבר באו כל כך בקרוב לנו:

מצודת דוד

(י) וכל ריב. כאשר יהיו שופטי הערים חולקין בדבר מה ויבואו לשאול את פיהם: בין דם לדם. בין יהיו מחולקים בדבר משפט רציחה אם הוא דם מזיד או לשוגג יחשב: בין תורה למצוה. רוצה לומר בין בדבר הוראה באחת ממצות ה' שבין אדם למקום: לחקים. הם המצות שהמה כחק מבלי טעם: ולמשפטים. בדברים שבין אדם לחבירו: והזהרתם אותם. לעשות כמו שתאמרון אתם: ולא יאשמו לה'. לעשות כמו שאמרו הם: והיה קצף עליכם. אם לא הזהרתם אותם: ועל אחיכם. על שעמדו בדבריהם: כה תעשון. להזהירם בדבר: ולא תאשמו. הואיל ועשיתם את שלכם והם אם ישמעו ואם יחדלו: (יא) אמריהו. יתכן שהוא עזריה הנזכר (בדה"א ה') ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות: הראש עליכם. אשר הוא הראש עליכם הוא יהיה לכל דבר ה' וכל דבר הקשה מכם תביאו אליו: לכל דבר המלך. את פיו תשאלו בכל דבר הנוגע בחק המלוכה: לפניכם. מזומנים לפניכם לכל אשר תצום להכריח את העם על המשפט: עם הטוב. עם העושה הטוב והישר בעיני ה': (א) מהעמונים. שם אומה נקראת ע"ש מקומה וכן נאמר ויתנו העמונים מנחה לעזיהו (לקמן כ"ו) ואולי הוא הפוך מן המעונים שזכר שם ובמדרש אמר שהם עמלקים והם בני שעיר האמור למטה וקראם עמונים כי התנכרו ולבשו בגדי עמונים שלא יכירום בני ישראל כי כל בני אדום בכללם היו תחת ממשלת יהודה עד שפשעו בימי יהורם בן יהושפט: (ב) מעבר לים. הוא ים המלח: מארם. בדרך מהלכם באו מעבר ארם: והנם. והנה הם עתה בחצצון תמר: (ג) את פניו. ר"ל שם בטחונו לדרוש ה':

מצודת ציון

(י) תורה. מל' הוראה ולמוד: יאשמו. מל' אשם וחטא: (יא) ושוטרים. הם הרודים ונוגשים לקיים דברי השופטים: תורה למצוה. רוצה לומר בין בדבר הוראה באחת ממצות ה' שבין אדם למקום: לחקים. הם המצות שהמה כחק מבלי טעם: ולמשפטים. בדברים שבין אדם לחבירו: והזהרתם אותם. לעשות כמו שתאמרון אתם: ולא יאשמו לה'. לעשות כמו שאמרו הם: והיה קצף עליכם. אם לא הזהרתם אותם: ועל אחיכם. על שעמדו בדבריהם: כה תעשון. להזהירם בדבר: ולא תאשמו. הואיל ועשיתם את שלכם והם אם ישמעו ואם יחדלו: (יא) אמריהו. יתכן שהוא עזריה הנזכר (בדה"א ה') ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות: הראש עליכם. אשר הוא הראש עליכם הוא יהיה לכל דבר ה' וכל דבר הקשה מכם תביאו אליו: לכל דבר המלך. את פיו תשאלו בכל דבר הנוגע בחק המלוכה: לפניכם. מזומנים לפניכם לכל אשר תצום להכריח את העם על המשפט: עם הטוב. עם העושה הטוב והישר בעיני ה': (א) מהעמונים. שם אומה נקראת ע"ש מקומה וכן נאמר ויתנו העמונים מנחה לעזיהו (לקמן כ"ו) ואולי הוא הפוך מן המעונים שזכר שם ובמדרש אמר שהם עמלקים והם בני שעיר האמור למטה וקראם עמונים כי התנכרו ולבשו בגדי עמונים שלא יכירום בני ישראל כי כל בני אדום בכללם היו תחת ממשלת יהודה עד שפשעו בימי יהורם בן יהושפט: (ב) מעבר לים. הוא ים המלח: מארם. בדרך מהלכם באו מעבר ארם: והנם. והנה הם עתה בחצצון תמר: (ג) את פניו. ר"ל שם בטחונו לדרוש ה':

משניות מסכת קידושין

ב התקדשי לי בכוס זה של יין, וּנְמָצָא שֶׁל דְּבַשׁ; שֶׁל דְּבַשׁ, וּנְמָצָא שֶׁל יוֹן; בְּדִינָךְ זֶה שֶׁל כֶּסֶף, וּנְמָצָא שֶׁל זָהָב; שֶׁל זָהָב, וּנְמָצָא שֶׁל כֶּסֶף; עַל מִנְתַּי שְׂאֵנִי עֲשִׂיר, וּנְמָצָא עֲנִי; עֲנִי, וּנְמָצָא עֲשִׂיר – אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם הִטְעָה לְשִׁבְחָה – מְקַדְּשֶׁת.

ג עַל מִנְתַּי שְׂאֵנִי כֹהֵן, וּנְמָצָא לְוִי; לְוִי, וּנְמָצָא כֹהֵן; נְתִין, וּנְמָצָא מְמֹזָר; מְמֹזָר, וּנְמָצָא נְתִין; בֵּן עִיר, וּנְמָצָא בֵּן כְּרִד; בֵּן כְּרִד, וּנְמָצָא בֵּן עִיר; עַל מִנְתַּי שְׂבִיתִי קְרוֹב לְמִרְחָק, וּנְמָצָא רְחוֹק; רְחוֹק, וּנְמָצָא קְרוֹב; עַל מִנְתַּי שֵׁשׁ לִי בֵּת אוֹ שְׂפַחַה גְדֻלָּת, וְאֵין לוֹ; אוֹ: עַל מִנְתַּי שְׂאֵין לִי, וְיֵשׁ לוֹ; עַל מִנְתַּי שְׂאֵין לִי בְּנִים, וְיֵשׁ לוֹ; אוֹ: עַל מִנְתַּי שֵׁשׁ לִי, וְאֵין לוֹ – וּבְכֻלָּם אֵף עַל פִּי שְׂאֵמְרָה: בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ אֵף עַל פִּי בֶן – אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעִינוּ.

פירוש ברטנורא

ב של זהב ונמצא של כסף כ"ו. ראיבא דניחא לה כהא ואיבא דניחא לה כהא: רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. לא פליגי רבי שמעון אלא על שבח דממון, דמסתמא ניחא לה באותו שבח. אבל על שבח דיוחסין, כגון לוי ונמצא כהן, מודה רבי שמעון דאפילו הטעתו או הטעה הוא אותה לשבח אינה מקודשת, דלא ניחא לה בשבחו מפני שמתנאה עליה. ואין הלכה כ"ש:
ג שפחה גדולת. קולעת שער הנשים. פירוש אחר, דברנית ובעלת לשון, כמו שנאמר (יחזקאל ל"ה) ותגדילו עלי בפכים: אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש כ"ו. דרבירם שבלב אינם דברים:

משניות מבוארות – קהתי

יתן לו אלא דינר של כסף, שיקבל ממנו לשם קידושה, הלכך אם נמצא שנתן לה דינר של זהב, שהוא יותר משובח, הרי זו מקודשת. אבל אם האשה בעצמה קיבלה קידושיה, אף רבי שמעון מודה, שאפילו הטעה אותה לשבח, אינה מקודשת. והלכה כותנא קמא.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמדנו דיני קידושין בטעות. האומר לאשה: התקדשי לי על מנת שאני כהן, וּנְמָצָא לְוִי; או על מנת שאמר לה: התקדשי לי על מנת שאני לוי, וּנְמָצָא כֹהֵן; או על מנת שאני נתין, וּנְמָצָא מְמֹזָר; או: על מנת שאני ממזר, וּנְמָצָא נְתִין – שהטעה אותה בענין היוחסין. וכן האומר לאשה: התקדשי לי על מנת שאני בן עיר, וּנְמָצָא בֵּן כְּרִד; או: על מנת שאני בן כרד, וּנְמָצָא בֵּן עִיר – כיון הוא מקום שרוקים, וגדול מעיר, ויש מעלות וחסרונות לעיר ומעלות וחסרונות לכרך (עיי' באורנו למשנה כתובות י"ג, וכן האומר: על מנת שבייתי רחוק מהמרחץ. וּנְמָצָא קְרוֹב; וכן האומר: על מנת שיש לי בת או שפחה גדולת – הקולעת שערות נשים. ויש גורסים: מגדלות. ומפרשים: גדולה הטורחת בצרכי הבית, וְאֵין לוֹ – ונמצא שאין לו; או: על מנת שאין לי – שאמר לה: התקדשי לי על מנת שאין לי בת או שפחה גדולת, וְיֵשׁ לוֹ – ונמצא שיש לו; או שאמר: על מנת שאין לי בנים, וְיֵשׁ לוֹ – ונמצא שיש לו; או שאמר: על מנת שיש לי – בנים, וְאֵין לוֹ – ונמצא שאין לו בנים; וּבְכֻלָּם – בכל אלו שנישנו במשנה, אֵף עַל פִּי שְׂאֵמְרָה: בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ אֵף עַל פִּי בֶן – אף על פי שהדבר הוא כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת (ושי"א), מכל מקום ברצוני היה להתקדש לו, אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת – לפי שדברים שבלב אינם דברים, ואין בכוחם לסתור מה שנאמר בפירוש בשעת קידושין. וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעִינוּ – כגון שאמרה לו שהיא לויה, ועל מנת כן קידשה, ונמצאת כהנת, וכיוצא בזה, אף על פי שאומר: בלבי היה לקדשה על כל פנים, אינה מקודשת.

~ יום ראשון ~

באור משנה ב

משנתנו דנה במי שקידש אשה בכסף או בשוה כסף, אלא שהטעה אותה, היינו שאמר לה בשעת הקידושין: הרי את מקודשת לי בדבר זה, ואחר כך נמצא שנתן לה דבר אחר, וכגון שקידשה בחושך או שהדבר היה מכוסה ולא ראתה מה שנתן לה. שאילו ראתה יש לוומר שסברה וקיבלה, אלא הואיל ולא ראתה, ודעתה היתה על מה שאמר לה בשעת הקידושין, אפילו הטעה אותה לשבח, שנתן לה דבר יותר יקר, אינה מקודשת. והוא הדין אם קידשה על מנת שהוא עשיר או עני ונמצא ההיפך מדבריו. כמו שיבואר להלן.

האומר לאשה: התקדשי לי בכוס זה של יין, וּנְמָצָא שֶׁל דְּבַשׁ – שלא נתן לה יין אלא משקה עשוי מדבש; או שאמר לה: התקדשי לי בכוס זה של דבש, וּנְמָצָא שֶׁל יוֹן – שבמקום משקה של דבש נתן לה יין; וכן האומר לאשה: התקדשי לי בדינר זה של כסף, וּנְמָצָא שֶׁל זָהָב – שלא נתן לה דינר של כסף כמו שאמר לה, אלא נתן לה דינר של זהב, אף על פי שהטעה אותה לשבח; או שאמר לה: התקדשי לי בדינר זה של זהב, וּנְמָצָא שֶׁל כֶּסֶף – שלא נתן לה אלא דינר של כסף; וכן האומר לאשה: התקדשי לי על מנת שאני עשיר, וּנְמָצָא עֲנִי; או אפילו אמר לה: התקדשי לי על מנת שאני עני, וּנְמָצָא עֲשִׂיר – שהטעה אותה לשבח, אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת – שאנו אומרים: לא נתקדשה האשה אלא על דעת מה שאמר לה בשעת הקידושין, ואפילו אמר לה דבר שערכו פחות ממה שנתן לה, שכן אפשר שדעתה ורצונה בדבר השווה פחות מאשר בדבר היקר, לפי שכל דבר יש לו יתרונות משלו. וכן אפשר שנוח לה שיהא עני מאשר עשיר. הלכך כל שהטעה אותה, אינה מקודשת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם הִטְעָה לְשִׁבְחָה – כגון שאמר "בדינר זה של כסף" ונמצא שהוא של זהב, מְקַדְּשֶׁת – בגמרא מבואר, שרבי שמעון אינו חולק על תנא קמא אלא בכגון שאמרה אשה לשליחה: צא וקבל לי קידושין מפלוני, שאמר לי "התקדשי לי בדינר של כסף", והלך השליח ונתן לו פלוני דינר של זהב, שאף בכגון זה סובר תנא קמא שאינה מקודשת, לפי שהקפידה בדבריה ואינה רוצה להתקדש אלא בדינר של כסף. ורבי שמעון סובר, שאינה אלא "מראה מקום" לשליח, שאפילו לא

ד האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר – אינה מקדשת; הרי היא במקום פלוני, וקדשה במקום אחר – הרי זו מקדשת.
ה המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים – אינה מקדשת; פנסה סתם, ונמצאו עליה נדרים – תצא שלא בכתבה. על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין – אינה מקדשת; פנסה סתם ונמצאו בה מומין – תצא שלא בכתבה. כל המומין הפוסלים בפניהם – פוסלים בנשים.
ו המקדש שתי נשים בשוה פרוטה, או אשה אחת בפחות משוה פרוטה, אף על פי ששלה סבלונות לאחר מכן – אינה מקדשת, שמחמת קדושין הראשונים שלה. וכן קמן שקדש.

פירוש ברטנורא

ד והלך וקדשה במקום אחר כו'. דמראה מקום הוא לו. ואין זה תנאי:
ה תצא שלא בכתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית. אבל גיטא בעיא מספק כיון דלא פירש, דלמא דעתיה נמי אנדרנית: הפוסלים בכהנים. מפורש בכתובות (דף עה):
ו סבלונות. דרונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו: אינה מקודשת. ולא אמרין יודע היה שאין קדושו קדושין וגמר ושלח סבלונות לשם קדושין, אלא אמרין מחמת קדושין הראשונים שלה: וכן קמן שקדש. ושלח סבלונות משהגדיל:

משניות מבוארות – קהתי

מפסידה היא את כתובתה, שלגבי מומין יכול הבעל לומר שלא מחל על תנאו, והמוציא מחברו עליו הראיה. והוא הדין אם קידשה סתם וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים, שתצא בלא כתובה, שיכול הבעל לומר: אין רצוני באשה נדרנית ומקחי מקח טעות, ומכל מקום צריכה היא גט מספק. וכן המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין – הפוסלים בנשים, כמבואר להלן, אינה מקדשת – לפי שלא נתקיים תנאו, וקידושי טעות הם. פנסה סתם – ולא התנה כלום, כמו שבארנו לעיל בענין נדרים, ונמצאו בה מומין וטוען הבעל שמקחו מקח טעות, תצא שלא בכתבה – בין שקידשה סתם ונשאה סתם, בין שקידשה בתנאי שאין בה מומים ואחר כך נשאה סתם, הרי היא צריכה גט, ואינו חייב ליתן לה כסף כתובתה. כל המומין הפוסלים בפניהם – כמפורט במסכת בכורות פרק ז, ושם מבואר, שכהנים שיש בהם מומים אלו פסולים לעבודה במקדש, כמו שנאמר (ויקרא כא, ז): "איש מורעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב", פוסלים בנשים – שאם נמצאו באשה מומים אלו ובעלה כנסה סתם, תצא שלא בכתובה. ואם קידשה על מנת שאין בה מומים ועדיין לא נשאה, או שנשאה והזכיר תנאו שנית בשעת הנישואין, אפילו גט אינה צריכה, שקידושיה קידושי טעות הם.

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

המקדש שתי נשים בשוה פרוטה – ונמצא שלא קידש כל אחת מהן אלא בפחות משוה פרוטה, או המקדש אשה אחת בפחות משוה פרוטה – והרי אין קידושין תופסים בפחות משוה פרוטה, כמו ששינו בתחילה מסכתנו, אף על פי ששלה סבלונות לאחר מכן – סבלונות היינו מתנות שדרך החתן לשלוח לארוסתו, אינה מקדשת – ואין אומרים, שידע שאין קידושו קידושין, מאחר שקידש בפחות משוה פרוטה, ולכן שלח סבלונות לשם קידושין, אלא אומרים שמחמת קדושין הראשונים שלה – כלומר שלא הרגיש בטעותו, וסבור היה שקידושו היו קידושין, ומחמת קידושין אלו הרי הוא חושב אותה לארוסתו, ולכן שלח לה סבלונות בתורת מתנה, הלכך אין הסבלונות מעילים כלל לענין קידושיה, ואינה מקודשת. וכן קמן שקדש – שאין קידושו קידושין אפילו מדברי סופרים, אף על פי ששלח סבלונות לאחר שהגדיל, אינה מקודשת; ואין אומרים שיודע הוא שקידושו אינם כלום, ולכן התכוון בסבלונות ששלח

~ יום שני ~

באור משנה ד

במסכת גיטין שנינו (ו, ג): "האומר: תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר – פסול; הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר – כשר". משנתנו באה ללמד, שהוא הדין בקידושין.
האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר – שעשה השליח שלא כדברי משלחו, אינה מקדשת – לפי שהקפיד המשלח בדבריו ותלה את הקידושין דווקא במקום פלוני אם מפני שיש לו באתו מקום אוהבים וידידים שידברו עליו טובות או מפני סיבה אחרת, ולא רצה שיקדשנה במקום אחר. הלכך כשהלך השליח וקידשה במקום אחר, אינה מקודשת. אבל אם אמר לשלוחו: הרי היא במקום פלוני – שלא אמר לו "קדש לי אשה פלונית במקום פלוני", אלא אמר לו: "קדש לי אשה פלונית, והרי היא במקום פלוני", והלך השליח וקדשה במקום אחר – שמצאה במקום אחר וקידשה שם, הרי זו מקדשת – שלא תלה את הקידושין במקום פלוני, אלא "מראה מקום" הוא לו, היינו שלא נתכוון בדבריו אלא להראות לשליח את מקומה כדי שימצאנה שם, הלכך בכל מקום שמצאה השליח וקידשה למשלחו, הרי היא מקודשת.

באור משנה ה

משנתנו שניה כולה גם במסכת כתובות (ז, ז), והיא מובאת כאן ללמד בדיני קידושין בטעות, שאם אדם קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים, או על מנת שאין בה מומים, ונמצאו בה מומים, אינה מקודשת.
המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים – בגמרא (מתובות עב, ב) מבואר, שמדובר כאן בנדרים שדרכו של בעל להקפיד עליהם, כגון שנדרה שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין, או שלא תתקטט בבגדי צבעונים, אינה מקדשת – לפי שקידושי טעות הם, שאין הבעל יכול להפיר נדריה שנדרה קודם שקידשה. ואף על פי שחכם יכול להתירם, שמא אינו רוצה שאשתו תתבוה בבית דין (המאירי). פנסה סתם – נשאה סתם ולא התנה כלום, ונמצאו עליה נדרים – מאותם נדרים שהזכרנו לעיל, שדרכו של בעל להקפיד עליהם, תצא שלא בכתבה – ואפילו קידשה בתנאי שאין עליה נדרים, ואחר כך נשאה סתם ולא הזכיר תנאו, צריכה הימנו גט, שהואיל ונשאה אנו אומרים: "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", ובודאי מחל לה על תנאו ובעלה לשם קידושין אף אם ימצא עליה נדרים, הלכך אין להתירה לאחר בלא גט; אבל

קִדְּשׁ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּשׁוּגָג – לֹא קִדְּשׁ, בְּמִזִּיד – קִדְּשׁ. וּבִקְדָשׁ; בְּמִזִּיד – קִדְּשׁ, וּבְשׁוּגָג – לֹא קִדְּשׁ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּשׁוּגָג – קִדְּשׁ, בְּמִזִּיד – לֹא קִדְּשׁ.
 זֶה הַמְקֻדָּשׁ בְּעֶרְלָה, בְּכֻלָּי הַכֶּהֱרֵם, בְּשׁוֹר הַנֶּסְקָל, וּבְעֶגְלָה עֲרוּפָה, בְּצִפְרֵי מְצַרְעָה, וּבִשְׁעַר נְזִיר, וּבְפֶטֶר חָמוֹר, וּבְבִשְׂוֹר
 בְּחֻלְבֵּן, וּבְחֻלְבֵּן שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעֶזְרָה – אֵינָה מְקֻדָּשֶׁת. מִכֶּהֱן וְקִדְּשׁ בְּדַמְיָהֶן – מְקֻדָּשֶׁת.

פירוש ברטנורא

מוזר קידש. כמעשר שני. הואיל ויוצא לחולין ע"י פרוין, והרי הוציאו לחולין ע"י קדושין הללו. ור"מ סבר לית דרך חלול בכך: ובקדש. של בך הכית: מוזר קידש. שכיון שירע שהוא הקדש והוציאו לחולין ככוונה, נתחללה קדושתו: ובשוגג. דלא ידע שהוא הקדש ולא נחא ליה דלתחלול הקדש על ידיה, לא נתחללה קדושתו, ואינה מקודשת. ורבי יהודה סבר איפכא. והלכה כר"מ כמעשר, וכרבי יהודה בהקדש:

ט המקדש בערלה וכו' אינה מקודשת. דכולהו איסורי הנאה ניהו. ערלה, דכתיב לא יאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כמשמעו: ובכלאי הכרם. דכתיב (דברים כ"ג) פן תקדש, פן תוקד אש: ובשור הנסקל. דכתיב ביה (שמות כ"א) ולא יאכל את בשרו: ובעגלה ערופה. דכתיב ביה כפרה בקדשים, שנאמר (דברים כ"א) ונכפר להם הים: בציפורי מצורע. דתניא, נאמר מכשיר ומכפר בפנים, אשמו של מצורע שהוא מכשיר אותו לאכול בקדשים, וחטאתו שמכפר, ושניהם נעשים בפנים. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, מכשיר, צפרי מצורע שמכשירין המצורע לזכר אל תוך המחנה, ומכפר, עגלה ערופה, שנאמר בה ונכפר להם הים, ושניהם נעשים חוץ לעזרה. מה מכשיר ומכפר האמור בפנים, שהם אשמו וחטאתו של מצורע, עשה בו מכשיר כמכפר, דתרווייהו קדשים ניהו ואסורים בהנאה, אף מכשיר ומכפר האמורים בחוץ, שהם צפרי מצורע ועגלה ערופה, עשה בו מכשיר כמכפר להיות אסורים בהנאה. ומאימתי אסורין צפרי מצורע בהנאה, משעת שחיטה. והצפור השחומה כלכד היא שאסורה בהנאה. ועגלה ערופה, ירדתה אל נחל איתן אוסרתה: ובשער הנזיר. דאמר קרא (במדבר ו) קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, גדולו פרע שער ראשו יהיה קדוש: ופטר חמור. נאמר בו (שמות י"ג) וערפתו, ונאמר בעגלה ערופה וערפו, מה עגלה ערופה אסורה בהנאה, אף פטר חמור אסור בהנאה. ואינו אסור בהנאה אלא אחר עריפה: ובבשר בחלב. נאמר ג' פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו, אחד לאסור אכילה, ואחד לאסור הנאה, ואחד לאסור בשול: ובחולין שנשחטו בעזרה. דכתיב (דברים י"ב) כי ירחק ממך המקום וזבת, ברחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקרוב מקום. יכול לא יאכלנו אבל ישליכנו לכלבים, ת"ל (שמות כ"ב) לכלב תשליכון אותו, אותו אתה משליך לכלב

משניות מבוארות – קהתי

אדם, שנאמר בו (שמות כא, כח): "סוקל יסקל השור ולא יאכל את בשרו", ומכאן, שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור אף בהנאה, שכל מקום שנאמר "לא יאכל" בין איסור אכילה ובין איסור הנאה כמשמעו; ובעגלה ערופה – שכתוב בה כפרה בקדשים, שנאמר (דברים כא, ח): "כפר לעמך ישראל", ומכאן שאסורה היא בהנאה משעה שהורידה לנחל איתן; ובציפורי מצרע – בשתי הצפורים שלקח המצורע לטהרתו, שלאחר שנשחטה הצפור האחת אסורות שתיהן בהנאה. ויש מפרשים, שהכוונה כאן לצפור השחומה בלבד, שאסורה בהנאה, אבל הצפור המשתלחת אינה אסורה בהנאה (דמב"ט; ברטנורא). בגמרא מובאת ברייתא: "נאמר מכשיר ומכפר בפנים (היינו אשמו של מצורע שמכשיר אותו לאכול בקדשים וחטאתו שמכפר, שניהם נעשים בפנים), ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ (היינו צפרי מצורע שמכשירין את המצורע לזכר אל תוך המחנה, ועגלה ערופה שנאמר בה כפרה, ושניהם נעשים חוץ לעזרה), מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר ומכפר (שכולם קדשים הם ואסורים בהנאה), אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר ומכפר (שכשם שעגלה ערופה אסורה בהנאה, אף צפרי מצורע אסורים בהנאה); ובשער נזיר – שנאמר בו (במדבר ו, ח): "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו", ודרשו: גידולו יהא קדוש, ומכאן שאסור בהנאה, והנזיר מגלחו במלאת ימי נזרו ושרפו; ובפטר חמור – שנאמר (שמות יג, ג): "וכל פטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה וערפתו", ולמדים בגזירה שווה, "עריפה, עריפה" מעגלה ערופה, מה עגלה ערופה אסורה בהנאה, אף פטר חמור אסור בהנאה; ברם, יש סוברים, שאינו אסור בהנאה אלא לאחר שנערף, ויש סוברים, שאפילו קודם עריפה, כל זמן שלא נפדה, אסור הוא בהנאה; ובבשר בחלב – שכתוב בתורה שלש פעמים: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט; לד, כו; דברים יד, כא), ודרשו: אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול; ובחולין שנשחטו בעזרה – בהמה של חולין שנשחטה במקדש, שאסורה היא בהנאה, כמו שדורשים ממה שכתוב (דברים יב, כא): "כי ירחק ממך המקום... וזבת" – בריחוק מקום אתה זוכה ואוכל ואי אתה זוכה ואוכל בקירוב מקום (כלומר מחוץ למקדש אתה זוכה חולין שלך ולא בעזרה), ומכאן לחולין שלא יישחטו בעזרה, ואם נשחטו, אסורין; יכול לא ישחטו, ואם שחט ראשי הוא להשליכו לפני כלבים? תלמוד

שידעו שניהם שהוא מעשר שני, לא קדש – אינה מקודשת; דבְּרִי רַבִּי מֵאִיר – שסובר רבי מאיר: מעשר שני ממון גבוה הוא (ממון הקדש). שנאמר (ויקרא כו, ט): "וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא" ודרשו: לה' הוא – בהיותו יהא, ומכאן שאסור לו לעשות בו שום דבר אלא לאכלו בירושלים. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּשׁוּגָג לֹא קִדְּשׁ, בְּמִזִּיד קִדְּשׁ – רבי יהודה סובר, שמעשר שני ממון הדייט הוא, הלכך במזיד, היינו כל שהודיעה שהוא מקדשה כמעשר שני, הרי היא מקודשת; אבל בשוגג, כיון שלא ידעה שהוא מעשר שני ותצטרך להעלותו לירושלים, קידושי טעות הם, ואינה מקודשת (גמרא; תפארת ישראל; ועיינו ברטנורא שפרש בדרך אחרת; ועיינו תוספות רבי עקיבא איגו). וּבִקְדָשׁ – המקדש אשה דבכר שהוא מוקדש לבדק הבית, בְּמִזִּיד – שידע שהוא הקדש, קִדְּשׁ – הרי זו מקודשת, וּבְשׁוּגָג, לֹא קִדְּשׁ – אינה מקודשת, דבְּרִי רַבִּי מֵאִיר – שסובר רבי מאיר: הקדש במזיד מתחלל, כלומר שאם נהנה בו במזיד, נתכוון לחלל קדושתו, ויצא לחולין, הלכך היא מקודשת, אבל בשוגג, שלא ידע שהוא הקדש, הרי לא נתכוון לחללו, ואפשר שאינו רוצה שיתחלל הקדש על ידו, נמצא שלא יצא לחולין ואין זה ממונו, הלכך אינה מקודשת. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּשׁוּגָג קִדְּשׁ, בְּמִזִּיד לֹא קִדְּשׁ – רבי יהודה סובר: הקדש במזיד אינו מתחלל, בשוגג מתחלל, הלכך בשוגג, הרי היא מקודשת, שהואיל ומעל בו ויצא לחולין, הרי הוא מביא קרבן מעילה ומשלם קרן וחומש להקדש, ויש כאן ממון שלו. אבל במזיד לא יצא לחולין, ואין כאן ממון שלו, לפיכך אינה מקודשת. והלכה כרבי מאיר כמעשר שני וכרבי יהודה בהקדש.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנתנו באה ללמד, שהמקדש בכר שהוא אסור בהנאה, אינה מקודשת. הַמְקֻדָּשׁ – אשה, בְּעֶרְלָה – בפירות של ערלה, שנאמר בהם (ויקרא יט, כג): "וערלתם ערלתו את פרוין, שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" ופירשו: "לא יאכל" – אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כמשמעו; בְּכֻלָּי הַכֶּהֱרֵם – או המקדש בכלאים שנוצרו בכרם, שנאמר בהם (דברים כב, ט): "פן תקדש" ודרשו: פן תוקד אש, ומכאן שאסורים בהנאה; בְּשׁוֹר הַנֶּסְקָל – בשור שנגמר דינו בהיסקל, לפי שהרג

י המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, ובמי חטאת, ובאפר חטאת – הרי זו מקדשת, ואפילו ישראל. פרק שלישי

א האומר לחברו: צא וקדש לי אשה פלונית, והלך וקדשה לעצמו – מקדשת. וכן האומר לאשה: הרי את מקדשת לי לאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום – מקדשת לשני; בת ישראל לכהן – תאכל בתרומה. מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום – מקדשת ואינה מקדשת; בת ישראל

פירוש ברטנורא

ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה: מוכרן וקדש בדמיהן מקדשת. שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו אלא עבודה וזה שביעית. עבודה זרה, שנאמר (דברים ו) והיית חרם כמוהו, כל מה שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו. ושביעית, שנאמר קודש היא, תופסת דמיה כהקדש. והווי עבודה זרה ושביעית שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדן:

המקדש בתרומות. תרומה גדולה ותרומות מעשר: ובמעשרות. מעשר ראשון ומעשר עני: ומתנות. הורוע והלחיים והקיבה: ובמי חטאת. ובמי אפר חטאת. וראוים למכרם לממאים ליקח מהם שכר הבאה ושכר מילוי המים. אבל שכר הזאה ושכר קדוש, והוא נתינת האפר במים, אסור: ואפילו ישראל. הכי קאמר, ואפילו ישראל שנפלו לו תרומות ומתנות מבית אבי אמו כהן, שזכה בהם ויכול למכרם לכהנים, אם קידש בהם את האשה, מקודשת. ואפילו לא נפלו לו תרומות אלא טבלים שעדיין לא הורמו, הואיל ומורישו כהן היה עומד להרימם והתרומות שלו, וזה הישראל שירש אותם נמי יפריש מהם התרומה והוי שלו, ויכול למכרה לכהנים, דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו:

א האומר לחברו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו. אמר' בגמרא מאי והלך, שהלך ברמאות. ולהכי תנן האומר לחברו ולא תנן האומר לשלוהו, לאשמעינן דאע"ג דלא עשאו שליח מתחלה לכך, אלא שאמר לו קדש לי אשה פלונית, אם קדשה לעצמו קרינן ביה שהלך ברמאות ורמאי הוי: ובא אחר וקדשה בתוך לי יום מקדשת לשני. ויכול לכנסה אפילו בתוך אלו הלי יום: בת כהן לישראל. אם בת כהן היא זאת שנתקדשה

משניות מבוארות – קהתי

בישראל שנפלו לו טבלים (תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות) בירושה מבית אבי אמו כהן, ובאה המשנה להשמיענו, שמתנות שלא הורמו, הרי הן כאילו כבר הורמו, היינו כאילו הופרשו כבר התרומות על ידי אבי אמו, וכשישראל זה, שירש את הטבלים, מפריש מהם את התרומות, הרי הן שלו, כאילו ירש אותן מאבי אמו, ויכול הוא למכרן לכהנים, הלכך כשהוא מקדש בהן אשה, הרי זו מקודשת. ואין צורך לומר בכגון שנפלו לישראל תרומות ומתנות עצמן בירושה מבית אבי אמו כהן, שהואיל והם שלו ויכול למכרן לכהנים, לפיכך אם קידש בהם אשה, הרי זו מקודשת. בענין "מי חטאת ואפר פרו". מבואר בגמרא שקידש בשכר מילוי המים או בשכר הבאת האפר ממקום למקום, שהואיל ויש בזה טורח, מותר לו לקבל שכר מאת הטמאים הזקוקים למי אפר הפרה, הלכך היא מקודשת. אבל בעד ההזאה על הטמאים או בעד הקידוש, היינו נתינת האפר במים, אסור ליטול שכר, שאין כאן טורח אלא לימוד המצוה ועשייתה, הלכך המקדש בשכר הזאה וקידוש אינה מקודשת.

לומר (שמות כב, ל): "לכלב תשליכון אותו" ודורשים: אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה, שאסורים הם בהנאה; המקדש את האשה באחד מכל אלו. אינה מקדשת – שהואיל ואסורים בהנאה, הרי אין כאן מומן. מקדש – אם עבר ומכר איסורי הנאה אלו, וכגון שמכרם לגוי, וקדש פדמיהן – וברמים שקיבל תמורתם קידש אשה, הרי היא מקדשת – לפי שאין הדמים נתפסים באיסור שבהם, שאין תופס את דמיו להיות כמוהו אלא עבודה זרה ופירות שביעית: עבודה זרה, שנאמר (דברים ז, כו): "והיית חרם כמוהו" – כל מה שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו; ושביעית, שנאמר (ויקרא כה, יב): "ויובל היא קודש תהיה לכם" – מה קודש תופס את דמיו, אף שביעית תופסת דמיה (ענין גמרא קידושין נח, א; וענין במפורשי המשנה).

~ יום חמישי ~

באור משנה י

המקדש – אשה, בתרומות – בתרומה גדולה ובתרומת מעשר הניתנות לכהנים, ובמעשרות – במעשר ראשון הניתן ללוי, או במעשר עני שמפרישים בשנה השלישית ובשנה השישית לשנת השמיטה במקום מעשר שני, ובמתנות – הורוע והלחיים והקיבה מבהמה של חולין הניתנים לכהנים (דברים יג, א), ובמי חטאת – במים ששאב מן המעיין, כדי ליתן לתוכם אפר פרה אדומה, ובאפר חטאת – או באפר הפרה האדומה, הרי זו מקדשת, ואפילו ישראל – כלומר לא זה בלבד שכהן המקדש אשה בתרומתו או במתנותיו שקיבל, או לוי המקדש אשה במעשרו, שהיא מקודשת, אלא אפילו ישראל המקדש אשה באחד מהדברים הללו, הרי זו מקודשת. מלשון המשנה משמע, שאפילו ישראל קידש בתרומות ובמעשרות שהפריש מגרנו, אף על פי שאין לו בהם אלא טובת הנאה בלבד, שבידו לתתן לכל כהן ולוי שירצה, ונמצא שאף האשה לא זכתה אלא בטובת הנאה זו ליתנם לכל כהן ולוי שתרצה, מכל מקום הרי היא מקודשת, לפי שטובת הנאה ממון. כך פירש משנתנו רב הונא (בגמרא). אבל מסקנת הגמרא ודעת רוב המפרשים והפוסקים היא כדעת עולא (בגמרא), שטובת הנאה אינה ממון, ולכן אם ישראל קידש אשה בתרומות ומעשרות שהפריש מגרנו אינה מקודשת, ומה ששינו במשנתנו "ואפילו ישראל" מבואר בגמרא, שהמדובר כאן

באור משנה א

האומר לחברו: צא וקדש לי אשה פלונית, והלך – חברו ברמאות (גמרא), וקדשה לעצמו – בכספו הוא, מקדשת – לשני, ואין אומרים, שאילו היתה יודעת בשליחותו היתה רוצה במשלחו, ונמצא שהטעה אותה, אלא הואיל ונתקדשה לו, הריהי מקודשת (הר"ן; המאירי). בגמרא מובאת ברייתא: "מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות" (ואסור לעשות כן – רמב"ם). וכן האומר לאשה: הרי את מקדשת לי לאחר שלשים יום – שהתנה עמה שלא יחולו הקידושין אלא לאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום – קודם שחלו קידושי הראשון, מקדשת לשני – שהואיל ובשעה שקידשה עדיין לא היתה מקודשת לראשון, לפיכך תופסים בה קידושי השני. בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה – אם השני הוא כהן, הרי היא אוכלת בתרומה, ובאה המשנה להשמיענו בזה, שאין כאן חומרא בלבד, אלא מקודשת לשני לגמרי, ואין חוששים לקידושי הראשון כלל (הר"ן). ויש גורסים: בת כהן לישראל תאכל בתרומה. ופירוש הדברים, שחורו התנא לתחילת הענין, שאם אמר לה: הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, ולא בא אחר וקדשה בתוך שלשים, אם בת כהן היא, מותר לה לאכול בתרומת בית אביה בתוך

לכהן או בת פהן לְיִשְׂרָאֵל – לא תאכל בתרומה.

ב האומר לְאִשָּׁה: הרי את מקדשת לי, על מנת שאֶתֶּן לָךְ מאתים זוז – הרי זו מקדשת, והוא יתן. על מנת שאֶתֶן לָךְ מִכָּאן ועד שלשים יום, נתן לה בתוך שלשים – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. על מנת שיש לי מאתים זוז – הרי זו מקדשת ויש לו. על מנת שאֶרְאֶךְ מאתים זוז – הרי זו מקדשת ויראה לה; ואם הראה על השלחן – אינה מקדשת.

ג על מנת שיש לי בית כור עפר – הרי זו מקדשת ויש לו. על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו בָּאוֹתוֹ מְקוֹם – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. על מנת שאֶרְאֶךְ בית כור עפר – הרי זו מקדשת ויראנה; ואם הראה בבקעה – אינה מקדשת.

פירוש ברטנורא

לאחר שלשים יום, כל אותן שלשים יום תאכל בתרומה, שלא נפסלה מלאכול בתרומת בית אביה. ואם בת ישראל לכהן היא, לא תאכל בתרומה, שעדיין אינה אשת כהן: מקדשת. וצריכה גם מתרוויחה:

ב הרי את מקדשת לי. בפרומה זו על מנת שאֶתֶן לָךְ מאתים זוז, ויתן, ומשיתן נתקדשה למפרע, דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמו: הרי זו מקדשת ויש לו. אם יש עדים שיש לו. ואם לא נודע שיש לו, הרי זו מקדשת מספק, שמא יש לו ומתכוין לקלקלה: ואם הראה על השלחן. שהיה שולחני והראה על השלחן מעות שאינן שלו, אינה מקדשת:

ג בית כור. מקום הראוי לרוע כור, שהוא שלשים סאין: ויש לו. אם יש עדים שיש לו, מקודשת ודאי. ואם אין ידוע שיש לו, מקודשת מספק ולא אמרין זויו רעבד אינשי דמצנעי חיישין דלמא אית ליה ומתכוין לקלקלה. אבל ארעא לא חיישין דלמא אית ליה, דאם איתא דאית ליה ארעא, קלא אית ליה: ואם הראה בבקעה. שאינה שלו. ואע"ו דנחת בה לחכירות או לקבלנות, אינה מקודשת:

משניות מבוארות – קהתי

ואם לא יתברר, הרי היא מקודשת מספק, שמא יש לו, והוא מתכוון לקלקלה. ואם אמר לה: הרי את מקודשת לי על מנת שאֶרְאֶךְ מאתים זוז – היינו שיראה לה מאתים זוז שיש לו, הרי זו מקדשת, ויראה לה – כלומר מקודשת היא מעכשיו אם יראה לה מאתים זוז; ואין עדים מועילים כאן, שצריכה היא לראותם בעיניה, כפי תנאו. ואם הראה על השלחן – כגון שהיה שולחני והראה לה מאתים זוז של אחרים שהיו על שולחנו, אף על פי שקיבלם מאחרים להשתכר בהם, אינה מקדשת – שלא נתכוננה אלא למאתים זוז שהם שלו.

באור משנה ג

משנתנו ממשכה בדניי גירושין על תנאי.

האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי בית כור עפר – שדה שמידתה בית כור, והוא טטח שזורעים בו שלשים סאה, היינו שדה של שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות, הרי זו מקדשת ויש לו – אם יש עדים שיש לו בית כור עפר הרי היא מקודשת ודאי; ואם לא ידוע שיש לו, הרי היא מקודשת מספק, כמו ששינוי במשנה הקודמת בענין מאתים זוז; ואף על פי שאפשר לומר ששונה קרקע ממות, שכן מעות דרכו של אדם להצניע, ולכן יש לחשוש שמא יש לו והוא מתכוון לקלקלה, אבל בקרקע אין לחשוש שמא יש לו, שאילו היתה לו שדה, היו יודעים על כך, לפי שיש קול לדבר, מכל מקום אין אומרים כן, אלא בין במעות ובין בקרקע נוהג אותו הדין, שאם אין עדים שיש לו, הרי היא מקודשת מספק. אמר לה: הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי – בית כור עפר – במקום פלוני, אם יש לו בָּאוֹתוֹ מְקוֹם מְקוֹדֶשֶׁת, ואם לאו אינה מקדשת – אם אין לו במקום פלוני שאמר לה, אף על פי שיש לו במקום אחר, אינה מקודשת. ואם אמר: הרי את מקודשת לי על מנת שאֶרְאֶךְ בית כור עפר, הרי זו מקדשת ויראנה – כלומר אף על פי שנתברר שיש לו, אינה מקודשת עד שיראנה. ואם הראה בבקעה – בית כור עפר שאינה שלו, ומבואר בגמרא: אף על פי שקנה פירותיו, או שהוא אריס בשדה זו, אינה מקדשת – שדעתה היתה על בית כור עפר משלו.

אותם שלשים יום, לפי שעדיין לא נכנסה לרשות הבעל (הרחב"ם בפירושו למסנתנו). מעכשיו ולאחר שלשים יום – האומר לאשה: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום, מקדשת ואינה מקדשת – בגמרא מבואר הטעם, שספק הוא אם הלשון "מעכשיו ולאחר שלשים יום" תנאי הוא, כלומר שאם לא יחזור בו תוך שלשים יום, יחולו הקידושין מעכשיו, היינו מזמן שקידשה, ונמצא שקידושי השני אינם קידושין, או שמא חזרה היא, כלומר שחזר בו תוך כדי דיבור ממה שאמר "מעכשיו", ואמר שלא תהא מקודשת לו אלא לאחר שלשים יום, ונמצאו קידושי השני קידושין, לפיכך היא צריכה גט משניהם. בת ישראֵל לכהן או בת פהן לְיִשְׂרָאֵל, לא תאכל בתרומה – מאחר שהקידושין הם בספק.

~ יום ששי ~

באור משנה ב

משנתנו דנה בקידושין על תנאי, וכבר שינוי בדניי גירושין (גיטין ז, ה), שכל האומר "על מנת", הרי זה כאומר "מעכשיו"; ובאה המשנה ללמדנו, שהוא דין בקידושין, האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת כן וכך, לכשיתיקיים התנאי הרי היא מקודשת משעה שנתן לה קידושה.

האומר לְאִשָּׁה: הרי את מקדשת לי – בפרומה זו – על מנת שאֶתֶן לָךְ מאתים זוז, הרי זו מקדשת, והוא יתן – כלומר מקודשת היא מעכשיו אם יקיים את התנאי ויתן לה מאתים זוז, שכל האומר "על מנת" הרי זה כאומר "מעכשיו". ואם אחר קידשה קודם שקיים את התנאי, ואחר כך קיים תנאו, אין קידושו של השני קידושין. ואם אמר לה: הרי את מקודשת לי על מנת שאֶתֶן לָךְ מאתים זוז מִכָּאן ועד שלשים יום – שתלה קיום התנאי בזמן מסוים, נתן לה בתוך שלשים יום, מקדשת – משעה שקידשה, שהרי קיים תנאו; ואם לאו – שעברו שלשים יום ולא נתן לה מאתים זוז, אינה מקדשת – ואין אומרים, שלא נתכוון הבעל אלא לזרו עצמו ואין זה תנאי, אלא הואיל והתנה כך בשעת הקידושין, אם לא קיים תנאו, אינה מקודשת (גמרא). האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי מאתים זוז, הרי זו מקדשת, ויש לו – כלומר אם יתברר שיש לו מאתים זוז, כגון על ידי עדים, הרי היא מקודשת;

ד רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גר ובני ראובן – אינו תנאי, שְׁנֵאמַר (במדבר לב, כט): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם-יַעֲבְרוּ בְּנֵי-גֵר וּבְנֵי-רְאוּבֵן, וּכְתִיב (שם שם, ל): "וְאִם-לֹא יַעֲבְרוּ חִלּוּצִים". רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמרו, שאלמלא כן, יש במשמע שאפלו בארץ כנען לא ינחלו.

ה המקדש את האשה ואמר: כסבור הייתי שהיא פהנת, והרי היא לוייה; לוייה, והרי היא פהנת; ענייה, והרי היא עשירה; עשירה, והרי היא ענייה – הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעתו. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או: לאחר שתתגירי, לאחר שאשתחרר, או: לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, או: לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחלץ לך ובמך – אינה מקדשת. וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת

פירוש ברטנורא

ד כל תנאי. שאינו כפול וכו' אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתיקמו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים. ואע"ג דאמר אם יעברו אחכם, לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. ושמענין מינה נמו, דבעינן תנאי קודם למעשה, מרלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי היה אמר הכי, לא אתי תנאי ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה. וש"מ נמו דבעינן הן קודם ללאו, דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: ר' חנינא כוז. אתנאי כפול פליג, דאין צריך לכפול, דמכלל הן נשמע לאו. וזה שכפלו משה, צורך היה הדבר. ולענין פסק הלכה, אם אמר ע"מ, אין צריך תנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה, אלא התנאי קיים. ואם לא אמר ע"מ, צריך כל הני דאמרינן, ואם לאו, התנאי במלך והמעשה קיים. ולא שנת בתנאי שברני ממונות, ולא שנת בתנאי שבנימין וקידושין הכל שזה לדבר זה:

משניות מבוארות – קהתי

במשמע – אפשר היה להבין, שאפלו בארץ כנען לא ינחלו – אם לא יעברו חלוצים; לפיכך כפל משה לתנאו ואמר: "ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוכם בארץ כנען". אבל בתנאי שאין מקום לטעות בו, אף תנאי שאינו כפול תנאי הוא, וכשלא נתקיים התנאי בטל המעשה. יש מפרשים, שרבי חנניא אינו חולק על רבי מאיר אלא בענין תנאי כפול, אבל בענין "תנאי קודם למעשה" ר"הן קודם לאר" אף רבי חנניא מודה (דש"י). יש מפרשים, שרבי חנניא חולק אף בשאר הדברים, ולא טרח להשיב אלא בענין תנאי כפול, שלגבי שאר הדברים סובר רבי חנניא: מעשה שהיה כך היה (תור"י). והלכה כרבי מאיר בכל תנאי המתחיל במלה "אם" (אם תעשה כך...), שצריך להיות כותנאי בני גר ובני ראובן, אבל באומר תנאו בלשון "על מנת" (כמו שלמדנו במשניות הקודמות), אין צורך בתנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה (רמב"ם הל' אישות פרק ו; ברטנורא).

באור משנה ה

המקדש את האשה ואמר – לאחר הקידושין: **כסבור הייתי שהיא פהנת** – ועל דעת כן קידשתיה, **והרי היא לוייה** – והקידושין היו קידושי טעות; או שאמר: כסבור הייתי שהיא לוייה, **והרי היא פהנת**; או שאמר: כסבור הייתי שהיא ענייה, **והרי היא עשירה**; או: כסבור הייתי שהיא עשירה, **והרי היא ענייה** – הואיל ולא גילה דעתו זו בשעת הקידושין, **הרי זו מקדשת** – שקידושו קידושין גמורים ולא קידושי טעות, **מפני שלא הטעתו** – שלא האשה הטעתה אותו אלא הוא הטעה את עצמו, ודברים שבלב אינם דברים, כמו שכבר בארנו (לעיל ב, ג). **האומר לאשה** – גוי שאמר לאשה ישראלית: **הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או** – ישראל שאמר לגויה: הרי את מקדשת לי **לאחר שתתגירי**, או עבר כנעני שאמר לבת חורין: הרי את מקדשת לי **לאחר שאשתחרר, או** כן חורין שאמר לשפחה כנענית: הרי את מקדשת לי **לאחר שתשתחררי**, או האומר לאשת איש: הרי את מקדשת לי **לאחר שימות בעליך, או** האומר לאחות אשתו: הרי את מקדשת לי **לאחר שתמות אחותיך** – היינו אשתו; או האומר לשומרת יבם: הרי את מקדשת לי **לאחר שיחלץ לך ובמך**; כל אחת מאלו אינה מקדשת – שהואיל ואין בידו לקדשה עכשיו, אף קידושו לעתיד אינם קידושין. בענין שומרת יבם סובר התנא של משנתנו, שאין קידושין תופסים בה, שנאמר בה (דברים כה, ה): "לא תהיה אשת המת

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות דיני קידושין על תנאי, מביאה משנתנו כלל שאמר רבי מאיר לגבי כל תנאי. בתורה מסופר, שכשבאו בני גר ובני ראובן למשה רבנו ובקשו שתינתן להם לאחזה ארץ הגלעד, התנה משה רבנו ואמר לאלעזר הכהן וליהושע בן נון ולראשי אבות המטות לבני ישראל (במדבר לב, כט-ל): "אם יעברו בני גר ובני ראובן אתכם את הירדן כל חלוץ למלחמה לפני ה' ונכבשה הארץ לפניכם, ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחזה. ואם לא יעברו חלוצים אתכם, ונאחזו בתוכם בארץ כנען, תנאי זה נקרא במשנה "תנאי בני גר ובני ראובן". והדבר המיוחד שבו, שהוא תנאי כפול: "אם יעברו – ונתתם להם... ואם לא יעברו – ונאחזו בתוכם". ומכאן למד רבי מאיר, שכל תנאי צריך להיות תנאי כפול, כגון המקדש אשה ואומר לה: "אם תתני לי מאתיים וזו הרי את מקדשת לי בפרוטה זו, ואם לא תתני לי מאתיים וזו לא תהי מקדשת לי", ולאחר שהתנה תנאו, נתן לה את הפרוטה לשם קידושין, הרי התנאי קיים, שאם נתן לו מאתיים וזו תהא מקדשת, ואם לאו אינה מקדשת. אבל אם לא אמר אלא "אם תתני לי מאתיים וזו, הרי את מקדשת בפרוטה זו", ונתן לה את הפרוטה, התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: "ואם לא תתני, לא תהי מקדשת", והרי היא מקדשת מיד, ואינה צריכה ליתן לו כלום. ועוד דברים למדים מתנאי בני גר ובני ראובן: א. שיהא התנאי קודם למעשה: "אם יעברו – ונתתם", ולא "תתנו להם אם יעברו". ב. שיהא הן קודם ללאו: "אם יעברו... ואם לא יעברו". ויש למדים עוד דברים (עיין "תפארת ישראל"), ברם, משנתנו דנה בעיקר בענין תנאי כפול.

רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גר ובני ראובן – היינו שאינו תנאי כפול, **אינו תנאי** – ואף על פי שלא נתקיים התנאי, המעשה קיים, **שְׁנֵאמַר: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם-יַעֲבְרוּ בְּנֵי-גֵר וּבְנֵי-רְאוּבֵן, וּכְתִיב (שם שם, ל): "וְאִם-לֹא יַעֲבְרוּ חִלּוּצִים"** – שאמר משה תנאי כפול, כמו שבארנו לעיל. רבי מאיר חולק, איפוא, על המשניות הקודמות וסובר, שהאומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאתן לך מאתיים וזו או על מנת שיש לי בית כור עפר, הואיל ולא כפל תנאו, אין התנאי קיים, ואף על פי שלא נתן לה מאתיים וזו או שאין לו בית כור עפר, הרי היא מקדשת (דמב"ם). **רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמרו** – כלומר אין ללמוד מתנאי בני גר ובני ראובן שצריך תנאי כפול, אלא אף בתנאי שאינו כפול אם לא נתקיים התנאי אין המעשה קיים, שמכלל הן אתה שומע לאו, וזה שכפל משה בתנאי בני גר ובני ראובן, הוא משום שצריך היה לומר, מה יהא אם לא יקיימו את התנאי, **שאלמלא כן** – שאם לא היה כופל את התנאי, היינו שלא היה אומר אלא "אם יעברו... ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחזה". יש

לי – אינה מקדשת; אם היתה אשת חברו מעברת והפך עברה – דבריו קימין, ואם ילדה נקבה – מקדשת.

פירוש ברטנורא

ה והוכר עוברת דבריו קיימין. כתב הרמב"ם דאין לו לבא עליה עד שיקדשנה קדושין שניים, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולא אמרו דבריו קיימים אלא להחמיר עליה שאסורה לינשא לאחרים:

משניות מבוארות – קהתי

– לפי הרמב"ם צריך הוא לחזור ולקדשה לאחר שנולדה, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולא אמרו "דבריו קיימין" אלא להחמיר עליה שלא תינשא לאחרים (הרמב"ם בפירושו למשנתנו). ברם, ב"משנה תורה" (הל' אישות ז, טו) משמע, שלדעת הרמב"ם הרי היא מקודשת ודאי (עיי' נושאי כליו טו), ויש שאין גורסים את כל הפסקה הזו במשנתנו, ולפי זה אפילו הוכר עוברת סובר התנא של משנתנו שאינה מקודשת כלל, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא שבגמרא אמרו, שאם היא מעוברת והוכר עוברת, הרי היא מקודשת, ולא נאמרה הלכה זו אלא לדעת הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

החוצה לאיש זר", ודרשו: "לא תהיה" – לא תהא בה הווייה. ויש מפרשים, שמשנתנו היא לדעת רבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחייבי לאווין. הרמב"ם פוסק, שהמקדש שומרת יבם הרי היא מקודשת מספק, ולפיכך האומר לשומרת יבם: הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך יבמין, הרי זו מקודשת, הואיל ואילו קידשה עתה היו קידושו תופסים בה מספק (הל' אישות ז, טו). וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי – אם אשתך תלד בת, הרי היא מקודשת לי בזה, אינה מקדשת – שאין קידושין תופסים באשה שלא באה לעולם; אם היתה אשת חברו מעברת והפך עברה, דבריו קיימין, ואם ילדה נקבה, מקדשת

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתב כתי"ר מבשר שלום אשר הרבה שלום בעולם ובמכש"כ וק"ו בתוככי ת"ח ומצוה גוררת מצוה שהרי בשורה טובה מצוה היא כיון שמביאה שמחה בלב איש הישראלי ומקיים בזה הכלל גדול בתורה ואהבת לרעהו כמוד, בשורתו הטובה שהצליח טפול הרפואי של חתנו הרב שליטי"א.

ויהי רצון אשר מכאן ולהבא אך טוב בטוב הנראה והנגלה יבשר, ובענייני בריאות יהי דוקא ע"ד רפואתו של הקב"ה וכמ"ש כי אני ה' רופאך ובמילא לא אשים עליך מעיקרא*, וידוע** שהוא ר"ת אריך ע"ז, נאמר ארוכתך מהרה תצמח שקדים הטובים מכל שקד דאהרן כהנא רבא.

ואחתום מענייני דיומיא אילו י"ב וי"ג תמוז הבע"ל חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ ז"ע, שיהי לנו גאולה בתכ"י מכל עניינים המבלבלים ומטרידים ויוכלו לעשות בהפצת היהדות והחזקתה בכלל והחזקת ענייני חסידות והפצתם ביחוד במדה ההולכת וגדלה.

בברכה.

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דברי רב. והודה למשה שלא לכלותם ושיתן להם הארץ אשר אמר כבר לאבות: לישראל משמך. שתתן להם הארץ עכשיו וכו':

דף לב עמוד א. הגמרא ממשיכה לדרוש את תפילתו של משה בחטא העגל: נאמר (שם פסוק יג), 'זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ, וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֵבָה אֶת זְרַעְכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הִזְאת אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעְכֶם וְנִחַלְוּ לְעַלְמִי'. שואלת הגמרא: מאי 'בְּךָ'. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, (אלמלא) [אלמלי] - אילו נִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, הִיִּיתִי אוֹמֵר, בְּשֵׁם שָׁמַיִם וְאָרֶץ בְּטָלִים, בְּךָ שִׁבְעָתָךְ בְּמַלְאָה. וְעַכְשָׁיו שֶׁנִּשְׁפַּעְתָּ לָהֶם בְּשָׁמַיִם הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁמִּצְאָנוּ שֶׁנִּשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם בְּעִקֵּידַת יִצְחָק בְּלוֹשׁוֹן 'בִּי נִשְׁפַּעְתִּי' (בראשית כב טז), כְּלוּמַר שֶׁנִּשְׁבַּע לוֹ בְּשֵׁמוֹ הַגְּדוֹל, אִם כֵּן, מַה שָׁמַיִם הַגְּדוֹל חַי וְקַיִים לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, בְּךָ שִׁבְעָתָךְ כְּנִיּוֹמַת לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְלֹכֵן תְּקִיִּים אֶת שְׁבוּעָתְךָ לְאַבּוֹת וְאֵל תַּכְלֶה אֶת יִשְׂרָאֵל.

דורשת הגמרא את המשך הפסוק: 'וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים, אֲרֵבָה אֶת זְרַעְכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הִזְאת אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעְכֶם וְנִחַלְוּ לְעַלְמִי'. מקשה הגמרא: הא' [לשון זו] 'אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי' אינו מבואר לכאורה, הלא 'אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי' מִיבְעֵי לִיָּהּ - היה לו לומר 'אשר אמרת' בלשון נוכח, שהרי לא מצאנו שנשבע ה' אל האבות בלשון זו, שיתן להם את הארץ 'אשר אמרתי', ואם כן אין לפרש שכל זה הוא מדברי ה' אל האבות, אלא לכאורה משה הוא שאמר כן לה', ולמה לא אמר בלשון נוכח. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עַד כָּאֵן - עד תיבות 'כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם', דְּבָרֵי תַלְמִיד - אלו דברי משה אל ה', וּמִכָּאֵן וְאִילָךְ - מתיבות 'וְכָל הָאָרֶץ הִזְאת' ואילך, דְּבָרֵי הָרַב - אלו דברי ה', שְׂכָאֵן חוֹזֵר הַקַּב"ה וְהַשִּׁיב לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא מִקְבֵּל אֶת תְּפִילָתוֹ, שְׂכָל הָאָרֶץ הִזְאת אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי כְּבָר לְאַבּוֹת שֶׁאֵתָּן אוֹתָהּ, אֲכַן אֲתָן אוֹתָהּ לְזֶרְעֶם, וְלֹא אֲכַלָּה אוֹתָם.

תירוץ נוסף: וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר, אֵלֶּי וְאֵלֶּי דְּבָרֵי תַלְמִיד - כל הפסוק הוא דברי משה, אֵלֶּיָּהּ הִטְעַם שֶׁנֶּאֱמַר 'אשר אמרתי' ולא 'אשר אמרת', בְּךָ אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַדְּבָרִים שֶׁאִמַּרְתָּ לִּי לֵךְ אִמּוֹר אוֹתָם לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּשֵׁמִי, כְּמוֹ שֶׁאִמַּר ה' לְמֹשֶׁה בְּשַׁעַת שֶׁנִּגְלָה אֵלָיו בְּסֵנֵה 'לֵךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם וְגו', וְאִמַּר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי, אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ (שמות ג טז-יז), דְּבָרִים אֵלֶּי הַלְבִּיתִי וְאִמַּרְתִּי לָהֶם בְּשָׁמַיִם, וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵתָּה רּוּצָה לְכַלּוֹתָם וְלֹא לְהַנְחִילָם אֶת הָאָרֶץ, מַה אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם עַל כֵּךְ שֶׁאִינִי מְקִיִּים דְּבָרֵי. וְזוֹהוּ הַפִּירוּשׁ בְּלוֹשׁוֹן 'אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי', כְּלוּמַר, אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְךָ.

הגמרא דורשת תפילה אחרת של משה, לאחר חטא המרגלים: לאחר חטא המרגלים רצה ה' לכלות את ישראל, ואמר משה לה', אם תכלם, יאמרו הגויים 'מַבְּלִיתִי יְכוּלֵת ה' לְהִבְיָא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם, וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר' (במדבר יד טז). שואלת הגמרא: מפני מה כתוב בלשון 'יכולת ה'', 'יכול ה'' מִיבְעֵי לִיָּהּ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זְכַר. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עַכְשָׁיו יִאֲמָרוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם, תִּנְשֵׁשׁ בְּחֹזֵל הַקַּב"ה בְּנִקְבָּהּ, שֶׁהִיא חִלְשָׁה בְּטַבְעָה, וְאִינִי יְכוּל לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהַבְיָאֵם לְאָרֶץ, וְלֹכֵן הִרְגַם בְּמִדְבַר. אָמַר תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשְׁתָּה, מְדוּעָה לְחַשׁוֹשׁ שֶׁיִּאֲמָרוּ כֵּן, וְהִלָּא כְּבָר רָאוּ נְפִיִם וְגַבְוֹרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם [לישראל] עַל תֵּיָם. אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲדִינִי יֵשׁ לָהֶם אִפְשָׁרוֹת לֹאֲמַר, לְמַלְךְ אֶחָד, יְכוּל ה' לְעַמּוֹד כְּנַגְדוֹ וּלְנַצְחוֹ, וְלֹכֵן נִיצַח אֶת פְּרַעְיָה עַל הַיָּם, אֲבָל לְשִׁלְשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים שֶׁבָּאָרֶץ כְּנַעַן, אִינִי יְכוּל לְעַמּוֹד כְּנַגְדָם וּלְנַצְחָם, וְאִינִי יְכוּל לְהַכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ.

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנֵּינן שְׁחֹזַר תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהוֹדָה לוֹ לְמוֹשֶׁה, הַחַיִּיתֵנִי. בְּפָנֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק כ) 'וַיֹּאמֶר ה' סִלַּחְתִּי בְּדַבְרְךָ'. וְהֵנִי דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, בְּדַבְרֶיךָ שֶׁאָמַרְתָּ שֶׁכֶּךָ יֵאָמְרוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם, אֲכַן עֲתִידִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם לֵאמֹר בְּנֵי, וְכַדִּי שֶׁלֹּא יֵאָמְרוּ זֹאת, אֲנִי סוֹלַח לְיִשְׂרָאֵל. מִסִּימַת הַבְּרִייתָא: אֲשֶׁרֵי תִלְמִיד שָׂרְבוּ מוֹדָה לוֹ. לְאַחַר שֶׁאָמַר הַקָּב"ה 'סִלַּחְתִּי כְּדַבְרְךָ', הוֹסִיף וְאָמַר לְמוֹשֶׁה (שם פסוק כא), 'וַאֲוֹלָם חַי אֲנִי'. אָמַר רַבָּא אָמַר רַב יִצְחָק, מִלְּמַד, שֶׁאָמַר לוֹ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹשֶׁה, מוֹשֶׁה, תְּחַיִּיתֵנִי בְּדַבְרֶיךָ. כְּלוּמַר, עַל יְדֵי שֶׁאָמַרְתָּ שֶׁיֵּאָמְרוּ הַגּוֹיִים 'מִבְּלַתִּי יְכוּלַת ה'', וְסִלַּחְתִּי כְּדַבְרֶיךָ, בּוֹזֵה גֵרְמַת שֶׁאוֹמוֹת הָעוֹלָם יִכִּירוּ שֶׁאֲנִי חַי וְקַיִים, וְלֹא יֵאָמְרוּ 'מִבְּלַתִּי יְכוּלַת ה'' וְגו'.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מה' תמוז עם המוסגר בו, ובמה שכותב סיבת ההפסק, מפני שלא יכול להגיד מעלות וכי מובן שזה עוד מגדיל התמי' שהרי ידוע ציווי תוה"ק כל יומא ויומא עביד עבידת' וכמשי"נ ימים יוצרו ולוא אחד בהם, אשר כל יום צ"ל ממולא בתוכן דתורה ומצות המיוחד ליום זה.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא יהי ע"פ הנ"ל, ובפרט שידוע שעצם הענין שהתורה מצוה, ה"ז גם נתינת כח והבטחה אשר סו"ס יהי' כן וכמבואר בספרים שזהו ג"כ הטעם שכל המצות שבתורה הם גם לשון הבטחה, וכמו ואהבת גוי' (שהאהבה היא שרש לכל רמ"ח מצות עשה שמהם היא גם מצות היראה שהיא שרש לשס"ה ל"ת) לשון ציווי וגם לשון הבטחה, סופך לאהוב.

במ"ש אודות גידי הרגלים של זוגתו שתליט"א. - לפלא שאינו מזכיר אם ציוה הרופא ללבוש פוזמקים של ראבער וכן אשר תפסיק תכופות בהילוכה או בעמידתה ותשכב לנוח איזה רגעים.

והשי"ת ימלא ימי הריון זוגתו תחי' כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכת חג הגאולה שבודאי ישתתף בהתועדות זו ולבשו"ט בכל האמור.

53 לְתוֹךְ הַשְּׁדָה שֶׁל חֲבִירוֹ, מְעַמֵּיק שְׁלִישָׁה מְפָחִים - רְשָׁאֵי בַעַל הַשְּׁדָה
 54 שֶׁנִּכְנָסִים הַשּׁוֹרְשִׁים בְּתַחוּמּוֹ לְקוֹצֵצִים עַד לַעֲוֹמָק שְׁלֹשָׁה טַפְחִים,
 55 כְּדֵי שְׁלֹא יַעֲבֹבוּ הַשּׁוֹרְשִׁים אֶת הַמְּחַרְרִישָׁה מִלְּחָרוֹשׁ בְּשָׂדֶה, שְׂדֵרֶךְ
 56 הַמְּחַרְרִישָׁה לְהַעֲמִיק עַד שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. הִיָּה בַעַל הַשְּׁדָה שֶׁנִּכְנָסִים
 57 הַשּׁוֹרְשִׁים בְּתַחוּמָהּ חוֹפֵר בּוֹר אוֹ שִׁית וּמְקַרֵּת, וְשׁוֹרְשֵׁי אֵילָן חֲבִירוֹ
 58 מֵעַכְבִּים בְּעֵדוֹ מִלְּחָפוֹר, הֵרִי הוּא קוֹצֵץ הַשּׁוֹרְשִׁים וְיֹדֵד כְּפִי הַעֲוֹמָק
 59 הַנִּדְרָשׁ לְחִפְרֵת הַבוֹר, וְהַקְּצִיצִים הַקְּצוּצִים שְׁלֹו.

גמרא

60 הגמרא מביאה ברייתא שבה מבואר הטעם שיש לאדם להרחיק
 61 אילנו משדה חבירו: הַנָּא, אַרְבַּע אַמּוֹת אֵלּוּ שְׁמָמְרוּ חֻכְמַת הַלְּרַחֵיק
 62 אֶת הָאֵילָן מִשְׂדֵּה חֲבִירוֹ, הֵם בְּכָדֵי עֶבְדוֹת הַכָּרֶם - כְּפִי הַשִּׁיעוֹר
 63 הַנִּדְרָשׁ לְצוֹרֵךְ חֲרִישַׁת שְׂדֵה אוֹ כְרֶם, כְּדֵי שֶׁלֹא יִכְנִס אֶת
 64 מְחַרְרֵשׁוֹ בְּשָׂדֶה חֲבִירוֹ.

65 אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ חֻכְמַיִם שִׁישׁ הַלְּרַחֵיק אַרְבַּע אַמּוֹת, אָלֶּא
 66 בְּאֵרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְחַרְרֵשְׁתֶּם אַרְבוּכָה, אָבָל כְּבָבֵל שֶׁמְחַרְרֵשְׁתֶּם קֶצֶרָה,
 67 דִּי בְּהַרְחַקְתָּ שְׁתֵּי אַמּוֹת. הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה מְבַרֵּייתָא לְדַבְרֵי
 68 שְׁמוּאֵל: תְּנֵיָא נָמֵי הָכִי, לֹא יִשְׁעֵ אָדָם אֵילָן סָמוּךְ לְשָׂדֶה חֲבִירוֹ, אָלֶּא
 69 אִם בֵּן הָרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּךְ, וְהָא
 70 אֲנִי תְּנֵן שִׁישׁ הַלְּרַחֵיק אַרְבַּע אַמּוֹת. אָלֶּא לֹא - בְּהַכְרָח צְרִיךְ לֹמַר
 71 כְּדִשְׁמוּאֵל, שִׁישׁ חִילּוּק בּוֹה בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל, וְלִפְיֶכָּה הַמְּשֻׁנָּה
 72 שֶׁנִּשְׁנִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְחִיבֵת לְהַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, וְאֵילוֹ
 73 בְּבַרֵּייתָא שֶׁנֶּאמְרָה בְּבָבֵל מְבִיאַר שְׂדֵי בְּהַרְחַקְתָּ שְׁתֵּי אַמּוֹת. שְׁמַע
 74 מֵיָּדָה.

75 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעָה הַסּוֹבֵרֵת שֶׁשְׁמוּאֵל אָמַר מִתְּחִילָה אֶת דְּבָרָיו
 76 כְּדֵי לַיִישֵׁב סְתִירָה זֹה: וְאִיכָּא דְרָמֵי לָהּ מִיֶּדְמָא - וִישׁ הַשּׁוֹאֲלִים
 77 סְתִירָה בֵּין הַמְּשֻׁנָּה לְבַרֵּייתָא. תְּנֵן - שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁתַּיְנּוּ, שְׁלֹא יִשְׁעֵ
 78 אָדָם אֵילָן סָמוּךְ לְשָׂדֶה חֲבִירוֹ אָלֶּא אִם בֵּן הָרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת.
 79 וְעַל כֵּךְ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְהַתְּנֵיָא בְּבַרֵּייתָא שְׂדֵי בְּהַרְחַקְתָּ שְׁתֵּי אַמּוֹת.
 80 וְעַל כֵּךְ אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא קָשְׁיָא, פֶּאֶן - בְּבַרֵּייתָא עוֹסֶקֶת בְּכְבָּל, פֶּאֶן
 81 - הַמְּשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּאֵרֵי יִשְׂרָאֵל.

82 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנִין הַרְחַקְתָּ אֵילָן מִשְׂדֵּה חֲבִירוֹ: רָבָא בְּרִ
 83 רַב הֲלֵן, הוּוּ לִיָּה הִנְהוּ דִּיקְלֵי אַמִּיצְרָא דְפְרִדְיָא דְרַב יוֹסֵף - הִיוּ לוֹ
 84 דְקֵלִים בְּסַמּוּךְ לְגַבּוֹל כְּרַמּוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף. הוּוּ אֲתוּ צְפוּרֵי יִתְבִי
 85 בְּדִיקְלֵי - הִיוּ בָאוֹת צִיפּוֹרִים וְיוֹשְׁבוֹת עַל הַדְּקֵלִים, וְנִחְתִּי בְּפְרִדְיָא
 86 וּבְסָפְדֵי לִיָּה - וּמִשָּׁם הִיוּ בָאוֹת כְּרַמּוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף וְאוֹכְלוֹת מִן
 87 הָעֵנְבִים. אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף לְרַבָּא יוֹל קוּץ - לֶךְ וְקַצֹּץ אֶת הַדְּקֵלִים,
 88 מֵאַחַר שֶׁמִּזְקִיקִים הֵם לִי. אָמַר לִיָּה רַבָּא, וְהָא אֶרְחִיקֵי לִי - וְהִרִי
 89 הַרְחַקְתִּי אֶת הַדְּקֵלִים מִן הַכְּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּפִי הַשִּׁיעוֹר
 90 הַמְּפּוֹרָשׁ בְּמִשְׁנָה. אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף, הֲנִי מִלְּי לְאֵילָנוֹת - דִּין זֶה שֶׁל
 91 הַמְּשֻׁנָּה, שְׂדֵי הַלְּרַחֵיק אַרְבַּע אַמּוֹת, נֶאמַר לְגַבִּי הַרְחַקָה מִשְׂדֵּה
 92 אֵילָן, אָבָל לְגַפְנֵי בְּעֵינֵי מַטְי - אֲבָל מְכַרֵּם שֶׁל גַּפְנִים יֵשׁ לְהַרְחִיק
 93 יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, בְּכַדֵי שֶׁלֹא יִנְזָקוּ הַגַּפְנִים מִן הַצִּיפּוֹרִים
 94 הַמְּקַנְנּוֹת בְּאֵילָנוֹת.

95 שֶׁב רַבָּא וְהַקְשָׁה לְרַב יוֹסֵף: וְהָא אֲנִי תְּנֵן אֲחֵד גַּפְנִים וְאֲחֵד כָּל אֵילָן,
 96 דְּהֵינּוּ, שְׂדֵי הַרְחַקְתָּ אַרְבַּע אַמּוֹת נֶאמַר בֵּין כְּשֶׁמְחַרְחֵיק מִשְׂדֵּה
 97 אֵילָן וּבֵין כְּשֶׁמְחַרְחֵיק מְכַרֵּם גַּפְנִים. אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף, הֲנִי מִלְּי אֵילָן
 98 לְאֵילָן וְגַפְנִים לְגַפְנִים - דִּין זֶה לֹא נֶאמַר אֲלֵא כְּשֶׁמְחַרְחֵיק אֵילָן
 99 מִשְׂדֵּה אֵילָן, אוֹ גַּפְנֵי מְכַרֵּם שֶׁל גַּפְנִים, אָבָל אֵילָן לְגַפְנִים בְּעֵינֵי מַטְי
 100 - אֲבָד כְּשֶׁמְחַרְחֵיק אֵילָן מְכַרֵּם שֶׁל גַּפְנִים עַלֵּו לְהַרְחִיק יוֹתֵר, מֵאַחַר
 101 וְהַצִּיפּוֹרִים יוֹשְׁבוֹת עַל הָאֵילָנוֹת שְׁהֵם גְּבוּדִים מִן הַגַּפְנִים,
 102 וְכִשְׂרוֹאוֹת אֶת הַגַּפְנִים בְּסַמּוּךְ לָהֶם, הוֹלְכוֹת וְיוֹשְׁבוֹת עַל הַגַּפְנִים
 103 וְאוֹכְלוֹת מֵהֶן. אָמַר לִיָּה רַבָּא, אָנָּא לֹא קוּיָּצְנָא - אֲנִי אֵינִי חֹפֵץ
 104 לְקַצֹּץ בְּעַצְמִי אֶת הַדְּקֵלִים, מִשּׁוּם שֶׁשֶׁ בּוֹה אִסוּר, דְּאָמַר רַב, הָא

1 כְּנִינִיד נִקְבָּא אַפּוּמִיָּה דְחֶצְבָּא - כְּפִי הַשִּׁיעוֹר שׁוּזוֹ הַמְּכּוּסָה עַל פְּנֵי
 2 הַכֹּד. דְּהֵינּוּ, אִם כֹּאשֶׁר מְנִיחִים כַּד מְכּוּסָה עַל פְּנֵי חוֹמַת הַבַּיִת, נָד
 3 הַכִּיטוֹ מְחַמַּת הַמְּכּוּת שֶׁל כּוֹתְשֵׁי הַשּׁוּמוּשׁוּמִין, אִזִּי מוֹטֵל עֲלֵיהֶם
 4 לְהַרְחִיק מִמְּקוֹם זֶה.

5 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בַּעֲנִין צִירֵי דִידֵיהּ: דְּבִי ו-בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל
 6 בַּר מִרְיֹן בְּרִיהַ דְרָבִין שְׁחֵיו עוֹסְקִים בְּמַלְאכַת נִיפוּץ הַפֶּשֶׁת
 7 וְהַכְּשֻׁרֵת לְטִיבָה, כִּי הָיָה נִפְצֵי בְּתַנְּא - כֹּאשֶׁר הָיוּ מְנַעְרִים אֶת
 8 הַפֶּשֶׁת כְּדֵי לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ אֶת הַפֶּסוּלוֹת, הָיָה אֵילָא רִקְתָּא וּמִקְא
 9 אֵינְשֵׁי - הִיתָה הַנְּעוּרָת עַפְּה בְּרוּחַ וְנִכְנַסְתָּ בַּעֲנֵינֵי הָאֲנָשִׁים וּמְזִיקְתֶּם.
 10 אָתוּ - בָּאוּ אוֹתָם אֲנָשִׁים לְקַמֵּיָּה דְרָבִינָא לְתוֹבַעַם לְדִין. אָמַר לָהּ
 11 רַבִּינָא, אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לְטַעוֹן עֲלֵיהֶם מֵאַוּמָה, דְּכִי אֲמַרִּין מוֹדָה
 12 רַבִּי יוֹסֵי בְּנֵי דִילֵיהּ - שֶׁאִף שְׁאוּמָרִים אֲנִי שֶׁמְחַיִּיב רַבִּי יוֹסֵי אֶת
 13 הַמוּזִיק לְהַרְחִיק כֹּאשֶׁר הֵהִיז קְדוּמָה לְזִרְיקָת חָץ, הֲנִי מִלְּי דְקָא
 14 אָלֶּא מְכַח - אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֵא בְּאוּפֵן שְׁהוֹלְכִים הַחֲצִים
 15 מִכּוּחוֹ שֶׁל הַזּוֹרֵק, וְהָא יוֹקָא הוּא נּוֹפְצֵי מְטָמֵי לָהּ - אֲבָל בָּאֵן אֵין
 16 הַנְּעוּרָת הוֹלְכַת מְכַחַם שֶׁל נּוֹפְצֵי הַפֶּשֶׁת, אֲלֵא הַרוּחַ הִיא
 17 שְׁמוּלִיכָה אוֹתָהּ, וְלִפְיֶכָּה אֵין הֵם צְרִיכִים לְהַרְחִיק לְשִׁיתָר רַבִּי יוֹסֵי.
 18 מַר בַּר רַב אֲשֵׁי מַקְשָׁה עַל סְבֵרַת רַבִּינָא: מְתַקְנָה לָהּ מַר בַּר רַב אֲשֵׁי,
 19 מַאי שְׁנָא מוֹדָה וְרִית מְסִינְתָּו - מַדּוּעַ שׁוֹנֵה הַדְּבַר מֵאַדָּם הַזּוֹרֵה
 20 תְּבוּאוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לְהַפְרִיד אֶת הַמוּזֵץ מִן הַגְּרַעֲיָנִים, שֶׁמְלֹאכָה זֶה
 21 נְעֻשִׂית בְּסִיוַע הַרוּחַ, וּמְכַל מְקוֹם הִיא נִמְנִית עִם אַבוֹת הַמְּלֹאכּוֹת
 22 הָאֲסוּרוֹת בְּשַׁבָּת. וְבַהֲכַרְח שֶׁל לּוֹמַר, שֶׁהַעוֹשָׂה מְלֹאכָה בְּסִיוַע
 23 הַרוּחַ יֵשׁ לְדוֹנוֹ כּוּרֵק חָץ מִמֶּשֶׁי, וְאִם כֵּן אֵף לַעֲנִין הַרְחַקְתָּ נִזְקִין יֵשׁ
 24 לְהַטִּיל עֲלֵיו אֶת חוֹבַת הַהַרְחַקָה. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: שֶׁאֵין כֹּאשֶׁר
 25 אָמְרוּהּ לְקוֹשִׁיא זֶה קָמֵיהּ דְמַרְיָמָא - לְפָנֵי מַרְיָמָא, אָמַר לָהּ הֵינּוּ זִרְהַ
 26 וְרִית מְסִינְתָּו - אָמַר שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַזּוֹרֵה בְּשַׁבָּת חַיִּיב כֹּאדָם הַעוֹשָׂה
 27 בְּכַחוֹ, כֵּן חַיִּיבִים נּוֹפְצֵי הַפֶּשֶׁת לְהַרְחִיק כְּדֵי שֶׁלֹא תוֹזֵק הַנְּעוּרָת עַל
 28 יַדֵּי הַרוּחַ.

29 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה קוֹשִׁיא נּוֹסֵפֶת עַל סְבֵרַתוֹ שֶׁל רַבִּינָא: וְלְרַבִּינָא הַסּוֹבֵר
 30 שִׁישׁ לְפַטוֹר אֶת נּוֹפְצֵי הַפֶּשֶׁת, מֵאַחַר שֶׁהַרוּחַ הִיא הַמְּזִיקָה, מַאי
 31 שְׁנָא - מַדּוּעַ שׁוֹנֵה דִין זֶה מִדִּין גֵּץ ו-נִיּוּצֵץ הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַפֶּטִישׁ
 32 שֶׁל הַנֶּפֶח כֹּאשֶׁר הוּא מְכָה בּוֹ עַל הַבְּרוּל, וְהוֹיָק, שֶׁהָדִין הוּא דְחִיב
 33 הַנֶּפֶח לְשִׁלֵּם אֶת הַנוֹק, אֵף שֶׁהַרוּחַ הִיא שְׁהוֹלִיכָה אֶת הַנִּיּוּצֵץ.
 34 מִתְּרִצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם - לְגַבִּי גֵץ הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַפֶּטִישׁ, מוֹדָה
 35 רַבִּינָא שִׁישׁ לְחִיבֵי אֶת הַנֶּפֶח, אֵף שֶׁהַרוּחַ הִיא שְׁהוֹלִיכָה אֶת
 36 הַנִּיּוּצֵץ, מִשּׁוּם הַנִּתְקָא לִיָּה דְלֵיל - דַּעַתוֹ נּוּחָה מִכָּךְ שֶׁהַרוּחַ מוֹלִיכָה
 37 אֶת הַנִּיּוּצֵץ, שֶׁהִיא אֵינָה חֹפֵץ שִׁישְׁרוּף אֶת בֵּיתוֹ. אֲבָל רָבָא לְגַבִּי
 38 נּוֹפְצֵי הַפֶּשֶׁת, לֹא נִתְקָא לִיָּה דְלֵיל - אֵין דַּעַתוֹ נּוּחָה מִכָּךְ שֶׁהַרוּחַ
 39 מַעֲיִפָה אֶת נְעוּרַת הַפֶּשֶׁת, וְעַל כֵּן סוֹבֵר רַבִּינָא שֶׁאֵין לְדוֹנֵם כּוּזְרִיק
 40 חֲצִים.

משנה

41 משנה זו עוסקת בדִין הרחקת נטיעת אילן משדה חבירו, וכן בדינים
 42 של שורשי האילן שנכנסו לתוך שדה חבירו.
 43 לא יִשְׁעֵ אָדָם אֵילָן סָמוּךְ לְשָׂדֶה חֲבִירוֹ, אָלֶּא אִם בֵּן הָרְחִיק מִמֶּנּוּ ו-מִן
 44 הַשְּׂדֵה אַרְבַּע אַמּוֹת. וְטַעַם הַהַרְחַקָה בּוֹה, כְּדֵי שֶׁבִּשְׂעָה שִׁירֵצָה
 45 לְחָרוֹשׁ אֶת הַקְּרַעַע שֶׁמְסַבִּיב לְאֵילָנוֹתָיו, לֹא יִצְטַרֵךְ לְהַכְנִיס אֶת
 46 מְחַרְרֵשׁוֹ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ. אֲחֵד גַּפְנִים וְאֲחֵד כָּל אֵילָן - בֵּין בְּאוּפֵן
 47 שִׁישׁ לְחֲבִירוֹ כְּרֶם שֶׁל גַּפְנִים, וּבֵין בְּאוּפֵן שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה מִשְׁאֵר
 48 אֵילָנוֹת. אֶךְ אִם הֵיָּה גֵדֵר בִּינְיָתָם - בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת, אֵין אֲחֵד מֵהֶם
 49 צְרִיךְ לְהַרְחִיק אֶת נְטִיעַת אֵילָנוֹתָיו, אֲלֵא זֶה סוּמָךְ אֵילָנוֹת לְגֵדֵר
 50 מְכַאֵן - מִן הַצֵּד הָאֶחָד, וְזֶה סוּמָךְ אֵילָנוֹת לְגֵדֵר מְכַאֵן - מִצִּדָּה
 51 הַשְּׁנַי, שֶׁמֵּאַחַר וִישׁ גֵּדֵר בִּינֵיהֶם לֹא יוּכַל אֲחֵד מֵהֶם לְהַכְנִיס אֶת
 52 מְחַרְרֵשׁוֹ בְּקַרְעַת חֲבִירוֹ. הִיוּ שְׂרָשִׁים שֶׁל אֵילָנוֹ שֶׁל הָאֲחֵד יוֹצְאִים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

אפומא החבצא — על פירוש הקנטרס קשיא לרבינו יצחק. דאך יתא אפומא ניד
 כולי האי עד שתתגדגד הנכתמא? דאם כן הבית קרוב לילול ולפי הענין משמע שהיה
 בנן חוק, שהרי מתוך העשר בנאה, ובמסכת שבת (ע"ב), נמי אמר: מאי אפרגא —
 אפיתחא דין, שמאספין שם לדין. משמע דבירה גדולה היא ונראה לרבינו יצחק: דכד
 נידא נכתמא — כשאם אוהו חכר בידו, שזוז
 דבר מועט הרבה, אם כך מתגדגד האפרגא —
 חייב להרחיק. ולרבינו יצחק בן אברהם נראה
 שאין פירוש הקנטרס דחוק, דברבר מועט
 מתגדגד הנכתמא, שהוא דבר קל, אף על פי
 שהאפרגא אינו מתגדגד כל כך.
זיקא הוא דקא ממטי לה — קשיא לרבינו
 יצחק: דליחייב משום אש, מידי דהוה
 אבנבו וסכיבו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו
 ברוח מצויה וחוקי, דחייב משום אש, כדאמר
 בפרק קמא דבבא קמא (ו"א), חובא דאמטי ליה
 ברוח מצויה איירי, מדפריך עלה מזורה ורוח
 טייע, דאיירי ברוח מצויה, כדמשמע ב"הכונס"
 (שם ט"א), גבי ליבה ולביתו הרוח. ומדפריך מגן
 היוצא מתחת הפטיש — דהיינו ברוח מצויה,
 דחייב משום אש, דגבי אש קתני לה ב"הכונס".
 ואומר רבינו יצחק: דלא דמי לאש, דאין חייב
 משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו,
 כדכתבי "ומבעיר את הבערה" בלא סיוע הרוח,
 ואחר כך הולכת על ידי רוח מצויה. אבל הכא
 — אף עשה לבדו כל עיקר אלא על ידי הרוח,
 דאי לאו רוח — לא היה רקתא אולא כל עיקר,
 דמי לליבה ולביתו הרוח דפטור. והיינו דמשני,
 כי פריך בסמוך: מאי שנת מגני? הוה סלקא
 דעתך דמי ממש לגן. ומשני התם ניהא ליה
 דליל, ומתוכין להכות בכח עד שיצא הגן,
 ומתרחק בלא שום זיקא, דחייב משום אש על מה
 שגומר הולך על ידי רוח מצויה. אבל הכא —
 לא ניהא ליה תדיל. כלומר, ואינו מכה בכח,
 ואי לאו רוח — אין הרקתא הולכת כלל.
 תאמר: מכל מקום יתא חייב להרחיק, מידי דהוה
 אגורן דמתניחין, דחייב להרחיק אף על גב דזיקא
 ממטי ליה ויש לומר: דמתניחין ברבנן, חובא
 איירי אליבא דרבי יוסי דלא מחייב אלא בגירי
 דליה, דהאי דפריך מגן ולא מצי לאוקמי היא
 דגן ברבנן — משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן
 לענין חיוב תשלומין, אלא לענין דהרחק. ואם
 תאמר: מאי שנת מגנייה, דאפילו לרבי יוסי
 מרחיקין, אף על גב דהיא גופה ממטיא נפשה
 כמר בר רב אשי ומיהו, התם משום דזימנין
 דבהדי דנת כו' כדקאמר לעיל. אבל קשה
 מעורבין לעיל (ב"גא), דאמר רב יוסף: אפיקו לי
 קרוקור מהכא ויש לומר: דגמרא לא סבר לה
 כרבינא. דרבינו תם פוסק כמר בר רב אשי ובאמימר. ועוד אומר רבינו יצחק: דבעלי חיים שאני, דחמיירי טפי מרוח, דכח אורז מעורב בהן, כדאמרין בבבא קמא (ו"א).
מאי שנת מזורה ורוח מסייעתו — ורבינא לא חשיב לה פירכא, דסבר: כי היכי דלא גמרין משבת לענין תשלומין, כדמפרש רב אשי ב"הכונס" (בבא קמא ט"א), דגבי שבת מלאכת
 מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא הוא, וגרמא בנוקין פטור — הדי נמי לא גמרין מהתם שיהא חייב להרחיק, ומר בר רב אשי סבר: נמי דחובו תשלומין לא גמרין, לענין
 דהרחק דליחשב גירי דליה — גמרין דליה. כיון דגרמא בנוקין אסור. **ורבינא** — ואמאי קאמר ורבינא? לאמימר נמי היקיש לענין חיוב תשלומין, מאי
 שנת מגני? ויש לומר: משום הכי נקט רבינא, דאמימר הוה מצי לדחויי דהכי נמי חייב לדידיה בתשלומין, דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו.
אחד גפנים ואחד כל אילן — מתוך פירוש הקנטרס לעיל (ו"הא), משמע דנקט אחד גפנים — משום דשיק בהו כלאים, דחביא ראהי מנאן כדכשי גדר ליכא איסור כלאים, וזה
 סומך לגדר מנאן וזה מנאן, ואין נראה, ד"שדה חבירי דקתני הכא על כרחין לאו בשל ורעמי איירי, דהא מוקמינן בגמרא דמתניחין אילנות לאילנות וגפנים לגפנים, אבל
 אילנות לגפנים — בעי טפי משום ציפור, ומהאי טעמא גפנים לורעמי בעי טפי. אלא נראה דנקט "אחד גפנים ואחד כל אילן", דלא תיסק אדעתך למימר דשיעור ארבע
 אמות דמתניחין קתא בגפנים, משעונו בהם שיעורו זה במוקם אור, לענין כלאים. **אבל** בבבל שתי אמות — תימא דברכר "המחיר את הסתפתי" (בבא בתרא פ"ב, ושם פ"א),
 גבי קנה שלשה קנה קרקע, דאמר רב יוסף: ועובדא הוה בוריא דרעותא כו'. משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ארבע אמות, דבבבל הוה מעשה צריך לומר: דבהדיא דורא דרעותא
 היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל. **אבל** בגפנים בעי טפי — הווא כשנטע דקלים, כשהם גבוהים. אבל אם נטע גרעין — לא, דנמילא קא גדל, ולא גירי דיליה
 הוא. **אנא** לא קייצנא דאמר רב כו' — ואם תאמר: והתנן במתניתא דקוצין ונתון דמים ויש לומר: דאיכא לאוקמי באילן סרק, אבל קשה: דאמרין "החובל" (בבא קמא
 פ"א, ג"ב) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופי הוה, דקאמר: למחר אייתי לי מקוריהו, אלמא משום הזק גפנים מותר לקוץ דקלים ויש לפרש: דשאני התם, שיותר מדאי היו מכחשים
 בגפנים, עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

ברביד נכתמא **אפומא** **החבצא** — שאם יניחו כד על חומה וכסויה עליה — ינוע הכיסוי
 מחמת הרעדה. **רקתא** — מה שמנערין מן הפשתן. **מאי שנת מזורה** — בשבת דחייב, ואף
 על פי שדורח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה. אלמא גירי דיליה נינהו היינו וורה ורוח
 מסייעתו — כי היכי דלענין שבת הוי כחו — לענין נוקין גמי כחו חשיב ליה. **ורבינא מאי**
שנת כו' — בשלמא וורה ורוח מסייעתו — לא
 הוויא ליה פירכא, דקסבר: ממונא מאיסור שבת
 לא ליפנין, דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה.
 וכהאי גוונא מתרצינן ליה להא פירכא בבבא
 קמא ב"הכונס צאן לדיר" (א"ט), גין —
 אטנצייליא, היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה
 עליו, חייב — לחוק, שלא דילקי את ביתו.
 דלילול — לחוק, שלא דילקי את ביתו. **משנה**
 סמוך לשדה חבירו — בין שדה חלבן בין שדה
 האילן, וטעמא — כדי עבודת הכרם,
 שכשיחוש את אילנותיו לא יזא צריך להכניס
 מחרישתו לתוך שדה חבירו. מעיקם — להן בעל
 השדה שיצאו לתוכו. קוצין — בעומק שלשה
 טפחים, והעצים שלו — בגומא מפרש של מי.
גמרא אבל כבבל שתי אמות — שמחרישתן
 קצרה. פרייטא כרם. והא ארחיקו לי — ארבע
 אמות. שכחת כרי — כר שמו. אשכחיה — רב
 פפא לרב הונא דקא חפר וקויץ שרשין. מאי האי
 — אמאי קייצנא? אמרי ליה כולחי — הבאתי
 לו ראיות הרבה שלא יקוץ.
 שהחוקין
קוצין ויורה, והעצים שלו. גמרא תנא: ארבע אמות שאמרו — פרי עבודת הכרם. אמר
 שמואל: לא שנו אלא בארץ ישראל, אבל כבבל — שתי אמות. תניא נמי הכי: לא ישע אדם
 אילן סמוך לשדה חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות; והא אנן תנן: ארבע אמות
 אלא לאו פדשמואל, שמע מינה. ואיכא דרמי לה מירכא; תנן: לא ישע אדם אילן סמוך
 לשדה חבירו — אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; והתניא: שתי אמות אמר שמואל,
 לא קשיא: פאן כבבל, פאן בארץ ישראל. רבא בר רב חנן הווי ליה הנהו דיקלי אמיצרא
 דפדריסא דרב יוסף, הווי אתו צפורי וקבי דיקלי ונחתי בפדריסא ומפסדי ליה; אמר ליה: ויל
 קוץ, אמר ליה: והא ארחיקו לי אמר ליה: הני מיילי לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי. — והא
 אנן תנן: אחד גפנים ואחד כל אילן אמר ליה: הני מיילי אילן אילן וגפנים לגפנים, אבל אילן
 לגפנים בעינן טפי. אמר ליה: אנא לא קייצנא, דאמר רב: האי דיקלא דמעין קמא — אסור
 למוקציה, ואמר רבי תינא: לא שכיב שכחת כרי אלא דקין תאנתא בלא ויקניה, מר אי ניהא
 ליה ליקוץ, רב פפא הווי ליה הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע, אול
 אשכחיה דהנהו חפר וקא קאיץ שרשיו; אמר ליה: מאי האי? אמר ליה, תנן: הוי שרשים
 ויצאים לתוך של חבירו — מעמיק שלשה פדי שלא ועבב המחרישה. אמר ליה: הני מיילי
 שלשה, מר קא חפר טפי אמר ליה: אנא בורות שיהיו ומערות קא חפרנא, דתנן: היה חופר
 בור, שיה ומערה — קוצין ויורה והעצים שלו. אמר רב פפא: אמרי ליה פוליה ולא יכילי ליה,
 עד

1 שהחזיקו בו רבים - לעשותו לזן דרך, אסור לקלקלו, אף על פי שהוא של יחיד. ואנא
 2 נמי, הא אחזיקו ליה. לכתר דנפק - רב פפא. אמר - רב הונא: אמאי לא אמרי ליה.
 3 בתוך שש עשרה אמה - לאילן, הויה חוקה דאילן. אבל חוץ לשש עשרה אמה אין
 4 חוקתו חוקה. שאף על פי שרשיו מתפשטין עשרים וחמש אמה, אין יונקין אלא בתוך
 5 שש עשרה אמה סמוך לאילן, וכדאמרין לקמן,
 6 ואנא הוא חוץ לשש עשרה אמה קייצנא.
 7 הריבא = דמן הדיב. לא נהנין - מדרבנן. ולא
 8 מועילין - אם נהנה לא מעל. אלמא לא קרשי.
 9 מירי איריא - מסקנא דקושיא הוא: כלומר,
 10 מכולה לאו איריא היא, לא למשמע מינה בטר
 11 אילן, ולא למשמע מינה בטר חרקה. דטעמא,
 12 משום דהנך שרשין גידולים הבאים לאחר
 13 שהוקדש האילן הוא, ואיכא למאן דאמר
 14 במסכת מעילה: אין מועילין בגידולין, אפילו
 15 שרשי הקדש בשדה הקדש. לא נהנין איצטריבא
 16 ליה. רבינא אמר לא קשיא - רישא דקתני בטר
 17 אילן אוליין - היינו בתוך שש עשרה אמה,
 18 וסיפא דקתני של הקדש בתוך של הדיוט
 19 לא מועילין - היינו חוץ לשש עשרה. גולן הוא
 20 - שיונק משדה חבירו, ואין מביאין ממנו
 21 בכורים - אין צריך להביא ממנו בכורים,
 22 דבעינן "אשר תביא מארצך" (דברים כו). עשר
 23 נביעות מפורדות בבית סאה - לאכרו ולרחבו,
 24 כולן בשוה, וינקות מכל בית סאה, וכולם צריך
 25 להם. ומותר לחרוש ערב שביעית עד ראש
 26 השנה, שחלכה למשה מסיני הוא. ובית סאה -
 27 חמשים אמה על חמשים אמה, שחצר המשכן
 28 קרוי בית סאתים, והוא מאה על חמשים. כמה
 29 היו להו - בית סאה, כי עבדת לזו רצועה של
 30 אמה רוחב. תרי אלפים וחמש מאה גרמיידי -
 31 שהרי יש כאן חמשים רצועות של חמשים אמה
 32 ועולות אלפים וחמש מאות אמה. חלוק אותן
 33 לעשר אילנות - תמצא צירוף קרקע יניקת כל
 34 אילן ואילן בין הכל מאתן וחמשין אמה אורך
 35 באמה רוחב. הא לא הוי כדעולא - דשיעור
 36 עולא נפשי, דאמר דאילן יונק שש עשרה לכל
 37 צד הרי שלשים ושתים על שלשים ושתים,
 38 עשה מזן רצועה אחת של אמה רוחב, כאשר
 39 עשית מבית סאה - תמצאנה של אלף ועשרים וארבע אמה, שהרי יש כאן שלשים
 40 ושתים רצועות כל אחת ואחת שלשים ושתים אמה. ואלא מרתני שלשה אילנות -
 41 גדולים, שיונקים יותר מן הצניעות ומפורץ בבית סאה לאכרו ולרחבו בשוה, אף על פי
 42 שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם - מצטרפין להיות שדה אילן, ולחרוש
 43 כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עצרת. כדן שדה אילן, ואם לאו - אין חורשין
 44 אלא כל אחד כדו צרכו, והיינו תחתיו חוצה לו כמלא אורה וסלו, והשאר היו שדה
 45 הלבן, ואין חורשין אותו אלא עד הפסת.

בית

גידולין - לשמענין של הקדש הבאין בשל הקדש, דהוי רבותא טפי ויש לומר: דנקט הכי משום אידך בבא. דאשמועינן דאין נהנין, דהוי רבותא טפי, שאין הכל של הקדש.
 48 ורבינו חננאל לא גריס "אלא", והמתרץ הוא דקאמר הכי, דמוקי סיפא דאין מעילה - בגידולין. והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש - משום דבעי למנקט דומיא דרישא,
 49 דאין הכל דהקדש אלא חד דהקדש וחד הדיוט. אבל אי בטר חרקה אוליין, ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין - ליתני רישא של הקדש בשל הקדש, דאין מיושב כל
 50 כך לומר עשה אמה רוחב. כמו תנא סיפא אגב רישא. רבינא אמר לא קשיא כאן חוץ שש עשרה כו' - רישא בתוך שש עשרה אמה, דבטר אילן אוליין. וסיפא
 51 חוץ לשש עשרה אמה, דבטר חרקה אוליין, ואם תאמר: דבטר חרקה אוליין - רישא אשמועינן דאין
 52 ויש לומר: דתנא הכי לאשמועינן דבתיירויהו - בין בתוך שש עשרה אמה בין חוץ לשש עשרה אמה - לא נהנין ולא מועילין. גולן הוא ואין מביאין ממנו בכורים - פירש
 53 רבינו חננאל: משום דאין מביאין גול על גבי המזבה, שנאמר "אני ה' שונא גול בעולה" (ישעיה סא) ובתיב "והבאתם גול" וגו' (מלאכי א). ולית לן דעולא, דהא בהדיא פסקינן
 54 רבינו יוסי, דאמר: זה נטע בתוך שלו כו', ואם תאמר: לפירושו, עולא כמאן סבך? דכרבנן נמי לא הוי, דרבנן לא בעו דרחהק אלא ארבע אמות, ולעילא שש עשרה אמה
 55 ויש לומר: דעולא הוי מוקי מתניתין בצונא. כדמוקי לה בריש פורקין, ולהכי לא בעי אלא ארבע אמות. ומיהו קשיא לרבי יצחק, דפרקין לקמן לעולא מהקונה אילן ורקיעו,
 56 מביא לומר: מאי לאו כל שהוא מנאי קושיא? שאני התם שקנאו, ולא היה גולן נראה כפירוש הקונטרס: דאף על גב דמותר לטמון - אין מביאין ממנו בכורים. דבעינן
 57 "אשר תביא מארצך". ולקמן דאמר: אילן הסמוך מביא אמה רוחב. שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ - לא קאמר שעל מנת כן הנחיל, שיהא מותר לטמון - דבלאו הכי
 58 שרי, אלא על מנת כן הנחיל - שיהא חשוב כמו מארצך, ויכול לומר "אשר נתת לי". עשר נטיעות המפורדות כו' - בסוכה (לרא, אמר: עשר נטיעות וערבה וניסוך המים
 59 הלכה למשה מסיני. ודוקא עשר לחוץ בית סאה אבל פחות אין צריכין חרישה כל כך. וכן נמי אם היו בבית סאה יותר מעשר נטיעות אין חורשין, לפי שעומדין ליעקר.
 כמה

1 עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו - תימה: מאי מייתי מרב
 2 יהודה: דרבים שאני, דאי לאו הכי - קשיא מתניתין, דקתני "קוצץ ויורד" ופירש
 3 רבינו חננאל ורבינו יצחק בן מרדכי: דרבים החזיקו במצריה דרב הונא וברשותו, דאי
 4 לאו הכי - אין חוקתו מועלת, כדמשמע ב"רבינו חננאל" (בבא קמא כחא), ואתא רב הונא
 5 וקא חפר ברשות הרבים וקוצץ שרשם דרב
 6 פפא, ולמשע הכי פריך מדבר יהודה, ודיקן
 7 שהחזיקו בו רבים - אינו רשאי לחפור. הוא
 8 דקאמר: אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש
 9 עשרה אמה וכו' - הכי פירושו: כלומר כי
 10 קאמר רב יהודה מרב שהחזיקו בו רבים אסור
 11 לקלקלו - הני מילי תוך שש עשרה אמה,
 12 אבל חוץ לשש עשרה אמה - מותר לקלקלו,
 13 כיון שמנחה שש עשרה אמה כדן רשות
 14 הרבים. ובסוף "חוקת הרתים" (בבא בתרא סב),
 15 דאסר רבי יוחנן לאדם שכנס תוך שלו לחפור
 16 בתלים במקומן, אף על גב דאיכא רוחא,
 17 כדמשמע התם אילבא מדבר דרש לקשי: הבא איכא
 18 רוחא. ורוחא דקאמר התם - שאינו סתום כל
 19 רשות הרבים, אבל ליכא רוחא שש עשרה
 20 אמה. אבל אי איכא רוחא שש עשרה אמה
 21 - מודה רבי יוחנן דמותר לקלקלו ומחזיר
 22 בתלים למקומן, כדאמר הבא. ומיהו קשה: מאי
 23 קאמר רב פפא "אמרי ליה מכולהו", מאי
 24 "כולהו"? ומפרש הרב רבינו מנחם: ד"מכולהו"
 25 - היינו מכל הני דתנן: אם האילן קדם לא
 26 יקוצץ, ספק כו'. "ולא יכלי ליה" - שהיה דוחה
 27 אותו דמיידי באילן עצמו, אבל השרשים יקוצץ.
 28 ורבינו תם מפרש: דרב הונא היה קוצץ ולוקח
 29 השרשים לעצמו. ואמר ליה רב פפא: מאי
 30 האי? כלומר, למה אתה לוקח השרשים
 31 לעצמך? אמר ליה: דתנן קוצץ ויורד, ובין
 32 שבדן אני קוצץ - כמו כן יודו העצים שלי.
 33 ראמרי ליה מכולהו היינו נהנה דמיידי הבא,
 34 והוא דמיידי לקמן: שרשי אילן הדיוט הבאים
 35 כו', המינה מוכח לקמן דהעצים שלו, דקתני
 36 במתניתין היינו של בעל האילן. "ולא יכלי
 37 ליה" - שדה לו כדדחה ליה לקמן, עד דאמר
 38 ליה מרב יהודה כו', דהיינו שלא תועיל חוקתי
 39 בחוקת רבים לענין אלא תהא רשאי לקוצעו. לענין זה מיהא תועיל - שיהו העצים
 40 שלי. ומסיק: אמאי לא אמר ליה חוץ לשש עשרה יש להיות העצים שלי, כדאמר
 41 רבינא לקמן: כאן תוך שש עשרה כו'.

אלא

הא בגידולין הבאין לאחר מנאי - ויש פירים דגריס: מירי איריא, הא
 43 בגידולין. וכל זה מרבינו המוקשה. כלומר, על כרחך לא תוכל לפשוט מכאן,
 44 דבגידולין הבאין לאחר מנאי איריא. ואי בטר אילן אוליין - רישא אשמועינן דאין
 45 נהנין, וסיפא אשמועינן דאין מועילין. ואי בטר חרקה אוליין - רישא אשמועינן דאין
 46 מועילין, וסיפא דאין נהנין בגידולין. ואם תאמר: הויבא בבא דאשמועינן דאין מעילה
 47 בגידולין - לשמענין של הקדש הבאין בשל הקדש, דהוי רבותא טפי ויש לומר: דנקט הכי משום אידך בבא. דאשמועינן דאין נהנין, דהוי רבותא טפי, שאין הכל של הקדש.
 48 ורבינו חננאל לא גריס "אלא", והמתרץ הוא דקאמר הכי, דמוקי סיפא דאין מעילה - בגידולין. והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש - משום דבעי למנקט דומיא דרישא,
 49 דאין הכל דהקדש אלא חד דהקדש וחד הדיוט. אבל אי בטר חרקה אוליין, ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין - ליתני רישא של הקדש בשל הקדש, דאין מיושב כל
 50 כך לומר עשה אמה רוחב. כמו תנא סיפא אגב רישא. רבינא אמר לא קשיא כאן חוץ שש עשרה כו' - רישא בתוך שש עשרה אמה, דבטר אילן אוליין. וסיפא
 51 חוץ לשש עשרה אמה, דבטר חרקה אוליין, ואם תאמר: דבטר חרקה אוליין - רישא אשמועינן דאין
 52 ויש לומר: דתנא הכי לאשמועינן דבתיירויהו - בין בתוך שש עשרה אמה בין חוץ לשש עשרה אמה - לא נהנין ולא מועילין. גולן הוא ואין מביאין ממנו בכורים - פירש
 53 רבינו חננאל: משום דאין מביאין גול על גבי המזבה, שנאמר "אני ה' שונא גול בעולה" (ישעיה סא) ובתיב "והבאתם גול" וגו' (מלאכי א). ולית לן דעולא, דהא בהדיא פסקינן
 54 רבינו יוסי, דאמר: זה נטע בתוך שלו כו', ואם תאמר: לפירושו, עולא כמאן סבך? דכרבנן נמי לא הוי, דרבנן לא בעו דרחהק אלא ארבע אמות, ולעילא שש עשרה אמה
 55 ויש לומר: דעולא הוי מוקי מתניתין בצונא. כדמוקי לה בריש פורקין, ולהכי לא בעי אלא ארבע אמות. ומיהו קשיא לרבי יצחק, דפרקין לקמן לעולא מהקונה אילן ורקיעו,
 56 מביא לומר: מאי לאו כל שהוא מנאי קושיא? שאני התם שקנאו, ולא היה גולן נראה כפירוש הקונטרס: דאף על גב דמותר לטמון - אין מביאין ממנו בכורים. דבעינן
 57 "אשר תביא מארצך". ולקמן דאמר: אילן הסמוך מביא אמה רוחב. שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ - לא קאמר שעל מנת כן הנחיל, שיהא מותר לטמון - דבלאו הכי
 58 שרי, אלא על מנת כן הנחיל - שיהא חשוב כמו מארצך, ויכול לומר "אשר נתת לי". עשר נטיעות המפורדות כו' - בסוכה (לרא, אמר: עשר נטיעות וערבה וניסוך המים
 59 הלכה למשה מסיני. ודוקא עשר לחוץ בית סאה אבל פחות אין צריכין חרישה כל כך. וכן נמי אם היו בבית סאה יותר מעשר נטיעות אין חורשין, לפי שעומדין ליעקר.
 כמה

51 המשנה שאין דין מעילה בגידולי הקדש. דהיינו, שאפילו באילן
52 של הקדש הגדל בקרקע של הקדש, אין קדוש מן התורה אלא מה
53 שהיה בשעה שהקדישו את האילן, אבל מה שגדל לאחר מכן אינו
54 קדוש אלא מדברי חכמים. ולפיכך, בין אם השורשים הולכים אחר
55 האילן ובין אם הולכים הם אחר הקרקע, אין בהם דין מעילה.
56 הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור דברי המשנה: **רבינא אמר, לא**
57 **קשיא** – אין להקשות סתירה בין הרישא של המשנה הסוברת
58 שהשורשים הולכים אחר האילן לסיפא הסוברת שהולכים אחר
59 הקרקע. **באן** – הרישא, עוסקת באופן שהשורשים הם **בתוך שש**
60 **עשרה אמה לאילן**, ומאחר שהם יונקים מן האילן נמשכים אחריו.
61 **באן** – הסיפא, עוסקת כשהשורשים הם חוץ **לשש עשרה אמה**
62 מהאילן, ובמרחק זה כבר אינם יונקים מן האילן, ולפיכך אין הם
63 נמשכים אחריו אלא אחר הקרקע בה הם נמצאים. וממילא, אף
64 בענין דיני ממונות הדין כן, שהשורשים הנמצאים בתוך שש
65 עשרה אמה לאילן שייכים לבעל האילן, ואילו השורשים
66 הנמצאים לאחר שש עשרה אמה מן האילן שייכים לבעל הקרקע.
67 הגמרא מביאה מימרא של עולא בענין שיעור יניקת האילן: **אמר**
68 **עולא, אילן הסמוך למצר** – אילן העומד בסמוך לגבול שבין שתי
69 שדות, **בתוך שש עשרה אמה** לטובה האחרת, **גולן הוא**, שיונק
70 משדה חבירו, **ולפיכך אין מביאין ממנו בפירות**. מאחר שלגבי
71 ביכורים נאמר (דברים כו ב) **אשר תביא מארצך**, ואילן היונק משדה
72 של אחרים אינו בכלל 'מארצך'.
73 מבררת הגמרא: **מנא ליה לעולא הא** – מנין לו לעולא ששיעור
74 יניקת האילן הוא עד שש עשרה אמה לכל רוח. **אילינא מרתנן** –
75 אם נאמר שלמד זאת מדברי המשנה במסכת שביעית (פ"א מ"ד) **עשר**
76 **נטיעות** – אילנות קטנים **המפורזות בתוך בית סאה** – מקום הראוי
77 לזריעת סאה, והוא חמשים אמה על חמשים אמה **חורשין את כל**
78 **הבית סאה בשבילן** בשנה השישית, **עד ראש השנה** של שנת
79 השמיטה. שכך נאמרה הלכה למשה מסיני, שאף שאסור לחרוש
80 בשדה האילן לאחר חג השבועות של שנה שישית, מכל מקום
81 מותר לחרוש בשדה של נטיעות קטנות כדי שלא יתקלקלו.
82 ויש ללמוד מכאן ששיעור יניקת האילן הוא עשירית מבית סאה,
83 שהרי עשרה אילנות יונקים מבית סאה אחד. **במה חוו להו** – כמה
84 הוא שיעור שטחו של בית סאה, **הרי אלפין וחמשה מאה נרמדי** –
85 אלפיים וחמש מאות אמות מרובעות, **לכל חד וחד במה מטי ליה**
86 – כמה מגיע מתוך כך לכל אילן, **מאתן וחמשים** – מאתיים וחמשים
87 אמה מרובעות. **הא לא הני דעולא** – הרי אין זה כדברי עולא, שהרי
88 לדבריו שיעור יניקת אילן הוא שש עשרה אמה לכל רוח, שהם
89 שלושים ושתים אמה על שלושים ושתים אמה, שהם אלף
90 ועשרים וארבע אמות מרובעות, ונמצא ששיעור יניקת אילן
91 לדברי עולא גדול בהרבה מן השיעור המבואר במשנה. ובהכרח
92 צריך לומר שאי אפשר ללמוד את שיעור יניקת אילן מן המשנה
93 של עשר נטיעות, מאחר שהנטיעות שהן קטנות אינן יונקות כפי
94 שיעור יניקתו של אילן גדול.
95 הגמרא מביאה מקור לדבריו של עולא ממשנה אחרת: **ואילא**
96 **מרתנן** – אלא צריך לומר שעולא למד את שיעור יניקת האילן מן
97 המשנה (שם מ"ה) העוסקת באילנות גדולים, ואומרת **שש**
98 **אילנות הגדלים בבית סאה אחד**, אפילו אם הם **של שלשה בני אדם**
99 **שונים**, **הרי אלו האילנות מצטרפין להיות שדה אילן**, וחורשין את
100 **כל**

1 **עד האמרי ליה** – עד שהבאתי לו ראייה מהא **דאמר רב יהודה, מצר**
2 **– גבול שבין שדות** **שהחזיקו בו רבים** לעבור בו, **אסור** לבעל המצר
3 **לקלקלו ולקוחו מהם**, כיון שהוחזקו בו. ואף כאן אין אתה רשאי
4 לקצוץ את שורשי הדקלים, מאחר שכבר הוחזקתי בהם.
5 **לתר הנפק** – לאחר שיצא רב פפא, **אמר רב הונא** בריה דרב
6 יהושע, **אמאי לא אמרי ליה** – מדוע לא השבתי לרב פפא שאין
7 החזקה מועילה בזה, שהרי **באן בתוך שש עשרה אמה באן חוץ**
8 **לשש עשרה אמה**. כלומר, אילו הייתי חפץ לקצוץ את שורשי
9 הדקלים בתוך שש עשרה אמה לחיבורם לאילן, אזי נכונה טענתו
10 שאיני רשאי לעשות כן, מאחר שהוחזק בהם. אך אני איני חפץ
11 לקצוץ אלא את השורשים המתפשטים לאחר שש עשרה אמה,
12 אשר אינם ממששים ליניקת האילן, ולפיכך אין כל נזק בקציצתם.
13 שנינו במשנה: **היה חופר בור שית ומערה, קוצץ ויורד והעצים שלו**
14 **(ובו)**.
15 הגמרא מבררת למי כוונת דברי המשנה באומרה 'העצים שלו':
16 **בא מיני** – שאל **יצחק הדייבא** – הבא ממקום ששמו 'הדייב' **מרב**
17 **הכרא**, שורשי העצים הנכנסים בתוך השדה של מי הם, האם
18 שייכים הם לאילן, ולפיכך אף שרשאי בעל השדה לקרצם כדי
19 שלא פריעוהו, חייב הוא להחזירם לבעל האילן, או שהשורשים
20 הולכים אחר הקרקע בה הם נמצאים, ולפיכך שייכים הם לבעל
21 השדה.
22 **אמר ליה רב חסדא, תניתוה** – שאלה זו ניתן לפשוט מדברי המשנה
23 במסכת מעילה (א), האומרת **שורשי אילן של הדייב באין בתוך**
24 **קרקע של הקדש, לא נהנין ולא מועלין**. דהיינו, אף שאסרו חכמים
25 ליהנות מהם, מאחר שהם ברשות הקדש, מכל מקום הנהנה מהם
26 אינו עובר על איסור מעילה, מאחר שבאים מאילן של הדייב.
27 ומבאר רב חסדא כיצד ניתן לפשוט משם את השאלה: **אי אמרת**
28 **בשלמא ברת אילן אילינן** – אם נאמר ששורשי האילן הולכים אחר
29 האילן, יחא מובן דין זה, **דמשום הכי לא מועלין בהם**, שהרי מאילן
30 של הדייב הם באים. **אלא אי אמרת ברת קרקע אילינן** – אך אם
31 נאמר שהשורשים הולכים אחר הקרקע, יש להקשות **אמאי לא**
32 **מועלין** – מדוע הנהנה מהם אינו עובר על איסור מעילה, הרי עתה
33 בקרקע של הקדש הם. ומאחר שיש להוכיח מכאן שהשורשים
34 הולכים אחר האילן, ממילא אין בעל השדה רשאי לקחתם
35 לעצמו, אלא עליו להשיבם לבעל האילן.
36 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא: **אלא מאי** – אלא מה ברצונך
37 להוכיח משם, **דבתר אילן אילינן** – שהשורשים הולכים אחר
38 האילן, אם כן **אימא סיפא** – אמור כיצד יש לפרש את הסיפא של
39 המשנה שם, האומרת ששורשי אילן של הקדש **הבאים בקרקע של**
40 **הדייב, לא נהנין** – אסור ליהנות מהם מדרבנן, **ולא מועלין** – אך
41 הנהנה מהם אינו עובר על איסור מעילה. **ואי ברת אילן אילינן** –
42 ואם השורשים הולכים אחר האילן, אם כן **אמאי לא מועלין** –
43 מדוע אין בהם דין מעילה, הרי מאילן של הקדש הם באים. ואם
44 כן, לכאורה יש להקשות סתירה בין הרישא של המשנה לסיפא,
45 שמהרישא יש להוכיח שהשורשים הולכים אחר האילן, ומהסיפא
46 יש להוכיח שהם הולכים אחר הקרקע בה הם נמצאים.
47 **מדי אייבא** – אלא בהכרח צריך לומר שאין להביא ראייה לנידון
48 זה לא מהרישא ולא מהסיפא, מאחר שבגידולין **הבאין לאחר מבאן**
49 **עסקינן** – המשנה עוסקת בשורשים שגדלו לאחר שהוקדש האילן
50 או הקרקע, **וקא פבר אין מעילה בגידולין** – וסובר התנא של

כמה ילדים גרים ברחוב שלך שאינם הולכים ליישיבה? – דיברת
עמהם על זה, דיברת עם האבא, דיברת עם האמא!?! ...

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

48 במשנה שיעור יניקת האילן הוא שש עשרה אמה וחצי לכל רוח
 49 בעיגול, שהם שמונה מאות שלושים ושלוש אמות ושליש.
 50 מתרצת הגמרא: הִינּוּ דְלֵא דָק - זו הכוונה במה שנתבאר לעיל
 51 שעולא לא דקדק בדבריו, וְלִהוּמִיר לֵא דָק - ולהחמיר אמר את
 52 דבריו שלא בדקדוק, שהיה יכול לומר שאילן היונק עד שש
 53 עשרה אמה וחצי אין מביאים ביכורים מפירותיו, אלא שלא
 54 צמצם דבריו ונקט לחומרא לפטור רק עד שש עשרה אמה.
 55 הגמרא מקשה על דברי עולא ממשנה: תָּא שְׁמַע - בוא ושמע
 56 ראייה שלא כדברי עולא. שנינו במשנה (ביכורים פ"א מ"א), הִקְוָה
 57 אֵילָן וְקָרְקַעוּ - אדם הקונה מחבירו אילן פרי יחד עם הקרקע
 58 שסביבו, מְבִיא וְקוֹרֵא - עליו להביא ביכורים מן הפירות הגדלים
 59 באילן זה, ורשאי הוא לקרוא עליהם את המקראות האמורים
 60 בפרשת ביכורים (דברים כו ה'). ואף שנאמר בהם (שם פסוק ט) יֵרֵאשִׁית
 61 פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי, מאחר שהקרקע שלו היא.
 62 מבררת הגמרא: מָאי לָאו - האם אין כוונת המשנה, שמביא
 63 ביכורים אף כשקנה קרקע בְּלִ שְׁהוּא - קרקע מועטת מסביב לאילן,
 64 ואף שהאילן יונק משדה חבירו, ושלא כדברי עולא הסובר שאין
 65 מביאים ביכורים אלא כשיש לו מסביב לאילן קרקע בשיעור שש
 66 עשרה אמה לכל צד.
 67 דוחה הגמרא: לָאו - אין להוכיח כן מדברי המשנה, מאחר שיתכן
 68 שאין הדברים אמורים אלא כשקנה יחד עם האילן קרקע בשיעור
 69 שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה לכל רוח.
 70 הגמרא מקשה עוד על דברי עולא ממשנה: תָּא שְׁמַע, שנינו
 71 במשנה (שם מ"ז), שאדם שקנה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שַׂדְּהוּ שֶׁל חֲבֵירוֹ,
 72 מְבִיא הוא ביכורים מפירות האילנות, וְאֵינוֹ קוֹרֵא - אך אינו רשאי
 73 לקרוא עליהם את המקראות האמורים בפרשת ביכורים. מכיון
 74 שהדין הוא שאדם הקונה שני אילנות אינו קונה את הקרקע
 75 עמהם, אם לא פירש כן מתחילה, ומאחר שאין הקרקע שלו אינו
 76 יכול לומר 'פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי'.
 77 מדייקת הגמרא: תָּא שְׁלִישָׁה - אבל אם קנה שלושה אילנות בשדה
 78 חבירו, אזי מְבִיא ביכורים וְקוֹרֵא עליהם. שהקונה שלושה אילנות
 79 קנה קרקע עמהם אף אם לא פירש כן. מָאי לָאו - האם אין הכוונה
 80 בזה שקנה עמהם קרקע בְּלִ שְׁהוּא, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי
 81 עולא הסובר שאין אדם מביא ביכורים עד שיהא לו קרקע מסביב
 82 לאילן שש עשרה אמה לכל רוח.
 83 דוחה הגמרא: לָאו - אין להוכיח כן מדברי המשנה, דְּהָכָא נִמְי שֵׁשׁ
 84 עֶשְׂרֵה אָמָה - שאף כאן יתכן לומר שקונה הוא עמהם קרקע
 85 בשיעור שש עשרה אמה לכל רוח.
 86 הגמרא מקשה שוב על דברי עולא ממשנה: תָּא שְׁמַע, שנינו
 87 במשנה (פאה פ"ג מ"ז), רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, קָרְקַע בְּלִ שְׁהוּא - אפילו
 88 קטנה ביותר, חֵיבִי בְּפִאָה - חייב להשאיר קרקע בקצה השדה
 89 שלא לקוצרה, וְהָבֵאתָ בְּכּוֹרִים, וְבוֹתְבִין עָלָיו פְּרוּזְבוּל. כלומר,
 90 תקנת חכמים היא שיכתוב המלוה פרוזבול לפני סיום שנת
 91 השמיטה כדי שלא ישמט חובו של הלוה. אך לא תיקנו חכמים כן
 92 אלא באופן שיש למלוה קרקע. ועל כך אומר רבי עקיבא שדי בזה
 93 שיש למלוה קרקע כל שהוא, ומעתה רשאי הוא לכתוב פרוזבול
 94 אף אם שטר ההלוואה ערכו רב יותר מערך הקרקע.

1 הַבֵּית כְּפָא בְּשִׁבְלֵין עַד עֶצְרַת, שכן הוא דינו של שדה אילן
 2 שמותר לחורשו עד עצרת של שנה שישית. ויש ללמוד מכאן
 3 ששיעור יניקת כל אילן הוא שליש מבית סאה, שהרי שלושה
 4 אילנות יונקים מבית סאה אחד. כְּפָא הָיוּ לָהּוּ - כמה הוא שטחו
 5 של בית סאה, תְּרֵי אֲלָפֵי וְחֶמֶשׁ מֵאָה פְּרָמִידִי - אלפיים וחמש מאות
 6 אמות מרובעות. לְכָל חַד כְּפָא מְמַי לִיָּהּ - כמה מתוך כך מגיע לכל
 7 אילן משלושת האילנות, תְּמַנֵּי מֵאָה וְחֵלְתִין וְחֵלְתֵא וְחֵלְתֵא -
 8 שמונה מאות ושלושים ושלוש אמות ושליש, נִמְצָא דִאֲבַתִּי נְפִישִׁי
 9 לִיָּהּ דְּעוּלָא - עדיין שיעור יניקת האילן לדברי עולא גדול מן
 10 השיעור המפורש במשנה, שהרי לדברי עולא שטח יניקתו של כל
 11 אילן הוא אלף עשרים וארבע אמות מרובעות.
 12 מתרצת הגמרא: לָאו דָק - לא דקדק עולא בדבריו, מאחר ששיעור
 13 יניקת האילן לדבריו קרוב לשיעור שנתבאר במשנה.
 14 מקשה הגמרא: אֵימור דְאֲמַרְיִין לָאו דָק, לְהוּמִיר - אימתי יתכן
 15 לומר שלא דקדק בדבריו, כשאומר כן להחמיר, אלא לְקוּלָא לָאו
 16 דָק מִי אֲמַרְיִין - אך האם אומרים שלא דקדק בדבריו להקל, ודאי
 17 שאין אומרים כן, וכיצד יתכן שעולא הוסיף על שיעור יניקתו של
 18 אילן יותר מן המבואר במשנה, ופטר את בעל האילן מהבאת
 19 ביכורים שלא כדין.
 20 מתרצת הגמרא: מִי כְּנִרְתָּה גְּרִיבּוּעָא קָא אֲמַרְיִין - האם סובר אתה
 21 שכוונת עולא היתה שהאילן יונק שש עשרה אמה לכל רוח
 22 בריבוע, אין הדבר כן, אלא בְּעֵינּוּלָא קָא אֲמַרְיִין - וכוונתו שיונק
 23 שש עשרה אמה בעיגול לכל רוח. דהיינו, מתחילה סברה הגמרא
 24 שלדברי עולא יש ללמוד ריבוע של שלושים ושתים אמה על
 25 שלושים ושתים אמה שבמרכזו עומד האילן, ומן האילן יש שש
 26 עשרה אמה לכל רוח, וכאשר יש בתוך ריבוע זה שדות של
 27 אחרים, אין מביאים ביכורים מאילן זה. ומאחר ושטחו של ריבוע
 28 של שלושים ושתים אמה על שלושים ושתים אמה הוא אלף
 29 ועשרים וארבע אמות מרובעות, נמצא ששיעור יניקת האילן
 30 לדברי עולא גדול מן השיעור של שמונה מאות ושלושים ושלוש
 31 אמות ושליש שנתבאר במשנה. אמנם עתה מבארת הגמרא
 32 שלדברי עולא יש ללמוד מסביב לאילן עיגול של שש עשרה אמה
 33 לכל רוח, ושטחו של עיגול זה הנמצא בתוך ריבוע קטן הוא מן
 34 הריבוע, מאחר שאין לו זוויות. ולפיכך אין שיעורו של עולא סותר
 35 לשיעור המפורש במשנה.
 36 שבה הגמרא ומקשה: מְכַדִּי - הרי כְּפָא שטחו של הַמְרוּבָע וְיָתֵר עַל
 37 שטחו של הַעֵינּוּל שבתוכו רַבִּיעֵי. דהיינו, ששטחו של העיגול
 38 שבתוך הריבוע הוא שלושה רבעים משטחו של הריבוע, ואם כן
 39 יש להוריד רבע מן אלף עשרים וארבע אמות, שְׁשׁוּ לָהּוּ שְׁבַע מֵאָה
 40 וְשֵׁתַיִן וְחֶמֶנִּיא - נשארו שבע מאות ששים ושמונה אמות
 41 מרובעות, שזהו שטחו של עיגול שבמרכזו האילן ויש ממנו שש
 42 עשרה אמה לכל רוח ודהיינו עיגול שרוחבו שלושים ושתים
 43 אמה, והוא שיעור יניקת האילן לדברי עולא. ואם כן יש להקשות,
 44 דִאֲבַתִּי שֵׁשׁ לִיָּהּ פְּלִגָא דְאֲמַתָּא - שעדיין נשאר הפרש של חצי אמה
 45 בין השיעור המפורש במשנה לדברי עולא. שהרי לעולא אין
 46 האילן יונק אלא שש עשרה אמה לכל רוח בעיגול, שהם שבע
 47 מאות ששים ושמונה אמות מרובעות, ואילו לפי השיעור המפורש

ייתכן שהסיבה לכך שהתאספו יחד, ובשביל זה הביאו יהודי פלוני מעבר לים, היא כדי שכל המתאספים ישמעו שצריך לשמור שבת, לאכול כשר, להניח תפילין, לשמור טהרת המשפחה, ולקבל עול מלכות שמים בכל יום ויום!

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

1 בית סאה כמה הוה ליה תרי אלפי וחמש מאה נמרדיי — על אמה רוחב. כמה מטי
2 — לכל חד מהך אילנות — שמונה מאות שלשים ושלש ותילתא. אבתי נפישין ליה
3 כך עשרה אמה דעולא, דהו אלקו ועשרים וארבע. לא דק — עולא לא דקדק כל
4 כך, והאיל וקרוב לשיעורו זה קאמר, ולא איכפת ליה. אימור דאמרין לא דק —
5 הכא אדיל לחומרא, הכא קא אדיל לפטר

6 דאניו יונק בל כך וקאמר איהו דיונק, ופטר
7 ליה במיכורים מי סברת — שש עשרה אמה
8 דעולא בריובעא קאמר, דליהו שלשים ושתיים
9 על שלשים ושתיים כדקאמרין? בעינולא קאמר
10 — שכל סביבו יונק בש עשרה ויניט
11 בעיגולא. אדילו ברובע — נגמא כנגד
12 האלכסון יותר משש עשרה אמה. וכמה
13 מרובע יתר על העיגול רביעי — דל רביעי
14 מאלף ועשרים וארבע, פשו ליה שבע מאות
15 ששים ושמונה אמות ברובא אמה. אבתי לא
16 שו שיעורי, הדשתא פשו ליה שיעורי
17 דמתניתין אדעולא פלוגא דאמתא, ונמצא אילן
18 יונק שש עשרה אמה ומחצה לכל צד. דהיינו
19 שלשים ושלש על שלשים ושלש. דשיעורא
20 דעולא שבע מאות ששים ושמונה, ושיעור
21 דמתניתין שמונה מאות שלשים ושלש, ונפש
22 שיעורא דמתניתין אדעולא ששים וחמש
23 אמות באמה רוחב. חלקו הרצועה לרוחב —
24 הרי מאה ושלשים אמה אורך ברובא חצי
25 אמה, חקף מהם האילן שלשים ושתיים אמה לצפון וכנגדו לדרום — נמצא מהצפון
26 לדרום שלשים ושלש, שהרי הוסתפ עליו חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן, ובירך
27 נשארו ששים ושש ברובא חצי אמה. תן חציין למורה וחציין למערב — נמצא מוקף
28 ברבוע. ולא דקדק הנגמרא כל כך דנקט פלוגא אמתא. דהא עולא בעיגול קאמר, ואילו
29 בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלשים אמה לכל צד. אלא משום האי פורתא
30 לא דק כולי האי. ואית דגרסי: פשו ליה תרי תילתי דאמתא. היינו דלא דק — עולא.
31 דהוה מצי למימר שיתסיי פלוגא, ולחומרא לא דק, ואילו לחומרא ולא צמצם שיעורי.
32 מאי לאו כל שהוא — חוץ לעבוי של אילן לכל צד. חקונה שני אילנות בתוך של הביזוי
33 מביא ואינו קורא בו' — לקמן תנן ב"המוכר את הספינה: המוכר שתי אילנות לחבירו
34 ולא פירש לו קרקע — לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה — קנה קרקע, ואף על פי שלא
35 פירש. הלכך, גבי ביכורים נמי, שתי אילנות — מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר "פרי
36 הארמה אשר נתתה לוי" (דברים כו). דאם שלשה — דקנה קרקע, מביא וקורא. מאי לאו
37 — משום דקנה קרקע מעט סביבם? לא — משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד.
38 ובירודי — לא גרסין ליה במתניתין במסכת פאה, דאין וידי אלא במעשר, והוא אינו
39 תלוי בקרקע, פירובול — תנן במסכת גיטין (ל"א), הילל חוקין פרוחבול. שראה שנמנע
40 העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת, ועורביר על מה שכחבו "השמר לך פן יהיה
41 דבר" וכו' עמד והתקין קנה שלשה, שהיא מוסר שריותו לבית דין וכותב עליהן
42 פרוחבול. וזה חופ פרוחבול: מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום מלוני, שכל
43 חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה. ותו לא משמטת ליה שביעית, דלא
44 קרינא ביה "לא יגוש" שאין תובע חובו אלא מביט דין, והתם מוקמינן ליה בשביעית בזמן
45 הזה דרבנן, ואמרין התם: אין כותבין פרוחבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע ללוח
46 — לא כתבתין ליה, דהלוואה דלא שכחא איהו, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע
47 הלוה, ובשאין לו — לא תיקו הלל פרוחבול.

בית סאה בשבילן; כמה הוה ליה? תרי אלפי ותמיין
מאה נמרדיי. לכל חד כמה מטיי ליה? תמיין מאה ותתליין
ותלתא ותילתא, אבתי נפישיי ליה דעולא - לא דק. -
אימור דאמרין לא דק - לחומרא, לקולא לא דק מי
אמרין? - מי סברת בריובעא קא אמרין? בעיגולא קא
אמרין. - מכפדי כמה מרובע יותר על העיגול? רביעי,
פשו ליה שבע מאה ושתיים ותמיין, אבתי פשו ליה
פלוגא דאמתא - היינו דלא דק, ולחומרא לא דק. תא
שמע: חקונה אילן וקרעו - מביא וקורא; מאי לאו כל
אילנות בתוך של חבירו - מביא ואינו קורא; תא שלשה
- מביא וקורא; מאי לאו כל שהוא? - לא, הכא נמי
שש עשרה אמה. תא שמע, רבי עקיבא אומר: קרקע
כל שהוא חייב בפאה ובכפורים, וכותבין עליו פרוחבול,
ונקין

שלשים ושלש ושלשים מרובעים — עולא אלקו ומאה ואתה עשרה אמות ושלש של שליש
שהיא תשיעית אמה. תחסר הרביעית — ישאר שמונה מאות שלשים ושלש — הרי
אילן המשנה שלשים ושלש ושלש על שלשים ושלש ושלש (גיה"ה) — או כעין זה: שליש
סאה הדי שש עשרה ושני שלשים על חמשים, חתוך באמצע ושיש זה על זה — יהיה עשרים
חמש על שלשים ושלש ושלש. דרך אחרת: בית סאה היא אמה על עשרים וחמש, חקף
השלש אילן אחד — יהיה שלשים ושלש ושלש על עשרים וחמש, והם שלשים ושלש
ושלש על שלשים ושלש ושלש ועגלים, שודי מוסף הרביעי מלבר שהיא שלש מלגו,
דהיינו שמונה אמה ושלש באורך שלשים ושלש ושלש — יהיו שלשים ושלש ושלש על
שלשים ושלש ושלש מרובעים. (לספרים דגרסי פשו ליה פלוגא דאמתא) ועשה אותו עגול,
והחסר הרביעי והחספת — והיו עגול שלשים ושלש ושלש על שלשים ושלש ושלש.
ולספרים דגרסי "פשו ליה פלוגא דאמתא" יש לפרש דחשיב עולא שש עשרה לכל צד, לבד
מקום האילן ומקום אילן שליש על שליש, נמצא אילן דעולא שלשים ושתיים ושלש על
שלשים ושתיים ושלש, כשתחקף מכל צד פלוגא דאמתא יהיה שלשים ושלש ושלש על
שלשים ושלש ושלש. ורבינו משולם מפרש: דעולא לא חשיב מקום האילן, ומקום האילן
הוי אמה על אמה. נמצא דהוי אילן דעולא שלשים ושלש על שלשים ושלש, ואם הוי
מרובעים — היה עולא אלקו ושמונים ותשע. תחסר הרביעי ישאר שמונה מאות ושש עשרה
ושלש רביעי אמה. ולא גרסין (הוח) (ופשו ליה זה שבע מאה ושתיים ותמיין). נמצא דאילן,
המשנה יתר על של עולא שש עשרה אמה ושלש רביעי, ופלוגא דאמתא יקא אבית איהו,
שהיא חמשים על חמשים, כשתסיר פלוגא דאמתא לאורך וכן לרוחב — יעלה החסרון
חמשים אמה חסר רביעי, דהיינו לשלשה אילנות — ולאילן אחד יעלה שש עשרה אמה
ושלש רביעי, וישאר כאילן דעולא.

לחומרא לא דק — ואם תאמר: והא נמי קולא הוא הא דמיימי ביכורים, דמפקע ליה
מתרומה ומעשר, בדמיימי "בומבחר את הספינה" (בבא בתרא פ"א), ויש
לומר: דעולא לא איירי אלא במאי דאניו מביא בתוך שש עשרה, אבל חוץ לשש עשרה
אמה צריך לפרש מאי אתא לאשמועינן, ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דאתא
אילנות — קנה קרקע. הא קנה אילן סתם — אינו מביא וקורא. ואם קנה שנים, אפילו סתם —
אילנות — קנה קרקע. הא קנה מביא וקורא — הוה מצי למיפרך מספא, דמביא בחריא במסכת ביכורים, כספא דרך דמיימי חבא: חקונה שלשה אילנות תוך של חבירו
— מביא וקורא. אלא דארוחא דרמייה בבמה מקומות שמדקדק מרישא מה שיכול.

לא שש עשרה אמה — ואם תאמר: והא אמרין ב"המוכר את הספינה" (לקמן פ"א), גבי שלשה קנה קרקע, וכמה: תחתיה, וביניהן, ורצועה לזן כמלא אורה וסלו ויש לומר: דהתם כשנעפי
האילן גדולים הרבה, ויצאין חוץ לשש עשרה אמה. ואם תאמר: קונה אילן אחד אבאי אינו מביא וקורא. למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי, ומאי שנא ממכר שדהו לפירות
דמביא וקורא לדידה, כדאמרין פירק "השולח" (גיטין מ"ב), ולביא למימר דהאי תנא סבר דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי — דהא רבי מאיר אית ליה דבקנין הגוף דמי ב"השולח" (שם
מ"א), ובי"החובל" (בבא קמא ז"א), ואית ליה לקמן (פ"א), דקונה אילן אחד (אינו מביא וקורא) וצריך להיות: מביא ואינו קורא, ויש לומר: דשאני התם, שהקרקע קניו לו עד זמן קבוע,
אבל הבא את תיבש מיד האילן — אין לו בקרקע כלום. אי נמי, התם קרקע קניהו לו לכל דבר, למשטח בה פירי ולמורעו בה פירי וסילקא וירקא, אבל גבי אילן — אין לו אלא ניקבה לבדה.
ובירודי פירש בקונטרס דלא גרסין "ובירודי", דלא כתיב במעשר שני (שש) שום ויודי, לא "מארצך" ולא "מארמה אשר נתת לוי". אף על גב דכתיב ביה "ויברך את עמך את ישראל ואת
הארמה אשר נתתה לוי" (דברים כו) — לא שיהא לו לחקף, אלא לכל ישראל. ומיהו, על כרחך אין ויודי בלא קרקע, דתני עלה בירושלמי: אף חרודי, ומכל מקום לא גרסין ליה. מרתני
עלה בירושלמי — מכלל דבמשנה ליתיה. ולכתוב עליה פרוחבול — אבל אמטלטלין אין כותבין פרוחבול, מפני שיכול לכתולו, והיא הלוואה דלא שכחא. ועציץ נקוב, אף על פי שיכול
לכתולו — כותבין עליו פרוחבול, דלא פלוג רבנן במקרקעי. והיא דכותבין אפילו על קרקע כל שהוא פירש רבינו שמואל בן מאיר ב"השולח" (גיטין ל"א), — משום דאין אונאה לקרקעות,
דהוי כאילו שש עשרה בכל. ואין אראה, דהוי דאין לזן אונאה — ביטול מקח בירח מפלוגא יש לתן, אלא היינו טעמא — משום דגבי אורח דמי, כבמעשה דקטניא דאביי (כתובות צ"ב),
דלע דיי כך ראוי לגבות כל חובו. וכענין זה איבא סוף פירק "כל הגט" (גיטין ל"ב), גבי גמלוה מעות את חבון: כן: הניח מלא מחט — גובהה מלא קטרום.

בחהבא — ואם תאמר: הוא חטה יניקתה שלשה טפחים, כדמוכח בשבת פרק "אמר רבי עקיבא" בשמעתין דעירוהו (פ.ה.א) ואין לומר ד"כ"ל שהוא" דהבא לאו דוקא, היא בפרק קמא דקדושין (כ.ו.א) קא מייחי לה בשמעתא דאי בעי אבדין בה או לאו, וקאמר: כל שהוא למאי חזי? ומשני: כגון שנעץ בה מוטא. וקאמר: איכפל תנא לאשמוענן מוטא? מי לא עסקינן דהתלי ביה מרגינתא — משמע ד"כ"ל שהוא" דוקא ויש לומר: דנהי דניקתה שלשה, מכל מקום עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה. ואילן נמי, יניקתו עשרים וחמש, אפילו הכי עיקר יניקתו שש עשרה.

ואחד אילן הנוטה מביא וקורא — בפרק "המקבלי" (בבא מציעא ק.ו.א) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיזר, רב אמר: הנוטה לכאן — לכאן, והנוטה לכאן — לכאן, ושמואל אמר: חולקין, ופירש כפונטרת התם דבטית שרשים איירי, ולפיכך שמעתין דהבא כרב, דאזיל בתר שרשיה. ורבינו שמשון בן אברהם פירש שם בענין אחר. **שעל** מנת בן הנחיל יחשעו וכו' — ב"מירוב" (בבא קמא פ.ה.א) פריך: אמאי לא חשיב לה בדי עשרה תנאין של יחשעו? ומשני לה. **בדחלולי** סיג — פירש רבינו חננאל: הדלולי — לשון יראה, שעששים צורה של עץ, ונראין כבני אדם, ואין העוף רשאי לישרא שם. קא משמע לך, דאף על פי שברוח העוף — פעמים שמשאיר שם בשר המת שמתאבא בפיו ונשאר שם בענף, הלכך אין לו תקנה אלא בקציצת ענפים כולמ.

הדרן עלך לא יחפור

גבי המחרישה, ובחרוב ובשקמא - **בגגד המשקולת**, בית השלחין - **כל האילן בגגד המשקולת**; **אבא שאול** אומר: **כל אילן סרק בגגד המשקולת**. **גמרא** איבעיא להו: **אבא שאול**, **ארישא קאי** או **אסיפא קאי**? **תא שמע**, דתניא: **בית השלחין** - **אבא שאול** אומר: **כל האילן בגגד המשקולת**, **מפני שהציל רע לבית השלחין**; **שמע מינה ארישא קאי**, **שמע מינה**. **אמר רב אשי**: **מתניתין נמי דיקא**, דקתני: **כל אילן סרק**; **אי אמרת בשלמא ארישא קאי**, היינו דקתני **כל אילן**, **אלא אי אמרת אסיפא קאי**, אילן סרק מיבעי ליה? **אלא לאו שמע מינה ארישא קאי**, **שמע מינה**. **משנה** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצץ כדי שיהא גמול עובר ורובו; **רבי יהודה** אומר: **גמול טעון פשתן או חבילי ומורות**; **רבי שמעון** אומר: **כל האילן בגגד המשקולת**, **מפני הטומאה**. **גמרא** מאן תנא דבגגדון דתת אומדנא דהשתא אולגין? **אמר ריש לקיש**: **במחלוקת שנויה**, ורבי אליעזר היא; **דתנן**: **אין עושין חלל תחת רשות הרבים**, **בורות**, **שיחין ומעורות**; **רבי אליעזר** מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת ומעונה אבנים. **רבי יוחנן** אמר: **אפילו תימא רבנן**, **התם** - **זימנין דמפחית ולאו אדעתיה**, **אכל הכא** - **קמא קמא קא קייץ ליה**. "רבי יהודה אומר: **גמול טעון פשתן או חבילי ומורות**". **איבעיא להו**: **שיעורא דרבי יהודה נפיש**, או **דלמא שיעורא דרבנן נפיש**? - **פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש**, **דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש**, **רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי?** - **ואלא מאי?** **שיעורא דרבנן נפיש**, **רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עבדי?** - **אפשר דגחין ודלף תותיה**. "רבי שמעון אומר: **כל האילן בגגד המשקולת**, **מפני הטומאה**". **תנא**: **מפני אהל הטומאה**. **פשיטא**, "מפני הטומאה" **תנן** - **אי ממתניתין**, הוה **אמרינא**: **דלמא מייחי עורב טומאה ושדי התם**, וסגי בדחלולי בעלמא, **קא משמע לן**.

הדרן עלך לא יחפור

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות — דתנן בקדושין (כ.ו.א): **נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחוקה**. שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה, וקרקע נקנה בכסף, ואם מבר לו קרקע ומטלטלין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע, או מסר לו שטר מכירת קרקע, או החזיק בקרקע מדעת מוכר — נקנו המטלטלין בלא משיכה. **קתני מיהא**: קרקע כל שהוא חייב

בביבויים, וקא סלקא דעתך ביבוי אילן קאמר. **הבא כמאי** עסקינו בחמין — שכל שבעת המינים חייבים בביבויים. מערבין זה בזה — שאין סומכין על הברירה, לחלוק לחצאים ולומר: שלצי הארץ חייבין ושלצד החוץ פטורין. **אבל דבולי** עלמא הנולד כפטור פטור — שאם היו כל שרשיו בחוץ לארץ — פטור, ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ, ולא אמרינן מן הארץ ינק. **דמפסיק צונמא** — באמצע שרשים, שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה. **דהררי וערבי** — האילן נעשה אחד למעלה בעביו. **אוריא מבלבל** — אף על פי שבתוך הקרקע בשני אילנות, הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד — מתערבין ונקותין. **עשרים וחמש אמה** — קשה למעלה, דאמרו: שש עשרה אמה ותו לא. **אבוהי לא מבחשי** — בשדה חבירו אלא עד שיתסרי, הלכך טפי מהכי לאו גולן הוא. **הנוטה** — נופח לתוך שדה של חבירו. **שעל מנת בן הנחיל** יחושעו — התנה עמם שלא יקפידו עד כך. **משנה** מרדע — מלמד בקר. **קוצין** — הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יעבדו מלהולין מחרשתו שם. **החרוב והשקמא** — שצילם מרובה וקשה לשרה. **כנגד המשקולת** — כל מה שנוטה לתוך שדהו. **משקולת** — חוט האמרוכולין שבונגין חומה, ותולין בה משקולת של אבר, **ואם בית השלחין היא כל האילן** — אפילו אינו חרוב ושקמא קוצץ כנגד המשקולת, שהציל רע לבית השלחין. **אבא שאול** אומר כי — בגמרא מפרש אחיא קאי. **גמרא** ארישא קאי — דקאמר תנא קמא: **קוצץ מלא מרדע**, ואפילו אילן סרק, חוץ מחרוב ושקמה. **ואמר ליה אבא שאול**: כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת. **אי אסיפא קאי** — דקאמר תנא קמא: כל האילן כנגד המשקולת, ואפילו אילן העושה פירות. **ואמר ליה אבא שאול**: כל אילן סרק הוא כנגד המשקולת, אבל אילן העושה פירות נמי — מלא מרדע ותו לא. **כל האילן** — כל האילנות. **אי אמרת בשלמא ארישא קאי** — ולטפויי אתא (מחרוב ושקמה דקאמר תנא קמא) — היינו דקאמר "כל" אלא אי אמרת אסיפא קאי — מאי "כל"? **הא לרועי אתא משנה** אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ — מן הענפים התחתונות, כדי שיהא גמול עובר תחת העליונות. **מפני הטומאה** — מפרש בגמרא. **גמרא** (אמיטא) **ההשתא אולגין** — דקתני: **קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמול עובר ורובו**. **ודרי תורין וגולים** לאחר זמן. **כדי שתהא עגלה מהלכת** — אם תקרחה חזקה כל כך — מותר, ואף על גב שסופה שתתלע ותפחת. **קמא קמא קייץ ליה** — כל ענף וענף שיקדים ויצמיח וקיצצו. **בשיעורא דרבי יהודה** מאי עבדי ליה — כשיבא גמול טעון פשתן היאך יעברו? **מפני אהל הטומאה** — שמוא יפול כות

מת אצל האילן, ודרי הענפים ארוכים מאדולין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה. **ושדי התם** — על האילן, ומתוך שענפיו רבים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ, ובני אדם שוברים תחתיה. **ואי לא היישין אלא אלחי** — בדחלולי בעלמא סגי ליה, לקיץ אחד אחד מביתנים, כדי להרויח אויר בניהם ולא תעמוד שם טומאה. **קא משמע לן** — מתניתא, דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד — מוזיק הוא את הרבים.

55 היניקה בין שני צדדי האילן, ולפיכך טבל וחולין מעורבים זה בזה.
 56 וְכֵן - רבן שמעון בן גמליאל] כָּבֵד, הָאֵי לְחֻזְרֵיהּ קָאָּ וְהָאֵי לְחֻזְרֵיהּ
 57 קָאָּ - צד זה עומד לבדו וצד השני עומד לבדו, שמאחר והסלע
 58 מפסיק בין השורשים, אין היניקה חוזרת ומתערבת מעל הקרקע,
 59 ולפיכך הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור.
 60 הגמרא מקשה על דברי עולא הסובר שאילן יונק רק שש עשרה
 61 אמה: וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה וְהוּא לֹא - האם אין יונק אלא שש
 62 עשרה אמה ולא יותר, וְהָאֵל תָּנִן - והרי שנינו לעיל (כה) שפִּרְחֵי
 63 אֵת הָאֵילָן מִן הַכּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אֲמָה, כדי שלא יזיקו שורשי
 64 האילן את כותלי הבור, ומוכח מכך, שהשורשים מתפשטים
 65 ויונקים עד עשרים וחמש אמה. מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, מִיּוֹל
 66 מִכְּחָשִׁי - אך אין הם יונקים ומכחישים בקרקע אֶלָּא עַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
 67 אֲמָה, מִפִּי לֹא מִכְּחָשִׁי - ובמרחק גדול יותר אין הם מכחישים את
 68 הקרקע, ולפיכך אין הוא גולף אלא כשיש שדה של אחר בתוך שש
 69 עשרה אמה לאילן.
 70 הגמרא מביאה דעות נוספות של אמוראים לגבי דין אילן הסמוך
 71 למיצר: כִּי אֲחָא רַב דִּימֵי מֵאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל, אֲמַר, פָּעַם מֵינִיה -
 72 שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, אֵילָן הַעוֹמֵד בְּסֻמּוֹ לְמִצְרַיִם - לגבול שבין
 73 השדות, בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה לַשְּׂדֵה חֲבִירוֹ, מֵהוּ - האם מביאים
 74 ביכורים מפירותיו, או לא. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, וְגִזְלָן
 75 הוּא, שהרי יונק משדה אחרים, ולפיכך אין מְבִיאִין מִמֶּנּוּ בִּיכּוּרִים.
 76 דעה החולקת: כִּי אֲחָא רַבִּין מֵאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל, אֲמַר בִּשְׁם רַבִּי
 77 יוֹחָנָן, אֲחָד אֵילָן הַסְּמוּךְ לְמִצְרַיִם - בין אילן העומד בסמוך לגבול
 78 שבין השדות, וְאֲחָד אֵילָן הַנּוֹמֵה - ובין אילן שענפיו נוטים לתוך
 79 שדה חבירו, מְבִיאִים בַּעַל הָאֵילָן בִּיכּוּרִים מִפִּירוֹתָיו, וְקוֹרְאִים עֲלֵיהֶם
 80 את המקראות האמורים בפרשת ביכורים, מאחר שְׁעַל מִנְתָּ בֵּן
 81 הַנְּחִיל יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הָאָרֶץ, שהתנה עמדם שלא יקפידו
 82 זה על זה בענינים אלו. ונמצא, שבעל האילן כדן הוא עושה, ואין
 83 חבירו יכול לעכב בידו.
 84

משנה

85 משנה זו עוסקת בדין אילן שענפיו נוטים לתוך שדה חבירו,
 86 ומבארת, אימתי בעל השדה ניזוק מכך ורשאי הוא לעכב על בעל
 87 האילן, ואימתי אינו רשאי לעכב.
 88 אֵילָן שֶׁהוּא נֹמֵה על ידי ענפיו לְשֵׂדֵה חֲבִירוֹ, קוֹצֵץ בַּעַל הַשְּׂדֵה מִן
 89 ענפי האילן עד לגובה מֵלֵא הַמְּרֻדֵעַ - השוט שמכים בו את
 90 הבהמה, כשהוא עומד עַל גְּבִי הַמְּחַרְשֵׁה. שבשעה שחורש בעל
 91 השדה בשדהו, נזקק הוא לעיתים להרים את השוט ולהכות בו
 92 מעל גבי הבהמה החורשת, ולפיכך רשאי הוא לקצוץ מן הענפים
 93 עד לגובה המרדע מעל המחרישה, כדי שלא יעכבו אותו
 94 מלחרוש שם. וּבְחָרִיב וּבְשִׂמְקָה - ואם הענפים של אילן חרוב או
 95 שקמה הם, שענפיהם מרובים, וכאשר נכנסים לשדה חבירו הצל
 96 שלהם מוזק לשדה, רשאי הוא לקצוץ בְּגִנְדַּת הַמְּשֻׁקְלָת - חוט של
 97 אדריכלים המשמש למדידה בקו ישר, כלומר, רשאי הוא לקצוץ
 98 כל ענף הנכנס לתוך שדהו.
 99 ואם שדה זו שהענפים נוטים לתוכה בֵּית הַשְּׁלֵחִין היא, שביישה
 100 היא ונצרכת להשקיה תדיר, והצל מוזק לה ביותר, אזי רשאי בעל
 101 השדה לקצוץ את כָּל סוּגֵי הָאֵילָן, ולא רק חרוב ושקמה, בְּגִנְדַּת
 102 הַמְּשֻׁקְלָת - כל הנוטה מן הענפים לתוך שדהו.
 103 אֲבָא שְׂאוּל אֲמַר, כָּל אֵילָן כֶּרֶם - שאינו נותן פירות, רשאי בעל
 104 השדה לקצוץו בְּגִנְדַּת הַמְּשֻׁקְלָת.

1 וְנִקְנִין עִמָּה - עם הקרקע] נְקִימָה שְׂאִין לְהֵם אֲחֵרִית. - מטלטלין.
 2 דהיינו, הדין הוא שקרקע נקנית בכסף או שטר או חזקה, ואילו
 3 מטלטלין אינם נקנים אלא במשיכה. אמנם אם קונה אדם מחבירו
 4 מטלטלין יחד עם קרקע, אזי די בכך שיקנה את הקרקע בכסף או
 5 שטר או חזקה, וקונה בכך אף את המטלטלין אגב הקרקע. ודי לזה
 6 אפילו בקרקע כל שהוא. ומאחר ששנינו שאדם שיש לו קרקע כל
 7 שהוא חייב להביא ביכורים, סברה הגמרא שהכוונה בזה לאדם
 8 שיש לו אילן העומד בקרקע סגנה, שחייב להביא ביכורים אף
 9 שבהכרח יונק האילן משדה חבירו. ויש להוכיח מכאן שלא כדברי
 10 עולא, הסובר שאין אדם חייב להביא ביכורים אם אין לו קרקע
 11 בשיעור שש עשרה אמה לכל רוח. כדי שיעור יניקת האילן.
 12 מתרצת הגמרא: הָכָא כְּמָא עֶסְקִינָן בְּחִיטֵי - המשנה עוסקת באדם
 13 שורע בשדהו חטים, שאף הן משבעת המינים וחייבות בביכורים,
 14 ודי להן בקרקע כל שהוא, מאחר שאין החטים יונקות מן
 15 הקרקעות שסביבו, אך באילן דיונק בשיעור שש עשרה אמה מן
 16 השדות שמסביבו, יתכן שאין בעליו חייב להביא ביכורים אם אין
 17 הקרקעות שלו.
 18 דִּיקָא נְפִי - אכן יש לדייק מדברי המשנה שעוסקת היא בחטים,
 19 דְּהִתְנִי קִרְקַע כָּל שְׁחוּא, דהיינו, קרקע קטנה ביותר, שאינה ראויה
 20 לגדל אילן אלא חטים בלבד. שְׁמַע מֵינָה - אכן יש להוכיח כן
 21 מדברי המשנה.
 22 הגמרא מקשה על עולא מברייתא: תָּא שְׁמַע - בוא ושמע ראה
 23 שלא כדברי עולא, שנינו בברייתא, אֵילָן שֶׁמְקַצֵּת גַּדל בְּאֵרֶץ
 24 - בארץ ישראל, וּמְקַצֵּת גַּדל בְּחוּזָה לְאֵרֶץ, מִכָּל וְחוּלִין מְעוֹרְבִין
 25 זֶה בְּזֶה, דְּבָרֵי רַבִּי. שמאחר והפירות הגדלים בתוך ארץ ישראל
 26 טבל הם וחייבים במעשרות, ואילו הפירות הגדלים בחוץ לארץ
 27 חולין הם ואינם חייבים במעשרות. נמצא שבכל פרי ופרי מפירות
 28 האילן ישנה תערובת של טבל וחולין. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן מְלִיָּאֵל אֲמַר,
 29 אין הטבל והחולין מתערבים זה בזה, אלא פרי הַגָּדל בְּחֻזָּה -
 30 בחלקו של האילן הגדל בארץ ישראל, חָיִיב בתרומות ומעשרות,
 31 ואילו פרי הַגָּדל בְּפִטוּר - בחלקו של האילן הגדל בחוץ לארץ,
 32 פְּטוּר.
 33 מדייקת הגמרא: עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגי רַבִּי וְרַבִּין שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֶלָּא
 34 בסברא זו, דְּכֵן - רבן שמעון בן גמליאל] כָּבֵד, יֵשׁ בְּרִירָה - ניתן
 35 לברר איזה פרי גדל בחוץ לארץ ופטור ממעשר, ואיזה פרי גדל
 36 בארץ ישראל וחייב במעשר. וְכֵן - רבין] כָּבֵד, אֵין בְּרִירָה - אי
 37 אפשר לברר זאת, אלא הכל מעורב זה בזה. אֶגְלַב באופן שיהא
 38 האילן כולו גָּדל בְּפִטוּר - בחוץ לארץ, בתוך שש עשרה אמה
 39 לארץ ישראל, דְּבָרֵי הַכָּל בְּפִטוּר - וידו שניהם שפירותיו פטורים
 40 ממעשרות. ויש להוכיח מכאן שלא כדברי עולא הסובר שאילן
 41 יונק עד שש עשרה אמה לכל צד.
 42 מתרצת הגמרא: הָכָא כְּמָא עֶסְקִינָן - ברייתא זו עוסקת בְּדִמְפְּסִיק
 43 צוֹנְמָא - שישנו סלע המפסיק בין שורשי האילן הנמצאים בארץ
 44 ישראל לשורשי האילן הנמצאים בחוץ לארץ, ואינם יונקים זה
 45 מזה, ולפיכך אילו היה האילן כולו עומד בחוץ לארץ היו הכל
 46 מודים שאינו חייב במצוות התלויות בארץ, מאחר שאין השורשים
 47 יכולים לינק מקרקע ארץ ישראל.
 48 שואלת הגמרא: אֵי הָכִי, שהסלע מפסיק בין השורשים, מֵאֵי מַעֲמִיָּה
 49 דְּרַבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁטַבַּל וְחוּלִין מְעוֹרְבִים זֶה בְּזֶה, הרי אין שני חלקי
 50 האילן יכולים לינק זה מזה. משיבה הגמרא: דְּהִתְרִי עֲרָבִי - מדובר
 51 באופן שהגזע חוזר ונעשה אחד מעל הקרקע, ואין הסלע מפסיק
 52 אלא בין השורשים שתחת הקרקע. (ובמא) [בְּהָא] קָא מִיפְּלִגי רַבִּי
 53 וְרַבִּין שֶׁמַּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מִן - רבין] כָּבֵד, אֲוִירָא מְבַלְבַּל - כיון
 54 שחוזרים הענפים ומתערבים למעלה באויר העולם, מתערבת אף

פרק שלישי - חוקת הבתים

הפרק שלפנינו דן בענייני חוקה. הן חוקת ראייה והן חוקת קנין. חוקת ראייה היא, שאדם הקונה קרקע ומחזיק בה זמן מסוים כפי שיבואר, נחשב לו בכך לראייה שהקרקע שלו, ואינו צריך להביא ראייה נוספת שקנה את הקרקע. וחוקת קנין, שיכול אדם לקנות קרקע ומעשה הקנין יהא בכך שמחזיק בה, ובאופנים שידונו בסוגיות להלן. חוקות נוספות נידונות בהמשכו של הפרק, כגון חוקת השמישין, נזקין ועוד. שונה היא חוקת קרקעות מחוקת מטלטלין. שבמטלטלין, כיון שהחזיק בהם שעה אחת, הרי הם שלו, ונאמן לומר שקנה אותן מידי בעליהן. ואילו קרקעות, אין חוקתן בהם בשעה אחת, אלא על ידי השתמשות זמן מסוים שהיה לו לבעל הנכס למחות. ולהלן במהלך הפרק, ידונו עניינים אלו וטעמיהן בהרחבה.

משנה

המשנה שלפנינו דנה מהו משך הזמן שהחזיק האדם בקרקע תיחשב ראייה שהקרקע שלו, ושוב לא יצטרך להביא ראייה אחרת שקנה את הקרקע.

חוקת הבתים - משך הזמן שהשתמשות האדם בבית נחשבת לו לראייה שהבית שלו, וכן חוקת הבורות - חפירה עגולה לעומק הקרקע, והשחיתין - חפירה הנמשכת לאורך הקרקע אך קצרה בעומקה, והמקורות - חפירה מרובעת ומקורה ופתחה באחד מצדדיה, והשוכבות - שובר של יונים, והמקצצאות - בתי המרחץ, ובית הקבין - מקום עשיית השמן מן החיתים. ובית השלחין - שדה שיש בתוכו מעיין המשקה את השדה בכל יום, ומתוך כך מצויים פירות בשדה זו בקביעות. והקבדים, וכן כל דבר שהוא עושה פירות תדיר - בקביעות, ואינו תלוי בעונות מסיימות, הרי תוקפן - משך הזמן של השתמשות שנחשב בכך לראייה שהדבר שלו, הוא שלש שנים שלמות מיום ליום. וכאשר החזיק כן, ולאחר מכן טוען הבעלים הקודמים שהקרקע שלו, והמחזיק טוען מכרת לי ואבד השטר, חוקה זו שהחזיק בשדה מועילה לו לדחות בכך טענת המערער. אולם אם לא החזיק שלוש שנים, אין חוקתו מועילה לו לראייה, ותחזור הקרקע לבעליה הקודמים.

דין הקרקעות שמשך הזמן של חוקת הראייה שלהם אינם שלוש שנים מלאות: שדה הפעל - שדה המושקית רק על ידי מי גשמים שאינה עושה פירות אלא רק פעם אחת בשנה, משך זמן תוקפה הוא שלש שנים, ואין מיום ליום - אין צורך בשלש שנים מלאות. מבארת המשנה כיצד היא חוקה זו. ונחלקו בכך התנאים: רבי ישמעאל אומר, מחזיק בה הלוקח שלשה חרשים אחרונים בשנה

הראשונה, ושלשה חרשים ראשונים בשנה האחרונה, ושנים עשר חדש באמצע - בשנה האמצעית, שבה מחזיק כל השנה. הרי נמצא משך זמן חוקה זו, ששמונה עשר חדש. רבי עקיבא אומר, מחזיק הלוקח חדש אחרון בשנה הראשונה, וחדש ראשון בשנה האחרונה, ושנים עשר חדש - שנה שלימה, באמצע, הרי בסך הכל, מחזיק ארבעה עשר חדש. אמר רבי ישמעאל, בבה דברים אמורים שצריך להחזיק שמונה עשר חודש, בשדה לבן - שדה תבואה וקטניות שכל פירותיה נלקטים בעונה אחת בלבד, אבל בשדה אילן שיש בה אילנות ממיינים שונים, כגון ענבים ויתים ותאנים, אשר כל מין נלקט בעונה אחרת במשך השנה, אין צריך שתתמשך החוקה על פני שלוש שנים, אלא אפילו אם בתוך שנה אחת כנס את התבואה - ליקט את הענבים ועשה מהם יין, ופסק - ליקט את יתיו, וכן כנס את קייצו - ליקט את התאנים וייבשם, ועשה מהם קציעות, והכניסם לביתו, הרי אלו נחשבים כאילו החזיק בשדה זו שלש שנים.

גמרא

שנינו במשנה שחוקה זמנה היא שלש שנים, דנה הגמרא במקור של הלכה זו: אמר רבי יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים, מנין לתוקה שהיא שלש שנים, ובארו שלומדים זאת משור המועד - שור שנגח בהמה שלוש פעמים. מבארת הגמרא את הלימוד משור המועד: מה שור המועד, כיון שנגח שלש נגיחות, נפק ליה מהזקת תם וקם ליה מהזקת מועד - יצא השור מחוקתו כשור תם המשלם חצי נזק, ועומד הוא בחוקת שור מועד ומשלם מעתה נזק שלם, ומוכח שעל ידי שלש פעמים נעשה חוקה להחזיקו כשור מועד, הלא נמי כיון דאכלה תלת שנים - כיון שאכל את פירות הקרקע שלש שנים, נפק ליה מהזקת מוכר וקניןא ליה מהזקת אונס - יצאה הקרקע מרשות המוכר ועומדת היא ברשות הלוקח. מקשה הגמרא: אי - אם אנו למדים משור המועד, יש לנו להוסיף ללמוד, מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מתייב בעליו נזק שלם, שדין חוקת מועדותו של השור לשלם נזק שלם הוא רק כאשר יגח נגיחה רביעית, הלא נמי עד שנה רביעית לא קניןא מהזקתה - לא תעמוד הקרקע ברשות המחזיק אלא עד שיחזיק בה שנה רביעית. דוחה הגמרא קושיא זו: הכי השתא - וכי ניתן לדמות ולהקשות כך, הלא לגבי שור מועד, מפי נגח שלש נגיחות הוי מועד - משעה שנגח שלוש נגיחות הרי הוא שור מועד,

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום ראשון עמ' א

דיקלא דמיעין קבא אסור למקצציה - דקל הנותן פירות בשיעור קב אסור לקוצצו. וכמו כן יש בזה חשש סכנה, דאמר רבי חנינא, לא שכיב שבתה ברי - לא נפטר בני שמומיה דיה' שכחת, אלא משום דקין התאנתא בלא זימניה - שקצץ עץ תאנה קודם זמנו, כלומר, בזמן שעוד היה נותן פירות. מר אי ניהא ליה ליקיזן - אם חפץ אתה לקוצצו בעצמך רשאי הנך לעשות זאת. הגמרא מביאה מעשה בעיני שורשי אילן היוצאים לתוך שדה חבירו: רב פפא, הווי ליה הנהו דיקלי - היו לו עצי דקלים, שגדלו אמציצא - בסמוך לגבול שדהו דרב הונא בריה דרב יהושע. אול אשפתיה דהנהו חפר וקא קאמיין שרשייו - הלך רב פפא ומצאו לרב הונא בריה דרב יהושע שהוא חופר באדמה, וקוצץ את שורשי הדקלים של רב פפא שנכנסו לתוך שדהו. אמר ליה רב פפא לרב הונא, מאי האי - מדוע הנך קוצץ את שורשי הדקלים שלי. אמר ליה רב הונא, תנן - הרי שנינו, שאם היו שרשיים של האילן יוצאים

לתוך השדה של חבירו, מצימין שלשה ברי שלא יעבב המחרששה - רשאי בעל השדה לקוצצם בעומק שלשה טפחים, כדי שלא יעכבו את מחרשתו מלעבור באותו מקום. אמר ליה רב פפא, הני מילי שלשה - דין זה נאמר לגבי קציצת השורשים עד לעומק שלשה טפחים, מר קא חפר טפי - אך אתה קוצץ אף את השורשים העמוקים יותר משלשה טפחים. אמר ליה רב הונא, אנת בורות שחיין ומקורות קא חפרנא - חפץ אני לחפור כאן בורות שחיין ומערות, דתנן, היה בעל השדה חופר בשדהו בור שיתח וקצצה קוצץ את השורשים של אילן חבירו ויודך - ומעמיק אפילו יותר משלשה טפחים, כפי השיעור הנצרך לבורו, והקציים שלו. אמר רב פפא, אמרי ליה בולי' - אמרתי לרב הונא ראיות הרבה שאין הוא רשאי לקצוץ את השורשים, ולא יבילי ליה - ולא יכולתי לו, מאחר שהיה דוחה את כל ראיותי.

1 בית השלחין — מתוך שהמעין בתוכו, שמשקים אותה ממנו תדיר, עושה פירות תדיר,
2 וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום. אם החזיק בה שלש
3 שנים שלימות — אין צריך להביא שטר מכירה. ואם ערערו עליה בעלים הראשונים,
4 וזה אומר: מכרת לי, ואבד שטרי — חזקתו מועלת לו. ואם לאו — אין חזקתו מועלת

1 חזקת הבתים ובית הבדים — פירש רבינו יצחק בר מרדכי: דהא דתנן בפרק "חומר"
2 בקדש" (תניגה כ"ב): עברו הגיחות הברדים, דמשמע שיש לחזק זמן קבוע — היינו
3 שרוב העולם דורכים או בומן לקיטה. אבל יש בני אדם שמצמצין כל השנה, ודורכין
4 במעט מעט.

שלשה

5 חדשים בראשונה — מתוך פירוש
6 הקונטרס משמע דבעי רבי ישמעאל
7 שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים
8 ראשונים, וכן באחרונים. ואין תימה שתהא
9 תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בשלשה חדשים
10 ואין זמנה עד ניסן הבא, דלמצינן כעין זה,
11 דאמרין בראש השנה (ג.א.): כל תבואה
12 הנקצרת בתא — בידוע שהביאה שליש לפני
13 ראש השנה, אלמא גזלה פעמים באותו זמן.
14 אבל קשיא לרבינו יצחק: דאם כן אמאי צריך
15 שמונה עשר חדשים? בתמושה עשר חדשים סגי,
16 שיוזע שלשה חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן,
17 ושנה בסוף הקיץ, ושלישית בניסן הבא ויש
18 לומר: דצריך אכילה חשובה של שנים עשר
19 באמצע, אף על גב דאמרין בגמרא: אכל תלת
20 פיזי תלתא ירחי. כגון אספתא. לרבי ישמעאל
21 הויא חזקה — שאני התם. לפי שהוא זמן שלה.
22 אבל קשה לרבינו יצחק: דאמרין בגמרא (בבא
23 בתרא ל"ג): פירא רבה ופירא זוטא איבא
24 בנייהו דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופירש
25 הקונטרס: דרבי ישמעאל סבר: פירא רבה — כגון
26 שערות ושבלות שועל שגדלים בשלשה חדשים,
27 ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא — כגון ירק הגדל
28 בחודש ל"ג. והא אמרין בגמרא (לקמן עמוד ב')
29 דאספתא בחודש אחד הויא חזקה לרבי
30 ישמעאל ונראה לרבינו יצחק: דלא בעי רבי
31 ישמעאל שיוזע התבואה ויקצור, אלא אפילו
32 זרעה הראשון, או הוא יזרעה בשלשה חדשים
33 אחרונים, אף על פי שלא קצרה. ובהא פליגי: דרבי ישמעאל סבר: בעינן שהיא גדל הפרי
34 ברשותו הרבה. כגון שלשה חדשים, והיינו פירא רבה. ורבי עקיבא סבר: דאין צריך שירגל
35 ברשותו אלא חדש אחד, והיינו פירא זוטא. ואם תאמר: היאך יזרע ניכר שחזיק בה כל
36 שלשה חדשים ראשונים או אחרונים? כי ביום אחד או בשנים יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש את השדה ומתקנו — הא לא הויא חזקה, מידי דהוה אניר. דאמר לקמן (ל"ב)
37 דלא הויא חזקה, משום דמימר אמר: כל שיבא דכרבא ניעול בה ויש לומר: כגון שאוכלה שחת. והא דאמרין (שם עמוד א): אכלה שחת לא הויא חזקה — הני מילי בשאובל בענין
38 זה שאין התבואה חזרת לבא, דשיך לומר "לא אחזקת במחוקקי אינישי", לפיכך לא חשי למחזות. אבל אם אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת, כדרך שבני אדם עושים עכ"ל
39 שהוא ירק, ולא בא עדיין בבעול שלה — הויא חזקה. ובשדה אילן, דבעי רבנן דפליגי ארבי ישמעאל בגמרא מיום ליום שלש שנים, אף על גב דלא שייך התם אכלה שחת, מכל
40 מקום איבא למימר: כגון שזומר ומעבד העצים לעצמו. ואף על גב דמתקן בכר, דהוי כמו ניר, כיון (שבתקן) העצים לעצמו — לא שייך למימר "כל שיבא דכרבא ניעול בה". ועוד אמר
41 רבינו יצחק: דאחזיק בה בכהאי גוונא שנעל גזר את השדה ונועל במפתח, ואין מניח אדם ליכנס. והא דאמר בגמרא (כ"ט): צונמא במאי קני לה, ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה —
42 איבא למימר דאין נעילה מועלת אלא אם כן איבא אכילה בהדה, או זריעה. אבל נעילה גרידא — לא מהני מידי. והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל. **שהו** שנה עשר
43 חדש — תימה: וכי מניינא אתא לאשמעינן? והאי גוונא פריך בכמה דוכתי. וליבא למימר דרופין אתי לאשמעינן, דאם כן מאי קא משמע לן רב הונא? ובגמרא משמע דממתניתין
44 לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא דאשמעינן רב הונא. **כנס** את תבואתו — להכי קרי ליה לזכר תבואה, משום דתיב (דברים כ"ב) "ותבואת הכרם", ואם תאמר: תינח
45 הא דתנא תבואה קודם וזיתים, דייקן קודם לשמן, כדאמרין ב"איהו נשך" (בבא מציעא ט"ג): הגיע זמן חן למכור, ובתר הכי קאמר: הגיע זמן למכור שמן. אלא "כנס את
46 קייצר" אמאי תני לה בתר הכי? והאי גוונא קודם, דהא אמר ב"המקבל" (שם ק"ב): חצי ניסן ואייר וחצי סיון — קציר, חצי סיון ותמוח וחצי אב — קץ, ואילו בציד היה
47 בתשרי, כדאמרין בברכות (ל"ב), דאמר להו רבא לרבנן: במטותא מייכחי לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי. ואמרין נמי בסנהדרין (כ"ב): גב ניסן וגב
48 תשרי לא שמיה גב, והני מילי באריסא דרב מוטע. ואמרין ב"איהו נשך" (בבא מציעא ע"ג): חזי מן לדגודו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרו להו בטבת. מכל
49 אלו משמע דבציד הוי בתשרי, וכבר כלה הקיץ ויש לומר: דהא דקרי "קיץ" לחצי סיון ותמוח וחצי אב — לפי שאו עיקר יובש של תאנים באילן, ומיהו אין קוצצין אותו
50 מן האילן עד לאחר הבעיר. אי נמי, לוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש, ולא זמן כניסתו לבית עד לאתר תבואת הכרם. והא דלא הויא לקיטה חזקה — כי
51 שמו היו גרילין היבשין באותו שדה שגדלו שם, ולכן לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו. ורבינו חננאל מפרש: כנס תבואתו בתשרי, ולא תיבש, ובכנס קייצו באב
52 — הרי זו חזקה, נמצאת חזקה בשנה אחת. ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה. אבל יותר מיושב אי היה תני להו כסדר גשמי שנה שחן גרילין עליהן. **אי** מה
53 שור המועד עד נגיחה רביעית כו' — מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בבבא קמא (כ"ג) גבי דפליגי אביי ורבא, דאמר אביי: "תמול" — חז, "תמומול" — תרי, "שלשום" — תלת, "ולא
54 ישמרו בעלי" — אתאן לנגיחה רביעית. ורבי אמר: "תמול" — תמומול" — חז הוא כו'. דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מחייב, ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית. דאם כן הוה מסיק הכא
55 גמרא דלא כהלכתא, דקיימא לן כרבא לגבי אביי, חזר רש"י ופירש דמשמעות דרושין איבא בנייהו. והרב רבינו עזרא מפרש: דודאי לכולי עלמא לא מחייב עד רביעית, אבל בהא פליגי:
56 דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא ד"לא ישמרו", חזר רש"י ופירש דמשמעות דרושין איבא בנייהו. והרב רבינו עזרא מפרש: דודאי לכולי עלמא לא מחייב עד רביעית, אבל בהא פליגי:
57 דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא — אפילו ביום שלישי, אם נגח נגיחה רביעית — מחייב.

1 **חֲזֻקְתָּ הַבֵּיתִים, וְהַבּוֹרוֹת, וְהַשִּׁחִין, וְהַמְעוֹרֹת,**
2 **וְהַשּׁוֹכְבוֹת, וְהַמְרַחְצוֹת, וְבֵית הַפְּרִיז, וְבֵית**
3 **הַשְּׁלָחִין, וְהַעֲבָדִים, וְכֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פִּירוֹת תְּדוּר -**
4 **חֻזְקָתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שְׂדֵה הַפְּעַל - חֻזְקָתָהּ**
5 **שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַיִן מִיּוֹם לְיוֹם; רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר:**
6 **שְׁלֹשֶׁת חֳדָשִׁים בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׁלֹשֶׁת פְּאַחְרֹנָה, וְשָׁנִים**
7 **עֶשֶׂר חֳדָשׁ פְּאַמְצַע - הָרִי שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֳדָשׁ. רַבִּי**
8 **עֲקִיבָא אָמַר: חֳדָשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְחֳדָשׁ פְּאַחְרֹנָה, וְשָׁנִים**
9 **עֶשֶׂר חֳדָשׁ פְּאַמְצַע - הָרִי אַרְבַּעַת עָשָׂר חֳדָשׁ. אָמַר**
10 **רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים - בְּשֵׁדָה לְבָן, אֶבֶל**
11 **בְּשֵׁדָה אֵילָן, בְּנֶסֶח אֶת תְּבוּאָתוֹ וּמִסְכָּ אֶת וְיָתִיו בְּנֶסֶח**
12 **אֶת קִיּוּצוֹ - הָרִי אֵלּוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים. גַּמְרָא אָמַר רַבִּי**
13 **יוֹחָנָן, שְׁמַעְתִּי מִהוֹלְכֵי אוֹשָׁא שְׁהָיוּ אֲמֹרִים: מִנְּזַן**
14 **לְחֻזְקָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים? מִשּׁוֹר הַמוֹעֵד; מַה שּׁוֹר הַמוֹעֵד**
15 **בְּיוֹן שְׁנַנְח שְׁלֹשׁ נְגִיחוֹת - נֶפֶק לִיה מִחֻזְקַת תָּם וְקָם**
16 **לִיה בְּחֻזְקַת מוֹעֵד, הֵכָא נְמִי בְּיוֹן דְּאֶכְלָה תְּלַת שְׁנִין -**
17 **נֶפֶק לָהּ מִרְשׁוֹת מוֹכֵר וְקוּיָמָא לָהּ בְּרֵשׁוֹת לֹקְחָהּ. - אִי**
18 **מַה שּׁוֹר הַמוֹעֵד עַד נְגִיחָה רְבִיעִית לֹא מִיחֵיב, הֵכָא**
19 **נְמִי עַד שְׁנֵה רְבִיעִית לֹא קוּיָמָא בְּרֵשׁוֹתֶיהָ - הֵכִי**
20 **הִשְׁתָּא? הֵתָם מְכִי נֶנְח שְׁלֹשׁ נְגִיחוֹת הָיוּ מוֹעֵד,**
21 **וְאִידךְ**

22 אחרונים, אף על פי שלא קצרה. ובהא פליגי: דרבי ישמעאל סבר: בעינן שהיא גדל הפרי
23 ברשותו הרבה. כגון שלשה חדשים, והיינו פירא רבה. ורבי עקיבא סבר: דאין צריך שירגל
24 ברשותו אלא חדש אחד, והיינו פירא זוטא. ואם תאמר: היאך יזרע ניכר שחזיק בה כל
25 שלשה חדשים ראשונים או אחרונים? כי ביום אחד או בשנים יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש את השדה ומתקנו — הא לא הויא חזקה, מידי דהוה אניר. דאמר לקמן (ל"ב)
26 דלא הויא חזקה, משום דמימר אמר: כל שיבא דכרבא ניעול בה ויש לומר: כגון שאוכלה שחת. והא דאמרין (שם עמוד א): אכלה שחת לא הויא חזקה — הני מילי בשאובל בענין
27 זה שאין התבואה חזרת לבא, דשיך לומר "לא אחזקת במחוקקי אינישי", לפיכך לא חשי למחזות. אבל אם אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת, כדרך שבני אדם עושים עכ"ל
28 שהוא ירק, ולא בא עדיין בבעול שלה — הויא חזקה. ובשדה אילן, דבעי רבנן דפליגי ארבי ישמעאל בגמרא מיום ליום שלש שנים, אף על גב דלא שייך התם אכלה שחת, מכל
29 מקום איבא למימר: כגון שזומר ומעבד העצים לעצמו. ואף על גב דמתקן בכר, דהוי כמו ניר, כיון (שבתקן) העצים לעצמו — לא שייך למימר "כל שיבא דכרבא ניעול בה". ועוד אמר
30 רבינו יצחק: דאחזיק בה בכהאי גוונא שנעל גזר את השדה ונועל במפתח, ואין מניח אדם ליכנס. והא דאמר בגמרא (כ"ט): צונמא במאי קני לה, ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה —
31 איבא למימר דאין נעילה מועלת אלא אם כן איבא אכילה בהדה, או זריעה. אבל נעילה גרידא — לא מהני מידי. והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל. **שהו** שנה עשר
32 חדש — תימה: וכי מניינא אתא לאשמעינן? והאי גוונא פריך בכמה דוכתי. וליבא למימר דרופין אתי לאשמעינן, דאם כן מאי קא משמע לן רב הונא? ובגמרא משמע דממתניתין
33 לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא דאשמעינן רב הונא. **כנס** את תבואתו — להכי קרי ליה לזכר תבואה, משום דתיב (דברים כ"ב) "ותבואת הכרם", ואם תאמר: תינח
34 הא דתנא תבואה קודם וזיתים, דייקן קודם לשמן, כדאמרין ב"איהו נשך" (בבא מציעא ט"ג): הגיע זמן חן למכור, ובתר הכי קאמר: הגיע זמן למכור שמן. אלא "כנס את
35 קייצר" אמאי תני לה בתר הכי? והאי גוונא קודם, דהא אמר ב"המקבל" (שם ק"ב): חצי ניסן ואייר וחצי סיון — קציר, חצי סיון ותמוח וחצי אב — קץ, ואילו בציד היה
36 בתשרי, כדאמרין בברכות (ל"ב), דאמר להו רבא לרבנן: במטותא מייכחי לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי. ואמרין נמי בסנהדרין (כ"ב): גב ניסן וגב
37 תשרי לא שמיה גב, והני מילי באריסא דרב מוטע. ואמרין ב"איהו נשך" (בבא מציעא ע"ג): חזי מן לדגודו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרו להו בטבת. מכל
38 אלו משמע דבציד הוי בתשרי, וכבר כלה הקיץ ויש לומר: דהא דקרי "קיץ" לחצי סיון ותמוח וחצי אב — לפי שאו עיקר יובש של תאנים באילן, ומיהו אין קוצצין אותו
39 מן האילן עד לאחר הבעיר. אי נמי, לוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש, ולא זמן כניסתו לבית עד לאתר תבואת הכרם. והא דלא הויא לקיטה חזקה — כי
40 שמו היו גרילין היבשין באותו שדה שגדלו שם, ולכן לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו. ורבינו חננאל מפרש: כנס תבואתו בתשרי, ולא תיבש, ובכנס קייצו באב
41 — הרי זו חזקה, נמצאת חזקה בשנה אחת. ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה. אבל יותר מיושב אי היה תני להו כסדר גשמי שנה שחן גרילין עליהן. **אי** מה
42 שור המועד עד נגיחה רביעית כו' — מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בבבא קמא (כ"ג) גבי דפליגי אביי ורבא, דאמר אביי: "תמול" — חז, "תמומול" — תרי, "שלשום" — תלת, "ולא
43 ישמרו בעלי" — אתאן לנגיחה רביעית. ורבי אמר: "תמול" — תמומול" — חז הוא כו'. דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מחייב, ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית. דאם כן הוה מסיק הכא
44 גמרא דלא כהלכתא, דקיימא לן כרבא לגבי אביי, חזר רש"י ופירש דמשמעות דרושין איבא בנייהו. והרב רבינו עזרא מפרש: דודאי לכולי עלמא לא מחייב עד רביעית, אבל בהא פליגי:
45 דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא ד"לא ישמרו", חזר רש"י ופירש דמשמעות דרושין איבא בנייהו. והרב רבינו עזרא מפרש: דודאי לכולי עלמא לא מחייב עד רביעית, אבל בהא פליגי:
46 דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא — אפילו ביום שלישי, אם נגח נגיחה רביעית — מחייב.

1 **עַד** נגיחה רביעית לא מחייב — תימה לרבינו יצחק: דמאי פריך? הא הכי יליף משור המועד: מה התם החזוק נגחן שלש פעמים — הכי נמי החזוק שתקן בשלש שנים, אם
2 כן משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר רבינו יצחק: וסלקא דעתיה דמקשה דהכי יליף. מה התם מכי נגח שלש פעמים נפק ליה מחצי נוק שלם, הכא נמי כיון
3 שאכלה שלש שנים ולא מיחה — נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח. אף על גב דמילתא בלא טעמא הוא.

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' — תימה: מאי סלקא דעתיה דמקשה, הדיכי מצי לאוקמי בדידה כיון דלא טעין מידי? ויש לומר: דהכי פריך: כיון דילפת משור המועד, מה החם בשלש נגידות הוי בחזקת נגון — הבא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה היא בחזקת שלא ימחה עור, ובלא טענה נמי תהא שלו, דאית לן למימר שמחל לו. אי נמי, הא דקא פריך למימרא דחזקה שלא בטענה תהא חזקה — היינו כגון דאמר ליה "מפלגיא זבתה דרובנה מינך", אף על גב דלא אמר "קמי ידי זבנה", ולא דר בה אפילו חד יומא, ולא ידע אי זבנה מיניה אי לא, אלא דהכי אמר ליה. תימה לרבינו שמשון בן אברהם: הא דמיבעיא לן פירוש "ביצד הרגל" (בבא קמא זא, כדא), אי לאיעודי תורא אי לאיעודי גברא, תפשוט מהבא דלאיעודי תורא הוא, דקאמר ה"לכילי אושא: מה שור המועד, כיון שנגנח שלש נגידות — נפקא ליה כו'. ואי לאיעודי גברא — לא מיעיד עד נגיחה רביעית, דאו הוא מועד לעבור בהתראות. בדבונגה נגיחה שלשית התירו בו — עדיין לא עבר על שלש התראות עד שיגח פעם רביעית ויש לומר: דסוגיא דהבא כמאן דאמר לאיעודי תורא, וה"לכילי אושא לא אמרו אלא דגמירין משור המועד ולא יותר, וילפינן משלש התראות דגברא ולא משלש נגידות דהתראות שורא: דלמאן דאמר לאיעודי גברא — אין צריך שיהו מוחזקות לעבור בהתראות, דאם כן עד נגיחה חמישית לא יחייב. אלא צריך שיעידעוהו בכל פעם כשיגח, כדי שישמור שורו. ומכל מקום, חזבא דשור תליא במה שהחזיק ליגת. אלא מעתה מתאה שלא בפניו לא תהא מתאה — פירש רבינו יצחק: כי הדיכי דילפת משור המועד והוי חזקה בשלשה זמני — הכי נמי ילקח: מה שור צריך העדאה בפניו, ולא אמר קלא אית ליה. ותועיל — הכי נמי מתאה שלא בפניו אית לן למימר דלית ליה קלא, ולא תהא חזקה, אף על פי ששמע החזקה. כיון דאין קול למחאה — מה היה מועיל אם מוחה, כיון שלא תגיע למחוקק מחאתו ואף על גב שמחאה באה לבטל החזקה, והעדאה באה לקיים — מכל מקום פריך שפיר. והא דנקט מתאה ולא נקט חזקה — משום חזקה נשמעת טפי מהעדאה, אבל מחאה אינה נשמעת יותר. ובלא שור המועד הוי מצי למפירך דלא תהא מחאה, כדפריך אליבא דרבנן, אלא כיון דילף משור המועד — נחאה ליה למפירך מיניה. ומשנ: חברך תברא אית ליה, ויש קול בין למחאה בין להעדאה. אבל בהעדאה גרידא — זוירת הכתוב הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו, אפילו יתברר לו באלף עדים שהעידו על שורו בבית דין.

בגון צלף — בתר דשני ליה מתאנה פריך מצלף, דתאנה גדולה היא בשעה שנותלין חבירה מן האילן, אלא שלא נתבשלה עדיין. אבל צלף — קטן הפיר הרבה כשנותלין האחת. כדאמר בשבת (לא, א): עתידין אילנות שישענו פירות בכל יום, לגלג עליו אותו תלמיד: כיון דחד תחת השמש אחיו ליה צלף, ורבינו חננאל גריס ברישא: תלתא פירי ביה ויזא. אלא שני לו שלשה פירות בחד, ובתר הכי גריס: כגון תאנה. והויא דשבת משמע כספרים שלנו. ודלמא עצה טובה קא משמע לן — הכי נמי מצי למפירך: ודלמא בתוך עשר הוד קאי, ומחזירי על תלתא אחת עשרה, דליכא אפילו שנה, ולעולם בשנה אחת הויא חזקה. ורבינו חננאל פירש: דרב יוסף יליף הכי. וגריס: שהרי נביא עומד בתשע ומזויר על אחת עשרה, שתלכד העיר ויבאדו השטרות ויסמכו על חזקת שלש שנים, ומביא ראיא מדר עולם, דבשנה תשעית ויבאדו שטרות עשרי הית. ומיהו, בכל הספרים שלנו כתוב "שהרי נביא עומד בעשרי", וכן בסדר עולם שלנו תניא "בשנה העשירית", ועוד, דלגריסתו נמי קשיא: מנא ליה שלש שנים מימם ליומם? לפי גריסת סדר עולם ליכא אלא ששנה עשר חודש, שהרי בשנת אחת עשרה לחודש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר.

ואידך — כלומר, ונגיחה רביעית דבעינן — היינו משום דאי לא נגח לאחר שהחזיק, מה ישלם? שאין עמה טענה — מפרש במתניתין לקמן (מא,א): אמר לה: מה אתה עושה בתוך שלי? אמר לה: שלא אמר לי אדם דבר מעולם, ולא אמר לו "אתה פברת לי". תהוי חזקה — דהא אמרת: שלש שנים מפקי ליה מרשות מוכר. ומשני: טעמא מאי — אמרינן שלש שנים מפקי לה מחזקת מרה קמא — דאמרין: דלמא כדאמר איהו. זה אומר "לקחתיה ממך" זה אומר "גזלתיה ממני", ואין אנו יודעין האמת עם מי — אתאי חזקת שלש שנים ומוקי לה ברושתיה, ואמרין: דלמא קושטא הוא כדקאמר. אבל בלא טענה — מהיכן קנאה בשביל אבילה. אבילה של שנים? מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה — אם מיחה המעורר בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני המחזיק, ואמר: דעו שפלוגי מחזיק בקרקע שלי בגזילה — לא תתירו מתאה. דוימאי דשור המועד — שמעדין ששורו נגחין, ובשלה פעמים שהעידו אלא בפניו אינו נעשה מועד — אם התראת עדות של מחאה לא תתירו עדות של אף בפניו. דמחאה דומיא דהעדאה היא, שהיא התראת לשמור שורו, ואף המתאה התראת היא — להודר בראיית זכותו ושטר מכירתו. חתם הוועד כנעליו אמר הרמב"ם כו' — כלומר: לא דמי; נהי דגמירין שלש שנים משלש נגידות, כי הדיכי דמפיק הני מחזקה הני נמי מפיק מחזקה. אבל מחאה מהעדאה לית לן למיגמר, דהתם, כיון דהעדאה לחייבו ממון לן נגידותיה היא באה, ולהעמיד שורו בחזקת מועד — בעינן בפני בעלים, שידעו לטעון ולהכביש העדים, ולהביא אחרים להיומן. אבל טעמא דמתאה — להתרות בו להיות והירי כוכיותו היא באה, שזה טוען שבגזילה היא בידו, הבא אפילו שלא בפניו נמי איתיה. דהבירך חבירא אית ליה כו' — ויאמרו זה לזה, והדבר בא לאוניו, ואינו יכול לומר: אילו שמעתי הייתי חוזר ודבר בראיית זכותי, ולהבי שמי דאמר כו' — כלומר, לרבי יהודה דאמר בבבא קמא: איחוד מועד — כל שהעידו בו שלשה ימים, איבא למימר: הבא שלש שנים דומיא דשלשה ימים. אלא לרבי מאיר, דאמר התם דאפילו נגח שלשה פעמים ביום אחד הוי מועד מלק חוזר, הבא נמי אבילה פרי בחד כד יומא, כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד, ויש שאינה מתבשלת שחרית ולערב היא ראויה — הכי נמי דהויא חזקה ומשני: דומיא דשור המועד כו'. צלף — פרי שלא ניכר בו

ואידך, פי לא נגח מאי לשלם? הכא, פיון דאכלה תלת שניו - קיימא לה ברושתיה. - אלא מעתה, חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה אלקמה תנו: כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה - טעמא מאי? דאמרין: דלקמא פדקאמור, השהתא איהו לא מעין, אנו למטעון ליה? מתקורף לה רב עורא: אלא מעתה, מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה, דומיא דשור מועד, מה שור המועד - בפניו פניו, אף הכא נמי - בפניו פניו - התם "והועד כנעליו" פתיב, הכא כהךד חכרא אית ליה, וחכרא דחכרד חכרא אית ליה. ולרבי מאיר דאמר: ריחק נגידותיו תיבי, קורב נגידותיו לא כל שפון, אכלה תלתא פירי בחד יומא, כגון תאנה, ליהוי חזקה - דומיא דשור המועד; מה שור המועד, בעדינא דאית ליה הא נגיחה - ליתא להא נגיחה, הכא נמי, בעדינא דאיתא להאי פירא - ליתא להאי פירא. - אכלה תלתא פרי בתלתא יומי, כגון צלף, ליהוי חזקה - התם פירא מיהא איתיה, ומגמר הוא דקא גמר ואויל. - אכלה תלתא פירי בתלתין יומי, כגון אספסתא, ליהוי חזקה - היכי דמי? דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה - התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל. - אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי, כגון אספסתא, ליהוי חזקה - מאן חולכי אושא? רבי ישמעאל, לרבי ישמעאל הכי נמי; דתנו, רבי ישמעאל אומר: במה דברים אמורים - בשדה הלבו, אבל בשדה אילן, כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו - הרי אלו שלש שנים. לרבנן מאי? אומר רב יוסף, קרא פתיב: "שדות בכסף יקנו וכתוב בכסף וחתום", שהרי נביא עומד בעשר ומזויר על אחת עשרה. - אמר ליה אבוי: דלקמא התם עצה טובה קא משמע לן דאי

היום, ונגמר לסוף שלשה ימים. אספסתא — מן זרע הוא לעשב בהמות. לסוף שלשים יום הוא נגמר, ועוקרין אותו, וזורעין אורז במקומו, ותרו שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים. דקדיח — גדל קצת. משמט הוא דקא שמיט ואכיל — ואין זו אכילת כל הפרי. בתלתא ירחי — שעקרה בסוף כל חדש וזרע אחרת. מאן חולכי אושא — דאמר רבי יוחנן לעיל, להא מילתא משימיהו. רבי ישמעאל — לא פירש לי מהיכן, אלא הכי גמירי שהוא היה באותו הזמן. לרבנן מאי — רבנן דלית להו הא דרבי ישמעאל, מנא להו חזקה דשלש שנים? הכי גריסינן: שהרי נביא עומד בעשר ומזויר על אחת עשרה — ירמיה בשנה העשירית לצדקיהו, והיה כלוא בחצר המטרה כדכתיב בספר ירמיה, ושם נאמר לה "הנה צנמאל בן שלום" וגו'. וכתבי בהדיא ענינא: "שדות בכסף יקנו וכתוב בכסף" וגו'. היה מזהיר לוקחי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתם, כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה כשנלכדה העיר, ולא יחזיקו במקום שלש שנים, אלא עשירית ואחת עשרה אלמא, בהני תרתי שנין לא הוי חזקה. כמאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים. עצה טובה קא משמע לן — כלומר, לעולם חזקה הויא בשנה אחת, ועצה טובה קא משמע לן — שיהא שטר בידו מוכר לראיה, ולא יזקק לעדים כשיעוררו עליו.

דאי

מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי מַאִיר דְּאָמַר רִיחָא נְגַיְחוּמִי תִּיבִי, קָרִיב
 נְגַיְחוּמִי לֹא כָּל שְׂבִיב, אִם כֵּן אֵף כֹּאן לַעֲנִין חֻקָּה, אֲבָלָה תְּלַתָּא פִּירִי
 בְּחַד יוֹמָא כְּגוֹן תֵּאָנְהָ, לִיְהוִי חֻקָּה - אִם אַבְל שְׁלֹשׁ גִּידוּלֵי פִירוֹת
 בְּיוֹם אֶחָד כְּגוֹן תֵּאָנְהָ שְׂאִין כֹּל הַתָּאנִים מִבְּשִׁילוֹת בְּבַת אַחַת, וַיִּתְּכֵן
 שְׁבַמְשֵׁךְ יוֹם אֶחָד יִחְשַׁב הַדְּבַר כְּשֶׁלֶשׁ אֲכִילוֹת נִפְרְדוֹת, שְׂכָן בְּבוּקֵר
 בְּאֲכִילוֹתָהּ הִרְאֵנוּהָ הִיוּ פִירוֹת שְׂעִדִין לֹא הִבְשִׁילוּ, וְרַק בְּצַהֲרִים
 הִבְשִׁילוּ, וּבְשֶׁאֲכַלְמֵן נִחְשַׁבַת אֲכִילוֹהּ זֶה כְּאֲכִילוֹהּ חֻדְשָׁה, וּבִן הַפִּירוֹת
 שֶׁלֹּא הִבְשִׁילוּ עַד לַעֲרֵב, כְּשֶׁאֲכַלְמֵן בַּעֲרֵב הָרִי זֶה כְּאֲכִילוֹהּ חֻדְשָׁה,
 וְכִיּוֹן שְׁלִרְבִי מַאִיר כְּשֶׁקִּירַב נְגַיְחוּמִי סִרְבָּא הוּא שִׂיחָא מוּעֵד יוֹתֵר
 מֵאֲשֶׁר הִרְחִיק נְגַיְחוּמִי, כְּמוֹ כֵּן יִחְשַׁבוּ שְׁלֹשׁ אֲכִילוֹת אֱלוֹ לַהֲיוֹת
 חֻקָּה כְּשֶׁלֶשׁ שָׁנִים.
 הַגְּמָרָא מַחֲלֶקֶת בֵּין נְגַיְחוּת שוֹר לְבֵין אֲכִילוֹת שֶׁל פְּרִי הַתָּאנָה.
 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: דּוּמְיָא דְּשׁוֹר הַמּוּעֵד - בְּכַדִּי שִׂיחָשׁב שְׁלֹשׁ אֲכִילוֹת
 לַעֲשׂוֹת חֻקָּה, צָרִיךְ שִׂיחָא הַדְּבַר כְּעֵין שְׁלֹשַׁת הַנְּגַיְחוּת שֶׁל שׁוֹר
 הַמוּעֵד, כִּי שׁוֹר הַמוּעֵד בְּעֵידָנָא דְּאִית לִיהָ הָא נְגַיְחוּת לִיְהִיָּא לְהָא
 נְגַיְחוּת - כְּשֶׁם שְׁבוֹר הַמוּעֵד בּוֹמֵן שׁוֹנוֹגָה נְגַיְחוּת אַחַת, הַנְּגַיְחוּת
 הַבְּאָה לֹא קִיַּיֵּמַת כֻּלָּל, וְלִכֵּן נִחְשַׁב הַדְּבַר כְּשֶׁלֶשׁ נְגַיְחוּת נִפְרְדוֹת
 מִמְּחַמְתָּם נַעֲשֶׂה לַמוּעֵד, הֵבָא נְמִי לְגַבֵּי חֻקָּה, צָרִיךְ שִׂיחָהּ בְּאוֹתוֹ
 אַפּוֹן, הֵיִינוּ דְּבַעֲיָנָא דְּאִיתָּא לְהָא פִּירָא לִיְהִיָּא לְהָא פִּירָא -
 שְׁבַשְׁעַת אֲכִילוֹת גִּידוּל הַפְּרִי הַרְאִישׁוֹן, לֹא יֵהָא הַפְּרִי הַשְּׁנִי קִיַּים
 כֻּלָּל. וְאֵילוֹ שְׁלֹשַׁת הַתָּאנִים בְּאִפּוֹן שִׁיכוּל הוּא לְאוֹכְלֵם בְּיוֹם אֶחָד,
 בְּחֶרֶק קִיַּיֵּמַת עַל הָאֵילוֹן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְרַק שֶׁלֹּא נִגְמַר בִּישׁוּלֵן
 בְּאוֹתוֹ שְׂעָה. לְכֵן אֵין נִחְשַׁב בְּכָל אֲכִילוֹת גִּידוּלִים נִפְרְדִים.
 מִקְשָׁה אִם כֵּן הַגְּמָרָא: אֲבָלָה תְּלַתָּא פִּירִי (בְּתַלְתָּא יוֹמִי) - אַבְל שְׁלֹשׁ
 פִּירוֹת בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים, כְּגוֹן אֲבָלָה שְׂעוּשָׁה שְׁלוֹשָׁה מִינֵי פִירוֹת,
 וְכֹאֲשֶׁר יִשְׁנוּ לְמִין אֶחָד אֵין נִיכַר הַמִּין אַחֶר, לִיְהוִי חֻקָּה - תְּהִיָּה
 חֻקָּה בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵף פְּרִי הַצֶּלֶף אֵינוֹ דוּמָה
 לְנְגַיְחוּת, שְׂכֵן הֶתֶם בְּפְרִי הַצֶּלֶף, פִּירָא מִיְהָא אִיתְהָ - אֵף אִם אֵין
 הַפְּרִי נִיכַר מִכֹּל מִקּוֹם קִיַּים הוּא, וְיִמְנַרְמַר הוּא דְּקָא גְּמַר וְאִוִּיל -
 וּבְמַהֲלָךְ שְׁלוֹשַׁת הַיָּמִים הוֹלֵךְ וְנִגְמַר בִּישׁוּלוֹ. וְלִכֵּן אִם אַבְל שְׁלוֹשׁ
 פִּירוֹת בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים, לֹא עוֹלָה לוֹ חֻקָּה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲבָלָה תְּלַתָּא פִּירִי בְּתַלְתִּין יוֹמִי - אַבְל שְׁלֹשָׁה
 גִּידוּלִים בְּשְׁלוֹשִׁים יוֹם, כְּגוֹן אֲסַפְסַתָּא אֲשֶׁר גָּמַר גִּידוּלוֹ הוּא
 לְשְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְאַחַר שְׁלוֹשִׁים יוֹם עוֹקְרִים אוֹתוֹ מִן הַשְּׂרֹשׁ,
 וְזוֹרְעִים גִּידוּל חֹדֶשׁ בְּמִקּוּמוֹ, וּבִתְרַן אוֹתָם שְׁלוֹשִׁים יוֹם גּוֹזִים אוֹתוֹ
 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. אִם כֵּן עַל יְדֵי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אֱלוֹ לִיְהוִי חֻקָּה, שְׁהִרִי
 דְּמוֹת אֲכִילוֹת אֱלוֹ לְנְגַיְחוּת שׁוֹר הַמוּעֵד, מֵאַחַר שְׁבַשְׂעָה שְׁאוּכַל
 אֵת הַגִּידוּל הַרְאִישׁוֹן, גִּידוּל שְׁנֵי אֵינוֹ קִיַּים כֻּלָּל וְכֻלָּל. מִתְּרַצָּת
 הַגְּמָרָא: הִיבֵי דְּמִי - כִּיצַד נַעֲשִׂית אֲכִילוֹת הַאֲסַפְסַתָּא, הֵלֵא זֶהוּ
 בְּאִפּוֹן דְּקָרִית וְאֲבָלָה דְּקָרִית וְאֲבָלָה - שְׂגֹדְלָה קֶצֶת, גּוֹז וְאוּכַל,
 גְּדֹלָה עוֹד קֶצֶת וְשׁוֹב גּוֹז וְאוּכַל, וְאֵין כִּבְךְ חֻקָּה, שְׂכֵן הֶתֶם מְשַׁמְּשִׁים
 הוּא דְּקָא שְׁמִיטָא וְאֲכִיל - אֵינוֹ מִתְּמַן מְלֵאכּוּל עַד שִׁיגְמוֹר הַפְּרִי אֵת
 גִּידוּלוֹ, וְלִכֵּן אֵין זֶה אֲכִילוֹת שְׂעוּשָׁה חֻקָּה.
 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא וּמְקַשָּׁה: אֲבָלָה תְּלַתָּא פִּירִי בְּתַלְתָּא יוֹמִי - אַבְל
 שְׁלֹשָׁה גִּידוּלִים רְאוּיִים בְּשְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים כְּגוֹן אֲסַפְסַתָּא שֹׁגְמֵר
 גִּידוּלָהּ הוּא בְּמִשְׁךְ חֹדֶשׁ, וְאוּכַל הוּא אֵת כֹּל הַפְּרִי, אִם כֵּן בְּאִפּוֹן
 זֶה לִיְהוִי חֻקָּה - תְּהִיָּה חֻקָּה שְׁהִרִי אֲכִילוֹת רְאוּיָה.
 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מֵאֵין - מִי הֵם הוֹלְכֵי אוֹשְׁטָא הַלּוּמְדִים חֻקָּת שְׁלֹשׁ
 שָׁנִים בְּשָׂדֵה מְשַׁלֵּשׁ נְגַיְחוּת שֶׁל שׁוֹר, הֵלֵא הוּא רְבִי יִשְׁמַעְלָא. וְאִם
 כֵּן אֵין קוּשִׁיא כֻּלָּל, שְׂכֵן לְדַעַת רְבִי יִשְׁמַעְלָא, הִיבֵי נְמִי - אֲבָן בְּאִפּוֹן
 זֶה גַּם כֵּן תְּהִיָּה חֻקָּה, דְּהִנֵּן בְּמִשְׁתַּנְיָנוּ, רְבִי יִשְׁמַעְלָא אוֹמֵר, בְּמַה
 דְּקָרִים אֲמוּרִים שְׁצָרִיךְ שֶׁל שָׁנִים לְחֻקָּה, בְּשָׂדֵה הַלְּכָן - שְׂדֵה
 תְּבוּאָה הַמְּעַמֵּד פִּירוֹת אֲשֶׁר לִשְׂנָה, וְכֹל אֲכִילוֹת דּוּמָה לְנְגַיְחוּת
 אַחַת שֶׁל שׁוֹר, וְרַק בְּהַצְטַרְפוֹת שְׁלֹשׁ אֲכִילוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים,
 עוֹלָה חֻקָּה, וְכִדִּין שׁוֹר הַמוּעֵד, אֲבָל בְּשָׂדֵה אֵילָן - שְׂדֵה שִׁישׁ בּוֹ

וְאִרְךָ - וְמָה שֶׁרַק בְּנְגַיְחוּת הַרְבִּיעִית מִתְּחַיֵּב נֹזֵק שְׁלֹמֵם, הוּא מְשׁוּם
 שְׂכֵי לֹא נִתְּחַ מַאִיר שְׁלֹמֵם - אִם לֹא נִגַח כֻּלָּל מֵאִז הִיוֹתוֹ מוּעֵד, עֹבֵר
 מֵהַ שְׁלֹמֵם. אוֹלַם הֵבָא - כֹּאן בְּשִׂדֵה, בֵּין דְּאֲבָלָה תְּלַת שָׁנִי, כְּיִמְטָא
 לָהּ בְּרִשְׁתֵּיהָ - כִּיּוֹן שֶׁאֲבָל פִּירוֹת הַשְּׂדֵה שְׁלֹשׁ שָׁנֹת חֻקָּה, עוֹמֶדֶת
 הִיא בְּרִשְׁתוֹ.
 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל מָה שֶׁלְּמַדְנוּ מִשׁוֹר הַמוּעֵד. מִקְשָׁה
 הַגְּמָרָא: אֲלָא מַעְתָּה - מֵאַחַר שְׁלּוּמְדִים אֵנוֹ חֻקָּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 מִחֻקָּת שׁוֹר מוּעֵד, אִם כֵּן חֻקָּה שְׂאִין עִמָּה מַעְתָּה, כְּלוּמַר, שְׂאִין
 לְמַחֲזִיק טַעְנָה עַל כֵּךְ שֶׁהוּא בַעַל הַשְּׂדֵה, וְכְּגוֹן שֶׁעַל טַעְנָתוֹ שֶׁל
 הַמְּעַרְעֵר, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ שְׁלִי, מְשִׁיב לוֹ הַמְּחֻזֵּק, לֹא אִמְרוּ
 לִי אָדָם דְּבַר מַעֲלוֹם, אֵף חֻקָּה כּוֹז תִּיְהוִי חֻקָּה, שְׂכֵן יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוּד
 מִשׁוֹר הַמוּעֵד, כְּשֶׁם שְׁנַיְחוּת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים מִשְׁנֹת מִחֻקָּת תֵּם
 לְחֻקָּת מוּעֵד, כֵּךְ אֲכִילוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יֵשׁ לָהּ לְהוֹצִיא אֵת הַקְּרַקַּע
 מִחֻקָּת הַבַּעֲלִים לַהֲיוֹת בְּחֻקָּת הַמְּחֻזֵּק, וְזֹאת אֵף אִם אֵין הַמְּחֻזֵּק
 טוֹעֵן דְּבַר, אֲלָמָה תֵּן - וּמְדוּעַ שְׁנִינוּ (לְהֵלֵךְ מֵאֵין) כָּל חֻקָּה שְׂאִין עִמָּה
 מַעְתָּה, אֵינָה חֻקָּה.
 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מַעְתָּא מַאִיר - הֵלֵא הִטַּעַם שֶׁמְּחַמְתוֹ מַעֲמִידִים אֵת
 הַקְּרַקַּע בְּרִשׁוֹת הַמְּחֻזֵּק אֵף שְׂאִינוֹ יוֹדְעִים אִם הָאֵמֶת כְּדַבְּרֵיו אוֹ
 כְּטַעְנַת הַמְּעַרְעֵר שְׂגוֹלָן הוּא, הוּא מְשׁוּם דְּאִמְרִינָן, מֵאַחַר וַיִּשַׁב
 שְׁלֹשׁ שָׁנִים כְּדִין, דְּלִמְטָא בְּקִרְבָּאָם - מִסְּתַבֵּר שֶׁהָאֵמֶת כְּדַבְּרֵיו, אוֹלַם
 הַשְּׂתָמָא אִיְהוּ לֹא מַעְיָן אֲנִי לִיְמַעְוִין לִיהָ - אִם הַמְּחֻזֵּק עֲצֵמוֹ לֹא טוֹעֵן
 כֻּלָּל שְׂקָנָה אֵת הַקְּרַקַּע, כִּיצַד נִחֻזֵּק לוֹ מֵעַצְמֵנוֹ אֵת סִיבַת אֲכִילוֹת
 הַקְּרַקַּע בְּתוֹרַת הוֹכַחָה לְקַנְיָן כֹּל שֶׁהוּא, וְלִכֵּן מוּצִיאִים אוֹתָהּ
 מִיָּדוֹ.
 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עוֹד עַל הַדְּמִיוֹן לְשׁוֹר הַמוּעֵד: מְתַקֵּן לָהּ
 רְבִי עֲזַרְיָא, אֲלָא מַעְתָּה - מֵאַחַר וְלַמְדִים חֻקָּה מִשׁוֹר הַמוּעֵד, אִם
 כֵּן מְתַקֵּן שְׂאִיָּא בְּפִינוֹ לֹא תִיְהוִי מְתַקֵּן - אִם מִחַד הַמְּעַרְעֵר עַל מָה
 שֶׁמְּחֻזֵּק הֵלֵךְ בְּשִׂדֵהוֹ שֶׁלֹּא בְּפִינוֹ שֶׁל הַמְּחֻזֵּק, לֹא תֵהָא מִחַאֲתוֹ
 מוּעִילָה לְבַטֵּל אֵת חֻקָּה, שְׂכֵן יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוּד דְּמִיָּא דְּשׁוֹר מוּעֵד,
 כִּי שׁוֹר הַמוּעֵד בְּפִינוֹ בְּעֵינָן, שְׂאִינוֹ נַעֲשֶׂה מוּעֵד בְּנְגַיְחוּת שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים עַד שִׁיעִידוֹ בְּפִינוֹ בַּעַל הַשְּׂדֵה, וְזֹאת מְשׁוּם שְׂעִדוֹת זֶה הַתְּרַאָּה
 הִיא לְבַעֲלוֹ שִׁישְׁמוֹר אֵת שׁוֹרוֹ שֶׁלֹּא יִגַח, אֵף הֵבָא נְמִי בְּפִינוֹ בְּעֵינָן
 - כֵּךְ כֹּאן צְרִיכָה הַמְּחַאָה לַהֲיוֹת בְּפִינוֹ הַמְּחֻזֵּק, שְׂאֵף הַמְּחַאָה
 הַתְּרַאָּה הִיא לְמַחֲזִיק שִׂיחָהּ לְשִׁמּוֹר אֵת שְׂטֵר הַמְּכִירָה לְהוֹכִיחַ עַל
 רְכִישַׁת הַשְּׂדֵה, וּמְדוּעַ מְבוּאָר לְהֵלֵךְ (מֵאֵין) שְׂאֵין הַמְּחַאָה צְרִיכָה
 לַהֲיוֹת בְּפִינוֹ.
 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵין לָנוּ לְלַמּוּד דִּין הַמְּחַאָה מִדִּין הַעֲדָאָה, שְׂכֵן
 הֶתֶם לְגַבֵּי שׁוֹר שְׂגוֹג, 'וְהוּעֵד בְּכַעֲלִין' כְּתִיב בּוֹ (שְׂמוֹת כֹּא כֵּס), וְרַק
 בְּעִדּוֹת זֶה הַבְּאָה לְחַיִּיבוֹ מִמּוֹן הַצְּרִיכָה הַתּוֹרָה שֶׁתֵּהָא דּוּקָא בְּפִינוֹ
 הַבַּעֲלִים, בְּכַדִּי שִׁיכוּל לְהַכְחִישׁ אֵת הָעֵדִים וְכֵן לְהַבִּיא עֵדִים
 אַחֲרֵים שִׂיזִימוֹ אוֹתָם. אוֹלַם הֵבָא לְגַבֵּי מִחַאֲת הַמְּעַרְעֵר, שְׂאִינָה
 בָּאָה לְהוֹצִיא מִמּוֹן מִיַּדִּי הַמְּחֻזֵּק אֲלָא לְהַתְּרוֹתוֹ לְשִׁמּוֹר אֵת שְׂטֵר
 הַמְּכִירָה, מוּעִילָה מִחַאָה זֶה אֵף שֶׁלֹּא בְּפִינוֹ, כִּיּוֹן שֶׁתְּכַרְכְּהָ, תְּכַרְכְּא אִית
 לִיהָ - לְחַבֵּר שֶׁלְךָ, יֵשׁ חֶבֶר אַחֶר, וְתְכַרְכְּהָ וְתְכַרְכְּהָ, תְּכַרְכְּא אִית לִיהָ -
 וְלֵאוֹתוֹ חֶבֶר גַּם כֵּן שֶׁ חֶבֶר אַחֶר, וְלִכֵּן אֵף אִם מִחַד הַמְּעַרְעֵר בְּפִינוֹ
 שְׂנֵי עֵדִים, יִסְתְּרוּ לְחַבְּרֵיהֶם וּבְסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר תִּגִּיעַ הַמְּחַאָה לְאוֹזְנֵי
 הַמְּחֻזֵּק בְּקִרְקַע, וְעֵלּוֹ לַהֲיוֹת זְהִיר בְּשִׁמְרִת הַשְּׂטֵר. וְלֹא יוּכַל
 לְטַעֲוֵן לֹא שְׂמַעְתִּי אֵת דְּבַר הַמְּחַאָה, וְאִם לֹא שָׁמַר אֵת הַשְּׂטֵר,
 מֵאַבְד אֵת זְכוּתוֹ בְּקִרְקַע.
 נַחֲלֵקוּ רְבִי יְהוּדָה רְבִי מַאִיר (בִּכְ"ב כג), הֵינָךְ נַעֲשֶׂה שׁוֹר מוּעֵד עַל יְדֵי
 שְׁלֹשׁ נְגַיְחוּת. לְרַבִּי יְהוּדָה, נַעֲשֶׂה מוּעֵד דּוּקָא בְּשֶׁלֶשׁ נְגַיְחוּת
 שְׁנַעֲשֶׂה בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים נִפְרְדִים. וְלְרַבִּי מַאִיר, נַעֲשֶׂה מוּעֵד אֵף אִם
 הִיוּ שְׁלוֹשַׁת הַנְּגַיְחוּת בְּיוֹם אֶחָד. וְטַעְמּוֹ שֶׁל רְבִי מַאִיר, שֶׁאִם כֹּאֲשֶׁר
 רִיחָא נְגַיְחוּמִי בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים נַעֲשֶׂה מוּעֵד, הָרִי כְּשֶׁקִּירַב נְגַיְחוּמִי
 וְנִגַח הַכֹּל בְּיוֹם אֶחָד, כֹּל שְׂכֵן שְׁהוּעֵד מִחַמְתָּ כֵּן.

56 שְׁלֵא בְּפִנּוּי שֶׁל הַמְּחֻקֵּי, לֹא תִּהְיוּ מְחָאָה, מֵאַחַר דְּאָמַר לִיהּ
 57 הַמְּחֻקֵּי, אִי מְחִית בְּאִפְּאִי תָּהּ מִיּוֹדֵהֶנָּה בְּשִׁמְרָא - אֵילוּ הֵיית
 58 מוּחָה בַּפְּנֵי הֵייתִי נֹזֵהר בְּשִׁמִּירַת שְׁטֵרִי יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ שָׁנִים. עֵתָּה,
 59 שְׁלֵא מְחִית בַּפְּנֵי, לֹא נֹזֵהרְתִּי בּוּ, וְאִין לָךְ לְהוֹצִיא אוֹתִי מִן הַקְּרַקַּע
 60 מִחַמַּת כּוּן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּאָמַר לִיהּ הַמְּעַרְעֵר לְמַחְזִיק, תְּכַרְךְ
 61 תְּכָרָא אוֹת לִיהּ, וְחִבְרָא דְּחִבְרָךְ תְּכָרָא אוֹת לִיהּ - חִבְרִיךְ יֵשׁ לוֹ חֶבֶר
 62 אַחֵר, וְאָף לְחִבְרֵיךְ שֶׁל חִבְרִיךְ יֵשׁ חֶבֶר אַחֵר, וְסוּפָה שֶׁל שְׁמוּעָה
 63 שְׁתִּגַּע לְאֻזְנֵיךְ, וְהִיָּה לָךְ לְהִזְהוּר בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁטֵר. וּבִיּוֹן שְׁאִין בִּידֵיךְ
 64 שְׁטֵר, הִרִי שֶׁהַקְּרַקַּע עֵדִיין שְׁלִי הִיא.
 65 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁחֻזְקָה הַבְּתִים הִיא עַל יְדֵי שְׁלֹשׁ שָׁנִים, מוּסִיפָה
 66 הַגְּמָרָא תְּנֵאִי בְּדִין זֶה: אָמַר רַב הוֹנָא, שְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁאִמְרוּ הוּא דְּוּקָא
 67 שְׁאִבְלָן רְצוּפוֹת זֶה אַחֵר זֶה, אוֹלָם אִם הַפְּסִיק שְׁנָה שְׁנִיָּה וְלֹא זָרַעָה
 68 וְאַחֵר כֵּךְ הַשְּׁלִים שְׁלִישִׁית וְרַבִּיעִית, אִין זֶה חֻזְקָה. לְפִי שִׁיאֵמַר לוֹ
 69 בַּעַל הַשְּׂדֵה, גִּילִית דַּעְתָּךְ בְּהַפְּסָקָה זֶה שֶׁהִשְׁדָּה לֹא שְׁלָךְ, וְלִכּוֹן לֹא
 70 מְחִיתִי. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מָאִי קָא מְשַׁמְעַ לִּן, הֲלֵא תִּנְיָנָא דִּין זֶה
 71 בְּמִשְׁנֵינוּ, הֲוֹקְתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים 'מִיּוֹם לְיוֹם', כְּלוּמַר שְׁלֵא תִּהְיֶה
 72 הַפְּסָקָה בִּינְתֵימִים. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: מָהוּ דְּתִימָא שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה
 73 'מִיּוֹם לְיוֹם' לְאִפְּוֹקֵי מְקוֹשְׁעוֹת - לְמַעַט שָׁנִים שְׁאִינֵן שְׁלִימוֹת,
 74 וְלְעוֹלָם - אִךְ אִם יִהְיוּ שְׁלֹשׁת הַשָּׁנִים שְׁלִימוֹת, מוֹעִילָה חֻזְקָה
 75 וְאִפְּלוּ יִהְיוּ מְפוֹרָזוֹת בּוֹמְנִים שׁוֹנִים, קָא מְשַׁמְעַ לִּן רַב הוֹנָא, שְׁאִין
 76 עוֹלָה חֻזְקָה כֹּאשֶׁר הַשָּׁנִים אִינֵן רְצוּפוֹת.
 77 אָמַר רַב תַּמָּא, וּמוֹדֵי רַב הוֹנָא מוֹעִילָה אֲכִילַת שָׁנִים בְּפִיזוּר,
 78 בְּאִתְרֵי דְּמוֹכְרֵי בְּאִינֵי - בְּמִקּוּם שׁוּבוּ וְהוּגִים בְּנֵי אַדָּם לְהוֹבִיר
 79 וְלִהְיִיב הַשְּׂדֵה בּוֹרָה לְלֹא חִרִישָׁהוּ אֶת שְׁדוּתֵיהֶם שׁוֹזְרַעִים שְׁנָה
 80 וּמוֹבִירִים שְׁנָה, שְׁאִין שְׁנָה זֶה נִחְשַׁבַת לְהַפְּסָקָה, מְכִיּוֹן שְׁנָה כִּמְנַהַג
 81 הַמְּקוּם.
 82 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: פְּשִׁימָא, שֶׁהִרִי נִהְגַּךְ כְּדָרְךְ בְּנֵי הַמְּקוּם. וּמִיִּישְׁבַת:
 83 לֹא צְרִיבָא, דְּאִיבָא דְּמוֹכְרֵי וְאִיבָא דְּלֹא מוֹכְרֵי - יֵשׁ כֹּאֲלוֹ הַמוֹבִירִים
 84 שְׁדוּתֵיהֶם וְיֵשׁ שְׁאִינֵם מוֹבִירִים, וְהָאִי נְכָרָא מוֹכְרָה - אוֹתוֹ הַמְּחֻקֵּי
 85 הוֹבִירָה בֵּין שְׁדוּת בּוֹרוֹת כְּמוֹתָהּ. מָהוּ דְּתִימָא שְׁתִּישְׁבַת הַפְּסָקָה זֶה
 86 לְבַטַל הַחֻזְקָה, שֶׁהִרִי אָמַר לִיהּ הַמְּעַרְעֵר לְמַחְזִיק, אִם אִיתָא דְּרִידִיךְ
 87 הוּאִי אוֹיְבֵיךְ לָךְ לְמוֹיְעָה - אִם הִיתָה הַשְּׂדֵה שְׁלָךְ הִיָּה לָךְ לְזוֹרַע
 88 אוֹתָהּ בְּכַדִּי לְמַהֵר חֻזְקָתָךְ, קָא מְשַׁמְעַ לִּן שְׁאִבְן מוֹעִילָה חֻזְקָה,
 89 דְּאָמַר לִיהּ הַמְּחֻקֵּי לְמַעַרְעֵר, מֵאַחַר וְשִׂאֵר שְׁדוּת בְּקַעָה זֶה עוֹמְדוֹת
 90 מוֹבִירוֹת, תְּכָרָא אֶרְעָא בְּכוֹלֵיהּ בְּאִנָּא לֹא מְצִינָא לֵינְמֵר - קְרַקַּע אַחַת
 91 בְּכָל הַבְּקַעָה אִין בִּיכוּלְתִּי לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר בְּשִׁבְלֵיהּ לְבַדָּה, וְלִכּוֹן לֹא
 92 זִרְעִיתִי. וְאִי נְפִי - כְּמוֹ כּוּן יוֹכַל הַמְּחֻקֵּי לְהוֹשִׁיב לְמַעַרְעֵר, פְּהֵי
 93 נִיחָא לִי דְּעֵבְדָא טְפִי - נוּחַ לִי לְהוֹבִיר הַשְּׂדֵה בְּכַדִּי לְהַשְׁבִּיחַ אֶת
 94 הַיְבוּל שֶׁל הַשְּׂדֵה הַבָּאָה.
 95 מִבִּיאָה הַגְּמָרָא לְהַקְּשׁוֹת וְלְהוֹכִיחַ מִמִּשְׁנֵינוּ שְׁאִין צְרִיךְ שָׁנִים
 96 רְצוּפוֹת: תִּנְן בְּמִשְׁנֵינוּ, חֻזְקַת הַתְּתִים, שְׁאִף בֵּית כֹּאשֶׁר הַחֻזְקֵי
 97 אַדָּם שְׁלֹשׁ שָׁנִים נַעֲשֵׂה בְּכָךְ חֻזְקָה. וְהָאִי תְּתִים דְּבִימָא וְדַעֵי בְּלִילִיא
 98 לֹא דַעֵי - וְהֵלֵא הַמְּעִידִים עַל אַדָּם הַחֻזְקֵי בֵּית, יוֹדְעִים בְּכָךְ
 99 שְׁדֵר בּוּ בִּימִים, אִךְ אִינֵם יוֹדְעִים שְׁדֵר שֶׁם בְּלִילוֹת, וּבִיּוֹן שְׁכֵן,
 100 שְׁמֵאֵחַר כְּמַחְזִיק בּוֹמְנִים מְפּוֹרָזִים, וְלִרַב הוֹנָא יוֹכַל הַמְּעַרְעֵר לְטַעוֹן
 101 נַחֲשָׁב וְלֹא רֵאִיתִי דֵר בְּלִילוֹת לְפִיכְךָ לֹא מְחִיתִי, וּמְדוּעָה הִיא
 102 חֻזְקָה.
 103 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, מָאן מְסַהֵד אֲבָתִים - מִי הֵם אֲלוֹ
 104 הַרְגִילִים לְהַעֲד עַל אַדָּם הַמְּחֻקֵּי בֵּית, שִׁיבְכִי - הַשְּׁכָנִים, שִׁיבְכִי
 105 מִידַע דַּעֵי בִּימָא וּבְלִילִיא - שְׁכָנִים רוֹאִים אוֹתוֹ בְּיוֹם וּבְלִילִיא,
 106 וְיִכּוּלִים הֵם לְהַעֲד עַל כֵּךְ, וְתִישְׁבַת חֻזְקוֹתוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת.
 107 תִּירוּן נוֹסֵף: רַבָּא אָמַר, בְּגוֹז דְּתָתוּ בִּי תִרִי וְאִמְרִי - שְׁבֹאֵר שָׁנִים
 108 וְהַחֻזְקָה אִנְן אֲנִרְיָן מִיּוֹתָה דְּרִינֵן בִּיהּ תְּלַת שָׁנִים בִּימָא וּבְלִילִיא -
 109 אֲנוּ שְׁכָרְנוּ מִן הַמְּחֻקֵּי אֶת הַבֵּית וְדִרְנוּ בּוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים בְּיוֹם וּבְלִילִיא.
 110 וְנִמְצָא שִׁישׁ לְפָנֵינוּ עֵדוֹת עַל חֻזְקָה רְצוּפָה, יוֹם וְלִילִיא.

1 מוּכִיחָה הַגְּמָרָא שִׁירְמִיהוּ נִתְכוּיִן רַק לְעַצְהָ טוֹבוּה: דָּאִי לֹא תִימָא
 2 הָכִי - שְׁאִם לֹא נֹאמַר כֵּךְ, שְׁכוּנוֹת יְרִמְיָהוּ הִיתָה רַק לְעַצְהָ טוֹבוּה,
 3 הִרִי מַה שְׁאֵמַר יְרִמְיָהוּ לְאוֹתָם אֲלוֹ שְׁכָבֵר גְּלוֹ לְבַבְל, 'בְּנֵי בְּתִים
 4 וְשָׁבוּ וְנִמְעוּ נְגוֹת וְאִכְלוּ אֶת פְּרִי' (ירמיה כט ה), קְשָׁה, מָאִי קָאמַר -
 5 לֵאיוּה צוֹרֵךְ הַזְּהִירִים כּוּן. אִלָּא בְּהִכְרַח שְׁעָצָה מוֹכָה קָא מְשַׁמְעַ לִּן,
 6 שִׁיבְנוּ בְּתִים וְכִדּוּמָה מֵאַחַר וְתֹאכְרֵךְ הַגְּלוּת עַד לְסוּף שְׁבַעִים שְׁנָה.
 7 וְיֵשׁ לָנוּ לְלַמּוּד הַתְּקָא נְפִי לֹא הַזְּהִירִים יְרִמְיָהוּ עַל כְּתִיבַת הַשְּׁטֵרוֹת
 8 אֲלֵא עָצָה מוֹכָה קָא מְשַׁמְעַ לִּן, תְּדַע - יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁהִיָּה יְרִמְיָהוּ יַגַּע
 9 לְיַעֲרֵץ לְהֵם עַצְהָ טוֹבוּה, שְׁאִף יַעֲרֵץ לְהֵם אֶת מְקוּם גְּנוּזָה
 10 שְׁטֵרוֹתֵיהֶם, דְּבְתִיב (ירמיה לב יד) 'לְקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר
 11 הַמְּקִנָה הַזֶּה וְאֶת הַחֵתּוֹם וְאֶת סֵפֶר הַגְּלוּיָהּ הַזֶּה וְנִתְתָּם בְּכַלִּי חֶרֶשׁ
 12 לְמַעַן יַעֲמְדוּ יְמִים רַבִּים'. וְדוּאִי שְׁנִתְּנַת הַסְּפָרִים (הַשְּׁטֵרוֹת) בְּכַלִּי
 13 חֶרֶשׁ, אִינָה אוֹהֶרַת הַלְכוּה, אֲלֵא עַצְהָ טוֹבוּה שְׁכַךְ יִתְקַיְּמוּ
 14 שְׁטֵרוֹתֵיהֶם זְמַן רַב.
 15 בִּיאָר אַחַר לְטַעַם דִּין חֻזְקָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים לְשִׁיטַת רַבְנֵן: אִלָּא אָמַר
 16 רַבָּא, שְׁתָּא מְפִימָא מְחִיל אִינִישׁ - שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה מוּחַל אַדָּם כֹּאשֶׁר
 17 רוֹאֵה אֶת חִבְרֵיו אוֹכַל אֶת פִּירוֹת שְׂדֵהוּ, תְּרִיתִי - שְׁנָה שְׁנִיָּה, גַּם כּוּן
 18 מְחִיל, אוֹלָם עַל תְּלַת - שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא מְחִיל, וְהִיָּה לוֹ לְמַחֲוֹת.
 19 וּבִיּוֹן שְׁלֵא מוּחָה, וְדָאִי מְכַר לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה. וּמִחַמַּת סְבָרָא זֶה שְׁאֵדָם
 20 מוּחַל עַל אֲכִילַת שְׂדֵהוּ עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, קִבְעוּ חַכְמַיִם שְׁחֻזְקָה
 21 מְתַקִּימַת רַק בְּשִׁלַּת שָׁנִים וְלֹא בְּפַחוֹת מְכָר.
 22 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהּ אֲבִי לְרַבָּא, אִלָּא מְעַתָּה - כִּיּוֹן שְׁאֵדָם
 23 מוּחַל עַל אֲכִילַת שְׁנָה וְשְׁתֵּימִים, אִם כּוּן אִף מִי שֶׁהַחֻזְקֵי שְׂדֵה גְּבוּל
 24 בְּמִשְׁךְ שְׁנֵתִים, בִּי הִרְדָּא אֶרְעָא, תִּתְרַדֵּר לְבָר מְפִירִי - כֹּאשֶׁר חוּזְרָה
 25 הַקְּרַקַּע לְבַעֲלֵיהּ, תְּחוּזֵר רַק הַקְּרַקַּע וְלֹא הַפִּירוֹת, שְׁכָבֵר מַחַל לוֹ
 26 עַל פִּירוֹת שְׁאֲכַל, אִלְמָה - מְדוּעָה אָמַר רַב נַחְמֵן, הִרְדָּא אֶרְעָא וְהִרְדִּי
 27 פִּירִי - חוּזְרָה הַקְּרַקַּע וְחוּזְרִים הַפִּירוֹת, שְׁצִרִיךְ הַמְּחֻקֵּי לְשַׁלֵּם כָּל
 28 מַה שְׁאֲכַל בְּשָׁנִים הַלְלוּ. הִרִי מוּכַח שְׁאִין אַדָּם מוּחַל לְמַחְזִיק
 29 בְּקַרְעוּ אִף עַל שְׁתֵּי שָׁנִים.
 30 רַבָּא חוּזֵר וְזוֹמַמֵר טַעַם אַחֵר: אִלָּא אָמַר רַבָּא, שְׁתָּא מְפִימָא -
 31 שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה לֹא קְפִיד אִינִישׁ - אִין אַדָּם מְקַפֵּיד עַל הַיּוֹרֵד לְחַצִּירוֹ
 32 בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, וּמְכַל מְקוּם אִינוּ מוּחַל עַל הַפִּירוֹת שְׁאֲכַל. תְּרִיתִי - אִף
 33 שְׁנָה שְׁנִיָּה לֹא קְפִיד, אוֹלָם תְּלַת קְפִיד - עַל שְׁלֹשׁ שָׁנִים מְקַפֵּיד.
 34 וּבִיּוֹן שֶׁשְׁתַּק הַבַּעֲלִים בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא הַקְּפִיד, מוּכַח שְׁמַכְרוּ
 35 לוֹ.
 36 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהּ אֲבִי לְרַבָּא, אִלָּא מְעַתָּה - כִּיּוֹן שֶׁהַחֻזְקָה
 37 נִקְרַצַּת מִחַמַּת שְׁלֵא מְקַפֵּיד הַבַּעֲלִים בּוֹמְן שְׂדֵהוּ רֵאיוּ לוֹ לְהַקְּפִיד,
 38 אִם כּוּן בְּגוֹז הֵי רַבִּי בְּרַ אֲלִישֵׁב - אוֹתוֹן אֲלוֹ מְשַׁפְּחַת 'בְּרַ אֲלִישֵׁב'
 39 דְּקָפְדִי אִפְּלוּ אִמְאָן דְּתַלִּיף אִמְצִינָא דִּידְהוּ - שְׁמִקְפִידִים הֵם אִף עַל
 40 מִי שְׁנַכְנֵס לְחַצְרֵם וְרַק חוּלְףֵם שֶׁם בְּדַרְכּוֹ, הָכִי נְפִי הֵם נֹאמַר
 41 שְׁכֹאשֶׁר הַחֻזְקֵי אַדָּם בְּחַצְרֵם דְּלֹאֲתֵר הִי חֻזְקָה - שְׁיִוְעִיל לוֹ חֻזְקָה
 42 מִיַּד. וְכִי תִימָא הָכִי נְפִי, שְׁאִבְן נַעֲשֵׂה לוֹ בְּכָךְ מִיַּד חֻזְקָה, אִם כּוּן תְּתִי
 43 דְּקָרְדִי לְשִׁיעוּרִין - נִמְצָא שְׁתַּקְנַת חַכְמַיִם אִינָה קְבוּעָה, אֲלֵא
 44 מִשְׁתַּנָּה לְפִי טַעַם הַמוּכַר. וְאִין זֶה דְּרַךְ חַכְמַיִם שְׁמִידָה קְבוּעָה בִּידָם
 45 בְּכָל הַהִלְכוֹת וְהַשִּׁיעוּרִים.
 46 מְסַקְנַת רַבָּא בְּבִיאָוֹר דִּין חֻזְקָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים: אִלָּא אָמַר רַבָּא, שְׁתָּא
 47 קְפִימָא מִיּוֹדֵהר אִינִישׁ בְּשִׁמְרִיהּ - שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה נֹזֵהר אַדָּם לְשִׁמּוֹר
 48 אֶת הַשְּׁטֵר הַמְּעִיד עַל שְׁקֵנָה קְרַקַּע, וְכֹאשֶׁר מְבַקֵּשׁ הַמוּכַר רֵאיוּה
 49 עַל הַמְּכִירָה, מֵרֵאָה הוּא לוֹ אֶת הַשְּׁטֵר. וְכֵן תְּרִיתִי וְתִלְתִּי שָׁנִים עֵדִיין
 50 מִיּוֹדֵהר לְשִׁמּוֹר שְׁטֵר, אוֹלָם מְפִי לֹא מִיּוֹדֵהר - אַחַר הַשְּׁנָה
 51 הַשְּׁלִישִׁית אִין דְּרַךְ בְּנֵי אַדָּם לְהִזְהוּר. וּבִיּוֹן שְׁכֵן, לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 52 שֶׁהַחֻזְקֵי בְּקַרְעוּ אִינוּ צְרִיךְ לְהִרְאוֹת שְׁטֵר, וְנִשְׁאֲרַת הַקְּרַקַּע
 53 בְּרִשְׁתּוֹ.
 54 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהּ אֲבִי לְרַבָּא, אִלָּא מְעַתָּה שְׁחֻזְקָה שְׁלֹשׁ
 55 שָׁנִים תְּלוּיָהּ בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁטֵר, אִם כּוּן כֹּאשֶׁר הַבַּעֲלִים עֲשֵׂה מְחָאָה

1 שחא קמייאת לא קפיד וכו' - תימה: מנא לן דרבי ישמעאל דוקא יליף משור
2 המועד ולא רבנן? אינהו נמי מצי גמרי משור המועד. דהיינו טעמא נמי לדעיל
3 דגמר משור המועד, דכיון דקפיד בשלשה זמנן ולא מיהא אם כן ודאי מכרה או
4 נתנה לו ויש לומר: דלא דמי, דודאי דרבי ישמעאל דאילו בתר אכילות שפיר מצי
5 למיגמר משור המועד, דמה הוה החוק נגזון
6 בשלש פעמים - אף כן בשלש אכילות, אם
7 לא שמכרה לו היה מקפיד, ואין זה היה תלויים
8 בשחי' זמן. אבל לרבנן, תדלוו בשחי' זמן כמה
9 ישחה ויקפיד - לא שייך למגמר משור
10 המועד.

11 **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו בו - אמר
12 רבינו יצחק: דליכא לאוקמי פירכא
13 דאביי אלא כשהן בעיר אחת, דאי בעיר אחרת -
14 הכי פריך דלא תתא מתאה ותהא חזקה?
15 אדרבה, כיון דלא היא מחאה - לא היא
16 חזקה, דהא אינו צריך לכא בעיר אחרת לפני
17 המחזיק ולמתור, כדמכח לקמן.

18 **הני** נוגעין בעדותן הן - ואם תאמר: ואמאי
19 הו נוגעין בעדות? הא איכא מיגו, דהו
20 מצי אמרי: פרענא לך אגר ואף על גב דבתר
21 דתקון רבנן שבעות היסת לא מהמינא לאסחודי
22 בהאי מיגו, כדאייתא בריש "האיך מקדש"
23 (קדושין מגב), הבא דאמתניתין קיימין ואבתי
24 לא ניתקנה שבעות היסת - מאי פריך?
25 להימניה במיגו ויש לומר: דהאי לאו מיגו הוא,
26 שיראים לומר "פרענא לך", כי שמו זכח
27 האחר ויתבע מהם פעם שנית **אמר** מר
28 זוטרא אי טעין ואמר בו - הקשה רבינו יצחק
29 בר מרדכי לפרוש הקונטרס: כי לא טעין נמי,
30 אמאי לא נשאל מהן? כי שמא אינו יודעין על
31 הלילות, שלא נוציא על פיהן שלא כדון, דבכל
32 עדיות אנו דורשין פיה, ובאן נמי אמאי לא
33 נחקר אותן מספק? ולאו פירכא אייהו, דכיון
34 שהעידו על הימים, אפילו יאמרו, אן
אנו

35 **שלוש** שנים שאמרו, הוא שאכלן רצופות. מאי
36 קמישמע לן? תנינא: חזקתן שלש שנים מיום ליום
37 - מהו דתימא, "מיום ליום" - לאפוקי מקוסעות,
38 ולעולם אפילו מפורזות קא משמע לן. **אמר** רב
39 **קמא:** ומודי רב הונא, באתרי דמוכרי באגוי -
40 פשיטא - לא צריכא, דאיכא דמוכר ואיכא דלא
41 מוכר, והאי גברא מוכרה; מהו דתימא אמר ליה: אם
42 איתא דידך הוואי, איכא ידך הוואי, והכלך
43 לא ורעת אותה. חזקתן שלש שנים מיום ליום
44 - שלא שאלך רצופות - אבל אם הניחה משל
45 ליום - דקתני מתניתין - למעטי מקוסעות,
46 דלא תימא שלש שנים מקוסעות קאמר, כי
47 הני דקתני סיפא: שדה הבעל חזקתה שלש
48 שנים ואינה מיום ליום, אלא שלשה חדשים
49 בראשונה ושלשה באחרונה ושנים עשר
50 באמצע. קא משמע לן - רב הונא דדוקא
51 קתני, למעטי מפורזות. ומודה רב הונא - דדי
52 לו בחזקת אכילת שנים מפורזות. **באתרא**
53 דמוברי באגי - במקום שנוהגין לזרוע שנה
54 ולחובר שנה שלא להכביש את הקרקע, דהא
55 אחזק בה כדמחזק אינשי. ומיהו, שנה
56 שהובירה אינה עולה לחשבון שלש שני חזקה,
57 וצריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד
58 שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך. אני באתי
59 בתוך שלש ומצאתי שדה ריקס ולכך לא

60 מחיתי, מצי אמר ליה מכל מקום היה לן למחוז, שאף על פי שלא ורעתי - הייתי עשה בה ניר שאחר הקציר. והיה לך להבין שבשביל שלא להכביש כחה לא חזקתי לזרוע
61 כמנהג שדות העיר. והאי **גברא מוכר** - ועומדת בין שדות בורות כמותה. היא ארעא ככולה **באנא** - שדה אחת וזרעה בתוך בקעה גדולה איני יכול לחשוב שם חומר לבדו
62 בשבילה, אבל בשכולן ורועות - שוכרין שומר בין כולם, וגם כן אין מבינין שם בהמות. ודעכה **טפי** - בשנה הבאה. בליליא לא ידעי - ואפילו הכי היא חזקה. דבשלמא גבי
63 שדה וכל הך - אין דרכן לעשות מלאכה בלילה, ובשמעמדין עדים על מלאכת ימי שלש שנים - הרי זו חזקה. אבל בתים, שדרך לזרז בהן בלילה והוא אין יכול להביא עדים
64 שראוהו דאף בלילות, וכיון דלית ליה סהדי על הלילות - הוה ליה מפורזות. ואם איתא לדרב הונא - הא מצי אידך למיטען? אני ראיתי שלא היה דר בלילות, ולכך לא חשתי
65 במחוז, דגלית אדרתך דלאו דידך הוואי, ואמאי היא חזקה? שיבבי - השכנים שלו, שראוהו דר בו יום ולילה, היו גילין להעיד. שיבבי מיעד ידעי - ואם יטעון ויאמר. איתתי לא
66 סהדי דהיינו ביה ביממא ובליליא, ויכול להעיד לו ומיהו, אן לא טעינון ליה, כדמפרש בסמוך. דאי לא - שאם אין מעדין שהתב של משכיר. דיני דשפילי - שאינן קצקין בדין,
67 דיני דקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר. ומעולם בבי האי גונא לא איירי רבא. אמר מר **זוטרא** אי טעין בו' - מילתא באגוי נפשח היא, דפשיטא ליה למר
68 זוטרא דאף על גב דבעו כל הך אמוראי לעיל שלש שנים רצופות, אפילו הכי אין מחזיקין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפרוש על כל הימים והלילות, אלא יעידו סתם שראוהו
69 דר שלש שנים, ומסתמא, אם דר בבית - אף בלילות דר בו. וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער, ואמר איתתי סהדי בו' - טענתו טענה. וצריך שיבואו עדים של לילות וימים. דכיון
70 דטעין טענת דר, קאמר: אני ראיתי שלא דר בלילות בביתו ולכך לא מחיתי, ואין חזקתו חזקה, ולכך אני אומר: איתתי סהדי דר ביה תלת שנין בין ביממא בין בליליא. הלכך צריך
71 להביא עדים להכבישו, ולומר לו שדיה לו למחוז.

1 **דאי לא תימא הכי** - הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יבניה אחת עשרה
2 שנה קודם גלות צדקיהו: "בנו בתים ושוב" כי לא תצאו משם עד מלאת לכבל שבעים
3 שנה - למה ליה להזהירם על זאת? **אלא** עצה טובה קא משמע לן והוא משיא אותם,
4 **הכא נמי עצה טובה בעלמא היא.** תדע - דכל עצמו היה יגע לעצמם עצה טובה, דקאמר
5 ליה נמי מקום גניזת שטרותיהם, היכן הם
6 מוקיימים יותר. מחיל איניש - על פירות
7 קרקע לאדם האוכלן. **אלא** מעתה - כיון
8 דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממני שיצא
9 עליו ערעור, לסוף שנתים תיהדר ארעא
10 לבעלים לבר מפירי, דהא מחיל ליה עלייהו.
11 **אלמה אמר רב נחמן** - לקמן בשמעתין.
12 **ער כאן פירוש רש"י** וז"ל **מכאן ואילך פירוש**
13 **רבינו שמואל ב"ר מאיר.**
14 **אלמה אמר רב נחמן** - לקמן בשמעתין, גבי
15 מחזיק בקרקע חבירו ואילו אידך ואיתתי סהדי
16 דאכלן תרתין שנין ולא יותר, ואמר רב נחמן?
17 הדרא ארעא והדרי פירי של שתי שנים. תריני
18 לא קפדי - על מה שזה יורד לתוך שדהו של
19 חבירו בלא רשותו, ומיהו פירי לא מחיל. תלת
20 קפדי - הואיל ושולש באולתו ליכנס בלא
21 רשות הבעלים, וזה ששתק ולא מיהא - דאי
22 מכרו לו. הכי נמי דלאלתר תיחוי חזקה - למי
23 שירד לכנס רבי בר אלישיב, הואיל ולא מיהא
24 **אי מחית באפאי** הוה מיהדרנא כשטרתי -
25 יותר משלש שנים. ומשני: חברך חברא אית
26 ליה, ונדעד לך שמחית, ואם היתה לקוחה בידך
27 כדברך - היה לך להזהר בשטרך יותר משלש
28 שנים. **שאכלן רצופות** - אבל אם הניחה משל
29 שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית
30 ורביעית - מצי אמר בעל השדה: האי דלא
31 מחאי לך - היינו משום דאבורת לה שנה
32 שניה, דגלית אדרתך דלאו דידך הוואי, והכלך
33 לא ורעת אותה. חזקתן שלש שנים מיום ליום
34 - שלא שאלך רצופות - מהו דתימא מיום
35 ליום - דקתני מתניתין - למעטי מקוסעות,
36 דלא תימא שלש שנים מקוסעות קאמר, כי
37 הני דקתני סיפא: שדה הבעל חזקתה שלש
38 שנים ואינה מיום ליום, אלא שלשה חדשים
39 בראשונה ושלשה באחרונה ושנים עשר
40 באמצע. קא משמע לן - רב הונא דדוקא
41 קתני, למעטי מפורזות. ומודה רב הונא - דדי
42 לו בחזקת אכילת שנים מפורזות. **באתרא**
43 דמוברי באגי - במקום שנוהגין לזרוע שנה
44 ולחובר שנה שלא להכביש את הקרקע, דהא
45 אחזק בה כדמחזק אינשי. ומיהו, שנה
46 שהובירה אינה עולה לחשבון שלש שני חזקה,
47 וצריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד
48 שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך. אני באתי
49 בתוך שלש ומצאתי שדה ריקס ולכך לא

1 אנו יודעים על הלילות, מסתמא כיון שדר בימים - דר נמי בלילות, אם לא שטענן המערער
2 שבזאי לא דר. ורבינו גונאל פירש: דמר וזטרא קאי אפרכא דרב ימר, דפריך: נוגעין
3 בערותן, וקאמר מר וזטרא: אי טעין ואמר המחזיק; ליתו תרי סהדי דדרו ביה שלש שנים
4 ביים ובלילה הרבו לו אגרא, ונפקו ואולו לזו, והנהו דיירי ביה אחריני גמרו - טענתו

5 טענה, ולא נוגעין בעדותן, ודלא דיירי בה
6 השתא זמני למימר להו "הבו לי אגרי ביתא",
7 אלא אינהו אמרי "דיירנא" ואינהו אמרו "פרענא",
8 והפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאי בעי אמרי
9 "לא דיירנא ביה", וליכא למימר דלילמא מכחיש
10 להו - שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים
11 באותו בית. ובסמוך לא דר גרסין: מודה מר וזטרא,
12 אלא: מודה רבא דבעינן שלש שני בבימא
13 ובליליא. אם הנך עדים רוכלים המחזיקים
14 בעירות, אף על גב דלא אמרו דדרו ביה שלש
15 שני בבימא ובליליא, אלא אמרי: בידעו היה זה
16 הבית שלש שנים רצופות, אף על גב ששים רבים
17 הם מחזיקים בעירות ולא היו בזה הבית - עדותן
18 עדות. ורבינו תם סר: דדיירנא ביה שלש שני,
19 ופירש דאביי ורבא תרייהו סבירא להו דאין
20 צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות, ורבא
21 לא אמר ביממא ובליליא אלא להצניא המקשה
22 מסבתו, ולא לפלוגי אאביי אתא. וקאמר מר
23 וזטרא, אם אמר: העידנו סתם שדרתי שלש שנים
24 בחזקת ימים ולילות, אף על פי שלא ראו ממש כל
25 הימים הלילות, אלא שבחזקת כן מחזיק אותו,
26 שכל שעה שהיו נכנסים, פעמים ביום ופעמים
27 בלילה, היו רואין אותו בביתו - טענתיה טענה.
28 והוא ליה למימר "עדותן עדות", אלא אגב דנקיט
29 ברשא דמילתיה "אי טעין" - אומר נמי "טענתיה
30 טענה". ומודה רבא, והוא הדין מר וזטרא ואביי,
31 ברובלן המחזיק בעירות, אף על גב דלא טען -
32 טענין ליה. דאין צריכים להעיד שראו ממש,
33 שהרי הם מחזיקין בעירות ואין יכולין להעיד על
34 הראיה, אלא יעידו שבחזקת היה זה הבית שלש
35 שנים ימים ולילות.

36 **ומודה** רב הונא בחנותא דמחזא דביממא עבדי ובליליא לא עבדי - פירשו: ומועיל
37 להם אם החזיק שלש שנים. ואף על גב דלאו שלש רצופות אלא מפחרות,
38 כיון דארחיזיהו בחבי, דהוי כאחרו דומבוי באגי. ואם תאמר: אם כן פשיטא. דמדה רב
39 הונא, דפריך לעיל גבי באגי ויש לומר: לפי שבני אדם שאינם חנונים דרים בהן בין ביום
40 ובלילה, ואותן צריכים שלש שנים רצופות יום ולילה, וסלקא דעתך דחנונים נמי יצטרכו
41 כן - קא משמע לן. ומאהי טעמא אתי שפיר דבעינן להו שלש שנים שלימות, דהיינו שש
42 שנים. אף על גב דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל, (אלא היינו
43 משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין חנונים בעו שלש שנים ביום ובלילה - הכי
44 נמי חנונים בעו שלש שנים שלימות, דהיינו שש שנים. והא דלא אייתי להא לעיל גבי
45 "ומודה רב הונא" - אומר רבינו תם: משום דלא סלקא שנתעלתא דתתי. וכי האי גונא
46 איכא בסוף ("הבוס") (בבא קמא סא, ב) גבי "זמנו חכמים לרבי יהודה". **דלחזוקו**
47 אהרדי - ואף על גב דתנן לקמן (מב, א) השותפין אין להם חזקה זה על זה, פירש רש"י:
48 דהבא החזקו לעשות כן, לפי שלא היה להם עדי שותפיה. וקשיא לרבינו יצחק: דאם כן
49 אותו שהחזיק שנה ראשונה יאמר שהוא שלו, כיון שאין עדים שיש לחבירו חלק ונראה
50 לרבינו יצחק: דלא היו רוצים שהחזיק האחד שלש שנים, שלא תשתכח השותפות.

51 **אבל** מר עבדי קלא אית לה - זה דאמר ב"המפקד" (בבא מציעא לט, א) גבי אין
52 מחזיקין בנכסי קטן: לא שנה עבד עיטרא לא שנה לא עבד אין מורדין - גבי יחמי
53 החמיר.

54 **בשכונאי** גוואי הואי - הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונאי
55 גוואי, אבל לא היו יודעים באיזה דרך היה יוצא. דאי לא היה לו עדים
56 כלל הוזה בשכונאי גוואי - היכי הוזה קאמר רב נתנן זיל ברור אבילתך; דאטו יש
57 להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינן יודעים - יפסידו
לא

1 הכי גרסין: ומודה מר וזטרא ברובלן המחזיקין בעירות דאף על גב
2 דסבירא למר וזטרא דאי טעין טענתיה טענה, אבל אנו לא נטענן בשבילי - מודי הוא
3 היכא דהוי מערער וכול המחזיק בעירות למכור קושטו נשים, ואינו חוזר לעירו כי אם
4 לזמן ארוך, דאף על גב דלא טעין "ליתיה מחזיק סהדי דדר בה רצופות יומא ולילה" -

5 אנו טענין ליה, דלילמא משום דלא קביע
6 במנא החזיק זה בביתו, וכי הוה אחי במתא הוי
7 נפיק האי מחזיק מן ביתא, ולא ידע ליה זה
8 המערער מעולם שהחזיק זה בביתו, ולכך שתק
9 ולא מיחה. הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא
10 מן הבית כל שלש השנים אפילו לילה אחת.
11 ולא גרסין "ומודי רבא", דהא לא איירי רבא
12 לעיל אי טענין ליה או טעין איהו לפשיה, וכל
13 מאי דתריך רבא לעיל - אליבא דרב הונא
14 תריך. ואי גרסין הכי, הוה לן למיגרס: ומודה
15 רב הונא. ומודה רב הונא - אף על גב דבעי
16 רצופות יום ולילה, בתוונתא דמחזא -
17 הניית שמוכרין בהן דאף יין - דאי טעין אן
18 חוששין לטענתו. לחם על גב דלא דר בו
19 בלילות - חזקה מעלייתא היא, שאין דירתן
20 אלא ביום. מר אישתמש ראשונה בה - עובדת
21 לזה שנה ולזה שנה, שאין אחד מהן יכול
22 להחזיק בה שלש שנים רצופות להפסיד חבירו.
23 **ועיטרא** - שטר חלוקה, ובעדים, שנתעבד לזה
24 שנה ולזה שנה, יש מפרשים: קלא אית ליה -
25 והיה לו למחות מיד ולא מיחה, ולאחר הוא
26 חזקה, דכמי שמכרה להם בפניו דמי, שהרי
27 הניחם להביא עדים ולכתוב עליו שטר חלוקה
28 ושתק. אי נמי, כיון דאיכא תרת: שני חזקה
29 מפוזרות ועיטרא - איכא קלא, ובחזקה גמורה
30 דמי, דהיה לו למחות ולא מיחה. ואין נראה לי
31 כלל, אלא משלש שנים ראשונות היא חזקה,
32 כיון דאיכא עדים ושטר בין זה לזה. כדאמרין
33 לקמן בפירקין (מא, ב) שלש לקוחות מצטרפות,
34 אמר רב: וכולן בשטר. אלמא אמר רב, אף על
35 גב דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת -
36 מצטרפים שלש השנים לחזקה, משום דמכח
37 שטר קאתו. הכי נמי לא שנא. והיינו טעמא דהויא חזקה - שהיה לו למערער למחות
38 בתוך שלש שנים, ואינו יכול לומר: בשביל שראיתו מחזיק בדילוג לא מחזית, שהייתי
39 סבור לכך אתם עושים שאם יראים להחזיק שנים רצופות. שהשטר מוכיח שלא בשביל
40 כן עושים, אלא שעל מנת כן חלקו, שכן ידו שמתמשך, וכן עיקר. חזין מבית רובע -
41 באותו שדה, שלא נעבד בו ולא נורע. **דבר וריעה היא** - דאמר ליה: אי דרך הואי אמאי
42 לא זרעת? והלכך לא מחזית. **אלא מעתה** - הלוקח מחבירו צונמא, במאי קני ליה? **באיוו**
43 **אבילה** של שלש שנים? הואיל ואינה בת זרעה, וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם
44 בהמתו לרבוץ ולרעות או לטיחת פירותיה? **חבא נמי בו'** - ולא קני לה אגב ארעא.
45 ואבלתיה שני חזקה - ואברתי שטרי, ואתה לא מחזית לי, שאודהר בשטרי. **אמר ליה** -
46 מערער. **אנא בשכונאי גוואי הואי** - בחזרים הפנימים היתה עיקר דירתיה, והייתי עובר
47 דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי, ולכך לא מחזית. **אמר ליה** -
48 למחזיק. **זיל ברור אבילתך** - הבא עדים שדרת בבית לברך שלש שנים בלא אותו שבא
49 עמך. כיון כל חזקת שלש שנים, שצריך להביא עדים שהחזיק בה חזקה גמורה. **המוציא**
50 **מחבירו** - דהיינו מוכר, שהרי לוקח מחזק. **עליו** - למערער להביא ראיה שנשתמש
51 עמו. וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המחזיק שנשתמש בו שלש שנים - אין
52 לנו לחוש שמא גם זה היה עמו, הואיל ולא שמענו בלתי היום. והאי עובדא לא מתוקם
53 אלא כשהיה לו עדות למערער דבית זה שלו היה. אבל בלא עדות - אפילו רב נתנן
54 מודי דהמחזיק נאמן בלא ראיה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאי בעי אמר "שלי הוא
55 מעולם", כי אמר נמי "מיך וביתנה" - מהזמן.

56 **כל**
57 **ללא**

42 - החזיק אדם שלש שנים בכך שאכל בכל השדה חזין משטח
 43 מסוים במידה הנקראת בית רובע, שבה לא זרע ולא עבר, קנה את
 44 השדה כולה, חזין מבית רובע זו שלא החזיק בה. אמר רב הונא
 45 בריה דרב יהושע, ולא אמרן שלא קנה את אותו בית רובע, אלא
 46 דבר זריעה היא - כאשר אותו בית רובע ראוי לזריעה, וכיון שכן,
 47 אומר לו המערער לפיכך לא מחיתי, שאם אכן סברת שהשדה
 48 שלך היא מדוע לא זרעת, אלא אם אותו בית רובע לאו בר זריעה
 49 היא, קנה לה אגב ארעא - קונה את אותו בית רובע, אגב כל השדה
 50 שבה החזיק על ידי אכילה כדין.
 51 מתקין לה - הקשה רב כימי בר אבאי על דברי רב הונא בריה דרב
 52 יהושע, אלא מעתה - אם אכן מקום בשדה שאינה בת זריעה אין
 53 דרך להחזיק בה רק אגב אכילת שאר השדה, אם כן צונמא -
 54 אדמת סלע שכולה אינה בת זריעה, כמה קנה - היאך יחזיק בה,
 55 באיזו אכילה של שלש שנים, אלא בהכרח מחזיקים בה באוקומי
 56 בה חזיקא ומשטחא בה פירי - על ידי כך שמעמיד שם בהמותיו
 57 ושוטח שם פירותיו לייבוש. אם כן, הקא נמי באותו בית רובע, אם
 58 אכן אינו בר זריעה, איכני ליה לאוקומי בה חזיקא - היה לו
 59 למחזיק להעמיד שם בהמותיו, אי נמי משטחא בה פירי - וכן
 60 לשטוח שם פירותיו, וכיון שלא עשה כן, אין מועילה לו החזקה
 61 בחלק זה של הבית רובע אף לא אגב חלקה של השדה שבה
 62 החזיק על ידי אכילה.
 63 הגמרא דנה עוד בענין חזקה שנעשתה שלא בשלימות: ההוא
 64 דאמר ליה לחבריה - מעשה באדם שאמר לחבירו, מאי בעית קהאי
 65 ביתא - מה עושה אתה בביתו זה, בשלי הוא. אמר ליה המחזיק
 66 בבית, מניח ובינתיה ואכילת שני חוקה - ממך קניתיו והשתמשתי
 67 בו שלש שנות חזקה ואיבדתי שטרי, ואתה לא מחית בי בכדי
 68 שאוחר בשטר, ולפיכך עלתה לי חזקה. אמר ליה המערער, אגב
 69 בשכונני גוואי הואי - אני הייתי דר בחדרים הפנימיים של הבית,
 70 והייתי עובר דרכך ומשתמש עמך בחדרים החיצוניים, ואתה
 71 שדרת בחדרים החיצוניים דרת בהם ברשותי ולכן לא מחיתי בכך,
 72 שהרי לא החזקת בבית לבדך ואין זו חזקה. (אתא) [אתו] לקמיה
 73 דרב נחמן, אמר ליה רב נחמן למחזיק, זיל פרוד אכילתך - לך
 74 ותברר חזקתך, כלומר, הבא עדים שאכן דרת בבית לבדך שלש
 75 שנים כדין חזקה גמורה. אמר ליה רבא לרב נחמן, הכי דינא וכי
 76 כך הוא הדין, הלא כלל הוא בידו המוציא מהביתו עליו הדין,
 77 ומאחר שהלוקח כבר מוחזק בבית זה, אם כן המוכר שבה להוציא
 78 מהלוקח עליו להביא ראיה שאכן השתמש יחד עם המחזיק בבית.
 79 מקשה הגמרא: ורמי דרבא אדרבא - קשה על דברי רבא מדבריו
 80 במקום אחר, ורמי דרב נחמן אדרבא - קשה על דברי רב נחמן
 81 מדבריו במקום אחר. דההוא - מעשה שהיה באדם

1 ואף שסובר מר זוטרא שרק אם דורש המערער עדות על חזקת יום
 2 ולילה צריכים להעיד לו, אולם אם לא תבע זאת אין בית הדין
 3 טוענים כן עבורו, מודי מר זוטרא באופן שהיה המערער מאותם
 4 רובליו הפחזוין (סובבים) בעצירות למכור קישוטי נשים וכדומה,
 5 שאינו חוזר לעירו אלא לאחר זמן רב, דאף על גב דלא טען
 6 המערער שיביא מחזיק עדות על יום ולילה, טענינן ליה אגב -
 7 אנחנו, בית הדין, טוענים כן עבורו. והטעם, מכיון שלא נמצא
 8 בביתו זמן ארוך, יתכן שהחזיק בבית אדם אחר, וכאשר חזר
 9 הרוכל לעירו, יוצא אותו אדם משם, ומאחר שאין הרוכל יודע
 10 שמחזיקים בביתו לכך אינו מוחה. הלכך, בית דין מצריכים את
 11 המחזיק להביא עדים על כך שהיה שם שלש שנים יום ולילה ולא
 12 יצא אפילו לילה אחד.
 13 לעיל הובא דעת רב הונא שצריך חזקת שלש שנים רצופות יום
 14 ולילה, מביאה הגמרא אופן שבו אין צריך חזקה רצופה: ומודה רב
 15 הונא, בחנתא דחזיקא דליממא עבדא לליילא לא עבדא - בחנות
 16 למזון כגון לחם ויין, שעשויות הן לשימוש רק ביום ולא בלילה,
 17 שאף שטוען המערער שלא החזיק בלילה, אין מקבלים טענתו,
 18 מאחר וחנות אלו אינם עשויים לדירת לילה אין זה נחשב
 19 להפסקה בחזקה.
 20 הגמרא מביאה מעשה בענין זה של חזקה רצופה: רמי בר חמא ורב
 21 עוקבא בר חמא, ובון התיא אמתא פהרי חרדי - קנו יחדיו שפחה.
 22 מר - אחד מהם, ואישמש בה שנה ראשונה, ושנה שלישית
 23 והמשיית, ומר - אחד מהם אשתמש בה שנה שנייה ושלישית.
 24 נפק ערער עילתה - יצא על השפחה ערעור על ידי בעליה
 25 הקודמים שאמר שלי היא. אתו - באו רמי בר חמא ורב עוקבא בר
 26 חמא עם המערער לקמיה - לפני דרבא. אמר להו רבא, מאי מעמא
 27 עבדיתו הכי - מה הטעם שנחגתם כן להחזיק בה שנה לזה ושנה
 28 לזה, כי היכי דלא תתקו אחרדי - בכדי שלא תהיה לאחד מכם
 29 חזקה על חבירו. אם כן כי היכי דרדיכו לא הוי חזקה - כשם
 30 שכלפי עצמכם זו חזקה לאחד על חבירו, לעילמא נמי לא הוי
 31 חזקה - כך לגבי שאר העולם לא עולה לכם חזקה.
 32 מסיימת הגמרא: ולא אמרן שאין חזקה עולה באופן זה, אלא דלא
 33 כתוב עמרא - שלא כתבו ביניהם שטר חלוקה הנעשה על ידי
 34 עדים, ובו כתוב שתעבוד שנה לזה ושנה לזה, אלא אם כתוב
 35 עמרא, קלא אית ליה - יש לשטר זה קול ופרסום ומגיע הדבר
 36 לאזני המערער, ועולה בכך חזקה לאחר שלש שנים מביניהם יחד.
 37 וזאת משום שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים אלו,
 38 שהרי יש שטר ועדים המוכיחים שמה שמחזיקים הם בדילוג הוא
 39 מחמת החלוקה שעשו ביניהם, ואינו יכול לומר לא מחיתי מאחר
 40 שסברתי שמחזיקים כן מחמת שיראים הם להחזיק ברציפות.
 41 הגמרא דנה בחזקה שלא נעשית בשלימות: אמר רבא, אקלה כולה

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שלישי עמ' 1

15 בשדותיהם אלא שנתיים בלבד, שנה זו העשירית ושנת האחת
 16 עשרה. ולאחר מכן כשיחזרו מן הגלות יבואו לערער על המכירה
 17 ויוציאו מן הקונים לפי שלא החזיקו שלש שנים, לכן צויה שיכתבו
 18 שטרות שתהיה בידיהם הוכחה לקנין השדות. ומכך ששתי שנים
 19 אלו לא הספיקו בכדי לעשות חזקה, מוכח שחזקת קרקע בשתי
 20 שנים לא מועילה, אלא רק בשלש שנים. ומכאן מקור לדעת חכמים
 21 שחזקת הבתים והשדות וכדומה, נעשית בשלש שנים.
 22 דוחה הגמרא: אמר ליה אבאי, באמת יתכן שחזקה מועילה אף
 23 בשנה אחת, ואילו ירמיהו שהזוהירם על כתיבת שטר, דלמא התיב
 24 עצה טובה קא משמע לן - שמא נתכוין להשמיע רק עצה טובה
 25 לרוכשי השדות, שיהיו שטרותיהם מוכנים בידיהם לראיה למקרה
 26 שיערערו על הקרקע, ולא יודקו להביא עדים שיעידו שהחזיק
 27 בה.

1 מיני אילנות שונים, אם כנס את תבואתו, ומכס את זיתו, וכנס את
 2 קייצו - התאנים, הרי אלו שלש שנים, לפי שאכל שלשה גידולי
 3 תבואות אלו, ואף שאכלם בתוך שנה אחת. ואם כן הוא הדין לגבי
 4 אספסתא, שאם קצר שלש אכילות תוך שלושה חדשים, גם כן
 5 תעלה לו חזקה.
 6 מבררת הגמרא: לרבנן החולקים על רבי ישמעאל ואינם למדים
 7 חזקת שלש שנים משור המועד, מאי - מהו אם כן המקור לדין
 8 חזקת שלש שנים. מבארת הגמרא: אמר רב יוסף, קרא כתוב -
 9 בפסוק נאמר (ירמיה לב מד) 'שדות כנסו יקנו וכתוב בספר ונתום
 10 והעד עדים' וגו'. מבארת הגמרא את ההוכחה: שהרי ירמיה הנביא
 11 עומד בעשר - בשנה העשירית למלך צדקיהו, ומוהיר היה לכל אלו
 12 הקונים שדות בשנה זו העשירית, על השנה האחת עשרה שבה
 13 תילכד ירושלים על ידי בבל ויגלו ממנה, והזוהיר על כך שיכתבו
 14 שטר מכירה ויחתימו עדים, וזאת משום שלא יוכלו להחזיק

35 סיסין, לכך עליה דיתיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא - עליו
 36 מוטל להוכיח שאין קרקע זו קנויה מבר סיסין, וכל עוד שלא
 37 הוכיח כן בעדים, אין מעמידים את הקרקע בידו אלא בידי הלוקח.
 38 אָבֵל הָבֵא בְּנִידוֹן שֶׁל 'שְׁכוּנֵי גּוּאֵי', שְׂרוּצָה הַלּוֹקַח לְהַעֲמִיד אֶת
 39 הַבַּיִת בְּרִשְׁוֹתוֹ מִכַּח חֻזְקָתוֹ, לֹא יֵהָא אֱלָא דְקָבִיב שְׁפָרָא - אָף אִם
 40 נָדוּן אֶת הַחֻזְקָה בְּמִקּוּם שֹׁטֵר הַרְאִיָּה, וְכִמִּי שֶׁמְחֻזֵּק בִּידוֹ שֹׁטֵר
 41 מִמֶּשׁ, אֵךְ כֹּאשֶׁר בֶּא הַמּוֹכֵר וּמַעֲרַעֵר עַל הַחֻזְקָה, הֲלֵא אָף לִגְבִי
 42 אֲדָם הַקּוֹנֵה שְׂדֵה, וּמוֹכִיחַ הוּא אֶת זְכוּתוֹ עַל יַדֵי שֹׁטֵר, כֹּאשֶׁר
 43 מַעֲרַעֵר הַמּוֹכֵר עַל הַשֹּׁטֵר, מִי לֹא אֲמַרְיָן לִיָּה קָבִיב שְׁפָרָא וְקוֹם
 44 בְּנִיבְכִי - הָאִם לֹא אֹמְרִים לוֹ קָבִיב שֹׁטֵר וְתַעֲמִיד בִּידֵךְ הַנְּכִסִּי
 45 הַנִּקְנָה, אָף כֹּאן אֹמְרִים לוֹ הוֹכֵחַ אֶת חֻזְקֵךְ שֶׁהִיָּתָה חֻזְקָה רְאִיָּה,
 46 וְתוֹכַח בְּבִית.
 47 מַעֲשֵׂה נֹסֵף בְּעִרְעוֹר עַל חֻזְקָה: הַהוּא דְאָמַר לִיָּה לְחַבְרִיה מֵאֵי בְּעִית
 48 בְּהָאֵי בִּיתָא - מַה עוֹשֶׂה הֵנָּךְ בְּבִית זֶה שֶׁחָבַל יוֹדְעִים שֶׁהוּא שְׁלִי.
 49 אָמַר לִיָּה הַמְּחֻזֵּק, מִיָּנִיךְ זְבֻנְתִּיה - מִמֶּךָ קִנִּיתִי אֶת הַבַּיִת, וְאֶבְלָתִיה
 50 - וְכִבֵּר הַחֻזְקָתִי בּוֹ שְׁנֵי תְּלִיתֵי. אָמַר לִיָּה הַמַּעֲרַעֵר לְמַחֲזִיק, בְּשׁוֹקֵן
 51 בְּרִאֵי הוֹאֵי - בְּשׁוֹקִים חִיצוֹנִים הִיִּיתִי, כְּלוֹמֵר בֶּאֱרִץ מִרְחָקִים
 52 בְּמִקּוּם שֶׁהִשְׁיִירוֹת אֵינִם מְצוּיֹת מִכֹּאן לְשֵׁם, וְלֹא נוֹדַע לִי שֶׁהַחֻזְקָה
 53 בְּבִיתִי וְלִכְךָ לֹא מְחִיתִי, וְאֵינִי חֻזְקֵךְ חֻזְקָה. אָמַר לִיָּה הַמְּחֻזֵּק, וְהָאֵ
 54 אֵיִת לִי סְהָרִי דְקָל שְׂתָא הֵנּוּ אֲתִית תְּלִיתֵי יוֹמֵי - הֲלֵא יֵשׁ לִי עֵדִים
 55 שֶׁבִּכְל שְׁנֵה הִיִּית מְגִיעַ לְכֹאן לְשִׁלּוּשִׁים יוֹם, וּבְאוֹתוֹ זְמַן הִיִּית יִכּוֹל
 56 לְמַחֲוֹת בֵּי. אָמַר לִיָּה הַמַּעֲרַעֵר, תְּלִיתֵי יוֹמֵי בְּשׁוֹקֵאֵי הֵנּוּ מְרִידָנָא -
 57 בְּיָמִים אֲלוֹ עֶסֶק הִיִּיתִי בְּשׁוֹק לְצִרְכֵי מִסְחָר, וְאָף בְּהֵם לֹא נוֹדַע לִי
 58 שֶׁהַחֻזְקָה בְּבִיתִי. אָמַר רְבָא, אֲכֹן עָבִיד אֵינִישׁ דְקָל תְּלִיתֵי יוֹמֵי מְרִיד
 59 בְּשׁוֹקָא - עֲשׂוֹי אֲדָם לְהִיּוֹת טְרוּד בְּמִסְחָרוֹ בְּמִשְׁךְ שְׁלוּשִׁים יוֹם,
 60 וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁהַחֻזְקָה זֶה בְּבִיתוֹ לֹא מַחֵה עַל כֶּךָ, וְחֻזְקָתוֹ
 61 אֵינָה חֻזְקָה.
 62 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקְרִים שֶׁבָּהֶם עֲרַעֵר אֲדָם לּוֹמֵר שֶׁהוּא בְּעַל
 63 הַקְּרַקַּע וְלֹא אוֹתוֹ אֲדָם שֶׁמְכַר הַקְּרַקַּע לְמַחֲזִיק: הַהוּא דְאָמַר לִיָּה
 64 לְחַבְרִיה, מֵאֵי בְּעִית בְּהָאֵי אֲרַעָא - מַה עוֹשֶׂה הֵנָּךְ בְּקִרְקַע זֶה שֶׁשְׁלִי
 65 הִיא, אָמַר לִיָּה הַמְּחֻזֵּק, מִפְּלִנְיָא וְכִינְתָה דְאָמַר לִי דְיֻכְנָה מִיָּנִיךְ -
 66 קִנִּיתִי אֶת הַקְּרַקַּע מִפְּלוּנִי, וְאוֹתוֹ פְּלוּנִי אֲמַר לִי שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ מִמֶּךָ.
 67 אָמַר לִיָּה הַמַּעֲרַעֵר לְמַחֲזִיק, אֵת לֹא קָא מוֹדִית - וְכִי אֵינֶךָ מוֹדָה

1 דְאָמַר לִיָּה לְחַבְרִיה, כָּל נִכְסֵי דְבִי בְּרִי סִיסִין מְזַבְּנִי לָךְ - כֹּל אוֹתָם
 2 קִרְקַעוֹת שֶׁקִּנִּיתִי מֵאֲדָם וּשְׁמוֹ בְּרִי סִיסִין, מְכוּרִים לָךְ. הוֹאֵי תְּהִיָּא
 3 אֲרַעָא דְהֵנּוּ מִיָּקְרִי דְבִי בְּרִי סִיסִין - הִיָּתָה קִרְקַע אַחַת שֶׁאֲכֹן קְרוּיָה
 4 'דְבִי בְּרִי סִיסִין'. אֲלֵא שְׁאָמַר לִיָּה הַמּוֹכֵר לְלוֹקַח, הָא - שְׂדֵה זֶה, לֹא
 5 'דְבִי בְּרִי סִיסִין הִיא' - לֹא קִנִּיתִיה מִבְּרִי סִיסִין, וְאֵיִקְרִי הוּא דְמִיָּקְרִיָּא
 6 - אֲלֵא רַק נִקְרָאת הִיא דְבִי בְּרִי סִיסִין, וְאֵינָה בְּכֹלל הַשְּׂדוֹת
 7 הַמְּכוּרִים לָךְ. אֵתוּ - בִּאוּ הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֵה לְקַבֵּיחַ דְרַב נַחְמָן. אִוְקָמָא
 8 בִּידָא דְלוֹקַח - הַעֲמִידָה רַב נַחְמָן בִּיד הַלּוֹקַח. אָמַר לִיָּה רְבָא לְרַב
 9 נַחְמָן, דִּינָא הָבֵי - וְכִי כֶךָ הוּא הַדִּין, הֲלֵא כֹלל הוּא בִּידֵינוּ, הַמְּזַבְּנִי
 10 מִיָּבִירָא עָלֵינוּ תְּרַאָה, וְלוֹקַח זֶה שֶׁמִּסְפֵּק רוּצָה לְהוֹצִיא אֶת הַקְּרַקַּע
 11 מִיַּד הַמּוֹכֵר הַמְּחֻזֵּק בּוֹ, עָלֵינוּ הוֹכִיחַ בְּרִאִיּוֹת שֶׁאֲכֹן קִרְקַע זֶה
 12 נִמְכַּרָה לוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ רְאִיָּה, יִפְסִיד.
 13 מְסִימַת הַגְּמָרָא אֶת הַקּוֹשִׁיא: קְשִׁיא דְרְבָא אֲרַבְרָא, קְשִׁיא דְרַב נַחְמָן
 14 אֲרַבְרָא נַחְמָן, שֶׁהָרִי בְּסוּגִיָּתוֹ בְּנִידוֹן שֶׁל 'שְׁכוּנֵי גּוּאֵי' סוֹבֵר רְבָא
 15 לְהַעֲמִיד אֶת הַבַּיִת בִּיד הַלּוֹקַח, וְאֵילוֹ לְעִנֵּן נִכְסֵי בְּרִי סִיסִין סוֹבֵר
 16 שֵׁשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַשְּׂדֵה בִּיד הַמּוֹכֵר. וְכִמוֹ כֵּן קִשָּׁה עַל רַב נַחְמָן
 17 שֶׁבְּשׁוּכְנֵי גּוּאֵי פוֹסֵק לְהַעֲמִיד אֶת הַבַּיִת בִּיד הַמּוֹכֵר, וְאֵילוֹ שֶׁם
 18 מַעֲמִיד רַב נַחְמָן אֶת הַקְּרַקַּע בִּיד הַלּוֹקַח.
 19 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דְרְבָא אֲרַבְרָא לֹא קְשִׁיא - אֵינִי לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה
 20 בְּדַבְרֵי רְבָא, מִשּׁוּם שֶׁסוֹבֵר רְבָא שֶׁבְּכֹל סִפְק מְמוּן, יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת
 21 הַמְּמוּן בִּידֵי מִי שֶׁמּוֹחֲזָק בּוֹ. וְלִכֵּן, הָתָם לִגְבִי מִי שֶׁקָּנָה אֶת נִכְסֵי דְבִי
 22 בְּרִי סִיסִין, מוֹכֵר קָאֵי בְּנִיבְכִיָּה - הַמּוֹכֵר הוּא זֶה שֶׁמּוֹחֲזָק בְּנִכְסָיו,
 23 שֶׁעַתָּה נִמְצָאת הַקְּרַקַּע בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְרַק הַנִּידוֹן הָאִם מְכַר אוֹתָהּ
 24 לְלוֹקַח, וְכֹל שֶׁאֵין הַלּוֹקַח מְבִיא רְאִיָּה, מַעֲמִידִים אוֹתָהּ בְּחֻזְקָתָהּ
 25 בִּיד הַמּוֹכֵר. אוֹלַם הָבֵא בְּנִידוֹן לִגְבִי 'שְׁכוּנֵי גּוּאֵי', לִזְקַת קָאֵי
 26 בְּנִיבְכִיָּה - הַלּוֹקַח, כְּלוֹמֵר הַמְּחֻזֵּק, הוּא זֶה שֶׁכֵּבֵר מוֹחֲזָק בְּקִרְקַע
 27 שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, וְרַק הַמּוֹכֵר מִבְּקֵשׁ עֵתָה לְהִטִּיל סִפְק בְּחֻזְקָתוֹ. וְכִיּוֹן
 28 שֶׁכֵּךְ מַעֲמִידִים הַקְּרַקַּע הַיֵּכָן שֶׁהִיא, וְהֵינּוּ בִּיד הַלּוֹקַח, עַד שֶׁיִּבְרַר
 29 הַמַּעֲרַעֵר שֶׁהָדִין עִמוֹ.
 30 דְרַב נַחְמָן אֲרַבְרָא נַחְמָן נִמִּי לֹא קְשִׁיא, שֶׁהִטְעַם שְׁלֹגְבִי נִכְסֵי בְּרִי סִיסִין
 31 הַעֲמִיד רַב נַחְמָן אֶת הַקְּרַקַּע בִּידֵי הַלּוֹקַח, בִּיּוֹן דְאָמַר לִיָּה הַמּוֹכֵר
 32 'נִכְסֵי דְבִי בְּרִי סִיסִין מְכוּרִין לָךְ', וְמִיָּקְרִיָּא דְבִי בְּרִי סִיסִין - וְאָף קִרְקַע
 33 זֶה אֲכֹן נִקְרָאת בְּפִי כֹל דְבִי בְּרִי סִיסִין, הָרִי שְׁנֵרָאִים הַדְּבָרִים שֶׁלְּפִיכֶךָ
 34 נִקְרָאת כֵּן שֶׁאֲכֹן מִזֶּהם קְנָאָה, אֲלֵא שֶׁהַמּוֹכֵר טוֹעֵן שֶׁלֹּא קְנָאָה מִבְּרִי

אגרות קודש

[י"א תמוז תשי"ז]

... בענין להשהות ס"ת שאינה מוגה (ע"י שינוי - לחגור המפה על המעיל): שקו"ט בשו"ת מנח"א (ח"ג סני"ב) ובזכר יהוסף סל"ז - להתיר. - מס' חסידים ס"י תקלד - אין ראי', די"ל דשאני קרועים ומחוקים (שהוא באופן) אין מקום לתקלה. ועצ"ע.

בבא בתרא. פרק שלישי - חוקת הבתים - דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

רלא תוספות

רש"י

1 כל נכסי דבי בר סיסין — כלומר: כל אותן קרקעות שקניתי מאותו אדם ששמו בר סיסין.
2 **דמקריא דבי בר סיסין** — כך קרויין, ואין יודע אם קנאה מבי בר סיסין ולפיכך נקראת
3 כך, או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו. **אוקמה בידא דלוקח** — כדמפרש טעמא
4 לקמיה, דעליה דידיה רמיא לגלויי דלאו בר סיסין היא. **אמר ליה רבא דינא הכי** —
5 להוציא ממסך מתחת יד המוכר. שהוא
6 מחוזק? **המוציא מחבירו** — דהיינו לוקח, עליו
7 להביא ראיה וכו', ומאחר שאין לו ראיה —
8 יפסיד קשיא **דרבא אורבא קשיא** רב נחמן
9 אורב נחמן — דלעיל מוקי לה רב נחמן ביד
10 המוכר ורבא ביד הלוקח, והכא איפכא. **רבא**
11 **אורבא לא קשיא** — דבכל דוכתי מוקי לה ביד
12 המחזק, והתם מוכר כן, כיון — דבולי עלמא
13 קרו ליה "דבי בר סיסין" ונראין הדברים שלפיכך
14 נקראת כן — שקנאה מבי בר סיסין, והוא אמר:
15 לא מבר סיסין לקחתיה — עליה דידיה רמיא
16 לגלויי ולהביא ראיה דלאו מבר סיסין לקחה.
17 ואם יביא עדים דמקריוי הוא דמקריא הכי,
18 ולא מהני שדות שלקח מבר סיסין היא —
19 מוקמינן לה בבידה. והא פשיטא לן דהאי דאמר
20 ליה "נכסי דבי בר סיסין מונבתיא לך" הכי
21 קאמר: ניכסי שקניתי ממנו, ולא נכסי שלא
22 קניתי ממנו, אף על פי שנקראת כן. כך נראה
23 השיטה. **מי לא אמרינן ליה קיים שפירך** —
24 אחרי שהמוכר רוצה לפסולו החזוקה של שלש
25 השנים במקום השטר היא באה, ומאחר
26 שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה —
27 צריך זה להביא עדים שחזקה גמורה שלא דר
28 זה עמו. ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן
29 דהלבאת כוחיה בדינא, וכן פוסקין פירוש רבי
30 תנאי איש רומי. **מאי בעית בהאי ביתא** —
31 שהכל יודעין ששלי יהיה. **אמר אנא בשוקי בריא**
32 **הואי** — בארץ מרחקים מקום, שאין השירות
33 מצויות, ולא ידעתי ולכך לא מחזיתו ותנן
34 בפרקי: היה ביהודה החזוק בגליל — אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות,
35 דהווי שירות מצויות. אי נמי, איכא לאוקמה בשעת חירום, ואפילו באותה מדינה
36 כדלקמן בהאי פירקין, וכן פירושה הגאונים כפירוש רבינו הגאון. אבל במקום שהשירות
37 מצויות ולכא חירום — לא מצי טעין הכי, דקמיא לן בפירקין (לה, ב). מחזוקין בנכסי
38 בורה, דמחאה לא מצויה היא מחאה. ואי טעין: לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע
39 שלה, ולכך לא מחזיתו — אינו נאמן, דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו היא מחאה,
40 דהביר אברא אית ליה ולמחזיק — כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק
41 בקרקע שלו, הואיל ושירות מצויות. וכן הלכה. **בשוקאי הוה טרידנא** — למכור סחורתי
42 ולקנות אחרת, ולא ידעתי שאתה דר בביתו. וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה
43 מתאבסן שם כל שלשים יום. ויש מפרשים: בשוקאי הוה טרידנא — ולא היה לי פנאי
44 למחות, אף על פי שידעתי. ואינו רביעני.

אמר

1 **לְאָמַר לִיה לְחַבְרִיהּ: כָּל נַכְסֵי דְבִי בַר סִיסִין מְזַבְיָא לָךְ.**
2 **הוּאֵי הֵיחָא אַרְעָא דְתָהוּ מִיקְרֵי "דְבִי בַר סִיסִין", אָמַר**
3 **לִיה: הָא לְאָו דְבִי בַר סִיסִין הוּא, וְאִיקְרוּי הוּא דְמִיקְרֵי**
4 **"דְבִי בַר סִיסִין"; אַתּוּ לְקַמְיָה דְרַב נַחְמָן, אִוקְמָא בִידָא**
5 **דְלִוקְחָ. אָמַר לִיה רַבָּא: דִּינָא הִכִּי? הַמוּצִיא מַחְבִּירוֹ**
6 **עָלְיוּ הָיְיָהּ קִשְׁיָא דְרַבָּא אֲדַרְבָּא, קִשְׁיָא דְרַב נַחְמָן**
7 **אֲדַרְבֵּי נַחְמָן - דְרַבָּא אֲדַרְבָּא לָא קִשְׁיָא: הַתָּם מוֹכֵר**
8 **קָאֵי בְּנַכְסֵיהּ, הִכָּא לֹאֲקַח קָאֵי בְּנִיכְסֵיהּ; דְרַב נַחְמָן**
9 **אֲדַרְבֵּי נַחְמָן נְמוּ לָא קִשְׁיָא: פִּינֵן דְאָמַר לִיה "דְבִי**
10 **בַר סִיסִין" וּמִיקְרֵיָא "דְבִי בַר סִיסִין" - עָלְיָה דִידֵיהּ**
11 **רַמְיָא לְגַלְוֵי דְלָאוּ דְבִי בַר סִיסִין הוּא. אַכְלָ הִכָּא, לָא**
12 **יְהָא אֵלָא דִּנְקִיט שְׂטָרָא, מִי לָא אִמְרִינָן לִיה: קִיָּים**
13 **שְׂטָרָךְ וְקוּם בְּנִיכְסֵי? הַהוּא דְאָמַר לִיה לְחַבְרִיהּ: מֵאֵי**
14 **פְּעִית בְּהָאֵי בֵיתָא? אָמַר לִיה: מִינְךָ וּבְנִיתֵיהּ וְאַכְלִיתִיהּ**
15 **שְׁנֵי חֻקְתָּ. אָמַר לִיה: בְּשׁוּקֵי בְרָאֵי הוּאֵי, אָמַר לִיה:**
16 **וְהָא אֵית לִי סְהָרֵי דְכָל שְׂתָא תְּהוּ אַתִּית תְּלָתִין יוֹמֵי**
17 **אָמַר לִיה: תְּלָתִין יוֹמֵי בְּשׁוּקָאֵי הָוֹה מְרִידָנָא, אָמַר**
18 **רַבָּא: עֵבִיד אֵינִישׁ דְכָל תְּלָתִין יוֹמֵי מְרִיד בְּשׁוּקָא.**
19 **הַהוּא דְאָמַר לִיה לְחַבְרִיהּ: מֵאֵי פְּעִית בְּהָאֵי**
20 **אַרְעָא? אָמַר לִיה: מְפַלְגֵיא וּבִיתָהּ דְאָמַר לִי**
21 **דִּוְכְנָה מִינְךָ. אָמַר לִיה: אַתְּ לְאָו קָא מוֹדִית**
22 **הָאֵי**

1 ידענא ליה בהאי שטרא דפרעיה או כו'. ולא הימננה רב נחמן. אמר ליה רבא: הוא לי בעיא
2 קלתיה כיון דאתחוק בבי דינא, אי בעיא קלתיה לא אמרינן. אלמא, אף על גב דקודם
3 שראינוהו בידה היתה נאמנת לומר דפרוע הוא במיגו דאי בעיא קלתיה, השתא דאתחוק
4 בבי דינא, פירוש שראינוהו בידה — לא מהימננה. דאין כאן עוד מיגו, שעל כרחק צריכה
5 בעשוי טענה זו שהיא אמורת, אם רוצה לפטור את הלזה. ובקונטרס פירש שם: "אתחוק" —
6 שהיה השטר מקיים, ואין נראה לרבינו יצחק, דמה מועיל? דמכל מקום אי בעיא קלתיה. ועוד
7 ראיה: דתנן בפרק "שבותות הדיינין" (שבועות לה, ב). מנה לי בידך" אמר לו "ל, למחר אמר
8 לו: "תנהו לי", "נתתיו לך" — פטור. ופריך מינה (שם מא, א) למאן דאמר המזלה את חבירו
9 בעדים צריך לפורעי בעדים; והא הכא ביד תבעיה בעדים — במאן דאחפיה בעדים דמי,
10 וקתני פטור. ומאי קשיא? שאני הכא דפטור, מיגו דאי בעיא אמר אמתול "לא היו דברים
11 מעולם" אלא ודאי כי האי גונא לא אמרינן מיגו. ומה שפירש הקונטרס בפרק תרוא
12 דכתובות (קט, ג) גבי עשאה סימן לאחור, דראם בעין לאחור, "חורתי ולקחתיה ממנו לאחור
13 שעשיתיה סימן בשמור — נאמן, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. דמאחר שיש עדים שהיתה
14 שלו ונגולה ממנו — אין לו זכות אלא על פיו של זה שעשאה סימן לו, והרי חור ואמר "לקחתיה ממך" — אין נראה לרבינו יצחק, דבכי האי גונא לא אמרינן מיגו, כדפירשיתו, דעל ידי מה
15 שהיה יכול לטעון תחילה אינו נאמן בעשוי. אלא נראה לרבינו יצחק: דהתם נמי חור ואכלה שני חזקה אחר שעשאה סימן. וכי תימא: אי אכלה שני חזקה פשיטא. ומאי קא משמע לן רבי
16 יוחנן דנאמן מתניתין היא. דחזקה שיש עמה טענה הרי זו חזקה ויש לומר: דסלקא דעתך דלא מהימן, כיון שערער עליו קודם שאכלה שני חזקה לומר שהיא שלו — לא עבדי איניש דליתבנה
17 בתר הכי, קא משמע לן, וכן הוא עובדא דמיתיה בתר הכי איירי בשאכלה שני חזקה. ובעובדא ידן, אי הוה מיתיה המחזיק סהדי דרר ביה חוד יומא, נראה לרבינו שמשון בן אברהם הוה
18 לאוקומי ארעא בדיה. אף על גב דלכא מיגו, מכל מקום טענינן ללוקח, מאחר שהיה המוכר נאמן לומר "ובנתיה מינך", במיגו דאי בעיא אמר "לא היתה שלך מעולם". ואף על גב דהאי
19 לוקח ידע שהיתה שלו, והוי כחוד סהדא — מכל מקום הוי מיגו, כדמשמע לקמן (לג, ג) גבי נסכא דרבי אבא, אי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע — היה נאמן לומר "דידי חטפתי",
20 במיגו דאי בעיא אמר "לא חטפתי" והיה מכחיש את העד. והכא לא הוי מחויב שבועה, דאין נשבועי על הקרקעות. וכדאי גונא מצינו בסוף "המוכר" (בבא בתרא, א) גבי מפקדי אצל חבירו
21 בשטר, דאף על גב דלא טענינן ליה "נאנסר", אפילו הכי טענינן ליה "החורתי לך", כיון שאבהים היה נאמן בטענה זו במיגו דאי בעיא אמר "נאנסר". ואומר רבינו יצחק: דלא דמי להדיא
22 ד"המוכר את הבית", דהכא, אם היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו ר"ל היתה שלך מעולם" — לא היה מעכבה הלוקח, שהרי יודע היה שהיתה שלו. כתב רבינו הגאון: ראינו לרבותינו
23 הגאונים וכזכרם לברכה דהאי מחזיק ליה ליה למיחא לוינא בהדי מריה דארעא, אלא האי רובין ליה מחית בהדיה. ואין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דלא כזכות שתבא ליומו מוכר
24 הראשון לשני, ולא יוכל לדחות ולומר לו "לאו בעל דברים דידי את". ולקמן אשכחן בהדיא גבי ההוא דדרר בקשתא בעלייתא דלא מצי למימר ליה "לאו בעל דברים דידי את", אלא אי היה
25 משבח סהדי דדרר ביה ההוא גברא חוד יומא — הוה מוקי לה רבי חייא בבידה.

37 מעשה נוסף: ההוא דאמר ליה להכריה, מאי בעית בהאי ארעא – מה
 38 עושה הנך בקרקע זו. אמר ליה המחזיק, מפלגניא זבינא ואכלתיה
 39 שני חזקה – קניתי הקרקע מפלוני ואכלתי בה שנות חזקה. אמר
 40 ליה המערער, פלגניא גולגא הוא – פלוני זה גול את הקרקע ממני.
 41 אמר ליה המחזיק למערער, והא אית לי סהדי דאתית באורחא
 42 ואמרת לי זבנה ניהלי – הלא יש לי עדים שבאת אלי בלידה קודם
 43 שקניתי הקרקע, ובקשת ממני שאקנה הקרקע עבורך. ואם אכן
 44 היתה הקרקע שלך, היה לך לתובעו למוכר ולהוציא ממנו הקרקע
 45 חינם, ולא לאבד מעותיך. אמר ליה המערער למחזיק, לכך רציתי
 46 לקנות הקרקע ולא לתובעו לדין, משום דאמינא איזבון דינאי –
 47 אמרתי בלבי, עדיף שאקנה בדמים מועטים את הראוי להגיע לי
 48 בדין, ולא לטרוח ולבוא בדין עם הגולגן. אמר רבא, אכן עבדי איניש
 49 דזבין דינאי – עשוי אדם לקנות את המגיע לו בדין, וכגון אדם תם
 50 שאינו רוצה לבוא לקטטה ומחלוקת.
 51 מעשה נוסף: ההוא דאמר ליה להכריה, מאי בעית בהאי ארעא – מה
 52 עושה הנך בקרקע זו. אמר ליה המחזיק, מפלגניא זבינא ואכלתיה
 53 שני חזקה – מפלוני קניתיה וכבר אכלתי בה שנות חזקה ולכך לא
 54 נזחרתי לשמור את שטר המכירה. אמר ליה המערער, והא נקיטנא
 55 שטרך דזבני ליה מינייה הא ארבעי שני – והרי יש לי שטר שקניתי
 56 את הקרקע מאותו פלוני לפני ארבע שנים, ואותו פלוני שמכר לך
 57 הקרקע לפני שלש שנים מכר לך קרקע שאינה שלו. אמר ליה
 58 המחזיק, מי סברת שמה שאמרתי 'שני חזקה', תלת שני קא אמינא
 59 – כוונתי היתה לשלש שנים בלבד, שני חזקה מוכא קא אמינא –
 60 כוונתי היתה שכבר שנים רבות החזקתי בה, ואף יש לי עדים על
 61 כך, ונמצא שקניתי הקרקע מפלוני לפני הזמן הכתוב בשטרך
 62 ואותו פלוני מכר לך את הקרקע שלא בדין, שבאותו זמן שמכרה
 63 לך היתה כבר שלי. ומה שלא אמרתי בתחילה שהחזקתי בה
 64 הרבה שנים לפי שלא הייתי יודע שיש בידך שטר בן ארבע שנים.
 65 אמר רבא, אכן עבדי איניש דקרן לשני מוכא שני חזקה – עשוי
 66 אדם לקרוא לשנים רבות 'שני חזקה', ויכול המחזיק לבאר שזו
 67 היתה כוונתו.
 68 הגמרא מגבילה דין זה: והני מילי באופן דאכלה שבע – שהחזיק זה
 69 בקרקע כבר שבע שנים, דקריים חזקה דהאי לשטרך דהך – שבכך
 70 נמצא שכבר החזיק זה שלש שנים קודם שכתב המוכר את השטר
 71 למערער,

1 דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מינאי – שהקרקע שלי היא,
 2 ואילו אתה לא קנית ממני, אם כן זיל לאו בעל דברים דידי את –
 3 צא מן הקרקע שאינך בעל דין עמי כלל. אמר רבא, אכן דינא
 4 קאמר ליה – צודקים הם דברי המערער, ומוציא את הקרקע
 5 מהמחזיק.
 6 מעשה נוסף: ההוא דאמר ליה להכריה, מאי בעית בהאי ארעא – מה
 7 עושה הנך בקרקע זו. אמר ליה המחזיק, מפלגניא זבינא ואכלתיה
 8 שני חזקה – קניתיה מפלוני וכבר אכלתי בה שנות חזקה. אמר ליה
 9 המערער, פלגניא גולגא הוא – פלוני שמכר לך גול ממני את השדה.
 10 אמר ליה המחזיק, והא אית לי סהדי דאתאי אימלבי כה ואמרת לי
 11 זיל זבין – הלא יש לי עדים שהתייעצתי עמך לפני רכישת השדה
 12 ויעצת לי לקנותה, ואם היתה השדה שלך כיצד יעצת לי לקנותה,
 13 אמר ליה המערער למחזיק, אף שהקרקע שלי יעצתי לך לקנותה
 14 משום שהשני נוה לי הראשון קשה הימנו – אתה השני שמחזיק
 15 שדה זו, נוה לי יותר שאוכל להוציאה ממך בדין, ואילו הראשון
 16 שמכרה לך אדם קשה הוא להוציא ממנו, ואין במה שיעצתי לך
 17 לקנותה הודאה שאכן הקרקע אינה שלי. אמר רבא, אכן דינא
 18 קאמר ליה – דין אמת אמר המערער, ומוציא את הקרקע
 19 מהמחזיק.
 20 מקשה הגמרא: קאמן – כדעת מי פסק רבא כך, האם כדעת אדמו,ו,
 21 וכמו דתנן, העוור על השדה – מכר שמעון שדה ללוי וראובן ערער
 22 על השדה וטען ששלו היא, וחתם עליה בעד – ונמצא שבשטר
 23 המכירה בין שמעון ללוי היה ראוהן חתום עליה בתור עד, אדמו,ו
 24 אומר אין בכך הודאה שהשדה אינה שלו, שיכול לטעון ולומר
 25 השני נוה לי הראשון קשה הימנו, ולכך חתם על המכירה כדי
 26 שתתקיים ותצא מיד שמעון ליד לוי. והקמים אוקרים, חתימה זו
 27 הרי היא כהודאה שאין השדה שלו ואיבד את זכותו. והרי ההלכה
 28 כחכמים, ומדוע פסק רבא כאדמו,ו.
 29 מתרצת הגמרא: אפילו תימא – אף אם תעמיד דעת רבא כרפנו,
 30 יש לחלק ביניהם, שכן התיב לגבי המערער שנמצא חתום על
 31 מכירת השדה, עבד ליה מעשה – עשה מעשה וחתם, והמעשה
 32 חשוב כהודאה גמורה, אבל תבא שיעץ המערער לקנותה, אינו
 33 אלא דיבור בעלמא, ודפתיא עבדי איניש דמיקרי ואמר – יתכן
 34 שידבר אדם במקרה דברים היכולים לשמש כראיה נגדו, ואף רבנן
 35 מודים שיכול לטעון שלכך אמר כן משום שהעדיף שתצא השדה
 36 לידי השני ויוציא ממנו בדין.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מעש"ק, וכמובן אמלא בקשתו להזכירם על הציון הקי של בעל השמחה כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע. ויהי רצון שזכותו לא רק יגן עלינו במקיף, אלא גם יעורר בפנימיות, בענייני תורה ומצוותי בכלל, ובנקודה התיכונה - הפצת המעינות חוצה שכיון שדרישת והכרח השעה היא, בודאי שכ"א יכול לפעול בזה, ובפרט אלו שזכו לראותם, ובמכש"כ וק"ו ממרז"ל מפעולת הראי דמקלו של ר"מ וקדלא דר"מ. ובפרט אשר השנה היא תקופת השלשים שנה ליום הגאולה בפעם הראשונה וכמדובר גם בהתועדות דש"מ תמוז בענין מעלת השלשים. ומוסג"פ רשימה קצרה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך הרחבת הדעת ובריאות הנכונה - שלו ושל זוגתו

שתלטי"א.

46 וכן מודה עולא היבא דהנה קאי בי דינא ולא טען - באופן שכאשר
 47 היה בפני בית דין לא טען טענה אחרת, ואתא מאברא וטען - ורק
 48 אחר שיצא מבית הדין חזר מבחוץ וטען טענה חדשה ותיקן דבריו
 49 הראשונים, שהדין הוא שאינו חוזר וטוען, מאי טעמא, לפי
 50 שטענתיה אגמריה - לימודיהו חבירי וקוביו מבחוץ לטענה זו,
 51 ולא שכך היתה כוונתו באמת מתחילה.
 52 ופירו: נהרדעי היבא דאמר ליה של אבותי שלקחיה מאבותיך -
 53 באופן שטען המחזיק בטענתו המכחישה שאכן היתה הקרקע של
 54 אבותיך, אלא שאבותי קנו אותה מאבותיך, שהדין הוא דחוזר
 55 וטוען, שהרי אינו חוזר כלל מדבריו הראשונים שהיתה של
 56 אבותיו אלא שמוסיף עליהם.
 57 וכן מודים נהרדעא, היבא דאישתעי מילי אברא - באופן
 58 שבתחילה מחוץ לבית הדין טען כל מיני טענות ולא טען שם את
 59 הטענה שטוען כעת, ואתא לבי דינא וטען - ולאחר מכן כשנכנסו
 60 לבית הדין טען טענה אחרת המכחישה את הטענות הראשונות,
 61 שהדין הוא דחוזר וטוען, מאי טעמא, לפי שקבד איניש דלא מגלי
 62 טענתיה אלא לבי דינא - שעשוי אדם שלא לגלות טענותיו אלא
 63 בפני בית הדין, כדי שלא ישמע בעל דינו את טענותיו ויחפש
 64 תשובות להכחישם.
 65 הגמרא מביאה פסק ההלכה בדין זה: אמר אמיר, אנה נהרדעא
 66 אנה - אף אני מחכמי נהרדעא, ואף על פי כן פקדיא לי - סבור אני
 67 כדעת עינן דמוען וחוזר וטוען, ופוסקת הגמרא: והלכתא מוען
 68 וחוזר וטוען.
 69 מעשה נוסף בשני בני אדם שנחלקו על קרקע: זה אמר, של אבותי
 70 היתה הקרקע וירשתיה מהם, ואף החזקתי בה שנות חזקה, וזה
 71 אמר, קרקע זו של אבותי היתה וירשתיה מהם ואף החזקתי בה
 72 שנות חזקה, שאותם השנים שאתה אומר שהחזקת בהם, אני
 73 החזקתי בהם ולא אתה. והביאו כל אחד עדים, האי אייתי פהדי
 74 דאבתייה - האחד הביא עדים שהיתה הקרקע של אבותיו, וכן
 75 העידו שאבילה שני חזקה, והאי אייתי פהדי דאבילה שני חזקה -
 76 והשני הביא עדים רק על אכילת שני החזקה, אולם לא הביא
 77 עדים שהיתה של אבותיו. אמר רב נחמן, אינן אבילה לפהדי
 78 אבילה - העמד את עדות העדים על האכילה של שני החזקה זה
 79 מול זה, ונמצא כת אחת מכחישה השניה ובטלה עדותם, ונותרה
 80 העדות שהעידו עדי האחד שהיתה הקרקע של אבותיו, שעל
 81 עדות זה לא הוכחשו, ואיני ארעא פתוקת אבתייה - ולכך יש
 82 להעמיד הקרקע בחזקת אבותיו של זה.
 83 רבא מקשה על סברא זו: אמר ליה רבא, הא עדות מוכחשת היא -
 84 הרי כיון ששתי כתות העדים מכחישות זו את זו, נמצא שאחת מהן
 85 העידה עדות שקר ופסולה היא לכל עדויות שבעולם, ומאחר ואין
 86 אנו יודעים איזה מהן היא שהעידה שקר, שמא אותה הכת
 87 שהעידה על חזקת האבות זו היא שהעידה שקר ואין לקבל
 88 עדותה אף על חזקת האבות.
 89 אמר ליה רב נחמן לרבא, נהי דאיתפחש פאבילתה - אמנם הוכחשו
 90 העדים לגבי אכילת שני החזקה,

1 אכל אם החזיק בקרקע שית - שש שנים בלבד, נמצא שבתוך
 2 השלש שנים הראשונות שהחזיק זה בקרקע מכרוה הבעלים
 3 לאחר, ואין לה מנאפה גדולה מזו, שבכך הראו הבעלים שמחזיקים
 4 הקרקע ברשותם ולכך יכולים למוכרה לאחר, וכיון שמתו
 5 הבעלים היה לו להיזהר בקרקע המכר, ואם אין לו שטר אין
 6 מועילה לו החזקה ותחזור הקרקע למערער.
 7 הגמרא להלן מביאה מקרים שבהם נחלקו של מי היתה הקרקע
 8 מעולם: מעשה בשנים שהיו טוענים על קרקע, זה אמר, של אבותי
 9 היתה הקרקע ושלי היא בירושה, וזה אמר, של אבותי היתה.
 10 והביאו כל אחד מהם עדים, האי אייתי פהדי דאבתייה היא - אחד
 11 מהם הביא עדים שהיתה של אבותיו, והאי אייתי פהדי דאבילה שני
 12 חזקה - שהחזיק בה שלש שנים, אך לא הביא עדים שהיתה של
 13 אבותיו. אמר רבא, זה שהביא עדי חזקה נאמן שהיתה הקרקע של
 14 אבותיו, שאם לא כן מה לו לשקר - מדוע היה צריך לשקר ולטעון,
 15 הלא כיון שהחזיק שלש שנים אי בעי אמר ליה - אם רצה לשקר
 16 היה יכול לטעון, אמנם היתה הקרקע שלך אך מינך ונתתה
 17 ואבילתיה שני חזקה - ממך קניתיה וכבר אכלתי בה שני חזקה,
 18 שאם היה טוען כך ודאי היה נאמן. ומתוך שהיה יכול לטעון כך,
 19 נאמן לטעון שהיתה הקרקע של אבותיו מעולם.
 20 אבי חולק על סברא זו: אמר ליה אבני לרבה, מה לי לשקר במקום
 21 עדים לא אמרין - אין אדם נאמן מכח ימיה לי לשקר במקום שיש
 22 עדים המכחישים דבריו, שהרי כפי טענתו היתה הקרקע של
 23 אבותיו מעולם, ואילו העדים מעייתם שהיתה של אבותיו של
 24 האחר. ואף שהחזיק בקרקע שלש שנים חזקה שאין עמה טענה
 25 היא, שהרי התברר שלא היתה של אבותיו והחזיק בה שלא כדיו,
 26 ולכך תחזור הקרקע לאותו שהביא עדים שהיתה הקרקע של
 27 אבותיו.
 28 דיון נוסף שהיה בהמשך אותו מעשה: תרד אמר ליה - חזר המחזיק
 29 וטען, איך דאבתייה היא ונתתה מינך - אמת הוא כדבריו שהיתה
 30 הקרקע של אבותיך, אולם אני קניתיה מהם והחזקתי בה שני
 31 חזקה, והאי דאמרי לך דאבתייה - ומה שטענתי קודם שהיתה של
 32 אבותי, כוונתי כאלו ירושה היא לי מאבותי, לפי שקניתיה והחזקתי בה
 33 כדיו ובעדים, אך לא היתה כוונתי שהיתה של אבותי. ומסתפקת
 34 הגמרא האם מוען וחוזר וטוען - יכול אדם לטעון טענה בבית דין
 35 ולאחר שלא נתקבלה יטען טענה אחרת המכחישה במקצת דבריו
 36 הראשונים אך יש בה בכדי לתקן דבריו הראשונים, או אין מוען
 37 וחוזר וטוען ואף שמתקן דבריו הראשונים.
 38 הגמרא מביאה מחלוקת בדין זה: עולא אמר מוען וחוזר וטוען,
 39 נהרדעי אמרי אינו מוען וחוזר וטוען.
 40 הגמרא מגבילה את המחלוקת: ופירי עולא היבא דאמר ליה -
 41 באופן שאמר בפירוש בטענתו הראשונה שהקרקע של אבותי ולא
 42 של אבותיך, שהדין הוא דאינו מוען וחוזר וטוען, שאופן זה אינו
 43 יכול לתקן דבריו הראשונים שאמר ולא של אבותיך, ובאופן
 44 שמכחיש דבריו הראשונים ודאי אינו חוזר וטוען.
 45

מאמר הבעל-שם-טוב שנשמה יורדת למטה להתלכש בגוף במשך
 שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי
 משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

1 **אבל** אכלה שית שנין בר - הקשה רבינו יצחק בר מרדכי: אפילו לא אייתי סהדי
 2 אלא דאכלה שלש שנין - יתא נאמן לומר "לקחתי קודם מינך", במינו דאי
 3 בעי אמר "מינך ובינתה" ואומר רבינו יצחק: דאין זה מינו, דמעיקרא לא יטעון כלל
 4 "מינך ובינתה", דאין יודע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו. **אמר** רבה מה לו לשקר
 5 - "רבה" גרסינן, דאביי ורבא אמרי לקמן (לג, ב)
 6 דלא סבירא ליהוה דבר חסדא, "דמה לי לשקר"
 7 במקום עדים לא אמרינן. **מה** לי לשקר במקום
 8 עדים לא אמרינן - תימה לרבינו שמשון בן
 9 אברהם: אמאי הוי במקום עדים? נימא של אבותי
 10 היתה יום אחד, ונאמר שלקח מאבותי. והא
 11 טועני לירוש, ומדימשנין ליה בהא דקאמר
 12 שאבותי לירוש בו יום אחד, במינו דאי בעי אמר
 13 "מינך ובינתה" ולקמן נמי דקאמרי נהרדעי דהיבא
 14 דאמר "של אבותי שלקחתי מאבותי" דחור
 15 וטוען, הא אפילו לא יטעון שלקחתי, אלא אמר
 16 שדרו בה יום אחד - אן טעינן ליה ואומר רבינו
 17 יצחק: "של אבותי" משמע: שהותו מעולם של
 18 אבותי, ולא שלקחתי. עד שפרש ברבירי. ולקמן
 19 דנקט "שלקחתי" - לא שצריך שיטעון שידע
 20 שלקחתי, אלא: של אבותי שראיתי שדרו בה יום
 21 אחד. על כן אני רוצה לזכות, דשמא לקחתי
 22 אבותי במשפט. וטועני לירוש.
 23 **ומודו** נהרדעי היבא דאמר שלקחתי בו -
 24 מספקא לרבינו יצחק, היבא דנפיק לבראי חור
 25 ואתא לבית דין, אי מצי למימר הכי. **אמר** ליה
 26 רבא הוא עדות מוכחשת היא - תימה: אמאי
 27 הואי עדות מוכחשת? הא רבא אית ליה
 28 ב"מרובה" (בבא קמא עב, ב) ובפרק "זה בורר"
 29 (סנהדרין כו, א) דעד זומם מבא וליבא הוא
 30 נפסל, ולא מפסל אלא משעה דאתכחשו. ואית לן
 31 למימר אבילותה דאתכחשו - אתכחשו,
 32 אאבתא דלא אתכחשו - לא אתכחשו דהכי
 33 אמר ב"מרובה" (שם עג, א) דחמו על הטיביה
 34 ועל הגניבה לא החמו, אף על גב דתוך כדי דבור
 35 העידו על הגניבה ועל הטיביה, לרבא, כיון
 36 דמהיאי שעתא דקא מיתומי הוא דקא מפסיל,
 37 אטיביה דאיתום - איתום, על הגניבה דלא
 38 איתום - לא איתום. וללישנא דהיי טעמא
 39 דרבא משום דעד זומם חידוש, ואין לך אלא
 40 משעת חידושו ש נחא. אלא ללישנא דמפרש
 41 טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות - הכי נמי
 42 דלקוחות לא מפסל למפרע אפילו להדיא לישנא,
 43 להאי לישנא? ולא קאמר: איבא בנייהו להיבא
 44 דליבא פסידא דלקוחות. ועוד קשיא, דקאמר
 45 בסמוך: אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי.
 46 כרב חסדא דחשיב ליהוה סהדי שקרי, ומנא דלמבא
 47 סבר רב נתנן דמכאן וליבא דהא נפסל ומיהו, הא
 48 איבא למימר משום דלא קיימא לן כרבא בהו.
 49 לישנא דחידוש, אבל ללישנא דפסידא דלקוחות -
 50 סבר דלא אמר ליה רבא לרב נתנן מעולם הכי.
 51 ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי דך דהא
 52 להדיא ד"מרובה". והתם גניבה וטיביה תרי
 53 מילי נינהו, ולהכי אגביה דלא איתום - לא
 54 איתום, כי איתכחשו אבילותה - איתכחשו
 55 נמי אאבתא, דאבתא בלא אבילותה לא
 56 מהני, דחוי מוקמינן בדיה דאת ליה סהדי
 57 דאכלה שני חוקה, דנאמן לומר "זחתה של אבותי
 58 יום אחד", במינו דאי בעי אמר "מינך ובינתה".
 59 ומיהו, אכתי דחשיב ליה גמרא כעדות אחרת
 60 - לא אתי שפיר.

ווח

בראבתא

1 זה **אומר של אבותי** - היה הקרקע, והרי היא שלי, וזה אומר בו, עובדא הוה, כדמוכח
 2 לקמיה. **אמר רבה מה לו לשקר** - לזה המחוקק במאי דטוען דשל אבותי וירשה מהם,
 3 אי בעי אמר בו, והלכך, בהאי מינו מהדימשנין ליה, **אמר ליה** - תלמידו אביי, מה לי
 4 לשקר בו, כלומר על ידי האי מינו ד"מה לי לשקר" לא יזכה בקרקע, שהרי עדים
 5 מכחישים את דבריו, שאומרים דשל אבותי
 6 דאיך היא, וגם החוקה אינה כלום - שהרי
 7 אין עמה, טענה כי אם טענת שקר, והלכה
 8 כאביי, שהרי רבה הודה לו, כדמוכח ואיל. חדר
 9 **אמר ליה אין בו** - דמשום שהיו מפיסדין אותו
 10 כאביי, הוצרך לחזור ולטעון כן, ודיקא נמי,
 11 דקאמר גמרא: אמר ליה אביי, ולא קאמר "אבי
 12 אמר", חדר **אמר ליה** - הווא דאיתיי עדי
 13 חוקה לאיך. דסמך עלה כדאבתה - הייתי
 14 סומך ומנוכח על קרקע זו כאלו היא של
 15 אבותי, לפי שהחוקתי בה בשופי ובעדים,
 16 וקניתיה מאבותיך. ובעי גמרא: טוען וחורו וטוען
 17 - כולא אדם לטעון בבית דין, שטוען בבית דין
 18 כזה שהוא רוצה, וחורו וטוען לתקן בבית דין
 19 הראשונים? **עולא אמר** טוען וחורו וטוען -
 20 טוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחורו אחרי כן
 21 לטעון דברים אחרים לתרץ דברים הראשונים
 22 אף על פי שמכחישים קצת, בזה שחור וטוען: האי
 23 דאמר "דאבתה" - דסמך עלה כדאבתה.
 24 ומודי עולא - אף על גב דמהדימשנין ליה להאי
 25 דטען "אין דאבתך היא" בו, שאם טען
 26 מתחילה ופירש "של אבותי ולא של אבותיך" -
 27 דאינו חורו וטוען טענה זו "דסמך עלה
 28 כדאבתה", שהרי עסקן לגמרי דברים
 29 הראשונים, וכן הלכה, דפסקין לקמן כעולא.
 30 ומודי נמי עולא - כל היבא דהוה קאי בי דינא
 31 ולא טען תיקן דברים הראשונים, אלא אחר
 32 שיצא מבית דין חור לבית דין ותיקן דבריו
 33 הראשונים - שאינו חורו וטוען היבא דמכחישן
 34 קצת. מענתיה אנמייה - ארובי וקורבני.
 35 ומודו נהרדעי - בזה שטען מתחילה "של
 36 אבותי" חורו וטוען "של אבותי שלקחתי
 37 מאבותיך" - דחורו וטוען, ומדימך, דאינו עוקר
 38 דבריו הראשונים כלל, אלא מוסיף עליהן.
 39 וכיון דחוקיק בה שלש שנים - מוקמינן ליה
 40 בדיה. דחוקיק שיש עמה טענה היא, דמה לו
 41 לשקר, דאי בעי אמר "מינך ובינתה ואכלתיה שני חוקה", כי אמר נמי "של אבותי
 42 שלקחתי מאבותיך" - מדימך, ואף על גב דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין
 43 צריך טענה, מאחר שהחוקיק בה שלש שנים, היאך היתה של אביי, אבל ראייה בעי
 44 שהחוקיק בה אביו יום אחד - חכא אין צריך להביא עדים שהחוקיק בה אביו כלל,
 45 שהרי זה טען טענה גמורה, וחוקיק שיש עמה טענה היא. ומודו נמי נהרדעי - כאלו
 46 היבא דאיתיי מילי מאבראי לבי דינא קודם טענה בבית דין, ולא טען מה
 47 שהוא טוען עכשיו בבית דין, ואתא לבי דינא לטעון טענת שיעוקות לגמרי את
 48 הראשונות - דחורו וטוען, **דלא מגלי מענתיה** - שלא ילמד מהן מי שכנגדו, ויתן
 49 לבו מתחלה קודם שיבא לבית דין לחשיב עליהם. וכן הלכה. והני מילי - טענות
 50 בעלמא, אבל טען בפרוש בפני עדים חוץ לבית דין "חייב אני מנה לפלוני" - הרי
 51 הודה לו, ושבו אינו יכול לכפור בבית דין, **וסבירא לי** דחורו וטוען - כלומר, אלא
 52 נמי נהרדעי אנא, ופליגא עליהו דנהרדעי. והלכתא חורו וטוען - תיקון לשון
 53 הראשון, אף על פי שמכחישים קצת, הואיל ואינו עוקר לגמרי, כדלעיל. וזה **אומר**
 54 **של אבותי** - ואכלתיה שני חוקה, אותן שלש שנים שאתה טוען - אני אכלתיה
 55 ולא אתה. והאי אייתי סהדי דאכלה שני חוקה - אותן שלש שנים עצמן שהעידו
 56 אלו הראשונים עליהם, ובאו אלו והכחישו. **אמר רב נתנן** - עדות דאכלה בטלה,
 57 מעדו מוקמינן בדיה. הא עדות מוכחשת היא - כיון דהני שתי כתות מוכחשות זו את זו -
 58 אחת מהן פסולה לכל עדות שבעולם, ואחרי שאין לברר איזו הפסולה - תיבטל עדותן לגמרי.

1 וזו באה בפני עצמה ומעידה — תימה: לבין לרב הווא בין לרב חסדא. נחמניו
 2 לכתרא, במינן דאי בעי פסלינהו לקמאי בגולנתא ומיהו, במינן דאי בעי הוי
 3 מומי להו — ליבא להנמינהו, דיראים להוימן פן יחמו גם הם. ונראה לי דמינן במקום
 4 עדים לא אמרין. (ועוד) דמינן לא ליבא להו לטעמיה יתיר משני עדים, אפילו הן עמון
 5 מאה עדים — אין נאמנין, דתרי כותבא, ועוד
 6 ואמר רבין יצחק: לא שריך מינן, דאין דעת
 7 שניהם שוה, ומה שירצה לטעון לא יטעון זה.
 8 **ורב** נחמן כרב הווא — תימה: דבפרק שני
 9 דכתובות (יש, ב) תניא: שנים שהיו חתומין על
 10 חטשו ומתו, ובאו שנים ואמרו שכתב ידם הווא,
 11 אבל קטנים או פסולי עדות או אנטוים הוי, אם
 12 כתב ידם יוצא ממקום אחר — אין נאמנין. ופריך:
 13 ומגבינן ביה בשטרא? תרי ותרי ניהו ומסיק התם
 14 (כרב) (רב) נחמן דלא מגבינן בשטרא, ואוקי תרי
 15 להדי תרי, ואוקי ממונא בחזקת מריה. ואמאי לא
 16 מגבינן ביה? והא סבירא ליה הכא כרב הווא,
 17 דכשרים הם לעדות אחרת. דמוקמינן להו אחזקת
 18 כשרות. והתם כעדות אחרת דמי, דהא אין
 19 מבחישים אלו את ההתומים בואת המלה, שהיו
 20 אומרים אין חיוב לך כלום, אלא שאמרו: אינם
 21 נאמנים בדבר זה, דפסולים הייתם. והה לך לנמינר
 22 דנאמנים, כמו הכא דכשרים, אף על גב דאלו
 23 מבחישים אותם ופוסלים וחושבין אותן כשאר
 24 פסולים לכל דבר עדות ואומר רבין יצחק: דבי
 25 אמרו קטנים היו — ליבא לאוקמינהו אחזקיהו.
 26 וכן אנטוים נמי — לא מפקי להו מחזקת כשרות,
 27 דאוקמינן: אנטוים היו חתומים נפשות. ופסולי עדות
 28 היו — איבא למימר: כגון שפוסלים אותן
 29 משגולה, שאומרים: קרובים היו ועכשיו נתרחקו.
 30 **ורבא** כרב חסדא — ואם תאמר: אם כן אמאי
 31 חשיב רבא כמריב"ה? (בבא קמא עב, ב) ובפרק
 32 "זה בורר" (סנהדרין כו, א) עד וזמם חידוש הוא,
 33 ואין לו בר אלא משעת חידושו והלא מה שהוא
 34 נפסל אינו חידוש, דהא מן הדין היה להיות
 35 לשנתן פסולים, כמו בשני כתי עדים המבחישים
 36 זו את זו — אם כן לא היה חידוש אלא מה
 37 שהזמין כשרים ואומר רבין יצחק: דרבא דאמר
 38 חידוש הוא — לא היה אלא לפי המסקנא. דאיתי
 39 שפיר כרב הווא.
 40 **אנן** אחתינן ליה אנן מסקינן ליה — ואם היה
 41 אותו דלית ליה חזקת אבתיה מחזק
 42 תחילה — אתי שפיר "אחתינן" רמסקינן,
 43 שנעמדה בידו באשה היה בתחלה. ואפילו לא
 44 היה מחזק לא זה ולא זה, מצי לפרש: אחתינא
 45 ליה — לתתה לזה, ומסקינא ליה — שנוציאנה
 46 מידו, והוא דין כל דאליים גבר. רבין יצחק. **ואם**
 47 **אבל** (ב) מוקי כשניט לאחד מעידיה, ואומר "ברי לי", וחשדא ליבא, כדפירשתי התם.
 48 **אבל** ניט ואחר כך באו עדים הריו זו לא תצא — וטעמא משום וילותא דבי דינא. וקשה
 49 להבינו משום כן אברהם: דעל כרחק לאו טעמא משום וילותא דבי דינא הוא. דאם כן
 50 אפילו לא נשאת, אלא התירה לינשא — תנשא, כדמשמע בכל הסוגיא דאיבא וילותא
 51 אפילו לא נעשה מעשה וכי תימא: דאין הכי נמי, "ונשאת" דקאמר — היינו שהתירה
 52 לינשא, ושוב לא תצא מהתירה הראשון — ד"באו עדים ואחר כך נשאת" לא מצי לפרושי
 53 התירה לינשא, אלא נשאת ממש. ועל כרחק טעמא דמספקא לא מפקי לה במעלה, ולא
 54 משום וילותא ויש לומר: לעולם טעמא משום וילותא. ודוק כשנשאת ואחר כך באו עדים
 55 איבא וילותא דבי דינא, שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת. נמצא מה שחזרין לאסרה
 56 לעד שנשאת לו — אין חזרין אלא בעבורו. אבל אם באו עדים קודם שנשאת — ליבא
 57 וילותא, דעל כרחק צריכין לחזור מהתירה הראשון כדי לאסרה לכל העולם — הלכך ליבא
 58 וילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. רבין יצחק.

והאמר

אלעזר לקמיה (בשמעתין). **אמר רבי אלעזר אימתי** — אין מעלין על פי עד אחד — בזמן שיש על הכתן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי רבי יוחזק
 בא, ולא לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** — אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה — מעלין על פי עד אחד שמכחיש את הקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר**
 — דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהו חד נאמן, וכי אמר מעלין — במקום שאין עוררין קאמר. **עיקר חד איבא בנייניו** — והא דקתני: בזמן
 שיש עליו עוררין — היינו עד אחד הפסול, ומכחיש עד אחד המכשירו. **רבי אלעזר סבר עיקר חד** — הוי ערער, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו.

1 **בדאבהתא מי איחבש** — עדות של אבהתא קיים הוא, והכל מודים בו. המבחישהו זו
 2 **את זו** — בעדות אחת, כגון שנים אומרים: פלוני ליה מפלוני מנה, ושנים אחרים
 3 הכחישום, ואמרו: לא לזה ממנו כלום, שהרי באותו היום שאדם אומרים שלזה ממנו
 4 היה עמנו הלוה כל אותו היום, ולא לזה משום אדם כלום. ובעדות כזה לא האמינה
 5 תורה האחרונים יותר מן הראשונים, אלא
 6 בעדות הזוהי, כגון שמעידים על העדים עצמם:
 7 עמנו הייתם במקום פלוני, ולא ראייתם שלזה.
 8 **זו באה בפני עצמה ומעידה** — כשאר עדיות
 9 שבעולם, דלא נחזיקנה בפסולה מספק, וזו **באה**
 10 **כיו** — בעדות אחרת, אבל אחד מכתב זו ואחד
 11 מכתב זו — אין מצטרפין לעדות אחת, דהא אחד
 12 מהם פסול בודאי, ואין כאן אלא חצי עדות.
 13 וטעם דרב הווא — משום דאוקי גברא אחזקיה,
 14 ולא הפסלינהו מספק. **אמר רב חסדא בחיי**
 15 **סהדי שקרי למה לי** — ולא יעידו בשום עדות
 16 בעולם, דאוקי ממונא אחזקיה, ולא תוציאנה
 17 מספק, שמא העדים פסולים. **ליבא רב נחמן** —
 18 שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים
 19 מוכחשים, דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו
 20 בו, כדרב הווא שהכשירים בעדות אחרת שלא
 21 הוכחשו בה. **אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא**
 22 **פליגי** — לומר לך: אחר: אמא סבירא כרב
 23 חסדא. דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב
 24 חסדא, דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת
 25 בעלמא פוסל, כל שכן בעדות דאבהתא,
 26 שהוכחשו העדים ממאילה באותו עדות של
 27 אותו קרקע. **אבל באותו עדות** — דאדנו קרקע
 28 עצמה, לא. והלכתא כרב נחמן, שהרי נסק
 29 הדין על פיו, כדמוכח לקמן: אנן אחתינן. הדי
 30 אייתי סהדי — אותו שהפסידו רב נחמן,
 31 דאבהתיה הוי — והרי לשניהם עדי חסדא ועדי
 32 אבות, וכן לא לזה מזה, וכל דאוקי גבר,
 33 כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין. **אנן מסקינן**
 34 **ליה** — כלומר, לא נחזיק את זה יותר מזה,
 35 הוואל ועדות שניהם שוה. **לילותא דבי דינא**
 36 — שמא ילגלו הבריות על בית דין על
 37 שסותרין את דיניהם, דמי לחובא ואיטלולא.
 38 **שנים אומרים מת** — אשה שהלך בעלה
 39 לדמינת הים, ובאו שנים ואמרו לה: מת בעליך,
 40 ושנים אומרים: לא מת. אי נמי, שנים אומרים:
 41 נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים
 42 אומרים: לא נתגרשה, וזקוקה ליבם. אי נמי,
 43 כגון שהיה בעלה קיים, ובאין להתירה לאחר
 44 — הרי זו לא תנשא. דאוקי תרי להדי תרי,
 45 ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא. **ואם**

ניטת לא תצא — דיעבד — אין, לכתחלה — לא. ובפרק "האשה שנתארמלה" פריכין:
 מכדי תרי ותרי ניהו, הא עליה באשם תלוי קאי ומשני, אמר רב ששת: כגון שניטת
 לאחד מעידיה. ותו פריכין: והו גופא באשם תלוי קיימא ומשני: באומרת "ברי לי שמת
 בעלי". **בזמן שבאו עדים** — האחרונים, שאמרו לא מת, ולאחר כך ניטת. לפיכך תצא,
 שהרי באיסור נשאת. שאילו שלאה מבית דין — היו אוסרין לה לינשא. **אבל אם נשאת**
 — על פי עדי מתיה, שהתירה בית דין לינשא, ואחר כך באו עדים שהוא קיים — לא
 תצא, דהיישין וילותא דבי דינא. וקשה לרב נחמן. **למעבד עובדא** — דמתחנתן ליה
 ומסקינן ליה, ולא נחוש וילותא דבי דינא. **דאחתינן** — השיבותני מברייתא זו. **ואותבן**
רב חמנא — השיב לך כמו כן מהא ברייתא דרבי נחום ורבנן. **נפק עבד** — רב נחמן
 עובדא, ולא חש וילותא דבי דינא. **מענותא היא ברייה** — שלא נזכר מהך ברייתא
 דלעיל. ועוד, דאמר "לא עבדינן בה עובדא". **התליא באשלי רבבי** — רבי יהודה ורבי
 אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל, כולוהו סבוי להו דלא הישיתין וילותא דבי דינא,
 כדמפרש שם אשי במסקנא. **אין מעלין לבחונה** — להחזיק אדם בכוח — לאכול בתרומה,
 ולעבוד עבודה, ולשאת את כפיו — על פי עד אחד המעיד שהוא בהן, כדמפרש שם
 שיש עבד על הכתן עוררין, עדים הפוסלים אותו, כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי רבי יוחזק
 בא, ולא לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** — אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה — מעלין על פי עד אחד שמכחיש את הקול. **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר**
 — דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהו חד נאמן, וכי אמר מעלין — במקום שאין עוררין קאמר. **עיקר חד איבא בנייניו** — והא דקתני: בזמן
 שיש עליו עוררין — היינו עד אחד הפסול, ומכחיש עד אחד המכשירו. **רבי אלעזר סבר עיקר חד** — הוי ערער, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו.

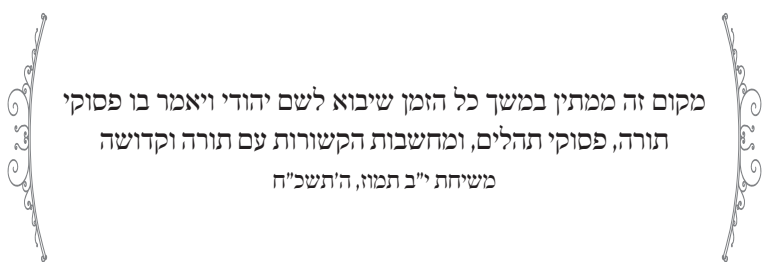
47 שהקשה כן רבי וְעִירָא, ממה ששינוו בברייתא, אשה שהלק בעלה
 48 למדינת הים, וְשֵׁנִים אֹמְרִים שבעלה מת ומותרת להינשא לאחר,
 49 וְשֵׁנִים אחרים אֹמְרִים, לא מת ואסורה להינשא לאחר. וכן אם
 50 הכחישו עדים זה את זה על גירושי האשה, שְׁנֵי אֹמְרִים
 51 נִתְּרָשָׁה מבעלה, וְשֵׁנִים אֹמְרִים לא נִתְּרָשָׁה ממנו, בשני אופנים
 52 אלו הרי זו לא תִּנְשָׂא לפי שהדבר ספק, ואם כבר נִשְׁאָת, לא תִּצָּא
 53 מבעלה השני. רבי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי, אִמְתִּי אָנִי אֹמֵר ש תִּצָּא
 54 מבעלה. אָמַר רבי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי, אִמְתִּי אָנִי אֹמֵר ש תִּצָּא, בְּמִן
 55 שְׁקוּדִים בְּאֵי עֵדִים והעידו שלא מת בעלה ואסורה להינשא, וְאָמַר
 56 בְּךָ נִשְׁאָת, וכיון שנישאת באיסור תצא, אָבָל אם קודם נִשְׁאָת על פי
 57 העדים שהעידו על מיתת בעלה, וְאָמַר בְּךָ - ורק אחר שנישאת
 58 בְּאֵי עֵדִים האחרים והעידו שלא מת, הרי זו לא תִּצָּא, משום
 59 שחוששים לזילות בית הדין שהתירוה בתחילה להינשא. ומבואר
 60 מדברי רבי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי שחוששים לזילות בית הדין ולא כרב
 61 נחמן.
 62 אָמַר ליה רב נחמן לרבא וְאוֹ לרבי זעירא, אָנִי בְּרַבִּי לְמַעַבְדַּי עוֹבְדָא
 63 - אני סברתי לעשות מעשה כדעתי שאין לחשוש לזילות בית
 64 הדין, אך הִשְׁתָּא דְאִוְרֵיבְתֵּן אֶת - שהקשית על דעתי מהברייתא,
 65 וְאוֹתֵבְתֵּן רַב הִמְנוּנָא בְּסוּרָא - וכמו כן הקשה עלי רב המנונא
 66 בסורא, לא עֲבָדִינָן בְּהַ עוֹבְדָא - לא אעשה מעשה להוציא הקרקע
 67 מידי זה שהחזקנהו בה.
 68 הגמרא מספרת שרב נחמן לא עשה כדבריו: נִפְקַ עֲבַד עוֹבְדָא -
 69 יצא רב נחמן ועשה מעשה והוציא מהקרקע לאותו אדם שהוריד
 70 מתחילה והחזיקו בה. מֵאֵן דִּתְּוֵן - מי שראה כן, בְּרַב הַמְעוֹתָא הִיא
 71 בְּיָדֵיהּ, שלא זכר את הברייתא לעיל שהקשו ממנה על דעתו. וְלֹא
 72 הִיא - אמנם לא היתה זו טעות, אֲלֵא מִשּׁוּם דְתִלְיָא בְּאִשְׁלֵי בְּרַבִּי
 73 - אלא שתלה דעתו ב'חבלים גדולים ועבים', כלומר, בדברי
 74 התנאים המובאים להלן שסוברים אף הם שאין חוששים לזילות
 75 בית הדין, ולכך פסק כמותם.
 76 הגמרא מביאה התנאים שסוברים שאין לחשוש לזילות בית הדין:
 77 דִּתְּוֵן בְּמִשְׁנָה בכתובות (כג), רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִין מְעֵלִין אָדָם
 78 לְבִהוּנָה עַל שֵׁי עַד אָחַד ש מעיד עליו שהוא כהן. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
 79 אִמְתִּי אִמַר רבי יהודה כן, בְּמִקּוּם שֵׁשׁ עוֹרְרִין - עדים המערערים
 80 על כהונת אותו אדם, שמעידים שאינו כהן, אָבָל בְּמִקּוּם שְׁאִין
 81 עוֹרְרִין אלא שיצא עליו קול בעלמא שאינו כהן, מְעֵלִין לְבִהוּנָה עַל
 82 שֵׁי עַד אָחַד המכחיש את הקול ומעיד שאכן כהן הוא. רַבִּין שְׁמַעוֹן
 83 בְּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן הִסְפֵּן, מְעֵלִין לְבִהוּנָה עַל שֵׁי
 84 עַד אָחַד.
 85 מבררת הגמרא: רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל תִּיּוּנו רַבִּי אֱלֵעָזָר, שהרי אף
 86 רבן שמעון בן גמליאל ודאי לא אמר שיהיה נאמן עד אחד אף
 87 באופן שיש עדים המערערים על כהונתו, ובהכרח דיבר באופן
 88 שיצא עליו קול בעלמא, ואם כן דבריו כדברי רבי אלעזר, ואילו
 89 מהמשנה משמע שיש מחלוקת ביניהם. וְכִי תִּימָא, עֲרַעְרַתְּ חַד אִיבָא
 90 בְּיַנְיֵיהּ - שמחלוקתם באופן שהיה רק עד אחד שערער על
 91 כהונתו, שרבי אֱלֵעָזָר סָבַר, אַף עֲרַעְרַתְּ חַד הָרִי זֶה ערער ואין נאמן
 92 עד אחד להכשירו,

1 בְּאִתְּרָתָא מִי אִתְּבַחַשׁ - האם הוכחשו אף על עדותם לגבי חזקת
 2 האבות, ולכך יש להעמיד הקרקע בידינו על פי עדותם.
 3 הגמרא דנה במחלוקת רבא ורב נחמן: לִימָא רַבָּא וְרַב נְחָמֵן ש נחלקו
 4 כֵּאן, בְּפִלּוּתָא דְרַב הוּנָא וְרַב חֲסֵדָא קְמִיפְלֵנִי - חולקים הם
 5 במחלוקתם של רב הונא ורב חסדא, וכמו דְאִוְרֵיבְתֵּן שְׁתֵּי בְּתֵי עֵדִים
 6 הַמְּכַחְשׁוֹת זו אֶת זו, וכגון שני עדים אמרו שלוח מפלוני,
 7 ושנים אחרים אמרו שבאותו היום היו הם עם אותו אדם ולא ראו
 8 שלוח ממנו, וספק בידינו מי מחכות העידה שקר ומעתה פסולה
 9 לשאר עדויות, אָמַר רַב הוּנָא - אין פוסלים את שתי הכתות מספק,
 10 אלא זו - כת אחת מהם בְּאֵה בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְמַעֲרָה בשאר עדויות,
 11 וְזו בְּאֵה בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְמַעֲרָה. וְרַב חֲסֵדָא אָמַר, בְּהַרִּי סְהַרִּי שְׁקֵרִי
 12 לְמַתָּה לִי - מה לנו עם עדי שקר אלו, כלומר מאחר ויש להסתפק
 13 על כל כת שמה העידה שקר ופסולה, אין לנו לקבל כלל עדות
 14 מהם לחייב אדם ולהוציא ממנו ממונו, אלא יעמוד הממונו בחזקתו.
 15 לִימָא - האם נאמר שכמו כן נחלקו רב נחמן ורבא, רַב נְחָמֵן דְאָמַר
 16 בְּרַב הוּנָא שכל כת כשרה להעיד בפני עצמה בשאר עדויות, ולכך
 17 אף שהוכחשו על אכילת שני החזקה יש לקבל עדותם על חזקת
 18 האבות, וְרַבָּא סוֹבַר בְּרַב חֲסֵדָא שכל כת פסולה לשאר עדויות,
 19 ולכך אינו מקבל את עדותם אף על חזקת האבות.
 20 דוחה הגמרא: אֲלִיבָא דְרַב חֲסֵדָא שפוסל את הכתות לשאר
 21 עדויות, אכן בּוֹלֵי עֲלִמָא הֵן רב נחמן והן רבא לא פְּלִיגִי, ומודים
 22 הם שלדעתו אין לקבל את העדות על חזקת האבות, ובהכרח רב
 23 נחמן שהכשיר עדותם אינו סובר כרב חסדא אלא כרב הונא.
 24 אמנם כִּי פְּלִיגִי - רבא ורב נחמן נחלקו אֲלִיבָא דְרַב הוּנָא המכשיר
 25 את הכתות לשאר עדויות, שרַבִּי נְחָמֵן סוֹבַר בְּרַב הוּנָא, ולכך קיבל
 26 עדותם על חזקת האבות, וְרַבָּא שפסל עדותם, אף הוא סובר כרב
 27 הונא, אלא שמחלק שעד בְּאֵן לא קָאמַר רַב הוּנָא שכשרים, אֲלֵא
 28 לְעֵדוֹת אֲחֵרֵת - להעיד על מעשה אחר שאינו נוגע לאותו מעשה
 29 שעליו הוכחשו, אָבָל לְאוֹתָהּ עֵדוֹת - אך לקבל עדותם בענין הנוגע
 30 לאותו מעשה שעליו הוכחשו, לא אמר רב הונא שמקבלים
 31 עדותם, וכיון שעדות חזקת האבות נוגעת לאותה עדות שהוכחשו
 32 עליה שהיא חזקת אכילת הפירות, אין לקבל עדותם אף לדעת רב
 33 הונא.
 34 דיון נוסף שהיה בהמשך אותו מעשה: לאחר שעשה רב נחמן
 35 מעשה כדעתו והעמיד הקרקע ביד זה שהביא עדים על חזקת
 36 האבות, הָרַד - חזר אותו אדם שלא הביא בתחילה עדים על חזקת
 37 האבות, וְאִיִּתִּי סְהַרִּי דְאִתְּרֵיהּ הִיא - והביא עתה עדים על חזקת
 38 האבות, ונמצאו העדים מכחישים זה את זה ואין לקבל עדותם של
 39 הראשונים על חזקת האבות. אָמַר רַב נְחָמֵן, אכן אֲנִי אִתְּרֵיהּ אֲנִי
 40 מְסַקִּינָן ליה - אנו הורדנו והחזקנו בקרקע לאותו שהביא בתחילה
 41 עדים על חזקת האבות, ועתה לאחר שהביא השני עדים, אנו
 42 נעלה אותו חזרה מהקרקע שלא יחזיק בה, ומעתה כח שניהם
 43 יהיה שוה, ואף שנראה הדבר שחזרו בהם בית הדין ממה שפסקו
 44 בתחילה, ושמה ילגלגו בני אדם על בית הדין, לְזִילּוּתָא דְרַבִּי הוּנָא
 45 לא תִּישְׁיָנָן.
 46 רבא מקשה על פסק זה: מְתִיב רַבָּא, וְאִיִּתִּימָא - ויש אומרים

ישנו אמנם העניין ש"מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל", אבל לפני-זה צריך להיות העניין ד"מפרנסים עניי ישראל", שזוהי מצוות הצדקה, ששקולה "כנגד כל המצוות" משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

42 שלדעת רבי אלעזר אין מחזירים משום זילות בית הדין, מאי ארייא
 43 חד - מדוע נקט דין זה רק באופן שבא עד אחד לבסוף והעיד
 44 שכהן כשר הוא, אפילו פתרי נמי - אף אם לבסוף באו שנים
 45 והעידו על כשרותו, לא יחזירוהו משום זילות בית הדין.
 46 רב אשי מבאר מחלוקתם באופן אחר: אלא אמר רב אשי, דבולי
 47 עלמא אכן לא תיישנן לזילותא דבי דינא, ולכך אם היו שנים
 48 מעידים בסוף על כשרותו היו בית הדין חוזרים ומכשירים אותו
 49 לכהונה. והכא שלא העיד בסוף אלא עד אחד, פלגדרף עדות קא
 50 מיפלגי - נחלקו אם יש לצרף עדותו עם עדות העד הראשון או
 51 לא. ובפלוניא דהני תנאי, דתנאי, לעולם אין עדותן של שני עדים
 52 מצטרפת לעדות אחת, עד שיראו שניהן את המעשה פאחד, אך
 53 אם ראה כל אחד מהם המעשה בנפרד, כגון שהעיד זה שראובן
 54 הלוח לשמעון בפניו, ואילו השני לא העיד על ההלואה אלא
 55 שבפני הודה שמעון שלוה מראובן, אין מצרפים עדותם. רבי
 56 יהושע בן קרחה אומר, מצרפים עדותם אף שלא ראו כאחד, ולא
 57 עוד אלא אפילו אם העידו בזה אחר זה על אותו מעשה, וכגון
 58 שהעיד זה שביום ראשון לוח שמעון מנה מראובן, והשני העיד
 59 שראה את ההלואה ביום שני, ונמצא שאינם מעידים על אותו
 60 מעשה ההלואה, מכל מקום כיון שמתוך עדות שניהם נמצא שחיב
 61 שמעון לראובן מנה, מצרפים עדותם.
 62 ועוד נחלקו בברייתא, שני עדים שראו מעשה כאחד ובאים
 63 להעיד עליו בבית דין, אין עדותן מתקיימת פבית דין עד שיעידו
 64 שניהם פאחד, אך אם כל אחד מהם העיד בנפרד אין מצטרפת
 65 עדותם. רבי נתן אומר אין צורך שיעידו כאחד, אלא שומעין דבריו
 66 של זה היום ולבשבתא חבירו למחר שומעין דבריו.
 67 ובמחלוקת זו נחלקו רבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל, שלדעת
 68 רבי אלעזר אין מצרפים עדות השני עם עדות הראשון כיון שלא
 69 העידו כאחד, וזהו שאמר 'אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד
 70 אחד, במקום שיש עליו עוררין, היינו שבמקום שיש שני עדים
 71 המעידים על פסלותו אין מעלין על פי שני עדים המעידים כל
 72 אחד בנפרד, עד שיעידו שניהם כאחד. ורבן שמעון בן גמליאל
 73 סבר כרבי נתן שאף אם לא העידו כאחד מצטרפים, ולכך 'מעלין
 74 לכהונה על פי עד אחד, כלומר על פי שנים המעידים כל אחד
 75 בנפרד. ומבואר שדן רבי אלעזר והן רבן שמעון בן גמליאל
 76 סוברים לדעת רב אשי שאין חוששים לזילות בית הדין, וכמותם
 77 פסק רב נחמן.
 78 מעשה נוסף בענייני חזקת קרקעות: ההוא דאמר להבירה, מאי
 79 בעית בהאי ארעא - מה עושה הנך בקרקע זו ששלי היא. אמר ליה
 80 המחזיק למערער, מינך זבניתה והא שפרא - ממך קניתי והנה
 81 שטר המכירה בידי,

1 ורבן שמעון בן גמליאל פבר, ערקער תרי - שני עדים המערערים
 2 הרי זה ערעור ואין מועיל עד אחד להכשירו, אך אם רק עד אחד
 3 ערער, נאמן עד אחד להכשירו ולהכשירו לכהונה. יקשה על
 4 ביאור זה, והאמר רבי יוחנן, לדברי הכל אין ערקער פחות משנים,
 5 אך עד אחד אינו ערעור ונאמן עד אחד בלבד להכשירו.
 6 אלא בהכרח מחלוקתם היא בערקער תרי - שערערו שני עדים על
 7 כהונתו, והכא פמאי עסקינן, כגון דמחזיקין ליה פאבותא דהאי דבתן
 8 הוא - שהיה מחזוק לנו באביו של זה שהוא כהן, ואף הבן מחזק
 9 בכהונה מכח חזקה זו, ונפק עליה קלא - ויצא על הבן קול רינון,
 10 דבן גרושה וכן ו-או בן הלוצה הוא, והריהו 'הלל' ופסול מן
 11 הכהונה, ואחתיניה - ונחמת הקול הורדנהו מהכהונה עד
 12 שיתברר הדבר, שמעלה מיוחדת תיקנו בכהונה שאף בקול בלבד
 13 שאינו כהן יש להורידו עד שיתברר הדבר, ואתא - ולאחר מכן
 14 בא עד אחד ואמר דבתן כשר הוא, שאינו בן גרושה או הלוצה,
 15 ואסקיניה - ונחמת בן חורנו והעלינו אותו לכהונה, שעד אחד
 16 נאמן להכשיר הקול ולהכשירו לכהונה, ואתו - ולאחר מכן באו
 17 עוד ברי תרי - שני עדים, ואמרי דבן גרושה ותלוצה הוא, ואחתיניה
 18 ונחמת בן הורדנהו מהכהונה, שודאי אף שהעיד עליו עד אחד
 19 שכהן כשר הוא, אינו נאמן נגד שני עדים, ואתא עד אחד - ולאחר
 20 מכן בא עוד עד אחד ואמר דבתן הוא, ונמצאו שתי כתות עדים
 21 מכחישות זו את זו, ודבולי עלמא - ובדבר זה לא נחלקו רבן
 22 שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר, וכולם מודים שאף בשני העדים
 23 שהעידו על כשרות העד לא העירו יחד, מכל מקום מצטרפי
 24 לעדות אחת, ואם כן היה צריך מן הדין לחזור לחזקתו שכהן כשר
 25 הוא, וכמו שהחזק בעבר שכהן הוא על פי עד אחד, והכא פמיחש
 26 לזילותא דבי דינא קא מיפלגי - וכאן חלוקים הם האם יש לצרף
 27 העד השני אל העד הראשון ולהכשירו לכהונה אף שיש בכך
 28 משום זילות בית הדין. רבי אלעזר פבר, ביין דאחתיניה - מאחר
 29 שכבר הורדנהו מהכהונה על פי שני עדים, לא מסקינן ליה - אין
 30 להחזיר את הדין ולהכשירו לכהונה משום דתיישנן לזילותא דבי
 31 דינא, ורבן שמעון בן גמליאל פבר, אגן אחתיניה - אנו הורדנהו
 32 מהכהונה, ואנן מסקינן ליה - ואף אנו נחזירו לכהונה, ולזילותא
 33 דבי דינא לא תיישנן.
 34 וזה מה שאמר רבי אלעזר 'אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד
 35 אחד, במקום שיש עליו עוררין, כלומר, אותו העד השני שבא
 36 להעיד על כשרותו אין מעלין על פיו מאחר שיצאו עוררין,
 37 להינו שני עדים שבאו קודם ופסלוהו, ושוב אין לקבלו משום
 38 זילות בית הדין. ורבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר 'מעלין
 39 לכהונה על פי עד אחד, כלומר שיש לצרף עד זה אל העד
 40 הראשון ואין חוששין לזילות בית הדין.
 41 רב אשי דוחה ביאור זה במחלוקתם: מתקף לה רב אשי, אי הכי

1 והאמר רבי יוחנן בר - ונראה לרבינו יצחק: דרבי יוחנן עיקר דבריו אהך משנה איתמר,
2 והיינו דקאמר "דברי הכל" - היינו רבן שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר דאיררו
3 בעוררין. ולהכי לא קא משני הכא: הני מילי - היבא דאיבא חזקה דכשרות. אבל היבא
4 דליבא חזקה דכשרות - לא אמר, כדמשני בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עג, ב) גבי "נאמנת

5 ובעד אחד מכשירי מעיקרא, ועד אחד בסוף,
6 ושנים עדים עוררים ביניהם, כדמפרש ואזיל. 1
7 אלא משום הכי נטק ליה - דבעי למימר: ואתא 2
8 עד אחד ואמר דבזון גמור הוא ואסקיניה. 3
9 דלמאי אתא עד אחד להכשירו, אלא אם כן 4
10 יצא עליו פסולות קודם לכן. ואסקיניה - 5
11 דבמקום קול הוא עד ראשון מן המזימן. ואחתניה - 6
12 דאחז במקום שנים אין דבריו כלום. ואחרא עד 7
13 אחד - לבסוף, ואמר דבזון גמור הוא, והוה ליה 8
14 שנים מבשרין. ודכולי עלמא - בין רבי אלעזר 9
15 בין רבן שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים 10
16 המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות. והכי 11
17 נמי יש לנו לצרף עד הדין עד ראשון ועד אחרון 12
18 המבשרין, ותכשירו לזה. אם לא מפני זילותא 19
20 דבי דינא, כדמפרש ואזיל. דרבי אלעזר פבר כיון 21
22 דאחתניה - על פי שני עוררין. ובדין הורגתה, 23
21 דבכל מקום האמינה תורה שנים - תו לא 24
22 לסיק ליה על פי עד אחד זה השני, אף על פי 25
23 שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה, דאוק 24
24 תרי לבדיה תרי ואוקי גברא אחזקה דכשרות 25
25 קמיתא, דהוה מוחזק לן באבזה דבזון הוא, וגם 26
26 הכשרותו תחלה על פי עד אחד, קודם שבאו 27
27 עוררין. דהיישני זילותא דבי דינא - 28
28 שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו ויבטלו 29
29 דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין 30
30 מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף - בזמן שיש 31
31 עליו עוררין שנים הפוסלין אותו, הלכך לא 32
32 מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם 33
33 הראשון המכשיר. דאף על גב דאיבא למימר: 34
34 אוקי תרי מבשרין לבדיה תרי פוסלין, ואוקי 35
35 גברא אחזקה ויהיה כשר - אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום זילותא דבי דינא. והאי 36
36 דאסקידו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשביח הקול - לאו זילותא דבי דינא הוא. 37
37 דמאי דאחתניה - בשביל קול בעלמא הוא, וכי לחזור ולהלכותו אחר שיבדקו הדבר 38
38 הורגתו, הלכך, כי הדר מסקי ליה, ליבא זילותא. אבל כשהורגתו על פי עדים - 39
39 הדין הורגתו, וכי הדר מסק - איבא זילותא. ואנן מסקינן ליה - ואי קשיא: תרי ותרי 40
40 נניה, ואמאי מסקינן ליה? הוא הדין אוקי תרי לבדיה תרי, ואוקמיה אחזקה 41
41 קמיתא, דאסקידו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אבתי אין עוררין, דקול לאו עוררין 42
42 הוא. אי הכי - דרבי אלעזר היש זילותא דבי דינא. מאי איריא - עד הבא לבסוף, 43
43 דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתניתין: אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש 44
44 עליו עוררין, הא על פי שנים - מעלין. אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי, בפעם שניה לרבי 45
45 אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר בן רבי: "איש דכולי עלמא בן" - והיינו אשלי רברבי דלעיל. 46
46 והבא בלצרה עדותן קא מיפליגי - לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, 47
47 הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן. אבל אם באו שניהם ביחד - 48
48 הוה מסקינן ליה ומסקינן ליה אחזקה קמיתא, מוחזק לן באבזה דבזון הוא. ולזילותא 49
49 לא היישני. ורבן שמעון בן גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי - רבי נתן ורבנן. דתנאי אין 50
50 עדותן מצטרפת - אין צריך כןאן בהדיא מחלוקת דרבי יהושע בן קרח ורבנן. אלא כן 51
51 היא ברייתא שלימה בשלהי "זה בורא" משום גררא דסיפא נטק רישא. עדי שירא 52
52 שניהם כאחד - את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלוהו" ואחד אומר "בפני הודה 53
53 לו עליו". אפילו בזה אחר זה - אחד אומר "ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה" ואחד 54
54 אומר "ביום שני ראיתו גם אני שלוח מנבנ" - דמכל מקום אמנה קא מסהדי. ותנא קמא 55
55 סבר: אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי, והוה ליה לבגוי מנה חצי עדות. 56
56 וטעמיהון מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא. אין עדותן מתקיימת - להתקבל ביה 57
57 דין, ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין. ופולגתא אחריתי 58
58 היא, ולא רבי יהושע בן קרח קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל בפולגתא 59
59 דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר בן - וטעמיהון מפרש החם שפיר מקרא ומסברא.

1 **וּרְבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר עֵרְעֵר תְּרֵי -** בעינן, אבל במקום ערער אחד - הוה עד אחד
2 נאמן להכשירו. והא אמר רבי יוחנן - לא איתפרש היבא קאי. ונפק עליה קלא - קול
3 בעלמא, ולא עדות. ואחתניה - מן ההנהגה, עד שיבדקו את הדבר, שמעלה היא
4 בכמהנה. וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך, דבאל קול נמי מיתקומא שמעתתא שפיר
5 בעד אחד מכשירי מעיקרא, ועד אחד בסוף,
6 ושנים עדים עוררים ביניהם, כדמפרש ואזיל. 1
7 אלא משום הכי נטק ליה - דבעי למימר: ואתא 2
8 עד אחד ואמר דבזון גמור הוא ואסקיניה. 3
9 דלמאי אתא עד אחד להכשירו, אלא אם כן 4
10 יצא עליו פסולות קודם לכן. ואסקיניה - 5
11 דבמקום קול הוא עד ראשון מן המזימן. ואחתניה - 6
12 דאחז במקום שנים אין דבריו כלום. ואחרא עד 7
13 אחד - לבסוף, ואמר דבזון גמור הוא, והוה ליה 8
14 שנים מבשרין. ודכולי עלמא - בין רבי אלעזר 9
15 בין רבן שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים 10
16 המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות. והכי 11
17 נמי יש לנו לצרף עד הדין עד ראשון ועד אחרון 12
18 המבשרין, ותכשירו לזה. אם לא מפני זילותא 19
19 דבי דינא, כדמפרש ואזיל. דרבי אלעזר פבר כיון 20
20 דאחתניה - על פי שני עוררין. ובדין הורגתה, 21
21 דבכל מקום האמינה תורה שנים - תו לא 22
22 לסיק ליה על פי עד אחד זה השני, אף על פי 23
23 שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה, דאוק 24
24 תרי לבדיה תרי ואוקי גברא אחזקה דכשרות 25
25 קמיתא, דהוה מוחזק לן באבזה דבזון הוא, וגם 26
26 הכשרותו תחלה על פי עד אחד, קודם שבאו 27
27 עוררין. דהיישני זילותא דבי דינא - 28
28 שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו ויבטלו 29
29 דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין 30
30 מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף - בזמן שיש 31
31 עליו עוררין שנים הפוסלין אותו, הלכך לא 32
32 מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם 33
33 הראשון המכשיר. דאף על גב דאיבא למימר: 34
34 אוקי תרי מבשרין לבדיה תרי פוסלין, ואוקי 35
35 גברא אחזקה ויהיה כשר - אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום זילותא דבי דינא. והאי 36
36 דאסקידו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשביח הקול - לאו זילותא דבי דינא הוא. 37
37 דמאי דאחתניה - בשביל קול בעלמא הוא, וכי לחזור ולהלכותו אחר שיבדקו הדבר 38
38 הורגתו, הלכך, כי הדר מסקי ליה, ליבא זילותא. אבל כשהורגתו על פי עדים - 39
39 הדין הורגתו, וכי הדר מסק - איבא זילותא. ואנן מסקינן ליה - ואי קשיא: תרי ותרי 40
40 נניה, ואמאי מסקינן ליה? הוא הדין אוקי תרי לבדיה תרי, ואוקמיה אחזקה 41
41 קמיתא, דאסקידו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אבתי אין עוררין, דקול לאו עוררין 42
42 הוא. אי הכי - דרבי אלעזר היש זילותא דבי דינא. מאי איריא - עד הבא לבסוף, 43
43 דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתניתין: אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש 44
44 עליו עוררין, הא על פי שנים - מעלין. אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי, בפעם שניה לרבי 45
45 אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר בן רבי: "איש דכולי עלמא בן" - והיינו אשלי רברבי דלעיל. 46
46 והבא בלצרה עדותן קא מיפליגי - לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, 47
47 הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן. אבל אם באו שניהם ביחד - 48
48 הוה מסקינן ליה ומסקינן ליה אחזקה קמיתא, מוחזק לן באבזה דבזון הוא. ולזילותא 49
49 לא היישני. ורבן שמעון בן גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי - רבי נתן ורבנן. דתנאי אין 50
50 עדותן מצטרפת - אין צריך כןאן בהדיא מחלוקת דרבי יהושע בן קרח ורבנן. אלא כן 51
51 היא ברייתא שלימה בשלהי "זה בורא" משום גררא דסיפא נטק רישא. עדי שירא 52
52 שניהם כאחד - את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלוהו" ואחד אומר "בפני הודה 53
53 לו עליו". אפילו בזה אחר זה - אחד אומר "ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה" ואחד 54
54 אומר "ביום שני ראיתו גם אני שלוח מנבנ" - דמכל מקום אמנה קא מסהדי. ותנא קמא 55
55 סבר: אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי, והוה ליה לבגוי מנה חצי עדות. 56
56 וטעמיהון מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא. אין עדותן מתקיימת - להתקבל ביה 57
57 דין, ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין. ופולגתא אחריתי 58
58 היא, ולא רבי יהושע בן קרח קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל בפולגתא 59
59 דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר בן - וטעמיהון מפרש החם שפיר מקרא ומסברא.

1 **וּרְבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר:** ערער תרי, והאמר רבי
2 יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער
3 תרי, והכא במאי עסקינן - בגון דמחזקינן ליה באבזה
4 דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה וכן
5 חלוצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דכהן
6 הוא ואסקיניה, ואתו בן תרי ואמרי דבן גרושה
7 וחלוצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דכהן
8 הוא. ודכולי עלמא - מצטרפין עדות. והכא במיחש
9 לזילותא דבי דינא קא מיפליגי, רבי אלעזר סבר: כיון
10 דאחתניה לא מסקינן ליה, היישני זילותא דבי דינא;
11 ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אנן אחתניה ואנן
12 מסקינן ליה, וזילותא דבי דינא לא חיישינן. מתקור
13 לה רב אשי: אי הכי, מאי איריא? דאפילו בתרי
14 נמי אלא אמר רב אשי: דכולי עלמא - לא חיישינן
15 לזילותא דבי דינא, והכא בלצרה עדות קא מיפליגי,
16 ובפלוגתא דהני תנאי; דתנאי: לעולם אין עדותן
17 מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד; רבי יהושע בן
18 קרחא אומר: אפילו בזה אחר זה. אין עדותן מתקיימת
19 בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד; רבי נתן אומר:
20 שומעין דבריו של זה היום, ולכשיבא חבירו למחר
21 שומעין דבריו. ההוא דאמר לחבריה: מאי בעית בהאי
22 ארעא? אמר ליה: מינך זכינתה, והא שטרך,
23 אמר

1 והאמר רבי יוחנן בר - ונראה לרבינו יצחק: דרבי יוחנן עיקר דבריו אהך משנה איתמר,
2 והיינו דקאמר "דברי הכל" - היינו רבן שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר דאיררו
3 בעוררין. ולהכי לא קא משני הכא: הני מילי - היבא דאיבא חזקה דכשרות. אבל היבא
4 דליבא חזקה דכשרות - לא אמר, כדמשני בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עג, ב) גבי "נאמנת
5 ובעד אחד מכשירי מעיקרא, ועד אחד בסוף,
6 ושנים עדים עוררים ביניהם, כדמפרש ואזיל. 1
7 אלא משום הכי נטק ליה - דבעי למימר: ואתא 2
8 עד אחד ואמר דבזון גמור הוא ואסקיניה. 3
9 דלמאי אתא עד אחד להכשירו, אלא אם כן 4
10 יצא עליו פסולות קודם לכן. ואסקיניה - 5
11 דבמקום קול הוא עד ראשון מן המזימן. ואחתניה - 6
12 דאחז במקום שנים אין דבריו כלום. ואחרא עד 7
13 אחד - לבסוף, ואמר דבזון גמור הוא, והוה ליה 8
14 שנים מבשרין. ודכולי עלמא - בין רבי אלעזר 9
15 בין רבן שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים 10
16 המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות. והכי 11
17 נמי יש לנו לצרף עד הדין עד ראשון ועד אחרון 12
18 המבשרין, ותכשירו לזה. אם לא מפני זילותא 19
19 דבי דינא, כדמפרש ואזיל. דרבי אלעזר פבר כיון 20
20 דאחתניה - על פי שני עוררין. ובדין הורגתה, 21
21 דבכל מקום האמינה תורה שנים - תו לא 22
22 לסיק ליה על פי עד אחד זה השני, אף על פי 23
23 שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה, דאוק 24
24 תרי לבדיה תרי ואוקי גברא אחזקה דכשרות 25
25 קמיתא, דהוה מוחזק לן באבזה דבזון הוא, וגם 26
26 הכשרותו תחלה על פי עד אחד, קודם שבאו 27
27 עוררין. דהיישני זילותא דבי דינא - 28
28 שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו ויבטלו 29
29 דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין 30
30 מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף - בזמן שיש 31
31 עליו עוררין שנים הפוסלין אותו, הלכך לא 32
32 מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם 33
33 הראשון המכשיר. דאף על גב דאיבא למימר: 34
34 אוקי תרי מבשרין לבדיה תרי פוסלין, ואוקי 35
35 גברא אחזקה ויהיה כשר - אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום זילותא דבי דינא. והאי 36
36 דאסקידו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשביח הקול - לאו זילותא דבי דינא הוא. 37
37 דמאי דאחתניה - בשביל קול בעלמא הוא, וכי לחזור ולהלכותו אחר שיבדקו הדבר 38
38 הורגתו, הלכך, כי הדר מסקי ליה, ליבא זילותא. אבל כשהורגתו על פי עדים - 39
39 הדין הורגתו, וכי הדר מסק - איבא זילותא. ואנן מסקינן ליה - ואי קשיא: תרי ותרי 40
40 נניה, ואמאי מסקינן ליה? הוא הדין אוקי תרי לבדיה תרי, ואוקמיה אחזקה 41
41 קמיתא, דאסקידו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אבתי אין עוררין, דקול לאו עוררין 42
42 הוא. אי הכי - דרבי אלעזר היש זילותא דבי דינא. מאי איריא - עד הבא לבסוף, 43
43 דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתניתין: אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש 44
44 עליו עוררין, הא על פי שנים - מעלין. אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי, בפעם שניה לרבי 45
45 אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר בן רבי: "איש דכולי עלמא בן" - והיינו אשלי רברבי דלעיל. 46
46 והבא בלצרה עדותן קא מיפליגי - לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, 47
47 הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן. אבל אם באו שניהם ביחד - 48
48 הוה מסקינן ליה ומסקינן ליה אחזקה קמיתא, מוחזק לן באבזה דבזון הוא. ולזילותא 49
49 לא היישני. ורבן שמעון בן גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי - רבי נתן ורבנן. דתנאי אין 50
50 עדותן מצטרפת - אין צריך כןאן בהדיא מחלוקת דרבי יהושע בן קרח ורבנן. אלא כן 51
51 היא ברייתא שלימה בשלהי "זה בורא" משום גררא דסיפא נטק רישא. עדי שירא 52
52 שניהם כאחד - את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלוהו" ואחד אומר "בפני הודה 53
53 לו עליו". אפילו בזה אחר זה - אחד אומר "ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה" ואחד 54
54 אומר "ביום שני ראיתו גם אני שלוח מנבנ" - דמכל מקום אמנה קא מסהדי. ותנא קמא 55
55 סבר: אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי, והוה ליה לבגוי מנה חצי עדות. 56
56 וטעמיהון מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא. אין עדותן מתקיימת - להתקבל ביה 57
57 דין, ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין. ופולגתא אחריתי 58
58 היא, ולא רבי יהושע בן קרח קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל בפולגתא 59
59 דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר בן - וטעמיהון מפרש החם שפיר מקרא ומסברא.

1 **וּרְבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר:** ערער תרי, והאמר רבי
2 יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער
3 תרי, והכא במאי עסקינן - בגון דמחזקינן ליה באבזה
4 דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה וכן
5 חלוצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דכהן
6 הוא ואסקיניה, ואתו בן תרי ואמרי דבן גרושה
7 וחלוצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דכהן
8 הוא. ודכולי עלמא - מצטרפין עדות. והכא במיחש
9 לזילותא דבי דינא קא מיפליגי, רבי אלעזר סבר: כיון
10 דאחתניה לא מסקינן ליה, היישני זילותא דבי דינא;
11 ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אנן אחתניה ואנן
12 מסקינן ליה, וזילותא דבי דינא לא חיישינן. מתקור
13 לה רב אשי: אי הכי, מאי איריא? דאפילו בתרי
14 נמי אלא אמר רב אשי: דכולי עלמא - לא חיישינן
15 לזילותא דבי דינא, והכא בלצרה עדות קא מיפליגי,
16 ובפלוגתא דהני תנאי; דתנאי: לעולם אין עדותן
17 מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד; רבי יהושע בן
18 קרחא אומר: אפילו בזה אחר זה. אין עדותן מתקיימת
19 בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד; רבי נתן אומר:
20 שומעין דבריו של זה היום, ולכשיבא חבירו למחר
21 שומעין דבריו. ההוא דאמר לחבריה: מאי בעית בהאי
22 ארעא? אמר ליה: מינך זכינתה, והא שטרך,
23 אמר

אמאי קא מסכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא - תימה: דליהמניה במיגו, דאי בעי אמר "שטרא מעליא הוא" ותיריך רבינו יצחק ברבי מרדכי: דלא אמרינן מיגו להוציא נמוך, ומה שזוא מוחזק בקרקע - אינו כלום, דקרקע בחזקת בעליה קיימא, כיון שאין לו שטר ולא חזקה, אלא בדברים בעלמא, שאומר "שטרא מעליא הוא לי ואירכס", ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק נמוך, שיכול לפטור עצמו על ידי מיגו. אי נמי: אם יש שטר או חזקה, מה בא לפסול ראיתו - או זה יכול לקיימו על ידי מיגו, כמה "קמי דידי וזנה מינך", מיגו דאי בעי אמר "מינך זבניתה ואכלתיה שני חזקה", ואין נראה לרבינו יצחק, מילא מפרש טעמא הכי בהדיא - משמע דלאו משום הכי הוא. ונראה לרבינו יצחק: דטעמא דרב יוסף דלא אמרינן מיגו הכא - כיון דלית ליה הכא מיגו אלא אם כן שקר תחלה, שהוצרך לשקר תחלה ולומר "הוא שטרא", אי נמי, משום הכי לא אמרינן הכא מיגו - משום דהוי חזרו וטעון, דמעיקרא טען "הוא שטרא", ועתה חזרו בו ומודה דחספא בעלמא הוא, אלא שטרא מעליא הוה לי. **והלכתא** כוותיה דרבה בארעא - רבינו שמואל פירש דמספקא ליה במאן הלכתא. וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין פסיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא. דהא דלא אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בבבסי דרב שטיא, דאמרינן (כתובות כ, א): אוקי תרי בבדי תרי, ואוקי נבסי בחזקת בר שטיא - התם הוו תרי ותרי במאן דליתיהו דמי, ואוקמינן ארעא בחזקת מרה קמא. אבל הכא, דמספקא לן דינא במאן - התם לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מרה קמא, נוציא מיד המוחזק, ודחוק הוא. ועוד: ד"הילכתא" - משמע דלגמרי פוסק רבבה ולא מספק, אפילו עבד רב יוסף בדיעבד - לא עבד. ונראה לרבינו יצחק: הדיני טעמא דהלכתא בארעא רבבה ורבר יוסף בוזי - משום דאמרינן מיגו לאוקמי ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא, ובי"הכתובי (כתובות פה, א) דאמר: מיגו דיכיל למימר "לא היו דברים מעולם" יכיל למימר "הני שטראי ניגדה", אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן - שאני התם דאיכא שטרא.

נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי - פירוש: יצא הקול שהוא של יתומים. אבל אין לפרש דינא הקול דמתחלה היה של אביהם, אבל עכשו לא היו יודעים - דאם כן הוה מיגו למימר "לקוחה היא בידך".

אמר ליה: שטרא זיפא הוא; גחין לחיש ליה לרבה: אין, שטרא זיפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי סמכת? אהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר לתבריה: הב לי מאה זוזי דמיסקינא בך, והא שטרא. אמר ליה: שטרא זיפא הוא. גחין לחיש ליה לרבה: אין, שטרא זיפא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי קא סמכת? אהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין: הלכתא פוותיה דרבה בארעא, והלכתא פוותיה דרב יוסף בוזי, הלכתא ברבה בארעא - דהיכא דקיימא ארעא תיקום, והלכתא פוותיה דרב יוסף בוזי - דהיכא דקיימי זוזי לוקמי. ההוא ערבא דאמר ליה לרבה: הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עליך, והא שטרא. אמר ליה: לאו פרעתיך? - אמר: לאו הדרת שקלתיניהו מינאי? שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאבין: כי האי גונא מאי? שלח ליה אבין: מאי תיבעי ליה? הא איהו דאמר: הלכתא פוותיה דרבה בארעא, והלכתא פוותיה דרב יוסף בוזי - דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו והני מילי דאמר ליה: הדרת אופתניהו מינאי, אבל אמר ליה: הדרתיניהו ניהלך מחמת דהווי שייפי וסוקין - אפתי איתיה לשעבודא דשטרא. רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי, אמר ליה אבין: אימא לי איזי, גופא דעובדא דיתמי הוה. אמר ליה: ארעא במישפונתא הוה נקטינא מאבוהון דיתמי, והוה לי זוזי

אמר ליה שטרא זיפא הוא - השטר מוויף, וגם שני חזקה לא החזקת. נחין - בעל השטר. לחיש לרבה - בנחת, שלא שמע המערער. **אין שטרא זיפא הוא** - פירש רבינו חננאל: לאו שטרא זיפא ממש, אלא כמו שטרא זיפא, שלא נכתב על מכירה זו. ומאי ניהו - שטר אמנה, דהוא בטל. מיהו, אי לא דאודי בטענתיה דרובע דשטרא זיפא הוא - לאו כל כמיניה, שהרי העדים מכירים - חתימת ידיהם. ומשום הכי אמר רבה: מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס - לימא: האי שטרא לאו זיפא הוא, דאי הוה בעי לקיימיה - מקיים ליה. אי נמי, איכא לפרושי: זיפא - שטר מוויף ממש, שזיף חתימת העדים יפה, וטועים העדים, כסבורים חתימת ידיהם היא. ומקיימין את השטר. והלכך מיגו לו לקיים את השטר, ולומר שטרא מעליא הוא. אי נמי מצד לקיימו בעדים שקרים שחתמו לו. וראשון עיקר, לחיש ליה לרבה - גריסין, דרבה מלך מקמי דרב יוסף, כדאמרינן בשליה דברכות (סד, א): ויהו רב יוסף תבירו מקשה לו. **אמאי קא סמכת אהאי שטרא** - דהא שני חזקה ליכא, והאי שטרא חספא בעלמא הוא, וכיון דאודי - אודי ולא דמי לשאר "מה לו לשקר" שבגמרא, ששתי טענות יכולות להיות אמת, אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לשעון ולא טען, דאמרינן מיגו. אבל הכא דמי לימא לו לשקר" במקום עדים, שהרי כל חזרו וחקתו בקרקע זו - על ידי האי שטר הוא, והיך נאמר: מה לו לשקר בשטר זה, אי בעי אמר שטרא מעליא הוא? והלא מודה שהשטר פסול, והודאת בעל דין כמאה עדים. ואילו באו שני עדים שאמרו שהוא פסול - ליכא תו "מה לו לשקר". **הב לי מאה זוזי כו'** - כפלוגתא דלעיל, ובאותם הסעמים. הלכתא כוותיה דרבה בארעא - באותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר. **הלכך פוסק בראשון רבבה**, דאמרינן "מה לו לשקר", ויעמוד על מקומו. דכיון דלא אתברירו טעמיהם של רבה ורב יוסף - המוציא מחבירו עליו הראיה. וגיב זוזי, שהלוח מוחזק ולא בעל השטר - אמרינן: יביא בעל השטר ראיה ויטול. דהיכא דקיימא ארעא תיקום, ולא נוציא מספק, וכן זוזי, דהיכא דקיימי ליקום, וכן הלכה. ואף על גב דפסקין הלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה (כבא בתרא קיד, ב), מכלל דבבבלי גמרא הלכה רבבה ולא כרב יוסף, והכא פסקין הלכה כרב יוסף - לא קשיא, דהא בוך פלוגתא נמי פסקין רבבה. **דפרעתי למלוה עליך** - כגון ערב קבלי, אי נמי, כגון שאמר המלוה בשעת ההלוואה "ממי שארצה אפרע", והא שטרא - שטר שהיה לו למלוה עליך, והחזירו לו, לפי שפרעתי חובו, והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. **אמר** - לזה לערב: וכי לא פרעתיך? בתמיה. **לאו הדרת ושקלתיניהו מינאי** - וכמי שלא פרעת דמי. ולזה לא הודת לו בכך. **כתיב גונא מאי** - דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד, ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואותו מוויף הוא ממש, דלא נכתב על מלוה זה - הלכך הסגיד, דהיכא דקיימי זוזי תיקום. אבל הכא - לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה. **הלכך, ואף על גב דפרעתיניהו, כיון דהדר שקלתיניהו** - כאילו לא פרעתיניהו דמי ותייב לפרעו. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקיימא לן: שטר שהוא בו ופרעו - אינו חזרו וזכו על שובר נהול שעבודו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. **שלח ליה אבין והא אתה הוא דאפרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בוזי** - משמען מחבא דשטרא זיפא דאידי בה רבה ורב יוסף לאו זיפא ממש, דהוא שקר. וכי זיף וכתב בכהאי גונא, לדברי הכל, ואפילו לרבה - פסול הוא. אלא כהאי גונא - כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו, או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב, וכיוצא בהן - פליגי רבה ורב יוסף. ואבין משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאידיי ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלתיניהו לתנהו זוזי, אף על פי שהשטר ביד הערב - לא מחייבין ללוה לשלמו. כן פירש רבינו חננאל. ולי נראה דהוה הדין לזיפא ממש, וקפסיק גמרא ואילו. והני מילי - דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום, ולא מחייב לזה לפרוע לערב - היכא דטעין ערב כדאמר לעיל, דאמר "פרעתיניהו אבל הדר ויפתתיניהו נמי", דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו. **אבל** - אי טעין ערב: אני החזרתי לך אותם מעות עצמן, משום דהוה שפי - נישוף צורתן ולא הדין ויצאין בהוצאה. **כמי השף מטבע של תבירו (כבא קמא גח, א)**. וסוקין - האדים נחשתן יותר מדאי. נמצא שעדיין לא פרעו. **אבתי איתיה לשעבודא דשטרא** - ובאילו טעין זילא פרעתיניהו דמי. **שרשום נפק עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי** - כדמפרש לקמיה, דבמשכון היתה אצלו עד עכשו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אכיל ארעא דיתמי. **משכנתא** - גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דטורא, דכתבי הכי במשלם שניא אלך תיפוק ארעא דא כלא כסף. וכימי אביהם אכלתיה שני חזקה.

והוא פסקין הלכה כרב יוסף - לא קשיא, דהא בוך פלוגתא נמי פסקין רבבה. **דפרעתי למלוה עליך** - כגון ערב קבלי, אי נמי, כגון שאמר המלוה בשעת ההלוואה "ממי שארצה אפרע", והא שטרא - שטר שהיה לו למלוה עליך, והחזירו לו, לפי שפרעתי חובו, והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. **אמר** - לזה לערב: וכי לא פרעתיך? בתמיה. **לאו הדרת ושקלתיניהו מינאי** - וכמי שלא פרעת דמי. ולזה לא הודת לו בכך. **כתיב גונא מאי** - דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד, ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואותו מוויף הוא ממש, דלא נכתב על מלוה זה - הלכך הסגיד, דהיכא דקיימי זוזי תיקום. אבל הכא - לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה. **הלכך, ואף על גב דפרעתיניהו, כיון דהדר שקלתיניהו** - כאילו לא פרעתיניהו דמי ותייב לפרעו. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקיימא לן: שטר שהוא בו ופרעו - אינו חזרו וזכו על שובר נהול שעבודו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. **שלח ליה אבין והא אתה הוא דאפרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בוזי** - משמען מחבא דשטרא זיפא דאידי בה רבה ורב יוסף לאו זיפא ממש, דהוא שקר. וכי זיף וכתב בכהאי גונא, לדברי הכל, ואפילו לרבה - פסול הוא. אלא כהאי גונא - כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו, או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב, וכיוצא בהן - פליגי רבה ורב יוסף. ואבין משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאידיי ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלתיניהו לתנהו זוזי, אף על פי שהשטר ביד הערב - לא מחייבין ללוה לשלמו. כן פירש רבינו חננאל. ולי נראה דהוה הדין לזיפא ממש, וקפסיק גמרא ואילו. והני מילי - דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום, ולא מחייב לזה לפרוע לערב - היכא דטעין ערב כדאמר לעיל, דאמר "פרעתיניהו אבל הדר ויפתתיניהו נמי", דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו. **אבל** - אי טעין ערב: אני החזרתי לך אותם מעות עצמן, משום דהוה שפי - נישוף צורתן ולא הדין ויצאין בהוצאה. **כמי השף מטבע של תבירו (כבא קמא גח, א)**. וסוקין - האדים נחשתן יותר מדאי. נמצא שעדיין לא פרעו. **אבתי איתיה לשעבודא דשטרא** - ובאילו טעין זילא פרעתיניהו דמי. **שרשום נפק עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי** - כדמפרש לקמיה, דבמשכון היתה אצלו עד עכשו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אכיל ארעא דיתמי. **משכנתא** - גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דטורא, דכתבי הכי במשלם שניא אלך תיפוק ארעא דא כלא כסף. וכימי אביהם אכלתיה שני חזקה.

39 כְּוֹנֵתָה דְרַב יוֹסֵף בְּזוּנֵי דְהִיבָא דְקִיָּמֵי זַוְי לֹאֲקָמֵי - כּוּדֵי שִׁישָׁארוּ
 40 הַמְעוֹת בִּידֵי הַמְחֻזֵּק בְּהֵם, כְּלוֹמֵר שִׁסְפֵּק הוּא אִם הִלְכָה כְּרַבָּה אוּ
 41 כְּרַב יוֹסֵף, וְלִכְךָ הִדִּין הוּא שִׁיעֻמוּד כֹּל דְּבַר בְּחוֹקְתוּ לִפִּי שִׁהֻמוֹצִיא
 42 מִתְּבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִיהּ, וְלִכְךָ תִּישָׁאֵר הַקְּרַקֵּעַ בְּחוֹקֵת הַמְחֻזֵּק בְּהּ,
 43 וַיִּשְׁאָרוּ הַמְעוֹת בִּידֵי הַלוֹוֶה הַמְחֻזֵּק בְּהֵם.
 44 הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ מַעֲשֵׂה דּוֹמָה לַמַּעֲשֵׂה שְׁהוּבָא לְעֵיל: הַהוּא עֲרָבָא -
 45 מַעֲשֵׂה בְּאִדָּם שְׁהִיָּה עֲרַב עַל הַלוֹאֵה דְאָמַר לִיהּ לְלוּוֶה, הַב לִי מֵאָה
 46 זַוְי דְּפְרַעְתִּי לְמַלְלוֹה עֵילָךְ - תֵּן לִי מֵאֵת הַזְּווּיִם שְׁפֻרְעֵתִי לְמַלּוּה
 47 עֲבוּרְךָ, וְהָא שְׁפָרְעָא - וְהִנֵּה בִידֵי הַשְּׁטַר שְׁקִיבִלְתִּי מִהַמְּלוּה לְאַחַר
 48 שְׁפֻרְעֵתִי הַחֻבּוּ. אָמַר לִיהּ הַלוֹוֶה לְעֲרַב, לֹא פְרַעְתִּיךָ - וְכִי לֹא
 49 פְרַעְתִּי לָךְ כְּבַר מַה שְׁשִׁילְמַת עֲבוּרֵי, אָמַר לוֹ הָעֲרַב, אֲכַן פְּרַעַת לִי
 50 כְּבַר, אוֹלַם לֹא הִדְרַתְּ שְׁקִלְתִּינְהוּ מִיָּנְאִי - וְכִי לֹא חוֹרַת וְלוּוִית
 51 אוֹתָם מִמְּנֵי שׁוֹב, וְהִי זֶה כִּי אֵילוּ לֹא פְרַעַת לִי מַעוֹלִם. וְהַלוֹוֶה לֹא
 52 הוֹדִה לוֹ עַל כֵּךְ אֵלֵּא טַעֵן שְׁפֻרְעוּ וְלֹא לוֹה מִמְּנֵי שׁוֹב.
 53 שְׁלָחָה רַב אִידִי בְּרַ אֲבִין לְקַמְיָה דְאֲבִי - שְׁלַח רַב אִידִי בְּרַ אֲבִין
 54 לַמַּעֲשֵׂה זֶה לְפָנֵי אֲבִי, וְשִׁאלוּ בִּי הֵא זְוִינָא מֵאִי - מַה הִדִּין בְּאוֹפֵן
 55 זֶה. שְׁלַח לִיהּ אֲבִי, מֵאִי תִּיבְעֵי לִיהּ - מְדוּעַ מִסְתַּפֵּק הוּא בְּדַבְרֵךְ זֶה,
 56 הֵא אִיהוּ דְאָמַר - וְהִי הוּא עֲצֻמוּ פִּסְק לְעֵיל שְׁהִלְבְּתָא פְּוֹתִיָּה
 57 דְרַבָּה בְּאַרְעָא וְהִלְבְּתָא פְּוֹתִיָּה דְרַב יוֹסֵף בְּזוּנֵי, וְכִמוּ שְׁבִיאֵר טַעֵמוּ
 58 שְׁכִיּוֹן שְׁהַדְּבַר סַפֵּק לְכַךְ יֵשׁ לְהַכְרִיעַ דְּהִיבָא דְאֹאֲקָמוּ זַוְי לֹאֲקָמוּ,
 59 וְאִף כֵּאֵן יֵשׁ לְפִסְוֵק שְׁמַעֲמִידִים אֵת הַמְעוֹת בִּידֵי הַמְחֻזֵּק בְּהֵם
 60 שְׁהוּא הַלוֹוֶה, כִּיּוֹן שְׁשֻׁטֵר זֶה כְּבַר נִמְחַל שְׁעֲבוּרוֹ וְאִין בִּיבּוֹלַת
 61 הַמְּלוּה לְהוֹצִיא מִמּוֹן עַל פִּיו.
 62 הַגְּמָרָא מְגַבִּילָהּ לְדִין זֶה: וְהִנֵּי מִיָּלָה, בְּאוֹפֵן דְאָמַר לִיהּ הִדְרַתְּ
 63 אוֹזְפִתִּינְהוּ מִיָּנְאִי - שְׁטַעֵן הָעֲרַב לְלוּוֶה לְאַחַר שְׁפֻרְעַת לִי הַמְעוֹת
 64 חוֹרַת וְלוּוִית אוֹתָם מִמְּנֵי, אֲבָל אָמַר לִיהּ הִדְרַתְּינְהוּ נִיְהַלְךְ - אִךְ אִם
 65 טַעֵן הָעֲרַב לְלוּוֶה לְאַחַר שְׁפֻרְעַת לִי אֵת הַמְעוֹת הַחוֹרַתִּי לָךְ אוֹתָם
 66 מִקְּמֵת דְהוּוּ שְׁיִפִּי וְסוֹמְךָן - מִשׁוּם שְׁנִשְׁחַקָה חוֹרַת הַמְּטַבֵּעַ אוּ
 67 שְׁהַאֲדִימָה הַנְּחוּשַׁת שְׁמִמְנָה עֲשׂוּיִים הַמְּטַבֵּעוֹת, וְאִינֵם רְאוּיִים
 68 לְהוֹצִיאֵם בְּשׁוֹק, נִמְצָא שְׁטוּעֵן הוּא שְׁכַלֵּל לֹא קִיבַל אֵת הַמְעוֹת עַל
 69 שְׁטַר זֶה, וְאֲפֹתִי אִיתִיהּ לְשַׁעֲבֹדָא דְשְׁפָרְעָא - עַדִּין קִיִּים שְׁעֲבוּר
 70 הַשְּׁטַר יוֹכֵל לְגַבּוֹתוֹ.
 71 הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ מַעֲשֵׂה מַעֲנִין מִיָּגוּ: רַבָּא בְּרַ שְׁרָשׁוּם, נִפְסַק עֲלֵיהּ
 72 קְלָא דְקָא אֲכִיל אֲרַעָא דִּיתָמֵי - יֵצֵא עֲלֵיו קוֹל שְׁאוּבֵל קְרַקֵּעַ שֵׁל
 73 יְתוּמִים, אָמַר לִיהּ אֲבִי, אִימָא לִי אִיזִי - אוֹהֲבִי, גּוֹפָא דְעוֹבְדָא תִּיבִי
 74 תְּהוּ - הֵיאֵךְ הִיָּה גּוֹף הַמַּעֲשֵׂה שְׁמַחְמַתוֹ אוֹכֵל אֵתָה קְרַקֵּעַ זֶה. אָמַר
 75 לִיהּ רַבָּא בְּרַ שְׁרָשׁוּם, אֲרַעָא בְּמִשְׁפּוֹתָא תְּהוּ נְקִיטָא מֵאֲבַחוּן
 76 דִּיתָמֵי - נְטִלְתִּי קְרַקֵּעַ וּמֵאֲבִיָּהֵם בְּתוֹרַת מִשְׁכּוֹן, וְתְּהוּ לִי

1 אָמַר לִיהּ הַמַּעֲרַעַר, שְׁפָרְעָא וְיִיפָא הוּא - שְׁטַר זֶה מְזוּיָף הוּא, וּמֵאֲחַר
 2 וְלֹא הַחוֹקֵת בְּקְרַקֵּעַ שְׁנוֹת חוֹקָה וְאִין לָךְ שְׁטַר, אִין לָךְ הוֹכַחָה
 3 שְׁקִנִּית אוֹתָהּ מִמְּנֵי. גְּחִין - גְּחִין הַמְחֻזֵּק וְלְחִישׁ לִיהּ לְרַבָּה, בְּכּוּדֵי
 4 שְׁלֹא יִשְׁמַע הַמַּעֲרַעַר, אִין - אֲכַן שְׁפָרְעָא וְיִיפָא הוּא, מִיָּהוּ שְׁפָרְעָא
 5 מְעֵלְיָא תְּהוּ לִי וְאִירְכֵם - אוֹלַם הִיָּה בִידֵי שְׁטַר אַחַר שְׁכַתֵּב לִי אוֹתוֹ
 6 אֲדָם, אֵלֵּא שְׁאֲבַד, וְאֲמִינָא, מֵאֲחַר הַמְּכּוּכַר מַעֲרַעַר עַל זְכוּתִי,
 7 אִינְקִיט הֵאֵי בִידֵי כָּל דְּהוּ - טוֹב שְׁאֲחֻזֵּק בִּידֵי שְׁטַר כֹּל שְׁהוּא,
 8 שְׁעֻמוּ אֲבּוּא לְבֵית הַדִּין.
 9 אָמַר רַבָּה, נִאֲמָן הַמְחֻזֵּק שְׁהִיָּה לוֹ שְׁטַר אַחַר, שְׁאֵם לֹא כֵּן מַה לוֹ
 10 לְשַׁקֵּר וְלְטַעֵן טַעֵנָה גְּרוּעָה זֶה, הֵלֵא אִי בְּעֵי אָמַר לִיהּ שְׁפָרְעָא מְעֵלְיָא
 11 הוּא - אִם הִיָּה רוּצָה לְשַׁקֵּר הִיָּה מְחֻזֵּק בְּדַבְרֵיו וְאוֹמֵר שְׁשֻׁטֵר זֶה
 12 אִינוּ מְזוּיָף, וּמִתּוֹךְ שִׁכַּל לְטַעֵן כֵּן נִאֲמָן אִף לּוֹמֵר שְׁשֻׁטֵר אַחַר הִיָּה
 13 לוֹ וְאֲבַד.
 14 רַב יוֹסֵף חוֹלֵק עַל רַבָּה: אָמַר לִיהּ רַב יוֹסֵף, מְכַל מְקוּם אָמַי סְמִכְתָּ
 15 לְהַחֲזִיק הַקְּרַקֵּעַ בִּידוֹ, אֵהֵאֵי שְׁפָרְעָא - עַל שְׁטַר זֶה שְׁהִרְאֵה הַמְּחֻזֵּק,
 16 וְהִיָּה הֵאֵי שְׁפָרְעָא, חֲסָפָא בְּעֵלְמָא הוּא - אִינוּ אֵלֵּא כְּחִתִּיכַת חֲרַס
 17 בְּעֵלְמָא שְׁאִינְהָ שׁוּה כְּלוּם, שְׁהִרִי הוֹדֵה שְׁמֻזִּיף הוּא.
 18 מַעֲשֵׂה נּוֹסֵף כְּעִין זֶה שְׁאִירַע אֲצֵל אוֹתָם אֲמוּרָאִים: הַהוּא דְאָמַר
 19 לְחִבְרִיהּ, הַב לִי מֵאָה זַוְי דְּמִסְפִּיקָא בְּךָ - תֵּן לִי אֵת מֵאָה הַזְּווּיִם שִׁשׁ
 20 לִי אֲצֵלְךָ בְּהַלוּאָה, וְהָא שְׁפָרְעָא - וְהִיָּה לְפָנֶיךָ הַשְּׁטַר שְׁכַתֵּב לִי עַל
 21 הַלוּאָה זֶה. אָמַר לִיהּ הַנְּתַבַּע לְתוֹבַע, שְׁפָרְעָא וְיִיפָא הוּא, גְּחִין בְּעַל
 22 הַשְּׁטַר וְלְחִישׁ לִיהּ לְרַבָּה בְּכּוּדֵי שְׁלֹא יִשְׁמַע הַנְּתַבַּע דְּבִרְיוֹ, אִין,
 23 שְׁפָרְעָא וְיִיפָא, מִיָּהוּ שְׁפָרְעָא מְעֵלְיָא תְּהוּ לִי וְאִירְכֵם, וְאֲמִינָא אִינְקִיט
 24 הֵאֵי בִידֵי כָּל דְּהוּ.
 25 אָמַר רַבָּה, נִאֲמָן הַתּוֹבַע שְׁהִיָּה לוֹ שְׁטַר אַחַר, שְׁאֵם לֹא כֵּן מַה לוֹ
 26 לְשַׁקֵּר, הֵלֵא אִי בְּעֵי - אִם הִיָּה רוּצָה לְשַׁקֵּר, אָמַר לִיהּ, שְׁפָרְעָא
 27 מְעֵלְיָא הוּא - הִיָּה יוֹכֵל לְטַעֵן שְׁשֻׁטֵר זֶה כְּשֵׁר וְאִינוּ מְזוּיָף, וּמִתּוֹךְ
 28 שִׁכַּל לְטַעֵן כֵּן נִאֲמָן אִף עַל טַעֵנָתוֹ שְׁהִיָּה בִידוֹ שְׁטַר אַחַר.
 29 רַב יוֹסֵף חוֹלֵק עַל רַבָּה: אָמַר לִיהּ רַב יוֹסֵף, מְכַל מְקוּם אָמַי קָא
 30 סְמִכְתָּ - עַל מַה טוֹמֵךְ הֵנָּךְ מוּמְצִיא הַמְעוֹת מִהַלוּוֶה, אֵהֵאֵי שְׁפָרְעָא
 31 - עַל שְׁטַר זֶה שְׁהִרְאֵה הַתּוֹבַע, וְהִיָּה הֵאֵי שְׁפָרְעָא חֲסָפָא בְּעֵלְמָא הוּא.
 32 הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ פִּסְק הַהִלְכָה בְּשְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים: אָמַר רַב אִידִי בְּרַ אֲבִין,
 33 הִלְבְּתָא פְּוֹתִיָּה דְרַבָּה בְּאַרְעָא - בְּמַעֲשֵׂה הַרְאִשׁוֹן שְׁבוּ הִיָּה
 34 הָעֲרַעֲרוּ עַל חוֹקֵת קְרַקֵּעַ, הִלְכָה כְּרַבָּה שְׁתַּעֲמוּד הַקְּרַקֵּעַ בְּחוֹקֵת
 35 הַמְחֻזֵּק. וְהִלְבְּתָא פְּוֹתִיָּה דְרַב יוֹסֵף בְּזוּנֵי - וּבְמַעֲשֵׂה הַשְּׁנֵי שְׁתַּבַּע
 36 הַתּוֹבַע מַעוֹת עַל יְדֵי הַשְּׁטַר, הִלְכָה כְּרַב יוֹסֵף שְׁאִינוּ נִאֲמָן לְהוֹצִיא
 37 מִמְּנֵי מַעוֹת. וְטַעֵם הַדְּבַר, הִלְבְּתָא בְּרַבָּה בְּאַרְעָא, דְּהִיבָא דְקִיָּמָא
 38 אֲרַעָא תִּיקוּם - כּוּדֵי שְׁתִּישָׁאֵר הַקְּרַקֵּעַ בִּידֵי הַמְּחֻזֵּק בְּהּ, וְהִלְבְּתָא

אילו היו כולם נותנים "מעשר", היו כל היישובות יכולות לפתוח את
 דלתותיהן, ולא היו צריכים לחשוב על גירעונות!...
 משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

כאשר הקדוש-ברוך-הוא נותן ליהודי שליחות מסויימת, נותן לו את
 כמות הכוחות, הזמן והמרץ, הדרושים בשביל למלא את שליחותו
 בשלימותה, לא חסר ולא יתיר
 משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

גמרא

1 הגמרא מסתפקת בהבנת דברי אבא שאול: **אִיפְעֵינָא לְהוּ** – נסתפקו
 2 בני הישיבה, האם דברי **אָבָא שְׂאוּל אַרְיֵשָׁא קָאֵי** – על הרישא של
 3 המשנה נאמרו, שסובר תנא קמא שאין לקצוץ את כל הענפים
 4 הנוטים לשדה אלא בחרוב ושקמה, ועל כך בא אבא שאול
 5 להוסיף שאף בכל אילן סרק ניתן לקצוץ את כל ענפיו הנוטים. **או**
 6 **אִפְיָא קָאֵי** – או שמא נאמרו דבריו על שאול, העוסקת בשדה
 7 בית השלחין, שלדברי תנא קמא מותר לקצוץ כל ענפי אילן
 8 הנוטים לשדה בית השלחין ואף באילן הנותן פירות, ועל כך חולק
 9 אבא שאול ואומר שאין לקצוץ לגמרי אלא ענפי אילן סרק, אך
 10 ענפי אילן פרי אין לקוצצם אלא כשיעור המרדע מעל גבי
 11 המחרשה.

12 הגמרא פושטת ספק זה מברייתא: **הָא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, שְׂדֵה בֵּית**
 13 **הַשְּׁלַחִין שְׁנַכְנְסִים בַּה עַנְפֵי אֵילָנוֹת, אָבָא שְׂאוּל אֹמְרִי, רְשָׁאֵי בַעַל**
 14 **הַשְּׂדֵה לְקַצֹּץ אֶת עַנְפֵי כָּל הָאֵילָן** (כל סוגי האילנות) **כְּגַנְד**
 15 **הַמְשַׁקְלֵת, מִפְּנֵי שְׁהַצֵּל הַנְּגַר מִן הָעַנְפִים רַע** (מזיקן) **לְבֵית**
 16 **הַשְּׁלַחִין, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן, שְׂאבָא שְׂאוּל אִינוּ חוֹלֵק עַל הַדִּין**
 17 **הַמְבוּאָר בְּסִיפָא שֶׁל הַמְשֻׁנָּה, שְׁמוּתָר לְקַצֹּץ אֶף עַנְפֵי אֵילָן מֵאֲבַל**
 18 **הַנוֹטִים לְשָׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין, אֲלָא בַּחֲרֹב שְׁמַע מִיָּגָה אַרְיֵשָׁא קָאֵי**
 19 **– שֶׁעַל הַרִישָׁא אָמַר אָבָא שְׂאוּל אֶת דְּבָרָיו, וְסוֹבֵר שֶׁבִשְׂדֵה שְׂאִינָה**
 20 **שׁוֹל בֵּית הַשְּׁלַחִין רְשָׁאֵי בַעַל הַשְּׂדֵה לְקַצֹּץ כָּל עַנְפֵי אֵילָן סָרֵק**
 21 **הַנּוֹטִים לְשָׂדֵהוּ, וְלֹא רַק עַנְפֵי חֲרוֹב וְשַׁקְמָה. שְׁמַע מִיָּגָה – אֲכַן יֵשׁ**
 22 **לְהוֹכִיחַ כֵּן.**

23 **אָמַר רַב אֲשִׁי, מִתְּנִיתִין נְפִי דְּקָאֵי** – אף מדברי המשנה יש לדייק כן,
 24 שאבא שאול חולק על הדין המבואר ברישא ולא על הדין
 25 המבואר בסיפא. **דְּקָתְנֵי** – שהרי כתוב בדברי אבא שאול **כָּל אֵילָן**
 26 **כְּרָק כְּנַגַּד הַמְשַׁקְלֵת, וּמִתִּיבַת 'כֹּל' מִשְׁמַע שְׂבָא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי**
 27 **תָּנָא קָמָא. אִי אָמַרְתָּ כְּשֶׁלְמָא אַרְיֵשָׁא קָאֵי** – אם נאמר שבדברי אבא
 28 שאול נאמרו על הרישא, יהיו דבריו מובנים, דְּתִינֵי דְּקָתְנֵי כָּל אֵילָן
 29 – שלפיכך נקט בדבריו 'כל אילן', כדי להוסיף על דברי תנא קמא
 30 הסובר שאינו קוצץ את כל הענפים הנוטים אלא בחרוב ושקמה.
 31 **אֲלָא אִי אָמַרְתָּ אִפְיָא קָאֵי** – אך אם נאמר שאבא שאול אמר את
 32 דבריו על הסיפא של המשנה, העוסקת בשדה בית השלחין,
 33 שלדברי תנא קמא ניתן לקצוץ אפילו ענפי אילן פרי, ולדעת אבא
 34 שאול אין לקצוץ אלא ענפי אילן סרק, אם כן מדוע אמר 'כל', הרי
 35 אינו בא להוסיף על דברי תנא קמא אלא לגרע, ואם כן, אֵילָן כְּרָק
 36 מִיָּבֵעֵי לִיָּה – היה לו לומר שאינו קוצץ אלא אילן סרק בלבד. **אֲלָא**
 37 **לֹא שְׁמַע מִיָּגָה** – בהכרח יש ללמוד מכך, שבדברי אבא שאול
 38 **אַרְיֵשָׁא קָאֵי** – על הרישא נאמרו. **שְׁמַע מִיָּגָה** – אכן יש להוכיח כן
 39 מדברי המשנה.

משנה

40 משנה זו עוסקת באילן שענפיו נוטים לרשות הרבים, ומבארת עד
 41 כמה חייב בעל האילן לקצוץ את הענפים.
 42 **אֵילָן שְׂהוּא נוֹטֵה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, קוֹצֵץ בַּעַל הָאֵילָן מִן הָעַנְפִים**
 43 **הַתַּחְתּוֹנִים בְּכַדִּי שְׂהָא גְּמַל עוֹבֵר וְרוֹכְבּוֹ** – כפי השיעור הנדרש
 44 שיוכל אדם לעבור תחת הענפים העליונים כשהוא רכוב על גמל.
 45 זו היא דעת חכמים.
 46 **רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, קוֹצֵץ כְּפִי הַשִּׁיעוּר הַנִּדְרָשׁ עַל מִנַּת שְׂיוֹכַל לְעֵבֹר**
 47 **תַּחַת הָעַנְפִים גְּמַל הַטְּעוּן פֶּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילִי זְמוּרוֹת** (ענפים). **רַבִּי**
 48 **שְׁמַעוֹן אֹמְרִי, חִיִּיב בַּעַל הָאֵילָן לְקַצֹּץ אֶת כָּל עַנְפֵי הָאֵילָן כְּגַנְד**

49 **הַמְשַׁקְלֵת, דְּהִינּוּ, כֹּל מַה שְׁנוֹטָה מֵהֶם לְתוֹךְ רִשּׁוֹת הַרְבִּים, מִפְּנֵי**
 50 **הַטְּמוּמָּה.**

גמרא

51 הגמרא מבררת מי הוא התנא ששנה את הדין המבואר במשנה:
 52 **מֵאֵין תַּנְיָא** – מי הוא התנא הסובר **כְּגַנְדְּךָ בְּתַר אוּמְקֵינָא דְּהַשְּׁתָּא**
 53 **אֵילָנִין** – שבנוקים די בכך שנלך כפי האומדן של עכשיו. כלומר,
 54 מאחר שהענפים של האילן יוצאים ומזיקים את בני רשות הרבים,
 55 היה מקום לומר שיש לחייב את בעל האילן לקצוץ את האילן
 56 כולו, ואין די בכך שיקצוץ את הענפים הנוטים לרשות הרבים,
 57 שהרי חזורים הם וגדלים לאחר זמן. אך התנא של המשנה אינו
 58 סובר כן, אלא סובר שיש לילך כפי האומדן של עכשיו, ומאחר
 59 שעתה קוצץ בעל האילן את הענפים באומדן של שאינם מפריעים לבני
 60 רשות הרבים, די בכך. ולפיכך מבררת הגמרא, מי הוא התנא
 61 שסובר כן.

62 מבארת הגמרא: **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הֲלָבָה זֶה אִם יֵשׁ לִילָךְ לְפִי**
 63 **הָאוּמוּדָן שֶׁל עַכְשֵׁיו, כְּמַחְלֻקָתָהּ הִיא שְׁנִינָה, וְנִשְׁתַּנֵּינוּ כְּכַדִּי אֲלִיעוּר**
 64 **הָיָא** – הסובר שאם עתה אין חשש נזק, אין אוסרים את הדבר. **דְּתַנְיָא**
 65 **– שְׁנִינָה בַּמְשֻׁנָּה (להלן טו), אֵין עוֹשִׂין חֵלֶל תַּחַת רִשּׁוֹת הַרְבִּים, דְּהִינּוּ,**
 66 **שְׂאִין אָדָם רְשָׁאֵי לְחַפּוֹר תַּחַת רִשּׁוֹת הַרְבִּים בּוֹרוֹת שְׂחִין וְיַעְרֹת,**
 67 **מֵאֲחַר שִׁישׁ לְחוֹשׁ שְׂמָא תִּפּוּל תִּקְרַת הַבוּר, וְיַפְלוּ הַעוֹבְרִים וְשִׁבִים**
 68 **לְתוֹכוֹ וְיִנְקוּ. זֶה הִיא שִׁיטַת חֲכָמִים. רַבִּי אֲלִיעוּר מְתִיר, וּבִתְנָאֵי**
 69 **שִׁיעֵשָׂה עַל גְּבֵי הַבוּר כִּיּוֹסִי חוֹק, כְּכַדִּי שְׂתֵּהֵא עֲגֵלָה מְהַלְכֵת וְיַעְוֵנָה**
 70 **אָכְנִים מֵעַל גְּבֵי הַבוּר. שְׂבֹאוּפֵן כֹּזֵה אֵין חֲשַׁשׁ שִׁישְׁבֵר הַכִּיּוֹסִי.**
 71 **אִמְנָם חֲכָמִים אוֹסְרִים אֶף בֹּאוּפֵן כֹּזֵה, מֵאֲחַר שְׂאֶף אִם עֵתָה הַכִּיּוֹסִי**
 72 **חוֹק, מִכֵּל מְקוֹם לְאַחַר זְמַן יִכּוֹל הוּא לְהַתְּלִיעַ וְלִהְיִשְׁבֵר. וְסוֹבֵר**
 73 **רִישׁ לְקִישׁ שִׁישׁ לְתַלּוֹת אֶת דִּין מִשְׁתַּנֵּינוּ בַּמַּחְלֻקַת רַבִּי אֲלִיעוּר**
 74 **וְחֲכָמִים. שְׂדַעַת חֲכָמִים בַּמְשֻׁנֵּינוּ הַסּוֹבְרִים שְׂדִי בְּקַצִּיצַת הָעַנְפִים**
 75 **הַיּוֹצֵאִים עֵתָה, אֶף שְׂעִתִּידִים לְשׁוֹב וּלְגוֹדֵל לְאַחַר זְמַן, הִיא כְּדַעַת**
 76 **רַבִּי אֲלִיעוּר שֶׁם, הַמְתִּיר לְחַפּוֹר בּוֹר תַּחַת רִשּׁוֹת הַרְבִּים אִם מִנִּיחַ**
 77 **עֲלָיו כִּיּוֹסִי חוֹק, אֶף שְׂעֵשׂוּ הוּא לְהַתְּלִיעַ לְאַחַר זְמַן וְלִהְיִשְׁבֵר. אֶךְ**
 78 **לְדַעַת חֲכָמִים שֶׁם אוֹסְרִים בּוֹה, יֵהָא בַּעַל הָאֵילָן חִיִּיב לְקַצֹּץ אֶת**
 79 **אֵילָנוֹ לְגַמְרִי, מִפְּנֵי הָעַנְפִים הַעֲתִידִים לְצַמוּח לְאַחַר זְמַן.**

80 הגמרא מביאה את דעת החולק הסובר שאין לדמות המשניות זו
 81 לזו: **רַבִּי יוֹהָנָן אֹמְרִי, אֲפִילוּ תִּיָּקָא רְבָנֵי** – אפילו אם תאמר
 82 שמשנתינו היא כדעת חכמים שם, אין קושיא בדבר, מאחר שיש
 83 לחלק בין המקרים. **הָתָם** – במשנה שם העוסקת בחופר בור תחת
 84 רשות הרבים, אוסרים חכמים לעשות כן, משום דִּימְגִינֵי דְּמַסְפַּחִית
 85 וְלֹא אֲדַעְתִּיהּ – לעיתים הכיּוֹסִי מתלע ונחסר, ואין אדם שם ליבו
 86 לכך, ויכולים העוברים ושבּים לילך שם וליפול לתוך הבור. **אָבָל**
 87 **הָכָא** – במשנתנו לגבי ענפים היוצאים לרשות הרבים, אין לחשוש
 88 לכך, משום דְּקָמָא קָמָא קָא גְּזִינֵי לִיָּה – כל ענף היוצא ראשון
 89 יקדים בעל האילן לקוצצו, ולפיכך לא יבואו להיכשל בו העוברים
 90 ושבּים.

91 שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי גְּמַל טְעוּן פֶּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילִי זְמוּרוֹת.**
 92 **אִיפְעֵינָא לְהוּ** – נסתפקו בני הישיבה, האם שיעורא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ
 93 – האם השיעור שאמר רבי יהודה, שיש להשאיר מקום לגמל
 94 הטעון פשתן או חבילי זמורות, גדול הוא מן השיעור שאמרו
 95 חכמים בכדי שיעבור גמל ורוכבו, או **לְקָמָא שְׂעוּרָא דְּרַבִּינֵי נְפִישׁ** –
 96 או שמא השיעור שאמרו חכמים גדול הוא מן השיעור שאמר רבי
 97 יהודה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ז נגד שתחב בו בית יד גג באמציעותו, והרי הוא דומה למקבת לד [שהוא פלי לח] - מתר לנעול בו אף אם הוא נוקב בארץ, ואף שאינו קשור כלל, שאינו נראה כבונה, הואיל ונפר בו שהוא פלי. ואינו דומה ליש בראשו גלסטרא, שדומה גם פן לכלי, ואף על פיריך להיות קשור ושלא יהא נוקב בארץ, לפי שפאן עשה בו מעשה בידים בתחיבת הבית יד לתוכו, ועל ידי כך עשאו פלי, מה שאין פן הגלסטרא לא עשאה הוא בידים בשביל תורת פלי לח.

וכן הבריה שתוחבין קצה האחד בנקב שבחומה מצד הדלת מפאן וקצה השני בנקב שמוצד הדלת מפאן, אם יש בו טבעת באמציעותו שאוחזין בה בשעת פתיחה ונעילה, ומושכין בה את הבריה - הרי הוא בית יד לבריה לח, ומתר לנעול בו אף שאינו קשור כלל לח:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף ז:

ביאורי הלכה

אינו דומה לכלי כלל³⁸.
[ז] בית יד לבריה - מוט שנותנים בארון הקודש כדי שלא יפלו ספרי התורה, מותר להכניסו ולהוציאו בשבת, גם אם אין בו בית יד³⁹.
[ח] קשור כלל - וצ"ע מאי שנא מקנה דלעיל⁴⁰.

[ג] בית יד - ידית, בית אחיזה.

[ד] למקבת - פטיש.

[ה] שהוא בלי - כלי גמור, ולא רק דומה לכלי³⁷.
[ו] תורת כלי - אין ללמוד מכאן להתיר לתחוב בארץ קנה שהתקינו לנעול בו על ידי מעשה בידיים, כי הקנה

צינונים והוספות

על פי המבואר במוסגר (לעיל סעיף ב, ובהערה טו), וממילא יש לתמוה על המשמעות שהבריך חמור יותר מנגר שיש בראשו גלוסטרא וממילא מקנה. אמנם לולא המוסגר, היתר קנה שהוכן לנעול בו הוא כי הנועל בדבר שהותקן לנעילה אינו נראה כבונה (ללא קשר עם גדרו ככלי), משא"כ הנגר שבראשו גלוסטרא שהיתרו משום דומה לכלי (ורק כאן שייכת הסברה שאין דרך לשקע כלי בבנין), ולא מצינו (לולא המוסגר) שעצם כך שדבר דומה לכלי (ולא הותקן לכך במעשה) יהיה מותר ללא קשירה (ואפילו אינו נתחב בקרקע). אמנם, אם הכין את הבריה לנעול בו על ידי מעשה הניכר, יהיה מותר מצד שלא נראה כבונה (כדין הקנה, ולא מצד שדומה לכלי). ונמצא שהערה זו מתייחסת לביאור כפי שהוא במוסגרים. ונפק"מ בבריה שיש בראשו גלוסטרא אך אינו בו טבעות, אינו קשור, ולא הותקן לנעילה ע"י מעשה (והוא ע"ד המובא לעיל הערה טו בקנה שיש לו תורת כלי אך לא התקינו לנעילה, וראה לעיל (הערה לב) אם יש נפק"מ גם לעניין נגר הקשור למזוזה).

(37) ראה לעיל הערה כט.

(38) הקנה אינו דומה לכלי גם לאחר שהתקינו לכך, וגם אם יש לו צורה של כלי נעילה ממש צ"ע אם די בכך ליתן תורת כלי או שצריך שיהיה דומה לכלי המשמש לדבר שאינו נראה כבניה כמו הגלוסטרא (ראה לעיל הערה טו).

(39) כיון שהמוט יוצר במיוחד לשם שימוש של כלי, דינו כנעשה בו בית יד, אבל אם משתמשים במקל שלא נוצר לכך יש לייחדו לכך בתיקון שעל ידי מעשה או לקושרו.

(40) הערה זו מיוחסת לתוספת מאדה"ז (כחלק משאר המ"מ שבדפוסים הראשונים), ולכאורה כוונתו דכיון שהבריה תחוב בצדדים בלבד (כמו קנה דלעיל ס"ב), מספיקה בו תורת כלי (שעל ידי מעשה), כדי שיהיה מותר גם ללא קשירה, אבל בסעיף זה משווה את הבריה לנגר שאפילו שיש בראשו גלוסטרא אין להתירו ללא קשירה או ללא הטבעת שבאמצעיתו. והנה, הערה זו מבוססת לכאורה על כך שדין נגר ובראשו גלוסטרא, שווה לקנה שהותקן לנעול בו על ידי מעשה (שבשניהם ישנה הסברה שאין דרך לשקע כלי בבנין, אלא שבנגר הצריכו להיכר נוסף), והוא

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ריבית ~

כל שקוצץ לו דבר קצוב אף שחצי הריוח לא יהיה כל כך. אבל המנהג פשוט במדינות אלו להקל בזה לעשות ממרנות שהם שמרי עסקא על דרך זה רק שאחריות האונסים והפסד בסחורה שהחולה צריכה להיות על שניהם בשוה כמו שנתבאר למעלה).

~ יום שלישי ~

ומכל מקום צריך לזהר שלא להזכיר בשטר קצבה לריוח בשבועות או חדשים שנתחייב המקבל ליתן דבר קצוב לכל שבוע או חודש מטעם שיתבאר אף על פי שאם לא יהיה ריוח לא יטול כלום ויחשוב זה שנטל על הקרן וכן בכל דרכי היתר לקחת ריוח שיתבאר צריך לזהר שלא להזכיר קצבה לריוח בשבועות או חדשים (בין בכתב בין בעל פה בתורת חיוב על המקבל אלא אם ירצה לעשות כן מעצמו אחר כך להקל עליו מותר לקבל ממנו. ואפילו קצבה בשנים להתחייב ליתן לכל שנה כך וכך אסור כי אין הפרש לענין רבית בין זמן מועט לזמן רב) אלא יכתוב סתם ליתן בסוף השנה או חציה כך וכך וכשיגיע הזמן יכתוב שטר אחר או אפילו בלא שטר כלל אם נתרצו שיהיה העסק בידו עד שנה או חציה על דרך היתר זמן הראשון הרי זה מותר לקבל בסוף זמן השני ריוח כל כך כמו בעד זמן הראשון ואפילו לא דבר עמו כלל בסוף זמן הראשון או יותר מן הסתם עיכבה על דרך היתר הראשון (ואם עיכבה פחות מזמן ראשון ובא הנותן לטול העיסקא מידו אין להם לחשב הריוח בפירוש לשבועות וחדשים אלא יתן בסתם לפי ערך הזמן שעבר מהשנה):

~ יום רביעי ~

מב וכל זה כשאותן המעות שמקבל הן עצמן עוסקא שמתעסק בהן להרויח ואינו מוציא אותן ביציאותיו אבל אם הוציא יתר מחצי המעות שהן הלואה ביציאה שאין בה ריוח כגון לצורך פרנסתו או דירתו או פירעון חובו בין מדעת הנותן שנתן לו רשות להוציא בין שלא מדעתו אף שמיד החזיר מעות אחרות תחתיהן ונתעסק בהן והרויח הרי זה הריוח שלו ואם נתנו להנותן הרי זו רבית גמורה אף אם לא קצץ לו דבר קצוב אלא נתן לו חצי ריוח כל המעות בין רב או מעט לפי שמיד שהוציא ביציאותיו נעשו מעות אלו שהוציא חוב הלואה עליו ולא נשאר חצי המעות פקדון שיהיה חצי הריוח לבעל הפקדון.

ומה תקנתו אם צריך ללוות ממעות העסק לפי שעה להוציא ביציאותיו אזי כשיחזיר המעות אחרות תחתיהן יזכה אותן להנותן על ידי איש אחר שיגביהן בשבילו שזכין לאדם שלא בפניו. ובלבד שיתן לו הנותן רשות ללוות מהן לפי שעה שאם ילוה מהן שלא ברשותו אין חזרה מועלת אפילו על ידי איש

~ יום ראשון ~

מ וצריכים לחלק בשוה הריוח שיהיה הן רב הן מעט ואסור לקצוץ ריוח ידוע להנותן בין שהוא רב או מעט או לא יהיה ריוח כלל. ואף על פי שמכירה היא זו שמוכר לו כל חלקו בריוח ואפילו יהיה הרבה מאוד בעד דבר קצוב וכמו שרשאי למכור כן לאיש אחר מכל מקום זה שקיבל ממנו המעות אם פוסק לו ריוח ידוע נראה כלוה ממנו ברבית ואסור מדברי סופרים אף על פי שבאמת אינו לזה על חצי הפקדון שפוסק לו בעדו ריוח ידוע. ואפילו אינו לזה כלל כגון שאחריות כל המעות על הנותן בין מאונסים בין מהפסד עיסקא שתהיה בוול ואפילו אם גם אחריות גניבה ואבידה על הנותן מכל המעות שנמצא שהמקבל אינו אלא שלוחו של הנותן להתעסק במעותיו להרויח בהם וקנה ממנו הריוח בדבר קצוב אף על פי כן מתחלף הוא במלוה ברבית הואיל ונותן לו ריוח ידוע וההפסד הוא דבר שאינו מצוי כל כך. ויש מתירין אם כל האחריות אפילו מגניבה ואבידה הן על הנותן מכל המעות שהמקבל אינו נראה כלוה כלל ומותר למכור לו הריוח כמו לאיש אחר וכן בכל רבית של דברי סופרים מותר לפי סברא זו אם נוטל הרבית מקבל עליו כל אחריות אפילו מגניבה ואבידה כי מעתה אינה נראית כהלואה כלל ומותר לטול ממנה ריוח ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים (אבל אם הנותן מעות למחצית שכר אינו מקבל כל האחריות אלא מחצי המעות אסור לדברי הכל):

~ יום שני ~

מא וכל זה כשקוצץ לו דבר קצוב בין שירויה הרבה בין שלא ירויח כלום רק שאחריות ההפסד מן הקרן הוא על הנותן אבל אם קוצץ לו דבר קצוב בין שירויה הרבה בין שלא ירויח אלא כשיעור שקצץ לו יתננו לו כולו אבל אם לא ירויח כלום לא יתן לו כלום וכן אם ירויח פחות משיעור שקצץ לו יתננו לו ולא ישלם מביתו לשיעור זה הרי זה מותר אף אם אחריות גניבה ואבידה הן על המקבל מכל המעות כדינו שהוא שומר שכר וגם אחריות הוול ואונסים על המקבל מחצי המעות שהן הלואה (לפי שאינו נראה כמלוה ברבית במה שקוצץ עמו שיתן לו דבר קצוב הואיל ולא יתננו לו מביתו אם לא ירויח כלום אלא שמוכר לו המקבל חצי הריוח שלו בעד שמוחל לו הנותן את העודף על דבר קצוב שקצץ עמו אם יהיה עודף ומכירה זו שהמקבל מוכר חלקו להנותן אינה נראית כהלואה ברבית כמו מכירת הנותן חלקו להמקבל בעד דבר קצוב וידוע שיתן לו שהיא דומה כאלו הוא מלוה ברבית).

(ויש חולקין על זה וחוששין משום רבית גמורה של תורה

נעשה הכל הלואה ואסור מדברי סופרים כמו שנתבאר למעלה.

אלא כיצד יעשה יתנה עמו שלא יקנה אלא סחורה פלונית ואם ישנה שיהיה כל האחריות על המקבל אף מחצי הפקדון ואפילו מאונסים וזול ואף על פי כן אם יהיה ריוח בסחורה ההיא יחלקו בשוה שכן הדין בכל שלוח שמשנה שליחותו שכל ההפסד שלו והריוח למשלח והמקבל מותר לו לשנות לכתחלה לטובת הנותן לקנות סחורות אחרות שיש בהן ריוח הרבה וכל האחריות יהיה עליו ואף שהנותן דעתו גם כן שישנה וירויח הרבה ויהיה כל האחריות עליו אין בזה משום הערמת רבית הואיל וקבלת כל האחריות על המקבל אינה אסורה אלא מדברי סופרים מפני שהנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד ואף שגם עתה כשהמקבל משנה וכל האחריות עליו הרי הנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מכל מקום כיון שאם לא היה משנה והיו כל האחריות על שניהם בשוה היה הנותן קרוב לשכר ולהפסד כמו המקבל מותר שהרי המקבל מדעת עצמו הוא משנה ואינו כשלוחו של הנותן בשינוי זה. וכן יכול להתנות שלא ימזין הכספים אלא תחת הקרקע ואם ישנה ויארע בהן אונס כל ההפסד עליו אף של חצי הפקדון. וכן יכול להתנות עמו שילווה אותן לנכרים ברבית על משכנות של כסף וזהב וימזין המשכנות תחת הקרקע וכן המעות קודם שילווה ואחר שיפרעו לו שנמצא בטוח מכל ההפסד ואם ישנה ויעסק בהן בסחורה יהיה כל ההפסד עליו בין מאונסין בין מזול. והמקבל יעסק בהן בסחורה ויתן לו חצי הריוח וכל האחריות עליו.

(וכל זה באחריות ההפסד שבא מחמת השינוי ששינה ממה שאמר לו הנותן אבל כל הפסד שלא בא מחמת שינוי זה הרי הוא על שניהם בשוה מן הדין. ואם המקבל מקבלו עליו בלבד יש בזה משום רבית אלא אם כן מתנה עמו בפירוש שאם ישנה יהיה כל ההפסד עליו אפילו הפסד שאינו בא מחמת השינוי):

~ שבת קודש ~

מה עוד יש דרך אחרת שיהיה הקרן בטוח אף שכל האחריות על שניהם בשוה אלא שקיבל עליו המקבל שלא יהיה נאמן על שום הפסד מהקרן בשבועה כדינו שהוא שומר שכר וחייב שבועה על הפסד באונס רק שיכרר בשני עדים כשרים שאירע לו הפסד באונס ואם לא יכרר בעדים יתחייב לשלם כל ההפסד מן הקרן ואף שהנותן הוא רחוק להפסד מותר כיון שאם יוכל לברר בעדים יהיה קרוב גם להפסד כמו לשכר. אבל אסור להתנות עמו כן על הריוח שלא יהיה נאמן בשבועה לומר שלא היה שם ריוח שכיון שהוא ספק מתחלתו אם יהיה שם ריוח אין לו לומר לו איני מאמינך (ואפילו אם מאמינו בלבד אין בכך כלום כיון שהתנה עמו שאם לא יכרר בעדים ישלם וקיבל עליו תנאי זה כל תנאים שבממון קיים ומשום רבית אין כאן כיון שאם יוכל לברר בעדים יהיה קרוב להפסד כמו לשכר):

אחר ליכותן להנותן עד שיחזירן ליד הנותן. מלבד האיסור של תורה שעושה במה שמשנה מדעתו של הנותן ללוות מעותיו שלא ברשותו:

~ יום חמישי ~

מג ואם יש לו איזה סחורה בעין כדי המעות של חצי הפקדון ראשי להוציאן ביציאותיו מדעת הנותן ולהקנות לו הסחורה כפי מה שהיא שוה עכשיו ולא כמו שקנאה בזול כמו שנתבאר למעלה וליתן לו הריוח שיהיה ממנה הן רב או מעט או אם קצץ לו דבר קצוב בעד הריוח אם ירויח כן בסחורה זו לפי המנהג שנתבאר למעלה ואינו צריך להקנות לו הסחורה בקנין סודר אלא די בנתינת מעות שעשאה חכמים בקנין גמור לענין היתר רבית של דבריהם שעל ידי מקח וממכר כמו שנתבאר למעלה. והוא הדין אם אין נותן לו עכשיו מעות כלל אלא שחייב לו מכבר אינו צריך להקנות לו בקנין סודר כל שיש לו עכשיו כולה בעין כמו שנתבאר למעלה. רק שיתעסק בה להרויח ולא יוציא ממנה או מרמיה ביציאותיו.

מה שאין כן כשאין לו סחורה בעין כדי המעות של חצי הפקדון צריך לקנותן במעות אלו עצמן או שיזכה לו מעות אחרות על ידי אחר ויקנה בהן אם נותן לו הנותן רשות ללוות מהן לפי שעה. ואם אינו מוכה לו על ידי אחר הרי הריוח שנותן לו רבית גמורה של תורה שכיון שנותן לו המעות ופוסק עמו למחצית השכר ונותן לו רשות להוציא אותן ביציאותיו ועכשיו כל המעות הלואה אצלו כשיוציאן הרי הפסיקה שפוסק עמו למחצית שכר היא שכר הלואה בלבד.

ולפיכך אף אם הנותן קיבל עליו כל האחריות אפילו מנגיבה ואבידה מכל המעות וכל הסחורה אף של חצי ההלואה אסור שאין קבלת האחריות על הנותן מועלת להתיר רבית של תורה. מה שאין כן כשאינו נותן לו רשות להוציאן ואינו מוציאן ביציאותיו אלא מתעסק באותן מעות עצמן להרויח והרי הריוח העולה מהן של הנותן מן הדין אזי מועלת קבלת כל האחריות על הנותן להתיר הקציצה שקוצץ לו אף אם לא יהיה ריוח כלל כמו שנתבאר למעלה לפי שקציצה זו אינה אסורה מן התורה שהרי הוא קונה את העודף שיהיה בריוח של הנותן על הקציצה אלא מפני שנראה כלוה ברבית אסרו חכמים וכשכל האחריות על הנותן אינו נראה כלוה כלל כמו שנתבאר למעלה:

~ יום שישי ~

מד והרצוה ליתן מעות בעיסקא למחצית שכר ושהיה הקרן שלו בטוח וכל האחריות יהיו על המקבל אין מועיל לו שיוסיף להמקבל בשכר עמלו ואפילו יתן לו מתנה מרובה כדי שיקבל עליו אחריות יותר מדינו על דרך שנתבאר לפי שכל שהנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד

עמו ולקנות ממנו בקנין סודר שאם לא יתננה לו לזמן פלוני יתחייב מעכשיו לפרוע לו לזמן פלוני עד הכפל משויה. שכל שהקדמת המעות על הסחורה הוא בהיתר גמור על דרך שנתבאר למעלה שוב אין בזה משום רבית במה שפורע בעדה אפילו עד הכפל לזמן פלוני בשביל שלא נתנה לו בזמן שקבע לו כי אין זה שכר המתנת הפרעון אלא קנס הוא שקנס את עצמו ומיד שעבר הזמן ולא נתנה לו כרגע הוא נתחייב בקנס כולו לפיכך אין דומה כלל לרבית שהיא ריבוי ממון שמתרבה בהמשך הזמן שבעליו ממתניס אותו.

מן וכל דרכי היתר הללו הן בעיסקא שהמקבל אינו מוציא המעות ביציאותיו אלא מתעסק בהן ומרויח.

ויש דרך אחרת להתיר להוציא המעות ביציאותיו רק שיהיה לו סחורה בעד כל סך המעות שנותן לו ומוכרה לו בין בשויה בין בפחות משויה בעד מעות הללו ומקנה אותו לו בקנין סודר בתנאי שאם לא יתננה לו לזמן פלוני יתחייב בקנין סודר זה מעכשיו לפרוע בעדה אפילו עד הכפל משויה לזמן פלוני. וכן אם אין לו סחורה זו אלא שנקבע השער בעיר עליה בענין שמותר להקדים עליה מעות לקבלה אחר כך כשער הזה כמו שנתבאר למעלה מותר גם כן להתנות

~ 'לקוטי תורה' פרשת פנחס - הפרשה החסידית ~

ביאור על פסוק "את קרבני להמי"

נבְּרָא לְהַתְעַנְּנִי. וְלָכֵן עוֹלָם־הֶבְא נִבְּנָה עַל מִדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה. כַּמְבֹאָר בַּסְּפָרִים⁵, שְׁעוֹלָם־הֶהָה נֹאמַר בּו' (תהלים פמ, א): "עוֹלָם הָיָה יִבְנֶה", מִה שְׂאִין בֶּן עוֹלָם־הֶבְא הוּא מִדַּת הַדִּין.

שְׁהָרֵי יִסוּרֵי עוֹלָם־הֶהָה נִקְרָאִים 'יִסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה וְחֶסֶד'⁶, כִּי 'יִסוּרִים מִמְרָקִין'⁷; וְיִסוּרֵי עוֹלָם־הֶהָה – אֵיבּוּר מִמוֹן⁸, וְ"נוֹקֵף אֶצְבְּעוֹ כו"⁹ – אֵין עָרוּף לִנְבִי יִסוּרֵי גֵיהֶנֶם, שְׁהָ"אֵשׁ – אֶחָד מִשְׁשִׁים כו"¹⁰; וְמִה שְׁהָיָה רֹאוּי לִידוֹן בְּגֵיהֶנֶם בְּעוֹלָם־הֶבְא, מְחַשְׁבִין כְּנִגְדוֹ יִסוּרֵי עוֹלָם־הֶהָה תְּקָלִים, וְהָרֵי זֶה חֶסֶד כו'. מִה שְׂאִין בֶּן עוֹלָם־הֶבְא עוֹנֵשִׁים גֵּיהֶנֶם כו', לְפִי שֶׁהוּא נִבְּנָה עַל תּוֹקֵף מִדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה, לְשַׁלֵּם לְרַשָּׁע רַע כְּרַשְׁעָתוֹ¹¹.

וְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי שְׁעוֹלָם־הֶבְא, שֶׁהוּא גִילּוּי הַחֲשֻנָּה וְתַעֲנוּג הַנְּשָׁמוֹת הוּא עַל יְדֵי גְבוּרוֹת וְצִמְצוּמִים¹². וְזֶהוּ "לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו, וּכְבוֹד הַדָּר מְלֻכּוֹתוֹ"

הַנֶּה פְּתִיבִי¹: "לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ", שֶׁהָאָדָם הוּא הַעוֹשֶׂה הַנִּזְעָר. דְּהֵינּוּ, שֶׁהוּא הַמְּמַשֵּׁף גִילּוּי אֱלֻקוֹת מְאוּר אֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְהִיּוֹת גִּזְעָר.

וְהֵנָּה אֶמְרוּ רַז"ל (מְנַחוֹת כמ, ב): "בִּיּוֹד נִבְרָא הָעוֹלָם הֶבְא" – פִּירוּשׁ: "בִּיּוֹד" – צִמְצוּם, הָאָרֶה, נִקְוָה קִטְנָה שְׁבִאֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שְׂאִין לוֹ סוֹף וְאֵין לוֹ קֵץ וְתַקְלִית, "לִית מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלִל"², וְאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת שׁוּם הַשְּׁנָה לְשַׁכַּל נִבְרָא לְהִיּוֹת תַּעֲנוּג הַנְּשָׁמוֹת, אֶלָּא שְׁנֵהֵינּוּ מְזִיּוּר כו'³.

וְכַמְשָׁל בְּהִירוֹת הַשְּׁמֹשׁ אוֹ הָאֲבוּקָה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַסְתַּכֵּל בָּהֶם מַחְמַת בְּהִירוֹתָם – וְכֵן הוּא לְעַנְיַן הַשְּׁנָה, שְׁבִאֹר אֵינִיסוֹף בְּרוּךְ־הוּא עֲצוּמוֹ לֹא שְׂיִיף שׁוּם הַשְּׁנָה כָּלִל מַחְמַת בְּהִירוֹתוֹ הַגְּדוֹל, כִּי "יִשֵּׁת חֶשֶׁךְ סִתְרוֹ" (תהלים י, יב), רַק עַל יְדֵי צִמְצוּם הָאָרֶה נִקְוָה קִטְנָה⁴.

וְזֶהוּ "הָעוֹלָם־הֶבְא" דִּיקָא, שֶׁהוּא גִילּוּי הַשְּׁנָה לְשַׁכַּל

7. (שם. סְנֵהֲרִין לֵב, א).
8. (רֵאָה עֲרִכִין טו, ב).
9. ("אֵין אָדָם נוֹקֵף (נוֹקֵף) אֶצְבְּעוֹ מִלְּמַטָּה, אֶלָּא אִם בֶּן מְכַרְיִין עֲלָיו מִלְּמַעְלָה. חוֹלִין ז, ב).
10. (בְּרֻכּוֹת נו, ב: "אֵשׁ – אֶחָד מִשְׁשִׁים לְגֵיהֶנֶם").
11. (קִרְשָׁע רַע כְּרַשְׁעָתוֹ: נֶסֶח פִּיּוֹט "גְּדִל").
12. (יֵשׁ לוֹמַר, כִּי גַם הַחֲקִמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יו"ד שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם־הֶבְא, הָרֵי הַתְּהוּוֹתָה מְאוּר אֵינִיסוֹף הוּא עַל יְדֵי גְבוּרוֹת וְצִמְצוּמִים, וְהוּא מִה שְׁנִמְשָׁף הָאוֹר וְהַשְּׁפַע רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת שְׁעוֹת כו', וְשִׁרְשָׁם מְזִבְוֶה

1. (בְּרֵאשִׁית ב, טו: "וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיַּנְחִיּוּ בֶן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ").
2. (תְּקוּנַי זֶהר בְּהַקְדָּמָה, פָּתַח אֶלְהוֹ יו, א).
3. (בְּרֻכּוֹת יו, א: הָעוֹלָם הֶבְא . . צִדִּיקִים יוֹשְׁבֵין וְעַמְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיָּהם וְנִהְיִים מוֹזֵי הַשְּׁכִינָה").
4. (וְעֵינִי מִה שְׁנִתְבָּאָר מִנְּהָ, בְּדַבּוּר תְּמַתְחִיל "שְׁחוּרָה אֵינִי וְנֹאמֶה" – "אֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה" (לְקַטְוֹן שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ב וְאִלְתָּר)).
5. (רֵאָה מְבִין בְּהַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ אֵיבּוּב).
6. (רֵאָה בְּרֻכּוֹת ה, א).

ומז"א כו', פי הפל הוא בחינת מקיף ופנימיות כו'.
 וכמשל הדבור מן המחשבה - שלא כל מחשבתו
 יוכל להכניס בדבור, רק אפס קצהו בלבד; וכן מן השכל
 למדות. כמו כן מההתבוננות בתפלה - שאי אפשר
 להיות התפעלות הלב כל כך בכל פח השגתו
 והתבוננותו, רק שמתקצר פח ההכנה וההשגה כו'.

והוא בחינת "עגולים ויושר": שמתחלה נמשך
 'עגולים', ואחר כך 'פרצוף יושר', שהוא בחינת האדם
 - פח הראיה בעין כו'; ורמ"ח אברים שונים. וכוה יש
 - עיבור, וניקת, מוחין קמנות, וגדלות. מה שאין כן
 בעיגולים הוא בהשוואה לכל צד כו'.

ובכלליות, ההשפעה וההמשכה מריש כל דרגין נקרא
 בשם מ"ה וב"ו, שבחינת מ"ה הוא מקיף לגבי ב"ו. הנם
 שגם שם מ"ה הוא פנימי, אך לגבי ב"ו הוא המקיף.
 ששרש מ"ה הוא מ'מצא דא"ק, ומצא הוא הנקרא
 תמיד בחינת רצון. וכמו שכתוב (תצוה כח, לח): "והיה על
 מצחו"15 לרצון כו". ונקרא בזה"ר16 "רעוא דכל רעוין"
 כו'17.

והנה שם ב"ו הוא בחינת נוקבא. "שמוד - לנוקבא
 ונכוד - לדכורא"18. פי "מלכות - תורה שבבעלפה
 קרינו לה"19, בחינת מלכות - ב"ו. אמנם מ"ה הוא
 בחינת תורה שבכתב, "בחכמה אתברירו"20.

(תהלים קמה, יב): זיו השכינה "הן הם גבורותיו"13, שהם
 צמצומים על ידי השתלשלות מעילה לעילה כו'. מלאכים
 ונשמות, אין אחד מהם דומה לחיבור: מתנה מיכאל -
 באהבה דוקא; ומתנה גבריאל - ביראה דוקא, ואין להם
 אהבת מיכאל באהבה, רק אהבה אחרת באופן אחר.

והנם שכולם מקבלים מאור אין סוף ברוך הוא,
 - כמו פח הנשמה המתפשט באברים, שבנשמה
 עצמה אין בה התחלקות, ואף על פי כן, פח הראיה
 מקבל העין וכח השמיעה מקבל האזן כו', ואין העין
 מקבל אלא חלק פרטי, שהוא פח הראיה בלבד כו', בלי
 שום שכל והשגה; והשכל וההשגה שורה פמוחין לבר,
 ואין שם פח הראיה הנשמיות; והאזן מקבל פח השמיעה
 בלבד כו'; וכיוצא בזה בשאר אברים - שאין אחד דומה
 לחיבור כו'14.

ב. והנה, כל ההשתלשלות מעילה לעילה הוא כ'
 בחינות - מריף ופנימי (מקיף - מה שאין נכנס תוך הכלי,
 שאין הכלי מלבישו, לפי שאין בו השגה כו'), ומתחלה
 נמשך המקיף ואחר כך נמשך הפנימי:

פי הפנימי הוא הארה קצת מבחינת המקיף הנמשך
 - שנכנס להיות פנימי, ומפנימיות עליון נעשה מתחלה
 מקיף לתחתון, ואחר כך נמשך קצת הארה מפניו להיות
 פנימי. וכך הוא בכל סדר ההשתלשלות - מאימא לז"א,

17. [עין מה שנתבאר: בביאור על פסוק "ועשית ציץ" בסופו (תורה אור פד,
 א). ובדבור המתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל תוריע ב, ד ואילך). ובביאור
 על פסוק "מי מנה עפר יעקב" (לעיל בלק סט, א).

ועין מה שנתבאר במקום אחר, על פי מאמר הוהר בפרשת נשא (דף קכ"ח,
 עמוד ב), בענין: "פחמך טב דשקוד על דורדויה", מענין מ"ה וב"ו
 שבמחוקא סתימאה (באורי הוהר: לארמור' האמצעי קבר, א ואילך. לארמור'
 הצמח צדק חלק ב התקעא ואילך).

ועין מה שנתבאר בביאור על פסוק "משה ודבר", מענין שם מ"ה (אולי
 הפונה לתורה אור סט, א). ובדבור המתחיל ענין "האבות הן הן הפורקנה"
 (תורה אור עב, ד). ובביאור על פסוק "ונתי", בענין "מלאוא איהו שם מ"ה"
 (לקמן שיר השירים ב, ב). ובביאור על פסוק "והניף הכהן אותם על לחם
 הציפורים" (לעיל אמור לת, ב).

18. (והר חלק א מה, ב, רסה, ב (בהשקפות). חלק ב צב, א, חלק ג צב, ב
 רכז, א - נתבאר בתורה אור יתרו ע, ג, עא, גיד, עג, ב).

19. (תקוני ותר בהקדמות, פתח מלאו יו, א).

20. (ראה ותר חלק ב רנד, ב, עץ חיים שער יח, פרק ה. מבוא שיערים שער ה
 חלק א פרק ב).

דעתיקיימין' המלוכשת במחוקא סתימאה.

ועין מה שנתבאר בפרשת שלח (לעיל מו, א), על פסוק "אני", מענין שער
 בשמאל כו'.

ועין מה שנתבאר בביאור על פסוק (תצא כג, ו) "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע
 אל בלעם כו'" (לקמן תצא לט, ג), שהאתערוהא דלתתא לצמצום וגבורה
 זו, הוא גם כן על ידי שהאדם מצמצם את עצמו בחינת "פטר רצונך" (אבות
 ב, ד). והו ענין "לעברה כו'". וכמבואר פירוש וענין "עובר אלקים" (מלאכי
 ג, יח), ב"ספר של בינונים" פרק מ"ו.

והו "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים לא, ס): צפון הוא בחינת
 גבורות, שעל ידי זה נמשך גילוי התענוג בגן עדן.

ועין מה בראשית חכמה שער האהבה פרק ו': "ליראיך כו' - פי אם אין
 יראה אין חכמה" (אבות ג, ו) - יראה גימטריא גבורה; "אזוהו גבור הפובש
 כו'" (שם ד, א).

13. (ראה יומא סט, ב, ילקוט שמעוני נחמיה רמז התרעא).

14. [ועין מה שנתבאר בפרשת שלח (לעיל מו, א), בביאור על פסוק "והיה
 לכם לציצית", מענין שכלים נבדלים כו'].

15. (תמיד).

16. (חלק ג קכט, א, קלו, ב, רפח, ב ועוד).

ועל זה אמרו²⁵: "אין טעם לרצון" כו' - שהוא למעלה מהשגה כו'.

וזהו "נחת רוח שאמרתי ונענשה רצוני" - שגעשה ונמשך רצון העליון שאין טעם והשגה בו.

[ואפשר שנקרא "נחת רוח", כי רוח היינו בחינת אויר - אור-י"ו²⁶, שהוא מקור אותיות התורה]²⁷

וזהו בחינת תורה שבכתב, שהוא למעלה מהשגה, שעיקרה אינה אלא האותיות כדמותן וכצלמן. מה שאין בן ההלכות על בורין, אי אפשר להשיג מתורה שבכתב. כגון, וקשרתם לאות כו' - איני יודע מהו, עד שבאו חז"ל ופירשו²⁸: ד' פרושיות - "ט"ט בכתפי כו', וד' פתים - תפרן, ואלכסונן; וכן "סופה - גבוה כ' אמה כו'²⁹ - שהוא ענין השגות הרצון, שזהו כלי קיבול לרצון. שבשיעור דוקא ששיערו חכמים להגביל כל מצוה ומצוה פדת מה לעשות, אזי שורה ומתגלה רצון עליון, ובאם לאו אינו שורה כו' :

ג. והנה, "אין לך טפה יורדת מלמעלה שאין טפויים עולים כנגדה כו'³⁰ - הם חסד וגבורה. והנה ה' גבורות, הם ה' פעמים אש - בחינת "אשה" - "אשה", שצריך להיות בחינת אש מלמטה למעלה. פי "רוח אייתי רוח כו'³¹

"שמאלו תחת לראשי" - ש"פני שור" שמהשמאל הוא המגביה פנסת ישראל - מקור נשמת ישראל, ומגשאה "תחת לראשי", על ידי בחינת גבורות, בחינת שמאל, התלהבות הנפש; ומזה בא לידי ביטול שהוא למעלה מהתלהבות. פי "אחרי האש - קול דממה דקה כו'³²

ומה שכתוב (שם) "לא באש ה'", תירץ בתקוני זהר³³: "אית אש ואית אש, אית רעש ואית רעש כו'". ומכל

והביור הוא לעשות ג' ענין. דהיינו להמשיך אור אין סוף ברוך הוא שבבחינת מקור - להיות פנימי²¹. ועקר התמשכה - להיות בחינת ביטול. פי אין אור אין סוף שורה אלא כפי שבט²² דייקא. ומ"ה הוא בחינת ביטול גמור - "ונחנו מ"ה" (בשלה טו, ו) כו'.

ומתחלה נברר להיות עולם האצילות, שמה שאינו בטל שם אינו שורה גילוי אור אין סוף. ומכל מקום נדחה לעולם הבריאה, שבערך עולם הבריאה נחשב בחינת ביטול, שמלאכים ונשמות, בחינת נבראים - הם בטלים, הנם שבערך עולם האצילות אין זה ביטול גמור להיות גילוי רב כבעולם האצילות; ואחר כך נדחה לעולם היצירה; עד שתכלית הביור הוא במדרגות תחתונות דבעשייה.

והוא ענין "כרע במודים", פריעה בעלמא להיות כפוף - בבחינת הודאה כו'. ואמרו רז"ל²³: "מאן דלא כרע במודים נעשה נחש", שנדחה להיות 'נחש דקליפה' לגמרי, שאין שם עוד שום בירור טוב. ובזהר (שלה, קס"ד, א'), ובסבא דמשפטים (דף ק', עמוד א') - שלא יקום בתחיית המתים.

והנה, לכן בעולם התבא אי אפשר לשנות את טעמו ממה שנומשך בעולם הזה: פי עולם התבא הוא עולם שלאחר הביור, דהיינו שכבר נמשך אחר הביור משם מ"ה המקור להיות פנימי וגילוי השגה ותענוג לשכל נברא; הרי כבר נתברר הטוב ומובדל מן הרע, שהרע נדחה לגמרי, ומובדל בעצמו להיות מלאכי חבלה ומזיקים כו'. מה שאין בן עולם הזה, שהוא עולם הביור, שמאיר שם מ"ה המברר בתורה ומצות, הרי יכול לשנות את עצמו ולהפך מרע לטוב²⁴.

והמשכה זו להיות כח זה של בירור שם מ"ה לברר שם ב"ן, נמשך מבחינת רצון העליון, "רעוא דכל רעוין".

27. כמו שנתבאר במקום אחר - בביאור ד"מזוזה מניין כו" (תורה אור מג, ב). וענין בזהר תרומה (דף קע"ה, סוף עמוד ב). ובאדרא דנשא דף ק"ל, עמוד ב'.
28. (מנחות לה, ב).
29. (בתחילת מסכת סופה).
30. (זהר חלק ג פרשתנו, רמז, ב ברעיא מחימנא. וראה תענית כה, ב. בראשית רבה פרשה יג, ג).
31. (ואמשיך רוח". זהר חלק ב תרומה קסב, ב).
32. (מלכים א' יג, יב. וישם: "אחר").
33. (על פי תקוני זהר תקון י"ח לה, ב. תקוני זהר חדש קו, ג).

21. (וענין מה שנתבאר בדרור המתחיל "ופח קרח" (לעיל גב, ד), מענין בחינת חכמה שבה שורה אור אין סוף. ומה שנתבאר בדרור המתחיל "ואתקבא את" (לקמן ואתחנן יב, ד ואלף). וחקמה היא כח"מ"ה (זהר חלק ג לה, א. תקוני זהר בתקומה)).
22. (ראה תניא פ"ק ו. לה).
23. (בבא קמא טו, א: "שדרו של אדם - לאחר שבע שנים נעשה נחש. והני מילי דלא כרע במודים").
24. (וענין מה שנתבאר על פסוק "ועתה יגדל נא כו" (לעיל שלה לה, ד)).
25. (ראה של"ה בית ה' ה, ב בתקנה בשם ר' יוסף אלקשטיליא. וזנת אלם לרבי"ע מפאנו פ"ק ב. ועוד).
26. (פרדס ערכי חננויים ערך אויר)

ברוך-הוא שונה כנגדו"; "ודרכי אשר שמתי בפיך" (ישעיה נב, כא) ממש.

שהו "את קרבני", כי הרי האבות היו "חג'ת", "הן הן המרכבה"³⁸, ומשה - בחינת ביטול; "ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם כו" (תזקאל א, כו) - בחינת ה'רוכב' כו'. וכל זה הוא מבחינת משה, בחינת ביטול, "דמות כמראה אדם" בחינת רוכב, שהוא יסוד-אבא, ונחגו כו"ה" כו'.

ואיך יגיע האדם לבחינת ביטול?

הוא על ידי "צו את בני ישראל": שבחינת משה ישפיל עצמו וימשך למטה שיהיה בצוותא וחיבור.

ועל ידי זה "ואמרת אליהם": אמירה - בחינת אבא³⁹, שיהיה "ודרכי אשר שמתי בפיך".

"להקריב לי במועדו": "מועד" - לשון "ונועדתי" (תרוקה כה, כב); "אשר לא יעדה כו" (משפטים כא, ה) - יעוד, ומועד, ונועד - הכל לשון יעוד, ויחוד, וחיבור;

שכל המשכות הם מבחינת שבת, "קדש הוא לכם" (תשא לא, יד), בחינת אבא⁴⁰. אך הוא על ידי יוסטוב - "מקרא קדש", בחינת א'ימא'. אלא שגם שם הוא 'התלבשות אבא באימא' כו'.

פסח - מלמטה-למעלה, הוא בחינת אברהם - תפלת שחרית: תחלה עולם-העשיה עד "ברוך שאמר"; "פסוקי דזמרה" הוא עולם-היצירה; ו"יוצר אור" - בריאה. ותפלה הוא ביטול והמשכה מלמעלה-למטה.

מה שאין בן מנוחה - לשון מנוחה, שאין שם אלא תפלת י"ח בלבד.

וענב בית יש בו גם בן קריאת-שמע ותפלה, אלא שאין מאריכין, לפי שיעקב כלול משניהם.

וגם תפלת שחרית כלולה עקידת-יצחק באברהם כו'. וגם "מועד" - לשון "וכפלה תענדה בליה" (ישעיה סא, י), שהוא לשון "עדי"⁴¹ וקישוט - בחינת פתח כו'⁴².

מקום, אפילו מה שהוא "באש ה'", מכל מקום "קול דממה דקה" - יותר נעלה כו'.

[כי אש, היינו בעולם הבריאה ששם השרפים. וקול דממה דקה" - מבחינת אצילות. והנה באצילות גם פן יש אבי"ע. וזהו "אית אש ואית אש" - 'בריאה-שבאצילות' כו'. וגם שם "קול דממה דקה" נעלה יותר - שהוא בחינת 'אצילות-שבאצילות' כו'.]

אך צריך להיות אש תחלה, שהיא העלה ממטה-למעלה, ואחר כך נמשך בחינת ביטול. וכענין "הכהנים הלויים"³⁴.

וזהו "לקמי לאשיר"³⁵:

"לקמי" - "ישראל מפרנסין כו"³⁶, כמו שהמאכל משיב את הנפש להתפשט בגוף.

"לאשיר" - שעל ידי אתערותא-דלתתא "אש ה'", נעשה למעלה "אש יו"ד" - להיות "יורד אש-שלמעלה" כו'.

והיינו "את קרבני" - א"ת - צירופי אותיות שמאסף עד תי"ו - "קרבני" נעשה קרובים אצלי ממש, להיות שורה בהם גילוי אלקות ואור אינסוף ממש על ידי "לקמי לאשיר", שם-אש"ה" נעשה "אש יו"ד" - שם מ"ה נמשך ממש לתוכו. והוא בבחינת מלכות-דאצילות, שם ב"ן, כי "כל ישראל בני כו"³⁷.

"ריח ניחוחי" - מלמטה-למעלה, מעורר מוחין דאבא. שבגלות הוא בחינת שינה והסתלקות - וריח הוא המעורר כו'.

"ניחוחי" הוא לשון הורדה ולשון מנוחה - המשכת הביטול כו'. היינו בחינת "קול דממה דקה", שהוא למעלה אפילו מבחינת אש-יו"ד כו'.

"תשמרו" - "שמור זו משנה": שיהיה בחינת בלי גילוי אור אינסוף בבחינת "אש". וכמאמר רז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרק יח): "כל העוסק בתורה - הקדוש"

34. (פרשת ראה יז, טו, תזקאל מו, כו, וראה לקושי תורה להאר"ל על פסוק זה).

35. (פרשתנו כה, כו): "צו את בני ישראל, ואמרת אליהם: את קרבני לחמי לאשי, ריח ניחוח, תשמרו להקריב לי במועד".

36. (זהר חלק ג', וקרא, דף ז', עמוד ב': "ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים").

37. ("כל ישראל בני מלכים הם" - שבת סו, א במשנה. ושם נסמן).

38. (בראשית רבה מו, ו).

39. (ראה מאורי אור אות א, סעף ז"ו).

40. (מאורי אור אות ק סעף ז).

41. (שמואל ב' א, כד: "עדי וקב על לבושכן").

42. וענין מה שנתבאר ברבדור המתחיל "אלה פקודי" בענין "משכן העדות"

קריצור מפירוש הפסוק "צו את בני ישראל":

ורצונו לומר:

כי הוא יחוד משפיע ומקבל על דרך ביום חתונתו – זו מתן-תורה⁴⁸. כי יוד הוא בחינת משפיע – פענן "ביוד נברא העולם-הבא"⁴⁹. וה' – בחינת מקבל – פענן "בה' נברא העולם-הזה". והו גם כן ענן "ריח ניחוחי".

"צו" – לשון צוותא, שיהיה נמשך בחינת משה להיות בצוותא תדא עם בני ישראל⁴³. ועל ידי זה וזמרת אליהם, שעל ידי זה יומשך להם כח הדבור, להיות יחוד וביטול דבור האדם בדבר ה'⁴⁴.

(א) יש לומר: שלהיות "את קרבני", שיהיה האותיות קרובים אל, זהו על ידי "לחמי לאשי" – כי על ידי האתערותא-דלתתא נמשך בתורה בחינה גבוה יותר. וענן "ריח ניחוחי" – המשכת "קול דמנה דקה" שלמעלה מבחינת אשירוד).

וזהו "את קרבני": "את" הן בחינת אותיות מאלף עד תיו, הן הן "קרבני" – קרובים אלי ומקרבין אותי. וכמו שכתוב: "דברני אשר שמתי בפיד" – "הקרוש ברוח-הוא קורא ושונה כנגדו"⁴⁵.

ואחר כך צריך להיות "תשמרו" – "שמור זו משנה"⁵⁰, שיהיה נשמר בלב האדם בחינת "לאשי" – אשירוד (שלא יהיה בחינת "פולטת"). וכל זה בחינת דבור, שהוא תלמוד-תורה, שעל זה נאמר "את קרבני" ו"תשמרו".

ועל ידי זה יהיה גם כן "לחמי לאשי": "אשי" – אשירוד, שהוא בחינת אש שיודר מלמעלה, מבחינת 'סוכב כל עלמין', להעלות יסודהאש שבנפש-הבהמית, בחינת "אשה" – אשה⁴⁶, שהמשכה זו דבחינת אשירוד הוא על ידי "לחמי" – "ישראל מפרנסין"⁴⁷.

הפסל להעלים⁵¹.

46. (ענין מה שנתבאר: בדבור המתחיל "ויהי לכם לציצית" (לעיל מר, ג ואילך); וסוף דבור המתחיל "כי תצא", גבי "ונתנו ה'" (לקמן תצא לה, ב). וענין שם בדבור המתחיל "על כן יאמרו המושלים", בענין "שלהבת" ו"ה" (לעיל הקט סו, ב: שלהבת ו"ה הוא בחינת אהבה רבה הפאה מלמעלה מבחינת ו"ה כו'. והיני שאחר האתערותא דלתתא בביטול היש דנהורא תכלא שורה ונמשך עליו אהבה רבה כו'. אך גם כד' שיהיה האתערותא דלתתא – הוא על ידי אתערותא דלעילא בתחלה מלמעלה מבחינת שלהבת ו"ה, שנותן כח בנפש האלקית לברר את הנפש הבהמית ולהיות רשפי אש). ומה שנתבאר בדבור המתחיל "אתם נצבים", בענין (ואתחנן ד, כד): "כי ה' אלקיך אש אוכלת הוא" (לקמן נצבים מר, ג:ד: פירוש, כמבע האש שמסתלק למעלה על דרך משל, ואינו יורד ומתפשט... בגילוי אלהותו ותברך בעצמו ובכבודו לא שיד שום השפעה, לא בגדר ממלא ולא בגדר סוכב... ומשם נמשך להיות לאדם בחינת עקבה בפנימית חלב, למעלה מן הרעת, שלא ליפרד מיחודו ואחדותו ותברך, ולהיות לבו בושר פרשפי אש שלהבת). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר", בענין (תשא לה, כב): "בנקרת הצור" (לעיל אחריו כו, ג: פירוש, מבחינת צור עליון, מקור ושרש כל שרשי התהוות... ושרש התורה הוא בו בעולם, בכת ולא בפועל; שמשפחת שם הו' – להיות מתנה כל הנמצאים מאן ליש, שהוא בחינת אש אוכלת ה"ל. אכל בחינת הצור הוא – שמשפחו נמשך ונתהווה בחינת אש אוכלת).⁵²

47. (כי הלחם נהפך לדם – בחינת חום ויסוד האש. והיני התקבנות שנקראו "לחמי".

וענין ב"באורי אור" אות למ"ה, סעיף כ"א – כמה בחינות שנקראו: "לחם" ו"לחם משנה". יש לפרש, דבחינת "אשה" – אשה' נקרא "לחמי לאשי" לבחינת אשירוד. על דרך מה שכתוב: "כי אם הלחם אשר הוא אוכל" (וישב ל"מ, ו'). וכן: "קראן לו ויאכל לחם" בפרשת שמות ב', כ').

48. (תענית כו, ב).

49. (מנחות כט, ב).

50. (נמסן לעיל עו, א).

(פרק ה ואילך ד, ג, ה, ריש עמוד א).

וענין מענין "את קרבני" – בזהר חלק א', וצא (דף קס"ד, עמוד ב). ובמקום אחר נזכר בזהר: "יצח והוד – עליוהו אתמר את קרבני כו". וענין שם בביאור על פסוק "צאינה וראינה" בסופו (לקמן שיר השירים כח, ב). ודגש והוד הם בחינת אותיות התורה כו'.

ומענין "ריח ניחוחי" – בפרשה פקודי (דף רל"ט, סוף עמוד א').

ומענין "להקריב לי" – בפרשה שמות (דף כ', עמוד ב').

ומענין "במענין" – בפרשה ק"ך (דף פ"ט, עמוד ב'). וענין שם דף פ"ה, א'. ובפרשת שמות דף כ"א. ובפרשת פנחס: דף רכ"ד, א'. דף רכ"ו, עמוד א'. דף רמ"ט, עמוד א').

וענין בפרשת וקרא רבה פרשה ב'. ובמדרש שוחר טוב פרשה י"ט, מענין "תשמרו להקריב לי כו" (בגל מקום שנאמר לי, אינו זו לעולם לא פעולם היה ולא לעולם תבא). וענין מה שנתבאר מענין זה על פסוק "וארשתיך לי כו" (לעיל בפרק מ, ג).

וענין זהר חלק א', פרשה ויהי (דף רמ"ה, סוף עמוד ב'). ומה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "ויהי". ובפסוק "שיר השירים כו".

43. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ואתה תצור" (תורה אור פא, ד)).

44. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראשי המטות", גבי "לאמר זה הדבר" (לקמן פב, א ואילך, פב, ב). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "משעה דבר" (תורה אור סט, א)).

45. (ענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ואתה תצור" תנ"ל, גבי "מאת בני ישראל" (תורה אור פא, ד: פירוש 'מאת', הינו מבחינת אותיות התורה שפאלף ועד ת"ו, דהיינו על ידי עסק התורה של 'בני ישראל'). וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואתחנן", גבי "בעת ההיא" (לקמן ואתחנן ג, א: פירוש, שיהיה בחינת עלמא דאתפסיא, שהוא נקרא בשם 'החיא' – להיות בגילוי בבחינת 'עת לאחוב'). ובדבור המתחיל "וידעת היום", גבי "ואהבת את" (לקמן ואתחנן ג, א: פירוש 'את' – כמו 'עת לאחוב' בענין, . הגילוי להיות כד' ומינס... אלא שבחינת גילוי זה במקורו קודם שקא לדי גילוי תוכן נקרא 'את' באלף, כמו 'את בשרו' – את הפסל לבשרו' כד בחינת גילוי במקורו הוא

(לעיל פקודי ד, ג ואילך) על פסוק (פקודי לה, כא) "אלה פקודי המשפון" - יחוד ו"ח"; "משפון העדות" - יחוד ו"ה.

ונקרא בחינה זו "לי", כי יחוד אבא ואימא שרשו מעתיק ואין סוף⁵². ואף על גב שהקרבן עיקרו המשכת מ"ד מז"א, כמו שכתוב ב"אגרת הקדש" סימן כ"ח, מפל מקום הרי פתיב (בראשית ה, ד): "וישע ה' אל הכל" - המשכת ש"ע נהורין⁵³ :

ובחינת מחשבה - זו תפלה, על זה נאמר "להקריב לי", המשכת אור אין סוף שבחכמה, בחינת שבת קדש.

"במועדו" - יום טוב, ג' מועדים שהם "מקראי קדש", וממשיכים בחינת קדש בתפלת ימי החול (על דרך "חולין שנעשו על טהרת הקדש"⁵¹).

ונראה, ד"את קרבני" - זהו יחוד זו"ן. אכן "להקריב לי במועדו" - זהו יחוד אבא ואימא. והוא פגעין מה שנתבאר

51. תנינה יו, ב ושם נמקין).

52. וענין זה: חלק ב' (בשלח ס"ג, ב'), על פסוק (תהלים קל, א) "ממזמקים קראתיך", ובפרשת תרומה (קל"ד, ב') על פסוק (כה, ב) "ויקחו לי תרומה".

53. וענין בתרמ"ז ריש פרשת צו: קדש הקדשים - תלת רישין כו' [קדש - רישא עילאה, והקדשים הם תרין רישין אחרנין].

וענין מענין "צו את כו' תשמרו להקריב": פנמרא: פרק ד' דתענית, (כו, א). פרק ט' דפסחים, צ"ג, א'. וברבות: בראשית (סוף פרק ט"ז), גבי "לעבדה

ולשמרה". תולדות (סוף פרשה ס"ה). פרשה צו (סוף פרשה פ"ז). אמור (סוף פרשה כ"ז). במדבר (פרשה ז'). גשא פרשה י"ב (רמ"ו, ג'). סוף פרשה בהעלותך (רס"ה, א'), על פסוק (יא, מז) "אספה לי". ריש פרשה פנחס, וסוף פרשה. שיר השירים רבה (א"א, ג'), סוף פסוק (א, ז') "צווארך בתרויבם". בפתיחתא דאיכה (ג"א, א'), סוף דבור המתחיל "הנמה פאדם עברו כרית". שיר השירים רבה (ל"ה, ב') סוף פסוק (ו, ז') "ראשך עלוך פפרמל" (הפרא מקומות נעתיקו ונתפארו באור התורה פנחס עמוד א' קו ואילך).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

זאת שבאיברי"ה הוא התכללות אמיתי' יותר מ' הכחות כמו שהן בהעלם בעצם הנפש כי הגם שמצד הכחות שבאיברי' הן בהתחלקות כאו"א בפ"ע דוקא וגם האיברי' כאו"א מובדל במזיג' לפעול פעולתו דוקא אבל יש חבור וקשר באברים מראש לרגל באופן שכל א' מקבל שלימות מזולתו וראי' מן הרפוא' שבקלוקל המוח יקויו לרגל וירפא ומיד שירצה במוח יניע רגלו שזה מקבל מזה וזה משפיע לזה עד שבין אמצעות כולם יחד דוקא נק' אדם כי הרי גם בפעולה א' כהילוך הרגל יתחברו כל הכחות שבכל האיברי' פנימי' וחיצוניים גם הרצון והשכל כו'. וזהו מבלי שימצא ראש וסוף כלל שמוכרח לומר שיש שרש לכלים למעלה מן האורות ע"כ יש בכחם לעשות חבור והתכללות גם באורות הנקוד' שמתחלקים בעצם שיבואו להתחלקות והתכללות בב' הפכי' דחו"ג כמו שנראה לעין שמצד התרחבות הכלים דוקא יסבלו דבר והפוכו כמו בכלי המוח והלב בגדולתם יותר ויותר יכלו ב' הפכי' דחו"ג כו' ובקמנות הכלים לא יתכללו האורות כ"כ וזהו המעם שיש בכח התיקון דאדם ברבוי הכלים דוקא לעשות התכללות גם באורות הנקוד' דתוהו שתחלת הוייתם בפירוד

(לח) וזהו הנק' התכללות דמספר י"ם עכ"פ מצד אור העצמות דא"ם שלפני הרשימו דע"ם כלולים שם בהעלם אבל בחי' שם מ"ה דא"ק בחי' שרש התיקון דברודי' הנ"ל שממנו התכללות בקו"ח שנק' קו המדה הרי שרשו בעצמות אור הא"ם ממש שלמעלה גם ממח' הכללית הנ"ל שז"ש שאת הוא חד ולא בחושבן י"ם כלל וכמ"ש ולא מכל אינון מדות כלל שלא יתכן לומר שם בחי' ראש וסוף כלל שלא יפול בזה ענין התכללות במספר יו"ד אלא הוא אח"פ בתכלית הפשיטות כנ"ל (וכמ"ש לפני א' מה אתה סופר כנ"ל וזהו מ"ש דלמת"ב כלל אפי' מח' הכללית המקוף בהשוואה א' כנ"ל). והנה בחי' כח ההתכללות דאדם חיצוני ברמ"ח איברים אורות בכלים שהוא בחי' ברודי' כנ"ל שרשו בא מבחי' עצמות דא"ם ממש דלאו מכל אינון מדות כלל שזהו שתחלת ההוי' ביחוד העצמו' דאח"פ ולא ביחוד דחושבן י"ם כלל אפי' בהעלם שנק' ע"ם הגנוזות וזוהו יתרון מעלת אדם חיצוני על אדם פנימי ג"כ (שהרי אדה"ר לא נק' אדם אלא כשהי' נשמתו כגוף דוקא) והמעם הוא רק מצד האיברי' והכלים עצמן כמו שאנו רואים כחוש שהתכללות

נעשה לנו שם פן נפוץ כו' שמבואר למעלה שבחי' שם זה שרצו לעשות להם ע"י בנין זה היינו שם מ"ה דוק' שהוא שם הוי"ה דבחי' התיקון בהתכללות המדות דחו"ג (עפ"י מאמר קו המדה שנק' מתקלא כו' והוא שם מ"ה מלגיו אורח האצ"י דאיהו שקיו דאילנא כו' כנ"ל מקור התיקון דברודי' כו') ומבואר ג"כ למעלה שיש יתרון מעלה הרבה בשם זה דהוי' יותר מכל השמות דאל אלקי' שהן ז' שמות שאינן נמחקי' כו' במה שהכלי שוה עם האור שאין הכלי מסתיר כלל לאור כשאר השמות כו' וזהו מי כמוך באלים הוי"ה כו' כנ"ל באריכות וא"כ באמת יש להפלי' בזה מאד איך אפשר להיות שע' עכו"ם יכולים לעשות להם שם מ"ה זה דהוי"ה דתקון אחר ששרשם מבחי' ז"מ דתוהו שהן בחי' ענפי' מתפרדי' ות"ז דוקא היפוך בחי' התיקון דשם מ"ה דהוי' שבבחי' אדם כו' וע"כ גורו אומר דאתם קרוי' אדם דוקא ואין עכו"ם כו' וכמ"ש ישראל אשר כך אתפאר בבחי' ת"ת וכן ה' אלקיו עמו דוקא כנ"ל:

שהן עצם הכחות דחו"ג שיצאו מכח פשימות' להתחלק דוקא ברבוי הכלים ולהתכלל בהתכללות אמיתית יותר מהתכללות שלהם בעצם הנפש כו' (מפני ששרש התהוות הכלים הוא למעלה מן האורות והוא הנקודה דרשימו עצמה שסובל כל הע"ם הנ"ל כא'). ובוה יתורץ הכל והוא שנק' אדם אדמה לעליון ממש שהוא שלימותא דכולא משום דלאו מכל אינון מדות כלל כנ"ל ועכ"ז גם זה אינו רק בדומה לעליון מצד שלא נמצא בו ראש וסוף כלל והוא קו המדה דקו"ח שנק' שם מ"ה מלגיו דאיהו שקיו כו' אבל עצמות א"ם ממש למעלה גם מבחי' שם מ"ה זה דאדם כמ"ש כי לא אדם הוא כו' וד"ל. והוא גילוי האור דעצמות א"ם ממש בעוה"ב שאינו בא רק ע"י המצות כפ"מ דוקא שנק' אדם חיצוני ברמ"ח איברי' כו' שזהו עיקר בחי' התיקון דחכ' דתורה שנק' תורת האדם דוקא כנ"ל ממעם הנ"ל וד"ל: (לט) והנה אחר כל הנ"ל יובן בכללות ענין דור הפלגה שבנו עיר ומגדל וראשו בשמים כו' באמרם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - תוס' ביאור על הנ"ל (משנת תקפ"ו)

מוגבל זה דווקא כו' אך הענין יובן בהקדים תחלה בקצרה עיקר כוונתינו בהמשיל משל זה דוקא ולא זולתו, וכמו שמצינו במקרא מפורש ל' שמי כמה פעמים כמ"ש בישעי' אני הוי' הוא שמי וכן בפרקי ר' אליעזר משתמש בל' זה כאומרו עד שלא נברא העולם ה' הוא ושמו בלבד, וחכמי הקבלה הוסיפו עוד לקרות ל' אור אמרם אור א"ם אורות עליונים ונת' במ"א מעמם ונימוקם בבירחותם מל' שפע שנשתמשו בו הפלוסופי', כי אור ושם שניהם עולים בקנה א' משא"כ שפע, וההבדל ביניהם הוא בד' דברים, הא' כי השפע היא מהות ממהות משא"כ האור שאין הווי של השמש מערך ומהות גופו של כדור השמש הנק' מאור והוא כלא חשיב במאור ונק' אין וכן הוא משל השם שאינו מערך מהות האדם, הב' שהשפע יש מיש ואינה הוי' חדשה והאור הוא הוי' חדשה כי התכללות השפע בעודה במשפיע היתה חלק מחלקי מהותו ונק' יש בעודו שם משא"כ התכללות האור במאור אין לומר בו שהוא מחלקי המאור ח"ו וא"כ שם הוא כלא ואין ואפס ויציאתו לגילוי נק' הוי' חדשה ולכן כשתעריך המושכת החיות בבחי' זו שאינה ממהות המאור

להבין בתוספת ביאור מ"ש בפ' הלל בענין י"ם הגנוזות שהם כמשל השם של האדם שאינו מחלקי הנפש כמו שכל ומדת שהן חלקי הנפש כו', ולפיכך אין ענין מציאת י"ם הגנוזות סותר למה שהוא ית' אחדות פשוט מאחר שאינו בערך מהותו, דמ"מ קשה שהרי מבואר שהשם יש לו איזה שייכות להמהות שלפי המהות כך יהי' מתייחס לו שם זה דוקא ולא שם זולתו כמובן ממ"ש בענין חכמת אדה"ר שכיון לקרות שמות כל א' כפי מהותו (ובפרט לפמ"ש בלק"א ח"ב פ"א וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק כפי הצירוף המחי' אותו א"כ הרי מובן שהשם יש לו יחס גדול להעצם, ואם שמ"מ אין זה סותר למה שביארנו איך שהשם אינו מערך העצמות כי מ"מ אותיות שלנו שאנו קוראי' לו בהם באמת אינן בערך עצמות המהות, ואע"פ שלמעלה לא נובל לומר כן ח"ו כי מציאותו ממהותו ואין לו עלה קדמה לו ח"ו מ"מ) אם השם מתייחס באמת לפי המהות איך יהי' י"ם הגנוזות שהם מקור י"ם דאצ"י שהם מהותים מוגבלים שמות למי שהוא אחדות פשוט בלתי מוגבל כלל וכלל כי מאחר שהוא פשוט איך יתחייב לו שם זה המורה על מציאות

העולם ליש בו, אך מ"מ הקושיא דלעיל קשה עדיין מי חייב מציאת י"ם אלו, ובוה התשו' שבאמת אצילותם הי' ע"י רצונו הפשוט שרצה שיתהוו מאורו הפשוט י' שמות אלו שהם מקור ל"ם ובוה אין המשל דשם אדם דומה לנמשל כי שם אדם מוכרח לו כנ"ל משא"כ למעלה שרצה שיקרא רחום וחנון וחכם בו, אמנם האור טרם שנאצל ממנו י' שמות אלו הי' פשוט בתכלית הפשיטות ג"כ כי האור אע"פ שאינו מערך מהות המאור מ"מ מעין זה הוא כמו שויו השמש הוא הארה מאירה לפי שנוף השמש עצם בהירי אלא שאינו מהות ממהות בו. והנה פשיטות האור הוזה הוא המאיר ג"כ ב"ם ונק' אורות שהם הנמשכים מהקו שהוא פשוט ונמשך מעצם האור שלמעלה מן השמות אמנם הכלים שרשם מן השמות שהם הנק' י"ם הגנוזות וכמ"ש במ"א שהשמות הם ממוצעים בין אורות לכלים בו ע"ש ע"פ את שבתותי תשמרו בו:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

חורבן היצה"ר בו, וזהו ענין המשפט וצדקה להוציא הגוילה מהיצה"ר שנק' גזול אביו ואמו, וכן אמרו במדרש רבה פ' לך פמ"ד ע"פ ותור וגזול זו אדום דהיינו עשו ועמלק תור הוא אלא שגזול הוא בו, וצ"ל ע"ז משפט כמ"ש ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ואזי כשיוציאו הניצוצים ממנו יוחזרו ליעקב שזהו ענין את בכורתי בו ברכתי עמ"ש בד"ה מה טובו ובר"ה ויקח מן הבא בידו מנחה בו ובר"ה ראה ריח בני בענין ריח בוגדיו בו ובר"ה בשלח פרעה בענין וקח את בגדי עשו בו ותלבש בו וא"כ זהו וצדקה תהי' לנו כנ"ל סוף אות ד' בענין יהי דוד עושה משפט וצדקה.

קיצור. ענין העדות והחוקים והמשפטים, עדות ע"ד משכן העדות שבטי י"ה עדות לישראל, עדות אותיות דעת, ועמ"ש ע"פ לא יקום עד אחד בו. החוקים ליראה, ע"ד האותי לא תיראו אשר שמתי חול גבול לים. והמשפטים כמשפט הראשון כמו שהי' קודם חטא עה"ר, ועד"ז ביעור חמץ עיין בהרמ"ז ס"פ בא, וזהו ועלו מושיעים בו לשפוט כי אמלאה החרבה.

הקדוש ב"ה נק' יש מאין וכ"ה משל השם שאינו מערך המהות ובעודו במקורו אינו מחלקיו כנ"ל, הג' שאין המאור טרוד בהמשכת ההארה משא"כ המשפיע בשפעו ולפיכך נא' למעלה לא יעף ולא יגע, הד' שההארה צריכה תמיד למאור כי בשקיעת השמש תחת הארץ הי' כלא הי' הויו משא"כ בשפע שתתקים בלתי המשפיע כתפוח אחר שכרתוהו מעצו והא בהא תליא לפי שההארה היא מאין ואינה ממושי' כהשפע שהיא יש מיש והנה משל השם מכיון ג"כ לאור ולפיכך כתי' והחיות רו"ש מחדש בכל יום מע"ב, ומעתה יובן שגם ש"ם הגנוזות הם פרטיי' יוכלו להיות כלולות במאצילן המאור הקדוש ב"ה מאחר שהתכללות זו היא כמו אור במאור שהוא שם בטל ושם אין ואפס עליו ולא כהתכללות העלול בעילתו א"כ יתכן שהמוגבל יהי' בטל בא"ס ב"ה ואינו בערך עצמותו הפשוט ח"ו וכמו שכל העולם בטל בא"ס אלא שזהו קמ"ו משא"כ לפנינו שנדמה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

הללו את ה' כל גוים כו', שבת חול המועד סוכות, תרד"ע

הארץ המוחין ממש כו', וכמו נקודת ההשכלה ה"ה שכל ממש שמתלבש בהשגה כו', וכן מבינה למדות נמשך הארץ השכל כו', ולעיל מפ' קמ"ה ואילך נת' שיש בזה חילוקי מדרי' כו', והיינו שבהשתל' הספ' שלצורך חברי' לא יש ממהות העילה בהעלול כו', אבל במדרי' אצי' גופא הרי יש מהות הארה מהעילה בהעלול כו'), ולפיכך נק' השתל' עו"ע כו', משא"כ מהכתר אל החכ' שהמשכה הוא בבחי' שערות לבד ה"ז רק הארה דהארה כו'. אך אעפ"כ גם התהוות החכ' מהכתר נק' המשכה שבס' השתל', אלא שכך הוא ההדרגה של ס' השתל' להיות החכ' נמשכת רק מבחי' שערות לבד דא"א כו' (והיינו שכ"ה שנמרד תחלה ברצונו ית' באופן ההתהוות דס' השתל' שהחכ' תהי' המשכתה והתהוותה מבחינת שערות כו', וא"כ מה שנתהווה החכ' מבחי' שערות א"ז מפני שהוא מהאור שלמע' מגדר השתל', מאחר שמתחלה עלה כן ברצו"פ בהתהוות ההשתל' וידוע דכללות האור דעליית הרצון הוא מה ששייך להשתל' כו', וכך עלה ברצונו ית' באופן ההשתל' דהתהוות החכ' יהי' מבחי' שערות, הרי כ"ז הוא הדרגת ההשתל' כו' היינו שאין מקור ההמשכה מבחי' שלמע' מהשתל', וכללו' ההמשכה היא ע"פ רצונו ית' בענין ההשתל' כו'). אבל ההמשכה הבאה מלמע' מס' השתל' היינו מה שנמשך מבחי' עתיק וממו"ס שהוא פנימי' הכתר כו' (והוא מה שנמשך בבחי' תוס' אור בבחי' התחדשות שלא הי' תחלה בעליית הרצון על ס' השתל' דע"פ כו'), והוא הנמשך ע"י העלאת מ"ן בתשו' מעומקא דלכא שעו"ז ממעמקים קראתיך מבחי' עומק לעומק כו', והיינו שעו"ז ממשכים ממקום גבוה מאד שלמע' מהדרגת ההשתל', אך מ"מ גם המשכה זו מוכרח ג"כ לירד דרך הצנורות והשערות דיגת"ד, ואעפ"כ נק' זה למע' מס' השתל' כיון ששרש המשכה זו הוא מרדל"א וממו"ס כו' קיצור. וזהו דהתהוות החכ' הוא מבחי' שערות דמו"ס, דהנה מזל ונוצר יש בו פנימיות וחינוניות, ומשם נמשכים ב' בחי' מוחין, דהנה השתל' הספ' הוא בבחי' עו"ע, גם מהכתר לחכ' שהוא בדרך שערות, שזהו רק הארה לא הארה עצמיות כמו מוח' לכינה ומבינה למדות, מ"מ ג"ז הוא סדר השתל', מפני שכן נמרד בעליית הרצון בתחלה, ויש מוחין דלמעלה מהשתל', והיינו שלא נמרד בעליית הרצון, ונמשכים ג"כ דרך השערות.

הללו את ה' כל גוים כו' כי גבר עלינו חסדו, וצ"ל מהו הנתנית מעם דכי גבר עלינו חסדו דמשו"ז הללו ה' כל גוים דלכא' א"ז מעם מספיק ע"ז כו', ומהו"ע ההילול והשבח שלהם כו'. גם צ"ל מה שבחה"ס הקריבו ע' פרים נגד ע"ש מהו"ע הקרבה הזאת, ומפני מה בבחה"ס דוקא. ולהבין זה צלה"ק משנת"ל שיש ב' מדרי' בח"ס חיצוני' ופנימי' והו"ע מקיף דאו"י ומקיף דאו"ח, דמקיף דאו"י הוא שסתום רק לגבי המקבלים אך הוא בבחי' שייכות להם כו', ומקיף דאו"ח הוא שסתום בעצם ואינו בבחי' שייכות אל המקבלים כלל כו'.

רח) וע"פ הנ"ל יובן משנת"ל פר"ד דהתהוות החכ' מבחי' ח"ס הוא מבחי' שערות לבד והו"ע דאבא יונק ממולא מזל ונוצר כו', ונת' הקושי' ע"ז שהרי כמזל ונוצר מאיר בחי' עצמו"ל ח"ס בחי' השמן הטוב דעתיקא ולכן היגת"ד הן מקור הסליחה כו', ואיך הוא בבחי' מקור לחכ' כו'. והענין הוא דהנה הרמ"ז פ' בא ד"מ ע"ב כ' דכמזל ונוצר יש בו פנימי' וחינוניות ובתוך פנימיותו הוא פנימי' עתיק כו', ולפי הנ"ל י"ל דבכללות מזל ונוצר (וכן כל היגת"ד) הן מבחי' ח"ס רק שיש בזה פנימי' וחינוניות הנמשך מב' המדרי' שבח"ס שנת"ל, דהחינוניות דמזל ונוצר הוא מבחי' חיצוני' ח"ס שבבחי' מקור לחכ' כו', ובחי' הפנימי' דמזל ונוצר הוא שנמשך מבחי' פנימי' דח"ס שסתום בעצם כמו עצמו"ל עתיק כו', ומשם נמשך ג"כ מוחין אלא שהן מוחין גבוהים ונעלים ביותר כו'. והענין יובן עפמ"ש במ"א שיש בחי' המשכה שבס' השתל' ויש המשכה הבאה ממקום גבוה מאד למע' מס' ההשתל' כו' (והכל הוא בבחי' או"פ כו'), והיינו שסדר והדרגת ההשתל' הוא מהחכ' דאצילות לכינה ומבינה לז"א בדרך עו"ע, והו"ע השתל' הספ' בספ' עצמן שהן בבחי' עו"ע כו', וגם מה שהחכ' מקבלת מהכתר ג"כ נק' ס' השתל', הגם דקבלת החכ' מהכתר הוא רק מבחי' שערות דא"א דאבא יונק ממולא כו', שהשערות הוא רק מותרי מוחין ומוה לבד נמשך בחו"ב ולא מהכתר עצמו ממש, וא"כ אינו כמו מהחכ' לכינה ומהבינה למדות, שעצמו"ל החכ' נמשך ומתלבש בהבינה וכן מבינה למדות כו', שהרי בלא התבוננות השכל לא יהי' לידת המדות כ"א ע"י התבוננות דוקא שכ"ה במדות דתיקון כו', א"כ הרי במדות יש בהם מן השכל כו' (וע"ה שזהו הארה לבד מ"מ הרי הארה הוא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ויעבור גו' ויקרא - ב' ניסן תרפ"ט

ע"פ מאמר קו המדה, והב' הוא המסך שבין יעקב דקדושה אל לבן הארמי שהוא ק"ג דבי"ע והיינו שלא יומשך תוספות חיות מקדושת יעקב דאצי' בק"ג דבי"ע ושלא יעלה ק"ג דבי"ע לקבל חיות ויניקה מאור האצי'. ונקבת הושט הוא על דרך דכתיב ונקב שם הוי' שהוא המשכת האור במקום שאינו ראוי, וע"ד בלעם שרצה לעקר את הפרסא. ובוה הוא הלימוד בנן התחתון והעליון באופן וענין המסכים והפרסאות המכדילות שיהי' הכל באותה המדה שהוקצב עפ"י מאמר קו המדה.

והנה בלימוד ההלכה כנענים הנה ענין הנגע בגשמיים הוא כאשר הדם מסתלק, שאינו מתפשט באברי הגוף בסדר מסודר, ואו נעשה נגע וסכת העדר ההתפשטות של הדם באברי הגוף הוא מפני קלקול הדם בכלל ובפרטיות הוא שחסר בו מים שהמים והדם אינם במזיגה והרכבה נכונה וכמא' אכל ולא שתה אכילתו דם, הכוונה שהדם אינו מתפשט בכל האיברים, ומסיבת קלקול הדם אשר לפעמים הוא בא מחמת ריבוי התענוגים והדומה ופועל שהמזיגה והדם והמים אינם במזיגה הנכונה אשר מזה נעשה נגע. דהלימוד למטה הוא בכל מראה הנגעים, המראה על קלקול הדם והעדר המים. דהלימוד הזה כנעיה"ת ועליון הוא בענין אחר לגמרי דדם בחי' בינה, כמאמר שם אהי' בריבוע עולה דם, ומים חכ' וצריך להיות המזיגה וההרכבה דחוי"ב במדה נכונה דכל ענין הבינה שהוא ענין ההשגה הוא בנקודת החכ', דזהו נקודה בהיכלא דכאשר נקודת החכ' מאירה בבינה אז הנה ההשגה היא השגה אמיתית דבלא הנקודה הרי יכול לילך בהשגתו בדרך עקלתון והנקודה שומרת את ההשגה שתהי' מכוונת, דבינה הוא השגה ומציאות וכל השגה הוא כרוק מן העצם, וחכ' נקודה וביטול היינו שצריך להיות השגה דבינה עם הביטול דחכ' דאו ההשגה היא השגה אמיתית, אבל בלא זה הדם אינו מתפשט ומתהווה נגע, דזהו תרגום נגע סגירותא, שאור חכמה אינו מאיר בההשגה דבינה, ובוה הוא הלימוד כנעיה"ת והתחתון באופן היחוד דחוי"ב. וכן הוא בלימוד ההלכה דשנים אוחזים בטלית זה אומר אני מצאתי' זה אומר אני מצאתי' זה אומר כולה שלי זה אומר כולה שלי דהלימוד למטה הוא בטלית גשמי כפי שבא בהשגה ותפיסה בשכל האנושי והלימוד כנ"ע הוא בענין זה כמו שהוא ברוחניות דטלית הוא בחי' מקיף דהנה

וביאור הענין, דהנה אמרו רז"ל חולין דף [אמר] רבא שני עורות יש לו לושט חיצון אדום פנימי לבן ניקב זה בלא זה כשרה למה לו למיתני דחיצון אדום ופנימי לבן דאי איפכא טריפה ומסיים דנקבת הושט כמשוהו, דלמוד הלכה זו למטה הוא בבהמה גשמית ובושט גשמי בפרטי הענינים שבוה דאם ניקב זה שלא כנגד זה הוה חי' וכשרה ואם נחלפו העורות דהחיצון לבן והפנימי אדום אינה חי' וטריפה והלכה זו בלמודה כנ"ש בג"ע התחתון כ"ש בג"ע העליון הוא במדרי' נעלי' במדרי' רוחנית דושט הוא בחי' בינה, וכדאיטא במאורי אור ושט הוא בינה, החיצון אדום דינין דמתערין כפיפא. ושני עורות יש לו לושט החיצון אדום והפנימי לבן שהם ב' מדריגות שבבחי' בינה, הא' דבינה היא היכלא לחכמה וכמאמר נקודה גו היכלא דנקודת החכמה מתלכשת ומאירה בהיכל הבינה, והב' דבינה נקראת אם הבנים דהולדת המדות הם מהבינה, דזהו החיצון אדום דחיצוניות בינה אם הבנים הוא א' דם שהם מדות ממתקות ע"י גילוי אור המוחין, והפנימי לבן דפנימית בינה היא היכלא לנקודת החכ' והוא לבין ל"ב נתיבות חכ' שהוא ענין התחברות חו"ב, אבל איפכא הוי טריפה לפי שאינו כפי המדה דקדושה. ונקבת הושט כמשוהו הוא ע"ד דכתיב ונקב שם הוי' כו'. והענין בזה דמהבינה נמשך לבוש החשמל וידוע דלבוש החשמל המקיף לבחי' זו"נ מכל צדדיו וגם מתחת לרגליו והו"ע הפרסא שבין אצי' לבי"ע כדאי' בע"ח דבינה דאצי' נעשה מסך לפרסא בין אצי' לבי"ע וענין המסך הוא דאור האצילות לא יאיר בבי"ע כמו שהוא באצי', וזהו דכתיב עד הגל הזה כו' אם אני לא אעבור אליך ואם אתה לא תעבור אלי שהוא הפרסא שבין עולמות הא"ס שלפני האצי' והאצי' וזה אם אני לא אעבור אליך שהוא הפרסא בין לבן דקדושה שהוא בחינת לובן העליון כדאיטא במדרש ע"פ הידעתם את לבן הידעתם את מי שהוא מלכין עוונותיהם של ישראל, ובין בחי' יעקב שהוא האצי' היינו שלא יאיר גילוי אוא"ס ב"ה שלמעלה מן האצי' בהאצי' אלא רק כפי המדה והקצבה שהומדד והוקצב עפ"י מאמר קו המדה וגם שלא יהי' עליית והתכללות האצי' דאיהו וגרמוהו חד ממש כמו שאיהו וחיהו, דיחוד הכלים בהאורות הוא כמו יחוד האורות בעצמות א"ס ב"ה היינו שהם בתכלית העילוי והביטול, ומ"מ יהי' רק כפי המדה והקו שהומדד

שהוא גילוי אור מקיף העליון שבא ע"י התעוררות זה אומר אני מצאתי מההעלם אל הגילוי וכולה שלי, וזה אומר אני מצאתי מן ההעלם אל הגילוי וכולה שלי הנה זהו הלימוד בגעה"ת והעליון בהשכר המגיע להנשמה בעד עבודתה בעבודת הברורים.

כל נשמה ונשמה הרי יש בה ניצוץ אלקי שהוא עצם מהות הנשמה דמשום זה הנה גם אם ירדה הנשמה בנקה"ט ח"ו מ"מ נקראת אור להתעורר ע"י התעוררות אשר בזה הוא ענין העבודה וטובים השנים מן האחד לעורר זה את זה וכתוב להוציא יקר מזולל כפי תהי, וזהו שנים אוהזין בטלית

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו – בסעודת בר-מצוה של נכדו

היכן זה כתוב, אך אם הוא נוהג כך הרי ודאי הדבר שזה כתוב באיזה מקום.

לפני הבר-מצוה שלי – מספר אבי למסובים – קרא לי אבי ואמר: צריכים ללמוד היטב ההלכות הנוגעות להלכה בפועל. אז הרגלתי את כל אחד מאברי הגוף בדינים הנוגעים לו, וכשאני שופך שלש פעמים מים על כל יד, הרי בודאי שכתוב כך.

כרגיל התפרסם הדבר מיד בין החסידים, וכולם החלו ליטול שלש פעמים על כל יד, ולהחזיק את הנטלה דרך סודר.

באחת משיחות קודש הקדשים, דיבר אבי בהרחבה על ההפרש בין קיום הידור ודין, לבין הידור והידור, וסיים ש"פנימי" מתייגע עם עצמו לרצות לקיים מצוה בהידור והידור מתוך חיות פנימית.

ז. חב"ד תובעת פנימיות.

יודעים אנו סיפור שאירע עם הסבא, הרבי ה"צמח צדק", בילדותו. בן כמה בדיוק הוא היה אז – לא ידוע, אך מהעובדה שזה אירע בהיות הרבי עדיין בליאזנא, בין היותו בפעם הראשונה בפטרבורג לבין הפעם השניה, יש לשער שאב-הסבא היה אז בן עשר שנה.

בשנים האחרונות לשהות הרבי בליאזנא, בשנת תקנ"ז בערך, החל הרבי לומר חסידות בפני בניו ביחידות – נוסף על התורה שהיה אומר ברכים, אמר גם בפני בניו ביחידות.

החסידות שהיה אומר בפני בניו ביחידות, היה בכל יום ששי בשעה מאוחרת בערב, והיו אלה ביאורים על הזוהר. לעתים נדירות הורשו יחידה סגולה להצטרף לשמיעת מאמרים אלה.

כמה פעמים יצא לנו לדבר בתיאור דירתו של הרבי בליאזנא. הדירה היתה מחולקת לשנים, ובכל חלק שני

ו. הרבי³ אומר שכדי להגיע לפנימיות הרי זה על ידי מסירות נפש. מסירות נפש זו נמסרת בירושה מאבות לבנים ולבני בנים. זה ההפרש בין "מקיף" ל"פנימי".

"מקיף" הוא מדריגה גדולה אבל זה חיצוניות. "פנימי" הוא דבר יסודי ונמסר בירושה.

חב"ד תובעת פנימיות, וכדי להגיע לפנימיות זקוקים לעבודה ויגיעה, והדבר צריך לעורר באדם שהרצון יהיה אמיתי.

בזמנים שעברו לא היו מרשים, גם לא לאברכים, להיכנס להתועדות חסידית. כעבור שנים החלו להרשות להם להיכנס. אך, על הרוצים להיכנס – לרצות באמת, וכדי לרצות באמת צריכים לסגור את הדלת, והטבע הוא כאשר לא מרשים להיכנס – קיים אז הרצון להיכנס. ואילו אם הדלת פתוחה וכל הרוצה יכול להיכנס – הכניסה איננה כניסה פנימית.

"פנימי" מקדיש יגיעה גדולה שירצה לעשות מצוה בהידור. וכאשר הוא רוצה באמת – אז הוא עושה את הדבר. כלומר, הוא מתיגע עם עצמו שיהיה באותה דרגא. וכדי שיהיה באותה דרגא, שהענין יהיה נוגע לו מאד, זקוקים לעבודה.

פעם, לפני הרבה שנים, באו לאחת השבתות הרבה אורחים חשובים מהמפורסמים בעדת החסידים, והזמינו אותם לשולחנו של אבי. בשעת נטילת ידיים לסעודה, הבחינו שאבי שופך מים שלש פעמים על כל יד, והתפתחה שיחה בין הרבנים, היכן מובא דין זה שצריכים ליטול שלש פעמים על כל יד.

כשהתיישבו לשולחן, שאל זקן הרבנים את אבי למקור הדין שצריכים לשפוך מים שלש פעמים על כל יד.

אבי הרחרר לרגע וענה, שאין הוא זוכר באותו רגע

(3) כ"ק אדמו"ר הזקן.

שבועיים אסור היה לרבי ה"צמח צדק" ללמוד שום לימוד עיוני, ובמשך שבועיים אלה, ביקר אותו הדוד מהרי"ל וסיפר לו כמה סיפורים, בתוכם סיפור על ה"יט כסלו" – יום ההילולא של המגיד ממזריטש – האחרון לפני נסיעתו של הרה"צ הר' מנחם מענדל מהורודוק לארץ ישראל ת"ו.

ט. הדוד מהרי"ל מספר לאב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" בקצרה, שבתחילת ההנהגה יסד הרבי בליאזנא – בשנת תקל"ו – כיתה של אברכים לומדי חסידות, וקראה בשם "חדרים", אלא שזה נמשך זמן קצר, שכן מיד אחרי יסודו את החדרים נסע לפני פסח – בחודש אדר – הרה"צ הר' מנחם מענדל מהורודוק לארץ ישראל.

הרבי רצה אף הוא להצטרף לנסיעה זו, אלא מפני סיבות שונות לא יכול היה הרבי לנסוע לפני פסח, ונסע בתחילת אייר, ובנסיעת הרבי – בטל סדר החדרים.

על אף הזמן הקצר של קיום "חדרים" אלה, אפשר ללמוד על הפעולות והתוצאות הטובות של הסדר שהנהיג הרבי בנגלה ובחסידות – מתוך שיחתו של הרה"צ הר' מנחם מענדל מהורודוק עם הרבי בהיותם במוגילוב-פודולסק.

באותה אסיפת החבריא קדישא, תלמידי המגיד ממזריטש, בה הוחלט על נסיעתו של הרה"צ הר' מנחם מענדל לארץ ישראל ת"ו, הוחלט גם להטיל את עול הנשיאות על כל מדינת ליטא והסביבה על שכם הרבי, להנהיג את עדת החסידים בכל המחוז, וכן הוטל עליו התפקיד של "מסדר כללי", לארגן את הגנת שיטת החסידות מהתקפות המתנגדים לה.

בשובו לליאזנא מאסיפת החבריא קדישא, הודיע הרבי בכל העיירות שבסביבה, שהאברכים המתפרנסים על ידי חותניהם, יבואו לליאזנא למשך שלשה חדשים כדי לקבל סדר בלימוד.

לקול קריאתו של הרבי, התקבצו בליאזנא הרבה אברכים בעלי כשרונות וטובי הלמדנים, ומהם בחר הרבי כמה מנינים וסידר אותם בשתי כיתות, שקראן בשם חדרים – חדר א' היה למעלה מחדר ב'.

י. לקראת י"ט כסלו⁵ יום ההילולא של המגיד ממזריטש, נסע הרבי להורודוק אל הרה"צ הר' מנחם מענדל בלוויית מספר אברכים מתלמידי שני החדרים, אליהם הצטרף גם הדוד מהרי"ל.

בהורודוק פגשו את הרה"ק הר' ישכר דוב מליובאוויטש, הר' אברהם מקאליסק, הר' ישראל מפולוצק וכמה מנינים זקני החסידים מקאליסק, יאנוביץ',

חדרים. בחלק האחד דרו בני הבית ובחלק השני – בחדר אחד היה המנין הקטן, בו היו חסידים ממתנים להיכנס ל"יחידות" – חסידים קראו לחדר זה "גן עדן התחתון" – והחדר השני היה של הרבי – חסידים קראו לחדר זה בשם "גן עדן העליון" – בין שני חדרים אלה היה תנור גדול לחמם את כל הבית.

הרבי, אב"הסבא, ה"צמח צדק", השתוקק מאד לשמוע החסידות שהרבי אומר לפני בניו, וכאשר לא הרשו לו להיכנס, התחבא בתוך התנור ומשם היה שומע את החסידות שהרבי אומר.

ח. באותו יום ששי, היה מזג האויר קשה מאד, קור עז וסערת שלג. הגוי המשרת החל להכניס גזרי עצים אל תוך התנור. משראה שהעצים אינם נכנסים אל תוך עומק התנור, הניחם לפתח התנור, הדליקם ופתח את מכסה הארובה. האש התלקחה וכל הבית התמלא עשן.

לפתע החלו להתעופף גזרי עצים בוערים בכוח רב מתוך התנור. הגוי נבהל ופרץ בצעקה אדירה.

לקול הצעקה נבהלו ובאו במרוצה הסבתא – הרבנית שטערנא – וכלתה – מרת שיינא, אשתו של הרבי האמצעי – מדיירתן, והרבי האמצעי מחדרו של הרבי, לראות מה אירע, ומה נשתוממו לראות על ריצפת החדר מונחים גזרי עצים כבויים ועל רצפת התנור שוכב אדם. הדוד ר' חיים אברהם ניגש להוציא את האיש מהתנור. והסבתא הרבנית פרצה בזעקת אימים: הרי זה מענדל!

בהלה תקפה את כל הנוכחים, ניסו לעורר את הילד מעלפונו החזק וללא הועיל, עד שהרבי הניח ידי קדשו על ראש החולה ונתעורר.

כשנודע לרבנית שהנכד – הרבי ה"צמח צדק" – ביקש כמה פעמים את סבו – רבנו הזקן – להרשות לו להיכנס לשמוע את החסידות שהוא אומר לפני בניו, והרבי לא התיר לו, ומצד גודל התשווקה לשמוע את החסידות, התחבא בתנור, הכניס עצמו בסכנה וב"ה ניצול – תבעה בתוקף אצל הרבי, כיצד היה נכון אצלו להעמיד חיים בסכנה!?

ענה לה הרבי:

חב"ד דורשת פנימיות, וכדי להגיע לפנימיות הרי זה רק על ידי מסירות נפש בפועל. עד אברהם אבינו היו גם כן צדיקים וחסידים גדולים. אדם הראשון חסיד גדול היה⁴, אך כדי להגיע לסדר של פנימיות הנמסרת בירושה מדור לדור היו זקוקים למסירות הנפש של עקידת יצחק, שכן, פנימיות באה רק על ידי מסירות נפש.

(5) תקל"ז.

(4) עירובין יח, ב.

אמר: "אתקינו לכורסייא קדישא – קדושה זקוקה להכנה, בה צריך להיות עיקר ההתעסקות. ההכנה מכשירה להיות כלי קיבול בדרך של מרכבה. כל מרכבה היא בת ארבעה אופנים הרומזים לארבעת הדגלים. בכסא הם ארבע רגליים, ובמרכבה – ארבעה אופנים. האדם הוא גם כן בחינת מרכבה, וארבעת האופנים שבמרכבת האדם הם עונג, רצון, שכל ומדות".

כולם, הרה"צ הר' מנחם מענדל, הרבי, הר' ישכר דוב, הר' אברהם והר' ישראל, נכחו כולם בשעת הסתלקותו של המגיד ממזריטש – י"ט כסלו תקל"ג.

הרה"צ הר' מנחם מענדל, ביקש שכל אחד מהחבראי קדישא יספר משהו מאותה תקופה.

הראשון דיבר הרה"צ הר' מנחם מענדל, לאחריו – הרה"ק הר' ישכר דוב, הרה"ק הר' אברהם, הרה"ק הר' ישראל מפולוצק ולאחריו הרבי עד לזמן מנחה וכולם הלכו לבית המדרש להתפלל מנחה.

הישיש ר' אלי' ירוחם מדוברובנה היה זקן החסידים – ביקר כמה פעמים אצל הבעש"ט והרבה פעמים אצל המגיד ממזריטש – ובעל לב ארי. כשהיה מתפלל או אומר תהלים היו ניתזים רשפי אש.

בדוברובנה קראו לר' אליהו ירוחם בשם "השרף", ואותו שלח הרה"צ הר' מנחם מענדל כשליח ציבור לתפלת מנחה.

כשהחל החסיד ר' אלי' ירוחם לומר אשרי יושבי ביתך גו', רעד כל בית הכנסת וכך זה נמשך כל שעת התפילה;

מיד אחרי מנחה, אמר הרה"צ הר' מנחם מענדל תורה, מהתורות שאמר המגיד ממזריטש בשבת האחרונה, פרשת וישלח, לפני ההסתלקות, על הפסוק? "ויהי לי שור וחמור" – שור זה יוסף וחמור זה ישכר, שור זה משיח בן יוסף, וחמור זה משיח בן דוד.

דוברובנה, ויטבסק, ביצעשנקוביץ' שהיו עוד מהנוסעים למזריטש.

קביעותו של י"ט כסלו בשנת תקל"ז היתה בשבת פרשת וישלח.

הדוד מהרי"ל מספר על הסדר שהיה באותם ימים ספורים שהרבי היה בהורודוק.

ביום ששי אחרי הצהרים, כבואם מהמקוה, נכנסו לבושים בגדי שבת, לחדרו של הרה"צ הר' מנחם מענדל, הרבי ושלשת האורחים החשובים הרה"ק הר' ישכר דוב, הר' אברהם, והר' ישראל, כן הוא – מהרי"ל – וזקני החסידים ר' צבי ור' ברוך מיאנוביץ', ר' חיים נטע מבצעשנקוביץ', ר' אהרן זליג מקאליסק, ר' בער ור' יחיאל, ר' זליג ור' אפרים מויטבסק.

כשהחבראי קדישא הרבי והר' ישכר דוב, הר' אברהם והר' ישראל נכנסו לחדרו של הרה"צ הר' מנחם מענדל, עמד הרה"צ הר' מנחם מענדל מלא קומתו, ואמר:

– הרבי⁶ הסביר כמה פעמים את המובא בקבלה במעלת הנשמות על מעלת המלאכים, ואם על מלאכים אומרים "בואכם לשלום" מתוך שמחה, באיזו חדוה ושמחה יש לומר "בואכם לשלום" כשבאות נשמות.

פנימיות הענין הוא – מלאכים נקראים "מלאכי השלום", אין הם אלא שלוחים בלבד, ואילו נשמות הן "בעלי השלום". שלום – פירושו התחברות, כמאמר המדרש על הכתוב⁷ שובי השולמית – שעשתה שלום ביני ובין עולמי. נשמות מחברות אלקות עם העולם, ועושות את העולם כלי לאלקות.

יא. כשסיים הרה"צ הר' מנחם מענדל את ברכת "בואכם לשלום" שלו, הושיב את הרה"ק הר' ישכר דוב לשמאלו ולידו את הרה"ק הר' אברהם, את הרבי⁸ הושיב הרה"צ הר' מנחם מענדל לימינו, ולידו את הרה"ק הר' ישראל, הזקנים ואני נשארנו עומדים.

עבר זמן מה, כולם שתקו, והרה"צ הר' מנחם מענדל

(6) הרב המגיד ממזריטש.

(7) שיר השירים ז, א. ובמדרש רבה שם.

(8) כ"ק אדמו"ר הזקן.

(9) בראשית לב, ו. וראה בראשית רבה פרשה ע"ה.

~ רשימות אדמור מהור"י צ"צ * ~

ה, כו מנחם אב [תרנ"ו, נאות דשא באליווקא]

סיפורי כבוד קדשת אדמו"ר הנזקן לנכדו כבוד קדשת אדמו"ר צמח-צדק מאשר שמע מתלמידי הבעל-שם-טוב, ומאת מורו הרב המגיד ממעזריטש, ומאת בן מורו המלאך הקדוש¹, ומאת חביריו החבריא קדישא, מסופרים מאת כבוד קדשת אדמו"ר לכבוד קדשת אדמו"ר וכבוד דודי הרב זלמן אהרן², במשך תשע שנים, משנת תרל"ד עד תרמ"ב ועד בכלל, כתובים בידי דודי הרב זלמן אהרן³.

ספר שמיני סיפור מאה שמונים ושלשה.

הסיפור הזה שמע כבוד קדשת אדמו"ר הנזקן מחציתו מאת תלמיד הבעל-שם-טוב רבי משה מעשל, שהוא היה השליח לדבר מצוה, ומחציתו שמע מאת מורו הרב המגיד נשמתו ערן.

* * *

בשנת תקי"ט שלח מורנו הבעל-שם-טוב נשמתו ערן את אחד מתלמידיו הצעירים, רבי משה מעשל מכפר בעזענקע, עם מכתב לתלמידו הגאון האדיר רבי חיים נשמתו ערן ראפפארטי⁴, אשר ביום פלוני יסע להיער אשר מחוץ לעיר במזרחה של עיר פשמונה פרסאות, וילמוד שם בעיון רב הארבעה פרקים ראשונים בהלכות ברכות ברמב"ם, ואת אשר יחדש ירשום תיכף בקיצור שלא ישכחנו, וביום שהוא יתפלל בהשפמה ויאכל פת שחרית ויסע לדרכו צלחה, ושום דבר לא ימנע אותו, וכבואו אל היער ויראה אותו – את הבעל-שם-טוב – עומד שם, הנה הוא המקום אשר שם ישב וילמוד השיעור הנזכר לעיל, ויתפלל שם תפלת המנחה ויחזור לביתו צלחה.

מורנו הבעל-שם-טוב כתב על יד תלמידו הנזכר לעיל לאיש אחד בלבוב, רבי חיים ישראל שמו, וצוה על תלמידו רבי משה מעשל אשר איש לא ידע מזה, וכאשר ימסור את המכתב הנה שוב לא יהיה לו שום שיח ושיג עם רבי חיים ישראל.

ויצו מורנו הבעל-שם-טוב על תלמידו רבי משה מעשל השליח, אשר בליילה שקודם יום הנסיעה יעמוד על המשמר אשר הגאון לא יאחר מלהתפלל בהשפמה. ואם פי דרכו של הגאון לקום לתיקון חצות, אבל מפני גודל ציפיותו מעבודת היום הנה יוכל להיות שיישן שנית. וכן ישגיח אשר יאכל פת שחרית קודם נסיעתו, ואשר יקח עמו כוס פן יצמא הגאון למים, ויבצע נסיעתו עם הגאון יחזור – בעל פה – מבראשית עד פרשה שניה, שירת אז ישיר, שירת האזינו,

התמים ח"ד ע' ט, יב, יז. שם ח"ה ע' כא, ל, לא. שם ח"ו ע' כד, כה.

(א) ראה ג"כ שיחת כה שבט תרצ"ו (לקוט יג) ח"א אות ח ואילך.³
(ב) בעל המחבר שו"ת ר' חיים הכהן וס' זכר החיים⁴. - ראה

(2) הרב שניאור זלמן אהרן בנו הגדול של אדמו"ר מהר"ש. ראה אודותיו – שיחות: י"ט כסלו תרצ"ג (לעיל חלק א וטו, סע"ב ואילך). כ"ה שבט תרצ"ו (לעיל חלק ב ואלא, א ואילך).
(3) לעיל חלק ב שם.
(4) נולד בשנת ת"ס, ונפטר י"ג תמוז תקל"א.

(*) מתוך לקוטי דיבורים.

(1) הרה"ק ר' אברהם המלאך בן הרב המגיד ממעזריטש. נסתלק בשנת תקל"ה (אגרות-קודש ח"ג ע' קסג). ובכמה מקומות איתא שנסתלק יב תשרי תקל"ו. בספר הרב מלאדי (ווארשא, 1914) ח"א ע' 8, שנולד בשנת תק"א ונסתלק בשנת תקמ"א.

ובכל משך הזמן אשר הגאון יתעכב שם יאמר הוא תהלים, אם יגמור ישנה ואם יגמור ישלש, ולא יספר עם שום אדם מאז הבקר ביום שלפני יום הנסיעה.

היום אשר קבע מורנו הבעל-שם-טוב לנסיעתו של הגאון רבי חיים נשמתו-עדין להיער היה יום רביעי בשבוע, באחד השבועות דחדש תמוז.

* * *

יום החמישי בצעירים באתי – מספר רבי משה מעשל בעזענקער – ללכוב, וכשנכנסתי לחדר הבית דין של הגאון, היו הרבה אנשים, והגאון היה עסוק באסיפה רבה עם נכבדי הקהל, וכשפניתי לאחד הדיינים, רבי משה יוסף ישראל, בבקשה פי יתנני לראות פני הגאון, הביט עלי בתימא: האם לא ידעת מהגזירה הנוראה אשר גזר סגן הארכיבישוף מיקולסקי⁵, אשר במשך שבוע ימים – עד יום החמישי הבא עלינו לטובה – יקרעו מפל סידורי התפלה את המזמור עלינו לשבח, ומיום הראשון הבא עלינו לטובה לא יוסיפו לאמור מזמור זה בבית התפלה, וכעת יושבים ודנים איך לקדם פני הרעה. – בראותי כי לא אוכל לראות את פני הגאון, הלכתי לקיים את דבר השליחות השניה, למסור מכתב מורנו הבעל-שם-טוב לרבי חיים ישראל היוצר – חיים ישראל דער טעפער – וכשחזרתי להבית דין הגה כבר הלך לו הגאון לביתו, והלכתי לביתו ומסרתי לו מכתב מורנו הבעל-שם-טוב.

בראות הגאון את המעטפה של המכתב עמד מלוא קומתו, ובשמעו כי הנני שלוח אליו מאת מורנו הבעל-שם-טוב למסור לו המכתב, האירו פני קדשו, ובהדרת כבוד מיוחדת קרא את אגרת הקדש, וככלותו לקרוא התאנח במאד, ויאמר: כל קהל עדת ישראל בלכוב ואגפותיה זקוקין לרחמים גדולים על אודות הגזירה הנוראה – היו לא תהיה – לבטל חס-וחלילה וחס-ושלום אמירת מזמור עלינו לשבח.

הגאון לא סיפר לאיש דבר אגרת הקדש אשר קיבל מהבעל-שם-טוב. אמנם אנשי הבית ותלמידי הישיבה בראותם את האורח ואת הרוח הטובה של הגאון, הבינו כי שלוחו של מורנו הבעל-שם-טוב הוא האורח אשר הביא בעל-פה או בכתב איזה ידיעה מהבעל-שם-טוב. כי דרכו של הגאון היה, כשהיה מקבל איזה ידיעה ממורנו הבעל-שם-טוב בעל פה ומה גם בכתב היה עושה את היום שהוא ליום טוב, שלא לאמר תחנון, ועושה סעודת מצוה, פעמים היה מספר תוכן הידיעה, ופעמים היה מעלים, אבל בכל עת היה אומר דברי תורה בעת הסעודה, והיה מבאר דרכו של מורו הבעל-שם-טוב נשמתו-עדין.

הגאון צנה לערוך סעודת מצוה, וכעבור שעה קלה כבר נודע מזה למקורבי הגאון ותלמידיו, וגם ראשי הקהלה ונכבדי העדה באו אל הסעודה, נוסף על הקהל הגדול שגאספו, כי כל אנשי העיר היו בצער גדול על אודות הגזירה, ובעת הסעודה הכריזו את החלטת[ת] האסיפה, כי כל העדה יעמדו על נפשם ויאמרו את המזמור עלינו לשבח שלש פעמים בכל יום כאשר עד עתה, מבלי לשום לב אל הגזירה, ואשר ביום הראשון הבא עלינו לטובה קבעו לתענית צבור בתקיעת שופר.

(5) ראה גם גנזי נסתרות ע' יח. שבחי הבעש"ט (מהדורת הורודצקי ברלין, תרפ"ב) ע' סז. ע' קמו. תולדות ישראל (יעבץ) ח"ג ע' 136.

ביום הששי בקר הלך רבי חיים ישראל אל סגן הארכיבישוף מיקולסקי, ויתרה בו, כי אם לא יבטל הגזירה יעגש קשה, ויגער בו מיקולסקי, ויגרשוהו מעל פניו. וביום הראשון בקרדו מעל הבימה בבית תפלתם, נתקל ונפל, ונשברו רגלו וידו הימנית ויתעלף מהכאב הגדול, וישאוהו אל ביתו, ובהיותו מתגולל בעצמת מכאוביו נזכר הוא על היהודי אשר היה אצלו ביום הששי העבר, ובהתבוננו, נזכר הוא אשר את היהודי הזה ראה בהיותו בקמיניץ פאדולסק, בעת אשר התרה בהארכיבישוף דמבוב[ב]סקי כי יבטל את גזירת שריפת ספרי ישראל, וכאם לא ישמע לו ימות⁶.

ויצו מיקולסקי את ראש הפומרים, אשר יודיע להרב והקהלה, אשר מבטל הוא את גזירת קריעת מזמור עלינו לשבח מסידורי התפלה, ואשר היהודים יתנהגו בתפלותיהם כמו עד עתה. כרגע נתפשטה השמועה בכל העיר, וליהודי לבוב היתה אורה ושמחה, וישלחו צירים בכל הגליל להודיע כי נתבטלה הגזירה, ומטעם הגאון הוכרזו כי ישלימו את התענית, ולתפלת ערבית ידליקו בכל הבתי כנסיות הרבה גרות כמו ביום טוב, ויתפללו בניגון דיום-טוב, ואת המזמור עלינו לשבח ינגנו בהניגון המקובל מן המהר"ל מפראג⁷ – שמנגנים בימים נוראים, – אבל בלי פריעה והשתתואה על הארץ.

(6) ראה גם "הפדות והפורקן" להר"י עמדין (אלטונא, תקכ"ט) כז, ב ואילך. תולדות ישראל שם.
 (7) הגאון מרנא ורבנא יהודה ליואי (נולד בשנת ער"ב, ונפטר ח"י אלול שס"ט (ספר הזכרונות ח"ב פפ"ג. פצ"א)).

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

שליטיא אשר יאבה נא להקציב לכה"פ מאה סרטיפיקטים עבור תלמידי הישיבות דליובאוויטש והר"מים שלהם.

בגודל הבטחון אשר ידידי כתי"ר שליטיא ימלא בקשתי לחיוב, למען הצלת נפשות ולהגדיל תורה ויאדיר. אתענין לידע ממצב בריאות ידידי כתי"ר שליטיא, השיית יחזק בריאותו אשר יוכל להמשיך עבודתו הקדושה לטובת כלל ישראל ולטובת לומדי תורה, די עליהם יחיו, ועינינו תחזינה בטוב ישראל בגשם וברוח. אתפלא אשר עוד טרם קבלתי מענה על מכתביי לידידי כתי"ר שליטיא.

והנני ידידי.

בי"ה, אי"ח, ת"ש

כבוד ידידי עוז הרה"ג הנכבד והנעלה הנודע ומפורסם לשם תהלה ותפארת בתוככי גאוני יעקב ועוסק לטובת כלל ישראל כש"ת מוהר"ר חיים עוזר שליטיא, גראדזענסקי, ווילנא.

שלום וברכה.

הנה שמעתי שמועה טובה אשר ידידי כתי"ר שליטיא יקבל בקרוב מספר סרטיפיקטים בעד תלמידי הישיבות, ע"פ השתדלות הרב הראשי הערצאג שליטיא.

ובאשר חלוקת הסרטיפיקטים תעשה ע"י ועד מיוחד תחת נשיאותו, הנני בזה לפנות בבקשה גדולה אל כהדרי"ג

נקודה משיחת קודש

איש פלא

לאחר שחטאו בני ישראל ובגלל זה פרצה מגפה בעם ישראל, קם פינחס, נכדו של אהרן הכהן, והרג את זמרי בן סלוא ואת האשה הגויה (המדניית) שהוא לקח בחטא, ובזכות המעשה של פינחס נעצרה המגפה.

על כף מספרת הגמרא שבאותו הזמן נעשו לפינחס נסים רבים, לדגמה: ירד מלאך והגביה את הפתח של האהל, כך שפינחס היה יכול לצאת משם עם הרמח (החרב) שבו היו תלויים זמרי והמדניית, נוסף לכך הרמח לא נשבר מהכבד שלהם, ועוד נסים רבים.

במקום אחר אומרת הגמרא "הרואה פינחס בחלום, פלא נעשה לו", ומסביר רש"י: "פלא נעשה לו, כמו שנעשה לפינחס".

1. מדוע הגמרא משתמשת כאן בלשון 'פלא' ולא בלשון 'נס', כמו הגמרא שמספרת על הנסים שנעשו לפינחס?

2. למה היא מדברת רק על פלא אחד, בזמן שלפינחס נעשו הרבה נסים, ועד שיש דעה שנעשו לו שנים עשר נסים?

ההסבר הוא, שפלא הוא יותר מיחד מנס. הנס 'שובר' את הטבע - את המצב הרגיל. לדגמה: המים רגילים לזרם, אך בנס קריעת ים סוף המים עמדו כמו חומה.

אבל ב'פלא' המצב הרגיל הופך להיות מצב מיחד... כמו המן שיירד במדבר במשך ארבעים שנה והפך להיות חלק מהשגרה של עם ישראל, וכך העננים ובארה של מרים שלוו אותם. הם כבר לא ראו את זה בכל יום מחדש כמו נס, אלא כמו משהו רגיל.

לכן, הגמרא אומרת שנעשה לפינחס 'פלא' - כי כל הנסים הקטנים הם חלק מפלא אחד גדול, ממצב מיחד שאליו פינחס היה ראוי בעקבות המעשה שלו.

השם נתן לפינחס שֵׁכָר "מדה כנגד מדה". כיון שפינחס התנהג באפן מפלא, גם השם התנהג עמו באפן מיחד ועשה לו פלא. פינחס לא חשב מה יגידו עליו או מה יעשו לו, אלא הלך מתוך מסירות נפש ועצר את החטא ואת החלול השם הנורא, ובעקבות כך גם את המגפה.

בשנת תרפ"ז חלו ימי הגאולה "ב-י"ג תמוז בשבוע פְּרֻשֵׁת פינחס, ואדמו"ר הרי"צ אף ברח 'הגומל' על שחרורו בשבת פְּרֻשֵׁת פינחס.

עבודתו של הרבי הרי"צ הייתה אף היא בדרך של פינחס, באפן של פלא ומסירות נפש מתמשכת. אם זה בשנותיו ברוסיה, בפולין או באמריקה. בכל מקום הוא עסק מתוך להט ומסירות נפש ממשית עבור הפצת התורה והחסידות.

(מעובד ע"פ לקו"ש חל"ג, עמ' 164 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

הלכות בית הבחירה

בית שני – כעין בית שלישי

פרק א, הלכה ד

בְּנֵי שְׁפָנָה שְׁלֵמָה כָּבֵר מְפָרֵשׁ בְּמַלְכִים. וְכֵן בְּנֵי הָעֵתִיד לְהַפְנוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּתוּב בִּיחֻזְקָא לְאִינוּ מְפָרֵשׁ וּמְבָאֵר. וְאֲנָשֵׁי בֵּית שְׁנֵי פְּשָׁפְנוּ בְּיָמֵי עֲזָרָא בְּנוּהוּ פְּבֻנְיָ שְׁלֵמָה וּמְעִין דְּבָרִים הַמְּפָרְשִׁים בִּיחֻזְקָא לְ:

* * *

ב. ויש לומר, שהשייכות דבית שני למקדש דלעתיד בענין הבירורים – מודגשת גם בענין הברזל, כדלקמן.

ובהקדם:

מצינו ש"ברזל" מושלל בבית המקדש⁸, כמ"ש⁹ "והבית בהבנותו אבן שלמה גו' ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו"¹⁰, כיון ששייך לחורבן בית המקדש, כדאיתא במדרש¹¹ "וזאת התרומה גו' זהב וכסף ונחושת"¹². אבל ברזל אין כתיב כאן לא במשכן ולא במקדש למה שנמשל בו אדם שהחריבו בית המקדש¹³.

וזה שמצינו ברזל בנוגע לעשיית המנורה, "אין לו זהב מביא אף של כסף של נחושת של ברזל כו"¹⁴, ומנוראה שעשו מלכי בית חשמונאי של ברזל היתה¹⁵ - הרי: (א) כיון שהברזל הוא תמורת כסף וזהב הרי זה "ברזל" כפי ששייך להדרגא דכסף וזהב¹⁶, (ב)

א. כתב הרמב"ם: "בנין שבנה שלמה, כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד ליבנות, אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפורש ומבואר. ואנשי בית שני, כשבנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ובהלכה זו מודגשת השייכות שבין בית שני למקדש דלעתיד (יותר מבית ראשון¹); ויש לומר הטעם לזה:

אמרו רז"ל² שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"³ – כיון שעיקר השחוק והתענוג למעלה נעשה על ידי בירור המטה, ענינו של יצחק⁴.

וזהו שנאמר בו "ויצא יצחק לשוח בשדה"⁵ – שרומז גם על הבירור דבחינת שדה שלמטה מעיר מושב⁶.

וענין זה שייך לבית שני שהוא כנגד יצח, שקראו שדה⁷, וקשור עם העבודה בבחינת "שדה" (בירור המטה) דוקא – שעל ידי זה פועלים הגאולה ובית המקדש דלעתיד.

ההמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כותר ומחבל" (יתרו כ, ב ובפרש"י – ממכילתא. וראה בארוכה בפ"י הרמב"ן. תורה שלמה (אות תקנ"ה)).

(9) מלכים"א ו, ז.

(10) והשימוש בברזל לסתת את האבנים ("אבנים גו' גזית מגוררות במגרה", "חתיכות במגרה", "כלי ברזל מלא פגימות כו" (שם ז, ט ובמצודות)) – ה' בחוץ, כדברי הרמב"ם לקמן ה"ח: "מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין".

(11) שמו"ר פל"ה, ה.

(12) תרומה כה, ג.

(13) מנחות כח, ב.

(14) ע"ד המבואר בענין אבנים ולבנים, ש"אם לא נמצאו אבני בנין בלבנים" (רמב"ם לקמן ה"ח. וראה לקו"ש ח"ו ע' 23 הערה 76).

(1) וכן מובן מזה שהפסוק "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" (חגי ב, ט) אמר על בית שני (ב"ב ג, סע"א) וגם ובעיקר על ביהמ"ק השלישי (חז"א כח, א).

(2) שבת פט, ב.

(3) ישעי' סג, טז.

(4) ראה תו"א תולדות יז, ד ואילן. ועוד.

(5) חיי שרה כד, סג.

(6) ראה לקו"ת פ' ראה לב, סע"ד.

(7) פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א.

(8) ומודגש בעיקר במזבח – עיקרו של ביהמ"ק, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' ביהמ"ח) – "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית (שפוסלן ומכתתן בברזל) כי חרוב הנפת עלי' ותחללה", ש"המזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין בזה בדין שיונף המקצר על המאריך, ועוד,

”שפודים של ברזל היו וחיפוס בעץ”, שאין הברזל נראה מבחוץ.

מברזל.

[ועל פי זה יומתק שה”ברזל” נזכר רק (א) בהכנת המקדש ע”י דוד (ולא בבנין המקדש על ידי שלמה), (ב) בדברי הימים (ולא במלכים) שעיקרו ”משום יחס דוד המלך”²², דוד מלכא משיחא, שעל ידו יהיה בנין בית המקדש השלישי].

ד. והנה, מכיון שיש שייכות בין בית המקדש השלישי לבית שני (כנ”ל סעיף א) – היה מעין זה (הפיכת הברזל) כבר בבית השני:

הברזל במנורה היה בזמן החשמונאים – בבית

שני;

וכן הברזל באמה כליא עורב – שהיתה בבית שני, מה שאין כן בבית ראשון שמפני רוב קדושה שהיתה בו לא היה צריך כליא עורב²³.

ויש לומר ההסברה בזה:

בבית שני היתה ההתעסקות בכירור והפיכת הלעומת זה²⁴ (מה שאין כן בבית ראשון שמפני רוב קדושתו נדחו החיצונים), ולכן מצינו בו גם ברזל – אבל, רק הברזל שבמנורה שבא במקום כסף וזהב ומחופה בעץ, והברזל שבאמה כליא עורב על גג המקדש שהוא כמו בחוץ (כנ”ל סעיף ב);

מה שאין כן בבית המקדש השלישי יהיה ריבוי ברזל (“מאה אלף ככרים”) בהבנין עצמו, כיון שיהיה בירור והפיכת הברזל בתכלית השלימות.

(משיחות ש”פ עקב ה”תש”נ וש”פ ויחי ה”תשנ”ב)

ומה שמצינו אמה כליא עורב¹⁵, טס של ברזל כמו סיף גובהו אמה על גבי המעקה סביב כדי שלא ישבו העורבים עליו (כדברי הרמב”ם בהמשך ההלכות¹⁶) – היה זה על גג המקדש, שגגין לא נתקדשו (כמו בחוץ).

ג. ואולי יש לומר, שבענין זה יהיה חידוש בבית המקדש השלישי, שבנינו יהיה (לא רק מאבנים, אלא) גם מברזל, שהברזל יהיה חלק מהבנין דבית המקדש עצמו:

זה ”שברזל אין כתיב . . . במקדש ובמקדש . . . שהחריב בית המקדש” – קאי על בית ראשון ובית שני שנחרבו על ידי ברזל; מה שאין כן מקדש העתיד, בית נצחי שלא שייך בו חורבן – לא שייך בו חשש מענין של ברזל דלעומת זה, כיון שלעתיד לבוא תתבטל מציאות הברזל דלעומת זה¹⁷, ובמילא יכול וצריך להיות בנינו גם בברזל, כדי להדגיש את העילוי והשלימות דהפיכת הברזל¹⁸ שהחריב בית המקדש לברזל שנעשה חלק בהבנין דבית המקדש.

ויש לומר, שמה שכתוב בדבר הימים¹⁹ (בנוגע לפעולתו של דוד בהכנת כל הדרוש לבנין בית המקדש) ”הכינותי לבית אלקי הזהב לזהב והכסף לכסף והנחושת לנחושת והברזל לברזל כו’”, ו”ברזל מאה אלף ככרים” – עיקרו ושלמותו במקדש העתיד²⁰ להבנות על ידי דוד מלכא משיחא, שבנינו יהיה (לא רק מזהב וכסף ונחושת בתכלית השלימות²¹, אלא) גם

החיצון שבמשכן (ברייתא דמלאכת המשכן פ”א. יל”ש תצוה רמז שפה ובפי”ז זית רענן).

ובפי”ז מהרז”ו (לשמור”ר שם): ”ומ”ש בסוף ד”ה א’ והברזל לברזל וגו’ מאה אלף ככרים ברזל, יתכן שה” זה בחצרות ולא בפנימה” – שהברזל ה” בבנין המקדש עצמו (ולא כדעת הרמב”ן שה” רק עבור הכלים לכרות העצים ולחצוב האבנים), אלא בחצר ולא בפנים. וצ”ע היכן מצינו שהשתמשו בחצרות דבית ראשון בכמות ברזל גדולה כזו (משא”כ במקדש העתיד להבנות – ”אע”פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבוראר”, ויש מקום לומר שבנינו יה” גם בברזל, ככפנים).

21) נוסף על השלימות דזהב שהיתה בבתי המקדשות שלפניו – ”שבעה זהבים” (יומא מד, סע”ב).

22) פרש”י ריש דה”י. הקדמת הרד”ק לדה”י, עיי”ש.

23) ערוך ערך כל. וראה תוס’ מו”ק שם. תוד”ה כליא מנחות קז, א. תוד”ה כגון ערכין ו, א.

24) ועד”ז במשכן שה” במדבר כדי לברר החיצונים (לקו”ת במדבר ג, ד ואילך. ובכ”מ) – ה” צורך באמה כליא עורב.

15) מו”ק ט, רע”א. וש”נ.

16) פ”ד ה”ג.

17) שאז לא תהי’ מציאות הברזל שמקצר ימיו של אדם, ח”ו, כמ”ש (ישעי”ב, ד) ”וכתתו חרבותם וגו’”, ויתירה מזה – שיתבטל בענין דהיפך החיים. וראה תנחומא ס”פ יתרו: ”בעוה”ז ע”י יצה”ר השנים מתקצרות, אבל לעתיד לבוא בלע המצות לנצח ומחה ה’ דמעה מעל כל פנים”.

18) ראה אבות דר”ג פט”ז: ”יצה”ר דומה לברזל שהטילוהו בתוך האור כל זמן שהוא בתוך האור עושין ממנו כל כלים שרצו, אף כך יצה”ר כו”.

19) דבריי-הימים א כט, ביז (ושם כב, יד): ”ולנחושת ולברזל אין משקל”.

20) בפי”ז הרמב”ן ס”פ יתרו: ”והברזל אשר הקדיש דוד שלא נחקר משקלו לעשות ממנו כלים לכרות העצים ולחצוב האבנים ה””, אבל בנוגע להמשכן והמקדש עצמו מושלל הברזל לגמרי, עיי”ש. וראה השקו”ט בזה בתורה שלמה שם. וצ”ע גם מאמה כליא עורב ש”צורך בנין הבית הוא” (מו”ק שם), והיתה (לא רק במקדש, אלא גם) במחב

פרשת פנחס

זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו – "זאבים".
(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 327)

שני ה־ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: ולחצרו משפחת החצרוני לברמי משפחת הפרמי: ואלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלושים: וּבְנֵי פְלֹא אֱלִיָּאב: וּבְנֵי אֱלִיָּאב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבְיָרָם הוּא־דָתָן וְאַבְיָרָם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח בְּמֹת העדה באכל האש את המשיש ומאתים איש ויהיו לָנֶס: וּבְנֵי־קֶרַח לֹא־מָתוּ: ם בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לִמְיֹן מִשְׁפַּחַת הַיְמִינִי לִיִּזֹן מִשְׁפַּחַת הַיְכִינִי: לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לְשִׁאוּל מִשְׁפַּחַת הַשִּׁאוּלִי: וְאֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאֵתַיִם: ם בְּנֵי נָדָב לְמִשְׁפַּחְתָּם לְצִפּוֹן מִשְׁפַּחַת הַצִּפּוֹנִי לְחִנֵּי מִשְׁפַּחַת הַחִנֵּי לְשׁוֹנֵי מִשְׁפַּחַת הַשׁוֹנִי: ם לְאֹזֵנִי מִשְׁפַּחַת הָאֹזֵנִי לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי: וְלְאֹרֹד מִשְׁפַּחַת הָאֹרֹדִי לְאֶרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֶרְאֵלִי: וְאֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נָדָב לְפַקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן: וַיְהִיֹּ בְנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלָּנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי: ם וַיְהִיֹּ בְנֵי־פָרֶץ לְחִצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחִצְרוֹנִי לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי:

כה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ם פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֹ אֶת־קִנְיָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי: ם לְכֹן אָמַר הַנְּנִי נָתַן לֹא אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם: (יב) וְהָיְתָה לֹא וְלוֹרְעוּ אַחֲרָיו בְּרִית פְּהַנְתָּ עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנֵא לְאֱלֹהָיו וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת־הַמְדִּינִית זְמָרִי בֶן־סֹלֹא נִשְׂיָא בֵּית־אָב לְשִׁמְעֹנִי: ם וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכֶּה הַמְדִּינִית כְּזָבִי בְּתַצְוֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב בְּמִדְיָן הוּא: פ (ישראל) ם וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ם צָרוּר אֶת־הַמְדִּינִים וְהִפִּיתֶם אוֹתָם: ם פִּי צָרִים הֵם לָכֶם בְּגִבְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִפְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוּר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי בְּתַנְשִׂיא מִדְיָן אַחֲתָם הַמֶּכֶּה בְּיוֹם־הַמִּגַּפָּה עַל־דְּבַר פְּעוּר: כו ם וְהִי אַחֲרֵי הַמִּגַּפָּה פ פִּסְקָא כַּמְצַע פִּסְקוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֵל אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: ד שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ א פְּלַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְבַיִת אַבְתֶּם כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֲתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יַרְחוּ לֵאמֹר: ד מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֵּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~
שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)
"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו" (רש"י). ובגיש פרשת תשא, לגבי חטא העגל, נקט "לצאן... שנפל בה דבר". ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק כשהרג פנחס את

אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לְפַקְדֵיהֶם שֵׁשָׁה וְשִׁבְעִים אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^ב בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר לְמִשְׁפַּחְתָּם תוֹלָע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי לְפֹה מִשְׁפַּחַת הַפּוּנִי: ^ג לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֶרְנִי: ^ד אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יִשְׁשַׁכָּר לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֵלֶּף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ^ה בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד מִשְׁפַּחַת הַסְּרָדִי לְאֵלֹון מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיִחִיאֵל מִשְׁפַּחַת הַיִּחִיאֵלִי: ^ו אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלָנִי לְפַקְדֵיהֶם שִׁשִּׁים אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^ז בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ^ח בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמַּכִּירִי וּמַכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^ט אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אֵיעָזֵר מִשְׁפַּחַת הָאֵיעָזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֵלְקִי: ^י וְאִשָּׁרִיאֵל מִשְׁפַּחַת הָאִשָּׁרִיאֵלִי וְשִׁכָּם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁכָמִי: ^{יא} וְשִׁמְיֵדֶע מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמִידְעִי וְחִפְרִי מִשְׁפַּחַת הַחִפְרִי: ^{יב} וְצִלְפַּחַד בְּנֵי־חִפְרִי לֹו בָנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַּחַד מַחֲלָה וְנָעָה חֲגִלָּה מִלֶּפֶה וְתַרְצָה: ^{יג} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפַקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת: ^{יד} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוֹתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבֹכֵר מִשְׁפַּחַת הַבְּכֹרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^{טו} וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתָלַח לְעָרֹן מִשְׁפַּחַת הָעָרֹנִי: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפַקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{יז} בְּנֵי בְנִימִן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֹלַע מִשְׁפַּחַת הַבֹּלְעִי לְאִשְׁפָּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁפָּלִי לְאִחִירִים מִשְׁפַּחַת הָאִחִירִמִּי: ^{יח} לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָמִי לְחוּפָם מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: ^{יט} וַיהִי בְנֵי־בֹלַע אֶרֶד וְנַעֲמֹן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי לְנַעֲמֹן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: ^כ אֵלֶּה בְּנֵי בְנִימִן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפַקְדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים

אֵלֶּף וְשִׁשׁ מֵאוֹת: ^{כא} אֵלֶּה בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{כב} כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^{כג} בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לִימְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשׁוּי מִשְׁפַּחַת הַיִּשׁוּי לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: ^{כד} לְבִנְיָ בְרִיעָה לְחִבְר מִשְׁפַּחַת הַחִבְרִי לְמִלְכִיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִיאֵלִי: ^{כה} וְשֵׁם בֵּת־אֲשֵׁר שְׂרָח: ^{כו} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֵׁר לְפַקְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^{כז} בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִחִיצְאֵל מִשְׁפַּחַת הַיִּחִיצְאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגּוֹנִי: ^{כח} לְיִצְרָל מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרָלִי לְשִׁלֹּם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹמִי: ^{כט} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפַקְדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^ל אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁשִׁי־מֵאוֹת אֵלֶּף וְאַלְף שִׁבְעַת מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

צָרוּר אֶת הַמְדַבְּרִים וְהַפִּיטִים אוֹתָם (כה, ז')

וְהַקְשָׁה בְּאוֹר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ, "לִמָּה כָּפַל צָרוּר וְהַפִּיטִים". וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂרַש"י אֵינוֹ צָרִיף לְבֹאֵר כָּפַל זֶה, שֶׁכֵּן "צָרוּר" הֵינּוּ "לְאַיֵב אוֹתָם" (רש"י), וְכֵן חֲמֵשׁ לְמַקְרָא מִכִּין מַעֲצָמוֹ שֶׁחֲפָאָה, שְׂכּוּלֵל גַּם הַכָּאָה לְפִי תִּרְב, חֲמוּרָה יוֹתֵר מִשְׁנֵאָה בְּלִבֵּר. וּבַפֶּרֶט פְּשִׁילֵמֵד בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים "אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה שֶׁל וְהַפִּיטִים).

(שיחת ש"פ פנחס, תשמ"ז)

שְׁלִישִׁי: ^ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ג לְאֵלֶּה תַחְלֹק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^ד לְרֹב תִּרְבָּה נַחֲלָתוֹ וְלְמַעַט תִּמְעָט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^ה אֶדְ-בְּגוֹרָל יַחְלֹק אֶת־הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִפְּוֹת־אֲבֹתָם יִנְחִלוּ: ^ו עַל־פִּי הַגּוֹרָל תַּחְלֹק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֵב לְמַעַט: ^ז וְאֵלֶּה פְקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשׁוֹנִי לְקָהֵל מִשְׁפַּחַת הַקָּהֵל לְמֶרְאִי

לפרש בן, ותרתי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר, דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "פי יהיה להם דבר בא אלי"). דבר - טענות ושללא-ישראל. משפט - פסק דין. והקשה לו: לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אף הקריב את משפטן. לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה ממנו.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 93)

רבי וי'אמר יהוה אל-משה לאמר: ופן בנות צלפחד דברת נתן לתן להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את-נחלת אביהן להן: ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש פרימות וכן אין לו והעברתם את-נחלתו לבתו: ואם אין לו בת ונתתם את-נחלתו לאחיו: ואם אין לו אחים ונתתם את-נחלתו לאחי אביו: ואם אין אחים לאביו ונתתם את-נחלתו לשאריו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יהוה את-משה: פ' ויאמר יהוה אל-משה עלה אליהר העברים הנה וראה את-הארץ אשר נתתי לבני ישראל: וראית אתה ונאספת אל-עמיתך נם-אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: כאשר מריתם פי במדבר-צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מיריבת קדש מדבר-צן: ס' וידבר משה אל-יהוה לאמר: יפקד יהוה אלהי הרוחת לכל-בשר איש על-העדה: אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת יהוה כצאן אשר אין להם רעה: ויאמר יהוה אל-משה קח-לך את-יהושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו: והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל-העדה וצוית אתו לעיניהם: ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל-עדת בני ישראל: ואלפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני

משפחת המררי: אלה | משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החבנני משפחת המחלי משפחת המושלי משפחת הקרחי וקתת הולד את-עמרם: וישם | אשת עמרם יוכבד בת-לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את-אהרן ואת-משה ואת מרים אחתם: ויולד לאהרן את-נרב ואת-אביהוא את-אלעזר ואת-איתמר: וימת נרב ואביהוא בהקריבם אשורה לפני יהוה: ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף פלזר מן-החדש ומעלה כי | לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא-נתן להם נחלה בתוך בני ישראל: אלה פקודי משה ואלעזר הכהן אשר פקדו את-בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו: ובאלה לא-היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את-בני ישראל במדבר סיני: כ' כיראמר יהוה להם מות ימותו במדבר ולא-נותר מהם איש פי אם-כלב בן-יפנה ויהושע בן-נון: ס' כז ויתקרבנה בנות צלפחד בן-חפר בן-גלעד בן-מכיר בן-מנשה למשפחת מנשה בן-יוסף ואלה שמות בנותיו מחלה נעה וחגלה ומלפה ותרצה: ונתעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל-העדה פתח אהל-מועד לאמר: ג' אבינו מת במדבר והוא לא-היה בתוך העדה הנועדים על-יהוה בעדת-קרח כירבטאו מת ובנים לא-היו לו: ד' למה יגרע שם-אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה-לנו אחזה בתוך אחי אבינו: ה' ויקרב משה את-משפטן לפני יהוה: פ'

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקרב משה את משפטן (כז, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה מכריחו

יְהוָה עַל-פִּיּוֹ יֵצְאוּ וְעַל-פִּיּוֹ יָבֹאוּ וְכָל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל-הָעֵדָה: » וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי פַּלֵּה-הָעֵדָה: » וַיִּסְמְךָ אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֵהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

קח לך את יהושע ... וסמכת את ידך עליו (כז, יח)
יש לשאול, מדוע לא מצינו שמשה משח את יהושע בשמן המשחה, שהרי בשמעמידן מלך מושחין אותו? ויש לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא מקבל התורה ממשה. לכן נפעלה מלכותו על ידי סמיכה, שקשרה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפי איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 196)

חמישי כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צו את-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קַרְבְּנֵי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ: ג וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד: ד אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: ה וְעִשִּׂירֵית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֹּתִית רְבִיעֵת תִּהְיֶה: ו עֹלֶת תְּמִיד תַּעֲשֶׂה בְּהַר סִינִי לְרֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: ז וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת תִּהְיֶה לְפָנָי אֶחָד בְּקֹדֶשׁ הַסֵּד נִסְךְ שֶׁכֶר לַיהוָה: ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כַּמִּנְחָת הַבֹּקֶר וְכִנְסָבוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לַיהוָה: ט וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיט שְׁנֵי-כִבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֹלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל-עֹלֶת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה: יא וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שֶׁבַע תְּמִימִם: יב וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים לְפָנָי וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָנָי אֶחָד

וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי תִהְיֶה לְפָנָי וְשְׁלִישֵׁת תִּהְיֶה לְאֵיל וּרְבִיעֵת תִּהְיֶה לְכַבֵּשׂ יוֹן זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֹלֶת

הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי" (רש"י). והינו, שבתור מענה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא לפניך ואשר יבא לפניך... ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה", נצטוה על קרבן התמיד. ויש לבאר, דהנה קרבן זה (וקרבנות בכלל) שולל את הטעות ש"אין רועה" בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא לפניך ואשר יבא לפניך".

(לקוטי שיחות, כרך יב, עמ' 18)

ששי טו ובחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה: טז ובחֹמֶשֶׁת עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכְל: יז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: יח וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשֶׁבַע כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: יט וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לְפָנָי וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ: כ עֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן תַּעֲשֶׂה לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד לְשֶׁבַע כְּבָשִׂים: כא וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: כב מִלֶּבֶד עֹלֶת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת-אֹלָה: כג כֹּאֲלֹה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחָח לַיהוָה עַל-עֹלֶת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: כד וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: כה וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה

הַלָּחֵם" (רש"י). שְׁתֵּי הַלָּחֵם וּרְמֵזִים לַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וְשֶׁבַע-לֶּפֶת פָּה. וְהִנֵּה, בְּלִמּוּד תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב מְרֻבָּשׁ יוֹתֵר הַבְּטוּל ל"נוֹתֵן הַתּוֹרָה", שֶׁהָרִי הַקּוֹרֵא בָּהּ וְלֹא יָדַע מֵאֵי קָאָמַר קָאָם מִצּוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה, בְּנִגּוּד לַתּוֹרָה שֶׁבַע-לֶּפֶת, שֶׁאֵינּוּ נֶחֱשָׁב לַמּוּד קָלֵל. וְהַקְּרִיבָת שְׁתֵּי הַלָּחֵם מוֹרָה עַל כֶּף שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב צְרִיף לַחֲדוּר לַהֲבַנְנָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבַע-לֶּפֶת.

(לקוטי שיחות, כרך לב, עמ' 137)

שְׁבִיעִי יִבְחַמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פְּלִמְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֵג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים: וְהַקְּרִיבְתֶם עֹלָה אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יְהִיוּ: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁת עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשֵׁנֵי הָאֵילִם: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר כִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: וּבַיּוֹם הַשְּׁנַיִם פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם: וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵי־עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: וּבַיּוֹם הָרִבִּיעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים

חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַתֵיכֶם מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פְּלִמְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהַקְּרִיבְתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפֵיהֶם: כַּמֵּן וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פְּלִמְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יְהִי לָכֶם: וְעֵשִׂיתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל: וְעֶשְׂרֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֲדָשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: וּבַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם פְּלִמְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהַקְּרִיבְתֶם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד: עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם: וְ

~ נקודות משיחות קודש ~

וביזים הכפורים (כח, כו)

"חג השבועות נקרא בפורי קציר חטים, על שם שתי

אמן בתיכון וביומיוון ובחני רכל בית ישראל, בעגלא
 ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
 עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא.
 יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר,
 ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן
 כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן
 בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ומנחתם ונספיהם לפרים (כט, יח)

”כנגד שבעים אמות . . . ובימי המקדש היו מגנין עליהם”
 (רש”י). ואלו לגבי הכבשים אומר ”לכלות מהם צ”ח
 קללות”, לא רק בימי המקדש. ויש לבאר, דהנה מה שפעל
 קרבן בזמן הבית, נפעל היום על ידי תפלה; אלא שאז הגיע
 השפע לעולם (”בחיצוניות בפעל ממש”), והיום הפעלה
 היא רק בנפש האדם. מוכן אפוא, שהשפעה לאמות העולם
 יכולה להיות רק בזמן הבית, ואלו ההשפעה לישראל ישנה
 גם בזמן הגלות.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 205)

מפטיר לה ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-
 מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבתם עליה
 אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד
 כבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם
 ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם
 כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת
 התמיד ומנחתה ונספה: אלה תעשו ליהוה
 במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם
 ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם:
 ל ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר-
 צוה יהוה את-משה: פפפ

קס”ח פסוקים, לחל”ק סימן.

בני-שנה ארבעה עשר תמימים: ומנחתם
 ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם
 כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת
 התמיד ומנחתה ונספה: ס וביום השמיני
 פרים שמונה אילם שנים פכשים בני-שנה
 ארבעה עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם
 לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:
 ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
 מנחתה ונספיה: ס וביום השביעי פרים
 שבעה אילם שנים פכשים בני-שנה ארבעה
 עשר תמימים: ומנחתם ונספיהם לפרים
 לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר
 חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה
 ונספה: ס ביום השמיני עצרת תהיה לכם
 כל-מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבתם
 עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד
 כבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם
 ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם
 כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת
 התמיד ומנחתה ונספה: אלה תעשו ליהוה
 במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם
 ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם:
 ל ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר-
 צוה יהוה את-משה: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה
 וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עין־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארף ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן־הכהנים אשר ישב בענתות מערי הכהנים שהיא בארץ בנימן: ב אשר היה תחלה דבר־יהוה אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש־עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הנותרים, בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה והתמידה נבואתו עד־תם עשתי־עשרה שנה לצדקתו בן־יאשיהו מלך יהודה בתם מלכותו בשנת אחת־עשרה למלכותו עד־גלות ירושלים בחדש החמישי כי אז נפל צדקתו ביד מלך בבל: ד ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בכפון אמד ודעתיד תפתי בך שתתהה קנן ומקן לנביאה ובטרם תצא מרחם הקדשתיך ומנתיך לקד נביא לגוים על הגוים כלם נמתיד: ו ואמר אהה אוי לי על המניעה אדני יהוה הגה לא

שי למורא

ב) בשלש עשרה שנה למלכו, או התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והיה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקתו וכו'. ה) בטרם אצרך בכפון ודעתיד, בטרם יצרתיד צורה בכפון אמד, גדלתידי. הקדשתיך, הכדלתי אותך. ו) אהה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא

הפטרה לפרשת פינחס לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק א"ב

א א דברי ירמיהו בן־חלקיהו מן

הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן: ב אשר היה דבר־יהוה אליו בימי יאשיהו בן־אמון מלך יהודה בשלש־עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה עד־תם עשתי־עשרה שנה לצדקתו בן־יאשיהו מלך יהודה עד־גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בכפון ודעתיד ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהה אדני יהוה

יִדְעֵתִי דְבַר, רָצָה לומר, דְבַר תּוֹכַחָה. כִּי נָעַר אֲנֹכִי, כִּי צָעִיר לְיָמַי אֲנֹכִי, וְאִיךָ אֶתִּיה מוֹכִיחַ לְעַמּוּס. ט) אֵת יָדוֹ, אֵת דְבַר נְבוּאָתוֹ. וַיַּנַּע עַל פִּי, וְהַעֲבִיר אֵת דְבַר הַנְּבוּאָה שֶׁהָיוּ מְסַדְרִים בְּפִי. י) הַפְּקֻדֹתֶיךָ, שְׁמֵיךָ פְּקִיד וּמְנַחֵה. לְנַתּוֹשׁ, לַעֲקֹר. וּלְנַתּוֹן, לְכַתּוֹת

יִדְעֵתִי דְבַר לְסֹדֵר דְבַר הַנְּבוּאָה בְּצַחֲתוֹ הַלְשׁוֹן כִּי־נָעַר אֲנֹכִי וְלֹא הִתְנַלְמִי מִן: ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמַר נָעַר אֲנֹכִי אֵל תִּמְאֵן בְּדַבָּר בַּעֲבוּר הַנְּעוּרִים כִּי עַל־כֵּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ תִּלְדָּךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ תִּדְבְּרֶ: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם מִפְּנֵי מִי אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ אֲלֵיהֶם, מִן תִּכְשַׁל

וְלִשְׁבֹר. יא) מִקָּל שְׂקֵד, מִטָּה מֵאִילָן שְׁגָרִים בּוֹ שְׂקָרִים. יב) שְׂקֵד אֲנִי עַל דְבַרִי לַעֲשׂוֹת, מִתְמַסַּר וּמִשְׁתַּדֵּל בְּמַחֲרִית לְקַבֵּל אֵת דְבַרִי. כְּמוֹ הַשְׂקֵד שֶׁהוּא מְמַחֵר לְהוֹצִיא פֶרֶח לִפְנֵי שָׂר הָאֵילָנוֹת. יג) סוּר נְפוּחַ, סוּר מַעֲלֵה רְתִיחָה. וְהוּא רָמַז עַל יְרוּשָׁלַיִם. וּפְנִיּוֹ, פְּנֵי הַרְתִּיחָה, כְּלוּמַר הַמְּקוֹם שֶׁמַּעֲלֵה רְתִיחָה מְרַבֶּה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "וּפְנִיּוֹ" פְּנֵי הַסוּר, שֶׁהַצַּד שֶׁל הַסוּר שְׂמֹמְנוֹ יוֹצֵאִים, נִקְרָא פְּנִיּוֹ. מִפְּנֵי צְפוּנָה, מִצַּד צְפוֹן. יד) מִצְּפוֹן, מִצַּד צְפוֹן, וְהוּא כָּבֵל שֶׁהוּא מוֹרְחִית צְפוּנֵת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. טו) כִּי הִנְנִי קוֹרָא, כְּלוּמַר, אֲשִׁים בְּלִבִּי שֶׁבּוֹא: מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה, הַמְּשַׁפְּחוֹת הֵם הַעַמּוּסִים, וְהַמְּמַלְכוֹת הֵם הַמְּלָכִים. יז) תֹּאזֹר מְתִנֶּה, לְשׁוֹן זְרוּ, פֹּאֵשׁ מִל. אֵל תַּחַת, אֵל תַּפְחֵה. מִן אַחֲתֶךָ לְפָנֵיהֶם, אִם תַּפְחֵה מִהֶם, אֲשֶׁר אֹתֶךָ לְפָנֵיהֶם, וַיִּכְלוּ לְהִזְקֹד. יח) לְמַלְכֵי יְהוּדָה, כַּנֶּדֶר מַלְכֵי

הִנֵּה לֹא־יִדְעֵתִי דְבַר כִּי־נָעַר אֲנֹכִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֹּאמַר נָעַר אֲנֹכִי כִּי עַל־כֵּל־אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ תִּלְדָּךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ תִּדְבְּרֶ: ח אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֲתַתְּךָ אֲנִי לְהַצִּילְךָ נְאֻם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיַּנַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי דְבַרִי בְּפִיךָ: י רֵאֶה הַפְּקֻדֹתֶיךָ | הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּמַלְכוֹת לְנַתּוֹשׁ וּלְנַתּוֹן וְלִהְיוֹת לְבָנוֹת וּלְנַטוּעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי מִה־אֶתֶּה רֵאֶה וַיִּרְמִיּוּהוּ וְאָמַר מִקָּל שְׂקֵד אֲנִי רֵאֶה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֵאוֹת כִּי הַשְׂקֵד הֵנָּה הוּא מְמַחֵר לְהוֹצִיא פֶרֶח קוֹדֵם לְכָל הָאֵילָנוֹת כִּי־שְׂקֵד מְמַחֵר אֲנִי עַל־דְבַרִי לַעֲשׂוֹתוֹ וְאִם־כֵּן רֵאֶה דְבַר הַמְּרִמֵּז רָמַז עַל מִה שֶׁעָתִיד לְהִיחֹת: יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה | אֵלַי פַּעַם שְׁנִית לְאָמַר מִה אֶתֶּה רֵאֶה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וְאָמַר סוּר נְפוּחַ קְדִירָה מַעֲלֵה רְתִיחָה אֲנִי רֵאֶה וּפְנִיּוֹ מְקוֹם שֶׁמַּעֲלֵה רְתִיחָה מִכְּפִנֵי מַעֲבֵר צְפוּנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְּפוֹן מִכָּל הַעוֹמְדֵת מִצְּפוֹן תִּפְתַּח תִּתִּיחַ מִתַּחַת לְבֹא הַרְעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי | הַנְּנִי קוֹרָא לְכָל־מְשַׁפְּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה וְכֹאֵן וְנַתְּנוּ אִישׁ כֶּסֶף פֶּתַח | שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה: טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רַעְתֵּם: יז וְאֶתֶּה תֹּאזֹר מְתִנֶּה וְקָמַת וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן־אַחֲתֶךָ לְפָנֵיהֶם: יח וְאֲנִי הִנֵּה

בְּלִשְׁוֹן וְנִקְצַפּוּ עֲלֶיךָ כִּי־אֲתַתְּךָ אֲנִי לְהַצִּילְךָ נְאֻם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה הַיּוֹשֵׁט אֶת־יָדוֹ וַיַּנַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה כֹה שֶׁנַּעֲמֵתִי כִּי־בִפִּי נָתַתִּי דְבַרִי בְּפִיךָ: י רֵאֶה הַפְּקֻדֹתֶיךָ מִנִּיתִי אוֹתֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמְּמַלְכוֹת לְנַתּוֹשׁ לַעֲקֹר מִמְּקוֹמוֹ וּלְנַתּוֹן גַּם רַק חֶלֶק, וְלִהְיוֹת לְבָנוֹת וּלְנַטוּעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לְאָמַר מִה־אֶתֶּה רֵאֶה וַיִּרְמִיּוּהוּ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה, וְאָמַר מִקָּל שְׂקֵד אֲנִי רֵאֶה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֵאוֹת כִּי הַשְׂקֵד הֵנָּה הוּא מְמַחֵר לְהוֹצִיא פֶרֶח קוֹדֵם לְכָל הָאֵילָנוֹת כִּי־שְׂקֵד מְמַחֵר אֲנִי עַל־דְבַרִי לַעֲשׂוֹתוֹ וְאִם־כֵּן רֵאֶה דְבַר הַמְּרִמֵּז רָמַז עַל מִה שֶׁעָתִיד לְהִיחֹת: יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה | אֵלַי פַּעַם שְׁנִית לְאָמַר מִה אֶתֶּה רֵאֶה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וְאָמַר סוּר נְפוּחַ קְדִירָה מַעֲלֵה רְתִיחָה אֲנִי רֵאֶה וּפְנִיּוֹ מְקוֹם שֶׁמַּעֲלֵה רְתִיחָה מִכְּפִנֵי מַעֲבֵר צְפוּנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְּפוֹן מִכָּל הַעוֹמְדֵת מִצְּפוֹן תִּפְתַּח תִּתִּיחַ מִתַּחַת לְבֹא הַרְעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי | הַנְּנִי קוֹרָא לְכָל־מְשַׁפְּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה וְכֹאֵן וְנַתְּנוּ אִישׁ כֶּסֶף פֶּתַח | שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשִׁמּוֹעַ מִנִּיתִי תַּעֲבֹד מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עִמָּהֶם עַל כָּל־רַעְתֵּם לְבַקֵּשׁ דִּין מֵאֶתֶּם אֲשֶׁר עוֹבְדוּ וְנִקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְמַעֲשֵׂי יְדִיהֶם: יז וְאֶתֶּה תֹּאזֹר מְתִנֶּה לְכַתּוֹת בְּזוּרִיּוֹת וְקָמַת וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם לְהַחֲמִיץ לָהֶם פֶּן־אַחֲתֶךָ לְפָנֵיהֶם כִּי כִשְׁתַּפְּחֵה אֲשֶׁבּוּר אוֹתֶךָ לְפָנֵיהֶם וַיִּכְלוּ לְהִזְקֹד: יח וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּיךָ נְתִיב כִּת בְּיַד בְּרָד לְעִיר מִכְּבָר כְּעִיר מִכְּבָר

וּלְעַמּוּד בְּרוּל שְׂלֵא יוּכַל אָדָם לְהַטּוֹתוֹ וּלְשַׁבְּרוֹ וּלְחַמּוֹת נְחֹשֶׁת כְּלִישׁוֹן
 אִם יִהְיֶה לְעִיר חוֹמּוֹת נְחֹשֶׁת, וְכָל זֶה כִּדֵּי שְׂתוּכַל לְהַחֲבִיר עַל-כָּל-הָאָרֶץ
 בְּנֵיהֶם לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁוְיָהּ
 לְכַהֲנִיָּה וּלְעַם הָאָרֶץ מִיַּתֵּר הָעָם:
 יֵט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא-יִוָּכְלוּ
 לָךְ יַעֲזֹב כִּי-אֶתְּךָ אֲנִי נֹאֲמֵי-יְהוָה
 לְהַצִּילְךָ: אֲוִיּוֹתֵי דְבַר-יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר: בַּהֲלֹךְ וּקְרֵאתִי בְּאֲזִנֵּי
 יוֹשֵׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
 יְהוָה זְכַרְתִּי וּזְכַר אֲנִי לָךְ חֶסֶד
 גְּעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בְּיַמֵּי גְעוּרֶיךָ
 אֲהַבֵּת הֵאֱהָבָה שְׁהָיָה לִי עֲלוֹךְ בַּעַת
 כְּלֹלֹתֶיךָ שְׁהֵייתִי כְּכֹלָה בְּזִמְנֵי חַפְתָּהּ
 כְּמִתָּן תּוֹרָה, נָם וְכֹד לִפְנֵי שְׁהֶאֱמַנְתִּי כִּי
 לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמַדְבַּר פְּאָרֶץ לֹא
 זְרוּעָה שָׂאֵן כֹּה יָרַע וְרַע וְאֵין מַה
 לְאָכֹל: ג' וְלֹחַ קָדֵשׁ כְּתֻרִימָה נְחֹשֶׁב
 יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׂלֵא יֵאָכְלֶנּוּ זֶר, כִּי
 יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיהָ הַמֵּיטֵב
 שְׁבָכַל הָאוֹמּוֹת כָּל אֲכָלֵיו כָּל
 הַמְּבֻלִים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֶף-עַל-כִּי
 יְהוּדָה. יט) וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ, וְלֹחֲמוֹ בְּדָרֶךְ בְּדַבְּרֵי מִשְׁפָּט, לְסַתֵּר אֶת דְּבַרֵּי
 נְבוּאָתְךָ. לְהַצִּילְךָ, שְׂלֵא וּמִתּוֹךְ. ב) בְּאֲזִנֵּי יְרוּשָׁלַיִם, אֵל הָעָם אֲשֶׁר
 בִּירוּשָׁלַיִם. זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד
 גְּעוּרֶיךָ, אֶף עַל כִּי שְׂאֵנִי מְבִיא עֲלוֹךְ
 רָעָה כְּעַבּוֹר מַעֲשֵׂיךָ הַרְעִים, לֹא אֲכַלָּה
 אוֹתְךָ, וְנָם אֲעִנֶשׂ אֶת הַמְּצַדִּיקִים לָךְ,
 כִּי זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד גְּעוּרֶיךָ. אֲהַבֵּת
 כְּלֹלֹתֶיךָ, הֵאֱהָבָה שְׁהָיָה לִי
 עֲלוֹךְ בַּעַת שְׁהֵייתִי כְּכֹלָה בְּזִמְנֵי חַפְתָּהּ,
 כְּלוֹמֵר כְּמַעֲמַד הַר סִינַי לְקַבֵּלֶת
 הַתּוֹרָה. ג) קָדֵשׁ יִשְׂרָאֵל לַה',
 נְחֹשֶׁבִים הֵם כְּמוֹ קָדֵשׁ, שְׂלֵא יֵאָכְלֶנּוּ
 זֶר. רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיהָ, הַמֵּיטֵב
 שְׁבָכַל תְּבוּאֹתוֹ, כְּלוֹמֵר, הַמְּבֻקָּרִים
 שְׁבִמִין הָאֲדָם, כָּל אֲכָלֵיו יֵאָשְׁמוּ,
 כָּל הַגּוֹזְלִים וּמְבֻלִים אֶת יִשְׂרָאֵל, יְהִיו
 אֲשָׁמִים וְהָרַעָה תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם.

נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מְבֻצָּר וּלְעַמּוּד בְּרוּל
 וּלְחַמּוֹת נְחֹשֶׁת עַל-כָּל-הָאָרֶץ לְמַלְכֵי
 יְהוּדָה לְשִׁוְיָהּ לְכַהֲנִיָּה וּלְעַם הָאָרֶץ:
 יֵט וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא-יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי-אֶתְּךָ
 אֲנִי נֹאֲמֵי-יְהוָה לְהַצִּילְךָ: ב' אֲוִיּוֹתֵי
 דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בַּהֲלֹךְ וּקְרֵאתִי
 בְּאֲזִנֵּי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה
 זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד גְּעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת
 כְּלֹלֹתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמַדְבַּר פְּאָרֶץ
 לֹא זְרוּעָה: ג' קָדֵשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיהָ כָּל אֲכָלֵיו
 יֵאָשְׁמוּ רָעָה תְּבֵא אֵלֵיהֶם נֹאֲם יְהוָה:

וְהַקְדוּשׁ-בְּרִיךְ-הוּא מְבִיא הַאוֹיֵב כְּעַבּוֹר הַכֹּאֵם, עִם כָּל זֶה רָעָה תְּבֵא אֵלֵיהֶם לְאוֹמֹת בְּסוּף נֹאֲם יְהוָה כִּי וְזָכַר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד גְּעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאֲבוֹת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבַרְיוֹ אֱמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאֲמָנִים דְּבַרְיֶךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבַרְיוֹ:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
 שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׂלֵא יִכְּבֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

עטרת מרים

מו וַיְרִידֶיהָ יוֹם נְבוּרָה מִה' הַיְתָה אֶל־אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִיּוּ חֵנֶר מִתְּנִיּוּ, לְהִיּוֹת מוֹרָח בְּיֹתֵר וַיִּרְצֵן וְגַלִּי לִפְנֵי מִרְכַּבַּת אַחָאָב עַד־בְּאֶכָה עַד כּוּא וַיִּרְעָאֵלָה לְחִלּוֹק כְּבוֹד לְמַלְכוּת: א וַיִּגְד אַחָאָב לְאִיזְבֵּל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיוּ בַּהֲוֹדַת הָאֵשׁ וַתִּשָּׂם וְהַשֵּׁם וְאֵת כָּל הַסִּבְהָ־אֲשֶׁר שִׁבְעִיבְרָה חֲרָג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בַּחֲרֹב:

(מו) וַיְרִיד ה', רוח נְבוּרָה מאת ה'. וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִיּוּ, חֵנֶר מִתְּנִיּוּ לְהִיּוֹת מוֹרָח בְּיֹתֵר. וַיִּרְצֵן לִפְנֵי אַחָאָב, רִץ בְּרַגְלָיו לִפְנֵי הַמִּרְכַּבָּה, שְׂלֵא יִלֵּךְ אַחָאָב וַחֲדָי, מִשׁוּם כְּבוֹד הַמַּלְכוּת. (א) אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיוּ, בַּהֲוֹדַת הָאֵשׁ וַתִּשָּׂם. (ב) כֹּה נִעְשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵפוֹן, הוּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה וְעַנּוּן גְּזוּמָה. כִּנְפֶשׁ אֶחָד מֵהֶם, כְּמוֹ נֶפֶשׁ אֶחָד מִנְּבִיאֵי הַבַּעַל שֶׁהֲרִיגָה.

הפטרה לפרשת פינחס לשמו"ת

במלכים א פרק יח

יח מו וַיְרִידֶיהָ הַיְתָה אֶל־אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִיּוּ וַיִּרְצֵן לִפְנֵי אַחָאָב עַד־בְּאֶכָה יוֹרְעָאֵלָה: **יט** א וַיִּגְד אַחָאָב לְאִיזְבֵּל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר חֲרָג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בַּחֲרֹב: כ וַתִּשְׁלַח אִיזְבֵּל מַלְאָךְ אֶל־אֱלֹהֵיוּ לֵאמֹר כֹּה־יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵפוֹן כִּי־כַעַת מִחֹר אֲשִׁים אֶת־נַפְשֶׁךָ כִּנְפֶשׁ אֶחָד מֵהֶם: ג וַיִּרָא וַיִּקָּם וַיִּלְךְ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיִּבֵּא בְּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לַיהוָה וַאֲנִיה תַּחַת מִמְּשַׁלֵּת אַחָאָב וַיִּנַּח אֹתוֹ נִעְרוּ שָׁם לְהַפְרֵד מִבְּנֵי אֲדָם לְצִאת אֵל הַמִּדְבָּר לְחַתְּבוּד: ד וְהוּא־הִלְךְ בַּמִּדְבָּר הַרְדֵּי יוֹם וַיִּבֵּא וַיִּשָּׁב תַּחַת רְתֹם שֵׁם אֵילָן אֶחָד לְחִסוֹת בְּצִלּוֹ וַיִּשְׂאֵל מִה' לְקַחַת אֶת־נַפְשׁוֹ לְמִוֹת וַיֹּאמֶר ו רַב עֲתָה לִי בַעֲלֹם הַזֶּה וְאֲנִי כּוּ מִיּוֹם וַיִּבֵּא וַיִּלְכֵד יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִי לֹא לְעוֹלָם אֲחִיָּה כִי לֹא־טוֹב אֲנֹכִי מֵאַבְתָּי לְהַצִּיל מִן הַמִּוֹתָה, וְאִם כֵּן מִה לִי עֲתָה, מִה לִי לְאַחֵר זְמַן: ה וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רְתֹם אֶחָד כִּי לֹא מִצָּא שְׁנֵי עֲצֵי רְתֹם וַחֲדָה־זוֹת מִיַּד כְּשִׁישׂוּן כּוּ אֵלָיו מַלְאָךְ נָגַע בּוֹ לְחַקְצוֹ מִשְׁנֵנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכוּל: ו וַיִּכְטַם וַתִּהַה מִרְאֲשֵׁתוֹ עֲגַת רְצָפִים וְצַפְחַת מַיִם וַיִּאכַל וַיִּשְׁתֵּי וַיִּשְׁכַּב: ז וַיִּשְׁכַּב מַלְאָךְ יְהוָה ו שְׁנִית וַיִּנְעֵבּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ: ח וַיִּקָּם וַיִּאכַל וַיִּשְׁתֵּה וַיִּלְךְ בְּכַח ו הָאֵכִילָה הִיא אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּנְעֵבּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ הוּא בְּמִרְחַק רַב מִפֶּה, וְלֹא מִצָּא מִה לְאֲכוּל: ח וַיִּקָּם וַיִּשְׁתֵּה וַיִּלְךְ בְּכַח ו הָאֵכִילָה הִיא

שי למורא

י) קנא קנאתי וגו', מקנא הייתי קנאת ה' להרג את נביאי הבעל המתועים את ישראל עד שעזבו את בריתך שברת עם בני ישראל בחר סיני ורו"ל דרשותיו, שפמלו מהם ברית מילה. ואותר אני לבדי, כי מאת הנביאים שהחביא עובדתו לא היו ידועים להם. או לפי שלא היו נודעים, הרי הם כאלו אינם. והנה ה' עבר, והנה כבוד ה' עובר לפניו. יא) ורוח גדולה וגו', מתנה מלאכי רוח. לא ברוח ה', הקול אמר לו בן רעש, מתנה מלאכי רעה. יב) אש, מתנה מלאכי אש. קול דממה דקה, קול משבחים בלחש. יג) וקלט, ענין עפוף וכסוי. טו) לדרבך מדברה דמשק, כלומר, לך לדרבך ואל תירא מהירדפים אתריך, ומנה הדרך תלך למדבר דמשק. ומשחת, לשון של מינוי גדלה. יז) ימית אלישע, כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעים אליו ולא שבו מדרךם הרעה, היו האויבים פאים עליהם, וברי זה כאלו הוא היה ממות אותם, כי כשהתירו הרי הם נענשים יותר. יח) שבעת אלפים, שאלו בלבד היו הפשרים

על פי גם ארבעים יום וארבעים לילה עד בואו הר האלהים הרב: ט ובאשם אליהמערה וילן שם והנה דבריהנה אליו ויאמר לו להקנם עמו בדרים מהלך פה למה באת אלהיו: י ויאמר קנא קנאתי ליהנה | אלהי צבאות לעצור הפסד ולהרוג נביאי

הבעל המתועים את ישראל עד כר עובי בריתך בני ישראל אתי מנזחתיוך הרוסו כמות יחיד לשם שמים ואת נביאיך הרנו בחרב ואותר אני לבדי והמאה שהחביא עובדיה אינם ידועים להם ויבקשו את נפשי לקחתה: יא ויאמר צא מן המערה ועמדת בחר לפני יהוה כבוד השכינה והנה יהוה כבוד ה' עבר אחר כל המתנות ההם ורוח גדולה וחזק מפרק משבר הרים ומשבר סלעים לפני יהוה בא אליו קול הנבואה ואמרה לא ברוח יהוה ואחר הרוח רעש קול הנבואה אמרה לא ברעש יהוה: יב ואחר הרעש אש וקול הנבואה אמרה לא באש יהוה ואחר האש קול דממה דקה ואין שומעין הקול מפי: יג ויהי | כשמעו אלהיו את קול הדממה וקלט וקרד פניו באדרתו לכל יבש אש הנכבד ויצא מהמערה ועמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מהלך פה אליהו העורך באת הנה, לבקש נקמה: יד ויאמר קנא קנאתי ליהוה | אלהי צבאות ולא לכבודי כיעזבו בריתך בני ישראל אתי מנזחתיוך הרוסו ואת נביאיך הרנו בחרב ואותר אני לבדי ולזה גם עתה אבקש נקם, למען כבוד שמו ויבקשו את נפשי לקחתה: טו ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרבך בדרך אשר באת הנה, והוא מדברה דמשק ובאת אל דמשק ומשחת תצוה לאלישע שיהיה נביא

וארבעים לילה עד הר האלהים הרב: ט ובאשם אליהמערה וילן שם והנה דבריהנה אליו ויאמר לו מהלך פה אליהו: י ויאמר קנא קנאתי ליהוה | אלהי צבאות כיעזבו בריתך בני ישראל את מנזחתיוך הרוסו ואת נביאיך הרנו בחרב ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: יא ויאמר צא ועמדת בחר לפני יהוה והנה יהוה עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא ברוח יהוה ואחר הרוח רעש לא ברעש יהוה: יב ואחר הרעש

אש לא באש יהוה ואחר האש קול דממה דקה: יג ויהי | כשמעו אלהיו וקלט פניו באדרתו ויצא ועמד פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מהלך פה אליהו: יד ויאמר קנא קנאתי ליהוה | אלהי צבאות כיעזבו בריתך בני ישראל את מנזחתיוך הרוסו ואת נביאיך הרנו בחרב ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: טו ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרבך מדברה דמשק ובאת ומשחת את חזאל למלך על-ארם: טז ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על-ישראל ואת אלישע בן-שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיו: יז והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע: יח והשארתי בישראל שבעת אלפים בל-הברפים אשר לא-כרעו לפעל וכל הפה

תחמיר שימית את חזאל למלך על-ארם: טז ואת יהוא בן נמשי תמשח לצוה לאלישע שימשחו למלך על-ישראל ואת אלישע בן-שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיו: יז ויהיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא שרג כל עובדי הבעל וכל בית אחאב שהיו עובדי גלולים והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע הם הארבעים ושנים ילדים המנועים מן הפצות שנהרגו על ידי הדינים בירחו (מלכים ב כד): יח אף שתמשול עם הרב חזאל והשארתי בישראל הפשרים שבהם שהיו שבעת אלפים אשר המה חשבון בל-הברפים אשר לא-כרעו

עטרת מרים

לַבְּעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא-נִשְׁקָ לּוֹ אֵבֶל חוּץ מִהֶם לֹא יִמָּצֵא בָהֶם עוֹד פְּשָׁרִים: יֵט וַיִּלְךָ מִיָּשָׁם וַיִּמָּצֵא אֶת-אֵלִישַׁע בֶּן-שַׁפְּטַי וְהוּא חֵרֵשׁ הוֹלֵךְ אַחֵר הַבֶּקֶר הַחֹרֵשׁ שְׁנַיִם-עָשָׂר צְמָדִים וְזוּ בָקָר לִפְנֵיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִי בְּאַחֲרֹנָתָהּ וַיַּעֲבֹר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ קֶצֶת מֵאֲדָרְתּוֹ אֵלָיו לְרַמּוֹ שִׁיחָה נְבִיא לַה': כִּי וַיַּעֲזֹב אֶת-הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקְהֶנָּה לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאִלְכָה אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ שׁוּב אֵלַי כִּי תִנְפְּלֹאוֹת וְהַנְּסִים מִה שֶׁעָשִׂיתִי הַמָּוֶה גַם לָךְ

שי למורה

שְׂבָהם. יט) צְמָדִים, צְמָדִים שֶׁל זֶגֶן בָּקָר הַמוֹשְׁכִים בְּעַל הַמַּחְרָשָׁה. כא) בְּשָׁלֵם הַבֶּשֶׂר, בְּשֵׁל לָהֶם הַבֶּשֶׂר. וְרִשִׁי פָרַשׁ, בְּשֵׁל אֶת שְׁנֵי הַשְּׂוֹרִים, דִּתְנוּ, הַבֶּשֶׂר שֶׁלָּהֶם. וַיִּתֵּן לָעֵם וַיֹּאכְלוּ, מִרַב שִׂמְחָה עָשָׂה מִשְׂמָחָה.

אֲשֶׁר לֹא-נִשְׁקָ לּוֹ: יֵט וַיִּלְךָ מִיָּשָׁם וַיִּמָּצֵא אֶת-אֵלִישַׁע בֶּן-שַׁפְּטַי וְהוּא חֵרֵשׁ שְׁנַיִם-עָשָׂר צְמָדִים לִפְנֵיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִי וַיַּעֲבֹר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתּוֹ אֵלָיו: כִּי וַיַּעֲזֹב אֶת-הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקְהֶנָּה לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאִלְכָה אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ שׁוּב כִּי מִה עָשִׂיתִי לָךְ:

כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת-צֶמֶד הַבֶּקֶר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבְכָלִי הַבֶּקֶר בְּשָׁלֵם הַבֶּשֶׂר וַיִּתֵּן לָעֵם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקְּם וַיִּלְךָ אַחֲרָיו וַיִּשְׂרַתְּהוּ:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וַיְהוּה יִסְלַח-לָהּ: (ד) וַנְּדַר אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: (ה) וְאִם-בֵּית אִישָׁה נְדָרָה אוֹ-אָסְרָה אֶפֶר עַל-נַפְשָׁהּ בְּשַׁבְּעָה: (ו) וְשָׁמַע אִישָׁה וַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֶפֶר אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם: (ז) וְאִם-הִפְרָ יִפְרֹ אֹתָם | אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל-מוֹצֵא שְׂפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹא אֶפֶר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁה הַפְּרָם וַיְהוּה יִסְלַח-לָהּ: (ח) כָּל-נְדָר וְכָל-שְׁבַעַת אֶפֶר לְעֵנַת גִּפְשׁ אִישָׁה יְקִימוּ וְאִישָׁה יִפְרֹנוּ: (ט) וְאִם-הִחְרַשׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִישָׁה בְּיוֹם אֶל-יוֹם וְהַקִּיִּם אֶת-כָּל-נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּיִּם אֹתָם כִּי-הִחְרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: (י) וְאִם-הִפְרָ יִפְרֹ אֹתָם אַחֲרָי שָׁמְעוֹ וְנִשְׂא אֶת-עֹנֶה: (יא) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבֵתוֹ בְּנַעֲרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

ל כִּי וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רֵאשֵׁי הַמִּפְּזוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ כִּי-יִדַּר נָדַר לַיהוָה אוֹ-הִשְׁבַּע שְׁבַעַת לְאָסֵר אֶפֶר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל-הֵיטָא מִפְּנֵי וַיַּעֲשֶׂה: ד וְאִישָׁה כִּי-תִדַּר נָדַר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶפֶר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרֶיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת-נְדָרָהּ וְאָסְרָה אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֶפֶר אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם-הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל-נְדָרֶיהָ וְאָסְרֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיְהוּה יִסְלַח-לָהּ כִּי-הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: ז וְאִם-הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִכֶּטֶא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרָה אֲשֶׁר-אָסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה יִנִּיא אֹתָהּ וְהִפְרָ אֶת-נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִכֶּטֶא

ביאורים לפרקי אבות

פרק א משנה ד

יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והיו מתאבקי בעפר רגליהם, והיו שותה בצמא את דבריהם.

נקודות משיחות קודש

והתנא מדייק "בית ועד לחכמים" לשון רבים, כי לפני יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן לא הוזכרו זוגות, כי האחד הי' לראש, ורק בימייהם הוחל זמן המחלוקת בישראל⁴. לכן יש צורך בחכמים רבים, כדי שיקבעו ההלכה על פי הרבים.

והיו מתאבקי בעפר רגליהם – האדם המתחבר לחכמים צריך להרגיש שמצד עצמו הוא בבחינת "אבק" לבד, שאין בו ממש ואין בו תועלת, כאבק הזה שאינו מצמיח.

והתנא מדייק "בעפר רגליהם", ולא באבק רגליהם". כי אצל החכמים גם בחינת "רגל" שלהם (בחינה התחתונה ביותר) היא בבחינת "עפר" וביטול, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהי". כי בעפר הגרגירים דבוקים זה לזה (בחינת דביקות וביטול) והעפר גם מצמיח (משא"כ באבק)⁵.

ומדייק "בעפר רגליהם", לרמזו שיש ללמוד מהנהגתם ודרכי הילוכם של החכמים.

והיו שותה בצמא את דבריהם – אולם, כשמדובר בדבריהם של החכמים, היינו דברי התורה שלהם, אזי אינו מספיק הביטול להחכמים ("והיו מתאבקי בעפר רגליהם"), אלא על האדם לקלוט את הדברים בפנימיות, בהבנה והשגה.

אך, העובדה שהלימוד צריך להיות בהבנה והשגה, עלולה לגרום חלישות מסויימת ברגש הביטול אל החכמים (שהרי הלימוד תלוי בהבנתו הווא).

על זה אמר "והיו שותה בצמא את דבריהם": עליו להכיר שהוא זקוק לחכמים, ועליו לשמוע תורה מפיהם מתוך ביטול, כאדם השותה מים לצמא, שהוא מרגיש עד כמה הם חסרים לו.

זאת ועוד: לא זו בלבד שהחכמים יוסיפו לו בידיעת והבנת התורה, אלא הם גם ישפיעו עליו שחלקו בתורה יתגלה ויאיר בכל תרי"ג כחות נפשו. זהו הרמז ב"היו שותה": המים מעבירים ומחלקים את המזון⁶ לכל חלקי הגוף⁷.

השאלות במשנתנו: א. הדיוק "בית ועד לחכמים", ולא "לתלמידים" (כבמשנה א' – "והעמידו תלמידים הרבה"), או "לתלמידי חכמים". ב. הקשר לבעל המאמר – יוסי בן יועזר. והביאור:

יהי ביתך בית ועד לחכמים – בדורו של יוסי בן יועזר היתה המחלוקת הראשונה בישראל שלא באה לידי הכרעה¹. לכן דרש יוסי בן יועזר, בתור נשיא הדור, שכל אחד ישתדל לעשות ביתו "בית ועד" לחכמי ההוראה היושבים על מדין, כך שבמקרה של חילוקי דעות יהיו נוכחים חכמים רבים, ויוכלו לבוא לידי הכרעה ופסק דין. ודבר זה הוא בבחינת מילי דחסידותא, כי משורת הדין די ב"בית ועד" אחד.

והיו מתאבקי בעפר רגליהם – בעל הבית עלול לחשוב, שלאחר שהעמיד את ביתו לרשותם של החכמים ודאג לצרכיהם רשאי הוא, ואולי אף צריך, לצאת לדרכו, כדי שנוכחותו לא תפריע לחכמים בדיוניהם. ולאידך גיסא – מאחר שהחכמים מתקבצים בביתו, וצריכים לו, יתכן שיראה את עצמו כשוה להם או אפילו נעלה מהם בבחינה מסויימת. והתנא שולל את שתי הסברות האלה: על בעל הבית להשאר ולהמצא בחברתם של החכמים, וזאת מתוך ביטול מוחלט והכרה שאינו שייך ליותר מאשר "רגליהם".

והיו שותה בצמא את דבריהם – יתר על כן, עליו להשתוקק לשמוע את דברי החכמים ולהתענג בהם כאדם השותה מים לצמא. וכאשר בטל הוא לחכמים ומאזין לדבריהם בקשב רב, וכן שותה בצמא את דבריהם, אזי קולט את הדברים כראוי והם נחקקים בזכרוננו. וכשיתנהג בדרך זו – יהי גם הוא סוף סוף לאחד מחכמי ישראל².

*

יהי ביתך בית ועד לחכמים – היינו שביתו יהי המקום הקבוע לועידת חכמים, בקביעות ובתמידות³. וזה מקנה לביתו חשיבות מסויימת גם כשאינם בביתו.

5. ראה תו"א וישלח (כו, ג), ש"עפר" רומז למלכות דקדושה, ו"אבק" למלכות דקליפה.

6. עירובין כו, ב במשנה ובפיה"מ שם.

7. משיחת ש"פ אחרי תשכ"ב – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. תוד"ה יוסי – חגיגה טז, א (בשם הירושלמי).

2. משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ב – על פי רשימת השומעים בלבד.

3. ראה פיה"מ: שתשים ביתך מוכן להתקבץ החכמים תמיד.

4. תויו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת פנחס - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:55	05:51	08:40	08:38	09:19	09:17	10:28	10:30	13:22	13:22	19:40	19:43	19:20	20:20
חיפה (ק)	05:51	05:47	08:37	08:34	09:16	09:14	10:26	10:28	13:21	13:21	19:45	19:49	19:13	20:23
ירושלים (ק)	05:52	05:48	08:38	08:35	09:17	09:15	10:26	10:28	13:20	13:20	19:44	19:48	19:05	20:19
תל אביב (ק)	05:53	05:49	08:39	08:36	09:18	09:16	10:28	10:29	13:22	13:22	19:42	19:45	19:20	20:22
אוסטריה, וינה (ק)	05:24	05:17	08:10	08:03	09:10	09:07	10:26	10:28	13:39	13:40	20:37	20:45	20:21	21:34
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:25	07:29	09:15	09:17	09:54	09:56	10:48	10:46	12:57	12:57	17:30	17:26	17:10	18:11
אוקראינה, אודסה (ק)	05:32	05:26	08:19	08:14	09:12	09:16	10:31	10:33	13:42	13:41	20:34	20:41	20:17	21:28
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	04:59	04:52	07:45	07:38	08:41	08:45	10:01	10:03	13:14	13:13	20:11	20:18	19:54	21:07
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	05:08	05:01	07:47	07:47	08:51	08:55	10:11	10:13	13:25	13:25	20:31	20:31	20:07	21:21
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:27	05:19	08:10	08:01	09:13	09:17	10:34	10:37	13:51	13:51	21:04	21:04	20:39	21:56
אוקראינה, קייב (ק)	05:19	05:11	07:52	07:52	09:05	09:09	10:26	10:29	13:44	13:43	20:49	20:57	20:32	21:50
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	05:49	05:46	08:32	08:30	09:05	09:07	10:15	10:16	13:03	13:02	19:12	19:09	18:50	19:46
איטליה, מילאנו (ק)	06:02	05:56	08:49	08:44	09:40	09:44	10:58	11:00	14:08	14:07	21:06	21:06	20:40	21:49
אקוודור, קיטו (ח)	06:17	06:17	08:46	08:46	09:17	09:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:51	07:55	09:48	09:48	10:26	10:26	11:19	11:17	13:30	13:30	18:11	18:07	17:51	18:50
ארגנטינה, בריליונה (ח)	08:57	09:02	10:44	10:44	11:25	11:22	12:15	12:14	14:22	14:22	18:42	18:42	18:28	19:31
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:03	05:57	08:47	08:47	09:33	09:36	10:48	10:49	13:49	13:49	20:23	20:28	20:06	21:08
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:48	05:43	08:36	08:32	09:20	09:23	10:36	10:37	13:39	13:38	20:16	20:21	19:59	21:02
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:49	05:43	08:37	08:33	09:21	09:24	10:36	10:38	13:39	13:39	20:16	20:22	19:59	21:03
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:20	06:15	09:08	09:04	09:54	09:57	11:10	11:12	14:16	14:15	21:02	21:02	20:40	21:45
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:38	06:35	09:21	09:21	09:59	10:01	11:10	11:11	14:02	14:02	20:18	20:22	20:00	20:56
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:01	05:57	08:44	08:44	09:25	09:27	10:38	10:39	13:34	13:33	20:00	19:56	19:39	20:37
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:45	06:42	09:29	09:27	10:03	10:04	11:12	11:13	14:01	14:01	20:13	20:13	19:52	20:47
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:43	05:37	08:31	08:26	09:15	09:18	10:31	10:33	13:35	13:35	20:13	20:19	19:56	21:01
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:13	06:08	08:57	08:57	09:01	09:45	11:00	11:02	14:03	14:03	20:39	20:45	20:22	21:26
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:40	05:34	08:28	08:24	09:14	09:16	10:29	10:31	13:34	13:33	20:14	20:19	19:57	21:01
בוליביה, לה-פס (ח)	06:59	07:00	09:16	09:16	09:48	09:47	10:46	10:46	13:09	13:09	18:18	18:18	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:00	05:52	08:31	08:31	09:48	09:52	11:10	11:12	14:29	14:28	21:45	21:36	21:20	22:39
בלגיה, בריסל (ק)	06:02	05:54	08:34	08:34	09:49	09:53	11:10	11:13	14:29	14:28	21:43	21:35	21:19	22:37
ברזיל, סאו פאולו (ח)	06:44	06:46	08:55	08:54	09:28	09:27	10:24	10:24	12:43	12:43	17:45	17:47	17:24	18:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:31	06:33	08:42	08:42	09:15	09:14	10:12	10:11	12:31	12:31	17:29	17:32	17:13	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	05:17	05:09	07:47	07:47	09:06	09:10	10:27	10:30	13:47	13:46	21:06	21:06	20:42	21:59
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:17	05:08	07:48	07:24	09:09	09:14	10:33	10:36	13:56	13:55	21:22	21:13	20:59	22:22
גרמניה, ברלין (ק)	05:19	05:10	07:42	07:42	09:09	09:14	10:32	10:35	13:53	13:53	21:16	21:08	20:50	22:12
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:48	05:40	08:22	08:31	09:34	09:38	10:54	10:57	14:11	14:11	21:23	21:15	20:58	22:15
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:49	06:52	08:57	08:56	09:31	09:30	10:27	10:26	12:44	12:44	17:43	17:45	17:20	18:15
הודו, מומבאי (ח)	06:14	06:12	08:54	08:53	09:26	09:27	10:34	10:35	13:18	13:18	19:18	19:16	18:59	19:51
הודו, פונה (ח)	06:11	06:09	08:49	08:51	09:23	09:24	10:30	10:31	13:14	13:14	19:13	19:11	18:54	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	05:16	05:09	07:55	08:02	08:57	09:01	10:16	10:18	13:29	13:28	20:31	20:24	20:07	21:19

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:52	04:46	08:27	08:24	07:40	07:36	12:43	12:44	09:42	09:40	19:21	19:27	19:04	19:04	20:08	
יוון, אתונה (ק)	06:19	06:24	09:56	09:53	09:12	09:08	14:07	14:08	11:09	11:07	20:39	20:43	20:21	20:21	21:23	
מולדובה, קישינב (ק)	05:31	05:38	09:22	09:19	08:25	08:19	13:49	13:49	10:40	10:38	20:43	20:50	20:27	20:27	21:38	
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:08	06:11	09:24	09:23	08:51	08:50	13:15	13:15	10:32	10:31	19:14	19:16	18:56	18:56	19:49	
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:53	07:45	10:09	10:12	09:25	09:28	13:06	13:06	10:59	11:02	17:20	17:27	17:07	17:07	18:13	
נפאל, קטמנדו (ח)	05:21	05:24	08:45	08:43	08:09	08:06	12:44	12:44	09:55	09:54	18:56	18:59	18:39	18:39	19:34	
סין, בייג'ין (ח)	05:03	05:08	08:42	08:40	07:56	07:52	12:57	12:57	09:56	09:55	19:33	19:38	19:14	19:14	20:19	
סינגפור, סינגפור (ח)	07:06	07:06	10:06	10:06	09:36	09:36	13:42	13:42	11:09	11:09	19:16	19:17	18:58	18:58	19:49	
פולין, ורשא (ק)	04:41	04:50	08:44	08:40	07:27	07:14	13:22	13:23	10:05	10:02	20:34	20:43	20:18	20:18	21:40	
פרו, לימה (ח)	06:29	06:28	09:19	09:20	08:49	08:49	12:45	12:45	10:19	10:20	18:00	18:02	17:43	17:43	18:35	
צרפת, ליון (ק)	06:12	06:18	09:57	09:06	09:00	09:00	14:25	14:25	11:17	11:15	21:22	21:15	20:58	20:58	22:08	
צרפת, פריז (ק)	06:10	06:18	10:05	10:02	09:03	08:55	14:36	14:36	11:24	11:21	21:45	21:37	21:19	21:19	22:34	
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:53	08:56	08:56	08:25	08:25	12:34	12:34	10:00	09:59	18:13	18:13	17:55	18:46	18:46	
קנדה, טורונטו (ק)	05:56	06:02	09:41	09:38	08:50	08:45	14:01	14:01	10:56	10:54	20:54	20:48	20:29	20:29	21:35	
קנדה, מונטריאול (ק)	05:27	05:33	09:15	09:11	08:20	08:15	13:38	13:39	10:31	10:29	20:36	20:29	20:11	20:11	21:20	
קפריסין, לינקה (ק)	05:47	05:52	09:18	09:18	08:39	08:36	13:27	13:27	10:32	10:30	19:56	19:52	19:35	19:35	20:34	
רוסיה, לובבוביטש (ח)	04:48	04:58	08:58	08:53	07:14	-	13:43	13:44	10:21	10:17	21:16	21:07	20:50	20:50	22:20	
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:16	04:26	08:29	08:24	-	-	13:18	13:18	09:52	09:49	20:59	20:49	20:29	20:29	22:02	
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:47	04:54	08:39	08:35	07:40	07:34	13:06	13:06	09:56	09:54	20:08	20:01	19:44	19:44	20:56	
שווייץ, ציריך (ק)	05:51	05:58	09:43	09:40	08:45	08:38	14:11	14:11	11:01	10:58	21:18	21:11	20:49	20:49	22:01	
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:00	06:02	09:11	09:10	08:39	08:38	12:57	12:57	10:17	10:16	18:49	18:48	18:30	18:30	19:21	

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב